

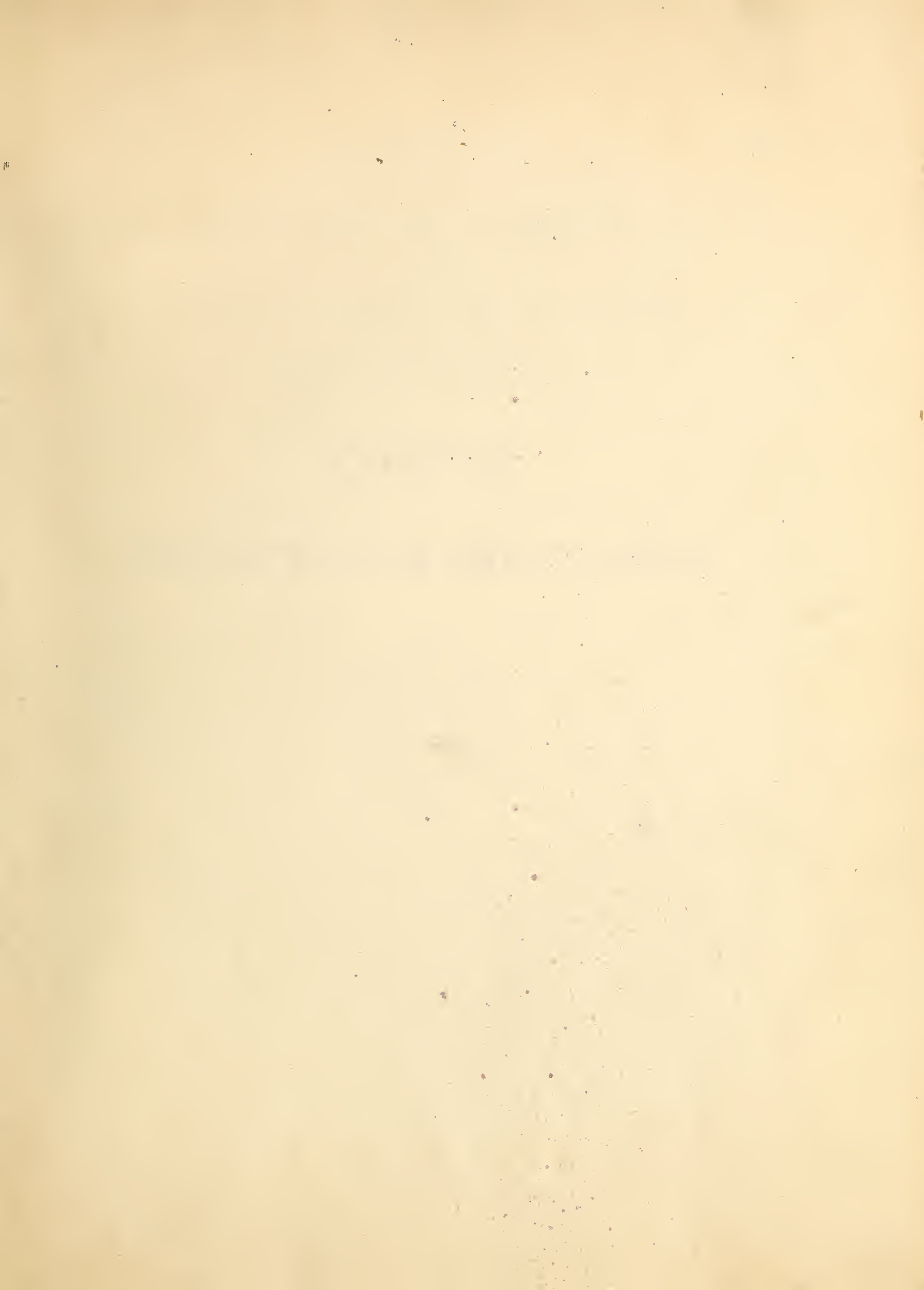
UNIV. OF
TORONTO
LIBRARY

Digitized by the Internet Archive
in 2015

<https://archive.org/details/corpusinscriptio01acad>

9225

CORPUS
INSCRIPTIONUM SEMITICARUM

PARISIIS

PROSTAT APUD C. KLINCKSIECK, BIBLIOPOLAM

VIA DICTA DE LILLE, N° 11

CORPUS
INSCRIPTIONUM SEMITICARUM

AB

ACADEMIA INSCRIPTIONUM ET LITTERARUM HUMANIORUM
CONDITUM ATQUE DIGESTUM

PARS QUARTA

INSCRIPTIONES HIMYARITICAS ET SABÆAS CONTINENS

TOMUS I

PARISIIS
E REIPUBLICÆ TYPOGRAPHEO

M DCCC LXXXIX

1875
29/9/93

PJ
3081
C6

par 4
L1

PROOEMIUM.

Titulos himyariticos et sabæos in Corpore inscriptionum semiticarum complectendos esse Academia inscriptionum et litterarum humaniorum ab initio, anno 1867, statuit. Quum, quindecim abhinc annis, hujus partis tractandæ munus et officium mihi primum obvenerunt, statim intellexi me grave negotium suscipere. Etenim, si æra circiter triginta 'Amràni reperta et Londinii in Museo Britannico servata, ac paucissimos lapides illuc etiam advectos omittas, epigraphia Himyaritica et Sabæa, natu minima inter cognatas epigraphiæ semiticæ disciplinas, tunc temporis nulla indagatoribus præsidia suppeditabat nisi exemplaria ex archetypis calamo descripta, quorum nec fidem explorare, nec menda corrigere valebant. Laudes et grates interpretibus agendæ sunt, qui, omni ope sic destituti, desperata aggressi, in studium perarduum incubuerunt et miro ingenii acumine obscura nonnunquam illustraverunt.

Exinde novam quotannis materiam optimam nancisci peropportune contigit. Aliquot æramenta, plurimi lapides Musea Europæ ita auxerunt ut prisca inopia prorsus evanesceret. Nec defuerunt ectypa chartacea, neque imagines luce solis expressæ. Quæ divitiæ nuperrime collectæ quum in medio ponerentur, rerum oculis et cogitationi subjectarum cognitio pariter crevit, et quid sibi valerent tituli paulatim planius dispicere licuit. Quin, occasione data libenter arrepta, viri ingeniosi simul ac docti, ut sæpe fit, exstiterunt qui hanc viam minime tritam munirent et magis expeditam, ipsi multo cum labore procedentes, ceteris facerent. Qui inveniendi et interpretandi duplex progressus in præsentī uno tenore continuatur, et, dum fervet opus, quotidie opperimur quorsum hæc omnia sint eruptura. Exempli causa, descriptionem titulorum ab urbe Şan'ão, hodierno Yemeni capite, incipimus, quum comperiamus Ma'ribum, antiquum regni Sabæorum caput, a quo exordiri oportuit, demum in eo esse ut arcana sua curiosis tradat largisque copiis proventus epigraphici egentes instruat.

Ejusmodi rerum improvisæ mutationes non sinunt amplam præfationem verbis multis nunc adjici, qua historiam epigraphiæ Yemenensis persequamur. Hæremus incerti in tanto studiorum concursu. Verum non longe ab eo tempore nos abesse auguramur quo peregrinatores et docti non jam fines domiti imperii promovere, parta autem colligere et componere imprimis curabunt.

Sed hæc hactenus. Superest ut summo [cum gaudio fatear quam dulce patri fuerit filium Hartwigium Derenbourg assiduum laboris consortem sedulumque operis adiutorem sibi adjunctum habuisse.

Scribebam Parisiis anno MDCCC LXXXVIII, die vicesimo mensis decembris.

JOSEPHUS DERENBOURG.

CORPUS INSCRIPTIONUM SEMITICARUM.

PARS QUARTA.

INSCRIPTIONES HIMYARITICÆ ET SABÆÆ.

CAPUT PRIMUM.

INSCRIPTIONES HIMYARITICÆ ET SABÆÆ IN URBE ŞAN'Â ET IN REGIONE URBIS ŞAN'Â REPERTÆ.

ARTICULUS I.

ŞAN'Â.

In tabula populorum qua constat caput decimum Geneseos memorantur inter filios Yoḡtâni, versu 27°, Hādôrâm (הַדּוֹרָם) et Uzâl (אֲזַל). In versu primo fragmenti lapidei inediti, quod noster sodalis, vir doctissimus Carolus Schefer, Bibliothecæ Maximæ Parisiensi nuper donavit, legitur nomen proprium hominis vel tribus אֲזַל, הַדּוֹרָם, quod plane congruit cum traditione ejus Genesis in vocabulo הַדּוֹרָם memoriam servavit.

Nempe in Arabia meridionali Hādôrâm et Uzâl quærendi. Quis fuerit prioris situs incertum. Quod ad posteriorem attinet, Josephus Halévy (*Rapport sur une mission archéologique dans le Yémen*, Paris, 1872, p. 11) negat Şan'â hodiernum Uzâlo biblico respondere; ceteri omnes rerum yemeniticarum indagatores, veteres et recentiores, Arabes et Europæi, peregrinatores et eruditi, consentiunt sub Uzâlo nomen antiquum urbis Şan'â, nunc provinciæ turcicæ, quæ *wilâyet* Yemeni dicitur, capitis, latere. Ita etiam nos censemus, atque, ut cetera testimonia taceamus, hic saltem verba quæ Al-Hamdânî et Al-Bakrî usurpaverunt asserre sat putamus.

Abû Moḡammad Al-Ḥasan ibn Aḡmad ibn Yaḡûb ibn Yûsuf ibn Dâwud, a tribu Hamdân Al-Hamdânî cognominatus, anno Hegiræ 334, Christi 945, mortuus, duo opera præcipue de antiquitatibus et geographia Yemeni scripsit: 1° «الأكلیل فی انساب جمیر وحروب ملوکها» «Corona de genealogiis Himyaritarum et eorum regum præliis», cujus decem sectionum (اجزاء) duæ solummodo, octava et decima, ad nos pervenerunt, ut bene jam docuerat vir inclytus, A. von Kremer, in libro suo eximio: *Culturgeschichte des Orients unter den Chalifen* (Wien, 1875-1877, 2 vol.), II, p. 421-422, et ab erudito professore vindobonensi, Davide Henrico Müller, magna ex parte communicatæ vel translatae

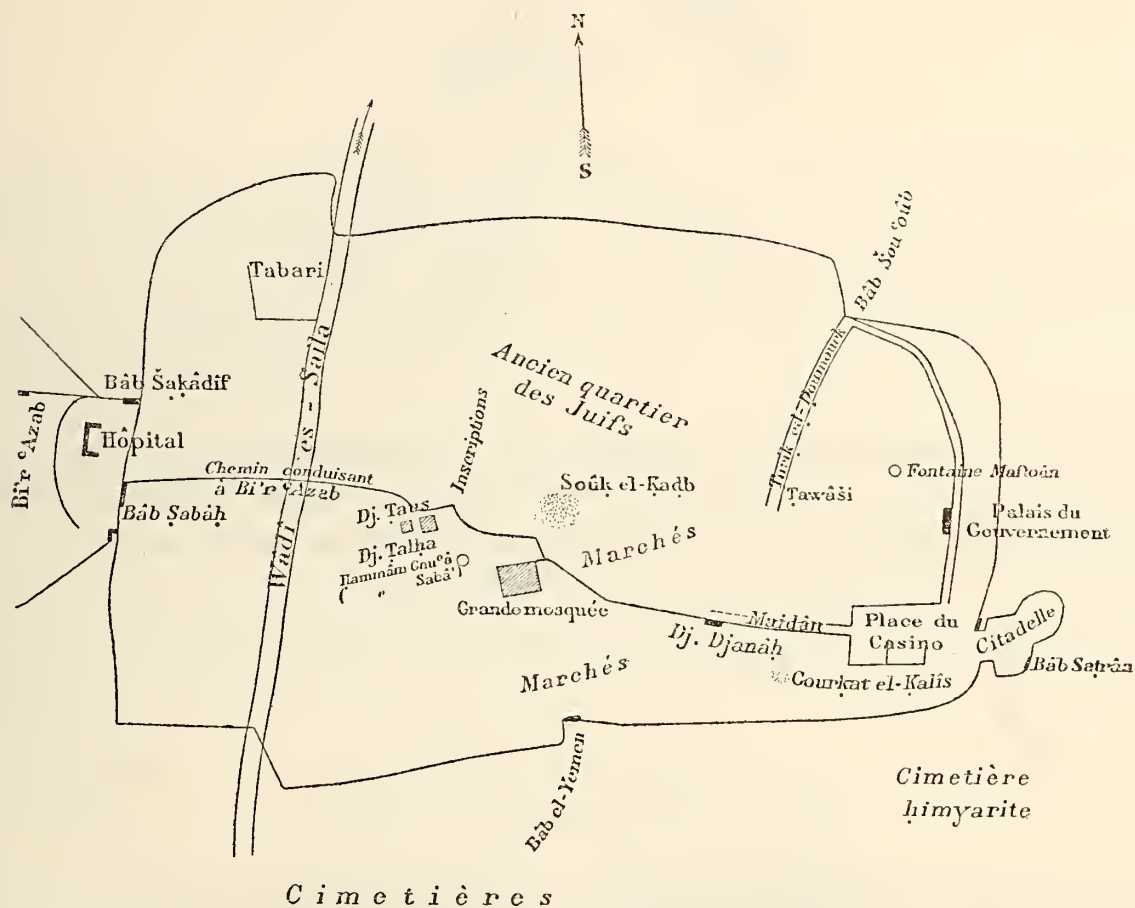
fuerunt (cf. *Südarabische Studien*, Wien, 1877; *Die Burgen und Schlösser Südarabiens nach dem Ikhl des Hamdân, erstes Heft*, Wien, 1879; *zweites Heft*, Wien, 1881, et in ejusdem permultis dissertationibus); 2° *صفة جزيرة العرب* « Descriptio peninsulæ arabicæ », ex qua optima libaverat vir inter principes studiorum arabicorum numerandus A. Sprenger in *Die alte Geographie Arabiens* (Bern, 1875), et cujus textum arabicum integrum D. H. Müller extremo anno 1884 publici juris fecit, ita ut non jam ex codicibus manuscriptis, sed ex editione critica locos ad propositum nostrum spectantes afferre deinceps liceret. Statim et nunc latine versa ea subjiciemus, quæ pagina 55 laudatæ editionis leguntur: « Deinde urbs Şan'â, et ea est metropolis et centrum Yemeni, quia in media regione posita est. Distat ab 'Adeno sicut distat a finibus Yemeni, ad terram Nadjdi et Hidjâzi versus. Nomen urbis Şan'â in tempore ignorantiae erat Azâl (vel Izâl), et Syriæ incolæ eam nominant Şan'â castellum (صنعاء العَصْبَة). » Qui vocalium semiticarum debilitatem et mobilitatem animadverterit non mirabitur illic Uzâlum, hic Azâlum (cf. etiam *Al-Ikhl* in Müller, *Burgen*, 1, p. 45) et Izâlum quoque memorari.

Vocalis *u*, vocis Uzâl biblicæ Massoretarum lectioni peculiaris, ex ea nescio an in glossarium geographicum Al-Bakrîi manaverit. Aboû 'Obaid 'Abd Allâh ibn 'Abd al-'Aziz Al-Bakrî, ortu Hispanus, mortuus est ætate proventus anno Hegiræ 487, Christi 1094. De ejus vita vide clarissimum Dozy, *Notice sur les Becrites, seigneurs d'Huelva et de Djezrah Schaltisch, et sur la vie et les ouvrages du célèbre géographe Abu 'Obaid el-Becrî*, in prima editione sui operis *Recherches sur l'histoire politique et littéraire de l'Espagne pendant le moyen âge* (Leyde, 1849), p. 282 et sqq. Al-Bakrî multos de geographia et historia libros confecerat, inter quos eminent lexicon alphabeticum geographicum, cui titulum inscripsit *معجم ما استعجم* « Lexicon alphabeticum vocum quæ non liquent », et quod ab indefesso litterarum arabicarum cultore amantissimo et studiosissimo Ferdinando Wüstenfeld manu solerti ita descriptum est ut inde numerosa exempla ejus autographo similia excuderentur (Göttingen, 1876-1877, 2 vol.). Quatuor manuscriptis usus est; adde nunc quintum escuriale, de quo Hartwig Derenbourg, *Les manuscrits arabes de l'Escurial*, I (Paris, 1884), p. 524. Illic habes, p. 605 et 606, s. v. Şan'â: « Urbs in Yemeno. . . . Et fuit primus qui eam habitavit Şan'â, filius Udhâli (*lege*: Uzâli). . . . ; et ab eo nomen duxit. Alii contendunt Abyssinos, quum in urbem intravissent et eam vidissent lapidibus ædificatam, dixisse: Şan'â, Şan'â, quod in ipsorum lingua significat castellum, et inde nomen ei inditum esse. Dixit Al-Hamdânî: Et in tempore ignorantiae Udhâl (*lege*: Uzâl) nuncupabatur. » Ex eodem fonte similia in lexicon geographicum Yağûti (ed. Wüstenfeld, III, p. 421) manaverunt.

Et revera voce æthiopica *ጽንደ*, *Sené'e*, munimentum, græce *ὄχυρωμα*, significatur. In inscriptionibus Yemeni quoque, si nomen proprium urbis Şan'â adhuc non apparuit, radix tamen hoc sensu usurpata non semel occurrit. *ሀዕዳሽ*, *ሀዕዳሽ*, sub *ሀዕዳሽ*, *ሀዕዳሽ*, Hal., 49, v. 4, latere suspicamur. Titulus 14us ex iis quos Academia nuper emit (cf. Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études sur l'épigraphie du Yémen*, 1, p. 75-84) substantivum *ሀዕዳሽ*, *ሀዕዳሽ* « castellum », in versu 14°, et formam verbi quæ Arabum quintæ respondet, *ሀዕዳሽ*, *ሀዕዳሽ* « se muniverunt », in versu 6° exhibet. Alterum exemplum verbi *ሀዕዳሽ* afferendum: in inscriptione prima *Huşni Gurâbi*, v. 8 (Fresnel, *Pièces relatives aux inscriptions himyarites découvertes par M. Arnaud*, p. 94; J. H. Mordtmann in *Zeitschr. der d. morg. Gesellschaft*, XXXIX, 1885, p. 231), legitur *ሀዕዳሽ* | *ሀዕዳሽ* | *ሀዕዳሽ*, *ሀዕዳሽ* « quum in eo se corroboraverunt ». Nomen ipsum certum etiam est in titulo 14° Langeri (cf. D. H. Müller, *Siegfried Langer's Reiseberichte*, p. 74 et 80), ubi *ሀዕዳሽ*, *ሀዕዳሽ* = *المصنعة* « castellum », reperies.

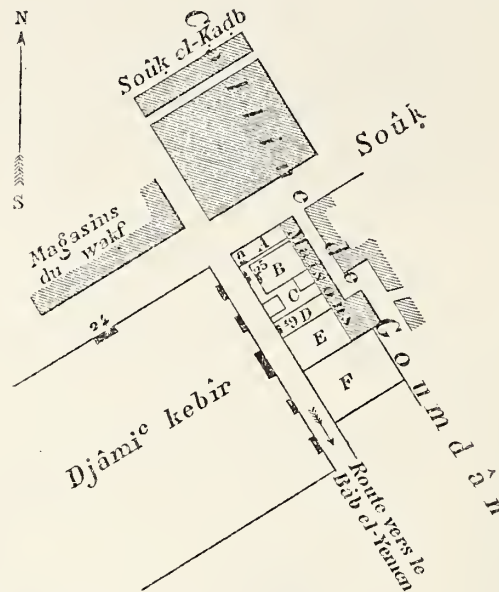
Memoria hujus notionis voci مصنعة (cf. plurale مَصَانِع in *Corano*, xxvi, 129) apud Yemenenses subjectæ non solum apud Al-Bakrî, sed etiam apud ceteros Arabas permansit. Cujus testimonia afferunt Al-Hamdânî apud Sprenger, *Die alte Geographie Arabiens*, p. 269 et 270, annot. 2^a, et apud D. H. Müller, *Die Burgen*, etc., 1, p. 85, 89 et alias; Hamza Ispahanensis, *Annales* (ed. Gottwaldt), p. 127 (cf. J. H. Mordtmann in Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 56 et 57).

Nulla appellatio melius quam صنعاء *San'â* «urbs munita», cum hodierno provinciæ Yemeni capite, quale fuit, convenit, ita ut cognominis non secus ac nominis speciem præberet. Etenim descriptiones et ruinae testantur hic permulta castella, in locis editioribus posita, incolas sub eorum tutela degentes, ab incursionibus hostium protexisse. Inter hæc castella, arx Gumdân ceteris excelsior eminebat. Al-Hamdânî (*Al-Iklîl* apud Müller, *Die Burgen*, etc., 1, p. 53; cf. p. 13) docet eam «ex adverso portis primæ et secundæ inter orientales mosquitæ maximæ portas frontem obtulisse» (فهى قبالة الباب الاول والثانى من أبواب الجامع الشرقية). Si delineationem urbis *San'â*, ab Eduardo Glaser anno 1883 designatam et quam hic exprimendam curavimus, inspexeris, agnosces arcem Gumdân,

ut mos erat in antiquis civitatibus, ad securitatem et ornamentum urbis *San'â* tantum valuisse quantum Acropolim Athenarum, Sionem Hierosolymorum. Plura, non meliora, præbet delineatio urbis *San'â* quam Renzo Manzoni anno 1879 descripsit, et quam libro suo inseruit dicto: *El Yémen. Tre anni nell' Arabia felice* (Roma, 1884), p. 90.

Ed. Glaser, opera et auspiciis Academiae inscriptionum et litterarum humaniorum in Yemenum missus, hoc modo in relatione sua sexta inedita ea narrat quae ad confirmanda verba quibus Al-Hamdâni usus est comperit : « Revera in loco designato ingentem ruinarum collem inveni. Ad cuius ima multifariam occurrunt lapides quadrati pulchri, graves, glomerati perinde ac rudera murorum. Species, amplitudo, color horum lapidum (pulli sunt omnes, genere quod *habâsi*, id est abyssinum vocant) manifestum faciunt vicinam mosquitam *Al-Djâmi al-kabir* ex materiis arcis Gumdân constructam esse. » Placet hic delineationem exhibere qua Ed. Glaser opinionem suam illustrare tentavit.

In tabula nostra prima habes sedem quam Glaser arci Gumdân assignavit, ab ipso ex latere septentrionali occidentali mosquitæ maximæ solis luce expressam, et ejusdem originis monumentum quod *Gurkat al-Kalis* dicitur ex vicino ruinarum aggere ab ipso luce solis quoque expressum.

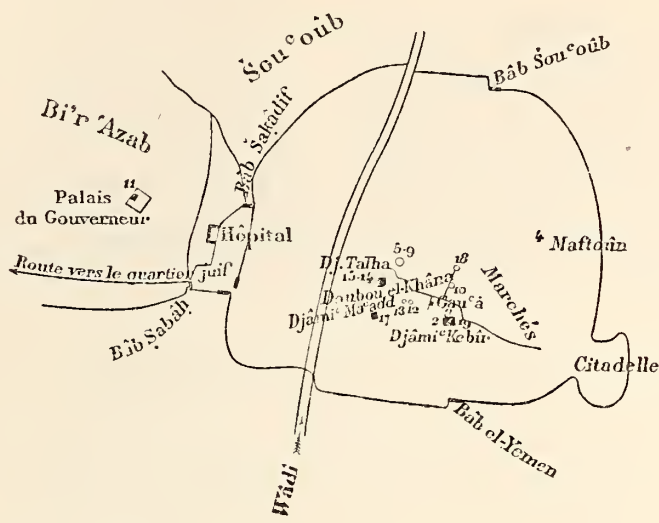
1

Langer, 12; Glaser, 2, 3, 24.

(TAB. II.)

Initium facimus a titulo bipartito, qui nunc in ipso *Al-Djâmi al-kabir* servatur. Fama est huic titulum ex vicino palatio Gumdâno in mosquitam allatum fuisse. Ejus exemplaria imperfecta jam diu in Europa enotuerant sub nomine inscriptionis Thafâri (طافري), de qua urbe, Şan'ao proxima (Yâkût, *Mu'djam*, III, p. 576 et seq.), infra (cf. titulum 15) agetur. Vide Osiander, in *Zeitschrift der deutsch. morg. Gesellschaft*, XVII (1863), p. 791; XIX (1865), p. 180. Archetypum vicissim Siegfriedus Langer et Eduardus Glaser, ignari alter alterius, ille Vindobonæ D. H. Muellero, hic

Parisiis nobis communicavit. Habes in delineatione quam hic inseruimus designationes locorum ubi Ed. Glaser titulos suos 1-15 et 17-19 positos animadvertit, in tabula autem secunda, ad mensuram

rei ipsius, imaginem ectypi chartacei, quod, adjuvante viro humanissimo, wälli assecla, Sewki Efëndî, Ed. Glaser sibi et nobis comparavit.

Duæ exstant tabulæ, ligneæ si Glasero credas, æræ si Langero confidas, quibus conjunctis titulum integrum adepti sumus, altæ 0^m,40, latæ separatim 0^m,25. Superpositæ sunt valvis ambabus portæ ferreæ *tâlka* (طالكا) dictæ, quæ nunc nemini aperitur nisi imâmo, quum ad *mihrabum* pergat ut precibus publicis præsideat.

Versus tituli sex integri, nisi quod in medio versus sexti tres characteres desiderantur, quibus faber manubrium portæ substituit. Sed, ut videbis, studia rerum himyaritarum jam non tali facultatum inopia laborant ut hujusmodi damna resarciri nequeant.

Titulum tractaverunt: OSIANDER in *Zeitschr. der d. morg. Ges.*, XVII (1863), p. 791. — M. A. LEVY ex schedis Osianderi. *ibid.*, XIX (1865), p. 180, not. 2. — Joseph et Hartwig DERENBOURG, *Études sur l'épigraphie du Yémen*, 1, in *Journ. asiat.*, 8e série, t. II (1883), p. 250, not. 1; separatim excusum (1884), p. 57, not. 1. — D. H. Müller, *Sabäische Inschriften entdeckt und gesammelt von Siegfried Langer* in *Zeitschr. der d. morg. Ges.*, XXXVII (1883), p. 379-390; separatim excusum in *Siegfried Langer's Reiseberichte*, p. 61-72; cf. Joseph et Hartwig DERENBOURG, *Erklärung* in *Zeitschr. der d. morg. Ges.*, XXXVIII (1884), p. 152.

Hæc leguntur :

ḥ ḥḳḳḳḳḳḳḳḳ ∞ḳḳḳḳ	Π∞ ḳḳḳḳ ḳḳḳḳΠḳḳ∞	1
ḳḳ ḳḳḳḳΠḳḳḳḳḳ 03ḳḳ	ḳḳ ḳḳḳḳḳḳḳḳḳ ḳḳḳḳ	2
ḳḳ 0ḳḳ3 ḳḳḳḳḳḳ ∞ḳḳ	Π ḳḳḳḳḳḳḳḳḳ Πḳḳḳ	3
ḳḳΠ ḳḳḳḳ ∞ḳḳḳḳḳḳ	ḳḳḳ ḳḳḳḳḳ ḳḳḳḳḳḳ	4
1ḳḳ ḳḳḳḳḳḳḳ ḳḳḳḳ 1	ḳḳḳḳḳ ∞ḳḳḳḳḳḳ ḳḳ	5
ḳḳḳḳ ḳḳ1ḳḳ ḳḳḳḳ	ḳḳḳḳḳ ḳḳḳ ḳḳḳḳ ḳḳ	6

Quæ hebraicis litteris sic transcribe, expleta lacuna versus sexti :

ניהו רתדתון א	1 והבעתה יפר וב
השע ווהבאום י	2 זאר והופעתה י
נו גדנס שמו מ	3 רחב וסעדתון ב
חתהמו תפץ במק	4 צרעי פנות צר
לו ותר יהנעם מל	5 ס מראהמו כרכא
ל חז מלך סכא	6 ד סכא בן ווהבא

Verte ergo :

- 1 *Wahb'athat Yafid et ejus filii Rathadthân A-*
- 2 *z'ad et Hauf'athat Yuhasî et Wahb'awwam Ya-*
- 3 *rhab et Sâdthân Gadanenses posuerunt val-*
- 4 *vas geminas arcæ turris suæ Tafudd per poten-*
- 5 *tiam domini sui Karib'ili Watar Yuhan'im, re-*
- 6 *gis Sabæ, filii Wahb'i[li Ya]hûz, regis Sabæ.*

Versus 1. והבעתה, nomen proprium nusquam alibi repertum, «donum 'Athtari», ut v. 2 והבאום «donum Awwami», v. 6 והבאל «donum 'Ili»; cf. nomina tribuum arabicarum وهب اللات, وهب الله apud Wüstenfeld, *Register zu den genealogischen Tabellen*, p. 458; de وهب اللات, cf. etiam Ibn Doraid, *Kutûb al-istîkâf* (ed. Wüstenfeld), p. 315. — יפר, imperfectum verbi ופר, cognomen quod «legatus» significat; cf. وَيَفِدُ, وَيَفِدُ et exempla himyaritica ejusdem radicis apud Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 93. — רתדתון «consecratum Thûno». Nominibus propriis compositis, quorum in partem venit deus Thûn et quæ in *Études sur l'épigraphie du Yémen*, 1, p. 56 et 57, enumeravimus, adde, auctore Muellero in *Langer's Reiseberichte*, p. 63, אמהתון = אמהתון «serva Thûni», *Zeitschr. der d. morg. Ges.*, XXVI, p. 432; XXXI, p. 86.

Versus 2. אזאר, cognomen, cujus sensus, ni fallimur, «venerandus»; exempla collegerunt Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 64. Adde titulum nostrum 24, v. 2, et forsân idem vocabulum ut nomen proprium adhibitum in Halévy, 88, v. 2, ubi pro אבאר legendum אזאר. — והופעתה = הופי + עתה «perfect 'Athtar», nomen usitatum. — Cognomen יהשע = يُشَيْعُ «adjuvat»; cf. inscriptionem 14^{am} Academiæ, v. 1, apud Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études sur l'épigraphie du Yémen*, 1, p. 78; appellationem Sî'itarum, id est fautorum 'Alîi; לשועי «ad adjuvandum» in titulo 2, v. 11; שוע «socius»

in Hal., 169, v. 1; 202, v. 2; שעה «socia» in inscriptione 6, v. 1, et Hal., 63, v. 1. — Wahb'awwam «donum Awwami»; cf. titulum 4, v. 1; O. M., 6, v. 4.

Versus 3. ירחב «amplus», cognomen etiam in O. M., 6, v. 3. — סעדתון «favor Thûni»; cf. Hal., 43, v. 1. — De Gadanensibus, quorum posteri provinciam Mikhlâf Aqyân dictam incolebant, vide D. H. Müller ad hunc locum et confer *ذو جردن للميرى* apud Našwân (Müller in *Zeitschr. d. d. morg. Ges.*, XXIX, p. 621 et 623); Nöldeke, *Geschichte der Perser und Araber zur Zeit der Sasaniden, aus der arab. Chronik des Tabari* (Leyde, 1879), p. 192. In inscriptione Halevyana 679, pro דנדנס legimus. — «posuerunt», tertia persona pluralis masculini verbi שים; cf. in cognatis linguis *ሰሜ* *séma* æthiopicum; שום et שים hebraica; *سمن* syriacum et probabiliter arabicum *سأم* «pretio venditare».

Versus 4. מצרעי פנא = מצרעי | פנות | צחהתמו *مَصْرَعِي فِنَاء* «valvas geminas arcæ turris suæ»; cf. מצרעי מצרעי, Hal., 353, v. 3. De voce פנות, vide quæ ad hunc locum fuse disseruit D. H. Müller; vide etiam quæ fusius Ed. Glaser disputavit in suis *Mittheilungen über einige aus meiner Sammlung stammende sabäische Inschriften* (Prag, Juli 1886), p. 43-50. Quæ de usu vocis פנות, sæpius præpositionis «ad, versus» locum tenentis, Glaser proposuit, ad multa exempla quadrant. Hic autem status constructus pluralis מצרעי aliam viam ingredi nos suadet. — D. H. Muellero assentimur quom nomen turris *תפץ*

enuntiat *Tafudd* = *تَعَصَّ* « ea frangit », collato *בֵּיתָהֶמוּ יִפְּץ* « domus sua *Yafudd* », Os. 32 = B. M. 30, v. 2. *Tafid* (*تَفِيض*) et *Yafid* (*يَفِيض*) fortasse legenda esse non pernegamus. — במקם sicut in Os. 20 = B. M. 19, v. 9; Hal. 686, v. 4; O. M. 18, v. 1; 20, v. 3.

Versus 5. Rex Sabæ *כְּרַבְאֵל | וְהָר | יִהְנַעַם*, qui in inscriptione 54^a Fresneli, v. 1, memoratur (cf. de eo D. H. Müller, *Die Burgen*, etc., II, p. 31), non idem est cujus hic mentio facta. In titulo Osianderi 32° = B. M. 30

Müller recte coniecit filium Wabh'ili Yahûz (in fragmento nomen filii deest) non alium fuisse quam nostrum Karib'ilum Watar Yuhan'im; vide *Langer's Reiseberichte*, p. 69.

Versus 6. Origo tituli sabæa, imo Ma'ribensis, ex hoc versu patet. — De Wabh'ilo Yahûz, rege Sabæ, cf. Os. 32 = B. M. 30, v. 3; Miles, 6, v. 7, in *Zeitschr. der d. morg. Ges.*, XXX, p. 679; XXXII, p. 205. — Cognomen יְחוּז arabico *يَحْوِز* « colligit » equiparamus.

Quo tempore Karib'il Watar Yuhan'im Sabæ regnaverit elicere non possumus. De tituli tempore hoc solum compertum habemus eum secundæ rerum Sabæorum ætati assignandum. Si paulo longius progredi audemus, titulum tertio vel secundo ante J. C. seculo super « valvas geminas aræ turris *Tafudd* » delineatum esse judicamus.

2

Glaser, 16; Louvre, 10.

(TAB. III.)

Lapis Parisios ab Eduardo Glaser allatus est, qui eum Şan'âi invenit et nostra gratia acquisivit. Exstat nunc in museo Luparensi. Monumentum optime servatum 0^m,44 altum, 0^m,25 latum, 0^m,103, ubi maxime, crassum. In summo lapide, tres quadrati lineæ cernuntur, vestigia cavi, unde infixæ surgebat statua dei « Ta'lab Riyâm, domini Tur'ati »; cf. infra versus 3 et 4. Quæ statua quum sublata sit, tanquam omnes aliæ similes (cf. O. M. numeri 5-12), solita idoli forma nos latet.

Titulus 19 versibus constat, nec quidquam deest nisi vocabulum unum in versu 18° et, tum finis vocabuli, tum vocabulum alterum in versu 19°, quas rimas explere non arduum. Litterarum notæ, 0^m,019 altæ, æquales, spatia inter litteras æqualia, ita ut ordo certus et tenor idem in toto titulo possint notari, nec ulla in scripti sensu versetur controversia.

Ha'ân Aşwa' et ejus filii publicas gratias agunt atque ob beneficia accepta statuam vovent « patrono suo Ta'labo Riyâmo, domino Tur'ati ». Designatione patroni (ש) uti solent qui Ta'labum Riyâmum commemorant, ut recte animadvertit D. H. Müller in Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 20; cf. *ibid.*, p. 31. Ex quo patet Ta'labum non inter gentiles Yemeni deos de communi sententia consecratum fuisse, sed, quasi « patronum » aliquot urbium et tribuum, oppida et eorum incolas in fidem clientelamque suam recepisse.

Omnia Ta'labi templa angustis terminis circumscribuntur: colebatur apud Bata'enses et Hamdâ-neuses (infra, versu 12°), in regione Arhâbo, quam, versus septentrionem et occidentem Şan'âi sitam, descripsit Ed. Glaser, *Meine Reise durch Arhab und Hâschid* in *Petermann's Mittheilungen*, 1884, p. 170-183, 204-213; cf. Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études sur l'épigraphie du Yémen*, II, 1, in *Journ. asiat.*, 8e série, t. IV, p. 327-328 (separatim excusum, p. 8-9). Inter locos ubi sacraria Ta'labi, notandus pagus Riyâm, in summo montis Itwa porrectus, cujus nomen cum nomine dei ita apte cohæret ut האלב | ריבם « Ta'lab Riyâm », decurtatum ex ריבם | שים | האלב « Ta'lab patronus Riyâmi » plerumque dicatur; cf. D. H. Müller in Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 21. Huc Arabes propter pietatem conveniebant, ut testatur Al-Bakrî, *Mu'djam*, p. 114. De varia vocabuli ריבם in titulis Yemenensibus significatione, vide etiam Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études sur l'épigraphie*

phie du Yémen, 1, p. 28 et 29. Ceteræ urbes, quæ secundum inscriptiones Ta'labi adyta continebant, sunt Tur'at (infra, versu 3°), Ukânîṭ (O. M. 5, v. 3; 6, v. 6; 7, v. 3); Ḳadumân (O. M. 10, v. 5) vel plenius Ḳadumân Dhû-Damhân (infra, in titulo 19, v. 3; O. M. 11, v. 4; 12, v. 3).

De nomine Ta'labi non dubitamus quin D. H. Müller rectam viam ingressus sit quum, in *Sabäische Denkmäler*, p. 21, Djauharîum in *Ṣahâh*, Fîrûzâbâdhîum in *Ḳâmûs* sequitur. Utrique تَالَبٌ nomen plantæ, ita ut cultus Ta'labi ad anteislamicam arborum religionem pertineat, quam nuperrime illustravit Paul de Lagarde in *Mittheilungen* (Göttingen, 1885, in-8°), p. 58-81. Nisi compertum esset Ta'labo divinitatem masculinam non femineam tributam, vocabulum a radice تَلَبَّ «collegit» duceremus et תַּלְבַּת imperfectum esse tertiæ feminini personæ, idem significans ac תַּלְבַּת (inscr. 1, v. 4), censeremus. Quod longe secus est. Virilis dei Ta'labi natura J. H. Mordtmanno prius opinionem injecerat eum, principio heroem vel regem, serius in deos repositum esse; vide *Zeitschr. der d. morg. Ges.*, XXX (1876), p. 37-39; de sua sententia postea decessit. Quæ apud scriptores Arabum de Ta'labo deo memoria manserit iis docemur, quæ citantur apud Alfred von Kremer, *Ueber die süd-arabische Sage* (Leipzig, 1866, in-8°), p. 59; A. Sprenger, *Die alte Geographie Arabiens* (Bern, 1875, in-8°), p. 220 et seq.; D. H. Müller, *Südarabische Studien* (Wien, 1877, in-8°), p. 24-28; eumd. in Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler* (Wien, 1883, in-4°), p. 20-22.

Sed ad interpretationem tituli, unde digressi sumus, revertamur. Nemo adhuc de hoc titulo egit, nisi Joseph et Hartwig Derenbourg, *Nouvelles études sur l'épigraphie du Yémen. Les monuments sabéens et himyarites de Paris*. 1. *Le Louvre*, in *Revue d'assyriologie et d'archéologie orientale*, I (1885), p. 58-61; separatim excusum, p. 9-12. Lege certo :

◦ | X 8 ◦ Π 3 Ḥ | ◦ 4 9 4 Π ◦ | ◦ ◦ ≥ Ḥ | 4 ◦ 4 1
 ◦ 9 4 5 4 | 11 4 9 | ◦ 4 Π | X 8 ◦ 9 4 1 ◦ | 11 ◦ 9 4
 4 4 | X ◦ 3 X | 1 ◦ Π | 11 9 3 | Π 1 Ḥ X | ◦ 11 4 9 3
 9 4 Π | ◦ 4 11 4 Ḥ | Π 1 Ḥ X | 4 5 ◦ | 4 7 4 | 4 11 1 Ḥ 4
 9 ◦ ◦ ◦ | ◦ 11 4 9 ◦ ◦ 1 | ◦ 4 1 Ḥ Ḥ 11 Π | 11 4 9 5
 9 Π | 9 4 ◦ | 11 9 3 | Π 1 Ḥ X | ◦ 11 4 3 11 4 | 4 1 ◦ Ḥ 6
 4 ◦ | ◦ 11 4 ◦ | ◦ 11 4 11 4 Ḥ | 9 ◦ ◦ | 11 4 9 | 9 4 Π | X 7
 X 4 Π | 11 9 3 | Π 1 Ḥ X | 11 4 11 ◦ | 1 4 | ◦ 4 11 8
 Π | ◦ Ḥ 1 11 X Ḥ | Ḥ 1 11 Ḥ | 1 Ḥ Π | ◦ 11 4 9 ◦ ◦ 4 9
 Ḥ 11 | 1 Ḥ | 4 Π | ◦ 11 4 9 ◦ ◦ 4 | X 4 Π ◦ | ◦ 4 11 ◦ 10
 4 4 | 4 4 1 ◦ | ◦ 11 4 Ḥ 3 11 | 4 ◦ ◦ ≥ 1 | ◦ Ḥ Π Ḥ | Ḥ Π 11
 X | ◦ 11 4 4 ◦ Ḥ | 1 ◦ | 4 4 11 4 ◦ | ◦ X Π | 4 Π | 4 ◦ 12
 4 4 3 Ḥ | 9 4 ◦ | ◦ 3 4 ◦ | Ḥ 8 4 | ◦ 3 ◦ | Π 1 Ḥ 13
 Π 1 Ḥ X | ◦ 11 4 4 ◦ Ḥ | 1 ◦ | ◦ 11 4 X 11 9 3 11 ◦ | ◦ 11 14
 11 ◦ | ◦ 11 4 4 3 Ḥ | 9 4 ◦ | 11 4 4 Ḥ | 3 11 8 Ḥ ◦ | 1 4 ◦ Ḥ 15
 Π | ◦ 11 4 Ḥ 3 11 Ḥ | 9 4 4 | ◦ 11 4 4 ◦ Ḥ | 1 ◦ | ◦ 11 4 X 11 9 3 16
 Π 8 ◦ | ◦ 4 ◦ ◦ | 11 4 ≥ 4 | ◦ 11 4 Π ◦ ≥ ◦ | 4 4 11 4 | 9 4 17
 9 Ḥ ≥ 9 4 ◦ | ◦ 11 | ◦ 11 4 3 4 | 1 Ḥ | 4 ◦ 3 4 ◦ | 3 18
 Ḥ X Π | ◦ 11 4 Π | 4 19

Quod hebraicis litteris transcribimus, additis necessariis versuum 18 et 19 complementis :

1 הען | אשוע | ובניהו | כרבעתת | ו
 2 חיוס | ולחיעתת | בנו | ידם | הקניו
 3 שימהמו | תאלב | רימס | בעל | תרעת | דן
 4 צלמן | חגן | וקה | תאלב | אדמהו | בני
 5 ידם | במסאלהו | לופיהמו | וופי
 6 אולד | חמרמהו | תאלב | רימס | עדי | בי
 7 ת | בני | ידם | וופי | אדמהמו | והמו | פח
 8 מדר | חל | ומקס | תאלב | רימס | בדת
 9 הופיהמו | בכל | אמלא | סתמלאו | ב
 10 עמהו | ובדת | הופיהמו | בן | כל | מס
 11 בא | סבאו | לשוען | מראהמו | עלהן | נה
 12 פן | בן | בתע | והמדן | ול | סעדהמו | ת
 13 אלב | פרע | דתא | וחרף | עדי | ארצה
 14 מו | ומשימתהמו | ול | סעדהמו | תאלב
 15 אפקל | ואחמר | צדקם | עדי | ארצהמו | ומ
 16 שימתהמו | ול | סעדהמו | והטי | אמראהמו | וב
 17 ני | המדן | ושעבהמו | השדם | ווצע | והב
 18 ר | וצרען | כל | צרהמו | [ושנאה] | מו | ודישצי
 19 ן | בהמו | בתא | לב | רימס]

Sic ergo verte :

- 1 'Hádn Aswa' et ejus filii Karib'athat et
- 2 Haiw et Lehi'athat, nepotes Yadúmi, voverunt *consecraverunt*
- 3 patrono suo Ta'labo Riyámo, domino Tur'ati, hanc
- 4 statuum, quia exaudivit Ta'lab servos suos, nepotes
- 5 Yadúmi, propter preces ad eum ut protegeret ipsos et protegeret
- 6 liberos, quos largitus est ipsis Ta'lab Riyám intra do-
- 7 num nepotum Yadúmi, et protegeret servos ipsorum. Ipsi vero lau-
- 8 daverunt vim et potentiam Ta'labi Riyámi, quod
- 9 tuitus est ipsos in omnibus votis que ut explerentur petiverant ab
- 10 eo, et quod tuitus est ipsos in omnibus expedi-
- 11 tionibus quas susceperunt ad auxiliandum principi suo 'Alháno Nah-
- 12 fáno, nepoti Bata'i et Hamdáni. Et concedat ipsis Ta'-

13 *lab optima veris et autumnii intra terram ipso-*
 14 *rum et agros ipsorum, et concedat ipsis Ta'lab*
 15 *messes et fructus eximios intra terram ipsorum et a-*
 16 *gros ipsorum, et concedat ipsis favorem principum suorum, ne-*
 17 *potum Hamdāni, et tribus suae Hāsidi; et deprimat, et fran-*
 18 *gat, et comprimat omnes adversarios ipsorum [et hostes ips]orum, et quicumque offen-*
 19 *det ipsos. Nomine Ta'[labi Riyāni].*

Versus 1. Nomen proprium הַנֶּן (arabicum ^{أَعْلَان} «adjuvit») in titulis Constantinopolitanis perspicuum; cf. Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 48 et 87; reperitur etiam in duabus inscriptionibus inter eas quas vir artium ingenuarum cultor, immatura morte præreptus, Albert Goupil, Bibliothecæ Maximæ Parisiorum donavit; cf. Mordtmann in *Zeitschr. der d. morg. Ges.*, XXX, p. 290, n° 3, v. 3; p. 291, n° 8, v. 1. Imperfectum הַנֶּן ut nomen proprium viri adhibitum in titulo nostro 37, v. 1, in Os. 33 = B. M. 34, v. 1; nescio an in Hal. 668, v. 1, ubi fieri potest ut perfectum הַנֶּן sit legendum. — Cognomen אֲשׁוּעַ (cf. יהשע in 1, v. 2, et לשוען infra, v. 11) «maxime adjuvans», pernotum est, vide titulum 8, v. 1; Müller, *Südarabische Studien*, p. 30; Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 67; Fresnel, 45, v. 1 = Hal., 657, v. 1, etc. — כַּרְבֵּעָתָה «pollens 'Athtari», nomen proprium apud Hal. 615, v. 15 et 27; Reh. 7, v. 2 et 7; O. M. 5, v. 1; 6, v. 3.

Versus 2. יָרָם (in versibus 5 et 7 quoque) tribum Hamdānitarum (cf. v. 17) designat, quæ in hoc titulo primum occurrit, nisi jam invenitur in Hal., 393 :

יָרָם | בַּעֲתָרָה | שַׁרְ[קָן]

Transcribimus Yadûm = يَدُومٌ «permanet». Sitne urbs *Yadûm* comparanda, quam Yâkût, *Mu'djam*, IV, p. 1013, yemenensem, in provincia Sinhân sitam, profert, ambiguum.

Versus 3. שֵׁים «patronus», vox ex eadem radice oriunda quam שַׁמֵן (inser. 1, v. 3), proprie de Ta'labo Riyāmo adhibetur; vide supra, p. 7. — בעַל | תְּרֵעָה, epitheton Ta'labi, Arabibus antiquarum rerum peritis fidem fecit Ta'labum maritum (بَعْلٌ; cf. בעל in omnibus semiticis linguis) Tur'ati fuisse; cf. D. H. Müller, *Südarabische Studien*, p. 25 et 26. Revera Tur'at nomen urbis, ubi adytum Ta'labi.

Versus 4. צַלְמֵן «imago», forma hebraica et aramaica huius vocabuli, quum in arabico sermone صَلَمٌ «idolum» adhibeatur. — אָרָם nomen collectivum, ut animadvertit Joseph Halévy, *Études sabéennes*, p. 148; cf. etiam Mordtmann in *Zeitschr. der d. morg. Ges.*, XXX, p. 32. Verti-

mus «servos» potius quam clientes; nempe modo submissos deo, modo, ut in versu 7°, submissos hominibus אָרָם, tanquam עֲבָד, designat.

Versus 5. בַּמְטָאֵלָהּ non «rogatu ipsius», sed «rogatu ad ipsum» vertendum.

Versus 6. עָרִי præpositio nec arabico, nec æthiopico sermoni cognita, quæ apud Hebræos (עָרַי, poetice יַעֲרִי) et Aramæos «usque ad» tempus vel terminum, apud Yemenenses «intra» significat.

Versus 7. Copula ׀ in lingua himyaritica usurpatur, sicut in arabica ۛ post ۛ; cf. Os. 4 = B. M. 5, v. 19; 13 = B. M. 12, v. 7; O. M. 8, v. 12.

Versus 8. Orthographia manca הָלָּ pro הִיל «vis» (cf. Os. 20 = B. M. 27, v. 9; 26 = B. M. 22, v. 8; 27 = B. M. 16, v. 8) nescimus annon sit jam manifesta in Hal. 26, et in Langer, 6, v. 8. Nostrum exemplum, ubi הִל | וְמָקָם legitur, quum nihil habeat dubitationis, deficientis orthographiæ facultatem firmissime demonstrat.

Versus 9. Primam litteram הַ conjectura potius quam oculis assequimur. — De locutione סַתְמָלָא | סַתְמָלָא cum præpositione בַּעַם = hebraico מְעַם, vide Os. 16 = B. M. 20, v. 8; 30 = B. M. 29, v. 7, etc.

Versus 10. כַּל | בֵּן = כַּל בְּנֵי versus præcedentis.

Versus 11 et 12. מַסְכָּא | סַכְּאָו; cf. Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 52. — Verbum שׁוּעַ «adjuvare» (cf. annotationem ad titulum 1, v. 2) sic vocabulo מַרְאֵהוּמוּ præpositum in Os. 8 = B. M. 11, v. 7. — Nomen et stirps «principis» mirabilia. Idem 'Alhân hic qui in O. M. 8, v. 20. Nomen proprium notum erat ex Os. 21 = B. M. 21, v. 1; Wrede (Obne), v. 2; Hal. 385, v. 2; 515; Wüstenfeld, *Register*, p. 59. Quod in nostro loco eximium est animadvertas, 'Alhânium cognomine Nahfânium appellari, sicut legitur in versu poetæ yemenensis As'ad Tobba' (vide D. H. Müller in *Zeitschr. der d. morg. Ges.*, XXX, p. 695) :

وَعَلَّهَانَ نَهْفَانَ قَدْ اذْكَرَ
 وَشَمِّيرَ يَرَعِشَ خَيْرَ الْمَمْلُوكِ

«Et Schammir Yur'is optimus regum, et 'Alhânium Nahfânium non omitam.»

Našwân hunc versum in suo lexico شمس العلوم «sol scientiarum» affert, de quo opere ad cognoscendas res et linguas Yemeni utilissimo vide Hartwig Derenbourg, *Les manuscrits arabes de l'Escurial*, I, p. 25 et 413. Dein addit Našwân hanc versus interpretationem: أراد علمان ونهغان فحذت الواو «Sibi voluit 'Alhânûm et Nahfânûm, omisit autem copulam wâw.» «'Alhânûm et Nahfânûm, filios ambos Bata'i, filii Hamdâni» (cf. v. 12), fratres fuisse Abû 'l-Ḥasan Al-Hamdâni et ipse existimavit; cf. musnados Nâ'aṭi in *Al-Ikhl* apud D. H. Müller, *Süd-arabische Studien*, p. 22 et 23; et apud Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 44. Titulus autem noster probat poetam non erravisse, sed meliora accepisse et tradidisse, quum eundem hominem علمان نهغان appellat. Nam difficile est credere copulam temere et fortuito a sculptore juxta atque a poeta omissam esse. Genealogia והמון בתע|והמון «filius Bata'i et Hamdâni» omnino congruit cum علمان ونهغان ابنا بنع ابي همدان, quem Nâ'aṭi musnadum modo indicavimus et vertimus.

Versus 13. De פרע|דתא|והרה et iis quæ sequuntur, vide O. M. 8, v. 10 et 11, et quæ allata sunt in Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 33, præcipue locum Plinii et ejus interpretationem in *Zeitschrift der d. morg. Gesellschaft*, XXX, p. 324. Videtur annus Sabæorum in duo tempora tunc divisus fuisse: scilicet ver (דתא; cf. hebraicum דָּשָׂא «prima terræ germina») et autumnum (הרה; cf. arabicum حَرِيْفٌ et hebraicum הַרְף «autumnus»). Sic apud veteres Hebræos קַיִץ וְהַרְף integrum annum constituunt; cf. *Gen.*, viii, 22; *Ps.* lxxiv, 17; *Zach.*, xiv, 8. Nec tamen negligas quæ de دَهْدُ *Dihâ* et خريف *Kharif* Ed. Glaser aliter monuit in *Die Sternkunde der süd-arabischen Kabylen*, apud *Sitzungsberichte der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften in Wien*, II. Abth., p. 89. De quibus infra, quum de titulo Glaseri 158 agetur, plura dicemus.

Versus 14. משימה (cf. v. 16) plurale formæ مَفَاعِلَةٌ,

ut primus docuit D. H. Müller in Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 104.

Versus 15. אפקל|והמר|צדקם; similia vide in inscriptione 14^a Academiae, v. 18; cf. אפקל|והמר|צדקם in inscriptione 11^a ejusdem, apud Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études sur l'épigraphie du Yémen*, I, p. 64 et 76.

Versus 16. הנזי «favor»; cf. Os. 20 = B. M. 27, v. 5; inscriptionem 8^m Academiae, v. 7 (Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, etc., I, p. 54); O. M. 8, v. 18.

Versus 17. De magna tribu Ḥāsidi Hamdānensibus obediēte, vide J. H. Mordtmann in Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 4 et seq.; Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études sur l'épigraphie du Yémen*, II, 1, p. 10; Ed. Glaser, *Meine Reise durch Arhab und Hāschid in Petermann's Mittheilungen*, 1884, p. 206 et seq. Cognatio inter Hamdānenses et Ḥāsīditas ad verbum ut in titulo nostro enuntiatur in O. M. 7, v. 7; 8, v. 20 et 21; 9, v. 16 et 17. — וזע|והבר sic conjunguntur in Os. 31 = B. M. 32, v. 5.

Versus 18. Sensus humilitatis et dedecoris, qui radici צרע inhæret, non solum titulis Hal. 62, v. 13; 681, v. 7; 682, v. 9, sed etiam arabica radice ضرع comprobatur; vide imprimis lexica quæ viri clarissimi Lane et Dozy scripserunt. — Vox quæ post צרהמו non legi potest restituta est ad imitationem tituli Os. 31 = B. M. 32, v. 5, quem jam per occasionem versus 17ⁱ contulimus. Ceterum vestigia vocabuli ושנאהמו in lapide adhuc supersunt; partem superiorem litterarum 𐩮 et 𐩨 cernere licet, etsi non tam clare appareant quam ultimæ duæ 𐩬. — רישצין|בהמו; cf. Os. 17 = B. M. 18, v. 11.

Versus 19. Titulo absoluto, hic versus in medio interruptus stetit; cf. titulum 14^m Academiae, v. 19, in Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, etc., I, p. 76 et seq. Non tamen versum integrum, qualis fuit, possidemus; facile autem ea quæ desunt resarcire. Lege ergo בהא|לב|רימם, collatis versibus 3, 6, 8.

3

Glaser, 1.

(TAB. V.)

Titulus ineditus, in tabula ænea incisus, circa 0^m,15 alta, 0^m,06 lata. Summa humanitate possessor in urbe Šan'â degens Eduardo Glaser ectypum chartaceum sumere permisit, quod in tabula nostra quinta habes imagine photographica expressum.

Hæc leguntur :

1	ח ׀ ז ׀ ח ׀ ח	סעדשמס	<i>Sa'dsams,</i>	1
2	1 ׀ ח ׀ ח ׀ ח	סובןמל	<i>filius Mali-</i>	2
3	ח ׀ ח ׀ ח ׀ ח	כסוהקני	<i>ki, vota vovit</i>	3
4	ח ׀ ח ׀ ח ׀ ח	תאלב ׀ רי	<i>Ta'labo Riyâ-</i>	4
5	ח ׀ ח ׀ ח ׀ ח	מס ׀ עדי	<i>mo, intra</i>	5
6	ח ׀ ח ׀ ח ׀ ח	מטור ׀ אה	<i>septa (?) Ah-</i>	6
7	ח ׀ ח ׀ ח ׀ ח	גרן ׀ לופ	<i>guri, quia pro-</i>	7
8	ח ׀ ח ׀ ח ׀ ח	י ׀ קניהמ	<i>tegit opes ipso-</i>	8
9	ח ׀ ח ׀ ח ׀ ח	רו ׀ ל ׀ יזא	<i>rum; et utinam per-</i>	9
10	ח ׀ ח ׀ ח ׀ ח	ן ׀ הופין ׀	<i>gat tueri</i>	10
11	ח ׀ ח ׀ ח ׀ ח	חמו ׀	<i>ipsos.</i>	11

Versus 1. Nomen proprium סעדשמס «favor deæ Sams», id est deæ Solis, sic cum mimatione reperitur in titulo 9° et in titulo 8° Academiæ, v. 2; cf. Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, etc., 1, p. 54-56; [forsan quoque in Langer, 1, v. 1, ubi Müller ערבשמס legit; cf. *Langer's Reiseberichte*, p. 8.]

Versus 2. מלכ = مَلِك (cf. Wüstenfeld, *Register*, etc., p. 281-285), certus in Langer, 14, v. 1, ambiguus in Hal. 611 (ubi מללם); 615, v. 24 (ubi מלדם).

Versus 3. Animadvertite verbum חקני hic, ut aliquoties, solummodo accusativum dei regere, cui consecratio fiebat, non alterum rei oblatæ accusativum; cf. titulos 1um et 9um Academiæ in Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, etc., 1, p. 38 et 59.

Versus 6 et 7. מטור obscurum. Hebraicis טור (Ez., XLVI, 23) et טירה, arabicis طَوْرٌ, طَوْرٌ, طَوْرٌ collatis, existimamus מטור plurale esse, quale foret arabice مَطَاوِرٌ, et «septa» vertere ex inopia meliorum suademus. — אהגן (etiam in Hal. 344, v. 8), plurale vocis הגר «urbs magna» (vide Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 99, annot.), cum *nân* determinativo. Susplicamur, non tamen contendere audemus, hoc plurali tractum quemdam definitum exprimi, ut diversas antiquitatis et medii ævi *σενταπλόλεις*, ut المدائن, *Al-Madâ'in* (plurale vocis مدينة «urbs») nomen urbis Irâki inclytæ. J. H. Mordtmann, in litteris die 5° decembris

Vertimus :

1885 scriptis, nos monet urbem yemenensem الأَحْجَرِ *Al-Ahdjour* a geographis Arabum memorari. De hac urbe, confer annotationes marginis in codice Lindsayano libri *Al-Marâsid* dicti apud Wüstenfeld, *Jaet's Geographisches Wörterbuch*, V, p. 13. Si auctori clanculario credas, reges Himyari in Al-Ahdjuro habitabant. אהגן «Ahgur», cum nûnatione determinativa, plane scripturæ arabicæ الأَحْجَرِ cum articulo, respondet.

Versus 8. קניהמו «opes ipsorum» (cf. Os. 10 = B. M. 9, v. 8; Miles, 1, v. 6) ex radice קני «acquisivit», de qua vide D. H. Müller in *Zeitschr. der d. morg. Ges.*, XXIX, p. 602.

Versus 9. Legimus יזאן, et litteram ז non varietatem litteræ X = ח, sed himyariticam semitici *zayin* repræsentationem esse censemus, secuti Fr. Prætorium, in *Literaturblatt für orientalische Philologie*, I (1883), p. 29-30. De sensu radice nihil anceps, quum in titulis hæc formula sit frequentissima; carere ea ceteræ linguæ semiticæ videntur, nisi eam remota cognatione cum זאן «crescere, augeri» junctam credas.

Versus 10 et 11. Verbum a suffixo eadem nota separatur qua voces dividi solent. Nulla hujus exceptionis causa, nisi calligraphica: aliquid erat in spatio vacuo collocandum. Tale discidium inter verbum et suffixum verbo additum intervenit etiam in moabitica regis Meşæ inscriptione; cf. ואסחב. הם. «et eos traxi», v. 18.

4

Halévy, 10; Glaser, 4.

De hoc titulo Ed. Glaser, in sexta ad Academiam relatione inedita, sequentia exposuit : « Titulus exstat supra lapidem in muro septentrionali ædificiï quadrati rudis, quod ex septentrione fonti *Maf-tûn* dicto (vide delineationes Şan'âi, p. 3 et 5) adjacet et mosquitæ speciem gerit. In eodem latere muri apparent octo alii himyaritici sine dubio lapides, quorum inscriptiones muro inclusæ latent. Titulus noster, quum insereretur, inversus fuit. »

Duorum versuum, quibus constat titulus, apographa Halevyana et Glaseriana omnino consentiunt, nisi quod ultimam versus prioris litteram Glaser recte *nûn* pro *rêsch* Halevyi scripsit.

Hæc leguntur, auctore Glasero :

Quæ transcribimus :

𐩧𐩢 | 𐩥𐩠𐩢𐩠𐩢𐩥 | 𐩠𐩧𐩢𐩠𐩢 | 𐩧
 | 𐩥𐩠𐩢𐩠𐩢𐩥 | 𐩧𐩢𐩠𐩢𐩢𐩠 | 𐩧

𐩧 | 𐩠𐩧𐩢𐩠𐩢 | 𐩠𐩧𐩢𐩠𐩢 | 𐩧
 | 𐩠𐩧𐩢𐩠𐩢 | 𐩠𐩧𐩢𐩠𐩢 | 𐩧

Hæc certa sunt :

. *Wahb'awwam, et ejus filii, nepo.*
derunt et texerunt domum suam.

Versus 1. A dextra superest initium versuum; nam signum 𐩧, cujus significatio non liquet (Hal. 187, 255, 257, 478, 486; O. M. 20), nusquam nisi in principio titulorum figuratur. J. H. Mordtmann, *Neue himyarische Funde in Wiener numismatische Zeitschrift*, XII, p. 300 (separatim excusum, p. 12), hoc ornamentum inane putat. — 𐩠𐩧𐩢𐩠𐩢; cf. titulos 1, v. 2; 24, v. 1; O. M. 6,

v. 4. — Post 𐩠𐩧𐩢𐩠𐩢 legebatur 𐩠𐩧𐩢𐩠𐩢[𐩢] | 𐩧𐩢𐩠, id est : « nepotes i condiderunt »; cf. titulum 6, v. 3; Fresnel, 45, v. 2; Hal. 686, v. 2 et 3 (de quo vide Prætorium in *Zeitschr. der d. morg. Ges.*, XXVI, p. 417); O. M. 3, v. 1; 20, v. 2; Langer, 1, v. 3.

Versus 2. Post 𐩠𐩧𐩢𐩠𐩢 nomen proprium « domus » deest; cf. titulum 6, v. 3; O. M. 20, v. 2.

Sic ergo titulum restituere et vertere licet :

𐩧 | | 𐩧𐩢𐩠 | 𐩠𐩧𐩢𐩠𐩢 | 𐩠𐩧𐩢𐩠𐩢 | 𐩧
 | 𐩠𐩧𐩢𐩠𐩢 | 𐩠𐩧𐩢𐩠𐩢 | 𐩧

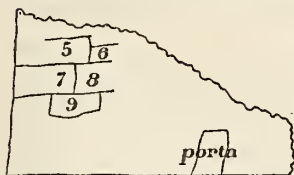
Wahb'awwam et ejus filii, nepo[tes] i condi-]
derunt et texerunt domum suam.

5

Cruttenden, 4; Fresnel, 1 et 2; Halévy, 1, 2, 31; Glaser, 5 et 8.

(TAB. IV ET V.)

Ed. Glaser, in sexta ad Academiam relatione inedita in hunc modum de titulis suis 5-9 loquitur :

« Versantur in vestigiis muri mosquitæ, quæ in oblivione jacet, inter ruinas quas *mansiyyât* (منسيات) vocant proximas mosquitæ Talhæ (cf. delineationes, p. 3 et 5). Ordinem inscriptionum hic repræsentare operæ pretium duximus. Tituli omnes plus minus deleti aliquot damna ex tempore Halevyi passi sunt, quum litteras quasdam ab Halevyo visas jam non agnoscere potuerim. 5, 7 et 9 inversi; 6 et 8 stant recte. »

Quum, anno 1836, Ch. J. Cruttenden et doctor Hulton primi hunc titulum invenerunt, lapid nondum in duas partes divisus erat; vide Ch. J. Cruttenden, *Journal of an excursion to Sanaa, the capital of Yemen*, 1836, in *Proceedings of the Bombay Geogr. Society*, nov. 1838, p. 39-55; plenius in *Journal of the London Royal Geogr. Society*, VIII (1838), p. 267-289; cf. E. Rödiger, *Versuch über die himyar. Schriftmonumente* (Halle, 1841, in-8°), p. 42-45; J. R. Wellsted's *Reisen in Arabien, Deutsche Bearbeitung* von E. Rödiger (Halle, 1842, 2 vol. in-12), II, p. 384-385, et in tabula ejusdem voluminis III, 2, quam tabula nostra V^a sole expressam invenies. In tabula IV^a aspice partem muri titulis tectam, qualem Glaser ipse solis luce expressit. Separatim, ut de duabus inscriptionibus, egit de hoc titulo J. Halévy in *Études sabéennes* (Paris, 1875), sub n^{is} 59 et 60, p. 202-204. Verumtamen Fresneli titulos 1 et 2 conjungendos jam anno 1856 Osiander in *Zeitschr. der d. morg. Ges.*, X, p. 71, declaraverat. Quod nec Halévy, nec Glaser curaverunt. Cruttendeni, Rödigeri, Osianderi, tandem J. H. Mordtmanni (in Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 3) exemplum secuti, duo fragmenta casu dissociata iterum connectimus.

Hæc in apographo Glaseri leguntur :

5	8
X° Π Π Α Α Χ Χ Η °	° ° Π Π Η Π ° Π Π Α Α Π Π ° 1 Χ °
°° Η Π Π Π ° Χ °	Π Π Π Π Η Η Π ° Α Α Π Π Η Π Χ

Hebraicis litteris sic transcribimus :

5	8
וְנִשְׂאֲכָרְבַּ וְת	עָאֵל וְדַרְכַּרְבַּ וּבְנֵהֶמוּ וְ
עֵת וּמְרַבְצָן וְע	תֵּר לְרֵאֵס עֵרְן לְמַדְרַם

Cruttenden, Fresnel et Halévy non וְרַן, sed עֵרְן legunt (cf. etiam fragmentum Hal. 31, de quo infra); Fresnel et Halévy post ultimam litteram ע addunt 8 = ת.

Versus 1. Primum nomen proprium recte Halévy in יְרֵי־עָאֵל restituit; quod frequentissimum biblico יְרֵי־עָאֵל I Chr., VII, 6, 10, 11, respondet. — עֵרְכַרְבַּ = דַּרְכַּרְבַּ; in priore hebraicum דַּר «patruus» (syriace ܕܪܘܬܐ) eundem locum tenet quem in posteriore arabicum عَمَّ, quod idem valet; vide Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 28. — וּבְנֵהֶמוּ pro וּבְנֵהֶמוּ «et ejus filii», ut sæpe; cf. titulum 8, v. 1. — Si quis ad configurationem litteræ himyariticæ ° attendat, intelliget eam facile in duas dirimi posse; propterea credimus duos wâw Fresneli, Halévyi et Glaseri in unum wâw Cruttendeni redigendos. — נִשְׂאֲכָרְבַּ; cf. Fresnel, 47; Rehasek, 7, v. 6 et 11; Hal., 51, v. 18 et 19; 48, v. 13 (ubi scriptum נִשְׂאֲכָרְבַּ); O. M. 6, v. 2; 11 a et b, v. 1; 49. — וְת principium sive cognominis וְתַר (cf. נִשְׂאֲכָרְבַּ | אוֹתֵר, O. M. 11 a et b, v. 1) sive quarti nominis proprii cum conjunctione wâw: וְתַר «et Tobba'karib», ut proposuit J. Halévy, *loc. cit.*

Versus 2. Litteræ תֵּר sive ex cognomine וְתַר, sive ex deo עֵתֵר manserunt. Mentio dei 'Athtar probabilior,

quum inscriptio votum numini cuidam summo a pluribus susceptum exprimere videatur, ita ut verbum וְקֵנִי «voverunt» sit inter geminas lineas supplendum. — Ea quæ sequuntur sine dubio edisserunt quis sit 'Athtar peculiaris erga quem pietatis documenta præstantur. Noli hunc 'Athtarum quærere inter eos quos D. H. Müller in *S. Langer's Reiseberichte*, p. 58, annot. 1, copiose enumeravit. Appellatur עֵרְן | לְמַדְרַם | לְרֵאֵס, si nostram vocabulorum divisionem (cf. D. H. Müller in Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 59) probes. לְמַדְרַם clarum: ut בעל מַדְרַם, Hal., 172, v. 2 (cf. עֵדִי | מַדְרַם, O. M. 9, v. 4, et מַדְרַם | בעלֵת, O. M. 13, v. 1) «dominum Madari» indicat, id est vici מַדְרַם dicti, de quo Al-Bakrî, *Mu'allağ* (ed. Wüstenfeld), p. 516: وَفِي أَكْثَرِ بِلَادِ حَمْدَانَ قُصُورًا. «In regione Hamdâni castellis maxime abundat post Nâ'atûm.» De ædificiis Madari vide Al-Hamdâni, *Al-Iklil*, apud Sprenger, *Die alte Geographie Arabiens*, p. 221. Nobis עֵרְן | לְרֵאֵס videtur unum ex quatuordecim castellis designare, quæ Al-Hamdâni in vico Madar exstitisse narrat. In Arabia vox رَأْس de colle vel tumulo, sicut رَأْس in Syria et Africa adhibetur. עֵרְן nomen proprium urbis in Os. 4 = B. M. 5, v. 4; 13 = B. M. 12, v. 9; fortasse in

Hal., 140, v. 3, ubi pro בנבלורן legendum בנבלערן credimus. عِرَانٌ a Firûzâbâdhio in *Kâmûs*, s. r. عرن, = ديارٌ بعيدة «domus remotæ» explicatur. Recordare loco alteri in Yemeno nomen fuisse Ba'dân (بَعْدَانٌ «abscessus»; cf. Yâkût, *Mu'djan*, I, p. 671), cujus dea יה|בעדן Os. 33 = B. M. 30, v. 4, et sæpe alias. הַסַּא = خاسي «locus remotus» nomen sacrarii ignoti in titulis 8, v. 2; 26, v. 3; 27, v. 6, conferendus. Animadvertite tamen etiamnunc 'Irrân, cum *rêsch* geminato, non 'Irân pronuntiarî. Hoc דמדרמעת | ערן nos memores esse cogit etiam locutionis דמרמר | ערן in Prideaux, 1, v. 3 et 4 (cf. *Zeitschr. der d. morg. Ges.*, XXX, p. 28) et castelli ذمرمر juxta Şan'âum, de quo vide Rutgers, *Historia Jemænæ sub*

Hasano Pascha (Lugduni Batavorum, 1838, in-4°), p. 46-56 et 210; D. H. Müller, *Die Burgen*, etc., I, p. 19, adn. 3. Halévy: «Athtar du sommet de la montagne de Dhama-dar.» — A littera *mîm* seriem oblatorum incipere opinamur, ommissa nota separationis. מעת obscurem. Nonne מ[הי]עת plurale, quod in Rehatek, 10, v. 5, מהיעתן sonat, vocis מהיע «turibulum» vel «ara turis»? De hoc sensu vide D. H. Müller, *Die Burgen*, etc., II, p. 22-26. Halévy: מידעת «des parents». — מרבצן = מראיצ «septa» ut מזור in titulo 3, v. 6. Halévy: «des amis». — ועת[ת] nihil est nisi principium vocabuli תר ועת[ת] quo alter 'Athtar introducitur, cui, in fine tituli perdita, propria sedes et dona singularia assignabantur, quæ nos fugiunt.

Lege ergo et verte, si lubet :

יה|עאל | ודדכרב | ובנחמו | ונשאכרב | וה|בעכרב | הקניו
עת[ת] | דראס | ערן | דמדר[ן] | מ[הי]עת | ומרבצן | ועת[ת]

Yedi' 'a'il et Dôdkarîb, et eorum filii, et Naša'karîb et To[bba'karîb] voverunt

'Ath[taro] domino (castelli) Ra's 'Irrân (vici) Madari (?) turibula (?) et septa, et 'Ath[taro]

Inter titulos ex Gaimâno oriundos Halévy sub numero 31 fragmentum edidit, quod nihil præbet nisi aliquot litteras ex nostro titulo excerptas :

הא | סלח | ערן | Ra]'s 'Irrân.

Inde J. H. Mordtmann (in Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 3) concludit nostrum titulum Gaimâno Şan'âum advectum esse. Quod nec infitiamur, nec asseveramus.

6

Cruttenden, 3; Fresnel, 3; Halévy, 3; Glaser, 7.

(TAB. IV ET V.)

Ubi nunc servetur hic titulus jam supra, p. 13, exposuimus. In tabula nostra quinta exemplum invenies quod Cruttenden confecit, luce solis expressum, necnon in tabula quarta imaginem ex monumento ipso a Glasero luce solis expressam.

Titulus quatuor versibus constat quibus pauca tantummodo desunt. Primus versus aliquanto longius a sinistra, ut crebro fit, quam ceteri incipit.

De hoc titulo egerunt: E. RÖDIGER, *Versuch über die himyaritische Schriftmonumente* (Halle, 1841, in-8°), p. 38 et seq.; rursus in J. R. Welsted's *Reisen in Arabien* (Halle, 1842, 2 vol. in-12), II, p. 380-383. — F. FRESNEL in litteris ad J. Mohl Djeddæ primo die junii 1844 scriptis; cf. *Journ. asiat.*, 1845, II, p. 170 et 205-217; separatim excusum et inscriptum: *Pièces relatives aux inscriptions himyarites découvertes par M. Arnaud*, p. 73 et 108-122. — FR. PRETORIUS in *Zeitschr. der d. morg. Ges.*, XXVI (1872), p. 418 et seq. — FR. LENORMANT, *Les éponymes de l'empire himyarite*, in *Comptes rendus de l'Académie des inscriptions*

et belles-lettres, 1867, p. 222-225. — Joseph HALÉVY, *Rapport sur une mission archéologique dans le Yémen* (Paris, 1872), p. 237; *Études sabéennes* (Paris, 1875), p. 204-205. — MORDTMANN und MÜLLER, *Sabäische Denkmäler* (Wien, 1883, in-4°), p. 86. — D. H. MÜLLER, *Siegfried Langer's Reiseberichte* (Leipzig, 1884), p. 52.

Apographum Glaseri recentissimum describimus; multi characteres, Halevyi tempore superstites, serins evanuerunt, nec jam conspiciuntur :

41ħ | ʋF | 910ππ | ∞4··3∞ | ʍ11ħκF0
 F | ʍ1∞φ | ʋ41ħ | 1104∞ | ʍħ44 | 9ʍ494F∞ | ʀ |
 ħ;F∞ | 44ʍψϕ | ħκκF | ·Σ9 | ∞ʍ4ʋF | 4ϕϕ40··ħΣ
 ʍ·ħʍ | ʀʍ4∞ | 90Fπ∞ | ʌ8181ħ | φΣπ7μ0·∞

Plura legerat Halévy; plura quam Halévy legerant Cruttenden et Fresnel; horum versus ad numerum plenos illius lectione magis accurata emendare conati sumus, nihil autem de nobis protulimus vel inseruimus :

····41ħ | XF | 910πħ | ∞4X03∞ | ʍ11ħκF0
 F | ʍ1∞φ | X41ħ | 1104∞ | ʍħ44 | 9ʍ494F∞ | 4ħ1
 ħκF∞ | 44ʍψϕ | ħκκF | Xϕ | ∞ʍ4Xπ | 4ϕϕ40∞ | ∞ħϕ
 ∞94 | ʍXħʍ | ʀʍ4∞ | 90Fħ∞ | X8181ħ | φϕ44 | 4∞F | ∞

Observa : 1° lineam transversam in *bét*; 2° *dálét* a sinistra ad dextram tendens, ut in titulis *bustrophedon* exaratis; 3° *résch* quoque ad dextram declinans.

Sic ergo transcribe :

···· אלה | בת | אבעלי | ושעתהו | עבדכללם
 לאן | ובניהמי | הנאם | והעלל | אלהת | קולם | ב
 ראו | והשקרן | כההמו | ירת | ברדא | רהמנן | וכרא
 ו | בורח | דחרף | דלתלתת | וסבעי | וחמס | מאהם | חי

Nihil dubitationis habent quæ sequuntur :

Abdkulâl et ejus socia Abû'ali, filia . . . ll. . . .
. . . . et filii ipsorum amborum Hama' et Ha'lal-Ilâhat-Ķaul con-
diderunt et texerunt domum suam Yar.t adjumento Misericordis, et condide-
runt in mense Dhû-kharîf anni D LXX III. Haiw.

Versus 1. עבדכלל « servus Kulâli », nomen proprium cujus vocales ex Arabum memoria didicimus; cf. Ibn Kottaiba, *Ma'ârîf*, p. 309; Ibn Doraid, *Isîkâk*, p. 307-308; Ibn Al-Athîr, *Kâmil*, I, p. 295; A. von Kremer, *Ueber die südarabische Sage*, p. 90; Wüstenfeld, *Register*, etc., p. 28. Utrum Kulâl (e radice כלל « perfecit », unde כל, 𐤀, 𐤁, 𐤂, 𐤃 « totum, universitas ») deus fuerit cultu pecu-

liari honoratus, an heros consecratus cujus nomen post עבר in nominibus propriis, sicut divinum, admitte-retur, ignoramus. De hoc genere compositionis in onomastica semitica novam et, credimus, utilem viam aperuit Clermont-Ganneau, *Notes d'archéologie orientale*, XXI, in *Revue critique d'histoire et de littérature*, 1885, I, p. 177; *Les noms royaux nabatéens employés comme noms*

divins, in *Revue archéologique*, 1885, I, p. 170-178. — שׂע, femininum vocis שׂע «socius» (cf. Hal., 169, v. 1; 202, v. 2), quod etiam in Hal., 63, v. 1, invenitur. Vide quæ de hac radice ad titulum 1, v. 2, disseruimus. Hic שׂע eodem sensu adhibetur quo אַתּ «uxor» in inscriptione 1^a Academiæ; cf. Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, etc., 1, p. 65. — אַבְעֵלִי = אַבּוּ עֲלִי, quæ *kunya* viro magis (cf. Hal., 49, v. 5, 8 et 10) conveniens ad mulierem transfertur; sic apud Hebræos אַבְיָנִיל, אַבְיָשָׁן, אַבְיָטָל, אַבְיָה, אַבְעֵלִי in titulis himyariticis itidem אַבְעֵלִי in titulo 8° musei Luparensis, v. 4 (Joseph et Hartwig Derenbourg, *Nouvelles études*, 1, p. 7), אַבְמֶלֶךְ, Os. 15 = B. M. 17, v. 1; אַבְזֹאֵר, O. M. 4, v. 7, nomina mulierum. Rödiger et Fresnel: «in possessionem miserunt»; Prætorius: «domini» = أَيْعَال, nulla ratione habita *yôd* ultimi. Halévy primus meliora vidit. — בַּת non «domus» (Rödiger, Fresnel et Prætorius), sed «filia» (Halévy) pro בַּת (alia exempla, Hal., 680, v. 1; 681, v. 1), dum contra, in versu 3, בַּתְּהֵמוּ «domum suam» transtulimus. — Sub fine versus, J. H. Mordtmann in *Zeitschr. der d. morg. Ges.*, XXXIX (1885), p. 236, nomen proprium אַלְהַבְבַּע, *Alāhtubbaʿ*, legere sibi visus est, comparato sigillo, ubi idem nomen idem agnoverat; nos deletas litteras sic restituimus: מ | אַדָּם | אַלְהַבְבַּע et pro לֵאן in versus secundi initio לֵכָן legimus. De nomine אַלְהַבְבַּע, אַלְהַבְבַּע «Alhân», vide Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 38 et 39; D. H. Müller, *Langer's Reiseberichte*, p. 14-15. — אַדָּם מַלְכָן «servum» vel fortasse «familiarem regis» mutuati sumus ex Os. 36 = B. M. 37, v. 1, de quo egerunt Mordtmann und Müller, *ibid.*, p. 11. Vide etiam Reh. 6, v. 3, et titulum 11um Academiæ, v. 2, apud Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, etc., 1, p. 64 et 65. Confusio אַדָּם pro אַדָּם facilis. Tempore quo Halévy huc pervenit characteres jam evanuerant

Versus 2. Suffixum הַמִּי duale esse Fresnel, *op. laud.*, p. 110-112, præsenserat. Sequuntur utique nomina filiorum duorum: prior הַנָּאם appellatur, quæ vox nomen proprium etiam in Hal., 485, v. 1; 501, v. 1; 504, v. 1, etc., plerumque ut adjectivum «excellens, abundans» = هُنَيْ signficat (exempli causa Os. 9 = B. M. 7, v. 6; 17 = B. M. 18, v. 6; 18 = B. M. 19, v. 9; titulus 9us Academiæ, v. 6, in Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, etc., 1, p. 65); posterior circuitu קוֹלָם | אַלְהַבְבַּע | אַלְהַבְבַּע designatur. הַעֲלֵל, non הַעֲלֵל, ut Fresnel et Halévy, legendum apographa Cruttendeni et Glaseri testantur. Quis sensus, ambiguum. Æthiopicum ሀለላ «separare, distinguere» vertitur. Sed forma quarta non est in usu. J. H. Mordtmann, qui אַלְהַבְבַּע | אַלְהַבְבַּע legebat, hoc esse

عَلَمٌ إِسْنَادِي putavit, et transtulit (*Zeitschr. der d. morg. Ges.*, XXXII, p. 205) «er pries die Hâhat»; קוֹלָם autem existimavit cognomen habendum, collatis Miles, 5, v. 3; Hal., 86, v. 1 (ubi ἸΗΘΦ). Accedit quod singulare קוֹל probabiliter in Hal., 84, v. 1; plurale אַקוֹל in Os., 35 = B. M. 32, v. 2; Hal., 29, v. 1; Langer, 2, v. 1, reperiuntur. Cum his etiam compares licet קוֹלָם «eorum princeps», Os. 3 = B. M. 2 b, v. 2; קָל, Hal., 418, v. 7; et verbum הַקְלָהוּ «eum principem elegit», Miles, 5, v. 7. Si קוֹלָם in nostro quoque titulo principem significaret, קוֹלָם potius quam קוֹלָם, nûnatio potius quam mînatio jure exspectaretur. Quod ad אַלְהַבְבַּע pertinet, dubitamus utrum sit femininum singulare masculini אַלְהַבְבַּע (אַלְהַבְבַּע, אַלְהַבְבַּע), Os. 36 = B. M. 37, v. 2, de quo Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 11; Hal., 681, v. 3, etc., femininum in Os. 29 = B. M. 6, v. 5 et 6 bis manifestum, an plurale ejusdem אַלְהַבְבַּע, sicut arabice إِلَهًا in *Corano*, vii, 124; xi, 56, 57, 103, etc., et sicut himyaritice אַלְהַבְבַּע, plurale cum geminatione vocis אַל «Deus». Quidquid sit, אַלְהַבְבַּע | אַלְהַבְבַּע | אַלְהַבְבַּע pro nomine filii alterius successit, fortasse ut apud Hebræos (*Jes.*, vii, 14; viii, 8), filius Jesaiæ prophetae symbolice עֲמִנַּנְיָא, Ἐμμμανουήλ «nobiscum Deus» nuncupatur, ut etiam nomen vel cognomen אַלְהַבְבַּע, brevius אַלְהַבְבַּע (semel אַלְהַבְבַּע I *Chr.*, vii, 20) «versus Deum oculi mei» in recentioribus Veteris Testamenti libris sæpius reperitur.

Versus 3. בַּרְאוּ | וְהַשְׂקֵרָן | בַּתְּהֵמוּ (Halévy falso ברואה); cf. titulum 4, v. 1 et 2, ubi forma plenior בַּתְּהֵמוּ. — Nomen castelli יַרְאֵת *Yarât* transcribimus, et, Halevyum secuti, רוֹתָן in Os. 22 = B. M. 24, v. 2, comparamus, quod רוֹתָן, Müller, *Die Burgen*, etc., ii, p. 50, castello رَوْتَان assimilavit. Nonne יַרְאֵת etiam in O. M. 29, v. 1, legendum? — רַדָּא, arabice رَدَا «auxilium, adminiculum». — רַחֲמַנְן cum nûn emphatico, idem est quod الرَّحْمٰن cum articulo in formula arabica frequentissima بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ «nomine Allâhi Ar-Rahmâni clementis»; cf. Sprenger, *Das Leben und die Lehre des Mohammed* (Berlin, 1869, 3 vol. in-8°), II, p. 198-229. D. H. Müller primus et primum in *Oesterreichische Monatschrift für den Orient*, 1884, p. 62, col. 1; p. 230, col. 1, nos et semetipsum emendavit; nam antea vir doctissimus, sicut Halévy et nos, Rædigeri et Fresneli opinionem amplexus, רַחֲמַנְן plurale esse existimabat, quo dii ut «misericordes» laudarentur; vide E. Rödiger in *Wellsted's Reisen in Arabien*, II, p. 380 et 382; Fresnel, *Pièces relatives aux inscriptions himyarites*, p. 117; Halévy, *Rapport sur une mission*, p. 237; *Études sabéennes*, p. 205;

Mélanges d'épigraphie, p. 106; D. H. Müller in *Zeitschr. der d. morg. Ges.*, XXX, p. 672; Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 97; Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, etc., 1, p. 73, ubi his verbis non procul a veritate abfuimus: «Le Coran paraît connaître, chez une fraction des Arabes, l'adoration du dieu الرحمن à la place de celle du dieu الله. Cf. *Coran*, xvii, 110; xxv, 61; Nöldeke, *Geschichte des Qorans*, p. 92, note 1. » Non autem argumentationem conclusimus; rectissime inde vera intulit David Heinrich Müller; vide Joseph et Hartwig Derenbourg, *Nouvelles études sur l'épigraphie du Yémen*, 1, in *Revue d'assyriologie et d'archéologie orientale*, I, p. 50, ann. 4 (separatim excusum, p. 1). — ובראו; cf. v. 3. Sed hanc verbi בראו iterationem vix intelligeremus, nisi suffixo הו, quod supplemus, cum iis quæ ante dicta sunt cohereret.

Versus 4. Voces a ברהּ usque ad מאתם de tempore monent quo titulus incisus est. — ורהּ «mensis», ut æthiopicum ወርሳ (cf. hebraice וְרַח, syriace منسل). Arabica وَرَّحٌ, أَرَّحٌ, تَارَّحٌ, pl. تَوَارَّحٌ non sejungenda. De usu himyaritico vocis وרהּ vide D. H. Müller, *Langer's Reiseberichte*, p. 51. — Nomen mensis cum ّ = ذو compositum, ut apud Arabas dhû 'l-ka'da, dhû 'l-ḥidjja; sic etiam apud Yemenenses דהנהן in Ḥuṣn Gurâb, 1, v. 10; O. M. 29, v. 3; דבחהנן, Langer, 7, v. 6. De הרהּ «autumnus» revolve quæ ad titulum 2, v. 13, diximus. — Præpositio הַל, composita ex ה + ל, ut הַל recentioris hebraismi, ut הַל aramaicum. Sic הַל ante mentionem anni invenimus in Ḥuṣn Gurâb, 1, v. 10; O. M. 29, v. 3; 31, v. 5, et in titulo 13° Academiæ, v. 8. Si titulum Langeri 7um, v. 6, ubi הַל sine lâmed adhibetur, addas, sex titulos inter tantam titulorum copiam discernes, quibus auctor certum annum assignaverit. Quid, si memineris titulum O. M. 29 ita ruptum esse ut unitatum sola mentio exstaret? Quinque tituli supersunt de quorum ætate accurata discimus. Titulus Langeri 7, v. 6, vetustissimus, quippe qui anno 385 prodierit; deinde ceteri hoc ordine continuantur: titulus de quo agimus sibi vindicat annum 573; inscriptio 13^a Academiæ annum 582; Ḥuṣn Gurâb 1 annum 640; O. M. 31 annum 669. Profligata

quæstio esset et ad exitum perducta, si hoc conveniret quam æram in calculis suis Yemenenses adseverint. Sed de hac re inter se dissident qui eam enucleare tentaverunt. Halévy, *Études sabéennes*, p. 86, circiter annum 115 ante J. C. æræ principium posuit. Hanc sententiam non solum Winand Fell probavit, sed etiam Halevyum nimis timiditatis arguit quod suæ ipse opinioni non majore fiducia faverit, neque annum 115, quem suspicatus erat, pro explorato habuerit; cf. W. Fell, *Die Christenverfolgung in Südarabien und die himjarisch-äthiopischen Kriege nach abessinischer Ueberlieferung*, in *Zeitschr. der d. morg. Ges.*, XXXV (1881), p. 39. Suadente videlicet Fresnelo, Reinaud in *Mémoire sur le périple de la mer Érythrée*, p. 240, arbitratus erat æram Seleucidarum, ab anno ante Christum 312 cæptam, intelligi. Quam opinionem obliteratam J. H. Mordtmann et D. H. Müller renovaverunt et, cogitatione potius quam argumentis fulti, suam fecerunt; cf. Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 86; Müller, *Langer's Reiseberichte*, p. 52. Aliquid de alterutra parte judicare non magis nunc audemus quam in nostris *Études sur l'épigraphie du Yémen*, 1, p. 74. Si Halevyo et imprimis Fello assentiris, titulum Langeri 7um collocabis in anno 270 post J. C., nostrum titulum in anno 458; inscriptionem 13^{am} Academiæ in anno 467; Ḥuṣn Gurâb 1 in anno 525; denique O. M. 31 in anno 554 post J. C. Si autem æræ Seleucidarum faves, titulos altius repetes ab annis 73 (non 71); 261 (hæc foret nostri tituli ætas), 270, 328, 357 post J. C. — חיו nomen proprium in epigraphia yemensensi frequentissimum; vide Hal., 233, v. 6; 249, v. 1; 268, etc. Halévy, cum quo concinimus, hanc esse scalptoris subscriptionem intellexit. Fresnel: חיו = حَيَوٌ (sic) «valeatis». Fell, *ibid.*, p. 40, חיו nomen æræ Yemensium inditum esse contendit quippe quæ a quodam Haiw primum instituta esset. Nihil cum nostro חיו commune habere حيوان credimus, quod nomen in *musnado* apud Al-Hamdâni, *Al-Iklil*, legitur; cf. A. von Kremer, *Ueber die südarabische Sage*, p. 96; D. H. Müller, *Südarabische Studien*, p. 17; Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 86. Eo loco tamen حيوان illud nostro חיו viri doctissimi Mordtmann et Müller assimilaverunt.

Titulus, ex iis quæ præcedunt, ita restitui et verti potest:

עבדכללם | ושעתהו | אבעלי | בנת | אלה | ג | אדם | מ |
 [ב] | ונניהמי | הנאם | והעלל | אלהת | קולם | ב |
 ראו | והשקרן | בתחכו | ירת | בררא | רחמנן | ובראו |
 ו | ברהּ | דהרהּ | דלתלתת | וסבעי | והמס | מאתם | חיו

‘Abdkulâl et ejus socia Abû‘alî, filia Alhâ[nî, vassali re]-
gum (?), et filii ipsorum amborum Hana’ et Ha‘lal-Ilâhat-Kaul con-
diderunt et texerunt domum suam Yarût adjumento Misericordis, et condide[runt e]-
am in mense Dhû-kharîf anni D LXX III. Haiv.

7

Cruttenden, 4; Glaser, 6.

(TAB. IV ET V.)

Supra, p. 13, locum descripsimus, ubi hic titulus proximus titulis nostris 5 et 6 nunc inclusus. Monogrammata obscura exhibet, quorum partem sinistram Cruttenden sub titulo suo 4, apud nos 5, jam descripserat, quæ aliis comparare possumus, explanare non valemus. Quum repræsentationem subtilem scripturæ, quam nobis misit Ed. Glaser, hoc loco subjiciamus, viri acutioris ingenii vel majoris scientiæ ea dispiciant quæ nos fugerunt.

Primo aspectu apparet in lapidem titulum monetæ esse translatum. A dextra, signum \wedge , sicut Head in *The numismatic Chronicle*, 1878, p. 279 et 282, sensit, nihil est nisi græcum A ex voce AΘENAIQN; vide Beulé, *Monnaies d'Athènes* (1858), p. 89. Quod J. H. Mordtmann assensu suo comprobavit; vide ejus *Neue himyarische Münzen* in *Wiener numismatische Zeitschrift*, XII, p. 300 (separatim excusum, p. 12). Subter γ , probabiliter littera qua inchoabatur nomen urbis, ubi nummi publice signabantur. Schlumberger, *Le trésor de San'â* (Paris, 1880, gr. in-4°), p. 45, de urbe $\gamma\beta$ «Gab» loquitur; J. H. Mordtmann (*Zeitschr. der d. morg. Ges.*, XXV, p. 504) monet potius $\gamma\beta$ intelligi, quæ urbs in titulo Bibliothecæ Maximæ Parisiensis urbi Nadjrâno sociatur; de hoc titulo cf. Mordtmann in *Zeitschr. der d. morg. Ges.*, XXX, p. 291.

In monogrammate priore, quod sequitur, nomen proprium $\gamma\beta\gamma$ = نصر mente magis quam oculis videmus; cf. hoc nomen in Hal., 662, v. 1, et apud Joseph et Hartwig Derenbourg, *Nouvelles études sur l'épigraphie du Yémen*, 1, p. 2. Quid autem ostendat medium γ vel β nescimus. Nota apud Halevyum, 94, v. 1, formam non minus singularem $\gamma\beta\gamma$. Confer etiam apud Arabas نصير.

In altero monogrammate æstuaverunt Mordtmann, *Neue himyarische Münzen*, p. 18, et Müller, *Die Burgen*, II, p. 43. Hujus monogrammatismis exempla redundant in Schlumberger, *Le trésor de San'â*; cf. in libro laudato tabulam II, sub n^{is} 37-40; tabulam III, sub n^{is} 41-58. Quidni forsani $\gamma\beta\gamma$, nomen monetæ apud Hal., 49, v. 4; 152, v. 5 et 7, et probabiliter in titulo Bibliothecæ Maximæ Parisiensis, de quo Mordtmann in *Zeitschr. der d. morg. Ges.*, XXX, p. 293?

8

Halévy, 4; Glaser, 9.

(TAB. IV.)

Ubi nunc hic titulus cum tribus præcedentibus in muro lapideo conjungatur, supra, p. 13, narra-

vimus. Halévy quartum versum memorat, sed tam deformatum ut vix quidquam dignosci possit. Permulta ex sinistra desunt; penes nos sunt vel paucis deficientibus initia versuum.

Hæc in apographo Glaseri (cf. ejusdem *Mittheilungen*, p. 63 et 64) leguntur :

ח | •פזחפ• | •סזח | חפחפ
 חחחח | פזח | חזחז | •ספזח | ח?
 ח | •סזח | חזחז | חפ | •ס

Quæ sic hebraicis litteris transcribenda :

מכרז | אשוע | ובנהו | ס
 ם | אלהו | קינן | אלה | חסאם
 עם | בן | סהימם | ורתרו | מ

Translationi commentarium præmittere libet.

Versus 1. Halévy : מכרז, cui מכיר, *Gen.*, L, 23, olim comparavimus; vide Hartwig Derenbourg, *Les noms de personnes dans l'Ancien Testament et dans les inscriptions himyarites*, in *Revue des études juives*, 1, p. 59 (separatim excusum, p. 6). מכרז ע[conjectamus; cf. Os. 1 = B. M. 4, v. 10; Hal., 109, v. 1; 187, v. 1; 192, v. 1, etc.; titulum 10^m Academiæ, v. 1 (Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, etc., 1, p. 61); nostrum titulum 20, v. 1. — De cognomine אשוע vide titulum 2, v. 1. Halévy ארשו falso, quasi plurale vocis רשו «sacerdos», cum ו, quod D. H. Müller suffixum tertiæ personæ singularis pro הו vel ה esse existimavit; cf. *Zeitschr. der d. morg. Ges.*, XXIX, p. 598. — ובנהו pro ובניהו «et ejus filii»; cf. titulum 5, v. 1.

Versus 2. ם putamus provenire ex חפחפ | ספזח, חפחפ | לזח, sicut in Fresnel, 40, v. 1. Quod Halévy, *Études sabéennes*, p. 223, vertit : «ont voué un voile», collato arabico لثام. Nos malimus : «officium præstiterunt», collato arabico كَرَّمَا, quasi diceretur كَرَّمَا. — אלהו «eorum deo», ut interpretatus est J. H. Mordtmann, *Zeitschr. der d. morg. Ges.*, XXXI, p. 86; nec tamen necessarium credimus alterum ה interponi ut legatur אלה[ה]ו. אלה nomen appellativum perinde ac אלה esse potest. De hebraico אלה hoc testantur exempla plurima apud Gesenium, *Thesaurus*, p. 48, col. 2. Apud Phœnicas, hoc demonstrant לעשתרה ל[א]לי «deo suo Aštartæ», *Corpus inscriptionum Semiticarum*, pars prima, I, sub n° 4, v. 5, p. 22; לאלי לרשף מכל «deo suo Rešef Mikal», *ibid.*, sub n° 90, p. 107; pluralis אלהם «dii» in

taxatione Massiliensi, v. 13, *ibid.*, sub n° 165, p. 218 et seq. Quoad himyaritica, in titulo Langeri 2°, v. 2 et 3, D. H. Müller recte אלהו «eorum deus» bis restituit; vide *Langer's Reiseberichte*, p. 35, 39, 40. Insignius autem exemplum præbet Langer, 7, v. 3, ubi duale אלהו «eorum dii ambo» noscitur; cf. *ibid.*, p. 47 et 48. Vide etiam *ibid.*, p. 60, de titulo Langeriano 11, qui titulo nostro 21 respondet. — Deum קינן hic et in Prideaux, 6, qui nunc in museo Britannico asservatur, commemorari J. H. Mordtmann in *Zeitschr. der d. morg. Ges.*, XXXI, p. 86, docuit. Comparandum esse nomen patriarchæ antediluviani e posteris Šēti קינן (*Gen.*, v, 9; I *Chr.*, 1, 2) persuasum habemus. — אלה nomen appellativum sicut אל, quod habet Halévy. — חסאם, nomen sacrarii; cf. titulos 26, v. 3; 27, v. 6. Arabice خائى «locum remotum» designat (cf. quæ ad titulum 5, v. 2, adnotavimus).

Versus 3. עם ambiguous sitne finis vocabuli an vocabulum integrum, fortasse «populus», ut Hal., 202, v. 2; 237, v. 5; 485, v. 5; fortasse etiam «patruus», عَمٌّ; cf. quæ ad titulum 5, v. 1, adnotavimus. Hal., אהימם, דן | אהימם, quod grammaticæ repugnat; nam post דן, nûnatio desideratur, nec דן = בן cum plurali אהימם conjungeretur. Glaser : בן | סהימם, quod expediret, nisi oporteret litteræ ה Glaseri litteram ה Halevyi substituere, quum בן | סהימם, ubi בן collectivum pro בני, idem esset quod Al-Hamdânî; vide *Al-Iklîl* apud Sprenger, *Die alte Geographie Arabiens*, p. 63; D. H. Müller, *Die Burgen*, etc., 1, p. 19 et 59. Al-Bakrî, *Mu'djan*, p. 768,

مختلف من مخاليف اليمن «Sukhaim» exponit esse «unam ex provinciis Yemeni»; Yāqūt, *Mu'djam*, III, p. 249, de orthographia et situ Sukhaimi plenius dicit: وشبام سُحَيْم بالخاء المعجمة والتصغير قبلى صنعاء بشرق بينه وبين صنعاء نحو ثلاثة فراسخ. Sic invenies in titulo Halevyano 140, v. 2 et 3, בני סהימס «Sukhaimenses»;

in Hal., 63, v. 8, בני סהימס; in Hal., 87, v. 2, בני סהימס, etiam legere suademus. בני סהימס item in O. M. 22, v. 1, reperitur, ubi, per occasionem hujus tituli, Mordtmann et Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 77, eadem argumenta quæ nos de Sukhaimitis et titulis ubi proferuntur collegerunt. — ורהרו; cf. titulum 17, v. 4.

Omnibus bene perpensis, hæc legimus et vertimus:

ע[מכרב | אשוע | ובנהו | ס
ס | אלהכו | קינן | אלה | חסאם
עם | בן | סהימס | ורהרו | מ

‘A]mkarīb Ašwa’, et ejus filii S. [præstiterunt offi]-
cium deo suo Kaināno, deo Khāsi’i. [quia protexit]
populum (?) Sukhaimensium, et dedicaverunt.

Mentio Sukhaimensium probat hunc titulum in septentrionali oriente Ṣan‘āi, in urbe Šibām Sukhaim, quæ Ṣan‘āo dimidiati diei itinere distat, exaratum fuisse. Parta victoria, ‘Amkarīb Ašwa’ publicas gratias agit, votivam tabulam consecrat et dona spondet «deo suo Kaināno, deo Khāsi’i» et Sukhaimensium, si tituli fracti interpretatio nos non fefellerit.

9

Halévy, 9; Glaser, 10.

Ed. Glaser, in sexta ad Academiam relatione inedita, hæc tradit: «Titulus continetur muro domus in vico ad rectum latus itineris, quod a mosquita maxima usque ad *Ḳubbat Talḥa* (cf. delineationes, p. 3 et 5) ducit, nec tamen a mosquita maxima multum abest. Inversus est antequam in murum includeretur.»

Apographum Glaseri primam tantummodo litteram apographo Halevyano adjicit, ceterum consentiunt. Sic lege:

ענתה | וסערש'מסם 'athat et Sa'dsams.

ענתה finis nomen proprii, fortasse והבעתה (cf. titulum 1, v. 1), aut הופעתה (*ibid.*, v. 2), aut כרבעתה (cf. titulum 2, v. 1), aut aliud simile. — Sa'dsams «favor deæ Šams»,

ut סערהון «favor Thāni» in titulo 1, v. 3. סערש'מסם item in titulo 3, v. 1, et in titulo 8° Academiæ, v. 2; cf. Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, etc., I, p. 54-56.

10

Halévy, 5; Glaser, 11.

Tempore quo Halévy Yemenum lustravit, hic titulus super portam in urbe Ṣan‘ā *Bāb Sabāḥ* «portam auroræ» dictam (vide delineationes, p. 3 et 5) collocatus erat. Ex eo tempore impositus

est (de quo Ed. Glaser in sexta inedita relatione ad Academiam nos certiores fecit) portæ occidentali ædium in Bîr Azab, quas municipium urbis Şan'â possidet, et ubi præfectus provinciæ (*al-wâlî*) habitat.

Apographum Glaseri, quod paulo amplius, transcribendum elegimus :

אחא | ערר | חאחא | אכא | ז

Quod hebraicis litteris sic lege :

ה | ותרם | יהאמן | מלך | סבא

. *ejus Watar Yuha'min, rex Sabæ.*

ה fortasse superstes ex מלך « [rex] ejus », ut in Hal., 353, v. 10; de suffixo ה pro הו, cf. ביהה « ejus domus », Hal., 520, v. 21 (cf. 523, v. 1), et Halévy, *Études sabéennes*, p. 71. — ותרם, nomen regis, cum mimatione ut discernatur a cognomine ותר « præstans », quod vide in Fresnel, 11, v. 1; 33, 34, 54, v. 1; 56, v. 1 et 2, etc. Nomen autem ותרם (cf. biblica יתרו et יתרו) intuere in Os. 14 = B. M. 15, v. 1; in titulo, qui nunc Constantinopoli in museo Tšinili kiösk dicto servatur, de quo Mordtmann in *Zeitschr. der d. morg. Ges.*, XXX, p. 292, v. 2, et, nostra sententia (sic etiam Mordtmann, *loc. cit.*, et Müller, *Die Burgen*, etc., II, p. 43), in monogram-

mate quod Os. 3 = B. M. 1, comitatur. Cf. etiam *Ozôthros* inscriptionum Græcarum Haurâni, de quo vide J. H. Mordtmann in *Zeitschr. der d. morg. Ges.*, XXX, p. 292. Quod ad cognomen יהאמן, tertiam personam singularis quartæ formæ verbi אמן ut יהשע verbi שוע in titulo 1, v. 2, vide Os. 33 = B. M. 34, v. 1, et quæ Mordtmann et Müller in *Sabäische Denkmäler*, p. 18, contulerunt; vide etiam هامي in commentario ad carmen Kälâ'ense in *Langer's Reiseberichte*, p. 41 et 42.

Rex Sabæ Watar Yuha'min adhuc inauditus; convenit eum addere indici regum Sabæ quem confecit D. H. Müller in *Die Burgen*, etc., II, p. 30-32.

11

Cruttenden, 5; Halévy, 8; Glaser, 12.

(Таб. V.)

J. Halévy de sede ubi hunc titulum deprehendit hæc pauca edidit : « Trois lignes, dont la dernière est illisible au commencement, sur une grande mosquée. » Vide *Rapport sur une mission*, etc., p. 66. Glaser de suis titulis 12 et 13 accuratiora hæc perscripsit : « Tituli 12 et 13 muro domus inclusi in via qua ex Talha mosquita itur ad *Ḥammâm Sabâ* (*Ḥammâm Gu'd*). Ea urbis pars, ubi erant hæc antiqua balnea (*ḥammâm*), vel potius pars inter magnam mosquitam, mosquitam Talha, et mosquitam Ma'add, documenta antiquitatis longinquæ præ se fert et ab infinito tempore nomine *Dubû 'l-khâna* designatur. Hic inveniuntur plurimi ḥimyaritici lapides. »

Quum apographa Cruttendeni, Halevyi et Glaseri inter se non consentiant, trium lectiones afferre idoneum putavimus. In tabula nostra quinta titulum bis, a Cruttendeno descriptum et ab Eduardo Glaser luce solis expressum, videbis.

Hæc in apographo Cruttendeni :

ψ | 70 | Xϕψγ | | | 0H | 0ϩ40ϩϩ | ϕϕϕ | 0ϩϩ444 | >
 00ϩϕX | 0ϕ | 00 | 017 | 0 | 0ϩ40ϩ0 | ϩX0ϩϩ | 07040
 00000 | 0 | 44900 | 07000 | 04000 | X4140

Quæ hebraice :

ר | החדתו | קיף | שמסהמו | דע | נחפת | עג | ח
 עהעגן | שרעתם | ארבהמע | גלט | עא | יב | תקיצעת
 עה. . ת | אונב | עארנא | וינה | ע | באור

Halévy legit :

ח.ק. | ח.פ.ח. | ח.פ.ח. | ח.פ.ח. | ח.פ.ח. | ח.פ.ח. | ח.פ.ח.
 | ח.פ.ח. | ח.פ.ח. | ח.פ.ח. | ח.פ.ח. | ח.פ.ח. | ח.פ.ח.
 ח.פ.ח. | ח.פ.ח.

Quæ hebraice :

ב | החדתו | קיף | שמסהמו | דעמי'ת | לחקת | י'דח
 עהפללן | שרעתם | ארצהמע' | בא | וא | י'הניבו |
 וסן | אדינהמד

Glaser contra :

...ח. | ח.פ.ח. | ח.פ.ח. | ח.פ.ח. | ח.פ.ח. | ח.פ.ח. | ח.פ.ח.
 ח.פ.ח. | ח.פ.ח. | ח.פ.ח. | ח.פ.ח. | ח.פ.ח. | ח.פ.ח. | ח.פ.ח.
 ח.פ.ח. | ח.פ.ח. | ח.פ.ח. | ח.פ.ח. | ח.פ.ח. | ח.פ.ח. | ח.פ.ח.

Quæ hebraice :

ס | החדתו | קיף | שמסהמו | בעלת | לחפת | ול | ח...
 עהפללן | שרעתם | ארצהמו | דעלב | וא.ב | תק | בעל
 צבכלנהש ; להנונצ' | ואכ'א | וינהמו | צ'א'ר

Permulta in hoc titulo intelligi vix possunt, etsi quorum pertineat in universum cognoscamus. Ea enim quæ supersunt enuntiant dedicationem et refectionem (החדתו) monumenti sacri (קיף) in honorem «deæ suæ Solis» (שמסהמו). De cultu deæ Solis apud Arabas et præcipue apud Yemenenses, vide Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 55-58. Sed jam per singula eamus.

Versus 1. שמסהמו | קיף | החדתו «renovaverunt monumentum sacrum Solis ipsorum» dilucidum. Vocabulum קיף explanaverunt Mordtmann in *Zeitschr. der d. morg. Ges.*, XXX, p. 34, et D. H. Müller, *ibid.*, XXX, p. 694-695. Quis non miretur nomini deæ שמש suffixum adjunctum? Inde Mordtmann (in Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 69) concludit «vocabulum שמש non jam pro nomine proprio haberi, sed idem quod אלהת «deæ» significare, sicut Istar in lingua assyriaca». Nos potius D. H. Muellero assentimur, *ibid.*, שמסהמו «Solem

eorum» interpretanti, «id est deam Solem peculiariter ab iis adoratam», et Os. 31 = B. M. 32, v. 2 et 6, comparanti. Post שמסהמו cum Glasero legimus בעלת «domina», collatis titulis Os. 31 = B. M. 32, v. 2 et 6, et O. M. 18, v. 2 (Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 68); vide etiam O. M. 13, v. 1 (Mordtmann und Müller, *ibid.*, p. 55). Sequitur nomen loci, החפת vel potius נחפת, quod ad exemplum arabici *Gulfat* enuntiamus. De vico qui apud Arabas *al-Gulfat*, id est campus pascuus medio in deserto, nuncupatur, et qui Medinæ adjacet, vide Al-Bakri, *Mudjam*, p. 232; Yâkût, *Mudjam*, II, p. 35; F. Wüstenfeld, *Die von Medina auslaufenden Hauptstrassen* (Göttingen, 1862), p. 20. — In extremo versu ומח'רמן conjectura non minus quam oculis assequimur; cf. Fresnel, 53, v. 2; Hal., 152, v. 8, 10, 11, etc.

Versus 2. והפללן in serie verborum, quorum primum in tertia persona pluralis adhibitum, ultimum fuisse ex

nân finali apparet. הפלל, collato אֲשֶׁר פָּלְלָהּ לְאַהוּבָהּ, Ez., xvi, 52, «adjudicare», nisi fallimur, significat; cf. J. Mordtmann in Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 75. — שרעתם = شريعة «recta via». Lectio certior quam sensus. D. H. Müller in Mordtmann und Müller, *ibid.*, p. 51, contendit שרעה nomen esse «terræ ipsorum»; quod non probamus. — ארצהמו | דעלב «terra ipsorum Dhû-Gâlib» Glaseri nobis placet etsi nullum in Yemeno locum sic nuncupatum cognoscamus. — Deinde וארצ «et terra», sequente nomine proprio hominis vel loci, quod non dispicimus.

Versus 3. Halévy in principio versus nihil notavit, a quo quum discesserit Glaser, in tenebris erramus, et ea ipsa quæ nobis cernere videmur non liquent. Quamdiu via melior non aperietur, hæremus in conjectura hunc versum vota continuisse ut dea Sol pergeret favere servis suis ענצ . . . , אכחא et eorum filiis אצאר, et ceteris. In primo nomine proprio ענצ deus ignotus; quod ad אכחא attinet, conferendum vocabulum כחא in Os. 29 = B. M. 6, v. 4, de cujus autem sensu dubitamus. ובנהמו decurtatum esse ex ובניהמו «et eorum filii», ut in Os. 11 = B. M. 9, v. 1, et sæpius perspicuum.

Conjectura igitur, de plurimis incerti, legimus et vertimus :

..... ס | החרתו | קיף | שמסחמו | בעלת | נחפת | ומח[רכון].....
 והפללך | שרעתם | ארצהמו | דעלב | וארצ.....
 ענץ | ואכחא | ובנהמו | אצאר.....

..... renoverunt monumentum sacrum Solis deæ suæ, dominæ Guhfati, et sa[crarium (?)].....
 et adjudicaverunt rectissime terram suam Dhû-Gâlibum et terram.....
 [et pergat Sol dea favere servis suis] 'anad, Aktha', et eorum filiiis Aş'ar,.....

Titulum Ma'ribo Şan'âum advectum esse Müller et Mordtmann contendunt; cf. *Sabäische Denkmäler*, p. 53. Quod nobis quoque veri simillimum videtur.

12

Glaser, 13.

De loco ubi nunc hic titulus repositus est, supra, p. 22, locuti sumus. Fragmentum ex apographo Glaseri transcribimus : Quod hebraice :

ח | ר | מ | ע | ד | ו | מ | ע | ר | ו | מ | ע | ר
 ח | ר | מ | ע | ד | ו | מ | ע | ר | ו | מ | ע | ר

צ'י...רם | ומער
 רבלח...ת...ר | ודררא

Versus 1. Ultima sine dubio supplenda in ומערד[כ]רב = מעדיכרב. Apud Halévy, 504, v. 1, ante ומערדכרב occurrit nomen proprium חרם, quod hic convenit; cf. חרם, *Ezra*, II, 32; x, 31; *Neh.*, III, 11. — Initio fortasse legendum נצב; cf. titulos Academiæ 6, v. 1, et 7, in Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, etc., I, p. 52 et 53.

Versus 2. ומערד[כ]רב litteræ ultimæ vocabuli רב — ל in lineam separationis mutandum. — Deinde ו addimus, sequente חמעחה, de quo nomine proprio vide titulum 24, v. 2; Os. 30 = B. M. 29, v. 1; Hal., 439, v. 1; 520, v. 2; 535, v. 1, etc. — Denique litteram *dâl* errori imputamus et ודררא sicut in Hal., 504, v. 1 et 2, agnoscimus.

Ex quo efficitur nos legere et vertere :

נצב | חרם | ומערד[כ]
 רב | ה[ח]מעחה | ודררא
כרב[כ]

Cip]pus (?) Harami, et Ma'di[karibi [et] Ha[m'a]thati (?) et Dhara' [karibi].....

13

Glaser, 14.

Ed. Glaser, in sexta ad Academiam relatione inedita, sic loquitur : « Titulos 14 et 15 possidet Arabs quidam Šan'âi. Titulus 14 duobus fragmentis constat. »

Hæc sunt verba tituli, auctore Glasero :

... חק | חחאס... .

... עמכנס | בן... .

... סכס | פכח... .

.. נכרה | עמרצ... .

Versus 1. Pro עמכנס corrige עמאנס et confer Hal., 155, v. 1; 156, v. 1; 158, v. 1; 176, v. 1 (ubi עמכנס); 243, v. 10, etc.

Ma'ini, invenitur נכרחם; cf. Hal., 188, v. 1; 214; 251, v. 1; 255, v. 2. — ע certe ex ו manco ortum; quidni ומרצוהי, siquidem nomen dei מרצוהי in Hal., 222, v. 1; 229, v. 2, invenitur? Vox מרצוהי ex radice רצו = رَجَى, «delectari» oriunda; cf. אברצו, cognomen (kunya) dei מהבנטין in Hal., 150, v. 6 et 7.

Versus 2. Sub נכרה latere deum נכרה credimus, qui memoratur Hal., 202, v. 1; 485, v. 1, 5, 6; fortasse 194, v. 1; alias cum mimatione, præsertim in titulis

Lege et verte si lubet :

..... [| הקניו |]..... [| בן |] עמאנס | ..

..... [| ומרצוהי |] נכרה | ..

... [et] 'Am'anas, filius..... [voverunt].....

... [et] Nakraho et Mard[auhiyyo].....

14

Glaser, 15.

Hic titulus, qui cum præcedente ibidem servatur, nihil nisi lineam separationis et unum vocabulum comprehendit :

... סכס | ... כראו | condiderunt.....

15

Halévy, 6.

Unum versum in vicinis portæ Bâb Šabâh dictæ sic descripsit Halévy :

פכח | פכח | פכח

ותר | וארה | לרי

Quum in tertio vocabulo לרי, castellum Ṭhafâri, capitis Ĥimiyari (قصر المملكة), cf. Zeitschr. der d. morg. Ges., X, p. 23 et seq.; XXXI, p. 71; Müller, Die Burgen, 1, p. 37), sicut in לרי Hal., 170, v. 2, agnoscere nobis videamur, conjecturam facimus non פכח ארה, sed פכח

צרה «castellum» legendum, et litterarum similitudinem argumentum gravissimum afferimus. ותר «potens», quum de castello Raidân agatur, cognomen Karib'ili Watar Yuhan'im, ut in titulo 1, v. 5, et in Fresnel, 54, esse arbitramur.

Titulus ergo ad hanc formam pervenit :

כרבאל | ותר | וצרה | דרי[רן
Karib'il] Watar et arx Rai[dân.

16

Halévy, 7.

Halévy in descriptione hujus tituli paulo uberius quam solet : « Quatre lignes tronquées montrant, à droite, quelques lettres disposées d'une façon singulière et bordées d'un trait formant un angle droit. »

Sic textum Halévy refert :

ח אכ >◦Π ◦פX◦ ◦ ΠΨ L P 1 Π C 4	א כר ורתהו בור ח מ ו מ ל ר ד
--	---

Versus 1. אלכרב] proponimus, collatis Hal., 389, v. 1 (ubi אלכרב pro אלכבר legendum putamus), et titulo 20, v. 1.

Versus 2. Mordtmann « lacunarii opus suum » supplet; vide *Literaturblatt für orientalische Philologie*, I, p. 431; cf. D. H. Müller, *Langer's Reiseberichte*, p. 31, ex radice ורר (וֹרֵר « fossa »). — Fortasse radix ורר etiam in sequente בור quaerenda.

Versus 3. Sub חמ|ו latere חמדו « laudaverunt » suspicamus.

Versus 4. א]מל[א sub fine reliquiae vocabuli אמל[א in locutione אמלא|בכל.

Litteras quadrato inclusas Mordtmann et Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 55, cum monogrammate $\frac{\text{חמ}}{\text{רד}}$ O. M. 12 comparaverunt. Hoc quidem non falso; erraverunt autem viri doctissimi Mordtmann et Müller, quum (*ibid.*, p. 54) hoc monogramma = הדים = هَدِيمٌ explicaverunt. Nonne potius illic et hic יחמד legendum, quod illic in versibus 1, 6 et 15 legitur, hic probabiliter in perditis tituli partibus prævalentem locum tenebat?

Ergo hæc in titulo nobis lucent :

אלכרב]ב | | ובניהו | יחמד | מ.....
 ורתהו | בור.....
 יה|חמדו | [| היל | ומקם | בכל | א
 מר|כל]א.....

Ilkarib., et ejus filii Yahmad. (voverunt) lacunarii opus suum, in [et laudaverunt [vim et potentiam (Dei). ob omnia vota expleta. Yahmad.

17

Cruttenden, 1; Halévy, 11; Glaser, 17.

(TAB. VI.)

Ed. Glaser, in sexta ad Academiam relatione inedita, hæc scripsit : «Titulus exstat in muro mosquitæ *Djami Ma'add* appellatæ et exiguo intervallo a *Djami Talha* distantis. Titulus, quum circa decem super terram pedibus muro includeretur, est inversus et talia damna subivit ut nunc perdifficiliter legeretur.» Halévy : «Quatre lignes très frustes. Pierre transposée et renversée.»

In tabula nostra sexta duas imagines damus, unam ubi versus 1, 3 et 4 a Cruttendeno transcriptos invenies, alteram ex ipso monumento solis lumine ab Eduardo Glaser factam.

Intentis oculis intuiti, hæc legimus :

1חפ | 9מ494פ | 9מ
 4ב4>4 | 4ב804 | 0ח
 94פ | 0מ4ח4ב | 0מב
 49 | 0מ4ח49פ | 0מ8ב0 |

מי | ובניהמי | רבאל
 או | והותרן | והשקרן
 רצו | אמראהמו | בני
 ורתרו | ביתהמו | יר

Versus 1. מי^י finis vocabuli מי^יואחיה «et fratres eorum geminorum» sicut in Os. 11 = B. M. 9, v. 1 et 2. — ובניהמי, cf. titulum 6, v. 2. — De nomine Rabb'il (ربيل, Πάλλιλος, Πάλληλος) disseruerunt Mordtmann et Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 72; duo alia exempla reperiuntur in O. M. 4, v. 7; 20, v. 1.

Versus 2. Cruttenden hunc versum prorsus omisit. Prima littera *dtlef* incerta; fortasse *yôd* legendum; tum יו^י vel עס^י suspicaremur. Sed cum sermone titularum melius congruit או^י; cf. titulos nostros 4, 6 et 29;

neon ea quæ Mordtmann et Müller (*Sabäische Denkmäler*, p. 17) ad O. M. 3, v. 1, et (*ibid.*, p. 90) ad O. M. 31, v. 4, adnotaverunt.

Versus 3. רצו | אמראהמו | בני «favor dominorum suorum, filiorum», ut in Os. 7 = B. M. 14, v. 10 et 11; 9 = B. M. 7, v. 10 et 11; 11 = B. M. 9, v. 9 et 10; 16 = B. M. 20, v. 9, etc.

Versus 4. ורתרו, vide titulos 8, v. 3; 29, v. 3. — Nomen domus a יר incipit, sicut in titulo 6, v. 3, ubi ירה «Yarût».

Accurata consideratione ergo adducimur ut hoc modo legamus et vertamus :

..... | ו..... | ואחיה | מי | ובניהמי | רבאל |] | ו.....
בר^א	והותרן	והשקרן	]
סערהמו	רצו	אמראהמו	בני |]
ורתרו	ביתהמו	יר

*N. et A., et fratres eorum] geminorum et filii eorum geminorum Rabb'il [et
 con]derunt et fundaverunt et texerunt
 atque ut compararent sibi] favorem dominorum suorum, nepotum
 et voverunt domum suam Yar.*

18

Glaser, 18.

De hoc titulo sequentia narravit Ed. Glaser in sexta ad Academiam relatione inedita : « Titulus est in eodem vico quo titulus 10 (titulus noster 9), muro domus et ipse inclusus, circiter viginti quinque pedes a solo alte distans, inversus quoque et gravia detrimenta expertus. »

In Glaseri apographo scriptum est :

וְהוֹתֵרֶן | וְיִשְׁקוּהָ | מִרְמָה . . .
 וְהוֹתֵרֶן | וְיִשְׁקוּהָ | מִרְמָה . . .

וְהוֹתֵרֶן | וְיִשְׁקוּהָ | מִרְמָה . . .
 לְמַקָּה | וּבְדָה | חַמִּים | וּמִדְתַּבְעֵד

Versus 1. Corrigendum esse vocabulum secundum in וְהוֹתֵרֶן manifestum; cf. titulum 17, v. 2. — Lege deinde מְחַרְמֵן et confer Fresnel, 53, v. 2; Hal., 152, v. 8, 10, 11 et 12; 371, v. 8, et præcipue 686, v. 3, de quo Prætorius in *Zeitschr. der d. morg. Ges.*, XXVI, p. 417-425; D. H. Müller, *ibid.*, XXX, p. 704.

Versus 2. Supple לְמַקָּה בא « nomine Īmakḳāhi », ut in Fresnel, 9 = Hal., 50, v. 4; Fresnel, 55, v. 6; 56,

v. 2, etc. De deo proprie sabæo Īmakḳāho, vide quæ novissime disseruit D. H. Müller, *Die Burgen*, etc., II, p. 21-22. — Dea חַמִּים דָּה et dea בְּעַד נָם דָּה, quæ sæpius connectuntur (cf. Fresnel, 50; 55, v. 6; 56, v. 2, etc.), e locis Ĥimyarensium Ĥimyam (حيم) et Ba'dân (بَعْدَان) in austrina peninsula arabicæ latius serpserunt; vide Al-Hamdāni, *Djazirat al-'Arab* (ed. D. H. Müller), p. 100; Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 59.

Lege igitur et interpretare, si velis :

..... | מְחַרְמֵן | וְהוֹתֵרֶן | וְיִשְׁקוּהָ | מִרְמָה . . .
 | בְּעַד נָם | וְהוֹתֵרֶן | וְיִשְׁקוּהָ | מִרְמָה . . .

..... condiderunt] et fundaverunt et texerunt sacrarium
 nomine Ī]makḳāhi, et nomine Dhāt-Ĥimyami et nomine Dhāt-Ba'dā[ni]

19

Glaser, 19.

(TAB. VII.)

His verbis Ed. Glaser, in sexta ad Academiam relatione inedita, de loco ubi Ṣan'āi hunc titulum invenit locutus est : « In arcis Gumḏāni vicinia exstabat fons antiquus, nunc dirutus, quem Arabes *Bēr Sām ibn Nāh* « puteum Sāmi filii Noachi » nuncupabant. Titulum arabicum, hic inscriptum, historiam fontis vel vici narrare ferunt. Ibi institutus est ludus discendi aut tale aliquid, ita ut in hanc domum non adhuc penetraverim. Extrinsecus autem, primam occidentalem portam mosquitæ maximæ spectat titulus Ĥimyariticus, circa decem pedibus supra solum erectus, incisus in lapide nigro incluso inter alios lapides. Hic titulus duodecim versibus constat quorum unaquæque littera ad divinationem provocat. »

Eduardus Glaser, quum in urbem Şan'á anno 1885 sumptu suo reversus est, ectypum chartaceum tituli, quod nobis antea exscripserat, confecit, et summa benignitate nobiscum communicavit ut luce solis exprimeretur. In tabula nostra septima imaginem non imminutam ectypi chartacei solis lumine effectam invenies.

Titulum sine translatione et sine commentario edidit Ed. Glaser in suis *Mittheilungen über einige aus meiner Sammlung stammende sabäische Inschriften* (Prag, 1886), p. 68.

Hæc leguntur :

· · · 𐩦𐩣𐩨𐩥 𐩥𐩢 / 𐩣𐩦𐩥𐩢 · · · · ·	1
𐩦𐩦𐩣𐩥 𐩢𐩠𐩥𐩨 𐩣𐩦𐩦𐩦𐩥 𐩣𐩣	2
· 𐩥 𐩥𐩦𐩦𐩥 𐩥𐩦𐩦𐩦𐩥 𐩥𐩦𐩥 𐩠𐩢	3
· · 𐩢𐩦𐩢 𐩣𐩦𐩦𐩥 𐩥𐩦𐩦 𐩥𐩦𐩠𐩥	4
𐩥𐩦𐩦𐩦𐩢 𐩣𐩦𐩦𐩦𐩥 𐩣𐩦𐩦𐩦𐩢 𐩣𐩦	5
𐩣𐩦𐩦𐩦𐩢 𐩥𐩠𐩦𐩦𐩥 𐩥𐩢𐩢 𐩢𐩣𐩦𐩦	6
𐩨𐩦𐩠𐩣 𐩦𐩠𐩢 𐩣𐩦𐩦𐩦 𐩦𐩨𐩦𐩦𐩦𐩢	7
· · 𐩨𐩣 𐩦𐩣𐩦𐩦𐩦 𐩨𐩦 𐩨𐩠𐩦𐩦𐩦 𐩣𐩦	8
· 𐩦𐩦𐩢𐩢 𐩥𐩢𐩢𐩣𐩦 𐩨𐩦𐩦𐩦 𐩨𐩦𐩦𐩦𐩦 𐩢	9
𐩣 𐩥𐩦𐩠𐩢 𐩨𐩣𐩦 𐩣𐩦𐩦𐩢 𐩦𐩦𐩢·	10
𐩦𐩣𐩦𐩦𐩦 𐩦𐩨𐩦𐩦𐩦 𐩣𐩦𐩦𐩦𐩦 · · ·	11
· · · · · 𐩥 𐩣𐩦𐩦𐩦𐩦 𐩥 · · · ·	12

Quod hebraicis litteris sic transcribimus :

· · · 𐤁𐤅𐤁𐤓𐤓𐤓 𐤁𐤓 · · · · ·	1
𐤁 𐤓 𐤓𐤓𐤓𐤓 𐤓 𐤓𐤓 𐤓𐤓	2
· 𐤁 𐤁𐤓 𐤓𐤓 𐤓𐤓 𐤓𐤓 𐤓	3
· · 𐤁 𐤁𐤓 𐤓 𐤓 𐤓 𐤓	4
𐤓 𐤓 𐤓𐤓 𐤓 𐤓 𐤓	5
𐤓 𐤓 𐤓 𐤓 𐤓 𐤓	6
𐤓 𐤓 𐤓 𐤓 𐤓 𐤓	7
· · 𐤓 𐤓 𐤓 𐤓 𐤓 𐤓	8
· 𐤓 𐤓 𐤓 𐤓 𐤓 𐤓	9
𐤓 𐤓 𐤓 𐤓 𐤓 𐤓	10
𐤓 𐤓 𐤓 𐤓 𐤓 𐤓	11
· · · · · 𐤓 𐤓 𐤓 𐤓 𐤓 · · · ·	12

Versus 1. Quum in superiore tituli parte lapis intactus manserit et de dicata statua agatur, certe in principio voti auctor nominandus erat. Ex versu decimo דבחה בן | חמעחה | בן | סמיעים «Dhû-Baiḥ», voventis nomen, sumimus stirpemque sic restituimus: דבחה בן | חמעחה | בן | סמיעים. Quoad דבחה, hoc nomen in Hal., 342, v. 1, jam occurrit et a Davide Henrico Müller, *Südarabische Studien*, p. 52, cum ذو بَّح, rege Homeritarum in Našwâni poematis ḥimyaritici versu 104°, collatum est. Nomen proprium בנביה apud Hal., 48, v. 9, cum scriptioe plena et inserto *yôd*, hanc opinionem confirmare nobis videtur. Quod ad חמעחה, patris nomen, atinet, vide titulos 24, v. 2; 34, v. 1. Alterum בן ad stirpem, non ad patrem, nec ad avum spectat. De gente סמייע, confer quæ ad versum 8 adnotabimus.

Versus 2. Singulare הקני, quod post designationem voventis sine dubio legitur, cum suffixo plurali in שימהמו conjungitur. Hanc constructionem concedendam esse probant O. M. 12, v. 1, et titulus 10us Academiae, v. 2 (Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, 1, p. 61). Dhû-Baiḥ tanta persona est ut ceteri negligantur. — Vocem שימהמו «patrono ipsorum» ריכום האלב sequitur; cf. titulum 2, v. 3.

Versus 3. דן in extremo versu complemus et legimus: דן | דמהן | דמהן | דהגרן | דהגרן | דמהן | דמהן | דמהן | דמהן. Etenim Ta'lab Riyâm cognominatur in O. M. 10, v. 5 et 6, דמהן | דמהן; in O. M. 12, v. 3, et in titulo 10° Academiae, דמהן | דמהן. Novum hoc affert titulus noster, quod non דמהן «damhânensis» sed דמהן | דמהן «ex urbe Damhân» post בעל | דמהן occurrit, sicut in O. M. 5, v. 3; 6, v. 6 et 7; 7, v. 3, Ta'lab Riyâm designatur ut דמהן | דמהן אכנט בעל | דמהן. Hinc apparet דמהן quasi suburbium esse vel urbem summam arce munitam in urbe Damhân, quod ultimum confirmaret דמהן | דמהן דביהן, Hal., 412, v. 2. De urbe דמהן silent Arabum geographi; vox شدة حر الدامة Kâmuso a الرمل «nimius calor arenarum» explanatur, ita ut oppidorum nomen biblicum חמון «calidum, apricum» (*Jos.*, xix, 28; *I Chr.*, vi, 61) sit assimilandum.

Versus 4. Ne cuncteris quin legas כמ[אל]הו «propter preces ad eum»; vide titulum 10um Academiae, v. 4 et 5, in Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, etc., 1, p. 61-62, et titulum 2, v. 4 et 5.

Versus 5. Post suffixum, quo vocabulum במסאלהו terminatur, quo vocabulum בקיפהו perspicue cernitur, scilicet «in monumento sacro ejus», hoc est dei Ta'lab; vide supra, p. 23, quæ ad titulum 11, v. 1, diximus. — Deinde דהקרק, nec tamen sine dubitatione, dispicimus. Quum autem kâf non planum sit, proponimus דהפרע «quod absolvit»; cf. Hal., 188, v. 2 (ubi forma secunda פררע); O. M. 31,

v. 4 (ubi substantivum הפררע); D. H. Müller, *Siegfried Langer's Reiseberichte*, p. 23, adn. 5; 78, adn. 1, ubi radix arabica فرغ comparatur. Nobis hæc significatio a radice فرغ non omnino abesse etiam videtur.

Versus 6. מריב *Maryab* antiquum caput est regni Sabæorum; vide Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, etc., 1, p. 27. — Deinde סהמלא בעמהו בכן | סהמלא «quum imploravit vota sua expleta ab eo»; vide titulum 2, v. 9 et 10; Os. 16 = B. M. 20, v. 8, etc.

Versus 7. במעשרתם «per decumas», מעשרת, plurale vocis מעשר (arabice معشار, hebraice מעשר), formam exhibet معاملة, de quo plurali disseruit D. H. Müller in Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 103-105. Pro singulari מעשר usurpari solent עשורה Hal., 249, v. 1; 571, v. 1, et præcipue עשר (عشر) in Hal., 187, v. 3; 224, v. 2; in titulo Academiae 5°, v. 3 (Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, etc., 1, p. 46-49); de quo vide etiam Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 46. — Post לופי «ut protegeret», עלם clare apparet; cf. v. 10 עלמן. Hoc vocabulum, idem ac arabicum غلام «juvenis», ex Os. 18 = B. M. 19, v. 6, et titulo 11° Academiae (Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, 1, p. 65) jam cognitum erat. In exemplo nostro, sicut in titulo musei Britannici, עלם conjungitur in statu constructo cum verbo sequente, illic cum ילדן imperfecto, hic cum ולדת, tertia persona feminini perfecti verbi ולד «parere, gignere»; habes eandem constructionem in titulis 2, v. 6; 30, v. 4.

Versus 8. Nomen מנדלת, cujus gratia verbum ולדתהו, cum suffixo ad עלם relato, in feminini notam desinit, nihil est nisi nomen proprium mulieris quæ habetur pro matre gentis Simya' (דה | סמייע) דה, sicut in Os. 22 = B. M. 24, v. 1, adhibito; de hoc designandi modo, cf. Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 66. Vide nomen viri non absimile מנדעל in titulo 11° Academiae apud Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, 1, p. 65. De gente סמייע, vide O. M. 12, v. 1 et 2, ubi eam «vassalam Bata'ensium» (אדם | בן | בהע) fuisse traditur. — Finem versus ותאל et principium versus noni }[] expleas.

Versus 9. Perge : פשפה, sicut ואלמקה | פשפה et quod attinet ad İlmakḥâhum, muneribus ornavit», Os. 13 = B. M. 12, v. 6 et 7. Item פשפה | והאלב «Et quod attinet ad Ta'labum, muneribus ornavit». פשפה cum altero verbo conjungitur, cui nūtiatio addita, veluti in O. M. 8, v. 15; ideo legimus עברהן | והוכנן et firmavit servum suum». Radix כון = وَكُن alteram radicis כון «stare, esse», in titulis ḥimyariticis usitatæ speciem præbet.

Secundam formam sensu activo suspicamur, quam ad exemplum hebraici כּוּנֵן «statuit, stabilivit», vertimus. Ceterum in Firúzâbâdhii *Ķâmûso* legitur *وتوكى تمكى* «Et *tawakkana* stabilitus est significat». Quum talia de quinta forma dicantur, inde fit secundam non temere a nobis sic explanatam esse. Animadvertite etiam ipsum *مكى*, quo *وكنى* in *Ķâmûso* enucleatur, ex eodem fonte initio fluere.

Versus 10. Nomen voventis בּחם in principio agnoscere nobis videmur; cf. quæ ad versum primum adnotavimus. — בּופי | הוּת | עלמן «protegendō hunc juvenem». De הוּת, pronomine demonstrativo masculino singulari (cf. æthiopice *we'etû* pro articulo definito sæpius adhibitum), vide Os. 18 = B. M. 19, v. 7; Hal., 48, v. 5; 49, v. 11; 62, v. 9; O. M. 13, v. 5. In omnibus exemplis subjicitur nomen singulare cum *nûn* determinativo; sic etiam in nostro loco עלמן, dum עלם in versu septimo occurrit.

Versus 11. Lege : וּפּי | וּפּי | וּפּי : et ad

parandas iis felicitatem et tutelam» cum Os. 16 = B. M. 20, v. 9; Prid., 4, v. 4 et 5, et cum titulo 1° Academiæ, v. 4, ubi Mordtmann (*Literaturblatt für orientalische Philologie*, I, p. 432) recte וּפּי | וּפּי | וּפּי legendum esse intellexit.

Versus 12. Restituimus סעדחמו | וּל | וּל | וּל «Et pergat concedere ipsis». — וּל fortasse prima littera est vocabuli אולדם, sicut in Os. 36 = B. M. 37, v. 6; O. M. 6, v. 9, cui adhærescit adjectivum הנאם, id est «liberos perfectos».

Titulus, sive in versu 13°, sive in alio versu posteriore, in vocabula בתאלב | רימם «Nomine Ta'labi Riyâmi» (cf. titulum 2, v. 19; O. M. 5, v. 10; 7, v. 9; 12, v. 17), vel pluribus verbis in vocabula | רימם | בתאלב | קדמן בעל «Nomine Ta'labi Riyâmi domini Ķadumâni» (cf. O. M. 8, v. 23; 9, v. 19 et 20; titulum 14um Academiæ, v. 19, apud Joseph et Hartwig Derenbourg. *Études*, etc., 1, p. 76-77) desinebat.

Itaque, his præmissis, titulum sic coherere opinamur :

1	דּבּחם בּן המעֶהֶת בּן סמיעם הק
2	ני שימחמו תאלב רימם
3	בעל קדמן דּהגרן דּכהן דּן
4	עלמן חנן וקהו במס אל
5	הו בקיפּהו דּהפרע בהגרן
6	כריב בכן סהכלא בעכחו
7	במעשרתם לופי עלם ולדה
8	הו מגדלת דּת סמיעם ות אל
9	ב פּשפת והוכנן עבדה ון
10	דּ בחם בּופי הוּת עלמן ו
11	ל ס עדהמו נעמחם וּפּי
12	ול וּל א סעדחמו א וּל דּם ה
13	נאם

[בתאלב | רימם]

- 1 *Dhû-Baiḥ, filius] Ham'athati, Simya'ensis, [vo-*
- 2 *vit patrono suo Ta'labo Riyâmo,*
- 3 *domino Ķadumâni in urbe Damhâno, ha[nc*
- 4 *statuam, quia tuitus est ipsum propter preces*
- 5 *ad eum in monumento ejus sacro, quod absolvit in urbe*

6 *Maryabo, quum vota sua ut explerentur petivit ab eo*
 7 *per decumas, ut protegeret juvenem, quem peperit*
 8 *Magdlât Simyâensis. Et quod attinet ad Ta[^lla-]*
 9 *bum, muneribus ornavit et stabilivit servum su[um]*
 10 *Dhû-Baiḥ protegendo hunc juvenem. Et*
 11 *concedat ipsis prosperitatem et tutelam.*
 12 *Et per]gat concedere ipsis h[beros per-*
 13 *[fectos.]*
Nomine Ta'labi Riyâmi.

Non Şan'âi, quo migravit, titulum scriptum esse, sed a regione Arḥabo Bata'ensium originem duxisse probant quæ ante interpretationem tituli 2 præmonuimus. Quin etiam docemur titulum, de quo agimus, ex gente Simyâ, „Bata'ensium vassala“, ut titulum O. M. 12, oriundum esse.

20

Langer, 10; Glaser, 21.

(TAB. VI.)

Hunc titulum cum titulo 21, dum ambo servabantur apud præpositum epistolis mittendis Şan'âi, Langer madefactæ chartæ mandavit, utrumque Glaser postea apud mercatorem ejusdem urbis vidit et ab eo impetravit ut sibi liceret exscribere. D. H. Müller titulum edidit cum commentario et versione germanica in *S. Langer's Reiseberichte*, p. 56-59. Tabula nostra sexta ectypum chartaceum, quod D. H. Müller a Langero missum acceperat, seriusque nostra causa libenter et humane Parisios misit, ad tertiam exemplaris partem imminutum, luce solis expressum, oculis subjicit.

Lapis, quantum D. H. Müller ex chartacea imitatione judicare potuit, 0^m,27 altus, 0^m,56 latus. Litteræ, 0^m,055 altæ, sunt tenuissimæ.

Ectypo confisi, sic legimus :

| כ א ג ד ה ו | ז ח ט י כ ל | מ נ ס ע פ ק ר | ש ת י"ב י"ג
 י"ד י"ה י"ו י"ז י"ח י"ט | כ"א כ"ב כ"ג | כ"ד כ"ה כ"ו | כ"ז כ"ח כ"ט | ל"א ל"ב ל"ג |
 [ל"ד ל"ה | ל"ו ל"ז | ל"ח ל"ט | מ"א מ"ב | מ"ג מ"ד | מ"ה מ"ו | מ"ז מ"ח | מ"ט
 נ"א נ"ב נ"ג | נ"ד נ"ה | נ"ו נ"ז | נ"ח נ"ט | ס"א ס"ב | ס"ג ס"ד | ס"ה ס"ו | ס"ז

Hebraicis litteris ita scribendum :

מ כ ר ב | ו ב נ י ה מ ו | א ב כ ר ב | ו א ל כ ר ב
 ע ס א ו | ו נ ק ז | מ ק ב ר ה ש | ר ב ח ש | ב מ ק ש
 כ ב ד ש | ו ב מ ק ש | מ ר א ה מ ו | א ג ר ש | ע ר
 ש ו ר ת ר ו | מ ק ב ר ה מ ו | ע ת ת ר | ש ר ק נ | ב נ | מ ה ב א ש

Versus 1. Aliqua initio desunt, ut suffixum plurale vocabuli ובניהמו testatur. In versu primo, qui desideratur, duo, si non plura, nomina voventium enumerabantur, quorum ope sepulcrum ædificandum ad finem venerat. Deinde ונכרר[ו] suppleas oportet, quod in ectypo chartaceo dispicere nobis videmur. De hoc nomine, cf. tituli 8 versum 1. — אבכרב = أبو كرب للميرى; vide quæ protulit D. H. Müller in *Langer's Reiseberichte*, p. 35, et adde Edrisi, *Description de l'Espagne* (ed. Dozy et de Gæje), p. 28. — De nomine proprio אלכרב, respice ad tituli 16 v. 1.

Versus 2. עסאו, sicut in titulo Bibliothecæ Maximæ Parisiensis, de quo Mordtmann in *Zeitschr. der d. morg. Ges.*, XXX, p. 294, egit, est tertia persona pluralis perfecti עסי « confecit, fabricatus est », cujus exempla creberrima D. H. Müller per occasionem tituli nostri collegit. Halévy, *Études sabéennes*, p. 209, et D. H. Müller, *loc. cit.*, plurale עסוי in Fresnel, 11, v. 2, temere finxerunt, ubi וקניו manifestum. Inde patet עסאו, cum hiatu inter duas vocales pro graviore yôl, in usu fuisse; cf. hebraicum עשו, sine ullo nativi yôl vestigio. — Lapidam ונקן pro ונקן « et foderunt » exaravisse suspicamur, collatis ונקבה, Hal., 369, v. 2; nomine hominis נקב, Hal., 134; nomine palmeti נקבן in titulo ex Rehatek, 1, 4, 5, composito (*Zeitschr. der d. morg. Ges.*, XXX, p. 681-685); المنقب, vico haud procul a Şan'ao in regione Hamdâni apud Rutgers, *Historia Jemanae*, p. 214; hebraico נקב; titulo fontis Siloë, v. 1 et 4; arabico نَقَب; syriaco نَقَب. Ottavi proponit ונקשן « et insculpserunt », similitudine litterarum X 1 et > ש ad hanc conjecturam adductus. Nos probaremus, nisi miraremur titulum sepulcri ut obsidem quietis certæ haberi. Quod epigraphiæ consuetudini repugnaret. — מקברהם decurtatum ex מקברהמו, v. 4, quod significat « ipsorum sepulturæ

locum », locum ubi suum קבר obtinebant. De קבר « sepulcrum », vide Joseph et Hartwig Derenbourg, *Nouvelles études*, etc., 1, p. 2. — D. H. Müller lapicidam accusat quod מרבהם pro רבהם (cf. titulum 21, v. 3) « sedes quietis » insculpserit. Id quidem non immerito; nam notionem quietis radici رَجح inesse Arabum lexicographi senserunt; vide titulum Academiae 11, v. 5, et quæ ex vernaculis lexicis excerptimus in *Études*, 1, p. 67. D. H. Müller מרבהם nomen proprium sepulcreti esse contendit; nobis potius nominis appellativi speciem præbet. — Auctore D. H. Muellero, supplemus בעל | עתהר | במקם.

Versus 3. Ubi urbs Yemenensis ככר = كَبَد sita fuerit ignoramus. Plures sic nuncupatas urbes enumerat Yâkût, *Mu'djam*, IV, p. 232. — Müller suadet legere אנרם | יגער; cf. Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 30 et 72. Suadenti assentimur.

Versus 4. De constructione ורתרו cum duobus accusativis, vide paria apud Joseph et Hartwig Derenbourg, *Nouvelles études*, 1, p. 2. — De 'Athtaro Orientali (| עתהר | שרקן), conservatore sepulcrorum, vide Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 100; Joseph et Hartwig Derenbourg, *Nouvelles études*, 1, p. 6 et 8-9. — בן = « ab ». 'Athtar Orientalis rogatur ut « ab » omni injuria inhumatos prohibeat. — מהבאס, participium quartæ formæ verbi באס, cum mîm indeterminationis. Perfectum hujus formæ הבאס dubium in O. M. 42, v. 3; in titulo autem 7° Musei Luparensis, v. 2, imperfectum יהבאסן certum invenimus; vide Joseph et Hartwig Derenbourg, *Nouvelles études*, 1, p. 6. Sensu proxima sunt arabicum اَبَّأَس, syriacum اَبَّأَس et hif'il hebraicum in *Prov.*, xiii, 5, ubi וְיִשָׁע וְיִהְיֶה אִישׁ וְיִהְיֶה אִישׁ a Gesenio (*Thesaurus*, etc., p. 177 a) vertitur: « impius male et turpiter agit. »

Sed jam ad lectionem et translationem tituli veniamus :

.....
 [ע] מכרב | ובניהמו | אבכרב | ואלכרב |] 1, ו,
 עסאו | ונק[בן] | מקברהם | [כ]רבהם | במקם | | עתהר | בעל |
 ככרם | ובמקם | כראהמו | אנרם | יגער |
 | | ורתרו | מקברהמו | עתהר | שרקן | בן | מהבאס

et 'A]mkarib, et filii ipsorum Abûkarib, et Îlkarib, [et.....
 confecerunt et foderunt (?) suæ sepulturæ locum sedem quietis beneficio ['Athtari, domini
 Kabidi, et beneficio principis sui Agur Yag'ar.....
 ..; et commiserunt suæ sepulturæ locum 'Athtaro Orientali contra unumquemque malum afferentem.

21

Langer, 11; Glaser, 20.

(TAB. VI.)

Hunc titulum cum præcedente conjunctum Langer et Glaser vicissim, ille ectypo chartaceo, hic scripto exemplari imitati sunt. D. H. Müller titulum edidit cum commentario et versione germanica in *S. Langer's Reiseberichte*, p. 59-61. Tabula nostra sexta continet imaginem ectypi chartacei, quod Langer cum D. H. Muellero communicaverat, et quod professor Vindobonensis nobiscum communicavit, ad tertiam partem imminutam, solis luce expressam.

Lapis 0^m,24 altus, 0^m,56 latus. Litteræ 0^m,06 altæ, non insculptæ, sed sigillatæ.

Hæc monstrat ectypum :

| ח | ׀ ׀ ׀ | X׃X׃ | X׃X׃ | X׃
 ׀ ׀ | ח׃ח׃ | 1׃׀ | ח׃ח׃
 ח׃ | ח׃X׃ | ׀ ׀ ׀ | ח׃ח׃

נת | עמרת | ונעם | ד |
 יהן | בעל | רהטן | ומ
 מקברהן | מרבחם | עתהר | שר

Titulus de sepulcro aliquot feminarum tractat, sicut titulus 20 de sepulcro aliquot virorum, ut recte animadvertit D. H. Müller. Quod lucebit, singulis momento suo ponderatis.

Versus 1. Initio בנת « filia » supplendum. בנת forma plena, cujus forma decurtata בת, ut in sermonibus hebraico, chaldaico et syriaco, etiam in himyaritico adhibetur; cf. titulos 6, v. 1; 22. — עמרת = عَمَارَة, nomen proprium hominis satis usitatum. Radicem sabæam עמר D. H. Müller asseverat non nisi urbis nomine עמרן (عمران) cognitam fuisse. Vide tamen עמרם = عَمْرَم, Hal., 92 et 96. — D. H. Müller נעם, nomen feminae, legit, sequente *dâl*, quo ejusdem cognomen inciperet. Nobis autem נעם, nomen feminae, displicet: apud veteres Hebraeos נעם, nomen viri (*I Chr.*, iv, 15), sed נַעֲמָה et נַעֲמִי nomina mulierum invenimus. Lineam separationis | in *yôd* ׀ mutare in promptu est, atque sic ad nomen proprium נעמיר « gratia manus », hoc est manus divinae, pervenitur. Cf. nomen feminae retroactum ירנעם in titulo 9°

Academiae et collata cum hoc nomine in Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, 1, p. 59-60. Glaser post *dâl* lineam separationis vidit.

Versus 2. Auctore D. H. Muellero, supplemus אל[יהן « earum diis ambobus ». De אל nomine appellativo, vide nostram commentationem ad titulum 8, v. 2. Suffixum tertiae personae pluralis feminini הן = הֵנּ hic et in versu tertio, adhuc rarissimum (cf. Hal., 682, v. 8, בהן = בֵּהֵנּ), obversatur. — רהטן בעל | Müller cognomen 'Athtari esse judicat; non autem animadvertit hoc cognomen probabiliter in Hal., 419, v. 6, legi: עתהר | דרה[טן]. Ubi situm fuerit sacrarium Raḥṭān (cf. رَاهِطٌ, رَاهِطٌ, رَاهِطٌ in lexicis Arabum geographicis) elicere non potuimus. Non audeamus sequens dei nomen, quod a littera ט incipit, supplere. D. H. Müller proponit מתבקבטין vel מתבקבט.

Versus 3. מקברהן = مَقْبَرَتَيْنِ. — De מרבחם, vide annotationem nostram ad titulum 20, v. 2. — Finis certe non discrepat a fine tituli 20, v. 4, unde עתהר | שר[קן] | בן | מהבאסם, instigante D. H. Muellero, mutuamur.

Ergo totum titulum, præcedenti simillimum, sic restituimus et vertimus :

..... | בנת | עמרת | ונעמיר | [ו.] | עסאו | ונקבן | מקברהן | מרבחם
 | אל[יהן | בעל | רהטן | ומ[.....] | ובמקם | מראהן |
 [| מקברהן | מרבחם | עתהר | שר[קן] | בן | מהבאסם

M. fi]lia 'Oumdrati, et Na'amyad, [et confecerunt et foderunt suæ sepulturæ locum sedem quietis, beneficio deorum] suorum amborum, Domini Rahtâni, et M[. , et beneficio principis sui ; et commiserunt] suæ sepulturæ locum, sedem quietis, 'Athtaro Orien[tali] contra unumquemque malum afferentem.

22

Langer, 13; Glaser, 22.

Effigies singularis hunc titulum comitatur. Femina, genibus super tapete, ni fallimur, submissis, sinistrum brachium tollit et manu aperta mulierem alteram ex transverso positam sublevat. Utraque, pileo simplici totum caput tecta (cf. tabulam III in Joseph et Hartwig Derenbourg, *Nouvelles études*, etc., 1), vestem virgatam inornatam induit. Cornua et orbis super caput mulieris prioris geni-

bus nixæ fortasse adspectu sentiuntur, non autem clare dispiciuntur. Imago, quam hic intexuimus, delineationem Glaseri accuratissime exprimit.

Titulum unius versus exscribimus :

חַלָּהּ | חַת | חַתְּמִי | חַתְּמִי

חַלָּהּ | רַחֵם | בַּת | סַלְמָה

In interpretatione primi vocabuli omnino dissidemus a D. H. Muellero, qui titulum in *Langer's Reiseberichte*, p. 73, edidit et interpretatus est. Nempe חַלָּהּ nomen proprium = خالّة vel خالّة esse contendit. Nos autem non solum arabicum خالّة, nomen appellativum « capsam, thecam » significans, recordamur, sed etiam phœnicium חַלָּהּ in titulo Esmun'azari, v. 3, 5, 7, 11 et 21; vide *Corpus inscript. Semit.*, pars prima, I, p. 16, col. 1. Cogita præsertim de חַלָּהּ וּבַקְבֵר חַלָּהּ « in theca hac et in sepulcro hoc », v. 3, et concludes duo vocabula חַלָּהּ et קַבֵּר fere unum sonare. Persona mortua, cujus hic thecam (חַלָּהּ),

חַלָּהּ) habemus, muliere ea repræsentatur quæ ab altera vivente sustinetur. — Nomen proprium feminae sepultæ רַחֵם « amica »; cf. hebraice nomen matris Josiæ וְרֵיחָם, II *Reg.*, xii, 1. D. H. Müller רַחֵם cognomen mulieris חַלָּהּ nuncupatæ esse dicit. — בַּת « filia », forma decurtata ut in titulo 6, v. 1, pro pleniori בַּתְּנָה; cf. titulum 21, v. 1. — סַלְמָה = سَلْمَة cum mimatione, nomen proprium apud Arabas usurpatum; cf. סַלְמָה, Hal., 681, quod autem monti Silyâmo dicto respondere potius videtur; vide Halévy, *Rapport sur une mission archéologique dans le Yémen*, p. 30.

Si nostræ sententiæ faveas lapidem sepulcro impositum fuisse, etiam translationi nostræ favebis :

Theca Waddatæ, filie Sâlimi.

23

Glaser, 23.

Ed. Glaser, in octava ad Academiam relatione inedita, hæc loquitur : « Titulus descriptus est ex lapide, qui in parvo summi gubernatoris (*wâli*) Museo nunc servatur, et quem ipse inter Şan'âum et Rauda (روضة) invenit, quum terram foderet ut sulcum aquæ (عَيْل) in hortum suum Raudensem perduceret. » De situ urbis Raudæ, quæ ad septentrionem non longe a Şan'âo distat, certior fiet chorographia vicorum circa Şan'âum, quam Ed. Glaser in suo libro, *Mittheilungen*, etc., inscripto, inter paginas 87 et 89, inseruit.

In tabula, quam ex delineatione Glaseri incidendam curavimus, stat persona brachiis sublatis; ad eam tendit animal, canis vel felis; subjectus est titulus :

𐤀 𐤁 𐤂 𐤃 | 𐤄 𐤅 𐤆

נצב | חטין

Cippus Haṭhiyyi.

De vocabulo נצב, vide Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, etc., 1, p. 52, qui phœnicia נצב et מצבה comparanda putant in *Corpus inscript. Semit.*, pars prima, I, p. 64, col. 1. — חטין = חָטִי «fortunatus, probatus». Nomen appellativum חטין cum חטין sæpius conjungitur; cf. Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 34. Quod ad nomen proprium חטין = חָטִי attinet, placet afferre verba Al-Hamdânii et Yâkûti in Yâkût, *Mu'djam*, IV, p. 671, s. v. *مَنْكُثُ نَاحِيَةِ الْيَمِينِ : مَنْكُثُ حَصْنِ بَيْدِ عَبْدِ عَلِيِّ بْنِ عَوَاضٍ قَالَ ابْنُ الْبَلَّاحِ مَنْكُثُ الْخَطِيِّينِ*

« Et Mankath tractus est in Yemeno, arx quam possedit 'Abd 'Alî ibn 'Awwâd. Dixit Ibn Al-Hâ'ik (quo cognomine designatur Abû Moḥammad Al-Ḥasan Al-Hamdânî, de quo vide supra, p. 1 et 2; cf. Wüstenfeld, *Die Geschichtsschreiber der Araber*, Göttingen, 1882, p. 36) : Mankath Haṭhiyyorum, et ii supersunt ex regibus familiæ Aş-Şiwâr nobilis et honoratæ. » Quæ sit regum familia Aş-Şiwâr (variæ lectiones in Yâkût, *Mu'djam*, V, p. 455 : الضرار et الضرار) ignoramus.

24

Glaser, 25.

Titulus a Glasero in ruinis castelli Gumdan (vide tabulam I, necnon delineationem p. 4) in-

ventus est. Litteræ tenues, ex parte deletæ. Textum emendatum sine translatione edidit Glaser in *Mittheilungen*, p. 56. Apographi Glaseriani exemplum hic habes :

. . . . ? פ | ל א ח ז ח | פ י פ ח ח | ל א ח י | ד ח ח פ ח פ 1
 . . . | ח א ח ח | ח א ח פ ח ח | ח א ח ח | > ח פ ח פ | ח א ח 2
 ח א ח ח ח | ח א ח ח | ח א ח ח | ח א ח ח . . . ח א ח 3
 ח א ח ח ח | ח א ח ח | ח א ח ח | ח א ח ח | ח א ח ח 4
 ח א ח ח | ח א ח ח 5

Quod hebraicis litteris transcribe :

. . . . ב י . . . | נ ש א כ ר | ו א ח י ה ו 1
 . . . | ח א ח ח | ח א ח ח ח | ח א ח ח ח 2
 ח א ח ח ח | ח א ח ח ח | ח א ח ח ח | ח א ח ח ח 3
 ח א ח ח ח | ח א ח ח ח | ח א ח ח ח | ח א ח ח ח 4
 ח א ח ח ח | ח א ח ח ח 5

Versus 1. והבאום; cf. versum 3 et titulos 1, v. 2; 4, v. 1. — Cognomen non יסבר, sed ילבר, ut in O. M. 12, v. 1, legendum opinamur. — Post ואחיהו[ן], corrige נשאכרב; cf. titulum 5, v. 1. Sequitur yôd, initium cognominis brevissimi, tribus litteris constantis, ut in titulo 1, v. 6.

Versus 2. Lege ואג[ים] et confer titulum 20, v. 3. — De אזאר, vide titulum 1, v. 1 et 2; de אבכרב, titulum 20, v. 1. — אסער (أسعد) hic cognomen, alias nomen in Os. 17 = B. M. 18, v. 1; 33 = B. M. 34, v. 1.

Versus 3. בנו «nepotes», sicut in titulis 1, v. 3; 2, v. 2; 4, v. 1; etc. — Nihil inter ו ה Wabb'awwami alterius desiderari credimus, cujus cognomen יארף inauditum ex radice inaudita. — Deinde בן | סחם, vel potius בן | סח[ימ] «Sukhaimenses», perinde ac in titulo 8, v. 3. — Ultimum vocabulum אקול legimus, Glaserum (*Mittheilungen*, etc., p. 56) secuti, qui titulum suum 302, apud nos 37, nunc Berolini in Museis Regiis servatum, jure comparat. Ibi enim versu sexto legitur קול | ירסם «princeps Yarsumi». De vero sensu vocis קול, cujus plurale אקול, *ibid.* et in Os. 35 = B. M. 33, v. 2, necnon in Hal. 29, v. 1, certum est, disseruit Glaser, *Mittheilungen*, p. 56, et contendit principem urbis vel tribus kaul appellari. Cui opinioni assentimur. Animadvertite plurale אקול, in utroque Osianderi et Halevyi exemplo, ante vocem שעבן, ut in nostro titulo, positum.

Versus 4. Tribus ירסם = ירסם «signum imprimit»

nova. Ex versu præcedente concludere licet eam in Sibâni Sukhaim, non procul a Şan'âo, consedissee. Hæc scripta erant, quum nostram sententiam titulo Glaseri 302, de quo vide supra ad versum 3, et argumentis ab ipso (*Mittheilungen*, p. 56-57) allatis mirum in modum corroboratam sensimus. — Lege deinde וברא[ן] «tixerunt et condiderunt». De hoc sensu radicis הוב, qui cum arabico حُب «vestis» concinit, recta conguessit et exposuit D. H. Müller in *Langer's Reiseberichte*, p. 37-38. — Verbum ברא et similia, quibus conjungi solet, in nostris titulis vocabulum ביה «domus» sæpe sequitur; cf. titulos 4, v. 2; 6, v. 3; Langer, 2, v. 2, et passim in epigraphia yemensensi. Ideo hujusmodi sensum in עברהמו | חרה quaerimus. Mordtmann et Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 49 (cf. *ibid.*, p. 65), docuerunt vocabulo עבר agros litorales exprimi, per quos aqua rigatur. Locutio plenior apud Halevyum, 535, v. 1, עבר | נהרן «ager litoralis torrente adpersus» reperitur. Sensum regionis ubi pastores transibant, e radice עבר «transire», proposuit Glaser, *Mittheilungen*, p. 25; quæ interpretatio minus nobis placet. Quod ad חרה pertinet, collato arabico حُر, «optimam terram» designare nobis videtur; cf. Lane, *Au Arabic-english lexicon*, I, p. 538, col. 3. Alia exempla חרהן, Fresnel, 11, v. 1; Hal., 210, v. 3; חרההו, Rehatsek, 1 (conflatum ex 1, 4, 5, in *Zeitschr. der d. morg. Ges.*, XXX, p. 682), v. 4; fortasse חרה, Hal., 353, v. 3. Omitimus Os. 13 = B. M. 12, v. 8, necnon Hal., 359, v. 7,

quum in interpretandis his locis alia præoptaverimus. — In fine versus legebatur nomen proprium agri litoralis, fortasse etiam principium vocabuli alterius, antecedente conjunctione.

Versus 5. Versus initium nos latet. אַרְפַּפּים obscurum. Quum de ædificatione agatur, licet recordemur Phœnicum אַרְפַּת, Arabum عَرْفَة (etiam عَرْفَة), quorum prius fortasse in titulo Bibliensi, v. 4 (*Corpus inscriptionum Semiticarum*, pars prima, I, p. 3-8), certe in titulo Maʿṣābensi, v. 1 (cf. Clermont-Ganneau in *Revue archéologique*, 3e série, t. V, juin 1885, p. 380-381), posterius in *Corano* (xxv, 75; xxix, 58; xxxiv, 36; xxxix, 21) porticum tectam designat. Cur non legas in nostro titulo אַרְפַּפּים[ה]?

«et porticus suas»? Si huic interpretationi assentiris, רוּחַ nomen erit porticus unius, quod cetera porticum nomina sequebantur. Cui opinioni repugnat, non autem penitus obstat, voci רוּחַ non urbium, nec porticum, sed tribuum arabicarum nomen inhære; vide Yâkût, *Muʿdjam*, I, p. 463 et 470; Ibn Al-Athîr, *Kâmil*, II, p. 13; Wüstenfeld, *Register zu den genealogischen Tabellen der arabischen Stämme und Familien*, p. 382. Nec tamen credimus voce רוּחַ in titulo nostro tribum indicari. Consequeretur enim אַרְפַּפּים in אמְרַאִים «domini sui» esse immutandum; nec quid e lectione Glaseri alias accurata maneret. Versum interruptum non desinere opinamur, sed alia deesse quæ ignoramus.

Sic ergo, conjecturis satis probabilibus freti, legimus :

1 והבאום | יענר | ואחיהו | נשאכרב | יי |] ו א
2 גרם | והמעלת | אזאר | ואבכרב | אסער |] ו י
3 בנו | והבאום | יארף | בן | סח[יפ] | אקול
4 שעבן | ירסם | התבו | וברא[ן] | הרת | עברהמו
5 [ו] אַרְפַּפּים | רוּחַ [ו]

Quod vertimus :

- 1 *Wahb'awwam Yagbur, et ejus fratres Našakarîb Ya* [et A-
- 2 *gur, et Ham'athat Az'ad, et Abûkarîb As'ad, [et,*
- 3 *nepotes Wahb'awwami Ya'dhuf, Sulhaimenses (?), principes*
- 4 *tribus Yarsum, renovaverunt et condiderunt terram optimam agri sui litoralis*
- 5 *., [et] porticus suas Razâh [et*

25

Halévy, 12.

Fragmentum duorum versuum Halévy in ruinis domus dirutæ ultra portam *Bâb Šu'ûb* dictam (cf. delineationes p. 3 et 5) invenit. Duplex dei ʾĪlmaḳḳâh mentio, qui ʿAmrâni colebatur, demonstrat lapidem ʿAmrâno Ṣanʿâum allatum fuisse.

Hæc leguntur :

10M 41E1P	באלמקה בעל
41E1P 10	וב אלמקה

Versus 1. Animadvertite litteram *alif* ad sinistram vergentem. — Deus ʾĪlmaḳḳâh jam in titulo 18, v. 2, occurrit.

— Post בעל supplendum אום, ut in Os. 4 = B. M. 5, v. 4; 13 = B. M. 12, v. 3; 34 = B. M. 36, v. 5 et 6.

Verte igitur :

*Nomine Īmalḳāḥi, domini [Awwami]
 et nomine Īmalḳāḥi*

26

Glaser, 26.

Titulum ita læsum ut plurimas ejus litteras legere non jam valeas Glaser in domo Judæi cujusdam Ṣanʿâensis cum titulo 27 exscripsit. Uterque in fimo latebat, nec quid de antiquitate lapidum constat, quum possessor eorum titulos commenticios et æreas tabulas falsas fabricari soleat; cf. Glaser, *Mittheilungen*, etc., p. 49.

Ejusdem apographum hic interpretandum exhibemus :

..... 𐤀𐤅𐤆𐤇𐤈𐤉𐤊𐤋𐤌𐤍	1
... 𐤎 𐤏𐤐𐤑𐤒 𐤓𐤔 𐤕𐤖 𐤗	2
..... 𐤘𐤙𐤚𐤛 𐤜𐤝𐤞𐤟𐤠𐤡𐤢𐤣𐤤	3
𐤥𐤦𐤧𐤨 𐤩𐤪 𐤫𐤬𐤭𐤮 𐤯 𐤰𐤱	4
..... 𐤲𐤳𐤴𐤵𐤶𐤷𐤸𐤹𐤺𐤻𐤼𐤽	5
..... 𐤾𐤿 𐥀𐥁𐥂𐥃𐥄𐥅𐥆𐥇	6
..... 𐥈𐥉𐥊𐥋𐥌𐥍𐥎𐥏 𐥐𐥑𐥒𐥓𐥔𐥕	7
..... 𐥖𐥗	8
.....	9

Quod hebraicis litteris transcribimus :

..... הויובניהו	1
..... א פנותהו בעל ס ר ך	2
..... אלוהאסאמ׳מדם בדתרמת׳	3
..... נמו בן אלצ׳שק׳ מז׳ ואצהג׳	4
..... א מו עדי בתהמ׳ ו׳תנטכצל׳	5
..... מקטרמה׳ש׳תורם ומסו	6
..... מתכנהן ולומא׳ נען	7
..... מ	8
.....	9

Versus 1. Titulus ab hoc versu nomine proprio ventis, fortasse אבאמר (vide v. 8), incipiebat, quod sequebantur ב[נו] ובהיהו | ובניהו | וואהיהו; cf. Os. 9 = B. M. 7, v. 1; 16 = B. M. 20, v. 1; 18 = B. M. 19, v. 1 et 2.

Versus 2. In vocabulo quod a *śin* incipit et in *wāw* desinit, verbum, quo votum indicatur, sensu usitati, הקניו, quærimus, fortasse ס[למ]ן; cf. Hal. 188, v. 1; 201, v. 1; substantivum מסלם ap. Os. 30 = B. M. 29, v. 2; 36 = B. M. 37, v. 3; Reh. 10, v. 1 et 2; nomen proprium viri סלמם in titulo 22; arabicum سلم «tradidit», hebraicum שלם. — פנותהו בעל | פנותהו prima dei indicatio est, cuius gratia fit consecratio. Glaser, *Mittheilungen*, p. 49, transfert: «dominus, protector ejus honoris». Nos potius, collato titulo 1, v. 4, credimus voce פנות aream domus vel domum intelligi. Vide ביהמהו בעל | ביהמהו eodem sensu in titulo 5° Academiæ, v. 2, apud Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, 1, p. 46-47. — In fine hujus versus et principio sequentis conjicimus קינן | קינן אלהמו, sicut in titulo 8, v. 2.

Versus 3. Primæ litteræ, si litteram *wāw* detrahas, eadem sunt quæ in titulo 8, v. 2, scilicet: אלה | הסאם, epitheton dei Kainâni, quem ideo huc etiam adducimus; cf. etiam titulum 27, v. 6. — Ad litteram octavam progredimur, et legere proponimus: משנרן | בדת | מת[עהכו] «obtulerunt hunc titulum, quia liberavit ipsos». משנרן, vox in titulis Musei Britannici usitatissima, titulum himyariticum significat; inde مُسْنَرٌ, quo Arabes scripturam Himyaritarum designant. Duos *mîm* separatione disjunctos pro uno exemplaris Glaseriani finximus.

Versus 4. המו fortasse vestigium vocabuli ושעב[המו] «et tribum ipsorum»; cf. titulum 27, v. 2. — בן = מני post verbum מהע, sicut in Os. 7 = B. M. 14, v. 6 et 7; 10 = B. M. 13, v. 3; 13 = B. M. 12, v. 5 et 6; etc.

— Deinde כל suspicamus; de sequentibus autem in incerto hæremus.

Versus 5. ש[נ]אהמו suppleendum. — ביהמהו pro ביהמהו «domus ipsorum»; cf. titulum 6, v. 3. — Deinde series rerum consecratarum enumeratur; legendum fortasse זל[מן] ותני «et duas imagines».

Versus 6. מקטרם «turibulum unum»; cf. titulum 30, v. 4 = Glaser, 324, v. 4; Rehatsek, 11, v. 6, 7, 10; Glaser, 29, v. 12; D. H. Müller, *Die Burgen und Schlösser Südarabiens*, 11, p. 29; idem, *Sabäische Alterthümer in den Königlichen Museen zu Berlin* (Berlin, 1886), p. 16 et 17. — Pro littera ש dubia legimus ו; ורם «taurus unus»; cf. Os. 10 = B. M. 13, v. 3; 13 = B. M. 12, v. 9; Hal., 152, v. 11; 648, v. 2 et 3; O. M. 8, v. 13. Tauri cultum apud Arabas meridionales illustravit Ed. Glaser in *Mittheilungen*, p. 2-6; cf. in tabula nostra decima imaginem lapidis, cui titulus Glaserianus 302, apud nos 37, inscriptus est. — Quidni in fine ומסו[דנהן] «et duo archetypa», sicut arabicum مَسْوَدٌ? Sensus ædificii adjuncti (D. H. Müller, *Langer's Reiseberichte*, p. 38), vel templi (cf. titulum 41, v. 2, et Glaser, *Südarabische Streiffragen*, p. 25), loco nostro non convenit.

Versus 7. מתכנהן etiam duale, ut מסו[דנהן] (v. 6). De sensu vocabuli egerunt Mordtmann et Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 41 et 49, quum in O. M. 9, v. 12, et 12, v. 3, occurrat. Contendunt eo tabulam lapideam exprimi. De etymologia tacent, quam nos quoque ignoramus. Animadvertite in O. M. 12, v. 3, taurum aureum (| לורן |) et דדהכן simul deo Ta'labo offerri. — Post hæc legimus א | עבדהו | ווא | הען | «et pergat adjuvare [servum suum]».

Versus 8. Ni fallimur, legendum: א | באמ[ר] | בן | ע[מכר] | ב : nomina propria notissima.

Omnibus perpensis, e titulo mutilo hæc quum maxime elicimus :

- 1 אבאמר | וואהיהו | ובניהו | ב[נו] | ..
- 2 ..ך | ס[למ]ן | בעל | פנותהו | א[להמו] | ק
- 3 ינן | אלההסאם | משנרן | בדת | מת[עהכו] | ו
- 4 שעב[המו] | בן | כל | |] | שג
- 5 אהמו | ערי | בתהמו | ותני | זל[מן] | ו
- 6 | ו[מקטרם] | ורם | ומסו[דנהן]
- 7 ו[מתכנהן] | ול | ווא | הען | [עבדהו] | א
- 8 באמ[ר] | בן | ע[מכר] | ב |
- 9

Verte, si nostram lectionem probas :

- 1 *Abū'amīr, et fratres] ipsius, et filii ipsius, ne[potes. .*
- 2 *.k, tra[dide]runt domino ipsius areæ, de[o suo Kai-*
- 3 *nāno,] deo Khāsī'i, hunc titulum, quia libe[ravit ipsos, et*
- 4 *tribum] ipsorum ab omni (vexatione) [hos-*
- 5 *tium ipsorum in domo ipsorum, et duas sta[tuas, et*
- 6 *., et turibulum unum, et taurum unum, et archety[pa duo (?),*
- 7 *et] tabulas lapideas duas. Et pergat auxiliari [servo suo A-*
- 8 *bi'amī[r, filio 'A]mkari[bi.*
- 9 *.*

27

Glaser, 27.

Quæ supra (p. 39) de titulo præcedente diximus in hunc etiam conveniunt, nisi quod hic majora detrimenta passus est.

Apographum Glaseri sic exscribimus :

- 1 . . . ḥ10 . 041ḥḥḥḥ | 02
- 2 . . . 024ḥḥ020 | 024ḥḥḥḥḥḥḥ
- 3 . . . 21 . 04401ḥ8
- 4 2ḥḥ4 |
- 5 . . . 024ḥ040 | 024
- 6 ḥ441ḥḥ | 2ḥḥḥ | ḥ20 | 0ḥ . . .

Quod hebraicis litteris sic redditur :

- 1 מו | במסאלהו . ולס
- 2 דואת . שאהמו | ושעבהמו
- 3 תאלוחרף
- 4 הנאם
- 5 המו | והענהמו
- 6 בעווש | ש'נאם | כאלההס

Versus 1. Multa initio desunt, tum nomina voventium, tum mentio suscepti voti, cujus origo in primo versu narratur. Restitue, si lubet : במסאלהו | וקה[מו] | וק[] ; cf. præcipue Os. 9 = B. M. 7, v. 4-6.

Versus 2. Susplicamur ושעבהמו | אמראהמו [] צו[ר] ; cf.

titulum 17, v. 3; Os. 7 = B. M. 14, v. 10; 9 = B. M. 7, v. 10; O. M. 5, v. 10; 12, v. 8, etc.

Versus 3. Certum ארצהמו | ע[די] | וחרף | ע[די] ; sicut in titulo 2, v. 13.

Versus 4. הנאם «excellens» adjectivum est, modo

de liberis, modo, ut in hoc titulo, de fructibus adhibi-
tum.

Versus 5. Proponimus : ול | חריני | המו | והענ | נ | המו | בן |
« et utinam eos protegat et iis auxilietur ab ». Cf. חרינהמו,
O. M. 8, v. 21, et 12, v. 9; והעננהמו, O. M. 9, v. 18.

Versus 6. Collatis locis a Mordtmann et Müller, *Sa-
bäische Denkmäler*, p. 14, allatis, persuasum habemus
legendum esse נ | צע | ושצי | שנאם — Invocatione dei
אלהחסאם, id est Kainâni (cf. titulos 8, v. 2; 26, v. 3),
terminatur inscriptio, nec quid ultra desideratur.

Ex his quæ coniecimus, concludimus legendum :

1 חגן | וקהה | כו | במסאלהו | [] | ול | [] | ס | ערהמ
2 ו | ר | צו | [] | אמראהמו | ושענהמו | [] | ול | ס
3 ערהמו | פרע | ד | חא | וחרף | ע | רי | א
4 רצהמו | ואתמרם | הנאם
5 .. | ול | חריני | המו | והענ | נ | המו | בן
6 נ | צע | ושצי | שנאם | באלהחסאם

Verte igitur :

- 1 quia tuitus est ip]sos propter preces ad se. Et con[cedat ip-
2 sis fa]vorem principum ipsorum et tribus ipsorum, [et con-
3 cedat ipsis optima ve]ris et autumnii in[tra ter-
4 ram ipsorum, et fructus] excellentes.
5, et defendat] ipsos auxilieturque ipsis [a
6 con]tumelia et noxa hostis. Nomine dei Khâsi[ⁱ.

Auctore Glasero in duodecima relatione ad Academiam inedita, ambo tituli 26 et 27 a regione Arḥabo Şan'âum, nescit quo tempore, translati sunt. Similia, occasione titulorum 2 et 19, animadvertimus.

28

Cruttenden, 2.

(TAB. IX.)

Nullum de hujus tituli origine documentum possidemus, nisi quæ Cruttenden in *Journal of the London Royal Geogr. Society*, VIII (1838), p. 267, de loco, ubi suas quinque inscriptiones invenit, his verbis retulit : « Exstabant in parte antiquissima urbis Şan'â, circa radices tumuli *Dâr At-Tawâsi* dicti. » Cf. delineationem p. 3. Ubi nunc monumentum lateat ignoramus.

In nostra tabula nona representationem duplicem videbis solis luce expressam ex duabus lapidis marmorei imaginibus quas Cruttenden in *Proceedings of the Bombay Geogr. Society*, nov. 1838, et in *Journal of the London Royal Geogr. Society*, loc. cit., edidit. Priorem inversam rursus ereximus.

Jos. Halévy titulum mutilum, fragmentis decem versuum constantem, enucleare tentavit; vide ipsius *Études sabéennes* (Paris, 1875), p. 200-202; F. Fresnel arabicis litteris sine commentario apographum Cruttendeni antea transcripserat in *Pièces relatives aux inscriptions himyarites* (Paris, 1845), p. 95.

Hæc leguntur :

𐤀𐤀𐤁𐤁𐤂𐤃 𐤀𐤁𐤂 𐤀𐤁𐤂𐤃𐤄𐤅	1
𐤀𐤁𐤂𐤃 𐤀𐤁𐤂 𐤀𐤁𐤂𐤃 𐤀𐤁𐤂𐤃 𐤀𐤁𐤂𐤃 𐤀𐤁𐤂	2
𐤀𐤁𐤂𐤃𐤄 𐤀𐤁𐤂𐤃𐤄𐤅 𐤀𐤁𐤂𐤃	3
· 𐤀𐤁𐤂 𐤀𐤁𐤂𐤃𐤄𐤅𐤆𐤇 𐤀𐤁𐤂𐤃𐤄 𐤀𐤁𐤂	4
𐤀 𐤀𐤁𐤂𐤃𐤄𐤅 𐤀𐤁𐤂𐤃 𐤀𐤁𐤂𐤃𐤄𐤅 𐤀𐤁𐤂𐤃 𐤀	5
𐤀𐤁𐤂𐤃𐤄 𐤀 𐤀𐤁𐤂𐤃𐤄𐤅𐤆𐤇 𐤀𐤁𐤂𐤃 𐤀𐤁𐤂𐤃	6
𐤀𐤁𐤂𐤃 𐤀𐤁𐤂 𐤀𐤁𐤂 𐤀𐤁𐤂𐤃 𐤀𐤁𐤂𐤃𐤄𐤅	7
𐤀𐤁𐤂𐤃 𐤀𐤁𐤂𐤃𐤄 𐤀𐤁𐤂𐤃 𐤀𐤁𐤂𐤃𐤄	8
· 𐤀𐤁𐤂𐤃𐤄𐤅 𐤀𐤁 𐤀𐤁𐤂 𐤀𐤁𐤂	9
· 𐤀 𐤀𐤁𐤂𐤃𐤄𐤅 𐤀𐤁𐤂𐤃𐤄	10

Hebraicis litteris :

· · סתופי צרי הצריי	1
יב עבדת סתופי מקה ונכד [?]	2
ו ינום עמכנתהו דשללת [?]	3
מי ולותא הושענהמו שימ [?]	4
ס בנעמתם ויפם ומנגת ט [?] vel ט	5
רבון [?] אלכנהמו ו סעדהמ [?]	6
דנמם שפקם בן דתא וחרף	7
עדהמו הנרם אתמום שפקם	8
נאם בן כל ארבהמו ט [?]	6 9
· לההמו ולהריה ו ה [?]	10

Ut in titulo præcedente, causam voti suscepti, non jam votum ipsum habemus. Multa in initio desunt. Versus a dextera integri videntur; a sinistra septem vel octo litteris circiter manci sunt, ut occasione versus 4ⁱ demonstrabimus.

Versus 1. In parte fracta restituere בלת; cf. v. 2. — סתופי, decima forma verbi usitatissimi ופי, significat «adjuvari, obtinere»; cf. Os. 35 = B. M. 33, v. 4; Hal. 106, v. 2. — צרי | הצרי, secundum Halevyi, loc. cit., interpretationem: «salutem quam attulit», suppresso al-

tero yôl vocabuli הצריי, nisi forte additum fuerit ut yôd consonantem designaret, sicut in orthographia neo-hebraica. Formam הצרי, scilicet הפעל verbi צרי, ex titulo Halevyano 604, v. 6, jam cognoveramus. — Deinde ה nobis prima littera videtur nominis dei הנרם, cui hoc votum concipiebatur. De lapideo deo הנרם (𐤀𐤁𐤂 «lapis»), vide v. 8; Hal. 24; 29, v. 2; 35, v. 2; 41; Mordtmann in Zeitschr. der deutschen morg. Gesellsch., XXXI (1877), p. 86-87, et in Sabäische Denkmäler, p. 3; cf. p. 15. Sequitur בעל, ut in O. M. 2 a, v. 3. E nomine sacrarii

supersunt duæ ultimæ litteræ יב, a quibus incipit versus secundus. Non auderemus proponere יב[מר], quum situs hujus urbis, quæ eadem est ac Ma'rib, antiquum veteris Yemeni caput (cf. Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, 1, p. 27-28), tali conjecturæ repugnet, nisi Ed. Glaser nos certiores fecisset (in *Mittheilungen*, p. 66) nomen Maryab etiam aliis Yemeni urbibus fuisse inditum.

Versus 2. Lege סתופי ודת «et quia obtinuit»; cf. v. 1. — מקה, collato arabico مَكَّة, aream mediam subdialem exprimere opinamur; cf. etiam הקה «area instruxit» in tituli Langer 1, nostri 40, v. 2; vide infra, et D. H. Müller, *Langer's Reiseberichte*, p. 8 et 18-19. Animadvertite cognomen dei קהם | הגרם apud Hal. 24; 29, v. 2; 41; quod autem Mordtmann et Müller (*Sabäische Denkmäler*, p. 15) ter in קהם commutare velint; nos potius קה in O. M. 2 a, v. 3, etiam legimus. Utrum cognatio inter קהם | הגרם, hoc est deum Hagar rubrum, et nostrum מקה existat annon, dubitamus. — נכל in נכל corrigimus quod genus ædificationis quoddam significat, auctore D. H. Muellero, *Die Burgen*, II, p. 18 et 19, quum titulum Fresnel 54 interpretaretur. — In extremo versu שעבהו interponimus.

Versus 3. Lege דינעם et confer Fr. 40, v. 3; Os. 29 = B. M. 6, v. 7. — De vocabulo ומכנה (non ומכנה, ut Halévy, *loc. cit.*, bis impressit), cf. Hal. 485, v. 2, 3 et 4, et fortasse 465, v. 2, apud Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 46. Sensus est «fines, territorium». — דשגלה, ut legere proponimus, nomen esset territorii = دوشگله; sic دوشگله nomen putei arabici apud Al-Bakri, *Mu'djan*, p. 766; Yâkût, *Mu'djan*, III, p. 46.

Versus 4. Quid valeat pronomem suffixum duale מי[ה] ignoramus, quum nomen præcedens lateat. — De iis quæ sequuntur et de versu 5 egerunt Mordtmann et Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 52. In universum cum viris doctissimis consentimus, discrepantes in aliquot singulis. Legimus enim : ולווא | הושענהמו | שימ[המו] | הגר «Et pergat ipsos liberare patronus [ipsorum Hagar]». De forma verbali הושע = hebraice הושיע, cf. Miles, 6, v. 4, in *Zeitschr. der deutschen morg. Gesellsch.*, XXX, p. 679 et 680; O. M. 12, v. 15, ubi הושו in הושע corrigimus, repugnantibus Mordtmann et Müller in *Sabäische Denkmäler*, p. 52 et 53. Quum lectio vocum additarum nihil dubii habeat, et versus 5 a necessario mim incipiat, litteras septem in fine uniuscujusque versus deesse asseverare non cunctamur.

Versus 5. Cum Halevyo legimus וופים | כנעמתם | ׀; cf. utrumque vocabulum sic conjunctum in Os. 16 = B. M. 20, v. 9; Prideaux, 4, v. 4, et inverso ordine in

titulo 1° Academiæ (cf. Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, 1, p. 38, cum emendatione J. H. Mordtmanni in *Literaturblatt für orientalische Philologie*, I, p. 432). — Quæ sequuntur צ[דקם] | ומגלה cum Mordtmanno, qui primus in *Zeitschr. der deutschen morg. Gesellsch.*, XXX, p. 329, rectam viam munivit, interpretamur : «et bonis legitimis»; cf. Prideaux, 4, v. 4; 16, v. 2. D. H. Müller, qui in *Sabäische Denkmäler*, p. 52, transfert «et salute merita», lectioni Halevyanæ, *loc. cit.*, צדקם | ומגלה assentiri videtur. In fine versus addimus : ׀ |.

Versus 6. Initium cum Halevyo, *loc. cit.*, et Mordtmanno ac Muellero, *Sabäische Denkmäler*, p. 14, legimus رضوان ألبايمهم = רצון | אלבכהמו. — Ut monuit Halévy, cetera sic restituimus : א | סעדהמו | ברי | א.

Versus 7. דגם legimus, id est finem vocis אדגם, suppresso mim altero. Vertimus, cum Mordtmann et Müller in *Sabäische Denkmäler*, p. 27 : «Et largiatur ipsis plenitudinem potentiae.» — שפקם (cf. v. 8) contextu magis quam etymologia adjectivum esse «opulentus» significans suspicamus; cf. verbum השפקהו, Hal. 344, v. 20. — בן | דתא | וחרך «in vere et autumnus». De anno Sabæorum sic in duo tempora diviso, cf. titulos 2, v. 13; 27, v. 3. — Supple, suadente Halevyo, sub fine : ׀ | ׀, etsi ad terminandum versum vix sufficiat.

Versus 8. De hoc versu et versu 9, vide Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 17; cf. J. H. Mordtmann in *Zeitschr. der deutschen morg. Gesellsch.*, XXX, p. 324. — Nomen dei lapidei Hagar hic primum in titulo integrum occurrit. — Halévy agnoverat אהמרם legendum, sensu «fructuum», qui שפקם «opulenti» dicuntur. — Nos proponimus addendum וואלרם ante הנאם, sicut in titulo Academiæ 11°, v. 6; vide Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, 1, p. 65.

Versus 9. Post הנאם, de quo supra, legimus cum Mordtmanno et Muellero, *loc. cit.*, כל | ארצהמו, et למ, primam litteram versus decimi, in mim mutantes, incepta persequimur, et reliqua sic conjicimus :] | וכל, quum משימהמו et ארצהמו sæpius conjungantur; cf. Os. 9 = B. M. 7, v. 7; 11 = B. M. 9, v. 8; titulum Academiæ 14um, v. 18 (Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, 1, p. 76 et 77); nostrum titulum 2, v. 13 et 14.

Versus 10. Non credimus nos inconsulte vana nobis arrogare, quum contendimus hoc modo textum emendandum esse : ׀ | הרין | הגרם | עברהו : «Et defendat Hagar servum suum»; cf. Os. 20 = B. M. 27, v. 6. — Sequebatur nomen servi, nec magis finem quam initium tituli possidemus.

His argumentis freti, legimus et vertimus :

1 כדת | סתופי | צרי | הצרי | חגרם | בעל |
 2 מר[יב | וברת | סתופי | מקה | ונכל |] | שעבה
 3 ד[ינעם | ומכנתהו | דשגלה |] | ו...
 4 מי | ולזוא | הושענהמו | שיב[המו | חגר
 5 ס | בנעמתס | ד[ו] פיס | ומלה | צ[רקס | ו
 6 רצון | אלכבהמו | ו[ל] | סערהמו | כרי | א
 7 דנס | שפקס | בן | דהא | וחרף |] | ול | ס
 8 ערהמו | חגרם | אתמ[ר] | שפקס | וואלרם
 9 ה[נאס | בן | כל | ארצהמו |] | וכל | משי
 10 מתהמו | ול |] | הרין | חגרם | עברהו
 11

1 quia] obtinuit salutem quam attulit Ha[gar, dominus
 2 Mar]yabi, et quia obtinuit aream subdiālem, et construc[tionem tribus sue
 3 Dhū] Yun'im, et territorium suum Dhū Sagla, [et.
 4 Et pergat ipsos liberare patronus [ipsorum Hagar
 5 cum benignitate et [pro]tectione et bonis le[gitimis, et
 6 gaudio cordium ipsorum; et largiatur ip[sis] plenitudinem po-
 7 tentiæ opulentæ in vere et autumnno [; et lar-
 8 giatur ipsis Hagar fructus opulentos [et liberos
 9 per]fectos in omni terra ipsorum [et omnibus a-
 10 gris ipsorum. Et servet Ha[gar] servum suum
 11

Gratiæ maximæ deo Hagar aguntur, quia tuitus est tribum Dhū Yun'im et territorium Dhū Sagla. Mentione dei Hagar monemur titulum Gaimāno, vel a suburbio Gaimāni, Şan'āum advectum esse; cf. quæ ad titulum nostrum 5, supra, p. 15, adnotavimus, atque etiam quæ attulit J. H. Mordtmann apud Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 3.

29

Glaser, 281.

(TAB. VIII.)

Titulum ineditum, a sinistra mutilum, a dextera integrum, Ed. Glaser in domo incolæ cujusdam Şan'āensis vidit, qui ei facultatem dedit ut ectypum chartaceum e monumento ipso sibi conficeret. Redux e peregrinatione, Ed. Glaser, ut studiis nostris faveret, ad nos ectypum a se sumptum misit quod luce solis exprimeretur. Viri humanissimi propensæ voluntati debemus quod in tabula octava lapidis

imaginem invenies. Effigies dimidia parte minor est quam exemplar. Lapis 0^m,29 altus, 0^m,63 latus. A dextera late patet monogramma, quod altitudinem quinque versuum comprehendit, et ubi facile nomen proprium, a quo titulus incipit, סעדאל «Sa'd'il» agnosces.

Hæc, auctore Glasero, leguntur :

..... 400 >4H200 2101H 40 1H40H	
..... 40 H>00 0>804 4402H 24912H 0	
..... 4H200 2101H 02490H 9400 2H	
..... >X80 02490H 24912H 040 048	
..... 2H4H042H 2>4H4H.....	

Quæ hebraice :

..... [?] וּבְנֵי וְעַמְדָּהְר וְאֶלְעַמְד בֶּן סַעְדָּאֵל	1
..... וְה וּבְרָא וְהִתְרו אֶמְעַנֶּן לְמַלְיָחַם וְה	2
..... וְעַמְדָּה [?] וְאֶלְעַמְד אֶם וְקַנִּי אַבְיָהֶמו	3
..... וְעַתָּה בֵּיתָהֶמו לְמַלְיָחַם בְּנֵו תְּרו	4
..... וּמַהֲבֶאֱסַם בְּאֶסְכְּרָם	5

Versus 1. Initium tituli possidemus. — Nomen proprium סעדאל frequens in epigraphia himyaritica; cf. Hal. 43, v. 1; 187, v. 1; 192, v. 1; etc. — אֶלְעַמְד unico exemplo Hal. 529, v. 1, adhuc cognoscebatur; cf. עַמְדָּה, nomen proprium supra nomisma in Museo Britannico servatum apud Jos. Halévy, *Études sabéennes*, p. 185. — עַמְדָּהְר semel in Hal. 577, v. 1, occurrit. — Supplemus וּבְנֵי[הו] בְּנֵי «et filii [ejus, nepo]tes».

Versus 2. Non desunt apud Arabas tribus مَلِيحٌ appellate; cf. Ibn Doraïd, *Istikâlâ*, p. 276; Wüstenfeld, *Register*, p. 295. Malumus legere Dhû Milyah, secundum pronuntiationem in vocabulo حَمِيْرٌ Hîmyar vulgatam. Sic Hîmyat in titulo 5° Musei Luparensis enuntiavimus et omnes voces, quas Mordtmann et Müller, *Sabäische Denkmöler*, p. 54, pro deminutivis habent, assimulandas putamus; vide Joseph et Hartwig Derenbourg, *Les monnments sabéens et himyarites du Louvre*, p. 7. — אֶמְעַנֶּן «Minæi», scilicet oriundi ex urbe Ma'in, pluralis adjectivi relativi מעַנִּי «Minæus», Os. 27 = B. M. 16, v. 1; Hal. 536, v. 1 (ubi credimus מעַנִּי pro מעַנְנִי legendum esse). Quamquam de Minæis agatur, non magis in nostro titulo quam in Os. 27 singularia dialecti Minæorum usurpantur. Cum plurali אֶמְעַנֶּן licet comparare, in titulo Academiæ 14°, v. 5, אַהְמְרֵן «Hîmyaritæ»; *ibid.*, v. 10, 13 et 14, אַרְיֵרֵן «Raidânitæ» (Joseph et Hartwig

Derenbourg, *Études*, 1, p. 76 et 77), et exempla multa, quæ J. H. Mordtmann in *Zeitschr. der deutsch. morg. Ges.*, XXXI, p. 70, congescit. — Finis versus variato ordine tria verba eadem comprehendit quæ in titulis nostris 17, v. 2; 18, v. 1; cf. 4, v. 2; 6, v. 3. Supple igitur וְה[שִׁקְרֵן] וְהָ, et animadvertite בְּרָא sine ulla terminatione.

Versus 3. Duæ litteræ אַם vocis אַם[גַּנ], ni fallimur, supersunt, qua circuitus murorum exprimitur; de substantivo, vide Glaser, 317 = Glaser, 279, in Glaser, *Mittheilungen*, p. 15; D. H. Müller, *Langer's Reiseberichte*, p. 31, et J. H. Mordtmann, *ibid.*, p. 93. Animadvertite etiam גַּנָּאם, nomen proprium in titulo 37, Ḥadaḳāni reperto (Glaser, 302, v. 5), nunc in Museis Regiis Berolinensibus, apud Glaser, *Mittheilungen*, p. 1 et seq., et apud D. H. Müller, *Sabäische Alterthümer in den Königlichen Museen zu Berlin*, p. 12. — קַנִּי | אַבְיָהֶמו, cf. קַנִּי | אַבְיָהֶמו «bona sua et bona patris sui» in Glaser, 302 (apud nos 37), v. 2, et commentaria, quum Glaseri, *Mittheilungen*, p. 17-18 et 23, tum D. H. Muellerei, *Sabäische Alterthümer in den Königlichen Museen zu Berlin*, p. 8. *Yôd* in אַבְיָהֶמו non credimus arabico اِبْيَاهِم, genitivo singulari, respondere, sed in eo vim dualis contineri. Quum de Ḥ'amado et de 'Amdhakarō agatur, non «patres» sed «majores» vertimus. Suffixo הָמו filii Sa'd'ili, hoc est nepotes Ḥ'amadi, et filii 'Amdhakhari designantur.

Versus 4. Supple הרו[ור, collato titulo 17, v. 4; cf. 20, v. 4; 21, v. 3. — Ex comparatione titulorum 20, v. 4; 21, v. 3, lucet post עההר legendum esse שרקן «Athtaro Orientali». Vestigium primæ litteræ, scilicet šin, etiamnunc videre nobis videmur. — Deinde ואל], initium vocis ואלאלה, proponimus.

Versus 5. Lege, nisi meliora ex ectypo elicias : אלת] «et di]is Šibâmi contra detrimentum quodlibet et unumquemque malum afferentem». De locis Šibâmo dictis, et de titulis, ubi שבם et alia vocabula ejusdem radicis inveniuntur, vide D. H. Müller,

Die Burgen, 1, p. 19-26; cf. J. H. Mordtmann apud Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 6 et 8. — Non credimus radicem נכר unquam in lingua Sabæorum in bonam partem accipi, ut crediderunt Osiander (*Zeitschr. der deutschen morg. Gesellsch.*, XIX, p. 197) et Prætorius (*Neue Beiträge zur Erklärung der himjarischen Inschriften*, p. 10); Halevyo potius assentimur, qui sensum detrimenti et truncationis agnovit; vide ejus *Rapport sur une mission*, p. 288-289. — Quod ad ומהבאס attinet, cf. titulos nostros 20, v. 4; 21, v. 3, et D. H. Müller, *Siegfried Langer's Reiseberichte*, p. 57.

Ne dubites igitur sic tituli rimas explere :

בנ		ובני[המי		ועמד[הר		אלעכר		בן		סעדאל		ם
גנ		וה[שרקן		וברא		הותרו		אמענן		למליחס		ב
ור		ועמד[הר]		אלעכר		אביהמו		וקני		אס		ר
ואל		שרקן]		עהתר		כיתהמו		למליחס		בנו		ז
		נכרם		בן		שבם		אלת				ח

Verte, si lubet :

- 1 *Sá'd'il, filius Í'amadi, et 'Amdhakhar, et filii [horum duorum, nepotes Dhû Milyahi, Minæi, fundaverunt et condiderunt et te[xerunt circuitum*
- 2 *murorum, et bona amborum majorum suorum Í'amad et 'Amdhakha[r, et comiserunt nepotes Dhû Milyahi castellum suum 'Athtaro [Orientali et di-*
- 3 *is Šibâmi contra detrimentum quodlibet et unumquemque malum afferentem.*

Hic titulus non magis quam præcedens Šan'ænsis videtur. Nempe a terra Minæorum usque ad Šan'âum, nescimus quo fato, migravit. De 'Athtaro Orientali, in Minæorum pantheo, ædium, titulorum et sepulcrorum custode, vide quæ disseruit D. H. Müller, *Langer's Reiseberichte*, p. 58-59. Oppidum Šibâm, cujus dii invocantur ut præsidium suum monumento ferant, quodnam sit, elicere non valemus. Animadvertamus etiam in titulo nostro Minæos commemorari, peculiarem autem Minæorum dialectum non adhiberi.

30

Glaser, 324.

(TAB. IX.)

Tabula ænea, 0^m,12 alta, 0^m,162 lata. In summo margine duo foramina tenuia supersunt, quibus eam clavis figere licet. Pars inferior desideratur. Superiorem scripturam habemus, nec quidquam in quinque versibus servatis, vel a dextera vel a sinistra, deest. Inde fit ut initium tituli integrum teneamus et servata interpretari valeamus.

Eduardus Glaser hanc tabulam Šan'âi primus vidit et emptam in Europam attulit. Exstat nunc in Museis Regiis Berolinensibus, ubi apographum ex monumento ipso duximus. In tabula nostra

nona imaginem ectypi chartacei, quod professor Berolinensis A. Erman, eximius antiquitatum orientalium in Museis Regiis custos, nostra gratia e tabula sumendum benevole curavit, luce solis expressum invenies.

Quum venditori tabulae Ed. Glaser parum confideret, eam spuriam esse suspicatus est. Quam sententiam protulit in *Mittheilungen über einige aus meiner Sammlung stammende Inschriften* (Prag, 1886), p. 75, ubi textum sine translatione exscripsit, nec tamen verborum, utpote ex titulo genuino sumptorum, auctoritatem in dubium vocavit. Possessor, Judæus quidam incola Şan'âi, tabulam ab oriente (*maşrik*), ut semetipsum, oriundam esse contendebat; quod Glasero ambiguum videbatur. Rursus A. Erman, ingeniosus atque intelligens priscae artis existimator, in epistola ad D. H. Muellerum missa, Glaserum redarguere et refellere sibi proposuit. Ex litteris, quas a doctissimo Erman accepit, D. H. Müller sequentia libavit et edidit in *Sabäische Alterthümer in den Königlichen Museen zu Berlin, Sitzungsberichte der Königlich Preussischen Akademie der Wissenschaften zu Berlin, XXXIX* (1886), p. 853; separatim excusum, p. 15: «Hr. Glaser zweifelte die Bronzetafel in Bezug auf ihre Echtheit an, weil ein Wort auf ihr irrig wiederholt sei. Sie ist aber aus inneren Gründen ganz zweifellos echt. Das schöne rothe Oxyd und der steinharte Ueberzug aus Sand und Oxyd sind Dinge, die kein Fälscher machen kann. Die besten Kenner, die wir in Echtheitsfragen von Bronzen hier haben, die Herrn Doctor Dressel, Director von Sallet und Professor Furtwängler erklären dieselbe für zweifellos echt und auch ich habe nie an der Echtheit gezweifelt.»

De hoc titulo egit D. H. Müller in *Sabäische Alterthümer in den Königlichen Museen zu Berlin; Sitzungsberichte der Königlich Preussischen Akademie der Wissenschaften zu Berlin, XXXIX* (1886), p. 853-855; separatim excusum, p. 15-17.

Hæc perspicue leguntur :

• 4 11 | ∞ 4 9 4 11 • | 4 4 11 11 | 11 4 11 • 1
 • 9 4 4 4 | 4 11 9 11 11 | 11 4 11 | 11 4 9 11 | • 4 11 2
 11 4 | 1 • 11 | 4 4 4 11 | 11 4 • | • 11 4 11 9 11 3
 4 | 4 11 11 | 4 4 11 | 4 11 4 11 • | 4 4 4 11 11 | 11 4
 4 4 4 | 11 11 | 9 4 4 11 | • 4 11 4 4 11 | 4 11 | 4 4 5

Quæ hebraicis litteris sic transcribenda :

עבדס | אצדק | ובניהו | בנו 1
 בנו | צידס | ארס | לעימן | הקניו 2
 שימהמו | ורס | שהרן | בעל | קב 3
 ב | משנדן | ומקטרן | בחר | מקטרס 4
 רק | בן | מחרמהו | בקדמי | לת | הקנ 5

Versus 1. Nomen proprium עבדס, cum *mîm* additio, confer apud Os. 22 = B. M. 24, v. 1; Hal. 342, v. 1. — Cognomen אצדק «justissimus» forma est elativa usati אצדק; sic אצדק in titulo 1, v. 1 et 2; אצדק in 2,

v. 1, etc. — ובניהו singulare esse, non obstante inserto *yôd*, D. H. Müller arbitrat. Locis, quos comparat, adde titulum Academiæ 8um, v. 3 (Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, 1, p. 54-55); ex iis autem tolle Os.

18 = B. M. 19, v. 1, ubi non dubitamus quin vocabulo בניהו vis pluralis insit. Quam hic etiam agnoscere nobis videmur, sicut ex translatione nostra patebit.

Versus 2. בנו bis repetitum D. H. Müller vertit: «Baniw, nepotes». Quod nobis minime placet. Namque, si videntes duo solummodo, pater et filius, essent, nec בנו (v. 2), quod semper de numerosa gentis prole adhibetur, nec שימהמו (v. 3), cum suffixo non dualis, sed pluralis, in titulo occurrerent. Nos potius in ejusdem vocabuli repetitione sculptoris peccatum, quod *ditto-graphiam* vocant, reprehendendum censemus. — De regione Hamdânensi Şayad edocemur per Al-Hamdâni, *Djazîrat al-‘Arab* (ed. D. H. Müller), p. 82, v. 8, 9 et 22; 106, v. 18; 111, v. 26. — דעיטן, nomen tribus, in urbe Gaimâno degentis, de qua vide Hal. 35, v. 1; 36, v. 1; O. M. 2 c, v. 1; 3, v. 1; D. H. Müller, *Die Burgen*, 1, p. 33-35; Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 17 et 18.

Versus 3. Deus שיהרן | ודם, *Wadd Šahîr*, id est «Wadd illustris» (D. H. Müller in *Zeitschr. der deutschen morg. Gesellsch.*, XXXII, p. 546), titulo Barâkiši Halevyano 504, v. 2, jam innotuerat. — Nomen sacrarii קבב inauditum; Glaser קבב, ubi notissimum ‘Athtari templum erat, legit. Nos provocamus ad servandam lectionem קבב, qualem ipsi e titulo exscripsimus, collato nomine loci القباب, *Al-Kîbâb*, in Nadjdo Arabiae, apud Yâkût, *Mu‘djam*, IV, p. 25. In titulo Glaseri 290, nunc in Museo Britannico, v. 4, nomen viri קבבן nuncupati reperitur; vide Hartwig Derenbourg, *Yemen Inscriptions*:

The Glaser Collection, in *The Babylonian and Oriental Record*, I, p. 176-177.

Versus 4. טקטרן «turibulum»; vide quæ ad titulum 26, v. 6, adnotavimus. — Quid valeat vox בהר. David Henricus Müller optime vidit. Æthiopice ብሔር *behêr* «spatium, regionem» significat; inde nomen dei supremi ኢግዚአብሔር, *egzi‘abehêr* «dominus universi». Himyariticum בהר hic, sicut arabicum مَكَانٌ, statum constructum accusativi offerret, et latinæ præpositioni «loco» apte responderet. — טקטרן statu constructo cum verbo סרק jungitur, qua structura sensus pronominis relativi inter utrumque interpositi exprimitur; cf. titulos 2, v. 6; 19, v. 7; etc.

Versus 5. סרק = سُرِقٌ passivum est, quod vertimus: «raptus est»; cf. quæ recte Jos. Halévy, *Études sabéennes*, p. 196-198, de titulo nimirum spurio attulit. — בקרטי (itidem Hal. 147, v. 8, et Glaser 285, v. 2, apud Hartwig Derenbourg, *Yemen Inscriptions* in *The Babylonian and Oriental Record*, I, p. 174) terminatione pluralis solummodo a בקרם differt, quam præpositionem in Reh. 10, v. 1; Hal. 600, v. 10; 601, v. 3, notavimus; cf. æthiopice ባቀድመ, *baqedma*, et ante pronomina suffixa ባቀድሜ, *baqedmé*, apud Dillmann, *Lexicon linguae æthiopicæ* (Lipsiæ, 1865), col. 462, et Prætorius, *Beiträge zur Erklärung der himjarischen Inschriften, drittes Heft* (Halle, 1874), p. 24. — Cum D. H. Muellero supplemus הקניהן, sed יהן initio versus sexti stetisse putamus. — Quæ sequebantur desperamus.

Hæc igitur tituli translatio :

- 1 ‘Abd Aşdaq (justissimus) et fili sui,
- 2 Şayadenses, vassali Dhû Gaimâni, voverunt
- 3 patrono suo Wadd Šahîr, domino Kîbâ-
- 4 bi, hunc titulum et hoc turibulum, loco turibuli, quod rap-
- 5 tum est ex sacrario ipsius ante hanc consecra-
- 6 tionem

Origo Hamdânensis tituli e mentione «Şayadensium, vassalorum Dhû Gaimâni», clare apparet. Novi tituli, si inveniuntur, plura de deo «Wadd Šahîr, domino Kîbâbi», fortasse nos docebunt. Lapidem æneum in migrationibus fractum esse non miramur, et eorum quæ supersunt antiquitati ingenue confidimus.

31

Glaser, 293.

(TAB. IX.)

Lapis undique mutulus, 0^m,29 altus, 0^m,28 latus, ab Eduardo Glaser in urbe Šan'á repertus est, quum anno 1885 Yemenum iterum percurreret. Exstat nunc in Museo Britannico, cujus administrator, vir scientiæ quam palæographiam dicunt peritissimus, Eduardus A. Bond, necnon inclitus antiquitatum orientalium custos, Lepage Renouf, ectypum chartaceum nostra gratia sumendum curaverunt, quod solis luce expressum in tabula nostra nona invenies.

Titulum cum transcriptione hebraica, sed sine ulla translatione nec ullo commentario, edidit Hartwig Derenbourg, *Yemen Inscriptions: The Glaser Collection*, in *The Babylonian and Oriental Record*, I (september 1887), p. 180.

Hæc leguntur :

Quæ hebraicis litteris :

1	ה'אח	ו צלמן	1
2	חאחאח"ו,	תנבאה . .	2
3	אחאח ידו	ופין בנהם	3
4	ו אהאח	רבשמסו	4
5	והאח א	ל ופיהמו	5

Versus 1. Quamquam aliquot vestigia litterarum versus præcedentis in lapide supersunt, ex iis nihil elicere valemus. — Ante צלמן supple רן, antecedentibus nomine dei, cui votum suscipitur, et הקני « vovit », vel alio verbo idem significante.

Versus 2. תנבאה; cf. Fresnel, 35, v. 5; Os. 14 = B. M. 15, v. 3. Legimus תנבאה^{??} | חאחאח « quia ab eo concessa obtinuit ».

Versus 4. Nomen proprium רבשמסו titulis O. M. 2 a, v. 8 (Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 14), et Langer, 14, v. 5 (D. H. Müller, *Langer's Reiseberichte*, p. 74) jam innotuerat; cf. etiam רבאל in titulo 17, v. 1, et in exemplis supra, p. 27, allatis; nec

non רבנסרם apud Hal. 639, v. 1, quum deus himyariticus Nasr non solum in *Corano* (LXXI, 23), sed etiam in titulis commemoretur; vide Ed. Meyer, *Ueber einige semitische Götter*, in *Zeitschrift der d. morg. Gesellschaft*, XXXI (1877), p. 741, et titulum 9um Academiae, apud Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, 1, p. 59-60. Fortasse tamen legendum רבשמסו [ע] quod « occasum solis » (غرب الشمس) significat, sicut in titulo Langeri 1°, apud nos 40, v. 1; cf. D. H. Müller, *Langer's Reiseberichte*, p. 8 et 9.

Versus 5. ו | ופיהמו « atque ad salutem ipsorum », quum linea separationis conjunctionem *vāv* copulativam deesse doceamur.

Sic vertimus, omissis omittendis :

	[N.]
	[. vovit deo suo]
1 [hanc] statuum
2, quia ab eo concessa obtinuit
3 [et] salutem nepotum suorum
4 [et] Rabsams, et.
5 [atque] ad salutem ipsorum.

32

Glaser, 49.

Lapis quadratus marmoreus, circa 0^m,36 altus, 0^m,17 latus, in urbe Şan'â penes Şadîk-bey, anno 1883, servabatur, ubi eum Ed. Glaser vidit et titulum duobus versibus constantem exscripsit. De lapide ipso Glaser nobiscum communicavit eum in latere anteriore politum esse, in posteriore rudem mansisse.

Supra titulum duo circuli apparent, quorum uterque punctum in medio habet, et qui, ut occasione tituli Glaser 304, apud nos 38, professor Berolinensis Erman suspicatus est, oculos, in Ægyptiorum titulis persæpe impressos, barbare imitari videntur; cf. Erman, apud D. H. Müller. *Sabäische Alterthümer in den Königlichen Museen zu Berlin*, in *Sitzungsberichte der Königlich Preussischen Akademie der Wissenschaften zu Berlin*, p. 856; separatim excusum, p. 18. Inde concludimus lapidi certe sepulcrali nomen insculptum non aliud esse quam nomen defuncti.

Hæc in apographo Glaseri inveniuntur :

○ ○
 ח | ו י ז
 א ב ג ד

Quæ hebraice :

ד ש ה ר ם
 א כ נ ד

Latine :

Šahîr Akbâdensis.

Cum nomine proprio hominis ד ש ה ר ם confer ד ש ה ר ם, Miles 1, v. 1, in *Zeitschr. der d. morg. Gesellsch.*, XXX, p. 680, et cognomen ו ר ם ד ש ה ר ם dei ו ר ם in titulo 30, v. 3. — Mirare in scriptura vocabuli א כ נ ד litteram *alif* a sinistra ad dexteram declinare. Akbâd appellatio est montis

non multum a Mekka meridiem versus distantis, in vicinis urbis At-Tâ'if, de quo vide Al-Bakrî, *Mu'djam*, p. 72, s. v. ^{أدرك}Yâkût, *Mu'djam*, I, p. 342. Fortasse Akbâd alter, mons aut urbs aut tribus, hic refertur. De quo nihil affirmare, nihil negare audemus.

33

Glaser, 84.

Titulus, uno vocabulo comprehensus, in septentrionali parte muri urbis Şan'â inversus inclusus est, quo undique stativum præsidium, a Turcis ^{وردی}*urdî*, id est castra, nominatum, cingitur. Litteræ, circiter 0^m,12 altæ, lapidi albo singulari arte insculptæ sunt. Glaser existimat lapidem olim portæ propinquæ, *Bâb al-Yemen* dictæ (cf. delineationes p. 3 et 5), particulam fuisse.

Nomen proprium hominis ו ר א ב ן ו ר א ב *Wadd'ab*, linearum quadrato circumdatum, perspicue legimus; de quo nomine cf. Hal. 584-588; 591; 686, l. 6; *Transactions of the Society of biblical Archaeology*, V, p. 418. Sic, apud Hebræos, regis Davidis nepos simul ac dux regii exercitus י ם א ב *Yô'âb* nuncupatur.

34

Glaser, 85.

Fragmentum, 0^m,12 altum, 0^m,05 latum, anno 1883, penes Šákir-páscháh erat, ubi ab Eduardo Glaser exscriptum est.

Hæc legit :

Quæ hebraicis litteris :

..... חסד | חס..... צדק | נה.....

Sensum veri similem ex his quinque litteris elicere nobis non contigit. Textus fortasse in צדק | נה[פ] « Hofn justus » est emendandus. De rege Ma'ini Hofn justo, cf. Hal. 178; 374, v. 1=401, v. 1; 574, v. 2; D. H. Müller, *Die Burgen*, II, p. 65.

ARTICULUS II.

BAIT BAUS.

35

Glaser, 28.

Pagus *Bait Baus* dictus non procul ab urbe Šan'á distat, si ad meridiem tendis; vide Yáqút, *Mi'djam*, I, p. 758 et 776, necnon chorographias editas ab Eduardo Glaser in *Petermann's Geographische Mittheilungen*, 1886, tabula I, atque in suis *Mittheilungen*, inter paginas 87 et 89.

Nihil de hoc titulo trunco nobis compertum, nisi eum in porta saxis incisa etiamnunc ex parte adspici. A dextera altera scopulorum labantium congeries.

Hæc, auctore Glasero, leguntur :

..... חסד..... חס.....	1
חסד חסד חסד חסד.....	2
..... חסד חסד חסד חסד.....	3
..... חסד חסד חסד חסד.....	4
..... חסד חסד חסד.....	5
..... חסד חסד.....	6
..... חסד חסד.....	7
חסד..... חסד.....	8
..... חסד חסד.....	9
..... חסד חסד.....	10
..... חסד חסד.....	11

Versus 1. Quamquam, post *wâw* pro *‘ain* simillimo scriptum, *šād* (ם), non *thâ* (ז) in apographo Glaseri legitur, nomen proprium חמעה (cf. titulos 19, v. 1; 24, v. 2) in principio suspicamur, quod sequeretur ובניהו|נב «et ejus filii Nab...», fortasse Nabaṭkarīb (נבטכרב); cf. Hal. 169, v. 1; 202, v. 2; 630, v. 1.

Versus 2. Non dubitamus sic legere : וח[פ]ן| ובניהמו «et Hofn et filii ipsorum». De nomine חפן, *mîmatione* usitata carente, cf. Hal. 178; 450, v. 3; de nomine חפנם, cum *mîmatione*, vide quæ ad titulum 34 adnotavimus. — Sub fine צנ[עו] initium verbi צנ «muniverunt» esse conjicimus; de quo supra, p. 2, disseruimus, quum de cognato urbis Şan‘â nomine ageremus.

Versus 3. Legendum proponimus : וה[עדכו] | בוהבהמו «et reparaverunt dono suo et bonis suis». De significatione et usu verbi עדב, cf. imprimis Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 90. בוהבהמו

= بُوهِبَهُمْ; cf. מוהבה = مواهب «dona» infra, p. 55-60, in titulo 37, v. 6 et 7. Quoad קני, vide titulos 19, v. 3; 37, v. 2; necnon Os. 10 = B. M. 13, v. 8.

Versus 4. Vocabulum מהרמהמו «sacrarium suum» subodoramur, collato Hal. 63, v. 6, ubi sub במה|רהמו? idem מהרמהמו latet. Deinde ab ה nomen sacrarii incipiebat.

Versus 5. Quidni חמים| ובלת[תר] «ope ‘Athtari et Dhât Himyami»? De hac dea, vide quæ supra, p. 28, ad titulum 18, v. 2, adnotavimus.

Versus 8. אמראהמו «principum suorum» in hoc tituli loco nobis placeret; cf. titulum 2, v. 16.

Versus 10. מהבהן «gratiæ testimonium»; vide D. H. Müller in *Zeitschr. der d. morg. Gesells.*, XXXII, p. 546.

Versus 11. Pro למכרב, lege דמ[ר]כרב, *Dhamarkarīb*, nomen proprium hominis; cf. Hal. 324; 410, v. 1.

Omnibus bene perpensis, quinque primos versus hebraicis litteris transcribere et latine vertere sic tentamus :

- 1 חמ[עה] | ובניהו | נב[טכרב] |
- 2 .. | וח[פ]ן | ובניהמו | צנ[עו] |
- 3 עדכו | בוהבהמו | וק[ניהמו] |
- 4 .. מהרמהמו[ח] | ה |
- 5 בעה[תר] | ובלת[] | חמים |

- 1 *Ham[athat]*, et ejus filii Naba[ṭkarīb] et.....
- 2et Hofn, et ipsorum filii muni[verunt] et....., et re-
- 3 paraverunt donis suis et bo[nis] suis.....
- 4sacrarium suum H.....
- 5 .ope ‘Ath[tari] et Dhât Himyami.....

In reliquis non sententiarum ordinem, sed aliquot vocabula passim agnovimus, nempe v. 8 : אמראהמו[ח] [חטי | סעדהמו | חטי | חטי], [*et concedat ipsis favorem*] principum suo[rum]; v. 10 : מהבהן, *gratiæ testimonium*; v. 11 : דמ[ר]כרב, *Dhamar[er]karīb*.

ARTICULUS III.

DJIRÁF.

36

Hal., 17.

Mons albus, Djiráf dictus, orientem versus itinere aliquot horarum ab urbe Šan'á distat, quum ad-Wádi Širr tendis. Ibi Jos. Halévy, qui Djiráf in sua chorographia, Djirás autem in peregrinationis suæ descriptione pronuntiat, versum unum mutilum invenit et sic exscripsit :

והובן | יהפרע Et textit Yuhafri.

והובן ultimum verbum est in serie verborum quæ ad constructionem pertinent, sicut in Langer 2, apud nos 41, v. 2; cf. D. H. Müller, *Siegfried Langer's Reiseberichte*, p. 37-38. — יהפרע nunquam pro cognomine, semper autem, sicut in hoc titulo, pro nomine proprio hominis habetur; cf. Os. 5 = B. M. 3, v. 4; Hal. 49, v. 3, 5, 9

et 16; 94, v. 1; titulum nostrum 37, v. 8, infra, p. 55-61; atque etiam, sub forma decurtata, יפרע *Yufri*, apud Os. 8 = B. M. 11, v. 7 et 11; fortasse etiam apud Fresnel 45, v. 3, ut conjecerunt J. Halévy, *Études sabéennes*, p. 223 et 225; D. H. Müller, *Die Burgen und Schlösser Südarabiens*, II, p. 32.

ARTICULUS IV.

HADAĶĀN.

37

Glaser, 302.

(TAB. X.)

Tribum Belhārith, id est Banû 'l-Hārith ibn Ka'b, propheta Moḥammad Nadjrāni, in septentrionalibus Yemeni Hidjāsum versus finibus, per quingentos jam annos dominantem invenit, ubi incolæ religionibus diversis indulgebant. Aliis, christianæ fidei addictis, concessit ut ritus suos non exuerent; alios autem, idolis deditos, coegit ut ad islamismum se converterent. De his, vide Caussin de Perceval, *Essai sur l'histoire des Arabes avant l'islamisme* (Paris, 1847-1848, 3 vol.), I, p. 123-124; III, p. 275-277. In sedes suas, unde Nadjrānum migraverant, eos serius rediisse credimus: quippe qui, non procul a Šan'áo, inter septentrionem et orientem, juxta ripas fluvii Wádi 'l-Khārid dicti, tempore Al-Hamdāni, id est decimo nostræ æræ seculo, degerint et etiam nunc in his locis consistent; cf. Al-Hamdāni, *Djazirat al-'Arab* (ed. D. H. Müller), p. 109, et chorographias Glaseri in *Petermann's Mittheilungen*, 1886, tab. I, necnon in suis *Mittheilungen*, inter paginas 87 et 89.

Titulum quem nunc tractabimus Ed. Glaser in vico HadaĶān (cf. v. 5), prope prædia *Bait Mukbil Dugaiš* (بيت مقبل دغيش) in præsentem nuncupata, reperit. Lapis in Museis Regiis Berolinensibus servatur, ubi mense quintili anni 1886 eum inspeximus.

Auctore Glasero, lapis, 0^m.92 (primitus 0^m.94) latus, 0^m.41 altus, ædificio recentiori inclusus erat; unde quum auferretur, margine sinistro et parte inferiore destitutus est. Titulus, cavo inscrip-

tus, litteras excisas præbet, quorum unaquæque 0^m,25 alta. Octo versus fere integri supersunt cum paucis, iisque oblitteratis, versus noni vestigiis.

Margo lapidis superus varia ornamentorum copia redundat. In medio exstat quadrato inclusum monogramma 𐩦, quo, ex comparatione versus 2, 𐩦𐩣𐩦 𐩦𐩣 « Ya'ûd », nomen castelli consecrati, manifeste significatur. A dextera et a sinistra hujus quadrati duæ palmæ, cum ramis et fructibus et ipsæ quadratis insertæ. Utrinque caput tauri cornigeri in duobus quadratis paribus apparet, adjacentibus quatuor lineis, quæ, simulacris solummodo interruptæ, per totam marginis latitudinem continuantur. Hortamur ad conspicienda prorsus similia in lapide penes Academiam, quo ipsius titulus secundus continetur, et ad comparandam ejus repræsentationem apud Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études sur l'épigraphie du Yémen*, 1, tabula II.

In tabula decima nostra lapidis imaginem, quam D. H. Müller in *Sitzungsberichte der Königlich Preussischen Akademie der Wissenschaften zu Berlin*, XXXIX (1886), tab. XIII, antea ediderat, ex ipso monumento iterum luce solis expressam invenies.

De hoc titulo eodem fere tempore egerunt : D. H. MÜLLER, *Sabäische Alterthümer in den Königl. Museen zu Berlin; Sitzungsberichte der Königlich Preussischen Akademie der Wissenschaften zu Berlin*, XXXIX (1886), p. 839-853; separatim excusum, p. 1-15. — Ed. GLASER, *Mittheilungen über einige aus meiner Sammlung stammende sabäische Inschriften* (Prag, Juli 1886), p. 1-75; — rursus D. H. MÜLLER, *Geographisches und Epigraphisches in Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes*, I (1887), p. 83-108; — rursus Ed. GLASER in *Südarabische Streitfragen* (Prag, 1887).

Hæc perspicue leguntur :

𐩣𐩦𐩥𐩣𐩦 𐩦𐩣𐩦𐩦 𐩦𐩣𐩦 𐩣𐩦𐩥𐩦 𐩦𐩣𐩦𐩦 𐩦𐩣𐩦 𐩣𐩦𐩥𐩦𐩦 𐩦𐩣 𐩦𐩣𐩦𐩦𐩦 𐩦𐩣 𐩦𐩣𐩦𐩦 𐩦𐩣𐩦𐩦 𐩦𐩣𐩦𐩦	1
	𐩦𐩣𐩦𐩦
𐩦𐩣𐩦𐩦 𐩦𐩣𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦𐩦𐩦 𐩦𐩦𐩦𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦𐩦𐩦𐩦 𐩦𐩦𐩦𐩦 𐩦𐩦𐩦𐩦𐩦 𐩦𐩦𐩦𐩦 𐩦𐩦𐩦𐩦𐩦 𐩦𐩦𐩦𐩦𐩦	2
	𐩦𐩦𐩦𐩦 𐩦𐩦𐩦𐩦
𐩦𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦𐩦𐩦 𐩦𐩦𐩦𐩦 𐩦𐩦𐩦𐩦 𐩦𐩦𐩦𐩦 𐩦𐩦𐩦𐩦 𐩦𐩦𐩦𐩦 𐩦𐩦𐩦𐩦 𐩦𐩦𐩦𐩦 𐩦𐩦𐩦𐩦	3
	𐩦𐩦𐩦𐩦 𐩦𐩦𐩦𐩦 𐩦𐩦𐩦𐩦
𐩦𐩦𐩦𐩦 𐩦𐩦𐩦 𐩦𐩦𐩦𐩦 𐩦𐩦𐩦 𐩦𐩦𐩦𐩦 𐩦𐩦𐩦 𐩦𐩦𐩦𐩦 𐩦𐩦𐩦 𐩦𐩦𐩦 𐩦𐩦𐩦 𐩦𐩦𐩦 𐩦𐩦𐩦 𐩦𐩦𐩦	4
	𐩦 𐩦𐩦𐩦 𐩦𐩦𐩦𐩦
𐩦𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦𐩦 𐩦𐩦𐩦 𐩦𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦	5
	𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦
𐩦𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦	6
	𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦
𐩦𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦	7
	𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦
𐩦𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦	8
	𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦
	𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦 𐩦𐩦

Quæ hebraicis litteris hoc modo transcribimus :

- 1 יהען | דבין | בן | יסמעאל | בן | סמהכרב | מלך | סמעי | הקני | תאלב | עדי | טבין |
נפסו | וכנהו
- 2 זידם | וזידאל | וכל | ולדהו | וקניהו | וביתהו | יעד | וארצתהו | תאלקם | וכל | קניהו |
רקני | אבהו | יסמעאל
- 3 נִי | ומחמית | ועברת | ואבית | וארצת | תורתִי | אבהמי | סמהאפק | בן | סמהיפע | מלך |
סמעי | בחקלם | והגרם | ומחמיה
- 4 נְעִמְן | דְעָסִי | וְשָׂאֵם | יֵהֶעֶן | עִמְן | בְּכָרֵם | וְהוּפְעָתָה | וְהִמְתַּעַתָּה | וְהוּתְרַעַתָּה | וְעִמְן |
הוּתְרַעַתָּה | וְעִמְשָׁפֶן | וְיֵהֶעֶן | וְ
- 5 מִסְמַע | וּגְנָאֵם | וְטָרָם | וְאַחַהֲמוֹ | בְּנֵי | רַאבְן | וְעַבְרָהוֹ | דָּת | לְסַמְהַעֲלֵי | פְּנוֹת | סִיר |
חֲדָקָן | דְקָנִי | וְעָסִי | עִמְן | עִמְשׁ
- 6 בְּן | סָרוּם | קוֹל | יָרָסָם | וְעַבְרָהוֹ | דָּת | דָּאָה | וְאַתָּם | אֲתָמָה | בְּמוֹהַבְתָּ | וְהָבוּ | אֲבָהָהוֹ |
וְאַעֲמָהוֹ | אֲקוֹל | יֵהִיב | דְ
- 7 בְּהָמוֹ | אֲמַלְךְ | מְרִיב | וְשַׁעֲבָן | סַמַּע | מְלַעֲב | עַבְרָן | דְדָאָה | וּבַחַג | גְּדִית | הַגֵּר | לָהוֹ |
כְּרַכְאָל | וְתָר | מְלָךְ | סַכָּא | וּבַחַג | מוֹהַבְתָּ | וְגֵד
- 8 דוֹ | וְוַהֲבָהוֹ | שַׁעֲבָן | סַמַּע | וּבַחַג | גְּדִית | וּמְתַבְתָּ | הַתָּב | יֵתְעַכְרַב | בְּן | דְרַחְאָל | בְּן |
יֵהֲפָרַע | דְעַהֲרַנְהָן | וְעַבְרָהוֹ | חִישׁ
- 9 וְעָסִי | וְקָנִי | הוֹ

Versus 1. De nomine proprio יהען *Yuhā'in* «adjuvat», vide supra, p. 10, quæ ad titulum 2, v. 1, adnotavimus. — Epitheton דבין duobus elementis constat, priore ד = דו, altero בין, nomine urbis, quam Al-Hamdānī, *Djazīrat al-'Arab*, p. 111, דו בֵּינָא nominat, et quam ad flumen ejusdem nominis (id., *ibid.*, p. 82), haud procul a regione Hamdānensi Şayad (supra, p. 49, ad titulum 30, v. 2), sitam memorat. Eduardus Glaser hanc urbem anno 1884 visit atque in chorographia sua (*Petermann's Mittheilungen*, 1886, tab. I) notavit. Animadvertit scriptionem plenam, sicut in בְּנִיבָה, Hal. 48, v. 9, dum רַבְּהָם = דו בֵּינָא in titulo nostro 19, v. 10 (supra, p. 28-32), sine *yōd* legitur. — יסמעאל, nomen proprium compositum, ad imitationem hebraici יִשְׁמַעֲאֵל, Ἰσμαήλ, *Ismael*, conflatum; cf. Hal. 74, v. 1 et 2; 187, v. 2; 192, v. 1; etc., et Hartwig Derenbourg, *Les noms de personnes dans l'Ancien Testament et dans les inscriptions himya-*

rites in Revue des études juives, I (1880), p. 59; separatim excusum, p. 6. — סמהכרב et cetera nomina propria composita, quæ a סמה incipiunt, J. H. Mordtmann (*Zeitschrift der deutsch. morgenl. Gesellschaft*, XXXV, p. 439) e סמה = سَمَا «cujus nomen est» et adjectivo attributi partes tenente constare opinatur. Cui opinioni D. H. Müller assentitur. Samahkarib igitur «cujus nomen nobile est» significaret. Quod nobis minime placet. Nos potius ad radicem سَمَا «altus fuit», unde السماء «cælum», comparandam provocamus; atque in karib, si non dei nomen, saltem adjectivum divinum, sicut arabice العزيز «potens», agnoscimus. Cf. in nostro titulo סמהאפק, v. 3; סמהיפע, *ibid.*; סמהעלי, v. 5. — סמעי «e tribu Sama' ortus»; cf. שעבן סמע «tribus Sama'» in versu 7. De consecutione verborum, sine *nūn* determinante et sine *mīm* indeterminationis in סמעי, vide imprimis quæ occasione hujus vocabuli disseruit D. H. Müller, qui præterea

omnia exempla, ubi hoc vocabulum occurrit, congescit et explanavit; cf. etiam eundem in *Langer's Reiseberichte*, p. 15-16. — עדי «intra»; cf. supra titulos 2, v. 6; 3, v. 5. — Yākūt, *Mu'djam*, III, p. 573, de monte **טבין** hæc pauca refert: **رأس ظبيان جبل باليمن**, quæ nos de situ urbis nomine Ṭhabyân nuncupatæ incertos relinquunt. Sitne quærenda in vicinis montis Ḥaḍîr Nabi *Su'aib* dicti, ut suadet Glaser (cf. *Mittheilungen*, p. 15-17, et chorographias, *ibid.*, inter paginas 87-89, atque in *Petermann's Mittheilungen*, 1886, tabula I, ubi Dhabyân legitur), an alterum Ṭhabyân, Ṣan'ão et Ḥadaḳâno vicinum, auctoritate titulorum suspicari liceat, sicut D. H. Müller contendit (*Sabäische Alterthümer*, etc., p. 5-6; *Geographisches und Epigraphisches*, p. 93-94), non audemus decernere. Glaseri opinionem graviter fulciret assimilatio fluminis *Wādî Ta'luḳ* cum regione האלקם tituli nostri (v. 2) et tituli Glaseriani 291 (Hartwig Derenbourg, *Yemen Inscriptions*, in *The Babylonian and Oriental Record*, I, p. 178-179), si abunde pareret eam probabilem esse; sed miraremur *mîm* indeterminationis cum formatione primitus verbali conjunctum. Hoc Muellieri argumentum firmissimum (*Geographisches und Epigraphisches*, p. 91) non facile refelleretur, si quid impediret quin infinitivum quintæ formæ arabicæ *Ta'alluḳ* sub pronuntiatione hodierna *Ta'luḳ* lateret. Nihil autem obstat, quum nomina locorum Yemenensium sint التلكس apud Yākūt, *Mu'djam*, I, p. 871; تَمَصَّص apud Al-Bakrî, *Mu'djam*, p. 201, et apud Yākūt, *Mu'djam*, I, p. 880. — נפסהו = نَفْسَهُ. — ובנהו pro ובניהו decurtatum, sicut in titulis 5, v. 1; 8, v. 1, etc.

Versus 2. Zaid et Zaid'il sic in Hal. 534, v. 1, consociantur; itidem וכל וולדהו וקניהו «et omnes liberos suos et acquisita sua» in Fresnel 56, v. 1. — יעד = يعود *Ya'ûd*, nomen domus oblatae, magnas in titulo partes tenet, quum in monogrammate legatur; vide supra, p. 55. Hoc nomen proprium dispice in Hal. 154, v. 12; 163, v. 2; 206; 271, v. 4, et in titulo Glaseri 301°, v. 1; cf. ejusdem *Mittheilungen*, p. 18, necnon Hartwig Derenbourg, *Yemen Inscriptions*, in *The Babylonian and Oriental Record*, I, p. 198-200. — ארצת plurale est, sicut in versu sequente, arabico اَرَضَات respondens, ut recte agnovit D. H. Müller, quamquam cum nomine proprio sequente האלקם singulare, quod Ed. Glaser admisit, etiam congruit. — Occasione versus primi de terris Ta'luḳ vel Ta'alluḳ dictis affatim egimus. — Sub fine versus, supple וק, initium vocis וקני.

Versus 3. Seriem quinque substantivorum in statu constructo continuari nulla alia lingua semitica sinit.

Quæ constructio, titulis sabæis et himyariticis propria, enumerationi rerum similium optime convenit; vide paria in Glaser 275-276, v. 3, apud J. H. Mordtmann, *Neue himjarische Inschriften in Zeitschr. der deutsch. morgenl. Gesellschaft*, XXXIX (1885), p. 227 et 229, atque apud Éd. Glaser, *Mittheilungen*, p. 87; necnon duplex exemplum in tituli Langeriani primi, nostri 40, versu tertio, apud D. H. Müller, *Langer's Reiseberichte*, p. 8 et 29-31. Ex his quinque vocabulis pendet תורה, quod et ipsum statu constructo cum אבהמי consociatur. Excepto קני, quod primum locum tenet, cetera catenæ nomina pluralis numeri notam exhibent: 1° מהמית (vide singulare מהמי in versu 3, et bis in O. M. 21, v. 3, et cf. Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 73-74) idem significat ac plurale arabici حَمِي, scilicet clausa et inaccessa; 2° עברה = عِبْرَات valles sunt in ripa amnis sitæ; 3° et 4° אבית = اَبِيَات «domus, castella» et ארצת = اَرَضَات «terræ» (cf. v. 2) nihil novi præbent. Quoad תורה, plurale est infinitivi, seu formæ secundæ = تَوْرِيْت, ex opinione D. H. Muellieri, seu formæ quintæ = تَوْرِيْت, cujus vestigia Dozy in suo *Supplément aux dictionnaires arabes*, II, p. 794, notavit. — אבהמי hic proavum voventis Yuh'a'in Dhû Bîn, avum ipsius patris Yasma'il, designat, quum avum voventis Samahkarib nominari versu primo cognoverimus. — De סמה in nominibus propriis סמהאפק et סמהיפע, vide quæ ad versum primum adnotavimus. אפק cum nostra interpretatione vocis סמה = سَمَا plane convenit, si **مَخْلَانِ المَعْلِنِ بالأعلى** «altissimam Allâhi sedem» in *Corano*, LIII, 7 (cf. *ibid.*, LXXXI, 23) conferas. Nomen proprium Samah'afik etiam in titulo Glaser 291, v. 3, occurrit; vide Hartwig Derenbourg, *Yemen Inscriptions*, in *The Babylonian and Oriental Record*, I, p. 178-179. Cum סמהיפע comparandum יפע, nomen sacrarii in Langer, 1, apud nos 40, v. 5. — בהגרם | בחקלם «in agro culto et in urbe». קל fortasse jam in titulo Hal. 51, v. 15, legendum. De usu yemenensi hujus vocabuli, confer **مَخْلَانِ المَعْلِنِ بِالْيَمِينِ** apud Yākūt, *Mu'djam*, II, p. 299; **حَقِيلِ حَصْنِ بِالْيَمِينِ** id., *ibid.*, II, p. 301; **حَقْلِ ذِمَارِ** id., *ibid.*, III, p. 441; **حَقْلِ عَمَّةِ** apud Al-Bakrî, *Mu'djam*, p. 294 et 671; etc. — ומהמיהו non cohæret cum proxime antecedentibus, sed pendet a verbo וקני (v. 1).

Versus 4. נעמן nomen proprium territorii; cf. Fresnel 45 = Hal. 657, v. 2; Os. 4 = B. M. 5, v. 18; Hal. 154, v. 3; fortasse 448, v. 3; Glaser 137, v. 2; 275-276, v. 3 et 4, apud J. H. Mordtmann, *Neue himjarische Inschriften in Zeitschrift der deutsch. morgenl. Gesellschaft*, XXXIX (1885), p. 227; Al-Hamdânî, *Djazîrat al-'Arab*

(ed. D. H. Müller), p. 103, v. 9; Ed. Glaser, *Mitteilungen*, p. 28-36. — Sequitur propositio relativa, præcedente 7 ذو = الذى, sicut in Tà'itica dialecto arabici sermonis; vide Az-Zamakhšari, *Al-Mufaṣṣal* (ed. 2^a, edente J. P. Broch, Christianiæ, 1879), p. 56; E. Prym, *De eumtiationibus relativis semiticis dissertatio linguistica*, pars prior, unica (Bonnæ ad Rhenum, 1868), p. 60. — Verba עסי « confecit » (cf. v. 5 et 9) et שאם « posuit » jam occurrerunt, prius in tit. 20, v. 2, posterius in tit. 1, v. 3. — יהען idem est ac auctor voti suscepti (v. 1), differt autem a יהען sub fine versus nominato. — Quemadmodum עסי indicium est hebraici sermonis ad linguam Sabæorum magnopere pertinentis, sic etiam præpositio עין « cum », non arabicæ formæ مع, sed hebraicæ עם simillima, firmum argumentum præbet Judæos in Yemeno plurimum valuisse; cf. Hartwigium Derenbourg, *Les noms propres dans l'Ancien Testament et dans les inscriptions hün-yarûtes* in *Revue des études juives*, I (1880), p. 56-57; separatim excusum, p. 3-4; et peculiariter de עמן, littera nûn in fine addita secundum morem præpositionum sabæarum, Eduardum Glaser, auctoritate Prætorii fretum, in *Mitteilungen*, p. 40-41; Davidem Henricum Müller, *Geographisches und Epigraphisches in Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes*, I (1887), p. 98; Hartwigium Derenbourg, occasione versus titulum circumdantis apud Glaser 291; cf. *Yemen Inscriptions*, in *The Babylonian and Oriental Record*, I, p. 178-179. Animadvertite præterea nunc præpositionem עם « cum », sine nûn additicio, in titulo Glaseri 284, v. 2, probabiliter occurrere; cf. Hartwig Derenbourg, *ibid.*, I, p. 173. — Nomina propria quatuor deinde exhibentur, scilicet בכרם, בְּכָרְם, הופעתה; (cf. titulum 1, v. 2; Os. 6 = B. M. 10, v. 2, et alias); המהעתה; « qui cura (هامة) Athtari est » (cf. Glaser 291, v. 1, apud Hartwig Derenbourg, *Yemen Inscriptions*, in *The Babylonian and Oriental Record*, I, p. 178-179; et הממאל, Hal. 385, v. 2); הותרעתה (cf. Hal. 119, v. 2; 398). Post ועמן « et cum » iteratur ultimum nomen, ut primi inter alterius ordinis munitores. Ceteri laboris consortes dein nominantur: עמשפק (cf. v. 5; Hal. 84, v. 1; 381, v. 1); יהען alter qui ab auctore tituli differt.

Versus 5. Adjutores itidem sunt עמשפק (Hal. 117, v. 2; 244, v. 2; 451, v. 4; etc.); גנאם, id est « murus », sicut nomen proprium arabicum جدار; פּרם, fortasse, omisso wâw, eadem radice ortum, e qua frequens in titulis Ma'ini et Barâkiši vocabulum architectonicum מטור fluxit. — ואההמו scriptio manca pro ואהיהמו « et fratres ipsorum »; cf. ובניהו pro ובניהו, v. 1. — Cum ראבן, tribus nomine, confer ראבם in titulo Musei Britannici apud

Prætorium in *Zeitschrift der deutsch. morgenl. Gesellschaft*, XXVI, p. 425; D. H. Muellerum, in *Transactions of the Society of biblical archaeology*, VI, p. 199; ראבאל, Hal. 353, v. 1 et 8; biblicum ראובן, Ρουβην, Ruben; nomina propria arabica رباب et روية. De radice راب hæc apud Ibn Doraid, *Istik'âl*, p. 74, leguntur: رابت الشيء أرابته. — رابًا اذا أصلحته. — رابًا اذا أصلحته iterum ad הקני, v. 1, referendum. Plurale עברה (v. 3), sicut pronomen relativum זה hic proximum (cf. masculinum 7, v. 4), probat vocem עבר feminini generis esse; cf. tamen עברה | דראח, v. 7. — דה | דרסמהעלי (cf. דה | דנבן, Hal. 465, v. 1) « quam Samah'ali possederat ». De regibus Sabæ, Samah'ali nuncupatis, vide D. H. Müller, *Die Burgen*, II, p. 32. — פגוה. Supra, p. 6, quum disseruimus de titulo 1, v. 4, ostendimus vocabulum פגוה modo ut substantivum, modo ut præpositionem adhiberi. Hic sine dubio præpositionis partes tenet, et « ad, versus » significat. Cf. hebraice substantivum פנים et præpositiones compositas לפני, בפני, etc. — סיר, quæcumque origo voci tribuitur, suburbium designat; cf. Hal. 49, v. 9; 147, v. 2; 359, v. 2; 617. — De urbe הרקן Ḥadaḳân, unde noster titulus Berolinum migravit, abunde egimus in præmio interpretationis. — In דיקני 7, iterum pronomen relativum est, sicut in versu 4; דיקני autem, nomen appellativum in versu 2, hic et in versu 9 verbum est significans « acquisivit », acquirente auctore ipso voti Yuha'in (v. 1).

Versus 6. סרום, nomen viri proprium, cuius nullum aliud exemplum certum possidemus. Fortasse tamen latet sub סרעם tabulæ æreæ in Museo Britannico servatæ (Os. 27 = B. M. 16, v. 1 et 10), necnon sub סרען, Hal. 615, v. 22. Quidquid est, radix in geographia Yemeni sæpius reperitur, ubi סרו et סרה mountains designant. — קול princeps est, vassalus « regum » (מלך, v. 1 et 7). — ירם jam occurrit in titulo 24, v. 4. D. H. Müller pronuntiat *Yursim*, Glaser *Yarsum* et titulum suum ineditum 204, ex Ḥâz oriundum, v. 3, confert. Quum Glaser (*Mitteilungen*, p. 57) testetur se pronuntiationem *Yarsum* etiam nunc audivisse, usu hodierno adducimur ut *Yarsum* et ipsi legamus. — Quoad vallem ripariam דאה (cf. דאה, v. 7), radicem nominis et situm loci ignoramus. Contextus solus monet hanc vallem in regione Ḥadaḳâni, utpote partem oblationis, esse quærendam. — Quæ deinde Yuha'in deo Ta'labo consecrat, permagni æstimari videntur. Sed rem tanti momenti dispicere non valemus. Quam vim habeant vocabula inter se conjuncta אהם | אהמה, quæstio est de qua ambigitur. Notis exemplis, quæ Müller, occasione hujus scripturæ, omnia, ut solet, attulit, tantummodo constat nusquam hanc radicem occurrere, quin de ædi-

ficio exstruendo vel exstructo agatur. Muellero assentimur, quum vocabulo אתם seriem substantivorum, quibus diversa oblata exprimuntur, continuari asseverat, sed eundem errare credimus, quum suffixum verbi אתמה ad præcedens עברהו, non ad אתם, ut nos persuasum habemus, pertinere opinatur. Ed. Glaser putat ab אתם novam sententiam initium sumere, a præcedentibus prorsus separatam, et אתם pro verbo, אתמה pro substantivo habet, vertitque: «Und er vereinigte ihren Complex.» Quod nobis minime placet. Vocabulum utrumque, nomen et verbum, grammaticæ statu constructo conjungitur, quemadmodum אולר|חמרהמו «liberos quos largitus est» in titulo 2, v. 6; עלם|ולרהו «juvenem quem peperit» in titulo 19, v. 7 et 8. Suffixum ה (ها) demonstrat vocem אתם feminini generis esse, quod plurali אתמת (Glaser 110, v. 2; 138, v. 2) = ائمت, sicut ارضات, confirmatur; cf. etiam formam singularem ائمة apud Al-Bakri, *Mu'djam*, p. 66 et 172. In Vetere Testamento אתם (Ex., xiii, 20; Num., xxxiii, 6 et 8) nomen est loci in finibus Ægypti et deserti ægyptiaci. Poeta anteislamicus An-Nâbiga Adh-Dhobyâni vallem بطن الاتم, *Al-Atm*, vel *Al-Itm*, dictam, commemorat (Hartwig Derenbourg, *Le divân de Nâbiga Dhobyâni*, Paris, 1869, xxvi, 24, p. 96, 148 et 236; W. Ahlwardt, *The divans of the six ancient Arabic poets*, London, 1870, p. 29 textus, p. 16 adnotationis criticæ). Articulus nomini præpositus indicio est memoriam ejus virtutis appellativæ tum temporis nondum evanuisse; cf. eodem modo deminutivum الاتم apud Yâkût, *Mu'djam*, I, p. 114. Sed etiamsi exemplis non raris ædificii insignis notio insit, de peculiari hujus ædificii natura nos nihil non latet. Ex nostro textu tantummodo apparet multa pecunia opus fuisse, ut auctor voti ædes, *atam* dictas, ædificaret. Quoad מאהם (Hal. 173, v. 3; fortasse in Reh. 10, v. 7, auctore Muellero in *Zeitschrift der deutsch. morgenl. Gesellschaft*, XXX, p. 691; certe bis in titulo n Muelleri, v. 4 et 5; *ibid.*, XXIX, p. 600 et 601), nobis idem significare quod אתם videtur. — במוהבה = מן مواهب «ex donis», cum terminatione feminini, more pluralium apud Sabæos, conjungitur statu constructo cum verbo והבו et iis quæ sequuntur. — Suffixo caret והבו, quum loco accusativi incipientia a אבההו| sibi subjiciat. — Pars subjectiva est אבההו| «majores ipsius et ipsius patrum», etsi D. H. Müller, aliam viam ingressus, transtulerit: «die gespendet hatten seinen Vätern und seinen Oheimen.» אבההו scriptio manca pro אבההו|; cf. ובנהו| pro ובניהו|, v. 1; ואהיהמו| pro ואהיהמו|, v. 5. De littera *hâ*

addita egit D. H. Müller, *Ueber den Gebrauch des äussern Plurals masc. in den südsemitischen Sprachen*, in *Actes du sixième Congrès international des orientalistes, tenu en 1883 à Leyde* (deuxième partie, section 1: sémitique, Leyde, 1885), p. 450; separatim excusum, p. 8. Majores et patruos sic conjunctos invenies in Hal. 188, v. 5. — Sicut D. H. Müller ingeniose monuit, non majores ipsius Yuba'in, quos reges Sama'itarum (v. 1) vidimus, sed soli ipsius patrum principes sunt ignotæ regionis Yuhabib. Cum יהיבב confer יזבב (ياباب «desertum»), nomen regionis Arabum Yoktânidarum in *Gen.*, x, 29; *I Chr.*, i, 23. — ׀]וה]כהמו| ׀]וה]כהמו| «dederunt quod ipsis dederant.»

Versus 7. Reges Sabæ hic primum «reges Maryabi» nominantur; de Maryabo, capite regni Sabæ (סבא, in eodem versu), cf. Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études sur l'épigraphie du Yémen*, I, p. 27. — De tribu Sama', cf. v. 1 et 3. — מלעב (etiam Hal. 262, v. 2, et Glaser 291, in versu titulum circumdante, apud Hartwig Derenbourg, *Yemen Inscriptions*, in *The Babylonian and Oriental Record*, I, p. 178-179) nescimus an appositio sit vocabuli הוהבהמו, naturam doni illustrans. Quid autem מלעב, statu constructo conjunctum cum דראח| עברן|, ubi mirare ד masculinum pro דה feminino (v. 6), significet, non dispicimus. In lexico *Ḳāmūs Al-Firâzâbâdhîi*, sub radice ل, ع, ب, terra Yemenensis (ارضي باليمن), *Al-La'ba* dicta, commemoratur. Neque articuli لُعْبَاءُ et لُعْبَا apud Al-Bakri, *Mu'djam*, p. 492, et Yâkût, *Mu'djam*, IV, p. 358-359, prætermittendi. *Ma'ab* solum irrigatum, ubi aquæ salutare ludunt (لعب), id est fluunt (لعب = سال; cf. Yâkût, *loc. cit.*), designare nobis videtur. — ובהג, ter repetitum (cf. v. 8), continuat brevius ב in במוהבה. Vertimus «et per». — גדיה| הגר|, cf. جَدْوَى «donum», et أُجْدَى «donavit». — Suffixum in להו| ad Yuba'in (v. 1) refertur. — כרבאל| ותר| מלך| סבא; cf. D. H. Müller, *Die Burgen*, II, p. 31 et 40. — Post מוהבה, supple וגר|ית| הג, versu octavo a וו incipiente. Ipsum הגרו errore lapicidæ pro ווהבהו| scriptum esse putamus, collato sequente ווהבהו|. De adhibita dicendi figura, arabice لَفَّ ونشر dicta, vide Silvestre de Sacy, *Chrestomathie arabe* (editio altera), III, p. 141 et seq.; A. F. Mehren, *Die Rhetorik der Araber* (Kopenhagen, 1853), p. 108; Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études sur l'épigraphie du Yémen*, I, p. 11, adn. 2.

Versus 8. מהבת «gratiæ testimonium»; vide supra, p. 53, quæ ad titulum 35, v. 10, adnotavimus. — ההב, a statu constructo מהבת pendens, «quod solvit»; exempla verbi vide apud D. H. Müller, *Siegfried Langer's Reisebe-*

richte, p. 37. — יהעכרב; cf. Hal. 174, v. 1; 204, v. 1; 374, v. 2; 401, v. 2; 670. — דרהאל; cf. Hal. 49, v. 2, 3, 5, 7. — יהפרע; cf. titulum 36. — עהרנהן duale vocis עהר; cf. עהרן, O. M. 2 b, v. 6, apud Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 15 et 17; exempla quæ conguessit Mordtmann in *Zeitschrift der deutsch. morgenl. Gesellschaft*, XXX, p. 31 (etiam D. H. Müller, *ibid.*, XXX, p. 679); *قصر ذي مَعاَهر* apud Al-Hamdâni, *Djazîrat al-'Arab* (ed. D. H. Müller), p. 94, v. 15. עהר idem esse putamus quod alias ער «urbs» = hebraicum עיר nuncupatur; cujus exempla vide in D. H. Müller, *Siegfried Langer's Reiseberichte*, p. 80. Additum *hâ* ad complendam trilateralitatem, sicut in himyaritico בהן «filius» juxta בן, sicut in אבהו (v. 6), crebrisque semiticarum lin-

guarum vocabulîs. Sensus cum nomine urbis apud Hebræos קְרִיתִים dictæ egregie quadraret. In chorographia Glaseri apud *Petermann's Mittheilungen*, 1886, tab. I, urbem *Medinetein*, magis septentrionalem quam *Ḥadaḡân*, eo facilius assimilandam esse arbitramur quod Ed. Glaser ipse nunc persuasum habet *Medinatein* et *Maifa'* metropolim, quæ olim miscuerat, inter se differre. — חיש; cf. *Ḳā'a Ḥais* Ṣayadensem in eadem Glaseri chorographia et oppidum *Ḥais* apud Al-Hamdâni, *Djazîrat al-'Arab*, p. 103, v. 8. — Supple sub fine versus רשאם (v. 4).

Versus 9. Principio perspicue legitur ועסי|וקני, deinde fortasse עמן. Cetera obscura, nisi quod in medio suffixum הו discernimus. Causa voti suscepti nos fugit, quum titulus inferior perierit.

Inde patet titulum sic legendum et vertendum esse :

1	יהען דבין בן יסמעאל בן סמהכרב מלך סמע הקני תאלב ערי טבין נפסהו ובנהו
2	זירם וזיראל וכל ולדהו וקניהו וביתהו יעד וארצתהו תאלקם וכל קניהו וקני אבהו יסמעאל] וק
3	ני ומחמית ועברת ואבית וארצת תורת אבהמי סמהאפק בן סמהיפע מלך סמע בחקלם והגרם ומחמיה] ד
4	נעמן דעסי ושאם יהען עמן בכרם והופעתה והמתעתה והותרעתה ועמן והותרעתה ועמשפק ויהען ו] ע
5	מסמע וגנאם וטרם ואהמו בני ראבן ועברו דת דסמהעלי פנות סיר חרקן דקני ועסי עמן עמש] פק
6	בן סרום קול ירסם ועברו דת דאח ואתם אתמה במוהבת והבו אבהו ואעמכו אקול יהיב ד] תה
7	בהמו אמלך מריב ושעבן סמע מלעב עברן דראח ובחג גרית הגד להו כרבאל ותר מלך סבא ובחג מוהבת וגד] תה הג
8	ר] הו ווהבו שעבן סמע ובחג גרית ומתבת תהב יהעכרב בן דרהאל בן יהפרע דעהרנהן ועברו חיש] דשאם
9	ועסי וקני עמן הו

¹ *Yuhā'n Dhū Bīn, filius Yasmā'ili, filii Samahkaribi, rex Samā'itarum, consecravit Ta'labo Ṭḥabyāni semetipsum, et filios suos,*

² *Zaid et Zaid'il, et omnes liberos suos, et bona sua, et castellum suum Ya'ūd et terras suas Ta'alluk, et omnia bona sua, bonaque patris sui Yasmā'ili, necnon bo-*

³ *na, et territoria et agros litorales, et castella, et terras hereditatum avi sui Samah'afil, filii Samahyaf'i, regis Samā'itarum, ruri et in urbe, et territorium su[um Dhū*

4 Na'mân, quod fecit et instituit Yuhâ'in cum (adjuvantibus) Bakr, et Hauf'athat, et Himmâ'athat, et
 5 Hautar'athat, et (rursus, adjuvantibus) Hautar'athat, et 'Amâsafak, et Yuhâ'in, et ['A-
 6 msamâ', et Ganâ' et Thîrr, et fratribus ipsorum Ru'bânîlis; et agrum suum litoralem, nuncupatum Dhû
 Samah'ali, ex adverso valli Hadaqâni, quem comparavit et fecit (Yuhâ'in) cum 'Amâsafako,
 7 filio Sarwi, principe Yarsumi; et agrum suum litoralem Dhât Da'akh; et aedes sacras, quas ædificavit
 (Yuhâ'in) ex donis acceptis, quum dederunt majores sui et sui patrum principes Yuhaibibi quod [de-
 8 derant ipsis reges Maryabi et tribus Samâ', (scilicet) solum irrigatum agri litoralis Da'akhensis, atque
 per largitiones, quas largitus est ipsi Karîb'il Watar, rex Sabæ, et per dona et largi[tiones, quas largi-
 9 ta est et donavit tribus Samâ', et per largitiones et beneficia quibus benefecit Yathâ'karîb, filius Dhawal'îli,
 filii Yuhafri'i 'Ahranhensis; et agrum suum litoralem Hâis[, quem instituit,
 et fecit, et comparavit, cum (?).

38

Glaser, 304.

(TAB. X.)

Lapis albus, rectis angulis sectus, 0^m,305 altus, 0^m,165 latus, Hadaqâni ab Eduardo Glaser repertus. In summo duo circuli, probabiliter, ut suspicatus est professor Berolinensis Erman, ad imitandos barbare oculos, quales in Ægyptiorum titulis imprimi solent, exarati; cf. supra, p. 51 (sub titulo 32). Animadvertite his duobus circulis puncta in medio abesse quæ occasione tituli 32 notavimus. Sic etiam punctis carent circuli duo in Glaser 338; vide Hartwig Dereubourg, *Yemen Inscriptions*, in *The Babylonian and Oriental Record*, I, p. 202. Monumentum exstat in Museis Regiis Berolinensibus, ubi quatuor litteras deorsum insculptas exscripsimus.

In tabula nostra decima eandem lapidis imaginem invenies, quæ jam in *Sitzungsberichte der Königlich Preussischen Akademie der Wissenschaften*, XXXIX (1886), tab. XIII, nuper enotuit.

Eodem fere tempore de hoc titulo egerunt: D. H. MÜLLER, *Sabäische Alterthümer in den Königlichen Museen zu Berlin*, in *Sitzungsberichte der Königlich Preussischen Akademie der Wissenschaften zu Berlin*, 1886, p. 856; separatim excusum, p. 18; et Ed. GLASER, *Mittheilungen über einige aus meiner Sammlung stammende sabäische Inschriften*, Prag, Juli 1886, p. 76.

Nihil legitur nisi mortui ejus fit commemoratio nomen :

○ ○

⋈

Quod hebraice :

ענבר

Latine :

'Anbar.

Cum hoc nomine proprio confer nomen tribus arabicæ العنبر apud Ibn Doraid, *Istiklāk*, p. 124 et 129;

Wüstenfeld, *Register*, p. 82; necnon nomen proprium vernaculum *Delambre*.

39

Glaser, 303.

(TAB. X.)

Lapis albus, rectis angulis sectus, sicut præcedens, 0^m,28 altus, 0^m,145 latus, Ḥadaḡāni et ipse repertus. In summo oculorum duorum imitatio, sed aliquantulum discrepans ab imagine rotunda quam supra, p. 51 (sub titulo 32) et p. 61 (sub titulo 38), descripsimus. Nempe loco circularum duo quadrata inclinata, sicut in Hal. 378 et in Glaser 296 (*The Babylonian and Oriental Record*, I, p. 195), sed cum quadratis minoribus insertis, superiorem lapidis partem utrinque tenent. Monumentum exstat Londini in Museo Britannico.

In tabula nostra decima imaginem monumenti ex ectypo chartaceo, quod viri humanissimi et doctissimi Bond et Lepage Renouf nobiscum communicaverunt, luce solis expressam invenies.

De hoc titulo egit Hartwig DERENBOURG, *Yemen Inscriptions: The Glaser Collection*, in *The Babylonian and Oriental Record*, I (1887), p. 200.

Unum tantummodo vocabulum, defuncti nomen, insculptum est :

𐤎 𐤏 𐤐

Quod hebraice :

מִדְּבַ

Latine :

Madháb.

Cum hoc nomine hominis proprio cf. Hal. 176, v. 3; 324; Glaser 286, v. 4, et fortasse 333, v. 3, in *The Babylonian and Oriental Record*, I, p. 174 et 201; nomen vici

Madháb, Dûrâno proximi, ubi titulus noster 40 est repertus; fortasse etiam وادی مذب apud J. Halévy, *Rapport sur une mission archéologique*, p. 42.

CAPUT II.

INSCRIPTIONES HIMYARITICÆ ET SABÆÆ

IN REGIONE URBIS DÛRÂN ET IN CAMPO KÂ' DJAHRÂN DICTO REPERTÆ.

ARTICULUS I.

DÛRÂN.

40

Langer, 1.

(TAB. XI.)

Non in urbe Dûrân ipsa, sed in vico vicino Madhâb, titulus, intra mosquitæ parietes servatus, Sigismundo Langer, anno 1882, quum singula lustraret, comparuit. Qui ectypum chartaceum sumpsit, sumptumque ad Davidem Henricum Müller Vindobonam misit, unde Parisios in tempus migravit, ut eo facilius uteremur. Gratias justissimas D. H. Muellero agimus quod sic nostris studiis favorit. In tabula nostra undecima imaginem tituli ex hoc ectypo chartaceo luce solis expressam invenies.

Lapis albus, nunc in tria fragmenta ruptus, 0^m,35 altus, non minus quam 1^m,30 latus, ab agricolis terram vertentibus effossus est in agris *Khara'ib al-hazâ* dictis, qui Madhâbo horæ quadrantis itinere distant. Dûrân et Madhâb apud Al-Hamdânî, *Djazirat al-'Arab* (ed. D. H. Müller), p. 105, v. 8, simul commemorantur (distingue alterum Madhâb, *ibid.*, p. 110, v. 18).

De hoc titulo egit D. H. MÜLLER, *Sabäische Inchriften entdeckt und gesammelt von Siegfried Langer*, in *Zeitschrift der deutschen morg. Gesellschaft*, XXXVII (1883), p. 326-352; separatim excusum et inscriptum *Siegfried Langer's Reiseberichte*, p. 8-34.

Lege certo :

| 𐩸𐩺𐩠𐩬𐩞 | 𐩱𐩪𐩺𐩶𐩢𐩱𐩞 | 𐩺𐩱𐩴𐩶𐩺𐩠𐩬𐩞 | 𐩱𐩶𐩺𐩶𐩴𐩶𐩞 | 𐩶𐩶𐩺 | 𐩺𐩶𐩺𐩶𐩴𐩶𐩞 | 𐩠𐩶𐩶 | 𐩺𐩶𐩺𐩶𐩴𐩶𐩞 | 𐩠𐩶𐩶𐩴𐩶𐩞 | 𐩶𐩶𐩴𐩶𐩞 | 𐩶𐩶𐩴𐩶𐩞 | 𐩶𐩶𐩴𐩶𐩞 | 𐩶𐩶𐩴𐩶𐩞 | 𐩶𐩶𐩴𐩶𐩞 | 𐩶𐩶𐩴𐩶𐩞 | 𐩶𐩶𐩴𐩶𐩞 | 1

𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩴𐩶𐩞 | 1𐩶𐩶𐩴𐩶𐩞

| 𐩺𐩶𐩺𐩶𐩴𐩶𐩞 | 𐩠𐩶𐩶𐩴𐩶𐩞 | 𐩶𐩶𐩴𐩶𐩞 | 𐩶𐩶𐩴𐩶𐩞 | 𐩶𐩶𐩴𐩶𐩞 | 𐩶𐩶𐩴𐩶𐩞 | 𐩶𐩶𐩴𐩶𐩞 | 𐩶𐩶𐩴𐩶𐩞 | 𐩶𐩶𐩴𐩶𐩞 | 𐩶𐩶𐩴𐩶𐩞 | 2

𐩶𐩶𐩴𐩶𐩞 | 𐩶𐩶𐩴𐩶𐩞 | 𐩶𐩶𐩴𐩶𐩞 | 𐩶𐩶𐩴𐩶𐩞 | 𐩶𐩶𐩴𐩶𐩞 | 𐩶𐩶𐩴𐩶𐩞 | 𐩶𐩶𐩴𐩶𐩞 | 𐩶𐩶𐩴𐩶𐩞 | 𐩶𐩶𐩴𐩶𐩞 | 𐩶𐩶𐩴𐩶𐩞 | 3

𐩶𐩶𐩴𐩶𐩞 | 𐩶𐩶𐩴𐩶𐩞 | 𐩶𐩶𐩴𐩶𐩞 | 𐩶𐩶𐩴𐩶𐩞 | 𐩶𐩶𐩴𐩶𐩞 | 𐩶𐩶𐩴𐩶𐩞 | 𐩶𐩶𐩴𐩶𐩞 | 𐩶𐩶𐩴𐩶𐩞

| XW̄f̄W̄∞ | ḤḤḤ | W̄H̄X̄>ḫ̄ | X̄Ḥ | ∞Ȳḫ̄ḤW̄∞ | W̄f̄ḤX̄ | H̄X̄∞W̄H̄ | X̄ȲH̄ | H̄ḤH̄ḤḤ | H̄X̄>∞W̄ | ḤȲȲ 4
 1Ḥ | W̄1W̄∞ | W̄1Ḥ | 1ḤḤ | W̄X̄f̄∞ḤH̄ | ḫ̄X̄8Ḥ | ·W̄ȲX̄1Ḥ1Ḥ
 | X̄W̄H̄H̄W̄∞ | ∞W̄Ȳḫ̄W̄X̄Ḥ∞ | W̄H̄>H̄W̄∞ | W̄H̄ȲX̄ | 1ḤḤ | W̄ḤḤ | W̄Ḥ>∞ | W̄∞ḤX̄W̄∞ | ∞ȲȲ | ·ȲH̄ȲW̄>W̄Ȳ 5
 ȲḤ>∞W̄ | W̄f̄W̄∞ | ḤḤḤḤ∞ | ·W̄ȲX̄ȲH̄Ḥ
 | W̄f̄H̄ḤȲ | ∞W̄ȲȲH̄∞X̄ | X̄W̄Ȳf̄W̄∞ | 1ȲȲḤḤ∞ | H̄H̄>H̄∞ | ḤḤḤ | ḤḤḤ | f̄H̄ḤḤḤ | H̄f̄∞H̄ | W̄X̄∞1 | ∞W̄ 6
 ȲḤḤ | H̄Ȳ1Ḥ | ḤḤX̄H̄ | W̄1ȲḤḤ∞

Quæ hebraicis litteris, suppletis suppleendis, sic transcribimus :

1 אלרפא | אחצן | וכנהו | ערבשמשם | בנו | מדרחם | [ו]מתב | ותפין | ומליכם | ודמרס |
 ועמד | אקול | שעבינהין | מה
 2 אנפם | וככילם | לתמס | אלהן | מנעי | בראו | והותר | והקוח | והשקרן | נטעתהמו |
 תלפם | לת | בפנו | הור | מהפרהמו | למעינן | ובש
 3 ה'הו | כריפם | וכל | נכס | וצוף | וצלל | ותחית | סקף | כון | בהית | נטעתן | תלפם |
 וכל | מורת | וננא | וצובת | מחפרן | מעינן | עדי | רפרת
 4 היא | מורתן | וגנאן | בהית | נטעתן | תלפם | ומסלפהו | זלת | פרזנס | ברדא | ומקמת |
 אלאלתהמ[ן] | עתתר | לגופתם | בעל | עלם | וחלם | בעל
 5 מחרמינה[ין] | יפע | ומתבעם | ורחם | סנה | בעל | שידם | ומדרחם | ואשמסהמו |
 ומנצחת | אביתהמ[ן] | וברדא | ומקם | מראה
 6 מו | לעזם | נופן | יהצדק | מלך | סכא | ורדין | ובאהיל | ומקימת | שעביהמו | מהאנפם |
 וככילם | לתמס | אלהן | מנעי

Sic ergo verte, ni fallimur :

- 1 *Ītrafa' Aḥṣan, et filius ipsius 'Arabšams, nepotes Madhraḥi, [et] Mathāb, et Thifyan, et Milyak, et Dhū Maras et 'Amad, principes tribuum duarum Muha-*
- 2 *nif et Bakīl, e tractu Alhān Mana'ī, condiderunt et fundaverunt, et area subdiali muniverunt, et texerunt prædia sua Talfam, quæ sunt ante receptacula aquæ (?) arcis suæ Dhū Ma'yan, et. . . .*
- 3 *. . . um ipsius Kiryaf, et omnes. . . ., et. . . ., et. . . . tecti, quod fuit in his prædiis Talfam, et omnia propugnacula (?), et muros, et ædes (?) arcis Ma'yan, ad præsidia*
- 4 *horum propugnaculorum (?) et murorum, et terram ipsius complanatam Zalāt-Farzān, ope et potestatibus deorum suo[rum] 'Athlari Dhū Gaufat, domini 'Alami, et Ḥalīni, domini*
- 5 *sacrariorum du[orum] Yaḥf' et Matba', et Rakhāmi Sudjuh, domini Sidi, et Madhraḥi, et Solum suarum, et Nymp harum puteorum domum sua[rum], et ope atque potestate arbitri su-*
- 6 *i La'azi Nauḥān Ynhaṣdik, regis Sabæ et Raidāni, et viribus potestatibusque tribus suæ utriusque Muha'nif et Bakīl, e tractu Alhān Mana'ī.*

In parte inferiore lapidis, a dextera et a sinistra, duo monogrammata apparent, quæ duos ultimos versus utrinque coarctant atque etiam inferius descendunt. A dextera D. H. Müller intellexit primum tituli vocabulum esse legendum, nempe voventis nomen אִלְרַפָּא, אלרפא, *Itrafa'*; a sinistra litteras מַנְעִי, עלנים, dispexit, e quibus tamen nihil elicere tentavit. Juvenili audacia fretus, Mayer Lambert proposuit litteram *lám*, etsi apparentem, negligendam esse, et מַנְעִי, מנעי, *Manai*, ultimum tituli vocabulum, monogrammati proximum, agnovit. Quod nobis veri simillimum videtur. Signum quod speciem litteræ *lám* offert nihil aliud tunc esset nisi cauda litteræ *mím* addita ut ambo imaginis latera ordine quadrarent.

Versus 1. אלרפא, nomen proprium inauditum, cum quo D. H. Müller hebraica יִרְפָּאֵל, יִרְפָּיָה, יִרְפָּאֵל confert, necnon apud Hal. 189, v. 2, יִרְפָּא, fortasse pro יִרְפָּאֵל scriptum. — אַחְצֵן (Hal. 686, v. 1, emendatum in *Zeitschrift der d. morg. Gesellsch.*, XXVI, p. 417) = أَحْضَنُ «firmissimus». — Quum vestigia litteræ *rés* infra manserint, non dubitamus quin cum Muellero «Arab-sams», nomen proprium «occasus solis» (غروب شمس) significans, legamus. Quam lectionem, nuperrime a nobis (supra, p. 12) in incertum revocatam, nunc minime dubiam esse asseveramus, et conferimus itidem cum עֲרַבְשִׁמְסָם in titulis 3, v. 1; 9, et in titulo 8° Academiæ, v. 2, necnon עֲרַבְשִׁמְסָם apud Os. 10 = B. M. 13, v. 1. — מַדְרַח «Madrah» nomen tribus; cf. v. 5 et titulum 41, v. 1. — Continuatur series voventium מַתְּבָ «Mathâb», הפִּין «Thifyan» (itidem in titulo 41, v. 1), מִלְיָק «Milyak» (etiam in titulo 41, v. 1), דְּמַרְס «Dhû Maras» et עַמַּד «Amad». Duo ultima vocabula D. H. Müller aliter interpretatus est, quum ea non nomina propria, sed appellativa haberet. Eo auctore, וְעַמַּד אַרְבִּי מַרְסָם arabico «præditi robore et constantia» significaret. Maxima difficultas hæc esset, quod הַ, singulare sine dubio, locum pluralis teneret. Præterea non putamus hanc translationem contextui plane convenire. Nobis potius placet dignitatum mentionem ab אַקוּל «principes» initium sumere. — De voce קוּל «princeps», cujus plurale אַקוּל hic occurrit, vide titulum 37, v. 6. — De duali שְׁעִבְיָנָהּ (cf. v. 5 שְׁעִבְיָנָהּ), cum duplici demonstrativo, vide quæ occasione hujus loci D. H. Müller optime disseruit et comparavit.

Versus 2. Tribus utraque affertur, scilicet מוּחַנִּיף «Muha'nif» = مَوْحِنَف, servato *hê* quartæ formæ sicut in imperfecto יִהְצֵדֵק (v. 6), et בכִּיל = يَكِيل. Nomen Muha'nif iteratur in v. 6, necnon in titulis 41, v. 1 et 4, et 46, v. 2; fortasse in O. M. 7, v. 4 (Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 29 et 31). Quoad Bakilum, tribum Hamdânensem hic non designat. De hodierno كَابُ Bakil, quod Dûrânô adjacet, vide D. H. Müller, qui

ad hunc locum monet in *Al-Iklil*, x, 3, unum e quatuor filiis Albâni Bakilum dici. — Ne mireris ergo in nomen אֲלַהָן «Alhân» paulo post incidere, separante הַמַּס «e tractu», sicut D. H. Müller vertit, solo contextu ductus. — A verbo בְּרָאוּ incipit descriptio ædificationis quæ hoc titulo commemoratur. Inter quatuor verba continua, tria in titulo 17, v. 2, jam occurrerunt; הַקוּהַ autem, quod in ectypo chartaceo non dubium videtur, cum قَاة «area media subdialis» jungimus, quasi verbum in quarta forma denominativum «area media subdiali munire» significans obvium habeamus. Vide formam decurtatam הַקַּה in titulo Glaseri 285°, v. 4, apud Hartwig Derenbourg, *Yemen Inscriptions*, in *The Babylonian and Oriental Record*, I, p. 174. Substantivum מְקַה supra, p. 44, in titulo 28, v. 2, agnovimus. — נִטְעַהְמֹו (cf. נִטְעַהְתֵּן, v. 3) plurale est, cum suffixo pluralis. Vocabulum نَطَاع sic in *Kâmûso* explanatur: نَطَاعُ الْقَوْمِ جُنَابَهُمْ وَأَرْضَهُمْ. — Nomen proprium הַלְפָם «Talfam» tertia persona est feminina imperfecti verbi لَفَمَ; cf. تَفَّصَّ = הַפִּץ in titulo 1, v. 4. — הַ pronomen relativum est; cf. titulum 37, v. 4 et 5. — בְּפַנּוּ præpositionis sensum accepit, ut Glaser, *Mitteilungen*, p. 43-50, nos docuit. — Locum nostrum separatim, *ibid.*, p. 48, tractavit et הוּר cum vocabulo hodie apud Yemenenses usurpato هَوْرِي comparavit, quippe quod de lignis adhibeatur quibus fontes ipsi vel fontium situlæ sustinentur. Auctore Glasero, הוּר conceptacula aquarum ad defensionem arcis necessariorum exprimit. Quod ad sensum arabici هَوْر «palustria» quadrare videtur; de quo sensu vide Al-Belâdsori, *Liber expugnationis regionum* (ed. De Goeje), Lugduni Batavorum, 1863-1866, II, p. 39; De Goeje, *Bibliotheca geographorum Arabum*, IV (1879), p. 370; A. von Kremer, *Ueber das Einnahmebudget des Abbasiden-Reiches*, Wien, 1887, p. 41. Conferendum nomen castelli מְהוּרָן in titulo 41, v. 2. — Nomen arcis דְּמַעִינָהּ (cf. מְעִינָהּ, v. 3) fortasse comparet in titulo Glaseriano. 287, v. 6 (*The Babylonian and Oriental Record*, I, p. 174-175).

Versus 3. וּבִשְׁהַרְהוּ, ut D. H. Müller legit, alterum

quatuor verborum complementum videtur esse, nisi præpositione כ hic eadem præpositio quæ in בפנו (v. 2) continetur. Substantivum בשהר D. H. Müller arabico مَشْهَد «locus concessus» assimilavit, permutato mim arabico in bet himyariticum, ut sæpe solet. Etsi nihil melius afferre possumus, non credimus ejusmodi permutationem in substantivis loci vel temporis admittendam, in quibus mim servatur; cf. מעין (v. 1 et 2), nomen arcis = מעין «locus fontis», et multa alia. — Nomen proprium כריפם Kiryaf, sicut הפין Thifyan (v. 1), pronuntiavimus. — וצלה | וצלה | וצלה | וצלה quatuor nomina sunt, statu constructo cum סָעַף «tectum» (Hal. 485, v. 2 et 4) conjuncta, quemadmodum quatuor verba continua in versu præcedente ad ædificationem pertinuerunt. De hac peculiari linguæ himyariticæ constructione, vide supra, p. 57, quæ ad titulum 37, v. 3, adnotavimus. Quid autem valeant hæc quatuor voces non plane intelligimus. D. H. Müller censuit נכס septimam formam esse verbi کام vel کم «opernit»; צוף arabico صوف «lana» contulit; צלל (etiam apud Hal. 40) radici טלל «textit» (Hal. 192, v. 2) æquiparavit; denique תחיה in «fulturam tecti» vertit, comparatis arabico تَحْت, hebraico תחת. — Substantivum סכה statu constructo cum verbo כון conjungitur; similia in titulis 2, v. 6; 19, v. 7; 30, v. 4, notavimus. — היא est pronomen demonstrativum femininum, cujus formas binas, et hanc et alteram היא, in versu 4 invenies. — מורה; cf. מורה, v. 4, et מורה in titulo Academiæ 14, v. 6 (Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, 1, p. 77 et 80). Quum מורה viam stratam et æqualem designet, hic de propugnaculis agi conjecimus. | מורה | וצובה | וצובה seriem substantivorum iterum præbet, statu constructo cum sequente מעין «arx Ma'yan» conjunctam. גנא «murus» (cf. v. 4) pernotum. Quoad צובה arabico صوبَة «locus ubi res coacervantur» collato, «ædes arcis» hoc plurali exprimi credimus. — עדי nusquam «ad», ut Müller arbitratur, potius autem «intra» significat; vide quæ, p. 10, ad tituli 2 versum 6 adnotavimus. — Radici وفد significatio adjumenti et beneficii inest. Plurale רפרה in plurale «præsidia» vertimus.

Versus 4. היא altera scriptura pro היה; cf. hunc versum et versum præcedentem. — מסלף = مسلف «terra complanata conserendi causa»; cf. O. M. 2 b, v. 5. — זלה | פרונם nomen compositum est hujus «terræ complanatæ». Mordtmann omnia exempla vocabuli זלה, quod genus ædificii designat, congressit in *Zeitsch. der d. morg. Gesellschaft*, XXXIII, p. 492; cf. etiam D. H. Müller, *Die Burgen und Schlösser Südarabiens*, II, p. 19, et adde, ut recte monet D. H. Müller, Hal. 40. Cum פרונם compares

licet arabicum أفرد; cujus origo non minus obscura quam nostri frise eodem sensu usurpati; vide Hartwig Derenbourg, *Note sur quelques mots de la langue des Francs au XIIe siècle*, in *Mélanges Léon Renier* (Paris, 1887), p. 461, separatim excusum, p. 13. — Sequitur tertia pars tituli, ubi إلهاف et ceteri «deos suos» (אלהתהמו) qui ædificationi favorunt enumerant. Qui dii præsides sunt: 1° Athtar Dhû Gaufat, dominus 'Alami; 2° Halim, dominus sacrariorum duorum Yafi' et Matba'; 3° Rakhâm Sudjuh, dominus Saidi; 4° avus in deos receptus Madhrali (cf. v. 1); 5° Soles deæ; 6° Nymphæ puteorum, deæ Solibus inferiores. Deinde ordinatim sequuntur, ut minores operis exacti adjutores: 7° La'az Naufân Yuhashdik, rex Sabæ et Raidâni; 8° tribus utraque Muha'nif et Bakil. Sic, a diis orsus, auctor tituli per semideum et per deas vicissim transit ut gradatim primum ad regem, deinde ad tribules perveniat. Sed, his præmissis, jam singula consideremus. — מקמה plurale est, cujus singulare מקם in versu 5° occurrit. — גופתם (decurtatum in נפתם in titulo 41, v. 3) provinciam Yemeni الجوف Al-Djauf, id est «planitiem» inter montes, dictam designat. D. H. Müller existimat Gaufatum campo Kâ' Djahrân dicto esse assimilandum. Quod probamus. — علمם (cf. titulum 41, v. 1 et 3), nomen sacrarii, ubi Athtar Dhû Gaufat colebatur, in colle sine dubio ædificati. De hoc vocabulo, cf. Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, 1, p. 8. Nonne علمם ab Ibn Doraid, *Istikâk*, p. 128, v. 18, أعلى موضع في الجبل «locus altissimus in monte» definitur? — Deus حکلم Halim (deum) elementem designat. Animadvertite للحلم, cognomen Allâhi, apud Lane, *An Arabic-English Lexicon*, p. 633 a, et حکلم frequens Allâhi epitheton in *Corano* (II, 225, 236, 265, etc.).

Versus 5. Complemus [יין] מחרמינה, duale simile duali שעכניה (v. 1). — Nomina sacrariorum duorum sunt יפע, id est splendidus vel eminent; cf. פיע, nomen oppidi apud Josue, XIX, 12, necnon يَفَع «collis»; et מהבע, scilicet, ni fallimur, templum principum Tubba' (تَبَع) nuncupatorum. Recordare tamen dignitatem תבע Tubba' a titulis Yemenensibus hactenus abesse, si nomen proprium תבעכר «Tubba'karib» (Fr. 56, v. 1; Os. 10 = B. M. 13, v. 5; 14 = B. M. 15, v. 6; etc.) et nomen appellativum in tituli spurii versu 2 excipias, quem Fr. Lenormant bis edidit in *Comptes rendus de l'Académie des inscriptions et belles-lettres*, nouvelle série, IV (1868), p. 64, et in *Lettres assyriologiques* (Paris, 1872), II, p. 9, et quem J. Halévy in *Études sabéennes* (Paris, 1875), p. 187-191, retractavit. — Deus Rakhim Sudjuh, do-

minus Saidi, inauditus. Arabice رَحِيمٌ «misericors, lenis» significat, quum radix رَحِم idem valeat ac usitatio-
 رحِم. Quod de nomine dei Ḥalim (v. 4) observa-
 vimus, adjectivum divinitati proprium nominis divini vim
 adipisci, potest etiam dici de Rakhim Sudjuh. — שיך,
 nomen sacrarii; cf. nomina propria locorum السيدان et
 السيدان apud Yâkût, *Mu'djam*, III, p. 211. — Post men-
 tionem deorum fit mentio avi, cujus nepotes prædia sua
 Talfam texerunt (v. 1 et 2). Cf. similia in titulis 20, v. 3
 (supra, p. 32-33); 21, v. 2 (supra, p. 34-35); atque
 apud Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, 1, p. 10-11.
 — Solem (شمس) deam esse apud Himyaritas testatur
 בעלה «domina» appositum in titulis 11, v. 1 (supra,
 p. 22-24), et 43, v. 3 et 5. אשמהמו, plurale ipsorum
 deas Soles comprehendens, in titulo 46, v. 5, item inve-
 nies. — Deabus superioribus cælum habitantibus oppo-
 nuntur deæ subterraneæ quæ ne aqua puteorum arescat
 provident. Quæ deæ אביהמו | מנצחה «aqua conspergentes
 domos ipsorum» nuncupantur. Cf. femininum [המו]מנצחה
 in titulo Glaseri 289°, v. 4 (Hartwig Derenbourg, *Yemen
 Inscriptions*, in *The Babylonian and Oriental Record*, I,
 p. 175-176), et masculinum מצחהמו in titulo 41, v. 4,
 cum elisione litteræ *nûn*, necnon plane scriptum מנצחהמו
 in titulo 47, v. 2, cujus occasione D. H. Müller fuse de
 puteis التواضع et de diis puteorum custodibus disseruit.
 Vide D. H. Müller, *Siegfried Langer's Reiseberichte*, p. 53-
 55, separatim excusum ex *Zeitsch. d. deutsch. morg. Ge-
 sellschaft*, XXXVII (1883), p. 371-373. Nymphas puteo-

rum non ad verbum, sed ad sententiam, fortasse nimia
 cum libertate, transtulimus.

Versus 6. Dominus ipsorum (מראהמו) «La'az Naufân
 Yuhaşdik, rex Sabæ et Raidâni», indici addendus, quem
 ante repertum hunc titulum scripsit D. H. Müller, *Die
 Burgen*, II, p. 42-44. Nomen proprium La'az nobis de-
 curtatum videtur ex אלעז «Il robor est»; cf. Hal. 77,
 v. 1 (pro סלעז); 231, v. 7; etc., necnon Ἐλέαζος *Peripli
 maris Erythræi* apud Carolum Muellerum, *Geographi Græci
 minores*, I, p. 277. — נושן cognomen, e radice ناض «elatus
 est, eminuit»; cf. nomen proprium נושם in O. M. 17,
 v. 1 (Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 66-
 67), et cognomina ינה, תנה = ينف, ينف. — יהצדק =
 يهدق carminis Kalâitici, v. 265, apud D. H. Müller,
Siegfried Langer's Reiseberichte, p. 41. Sensus quartæ
 formæ hic cum usu hebraico magis quam cum arabico
 congruit. — אהיל plurale sicut latinum *vires*; cf. titu-
 lum 41, v. 4. — De plurali מקימה (etiam מקמה in
 nostro versu 4), vide D. H. Müller apud Mordtmann und
 Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 104. — Miraberis spatium
 vacuum inter דהמס et אלהן. D. H. Müller ideo [ן]דהמס
 אלהן legi, etsi versus secundus in eodem contextu certo
 אלהן דהמס præbeat. Muellieri interpretationem ideo im-
 probantes, nos potius conjicimus penes lapicidam spa-
 tium vacuum majus remansisse quam quod litteris, quas
 describendas habebat, impleteret. Quum autem ultimum
 vocabulum, monogrammate repetitum, monogrammati
 proximum esse vellet, intervallum in medio versu prop-
 terea reliquit ut eum usque ad finem perduceret.

ARTICULUS II.

DĀFF.

41

Langer, 2.

Quum, Ḥodaida profectus, Şan'âum Ed. Langer pergeret, altero vicesimo die mensis martii
 anni 1882 vicum Dâff attigit, ubi tres titulos exteriori mosquitæ muro inclusos reperit et exscripsit;
 vide D. H. Müller, *Siegfried Langer's Reiseberichte aus Syrien und Arabien*, p. xxxiv. Anno 1886, unde-
 cimo die mensis januarii, Ed. Glaser per Dâff transivit, atque sibi novum titulorum exemplar e lapi-
 dibus confecit, quod ineditum summa cum humanitate nobis commisit ut in publico proponeretur.

Dâff, nunc pagus quinquaginta domuum super tunnulo situs, tempore Al-Hamdânî, scilicet
 decimo Christi seculo, prima inter urbes provinciæ Djahrân dictæ habebatur; vide Al-Hamdânî, *Dja-*

zirat al-'Arab (ed. D. H. Müller), p. 111, v. 14; et cf. Yaḳūt, *Mūdjam*, IV, p. 438, sub voce مخاض «provincia Djahrân». Jam decimo septimo Christi seculo a vetere gloria desciverat, quum in descriptione Yemeni, qualis tunc temporis erat, quam F. Wüstenfeld edidit, omittatur; cf. F. Wüstenfeld, *Jemen im XI. (XVII.) Jahrhundert* (Göttingen, 1884). Niebuhr non solum de vico quem *Höddäfa* vel *Eddoffa* (quod nihil aliud est quam الصاقه, cum articulo et terminatione feminini), sed etiam de titulo litteris obscuris scripto retulit. Vide ejus *Beschreibung von Arabien* (Kopenhagen, 1772), p. 234; gallice *Description de l'Arabie* (Paris, 1779), II, p. 68.

Prisca provincia (مخاض) Djahrân, nunc imminuta et *Kâ' Djahrân*, id est campus Djahrân, nuncupata, unius circiter diei itinere inter occidentem et meridiem a Šan'âo distat. Octo titulos, quos S. Langer in hac regione invenit, servata dispositione quam D. H. Müller in eorum descriptionem introduxit, eodem ordine tractabimus. Non inconsulto enim titulum suum Däffensem primum ad titulum Madhâbensem (apud nos 40) propius admovit, quum re et verbis ambo concinant. Quod imitari statuimus.

Lapis albus, cui primus Muelleri titulus Däffensis, apud nos 41, inscriptus est, 1^m latus, 0^m,40 altus est. A dextera integer, aliquot damna a sinistra accepit.

De titulo egit D. H. MÜLLER in *Zeitschr. der deutsch. morg. Gesellschaft*, XXXVII (1883), p. 352-361; separatim excusum sub titulo: *Siegfried Langer's Reiseberichte*, p. 34-43.

Hæc in apographo Glaseri inedito leguntur :

?
?
?
?
?

?
?
?
?

Quæ hebraice sic transcribimus :

?
?
?
?

Versus 1. אבכרב. Vide titulum 20, v. 1 (supra, p. 32-33), et titulum 12^m Musei Luparensis, v. 5, apud Joseph et Hartwig Derenbourg, *Les monuments sabéens et himyarites du Louvre*, p. 16. — Cognomen יהבבן novum et obscurum. D. H. Müller يوظبن confert, enjus *wāw*, servato *hé* quartæ formæ, ceciderit. Arabice مواظب «assiduus, perseverans» significat. Nomen proprium וזבבן, in Os. 30 = B. M. 27, v. 1, radicem וזבב apud Sabæos usitatam fuisse demonstrat. De vero cognominis sensu in-

certi, meliora afferre nequimus. — Legendum sine dubio מדרה, nomen tribus, sicut in titulo 40, v. 1 et 5. Itaque vocabulum בן præcedens non filium, sed nepotem designat. — אבוכרב etiam ex titulo 40, v. 1, noveramus. — Abûkarîb, Thifyan et Milyak «sacerdotes (sacerarii) 'Alam et principes tribus Muha'nif» dicuntur. 'Alam hic brevius pro «'Athtar Dhû Gaufat, dominus 'Alami» (vide v. 2 et 3, et titulum 40, v. 4) adhibetur, quum vocem רשו «sacerdos» nomen dei semper proxime sequatur. Sacer-

dotium cum principatu conjunctum iisdem hominibus apud populos semiticæ originis committi solet. D. H. Müller provocat ad recordandum antiqui Malkiṣedek, qui (*Gen.*, xiv, 18) appellatur «rex Salēmi, sacerdos Ēli supremi». Vide etiam exempla similia apud Assyrios, ut nos monuit professor in universitate Pennsylvania Philadelphiana, Morris Jastrow junior, litteris die quinto octobris 1887 scriptis. Quod nobis confirmat sodalis noster, vir doctissimus Julius Oppert. Vide etiam titulum phœnicium Tabniti nuperrime repertum, v. 1 et 2, necnon titulos Maʿini a Jos. Halévy repertos, secundum interpretationem quam Ed. Glaser, in *Südarabische Streitfragen* (Prag, 1887), p. 27-29, nostra sententia rectam, proposuit. Apud Arabas, *khalifa*, utpote qui *imām* eo ipso fieret, res divinas non magis quam humanas gubernavit; quod duplex imperium hodierni khalifatus successores sibi vindicare non desierunt. — De tribu Muha'nif, cf. versum 4, et titulum 40, v. 1, 2 et 6. — Ultimæ versus litteræ ab Indo quodam per vicum Dāff transeunte deleta sunt; vide S. Langer in D. H. Müller, *Siegfried Langer's Reiseberichte*, p. xxxiv. Comple : בהרתן | והרתן, sicut in tituli 17 v. 2.

Versus 2. Pro והשרקן tituli 17, v. 2, legitur hic והובן, uno et eodem sensu; cf. titulum 36. — Castella duo sunt מהורן, scilicet «locus ubi sunt aquæ receptacula» (cf. הור in titulo 40, v. 2, et quæ ad illum locum adnotavimus), et יסר, nisi יכר legendum est, Glasero inter duas lectiones ambigente. Si יכר legas, Ed. Glaser monet amnem, وادی یسار *Wādī Yasār* nuncupatum, per vicum Bait Farḥān, in regione Ānis, ad occidentem urbis Yafa^c (cf. sacrarium יפס in titulo 40, v. 5) fluere et duarum horarum itinere inter occidentem et septentrionem ab urbe Dûrān distare. Sin autem יכר anteferas, de یکار *Yakār* vel یکاران *Yakārān*, ubi titulus noster 46 repertus est, cogites decet. — Quod genus ædificationis משרד nominetur ambiguum. D. H. Müller ædificia adjuncta designari hoc vocabulo existimat. Nos autem, Glaserum secuti, מען | ומשרד | מען (Hal. 191, v. 1; 192, v. 3, etc.) «rex Maʿini et sacerdos Maʿini» vertimus (vide quæ ad versum primum adnotavimus) et משרדהמו hic (itidem משרדם in Hal. 353, v. 12, et משרדם in Hal. 365) templum, vel potius sacellum significare persuasum habemus; cf. Ed. Glaser, *Südarabische Streitfragen*, p. 25. Alio plane sensu משרדנהו «duo archetypa» in titulo 26, v. 6, adhibetur, modo ut deficientia juste restituerimus, interpretatioque nostra comprobetur. — De nomine sacelli הרור tacet D. H. Müller, qui hoc vocabulum in transcriptione sua hebraica omisit. Legimus Hirwar, himyaritico more, sicut in versu primo Thif-

yan et Milyak legimus. Sic ad خور et خوراة «calere» conferenda adducimur. — Inter deos præsides apparet primus 'Athtar Orientalis, custos monumentorum; vide, supra, p. 32-35, occasione titulorum 20, v. 4; 21, v. 3. — אלהמו «deus ipsorum»; cf. v. 3. De אל «deus», nomine appellativo, vide, supra, p. 20, 34 et 40, quum de titulis 8, v. 2; 21, v. 2; 26, v. 2, egimus.

Versus 3. גבתם, scriptio manca pro גובהם in titulo 40, v. 4. — Post 'Athtarum Orientalem et post 'Athitarum Dhû Gaufat enumerantur ut construentibus opem ferentes «Orientalis et Dhât Himyam, domini ambo sacrarii Raidân». Deus et dea, in eodem sacrario culti, divino matrimonio conjuncti, sunt sol oriens et dea solaris Dhât Himyam. Müller non dubitat quin sacrarium Raidân inclyto regum Himyaritarum castello sit assimilandum, ubi deæ Soles sua templa certo habuerint. — Quinti dei nomen בשר | بشير, *Basir*, nihil significat nisi numen propitium «nuncium exoptatum afferens». — מצחהמו, pro מנצחהמו (sic in titulo 47, v. 2), deus mas est, cujus socias אביתהמו | מנצחה in titulo 40, v. 5, animadvertimus. Sacrarium deo consecratum nuncupatur שבוען. Cetera exempla hujus nominis proprii D. H. Müller conguessit; vide ejus *Siegfried Langer's Reiseberichte*, p. 53. Idem Sabʿān pronunciat, ejusque exemplo moveremur, nisi Glaser nos monnisset vicum Šubâ^c (شباع) non longius intervallo unius horæ et dimidiæ orientem versus Yakāro distare. Fieri potest duas eloquendi rationes valuisse, Šubâ^c et Šubâʿān, quemadmodum in eadem regione Yakār et Yakārān pariter usurpabantur.

Versus 4. Deus sextus est ipsis, id est tribulibus, peculiaris Sol; cf. itidem שמסהמו supra, p. 22-24, in titulo 11, v. 1, et infra in titulo 43, v. 2 et 3; necnon plurale אשמסהמו in titulo 40, v. 5. De nostro titulo 11, vide nunc J. H. Mordtmann, *Vergessene himjarische Inschriften*, 1, in *Zeitschrift der deutschen morg. Gesellschaft*, XLI (1887), p. 308-310. — ותהרג vocabulo ותקם in titulo 40, v. 5, respondet. Dignitate auctus ea, qua potestas תהרג dicta ei defertur, nominatur מהרג; vide titulos Glaseri 275-276, v. 2, et Houṣn Gurābi, v. 6, apud J. H. Mordtmann, *Neue himjarische Inschriften*, in *Zeitschr. der d. morg. Gesellschaft*, XXXIX (1885), p. 228 et 231. תהרג, collato arabico حرج «in angustiam redegit», arbitrium, imperium significare nobis videtur. Quæ Ed. Glaser, *Mittheilungen*, p. 77, de hodierno apud Yemenenses usu hujus vocabuli memorat cum iis egregie congruunt quæ Silvestre de Sacy in sua *Chrestomathie arabe* (ed. altera, I, p. 255) docuit. — Lege یسار = یاسر, ut suadet D. H. Müller, et cf. titulum 46, v. 1. یسار *Yāsir*

a יסר *Yasâr*, nomine castelli in v. 2, distinguendum. — Nota cognomen יהצדק, quod in titulo 40, v. 6, jam invenimus, hic a nomine יסרם separationis linea non dirimi. — Sicut La'az Naufân Yuhaşdıġ tituli 40, v. 6, sic etiam Yâsir Yuhaşdıġ indici regum Sabæ et Raidâni addendus, quem ante repertos hos titulos D. H. Müller operi suo *Die Burgen*, II, p. 42-44, inclusit. — אהיל; cf. titulum 40, v. 6. — D. H. Müller censet ultimum vocabulum יצע nomini tribus מהאנפם addi, ut tribus Muha'nif pars definita discernatur, et comparat *Manâ'i*

post *Alhân* in titulo 40, v. 2 et 6. Quod nobis minime placet, quum in titulo 40 *Alhân Manâ'i* bis legamus et duo hæc vocabula penitus cohærere videantur; Muha'nif autem sine ulla appendice, non solum in titulo 40, v. 1 et 2 et 6, verum etiam in ipso titulo de quo agimus, v. 1, inveniamus. Inde adducimur ut aliam et fortasse meliorem viam ingrediamur. Nempe יצע = یضع nomen artificis esse, qui titulum lapidi inscripsit, suspicamur. Vide talem sculptoris alterius subscriptionem supra, p. 15-19, sub fine tituli 6, v. 4.

Omnibus bene perpensis, titulus hoc modo complendus et vertendus nobis videtur :

1 אבכרב | יהטבן | בן | מדרה[ם] | ותפ[ין] | ומ[לי]כס | ארשו | עלם | אקול | שעבן | מהאנפם | ברא[ן] | והותרן
 2 ותובן | ביתיהמו | מהורן | ויסר | ומשודמהמו | הרור | בררא | עתתר | שרקן | ואלהמו | עתתר | ר
 3 גפתם | בעל | עלם | ושרקן | ורת | חמים | בעלי | מהרמן | רידן | ואלהמו | במצחהמו | בעל | שבען
 4 ושמסהמו | ובררא | ותהרג | כראהמו | יסרמיהצדק | מלך | סבא | ורירדן | ובאהיל | שעבהמו | מהאנפם | יצע

- 1 *Abûkarîb Yuhathîb Madhrahensis, et Thif[yan], et Mi[ly]ak, sacerdotes (sacrarîi) 'Alam, principes tribus Muha'nif, condide[runt], et fundaverunt,*
- 2 *et texerunt duo castella sua Mahwar et Yasâr, et templum suum Hirwar, ope 'Athtari Orientalis, et dei sui 'Athtar Dhû*
- 3 *Gaufat, domini 'Alami, et Šarġâni et Dhât Ĥimyam, utriusque domini sacrarîi Raidân, et dei sui Bašîr, et dei sui puteis aquam suppeditantis, domini Šubâ'âni,*
- 4 *et Solis suæ; atque ope et imperio arbitri sui Yâsir Yuhaşdıġ, regis Sabæ et Raidâni, et viribus tribus suæ Muha'nif. Yađâ'.*

Quum inter structores ædificiorum Thifyan et Milyak in titulis 40 et 41 occurrant, D. H. Müller nobis rectissime hoc modo concludere videtur, quum reges La'az Naufân Yuhaşdıġ tituli 40, v. 6, et Yâsir Yuhaşdıġ tituli 41, v. 4, solii Sabæ et Raidâni heredes, unum alteri protinus successisse contendit, proxima patris et filii cognatione probabiliter inter se junctos. Cf. D. H. Müller, *Siegfried Langer's Reiseberichte*, p. 40. Utcumque se ea res habet, utrum La'az ante Yâsir an Yâsir ante La'az ordine sit collocandus, et quando uterque regnaverit, ignoramus.

Fragmentum, a sinistra fractum, externo mosquitæ muro, sicut præcedens, inclusum, Ed. Langer anno 1882 altero vicesimo die mensis martii exscripsit. Rursus Ed. Glaser, anno 1886, undecimo die mensis januarii, apographum sibi confecit et nobis publici juris faciendum commisit.

Titulum ex apographo Langeri edidit et interpretatus est D. H. MÜLLER in *Zeitschrift der deutsch. morg. Gesellschaft*, XXXVII (1883), p. 361-362; separatim excusum sub titulo : *Siegfried Langer's Reiseberichte*, p. 43-44.

Hæc, auctore Glasero, leguntur :

| 1ħπΨ◦◦ | Χ8◦Ψ1 1
 ◦ | ηπ | ΣΧδζη | ◦ΣΨ7κ7 | η 2
 ◦ | Χ8◦◦ | ◦ΣΨ7κ | π◦ | Σηη◦ . . 3

Quæ hebraicis litteris sic transcribimus :

לחיעתה | ווהבאל | 1
 ן | הגרהמו | נשפתם | בן | מ 2
 ן | ערנם | וב | המו | ועתתר | 3

Versus 1. Initium tituli non habemus, quum primum inter nomina propria ædificantium vel voventium cognomen vel patris mentio comitari soleat. Ideo littera *wâw* ante לחיעתה supplenda. — לחיעתה; cf. titulum 2, v. 2. — ווהבאל; vide titulum 1, v. 6.

Versus 2. Ante הגרהמו « urbs ipsorum » (cf. titulum 43, v. 3, et Hal. 40) supplendum ן[בראו | והוהרן | ונגא], vel aliud simile; cf. Hal. 280-323; 325; 326; 328; 331; 332; 340, ubi unus et idem titulus quinquagies repetitur; necnon titulos nostros 4, v. 2; 6, v. 3; 17, v. 2; 40, v. 2; 41, v. 1 et 2. Fortasse, pro ונגאן, conjice ורוכן, sicut in titulis 36, et 41, v. 2. — נשפתם urbis magnæ nomen esse debet, quum הגר de oppidulo nusquam adhibeatur; cf. Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 99, adn. 1. Hoc autem nomen, quod in titulo 43, v. 3, iterum apparebit, Muellero videtur esse antiqua appellatio urbis Dâff; cf. D. H. Müller, *Siegfried Langer's*

Reiseberichte, p. 7. Nos autem provocamus ad comparandum *مخلاف نَسَافَانِ mikhlâf Nasafân*, Dhamâro vicinum, in finibus meridionalibus campi Kâ' Djahrân dicti, apud Yâkût, *Mu'djam*, IV, p. 781; cf. D. H. Müller, *Siegfried Langer's Reiseberichte*, p. 4. — ב]והרם, quod D. H. Müller post בן proponit, domui et castello potius quam urbi conveniret. Nos ב]מ[קה in ב]מ[קה « Nomine Īmaḳḳâhi » corrigendum credimus (vide titulum 43, v. 4) et, collato titulo 18, v. 2, legimus deinde ור[המ]ים.

Versus 3. Lege ב]ערנם, versu secundo in ור[ה] desinente. Dea Dhât Ba'dân jam in titulo 18, v. 2, occurrit; cf. supra, p. 28. — Deinde וב]אלהמו, sicut in titulo 41, v. 1 et 2, legimus. Cf. præsertim וב]אלההמו, idem significans, post ב]ערנם, apud Os. 32 = B. M. 30, v. 4. — Ne litteræ *wâw* sequentis rationem habeas. « Ipsorum deus » est 'Athtar. — Vestigia litteræ *wâw*, aliud dei nomen antecedentis, apparent.

Ex his quæ diximus patet titulum ex parte sic restituendum et vertendum :

ן | לחיעתה | ווהבאל | [בראו | והוהרן | ונגא 1
 ן | הגרהמו | נשפתם | כאלמ[קה] | ודה | המים | ור 2
 ה | ב]ערנם | וב | אלהמו | עתתר | ו 3

1 et] *Lehî'athat, et Wahb'il* [condiderunt et fundaverunt, et muro circumdederunt urbem suam Nasafat. Nomine Īmaḳḳâhi, et Dhât Himyami, et Dhât Ba'ddani, et nomine dei ipsorum 'Athtari, et.

43

Langer, 4.

Lapis, a dextera fractus, eidem mosquitæ Dâffensis muro, cui tituli 41 et 42, sed inversus inclusus est. Cujus apographa Langeri et Glaseri compares licet, prius Langeri a Davide Henrico Müller editum, posterius Glaseri a nobis, viri humanissimi permissu, nunc primum in lucem prolatum. Litteræ parvæ et erasæ non jam oculis clare percipi possunt.

Titulum edidit et illustravit D. H. MÜLLER in *Zeitschrift der deutsch. morg. Gesellschaft*, XXXVII (1883), p. 362-363; separatim excusum sub titulo : *Siegfried Langer's Reiseberichte*, p. 44-45.

Hæc in apographo Glaseri leguntur :

1. 𐤁𐤏𐤏 | 𐤏𐤁𐤏 | 𐤏𐤏𐤏 | 𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏 | 𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏
 2. 𐤁𐤏𐤏 | 𐤏𐤏𐤏 | 𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏 | 𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏 | 𐤏𐤏𐤏𐤏
 3. 𐤏𐤏𐤏 | 𐤏𐤏𐤏𐤏 | 𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏 | 𐤏𐤏𐤏 | 𐤏𐤏
 4. | 𐤏𐤏 | 𐤏𐤏𐤏𐤏 | 𐤏
 5. 𐤏 | 𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏 | 𐤏𐤏𐤏𐤏 | 𐤏𐤏𐤏 | 𐤏𐤏𐤏
 6. 𐤏𐤏 | 𐤏𐤏𐤏 | 𐤏𐤏𐤏 | 𐤏𐤏𐤏𐤏 | 𐤏𐤏

Quæ hebraicis litteris :

1. 𐤁𐤏𐤏 | 𐤏𐤏𐤏 | 𐤏𐤏𐤏 | 𐤏𐤏𐤏𐤏 | 𐤏𐤏𐤏
 2. 𐤁𐤏𐤏 | 𐤏𐤏𐤏 | 𐤏𐤏𐤏 | 𐤏𐤏𐤏 | 𐤏𐤏𐤏
 3. 𐤏𐤏 | 𐤏𐤏 | 𐤏𐤏 | 𐤏𐤏 | 𐤏𐤏
 4. | 𐤏 | 𐤏𐤏𐤏 | 𐤏
 5. 𐤏 | 𐤏 | 𐤏 | 𐤏 | 𐤏
 6. 𐤏 | 𐤏 | 𐤏 | 𐤏 | 𐤏

Versus a sinistra integri videntur; a dextera quinque vel sex litteris circiter manci sunt, ut ex nostro commentario patebit.

Versus 1. 𐤁𐤏𐤏 ex 𐤁𐤏𐤏 et 𐤏𐤏𐤏 «et filii ipsius» decurtatum; cf. titulos 8, v. 1; 37, v. 1; supra, p. 20 et 56. — 𐤏𐤏𐤏; 𐤏𐤏𐤏, idem in titulis 1, v. 2; 37, v. 4. — 𐤏𐤏𐤏, nomen proprium compositum, conflatum ex 𐤏𐤏𐤏 = 𐤏𐤏𐤏 «servus» et 𐤏𐤏𐤏 «dea Sol», ita ut 𐤏𐤏𐤏 (animadvertite lineam separationis), quod noli confundere cum 𐤏𐤏𐤏 in O. M. 2 a, v. 8, et Langer, 14, v. 5, fortasse in nostro titulo 31, v. 4 (supra, p. 40), idem valeat quod

𐤏𐤏𐤏 in Os. 10 = B. M. 13, v. 1; cf. phœnicium 𐤏𐤏𐤏 (Ἡλιόδωρος) titularum 116 et 117 apud *Corpus inscriptionum semiticarum*, pars prima, p. 141-144. Si nostræ interpretationi favebis, nomen proprium viri 𐤏𐤏𐤏 in Os. 8 = B. M. 11, v. 1 et 9, atque in titulo Academiæ 5°, v. 1 (Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, 1, p. 46-47) nomen theophorum abscissum erit, nomini proprio 𐤏𐤏𐤏 in titulo 30 (supra, p. 47-49), v. 1, simillimum. — 𐤁𐤏𐤏 «nepotes», sicut in titulis 1, v. 3; 2, v. 2, etc.

Versus 2. 𐤁𐤏𐤏|𐤏𐤏𐤏|𐤏𐤏𐤏; cf. quæ ad titulum 17, v. 2, adnotavimus.

Versus 3. Quum versus initio careant, supplemus שמס[המו]ב[עלה] collatis titulo 11, v. 1, et iis quæ occasione hujus loci (supra, p. 23) conguessimus, necnon titulo 41, v. 4. — Lectionem גברן retinemus, collato vico جبار, uno e vicis Yemeni (من قري اليمن) apud Yâkût, *Mu'djam*, II, p. 15. — בהגרהמו | נשפתם; cf. titulum 42, v. 2. — Sequuntur nomina deorum faustorum : sine ulla dubitatione legimus בעהת[ר] « nomine 'Athtari ».

Versus 4. Post litteram *rês* 'Athtari, addimus והוב[ס], collatis titulis Fresnel 55, v. 5; 56, v. 2; et Os. 33 = B. M. 34, v. 3, ubi iidem tres dii eodem ordine adducuntur; cf. etiam Fresnel 32, v. 2. Sub fine versus adde דת | דת | חמים | דת | בערנס in hoc contextu plerumque commemoratis; vide titulum 42, v. 2 et 3.

Versus 5. Hoc esse initium versus credimus : ושמס | בעלה; cf. versum 3, et Os. 4 = B. M. 5, v. 12; Hal. 100, v. 1; O. M. 13, v. 1. — Duo deinde sacraria deæ

Solis citantur, nempe ירקב = يَرْكَبُ « qui custodit, qui observat », et גברן, in quod (cf. v. 3) שברן corrigendum. — Deinde לושפהמו, Muellerum secuti, legimus; cf. Os. 12 = B. M. 8, v. 8; 17 = B. M. 18, v. 5-7; O. M. 13, v. 11; titulum Academiæ 11um apud Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, I, p. 63-68. Sensus est optativus : « Utinam donet ipsis ».

Versus 6. Incipit, ni fallimur, a מסס | נעמ[ת]תם, quum versus 5 in litteram *sin*, initium vocabuli שמס, desinat. — שופתם, substantivum a verbo שוף (cf. Os. 7 = B. M. 14, v. 8, et titulum Academiæ 10um, v. 8 et 9, apud Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, I, p. 61-64) ductum, sicut נעמתם a verbo נעם. — Tituli finem fuisse conjicimus : ושמס | יס[ת] | מ[לאנן] | בעמהו « et vota quæ ut expleantur petent ab eo ». De אמלא, in statu constructo cum decima forma verbi hujusdem radicis, cf. titulos 2, v. 9, atque exempla, supra, p. 10, per hanc occasionem allata; 67, v. 6; 68, v. 2 et 3.

Titulum ergo, restituis restituendis, sic legimus et vertimus :

1 [| וננהו | הופעהת | ורבב | שמסס | בנו
 2 [| בניו | והוהרן | והשקרן | מהרס | שמס
 3 המו | ב[עלה] | גברן | בהגרהמו | נשפתם | בעהת
 4 ר | והוב[ס] | ואלמקה | וב | דת | חמים | דת | בערנס
 5 ושמסס | ב[עלה] | ירקב | וגברן | לושפהמו | ש
 6 מסס | נעמ[ת]תם | ושופתם | ואמלא | יס[ת] | מ[לאנן] | בעמהו

- 1 *M. . . . ,] et filii ipsius Hauf'athat, et Rabib Šams, nepotes*
 2 i,] construxerunt, et fundaverunt, et texerunt sacrarium Solis
 3 suæ, do]minæ Djabbârâni, in urbe sua Nasafat. Nomine 'Athtari, et Hauba]si, et Ībnak:kâhi, et [Dhât Himyami, et Dhât Ba'dâni,
 5 et Solis do]minæ Yar:kubi et Djabbârâni. Utinam donet ipsis So-
 6 l felici]tatem, et tutelam et vota [quæ ut expleantur] petent [ab eo].

Fragmentum, in domo incolæ Dâffi servatum, S. Langer mense martio anni 1882 exscripsit. D. H. Müller apographum ad se missum interpretatus est in *Zeitschrift der deutsch. morg. Gesellschaft*, XXXVII (1883), p. 363-364; separatim excusum sub titulo : *Siegfried Langer's Reiseberichte*, p. 45-46.

Hæc leguntur :

Quæ hebraice :

1	פח	נה	1
2	חנׁ ׁ	סׁומא	2
3	פח ׁ ׁ ׁ	כמעקבה	3
4	חׁא ׁ	רׁ מלך	4
5	פחׁ	עבחי	5

Versus 1. נח fortasse initium vocabuli נחלהם «donum», de quo vide Fresnel 40, v. 2; Os. 35 = B. M. 33, v. 6; Hal. 199, v. 3; Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 41 et 65.

Versus 2. Quum חמ]חמ «et centum» probabiliter legendum sit, et decusses littera *yôd*, non littera *mim*, terminentur, numerus minor quam decem ante חמחמ, nescimus quis, supplendus.

Versus 3. Radix עקב in titulis himyariticis non rara, cujus exempla occasione nostri tituli D. H. Müller con-

gessit. כמעקב novum «observantiam legum, religionem» significare opinamur, collato æthiopico *ሰቀብ* 'akaba «custodire, observare»; cf. etiam phœnicium עקב apud *Corpus inscriptionum semiticarum*, pars prima, p. 98, in titulo 86 B, v. 1.

Versus 4. Ut recte agnovit D. H. Müller, סבא|מלך]רת non dubium; cf. supra, p. 6, 22, 56-61, titulos 1, v. 5; 10; 37, v. 7.

Versus 5. Lege certo : ובהיל «et potentia»; cf. decurtatum ובהל in titulo 45, v. 8.

Sic ergo tituli ordinem restituere tentamus :

M.	
1	obtuli] do[num
2	quin]que (?) et cen[tum
3	in religione su[a , per potentiam principis sui
4 Karib'ili (?) Wata]r, regis [Sabæ et	
5	et potentia

Karib'il conjectura supplevimus, non oblitum tamen septem reges, ut D. H. Müller commemoravit, cognomine *Watar* appellari. Vide D. H. Müller, *Die Burgen*, II, p. 38-42.

45

Langer, 6.

(TAB. XII.)

Fragmentum omni ex parte truncum, ita ut nec primum, nec ultimum versum habeamus et versuum servatorum initio simul ac fine careamus. Lapis, urbe Dâff oriundus, exstat nunc Vindobonæ in Imperiali Regali Museo, quod *Kaiserlich-Königliches Naturhistorisches Hofmuseum* vernaculo sermone nominant, postquam Davidi Henrici Müller in possessionem prius venerat. Idem vir nobiscum ectypum chartaceum e lapide ipso sumptum humanissime communicavit, quod in tabula nostra duodecima solis luce expressum invenies.

Titulum tractavit D. H. MÜLLER in *Zeitschrift der deutsch. morg. Gesellschaft*, XXXVII (1883), p. 364; separatim excusum sub titulo: *Siegfried Langer's Reiseberichte*, p. 46.

Hæc sine dubio leguntur :

Quæ hebraice :

1	1
2	חא שפ	חכס בן	2
3	א◦ שח X	ת אמס וב	3
4	ף שח חא ח	ן תסן מפנ	4
5	כאפ ח	ל לחכר	5
6	כאפ ח	נן ובנצף	6
7	כ◦ X	נת ואער [?]	7
8	ף שח ח	קם ובחל [?]	8
9	כאפכ	כלברכך	9

Versus 1. Aliquot litterarum vestigia suspicamus, nullam autem litteram dispicimus.

Versus 2. Comple : בן | אכ | חכס | בן | מבחן | בן |, collato titulo 46, v. 6.

Versus 3. ת finis videtur esse nominis proprii in עהת desinentis, חמעהת sit, aut כרבעהת, aut aliud simile. — אמם = إمام «imâm», ni fallimur. De arabicis imâmis qui multo post in Yemeno etiamtum pollebant, vide F. Wüstenfeld, *Jemen im XI. (XVII.) Jahrhundert. Die Kriege der Türken, Die Arabischen Imâme und die Gelehrten* (Göttingen, 1884). — Littera bêt, qua versus terminatur, alterius dignitatis designationem fortasse incipiebat, qua imâm ornatus erat. Quidni בן = بئس «facundus», id est sacrarii quod deinde indicabatur prædicator? Hujus dignitatis mentionem vide apud Fresnel 12, v. 1; 29 = Hal. 52; 46; etc.

Versus 4. חסן obscurum. Provocamus ad comparandum æthiopicum ወሰን *wasana* «definivit, destinavit, circumscripsit». Quæ si conjectura probabitur, חסן octavæ formæ ḥṣn verbi apud Arabas hoc sensu inusitati ḥṣn erit æquiparandum. — Legimus מפגר = مفرج vel مفرجة «locus quo aquæ confluunt, terra plana, in quam e vallibus aquæ effunduntur»; cf. פגר in Os. 16 = B. M. 20, v. 5 et 6, si Osianderi interpretationem (*Zeitsch. der deuts. morg. Gesellschaft*, XIX, p. 241) probas; مفرج «montis jugum» apud hodiernos Yemeni incolas secundum Fulgentium Fresnel (*Journal asiatique*, 1838, I, p. 520) significans; المنجر, nomen loci Mekkæ vicini apud Yâkût, *Mu'djam*, IV, p. 586,

Versus 5. Prima littera utrum dhâl an bêt sit legenda hæsitamus. Secundam litteram, necnon tertiam lâmi potius quam djîmi a Muellero transcripti speciem præbere credas. Si obscurum per obscurius enucleare conveniret, בל (Hal. 623) compararemus. Fortasse præpositio lâm ante et post lineam separationis bis repetita est. — לחכר etiam quid sibi velit non patet; cf. محلات الحكرة «provincia Al-Houkra», in regione At-Tâ'if, apud Yâkût, *Mu'djam*, II, p. 301.

Versus 6. נצף, apud Prideaux 3, v. 2, Mordtmann arabici ناصف «famulus» similitudine explanavit; quod valde laudamus. Quum autem titulus noster ad consecrationem loci quo aquæ confluunt (cf. adnotationem ad versum 4) spectare nobis videatur, arabicum ناصنة «canalis» huc trahimus.

Versus 7. Initio מבנת = مبانة «ædificia» legimus, omisso yôd radicis בני, sicut in Hal. 465, v. 2; cf. D. H. Müller, *Siegfried Langer's Reiseberichte*, p. 27. — Quod sequeretur וاعر «et porticus», collato titulo 24, v. 5, supra, p. 37-38.

Versus 8. Non dubitamus quin compleamus בן | חכס | חיל «beneficio et potentia». חל, scriptio manca pro חיל (cf. חיל in titulo 44, v. 5), sicut in Os. 5 = B. M. 3, v. 3.

Versus 9. D. H. Müller lineam separationis inter כל et ברך interposuit et «omnia aquæ receptacula» vertit. Animadvertite nullam in titulo ipso separationis lineam apparere, nec tamen Muelleri translationem, ad conjectum tituli propositum quadrantem, rejicias.

Restitutis restituendis, adducimur ut tituli reliqua sic interpretemur :

- 1 [N....., *filius*....., *filii*]
 2 [*Mabilhi* (?), *filii Abū*]habbi, *filii*.....
 3 , *filii*..... 'atha]ti, *imām et prædi*[cator *sacrarūi*.....
 4 , *circumscripsit locum ri*[gatum.....
 5 *quod est (provinciae) Hukr*[a (?).
 6 *atque in canali* (?).
 7 *ædi*]ficia *et portu*[cus.....
 8 *bene*]ficio *et potentia*.....
 9 *omnia aquæ receptacula*.....

ARTICULUS III.

YAKÂR.

46

Langer, 7.

(TAB. XI.)

Yakâr, ut hodierno tempore nuncupatur, veteres Yakârân, ut apud Al-Hamdânîum (*Djazirat al-Arab*, ed. D. H. Müller, p. 111, v. 14) legitur, cum nûnatione pronuntiabant. Vide quæ ad titulum 41, v. 2 et 3, supra, p. 69, adnotavimus. Yakâr pagus est in vicinia Dâlli, semihoræ unius, si Langero confidas, sin autem Glasero, totius horæ itinere inter septentrionem et orientem semotus. Huc quum Langer die vicesimo quarto mensis martii anni 1882 venerit, in mosquita lapidem invenit duo metra altam, instar columnæ adhibitum, in quo vestigia tituli ex parte deleti dispiciebantur.

Tres primi versus prorsus evanuerunt; reliquiæ versus quarti nihil præbent, e quo vocabula vel sensum elicere valeamus. Optima in versibus quinto et sexto apparent, quos non solum Langer exscripsit, sed quorum etiam, si primos utriusque versus characteres excipias, e lapide ipso ectypum chartaceum sumpsit. Quod ectypum, nobis a professore Vindobonensi Davide Henrico Müller benigne commissum, luce solis in tabula nostra undecima expressum invenies.

Titulum edidit et illustravit D. H. MÜLLER in *Zeitschrift der deutschen morgenl. Gesellschaft*, XXXVII (1883), p. 365-370; separatim excusum sub inscriptione: *Siegfried Langer's Reiseberichte*, p. 47-52.

Hæc in ectypo chartaceo leguntur :

| 𐤀𐤓𐤕𐤓𐤓𐤕𐤓 | 𐤓𐤕𐤓𐤓 | 𐤓𐤓 | 𐤓𐤓 | 𐤓𐤕𐤓𐤓 | 𐤓𐤕𐤓𐤓 | 𐤀𐤓𐤕𐤓𐤓𐤓 | 𐤕𐤓𐤓 · 𐤕 · 𐤓 | 𐤀𐤓𐤕𐤓𐤓 | 𐤓𐤕𐤓𐤓 | 𐤕𐤓𐤓𐤓 5
 | · 𐤕𐤓𐤓 | 𐤓𐤓𐤕𐤓 | 𐤓𐤓𐤕𐤓 | 𐤀𐤓𐤕𐤓𐤓𐤓 | 𐤕𐤓𐤓𐤓𐤓
 | 𐤓𐤓𐤓 | 𐤓𐤕𐤓𐤓 | 𐤕𐤓𐤓𐤓 · | 𐤕𐤓𐤓𐤓𐤓𐤓 | 𐤕𐤕𐤓𐤓𐤓 | 𐤕𐤓𐤓𐤓𐤓 | 𐤓 / 𐤕𐤓 | 𐤓𐤕𐤓𐤓𐤓 | 𐤀𐤓𐤕𐤓𐤓𐤓 | 𐤕 6
 𐤓𐤓𐤓𐤓 | 𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤓𐤓 | 𐤓𐤕𐤓𐤓 | 𐤕𐤓 | 𐤓𐤕𐤓𐤓

Quæ hebraicis litteris :

5 ברדא | ומקם | מראהמו | יִשְׁרָקָן | ואליהמו | עתתר | דִּוְפַתָּם | בעל | עלם | ובשר |
 ואשִׁמְסָהמו | וברדא | מראהמו | יסרם | יהנעם | ובנה |
 6 א | שעביהמו | מהאנפם | ושהרם | וכורחן | דמחנתן | דבחִרְפִּין | חמסת | ותמני | ותלת |
 מאתם | בן | חרפם | מבחן | בן | אבח

Versus 5. In suo Langer apographo, ante ea quæ ex ectypo chartaceo excerpimus, sequentia notavit :

· · · · · חמסת · · · · · יסרם · · · · · יתנעם · · · · · בנה · · ·

hoc est hebraice :

· · · · · מְכַרְתָּ אֵת יְמֵי מְדַרְתָּ · · · · ·

pro quo legendum putamus : | מעדרתן | ו[א][ב]יתן | | מדערותן | [מ]דמרם | id est : (condiderunt, et fundaverunt, et texerunt) «arces et castella a meridie (urbis) Madhmar». Iisdem verbis suppletis quæ sunt in tituli 41 v. 1 et 2, vel aliis similibus (cf. tituli 17 versum 2), legimus deinde מעדרתן, plurale novum formæ *مَعْدَرَات* substantivi usitatissimi מעדר, quo pars interior arcis et arx ipsa designantur; vide D. H. Müller, *S. Langer's Reiseberichte*, p. 24, adn. 3; cf. plurale מהפרתן apud Hal. 203, v. 2. Ni fallimur, Langer in voce ואביתן «et castella», quam deinde suspicamur, litteram *bêt* omisit. Sequitur רימנת «a dextera» sic apud Hal. 535, v. 2, scriptum, ubi דשאמה «a sinistra» opponitur. Arabum geographi Arabiam meridionalem Yemenum, Syriam autem, utpote septentrionalem, *As-Sa'm* similiter appellant. Ideo «a meridie» vertere non dubitavimus. Scriptionem pleniorẽ mirantur apud Hal. 237, v. 9; 238, v. 9 (quem titulum emendatum, ut Glaserianum 283, Hartwig Derenbourg in *The Babylonian and Oriental Record*, I, p. 170-172, edidit); 253, v. 6; 406, v. 2, necnon apud Glaser 282, v. 7 (*ibid.*, I, p. 167-170). Nomen proprium hominis מדמרם jam e Fresnel 56, v. 1 et 2, innotuerat. מדמרם, ubi מדמר nomen esse loci vel tribus videtur, coniecimus hic occurrere, sicut in titulo quem D. H. Müller in *Zeitschrift der deutsch. morgenl. Gesellschaft*, XXX (1876), p. 115-116, explanavit. Cf. itidem Hal. 110, v. 2, necnon nomen urbis دَمَار, alteram San'áo proficiscenti meridiem versus stationem, de qua egit Al-Hamdâni, *Djazirat al-'Arab*, p. 55 et 104; Al-Bakri, *Mu'djam*, p. 385; Yâkût, *Mu'djam*, II, p. 721-722; IV, p. 436-437. — Incipit deinde ultima pars tituli, ubi arcium et castellorum ædificatores deos suos præsides ceterosque operis sui adju-

tores enumerant; cf. titulum 40, v. 4 et 5. Nomen principis voventium, cui primo gratiæ aguntur, obscurum. D. H. Müller שִׁרְקָן [ה] «orientem», cognomen principis in perdita tituli parte nominati, dubitanter proposuit, ipse in affirmando et in credendo cautus, quum certiora desperaret. Quum a littera *yôd* nomen vel cognomen incipiat, et ima litteræ *taw* supersint, ותר יתרו proponimus, compositum ex imperfecto ותר verbi יתרו quod in lingua Sabæorum potentiam exprimit, atque e nomine divino שִׁרְקָן «Orientalis», sæpius epitheto dei 'Athtar, sed etiam dei peculiaris appellatione in titulo 41, v. 3, supra, p. 68-69. Huc etiam referendi שִׁרְקָן בנו; cf. Ḥuṣn Gurāb, I, v. 2; Glaser, 275-276, v. 1 et 2, apud Mordtmann, *Neue hinjarische Inschriften in Zeitschrift der deutsch. morgenl. Gesellschaft*, XXXIX (1885), p. 227, 228 et 231, atque apud Glaser, *Mittheilungen*, p. 77. Recordare etiam nomina propria ħimyaritica ותר (in tit. nostro 10; apud Os. 14 = B. M. 15, v. 1) ותראל (Hal. 144, v. 5; 145, v. 7; 160, v. 1; etc.), הוהרעהה (Hal. 119, v. 2; 398), necnon cognomina ותר (in titulis nostris 1, v. 5; 15; 37, v. 7) et אותה (O. M. 11 b, v. 1, apud Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 43), nomina propria hebraica יְתָרוֹ et יִתְרוֹ. — *Yôd* in אליהמו est signum dualis; cf. titulum 21, v. 2. Dii ambo sunt : 1° 'Athtar Dhū Gaufat, dominus 'Alami (cf. titulos 40, v. 4; 41, v. 3, ubi scriptio manca גַּפְתָּם pro גַּפְתָּם occurrit); 2° Basir (cf. titulum 41, v. 3). Ambo domini qui post «deas Soles ipsorum» laudantur, sunt : 1° Yâsir (de quo nomine vide quæ ad titulum 41, v. 4, adnotavimus) Yuhān'im (cf. titulum 1, v. 5), cujus memoria traditione arabica servata est, quum rex يَاسِرُ بْنُ يَعْمُرَ commemoretur; 2° «ejus filius», initio versus sexti nominatus.

Versus 6. Langer hæc cum Muellero communicavit ut in principio versus sexti servata :

?
 · · · · · פ·י · · · · · ע·פ· · · · ·

quæ, hebraicis litteris transcripta :

?
 · · · · · ושמר · · · · · הובר

hoc modo nobis esse complenda et immutanda videntur :

מלכהמ[ו] [י] שמר [י] יהרעש [י] ובררא

«Ejus filius» ergo designatur ut «rex ipsorum Šammar Yuhar'is», de quo rege Sabæ et Raidàni vide titulum 2 Mordtmanni, nunc in Bibliotheca Maxima Parisiensi, v. 8, editum in *Zeitschrift der deutsch. morg. Gesellschaft*, XXX, p. 289, titulum 14um Academiæ, v. 7, apud Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, 1, p. 77, 80-81, et cf. *شمير يوحنا* apud arabicos annalium scriptores et apud Caussin de Perceval, *Essai sur l'histoire des Arabes avant l'islamisme*, I, p. 80-81, necnon apud A. von Kremer, *Ueber die süd-arabische Sage*, p. 68-69. — Duo tribus, quæ struentibus fauerunt, sunt Muha'nif (cf. titulos 40, v. 1, 2 et 6; 41, v. 1 et 4) et Šahîr (cf. *דשהרם*, Miles 1, v. 1, in *Zeitschrift der deutsch. morg. Gesellschaft*, XXX, p. 680, et, quum nomen proprium *שההרם* in titulo 32, v. 1, tum adjectivum determinatum *שהרן* in titulo 30, v. 3). — Sequitur designatio mensis et anni, præmissis conjunctione *wâw* «et», atque præpositione *be* «in». Nomen mensis *דמחנתן* supra, p. 18, cum *דהנתן* et arabico *ذو الحجة* comparavimus, et simul de ætate hujus tituli et ceterorum quorum auctor certi anni mentionem fecit disseruimus. Ibi videbis annum 385 aut anno 270 post J. C., ut Halévy et Fell opinantur, aut anno 73, si æræ Seleucidarum faves, respondere. — D. H. Müller judicat terminationem *ין* in *הרפיין* pluralis externi esse. Cui non assentimur, quum substantiva in Sabæorum, sicut in Arabum sermone, plurali externo

carere soleant, et hoc loco singulare in statu constructo potius quam plurale in statu absoluto requiratur. Nihil autem obstat quin *yôd* genitivum, *nân* statum emphaticum exprimat, præpositione *ב* numerum introducente; cf. *לד* in titulo 6, v. 4, et in exemplis per occasionem tituli illius (supra, p. 18) allatis. Adde nos in ectypo chartaceo *תמני* cum uno *yôd*, non *תמניי* cum duobus, ut suadet Müller, legere. — Quid *הרפם בן* significet hæremus incerti. Idem legimus apud Hal. 154, v. 8, pro *הרפם*; sed, quum illic *עד* sequatur, auctor sibi voluit: «ab anno.... usque ad....» Si *בן* hic præpositioni *ב* æquiparabimus, sicut in titulo nostro 2 בכל, v. 9, non differt a כל *בן*, v. 10, tum *בהרפם* in titulis Os. 4 = B. M. 5, v. 10, et Müller 2, v. 8 (*Zeitschrift der deutsch. morg. Gesellschaft*, XXX, p. 673), comparabimus. Nihil tamen erit actum nec quidquam in interpretando profecerimus. Negamus autem *הרפם* hic vocis *הרף* sine *mîmo* locum tenere, et nomine proprio sequente eponymum designari, sicut in exemplis quæ Halévy, *Études sabéennes*, p. 87-88, conguessit, in quibus omnibus *הרף* *mîmatione* carens reperitur. *הרפם בן* nobis, Muellerum probantibus, æram videtur significare apud Yemenenses vulgatum. Quod fuerit hujus æræ principium, quæ origo, adhuc ignotum. Hanc autem æram ad hominem qui deinde nominatur nullo modo esse referendam, a Muellero dissidentes, persuasum habemus. — Mubîh, filius Abûhubbi (vide quæ ad tituli 45 v. 2 adnotavimus), nobis videtur esse auctor vel sculptor tituli; cf. titulos 6, v. 4; 16, v. 3 et 4; 41, v. 4.

Reliqua tituli, omnibus rationibus subductis, sic restituumus et vertimus :

[בררא | והורן | ו] 4
 5 [הובן | כעררת | ו] א[ב]ית[ן] | ד[י]מנ[ת] | כ[ב]רם | בררא | ומקם | מראהמו | י[ת]ר[ש]רקן | ואליהמו | עתתר |
 דגופתם | בעל | עלם | ובשר | ואשמסמהמו | ובררא | מראהמו | יסרם | יהנעם | ובנה[ן] |
 6 מלכהמ[ו] [י] שמר [י] יהרעש [י] ובררא | שעביהמו | מהאנפם | וש[ה]רם | ובורחן | דמחנתן | דבהרפיין | ד[ה]חמסת |
 ותמני | ותלה | מאתם | בן | הרפם | מבחן | בן | אבחב[ם] |

4 [condiderunt, et fundaverunt, et]
 5 [texerunt] arces [et cas]tella [a] meridi[e] (urbis) [Ma]dhmar, ope atque potestate principis sui Ya[tir]sar-kân(?), et suorum deorum amborum Athtari Dhû Gaufat, domini 'Alami, et Basîri, et Solum suarum, et ope principis sui utriusque, Yâsir Yuhar'im, et filii ipsi[us]
 6 [regis su]i (?) Šammar Yuhar'is, et ope tribus suæ utriusque Muha'nifi et Šahîri. Et (hoc) in mense Dhû Mahādjdja, qui est anni CCC LXXX V (ære)..... Mubîh, filius Abûhubbi.

ARTICULUS IV.

AL-WASTĀ.

47

Langer, 8.

Vicus Al-Wastā, id est, ni fallimur, « urbs media », quamquam D. H. Müller *Al-Wasta* transcripsit, duarum horarum itinere Dāffo distat et campo Kā Djahrān dicto etiam continetur; vide Al-Hamdānī, *Djazirat al-'Arab*, p. 111, v. 16, ubi nomen *Al-Wāsiṭa* transcriptum est. Cum hoc nomine confer urbem pernotam Wāsiṭ, ad Tigridem, « mediam » inter urbes Kūfa et Baṣra, necnon Wāsiṭ, in the Wādī Dawāsir, apud Sprenger, *Die alte Geographie Arabiens*, p. 240, etiam Al-Wāsiṭa, pagum Ḥadramauti, apud Wüstenfeld, *Die Cufiten in Süd-Arabien im XI. (XVII.) Jahrhundert* (Göttingen, 1883), p. 37 et 51.

Eodem die Langer in vicum Al-Wastā perrexit quo in vicinos Yakār (supra, artic. III) et Ma'bar (infra, artic. V), fragmentumque in mosquita exscripsit.

De hoc fragmento egit D. H. MÜLLER, *Zeitschrift der deutschen morgenl. Gesellschaft*, XXXVII (1883), p. 370-373; separatim excusum sub inscriptione: *Siegfried Langer's Reiseberichte*, p. 52-55.

Hæc in apographo Langeri leguntur :

[?] [?] [?]
 ח | | · 50 | סחכ 1
 X80 | ספפפפפ | כ 2
 פפפפ | ספפפ | חפח 3

Quæ hebraice :

[?] [?] [?]
 נ | | ור' | ברסו 1
 רב | מנצחהמו | עתה 2
 ברדא | ומקם | אלהמ 3

Versus 1. Primum vocabulum corrige in בראו, secundum in והוהרן, collatis titulis 17, v. 2; 41, v. 1; 46, v. 4, et supple deinde והשקרן, vel והובן.

Versus 2. Ante מנצחהמו supplemus רג[ותח] | ברדא « ope et imperio », collato titulo 41, v. 4. — Quoad מנצחהמו,

cf. formam decurtatam מנצחהמו in titulo 41, v. 3, supra, p. 60, et femininum מנצחה in titulo 40, v. 5, et in titulo Glaseri 289°, supra, p. 67. Inauditum titulus noster præbet 'Athtarum deum puteis aquam suppeditantem.

Versus 3. אלהמן; cf. titulos 8, v. 2; 41, v. 2 et 3.

Inde patet titulum ex parte sic legendum et vertendum esse :

..... | וה[ר]הרן |] והובן | 1
 | וברדא | ותח[רג] | מנצחהמו | עתה[ר] 2
 | ו[ברדא] | ומקם | אלהמן[ו] 3

- 1 *condiderunt, et fundaverunt, [et texerunt].....*
 2 *ope et im]perio dei sui puteis aquam suppeditantis 'Athta[ri].....*
 3 *et] ope atque potestate dei su[i].....*

ARTICULUS V.

MA'BAR.

48

Langer, 9.

Lapis niger in mosquita vici Ma'bar dicti in campo Kâc Djahrân servatur. Hunc locum Langer eodem die exploravit quo per vicos Yakâr et Al-Wasîa transivit. Ed. Glaser nos monuit Ma'barum itinere duarum circiter horarum Dâffo meridiem versus distare. Nomina Ma'bar et Al-Wâsi'a conjunguntur, ut ad Djahrânnum pertinentes, apud Al-Hamdânî, *Djazîrat al-'Arab*, p. 111, v. 16. Fragmentum tituli superne et a sinistra integri Langer excripsit et Vindobonam ad Davidem Henricum Müller publici juris faciendum misit.

Fragmentum hoc edidit et illustravit D. H. MÜLLER in *Zeitschrift der deutschen morgenl. Gesellschaft*, XXXVII (1883), p. 373-374; separatim excusum sub inscriptione: *Siegfried Langer's Reiseberichte*, p. 55-56.

Hæc in apographo Langeri leguntur :

חָהּ | חַיִּים אֱלֹהֵינוּ 1
 ?
 עַל | מִסֵּם | חָהּ 2
 ?
 חַיִּים אֱלֹהֵינוּ 3

Quæ hebraice :

אֱלֹהֵינוּ | אֵה 1
 ?
 אֵה | עַל | מִסֵּם 2
 ?
 אֱלֹהֵינוּ | חַיִּים 3

Versus 1. Quum finem versus primi possideamus, longa enumeratio ædificantium præcurrebat, quorum ultimum nomen solum remansit, ante quod conjunctio ו «et» supplenda. Nomen אֱלֹהֵינוּ novum, nisi אֱלֹהֵינוּ (Hal. 389, v. 3 et 6) in אֱלֹהֵינוּ est corrigendum. Cf. nomen proprium יקרמאל in titulo 2 Musei Luparensis apud Joseph et Hartwig Derenbourg, *Les monuments sabéens et himyarites du Louvre*, p. 5. — Post אֱלֹהֵינוּ, non dubitamus legere אֵה = أهل «homines» gentis quæ postea

designabatur; cf. Hal. 187, v. 2; 199, v. 2; 353, v. 2, 3, 10; 365, v. 3.

Versus 2. אֵה | עַל | מִסֵּם «condiderunt et reparaverunt», ut suadet D. H. Müller. Sequebatur fortasse tertium verbum וְהוֹבֵן, ut in titulo 41, v. 2, vel וְהִשְׁקֵן, ut in titulo 17, v. 2. De verbo עַל, vide quæ ad titulum 35, v. 3, (supra, p. 53) adnotavimus.

Versus 3. חַיִּים אֱלֹהֵינוּ «et turrem Yašbum» complemus, collatis Hal. 444, v. 2 (חַיִּים אֱלֹהֵינוּ); 476,

v. 2; 480. v. 4; cf. D. H. Müller, *Die Burgen*, 1, p. 25. Cum nomine ישבם confer שבמם Šibām in titulo 29, v. 5, supra, p. 47, necnon tituli 9 interpretationem, p. 20-21. — בתחר]ג imperio legere non dubitamus. Putamus

hic ורדא בתחר]ג, inverso ordine, pro וחרג]דא titulorum 41, v. 4; 47, v. 2, usurpari. Sequebantur nomina deorum, dearum, principum et tribuum, quorum imperio et ope ædificatio processerat.

Quæ quum ita sint, fragmentum hoc sic restituendum et vertendum esse opinamur :

אה | אלקדם | ו[..... 1
 וערבן | בר]או | | ל 2
 ותובן | ומחרפן | יש]בם | בתחר]ג 3
 [..... | ורדא] 4

1 *N*., *et A*., *et*] *Ílḡadam, homi-*

2 *nes (gentis) Y*. *condi]derunt, et reparaverunt,*

3 *et texerunt*. *et turrem Yas]bum, imperio*

4 [*et ope*.]

CAPUT III.

INSCRIPTIONES HIMYARITICÆ ET SABÆÆ IN URBE GAIMÂN REPERTÆ
VEL IN QUIBUS MENTIO FIT URBIS GAIMÂN.

ARTICULUS UNICUS.

GAIMÂN.

«Şayadenses, vassali Dhù Gaimâni,» auctores dicuntur oblationis de qua agit titulus noster 30. Urbem Gaimân, in titulis non semel commemoratam, ab Arabum geographis prorsus omitti miramur, si Al-Hamdânîum excipias in ipsius duobus libris eximiis, scilicet *Djazîrat al-ʿArab* (ed. D. H. Müller), p. 109, v. 7, etiam apud Sprenger, *Die alte Geographie Arabiens*, p. 186, necnon *Al-Iklîl*, apud D. H. Müller, *Die Burgen*, 1, p. 33-35, 67-69. Hanc urbem, quinque horarum itinere Şan'ão inter orientem et meridiem separatam, Josephus Halévy primus inter recentiores adiit; cf. ejus *Rapport sur une mission archéologique dans le Yémen*, p. 12 et 66; *Voyage au Nedjran* in *Bulletin de la Société de géographie*, series sexta, VI, p. 30-31. Idem nos docet incolas tribu بنى بهلول «Banî Bahlûl», parte tribus majoris بنى خولان «Banî Khaulân», esse oriundos. Gaimânium invenies in chorographia Glaseri quæ est in ipsius *Mittheilungen* inter paginas 88 et 89.

Auctore Josepho Halévy, Gaimân hodiernum est urbs parva cum castello in colle sito, olim muro lapideo circumdata, cujus vestigia etiamnunc apparent. In ruderibus antiqui oppidi Halévy viginti quatuor titulos vel potius titulorum fragmenta invenit et exscripsit, cum quibus conveniunt apographa Glaseri a quodam Rabbi suppeditata, quæ Glaser nobiscum amicissime communicavit.

Non solum hæc fragmenta minoris momenti simul edere placuit, sed etiam omnes adhuc cognitos titulos adjungere, in quibus mentio fit Gaimâni et ejus incolarum, quum hac mentione eorum origo satis superque pateat. Numerus titulorum incerti loci major superest quam ut occasionem, quotiescumque datur, non captemus titulos ad fontem unde manaverunt referendi. Hæc nostra excusatio, si eandem normam in dispositione titulorum non semper plane respexerimus.

49

Hal., 24, 18, 39, 41; Glaser, 30, 47, 43, 46.

Hos quatuor titulos ideo conjunximus, quod primus longior est, tres ceteri nihil continent quod in illo non inveniatur; cf. J. H. Mordtmann in *Zeitschr. der deutsch. morgenl. Gesellsch.*, XXXI, p. 86. Halévy hæc tantum de titulorum suorum descriptione dicit, 24um uno versu constare, 18um quatuor litteris a sinistra ad dexteram ductis, 22um quinque litteris super lapidem transpositum et inversum, 41um octo litteris.

Sed jam titulum vicesimum quartum Halevyi, trigesimum Glaseri, consideremus :

◦ | ׁ ן ן | ׁ ן ן | ׁ ן ן | ׁ ן ן | ׁ ן ן | ׁ ן ן

Quem hebraicis litteris transcribimus, ׁ ן ן in ׁ ן ן immutato :

בדת | בערנס | ושימהמו | חגרים | קהמם | ו

Hæc nostra est versio latina :

Nomine Dhât Ba'dâni et patroni ipsorum Hagar Kâham, et. . . .

Dea Dhât Ba'dân in titulis 18, v. 2, et 42, v. 3, jam occurrit; cf. supra, p. 28 et 71. — Occasione tituli 28, v. 2 (supra, p. 44), contendimus קהמם, non קהמם, ut Mordtmann et Müller (*Sabäische Denkmäler*, p. 15) suadent, esse legendum. Abhinc de hac sententia nostra destitimus, rationemque consilii recentioris exponemus, quum de titulo Musei Tsînili Kiösk 2, apud nos 67, agemus.

In titulo 41 Halevyi, 46 Glaseri, pariter lege :

ׁ ן ן | ׁ ן ן | ׁ ן ן

id est hebraice :

ושימהמו | חגרים | קהמם

et latine :

et patroni ipsorum Ha[ga]r Kâha[m].

Simile in titulo Halevyano 39, Glaseriano 43 :

ׁ ן ן = ׁ ן ן | ׁ ן ן *et patroni ipsorum.*

Denique in titulo 18 Halevyi, 47 Glaseri, sub

מו . . . ׁ ן ן

ושימהמו [] | חגרים [] ׁ ן ן

et patroni ipsorum Hagar

latere persuasum habemus.

50

Hal., 29; Glaser, 35.

Titulus duobus versibus constat, quos Halévy hoc modo edidit :

1	ׁ ן ן ׁ ן ן ׁ ן ן	1	מה אקול שוב
2	ׁ ן ן ׁ ן ן	2	הלעם קהב

In versu altero קהמם | חגרים, deum «Hagar Kâham» agnoscas in promptu est; cf. titulum 49. — Quod ad versum priorem attinet, מה, finem nominis proprii, in חגרים, superlativum cognominis usitati חגרים (cf. infra ti-

tulum 54) immutandum censemus, nisi דעני[?] בננו, sicut in titulis 51 et 52, sit legendum. Venit deinde אקול | שוב «principes tribus», sicut in titulo 24, v. 3 et 4 (supra, p. 37 et 38), necnon apud Os. 35 = B. M. 33, v. 2.

Sic ergo hoc fragmentum, a recta et a sinistra fractum, restituendum et vertendum nobis videtur :

1 אקול שוב חגרים אד[?]
2 ושימהמו חגרים קהמם ו
1 <i>Adh[ra]h (?)</i> , <i>principes tribus</i>
2 <i>et patroni ipsorum] Hagar Kâham[</i> , <i>et.</i>

51

Hal. 35; Glaser, 39.

Halévy duos versus, super lapidem transpositum scriptos, sic legit :

1 נו דעי	1 נו דעי
2 מו הנרם ק	2 מו הנרם ק

Ut Mordtmann et Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 17, suadent, legimus דעי[מן] | נו[ב] «nepotes Dhù Gaimàni»; cf. titulos 52, v. 2, et 56, v. 1, neenon דעימן | אדם in ti-

tulo 30, v. 2, supra, p. 48-49. — In versu altero, eadem iterum occurrunt, quæ in titulis 49 et 50, nempe ושימה[מו] | הגרם [] ק[המם].

Inde patet titulum sic e parte complendum et vertendum :

	1 ב[נו] דעי[מן]
	2 ושימה[מו] הגרם [] ק[המם]
1 M., et., et., ne]potes Dhù Gai[màni].	
2et patroni ip]sorum Hagar K[ham].	

52

Hal., 36; Glaser, 40.

Duos versus, antecedente monogrammate, Jos. Halévy sic publici juris fecit :

1 שבע כ	1 שבע כ
2 ימן	2 ימן

Monogrammate ante versum priorem a dextera posito edocemur initium utriusque versus penes nos esse. — In nomine proprio שבע, quod etiam in monogrammate dispicitur (sic D. H. Müller, *Die Burgen*, II, p. 43), animadvertite litteram *šin* ad dexteram declinare. Cum nomine proprio viri שבע cf. שבען, nomen loci, in titulo 41,

v. 3, supra, p. 68-69, et infra ש[בעם], nomen tribus vel gentis, in titulo 67, v. 2. — כ pro כ scriptum esse suspicamur et ב[ן]-complemus. — Quod ad versum alterum attinet, non de Yemeno agi, ut Halévy coniecit, sed finem compositi דעי[מן] (cf. titulos 51, v. 1, et 56, v. 1) servatam esse credimus.

Lege et verte :

	1 שבע ב[ן] בנו דעי
	2 ימן
1 <i>Šubā</i> , <i>šū</i> [lius]..... <i>i</i> , et....., et....., nepotes Dhù Ga-	
2 <i>imāni</i>	

53

Hal., 28; Glaser, 34.

Versum unicum, cum monogrammate, quem nunc tractamus, a sinistra ad dexteram scriptum esse Halévy contendit. Ejus textus, quem exprimimus, nihilominus hoc ordine a dextera ad sinistram procedit :

ⲡⲟⲩ | ⲟⲩⲛⲭⲭⲩⲛ | ⲛⲓⲛⲟⲩ | ⲛⲛ ⲛⲟⲩ

Quæ hebraice :

דָּה | פֶּרַעַם | דִּיתְהַמּוֹ | יִקָּד

Apographion autem, nobis a Glasero commissum, titulum duobus versibus constare et a sinistra ad dexteram utique scriptum esse demonstrat :

→ | ⲛⲛⲭ | ⲟⲩⲛⲭⲭⲩⲛ | ⲛⲓⲛⲟⲩ | ⲛⲛ ⲛⲟⲩ | ⲛⲓⲛⲟⲩ | ⲛⲛ ⲛⲟⲩ
 → ⲛⲛⲭⲭⲩⲛⲟⲩ | ⲟⲩⲛⲭⲭⲩⲛⲟⲩ | ⲛⲓⲛⲟⲩ | ⲛⲛ ⲛⲟⲩ

Si titulus reipsa tantummodo fragmentum est initio carens, בה in בן immutabimus, quum linea separationis antecedit, nec de דה cogitabimus, quod initio titulorum quorundam, nescimus qua significatione, additur; cf. Fresnel 9; Hal. 50, 280 et seq. — פֶּרַעַם nomen proprium est regis apud Os. 35 = B. M. 33, v. 1 et 5.

D. H. Müller adjectum monogramma בית | פֶּרַעַם non solum in nostro titulo, sed etiam in Hal. 101 legit, ubi idem occurrit; vide *Die Burgen*, II, p. 43. Mordtmann autem utroque nomen עִימָן exhiberi conjecit; vide ipsius sententiam in Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 17. Cui opinioni favemus. — In versu altero ביתהמו cum Muellero (*Die Burgen*, II, loc. cit.) restituimus, præcedentibus verbis ælificationem vel constructionem significantibus. — Nomen castelli non cum Halévy יקָד, sed cum Glasero יפָד legimus, quum Yafid, cognomen viri, in titulo 1, v. 1, antea obvium habuerimus.

Lege et verte, si lubet :

→ | ⲛⲓⲛⲟⲩ | ⲛⲛ ⲛⲟⲩ | ⲛⲓⲛⲟⲩ | ⲛⲛ ⲛⲟⲩ 1
 → ⲛⲛⲭⲭⲩⲛⲟⲩ | ⲟⲩⲛⲭⲭⲩⲛⲟⲩ | ⲛⲓⲛⲟⲩ | ⲛⲛ ⲛⲟⲩ 2

1 *M. . . . et ejus filii, et N. . .], filius Fari'i, con-*
 2 *diderunt et texerunt cas]tellum suum Yafid.* Gammán

54

Halévy, 23.

Versum, qualem Halévy edidit, ad litteram exscribimus :

ⲛⲓⲛⲟⲩ | ⲛⲛⲭⲭⲩⲛⲟⲩ | ⲛⲓⲛⲟⲩ | ⲛⲛ ⲛⲟⲩ

בַּאֲמַרְהֵמוֹ | יִנָּע | אֶלְרַח | וְהָ

Primum vocabulum addito *alifo* complemus, et legimus באַמְרֵ[א]הֵמוֹ « nomine principum suorum »; cf. titulos 2, v. 16; 17, v. 2; Hal. 30, apud nos 56, v. 2. —

יִנָּע, nomen proprium decurtatum e cognomine יִנָּעַם (vide titulum 1, v. 5), jam occurrit apud Fresnel 40, v. 1, 3 et 4; Os. 29 = B. M. 6, v. 7; cf. etiam nostrum

Tituli reliqua sic legenda et vertenda :

	דְעִי מֶן בְנֵי וְהַח דְרָה	1
	ב אִמְרָאֵהֶמו	2
1 <i>Gai]mdu[ensis]</i> , <i>construxit et repa[ravit]</i>	
2 <i>nomine]</i> <i>principum suorū</i>	

57

Hal., 26, 20, 33; Glaser, 32.

De his Halévy tantummodo animadvertit titulos 20 et 33 a sinistra ad dexteram tendere. Quod in suo tituli 20 apographo patefecit, dum contra eosdem characteres in titulo 33 a dextera ad sinistram deduxit. Textus trium titulorum, quales Halévy edidit, primum afferamus :

26 :	○○ΣΗ 144	← חַחַל סְשׁוּעַ
20 :	→ Σ○○ ח[44	דְחַמְדו עוֹשׁ
33 :	44ΣΗ ○○Σ	← שׁוּעַ דְמַחְדו

Collatis tribus titulis, constat cognomen אשוע (cf. titulos 2, v. 1; 8, v. 1) in omnibus reperiri, in primo post nomen proprium, in secundo et tertio ante designationem tribus vel regionis. *Khā* (ח) utrumque inversum pro *alifo* (א) scriptum esse suspicamur. Nostra sententia, nomen proprium est דרחאל (Hal. 49, v. 3, 5, 7), vel

שרחאל (Hal. 504, v. 1), vel ישרחאל (Hal. *ibid.*), ethnicum autem דמאד[נב, sicut in *musnado* apud D. H. Müller, *Südarabische Studien*, p. 31; cf. Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 30-31; Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études sur l'épigraphie du Yémen*, 1, p. 48-49.

Inde patet tres titulos ex uno titulo manavisse, cujus initium talia præbebat :

דְרַחְאֵל | אֲשׁוּעַ | דְמַאדְ[נַם
Dhirriḥ'il (?) Ašwā' Ma'dhi[nen]sis.

58

Halévy, 21.

In apographo Halevyi hæc leguntur :

דְרַכְס | אֲוַעַל | וְהַח | דְרָה

אֲוַעַל, omisa una littera, ex cognomine אשוע (vide titulum 57) fortasse remansit, præcedente nomine proprio. Quidni אלקרם, sicut in titulo 48, v. 1 (supra, p. 80)? Deinde præpositione ה nomen tribus vel urbis intro-

ducebatur. Quum וְהַח remanserit, וְהַח ex Os. 18 = B. M. 19, v. 2 et 11, necnon ex O. M. 16, v. 1 et 2, apud Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 65-66, excerptimus.

Lege ergo et verte, si lubet :

אל[ק]רם | א[ש]וע | דויה[ר]ן
Īl]kadam (?) A[s]wa' Wah[r]dnensis (?)

59

Halévy, 22.

In via ante portam Gaimâni Jos. Halévy hæc legit et exscripsit :

ψ | ◦ϣϣ◦ | ΣΧΖΨ | ΧϞ◦Ϟ◦

Quæ hebraicis litteris :

וקעתו | יאזם | ובנהמו | ח

וקעתו in וקעתה immutandum esse liquet. וקעתה decurtatum stat pro וקהעתה (fortasse apud Hal. 137, v. 1), sicut מקעתה apud Hal. 657, v. 1, plenioris מקהעתה locum tenet. — Cognomen יאזם = יאזם vide apud Os. 8 = B. M. 11, v. 1; in O. M. 4, in titulo Gaimânensi (Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 18-19),

apud nos 69, v. 2; necnon in O. M. 12, v. 1 (Mordtmann und Müller, *ibid.*, p. 48-49). — Alia nomina propria antecedeant, ut ex suffixo plurali המו patet. De ובנהמו pro בניהמו, vide titulum nostrum Gaimâno oriundum 5, v. 1, ובנהו pro ובניהו in titulo nostro 8, v. 1, necnon multa ejusmodi exempla.

Adducimur ut legamus et vertamus :

ו[וקעתה] | יאזם | ובנהמו | ח

et] Waḳá'athat Ya'zim, et filii ipsorum H.

60

Hal., 32; Glaser, 38.

Auctore Halevyo, hæc exscripsimus :

ר | ושנא | הו | ל | ח | ΣΣ | ח | ח

In Os. 31 = B. M. 35, v. 5, legitur ושרהמו|ושנאהמו כל «quisque adversarius et hostis eorum»; cf. titulum 2, v. 18. Hic etiam ר[ז] et שנא (animadvertite *shn*, non ad

dexteram, ut solet, sed ad sinistram vergentem) continuantur. Quæ statu constructo conjuncta cum nomine proprio a הו incipiente nobis videntur

Legas ergo et veritas licet :

ר[ז] | ושנא | הו

adversarius et hostis Hau.i.

61

Hal., 34; Glaser, 39.

Hæc pauca Jos. Halévy e lapide transposito exscripsit :

בְּעִנְיָי נָה | זָחַרְתִּי

Glaser ut tertium versum tituli sui 39, apud nos 51, hæc exhibet : זָחַרְתִּי | נָה זָחַרְתִּי. Sine dubio בעלתי «dominæ» cum Glasero legendum; cf. Os. 34 = B. M. 36, v. 2. — Sequitur fortasse נה[מתן]; cf. titulum 15 Mordt-

manni, nunc in Bibliotheca Maxima Parisiensi servatum (*Zeitschrift der deutsch. morg. Gesellschaft*, XXX, p. 293), v. 2 et 4; necnon Hal. 155, v. 2; 158, v. 3. Locusne sit an tribus ignoramus.

Fragmentum sic restituas et veritas licet :

בְּעִלְתִּי | נָה[מתן] *dominæ Naha[mat].*

62

Hal., 40; Glaser, 45.

Unum versum, in mosquita servatum, Halévy sic edidit :

זָחַרְתִּי | זָחַרְתִּי | זָחַרְתִּי
צִלְלָם | זָלוּ | הַגְּרָהִם

יָלִל, ut legendum censemus, nomen dei est, ut recte agnoverunt Prætorius, *Beiträge zur Erklärung der himjarischen Inschriften*, drittes Heft (Halle, 1874), p. 35, et Mordtmann, *Miscellen zur himjarischen Alterthumskunde*, in *Zeitschrift der deutsch. morg. Gesellschaft*, XXXI (1877), p. 88. Ambo autem de nostro titulo tacuerunt, in quo זָ (צ) in simillimum י (י) est immutandum. Cf. יָלִל, nomen viri in magno titulo Ḥuṣn Gurābi, v. 3, apud Mordtmann, *Neue himjarische Inschriften*, *ibid.*, XXXIX (1885), p. 231-232. ‘Abdyālil (عبد ياليل) in *Kāmūso* dicitur fuisse filius ‘Abdkulāli (عبد كلال); vide G. W. Freytag, *Einlei-*

tung in das Studium der arabischen Sprache (Bonn, 1861), p. 357, et cf. עֲבֹדְכֶלֶל in titulo nostro 6, v. 1 (supra, p. 15 et seq.). Præcedebant nomina voventium, deinde verbum vel verba consecrationis deo Yālil factæ, denique אלהמו «deo suo», aut שיטהמו «patrono suo», aut aliquid simile. — זָלוּ (apud Glaserum תלה) in זָלָה, quod genus ædificiū designat, corrigimus; vide titulum 40, v. 4, et quæ ad illum locum (supra, p. 66) adnotavimus. — הַגְּרָהִם semper de magna urbe adhibetur, ut nos monuerunt Mordtmann et Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 99, adn. 1.

Sic ergo contextum hujus tituli nobis fingimus :

אלהמו || יָלִל | זָלָה | הַגְּרָהִם

[M., et N., et Y.]
[. consecraverunt deo suo] Yālil palatium (?) urbis su[æ]

In apographo autem, quod humanitati Eduardi Glaser debemus, primus versus sic observatur :

חַוְּאִי | חַוְּאִי מַלְךְ | דֶּר

Versus 1. חַוְּאִי[א] חַוְּאִי[א] conjicimus, memores titulorum 54 et 55, sequente מַלְךְ « rex ».

Versus 2. Quidni וַאֲחֵיהוּ, sicut in titulis Os. 9 = B. M. 7, v. 1, et 16 = B. M. 20, v. 1? Nimia fortasse audacia, meliora desperantes, deinde וּבְנֵי[הֵמוּ] ad imitationem eorumdem titulorum legimus; cf. etiam titulum 67, v. 1.

Versus 3. Mirare litteram *mām* ad sinistram vergentem, dum *dāl* vicinum ad dextram ducitur. Principio *‘ain* scriptum esse auguramur et, medio *wāw* in *yōd* converso, עַמְרִיהֵמוּ « duas stelas suas », præcedente nomine dei et oblationis mentione, vertimus. Cf. nostram vocis עַמַר in Hal. 349, v. 9, interpretationem apud Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études sur l'épigraphie du Yémen*, 1, p. 18 et 25. Vide contraria D. H. Muellerei in *Zeitschrift der deutsch. morg. Gesellschaft*, XXXVII (1883), p. 5.

Omnibus bene perpensis, fragmentum sic legimus et vertimus :

א[ח]ר[ח] | מַלְךְ

וַאֲחֵיהוּ [] וּבְנֵי[הֵמוּ]

עַמְרִיהֵמוּ | א

..... A]dhra[h], rex.
 et ejus fratres, et filii [ipsorum voverunt (deo)].
 duas stelas suas

67

O. M. 2.

(TAB. XII.)

Lapis, cui titulus tripartitus inscriptus est, 0^m,31 altus, a fronte latitudinem 0^m,22, a latere utroque latitudinem 0^m,18 exhibet. A tergo tantummodo prisca lapidis asperitas permansit, quum ceteræ facies characteribus sculptis destinatae expolitæ sint. In museo Constantinopolitano, Tsinili Kiösk dicto, monumentum ipsum conspicias licet, ex quo, intercedente viro litterarum orientalium peritissimo, nostro Clemente Huart, eximius scientiæ epigraphicæ fautor, summus musei et antiquitatum imperii Turcici procurator, Ḥamdî Bey, non solum ectypa chartacea, quæ gratissime accepimus, sed etiam imagines sole expressas sumpsit, ut studiis nostris faveret. Nec obliviscamur quæ beneficia in nos contulerit adjunctus Musei custos Nikolaki Effendi Ohanny, qui, graphide oblitterata litterarum vestigia secutus, ductus eorum quæ supersunt nostra gratia delineavit.

Pars anterior lapidis, qua initium tituli continetur, ex parte vetustate vel incuria ita deleta est ut plurima non jam oculis, sed ingenio et conjectura assequamur. Attamen, etsi aliquando in singulis incerti hæremus, de interpretatione et proposito tituli non dubitamus. Mirare post novem partis anterioris versus, sensum undecim versibus lateris recti continuari, quamvis scriptura a dextra ad sinistram constanter procedit. Quum autem lapicida in recto latere ad finem tituli non pervenerit, sinistro latere usus est ut incepta absolveret. Inde fit in eodem spatio, ubi undecim versus a dextra reperiuntur, a sinistra tres versus et primas versus quarti litteras suffecisse, vacante loco residuo.

In tabula nostra duodecima tripartitam imaginem luce solis expressam, qualem nobilissimus Ḥamdî Bey nobiscum communicavit, invenies.

De titulo egerunt MORDTMANN und MÜLLER, *Sabäische Denkmäler*, in *Denkschriften der philosophisch-historischen Classe der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften zu Wien*, XXXIII (1883), 2^e Abtheilung, *Abhandlungen von Nicht-Mitgliedern der Akademie*, p. 14-17; separatim excusum, p. 14-17; vide etiam ibidem tabulam I.

Hæc nobis ut certa apparent :

a. PARS ANTERIOR.

- | ○Y Y M K C 1
- Y Y Y Z | ○ Y M Y | Y ○ P 2
- X | Y · Y ○ | 1 ○ P | Y Y Y 3
- Y 1 K 4
- 1 K P | ○ Y Y 5
- K 1 | ○ Y Y K 6
- Y Y Y | Y 3 P | ○ Y Y 7
- Y | Y K Y Z P 3 | ○ Y Y K 3 Y 8
- Y | ○ Y Y P ○ Z ○ | 9

b. LATUS RECTUM.

- Y | K P | ○ 10
- Y Y P | ○ Y Y P 11
- M Y K | ○ Y M Y 7 Y ○ | Y 12
- | ○ Y K P 7 Y | X K P | ○ 13
- K P | 3 1 K Y | K 3 1 Y | ○ Y 14
- 3 K P | K ○ K | Y ○ Y P | K 3 Y ○ 15
- K | Y 3 P | ○ Y Y M ○ K 1 ○ | · 16
- P 3 K | 1 K | K P | Y K K 17
- Y Y X 1 ○ ○ | ○ Y Y 3 3 ○ 18
- Y Y ○ | Y X ○ M ○ | 19
- Y Y K 3 20

c. LATUS SINISTRUM.

- | K Y Y P K | Y · · 21
- K Y Y P | ○ Y Y P · · 22
- Y 3 P | ○ Y Y Y · · 23
- Y Y · · 24

Quæ hebraicis litteris sic transcribenda :

a. PARS ANTERIOR.

ואחיהו ו	1
בעם הקניו שימהמו	2
קהמם בעל עה ק ת	3
צלמ	4
פיהו בכל	5
מהו לס א	6
המו חגרם קהמם	7
מראהמו רבשמסם י	8
ושעבהמו ע	9

b. LATUS RECTUM.

ולדת י	10
דמהו במק	11
ס ויגונהו כהח	12
ר בדת הגבאהו ע	13
דהו חלפן מסלף דן	14
עהרן ביום כון באר	15
ולסעדהמו חגרם את	16
הנאם בן כל ארץ	17
ערקהמו ועלתהמ	18
ודעתם וחט	19
ראהמ	20

c. LATUS SINISTRUM.

ס דעימן ו	21
בהמו עימן	22
ימהמו חגרם	23
מם	24

Versus 1. Nomen proprium hominis הלפן a versu 14 mutuumur; cf., de hac radice et exemplis ubi occurrit, Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, 1, p. 25-30. — Deinde בנו | וְבָנֵיהֶם | וְאֶחָיו «et ejus fratres et filii eorum, nepotes» legimus, collatis Os. 9 = B. M. 7, v. 1 et 2; 11 = B. M. 9, v. 1 et 2; 16 = B. M. 20, v. 1 et 2; 18 = B. M. 19, v. 1 et 2. Fatemur nos lectioni וְאֶחָיו | וְבָנֵיהֶם | בנו apud Mordtmannum et Muellerum minime assentiri.

Versus 2. Legendumne sit שבע[ש] (cf. שבע in titulo 41, v. 3, supra, p. 68-70, et שבע in titulo 52, supra, p. 84), an תבעם (Hal. 43, v. 4), vel סבעם (Hal. 62, v. 14), ignoramus. Utcumque se ea res habet, sub בעם latet nomen gentis quæ «volum agit patrono suo Ḥagaro». Nomen dei hic evanuit; sed respice ad v. 7, 16, 23.

Versus 3. Per occasionem tituli 49 (supra, p. 83) breviter significavimus nos in sententiam Mordtmanni et Muelleri discedere, qui cognomen dei Ḥagar non קהם, secundum apographa Halevyana, sed קהמם, ut ex ectypis chartaceis et exemplari luce solis expresso patet, legendum censent. Deus Ḥagar ruber (supra, p. 44), id est «lapis ruber», quæ idoli appellatio nobis placuerat, ex pantheo deorum apud Sabæos cultorum merito ejiciendus, ut Ḥagar Ḳaham in ejus vicem substituatur. Quid autem valeat cognomen קהם obscurum. Mordtmann et Müller locum قهامة in regione Hamdânensi et hominem جابر بن قهم بن جابر memorant. E *Ḳāmiso* Firûzâ-bâdhîi (sub radice ق م ه) hæc etiam afferemus: وقهم «Et Ḳahm, filius Djâbiri, pater est tribus cujusdam Hamdânensis». Sed, ut recte animadverterunt Mordtmann et Müller, mîmatio nominis divini הנרם non sinit hanc vocem cum sequente statu constructo jungi. Ideo epitheton potius in קהמם quærere debemus. Quod ad originem vocabuli attinet, quidni קהם cum קום, قَام, radice in omnibus semiticis linguis frequentissima, æquiparare licet? Cf. epitheton Allâhi اَلْعَيُّوم «subsistens, sempiternus» in *Corano*, II, 256; III, 1; XX, 110. Vide supra, p. 60, exempla additi hæc medii ad com-

plendam trilateralitatem, inter quæ עהר attulimus, idem probabiliter ac quod alias ער «urbs» = hebraicum עיר nuncupatur. Hoc עה[ר] post בעל «dominus» suspicatur; cf. עהרן in v. 15. Sequebatur nomen urbis a littera ה incipiens.

Versus 4. Altera sacrarii designatio præpositione ה introducebatur; cf. titulum nostrum 19, v. 3, et exempla quæ supra, p. 30, contulimus. — צלב[ן] [הן «hanc statuum» ne cuncteris quin suppleas; vide titulos 2, v. 3 et 4; 19, v. 3 et 4; 31, v. 1.

Versus 5. Mordtmann et Müller צדק[ה] ברה | המרם ante בכל addiderunt. ברה | המרם probamus, titulo Academiæ 14° collato, v. 3 (Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, 1, p. 75-76). Quum autem פי verbi quartæ formæ cum suffixo פיהו[ה] in imagine luce solis expressa perspicue appareat, non dubitamus sic legere; vide itidem in titulo nostro 2, v. 9 et 10.

Versus 6. Mordtmann et Müller, unica littera superstate א adducti, intellexerunt בע[מ] מהו | סתמלא | אמל[א] hic quondam fuisse; cf. titulos 2, v. 9 et 10; 68, v. 2. — Deinde לם[ע], initium vocabuli לסערהמו, conjectura magis quam oculis assequimur; cf. titulum 2, v. 12, 14, 16.

Versus 7. שימהמו «ipsorum patronus» iterum hic, sicut in v. 2, ante nomen dei Ḥagari, collocatus erat. — Sub fine versus חט, initium vocis חטי, a cujus yôd versus sequens incipiebat, conjicimus; cf. v. 19 et titulum 2, v. 16.

Versus 8. Nomen principis ipsorum est Rabsams; de hoc nomine vide quæ supra, p. 50, ad titulum 31, v. 4, adnotavimus. — Cognomen principis non deerat, quod in *mâm* desinere e versu 21 patet. Primam quoque litteram yôd videas licet, unde ינעם «Yun'im» ut veri simile proponimus, quum in titulo Gaimânensi 28, v. 3, tribus Dhû Yun'im occurrat; vide supra, p. 44 et 45. Næc prætereundus titulus 54, supra, p. 85-86.

Versus 9. Auctoribus Mordtmanno et Muellero, רעימן «Gaimânensis» (vide titulum 30, v. 2, supra, p. 48-49) et עימן «Gaimân» a versibus 21 et 22 mutuumur.

Sed jam ad latus rectum procedamus, ubi scriptura clarior, sensus autem obscurior :

Versus 10. Ni fallimur, hic versus sic restituendus : וְאֶחָיו | וְבָנֵיהֶם | וְהוֹפִיכֶוּ | וְאֶתְּכֶם «atque ut tueatur ipsum (Ḥagar) et». Post beneficia a deo Ḥagar accepta, Khalfân etiam meliora ominatur. Mirare לרה imperfecto conjunctum, ut yôd sequens demonstrat, necnon yôd verbi alterius in versu 12. A לרה pendent perfectum simul ac imperfectum in Os. 7 = B. M. 14, v. 11; 8 = B. M. 11, v. 12; 9 = B. M.

7, v. 8 et 9; etc. Imperfectum יהופין post conjunctionem *lâm*, quæ idem valet ac conjunctio composita in hoc loco usurpata לרה, vide apud Os. 4 = B. M. 5, v. 16, et cf. Fresnel, 55, v. 5, ubi item perfectum הופי præcedit, cujus exemplum hic in versu 5 jam occurrit.

Versus 11. Lege confidenter וְאֶתְּכֶם «et servos ipsius»; cf. titulos 2, v. 7; 30, v. 2, supra, p. 9 et 48-49. — Ves-

tigiis litterarum exploratis, lege deinde במק[ימת | צדק]ם «in sedibus optimis»; cf. plurale מקימת vocabuli במקם in titulo 40, v. 6, et alia exempla in Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 104, quibus adde ultimum exemplum occurrere in titulo primo thesauri quem Goupil Bibliothecæ Maximæ Parisiensi donavit; vide Mordtmann in *Zeitschrift der deutsch. morgenl. Gesellschaft*, XXX, p. 288. — צדקם statu constructo voci præcedenti conjunctum est, sicut in Os. 6 = B. M. 10, v. 5; 8 = B. M. 11, v. 6; 12 = B. M. 8, v. 7; etc.

Versus 12. ויגוהו in ectypo chartaceo atque in imagine luce solis expressa clare apparet. Mordtmann et Müller جو «terra depressior» secundum Mordtmannum, «cætus» = נוי secundum Muellerum, comparant. Nos autem provocamus ad conferendum arabicum نجا «liberavit», quum nun sæpius in Sabæorum sermone, sicut apud Hebræos, ita litteræ sequenti includatur ut ambæ in unum coalescant. Cf. D. H. Müller apud Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, 1, p. 67, necnon Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 37. Radicem نجا lingua hīmyaritica non alienam fuisse demonstrat nomen mensis נגוה עבר | נגוה apud Hal. 188, v. 5. Imperfecto ויגוהו imperfectum superius יהופיגוהו (v. 10) continuatur. — Mordtmann et Müller deinde כהה[ייהו] suppleant, collato יהחיון Reh. 7, v. 7. Quod probamus, etsi tertia littera *hā* potius quam *hā* esse videtur. Cf. etiam Hal. 245, v. 1. Sensus est: «sicut (Hagar) incolumem ipsum servavit.»

Versus 13. Mordtmann et Müller, per occasionem huius tituli (*Sabäische Denkmäler*, p. 16), exempla radicis נבא e titulis collegerunt. Unde concludunt quarta forma «amovere, arcere» hic significari. Vertunt igitur: «Quum ipsum et suos עלה ab עהרן amovit, quum esset in nostra regione.» A qua lectione partim, a qua interpretatione

omnino discedimus. הנבאה, cum suffixo feminino tertiæ personæ apud Hal. 49, v. 10, nobis huc præcipue afferendum videtur, ubi de sensu non ambigitur. Vertimus: «quum restituit ei (Hagar).» Deinde nec ועלההו (Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 15), nec ועלההמו (*ibid.*, p. 16), sed ע[ב]רהו «servus ejus (Hagari)» legimus, quo vocabulo subjectivum verbi הנבאה incipit.

Versus 14. Servus Hagar nuncupatur Khalfân; cf. quæ ad versum 1 adnotavimus. — Quod deo restitutum est designatur ut עהרן | רן | מסלה. Si titulum 40, v. 4, colliges, videbis supra, p. 66, nos vocabulum מסלה cum arabico مسلول «terra complanata conserendi causa» composuisse. Agitur de «terra complanata hujus urbis», id est urbis in versibus 3 et 4 commemoratæ, cujus primam litteram *tāw* solummodo novimus.

Versus 15. עהרן non calamitatem, ut Mordtmann et Müller putant, sed urbem designat; cf. v. 3. Itaque, nisi fallimur, non hæc calamitas, sed Khalfân «fuit in regione».

Versus 16 et 17. Supple את[מרם] et ארצ[המו], collato titulo 28, v. 8 et 9, supra, p. 43-45. — Animadvertente lineam separationis omissam in ולסערהמו.

Versus 18. Apposita sunt voci ערצהמו duo vocabula «in littore ipsorum ועלתהמו = عراقهم وعاليتهم» et in montanis ipsorum. Provinciæ nempe duæ Arabiæ sunt Al-'Irāk et Al-'Āliya (hæc eadem quæ Al-Hidjāz quoque appellatur), id est ora maritima et locus excelsior.

Versus 19. Supplemus ואולדם, alterum complementum infinitivi סערהמו, quod sequuntur alia ejusdem complementa, inter se juncta copula *wāw*, דעהם = دعة «vita quieta, commoda», חטני (cf. v. 7), denique רצו, quod conjicimus.

Versus 20. Ad exemplar versus 8, restituimus: מ[ר]אהמו | רבשטם.

Latus sinistrum, quod nunc tractabimus, nullam difficultatem præbet. Principio uniuscujusque versus desunt duæ vel tres litteræ :

Versus 21. Lege רעימן | ינע, collatis versibus 8 et 9.

Versus 22. Comple עימן | עימן, collato versu 9.

Versus 23. Ne dubites quin בש addas et veritas: «No-

mine patroni ipsorum Hagar,» memor versuum 2 et 7.

Versus 24. Sub טם in versu trunco eoque ultimo finem cognominis קה[מ] agnoscere in promptu est; cf. versus 3 et 7.

Omnibus bene perpensis et restitutis, quantum fieri potuit, restituendis, titulum sic legimus et vertimus :

1	חלפן ואחיהו ובניהמו בנו
2	שבעם הקניו שימהמו] חג
3	רם] קהמם בעל עהרן ת . . .
4	.. ד דן] צלמ ח
5	מרם בדת הו פיהו בכל] א
6	מל א] סתמלא בע מהו לס עדה
7	מו שימ המו חגרם קהמם] חט
8	י] מראהמו רבשמסם י נעם
9	דעימן] ושעבהמו ע ימן
10	ו לרת י הופינהו ו א
11	רמהו במק ימת צרק
12	ם ויגונהו כהח יוה
13	ו בדת הגבאהו ע ב
14	דהו חלפן מסלף דן
15	עהרן ביום כון באר צ
16	ן] ולסעדהמו חגרם את מ
17	רם] הנאם בן כל ארצ המ
18	ו] ערקהמו ועלתהמו ו או
19	לרם] ורעתם וחטי י ור
20	צו מ ראהמו ר רבשמסם
21	ינע ס דעימן ו
22	שע בהמו עימן
23	בש ימהמו חגרם
24	קהמם

1 *Khalfdn,] et ejus fratres, et [filii eorum, nepotes*

2 *Šu]bā'i, voverunt patrono suo [Haga-*

3 *ro] Kāhamo, domino urbis T.*

4 *. . ., in, hanc] statu[am, prop-*

5 *terea quod tu]tus est ipsum in omnibus [vo-*

6 *ti]s [, quæ ut explerentur pelivit a]b eo, ut con[cederet ip-*

7 *sis patronus] ipsorum Hagar Kāham [favo-*

8 *rem] principis ipsorum Rabšams Yu[n'im*

9 *Dhû Gaimân*], et tribus ipsorum Ga[imâni;
 10 atque] ut tu[eatur ipsum (*Hagar*), et ser-
 11 vos ipsius in se[dibus opti-
 12 mis et liberet ipsum, sicut incolumem ser[vavit ip-
 13 sum, quia ei restituerat se[r-
 14 vus suus *Khalfân* terram complanatam hujus
 15 urbis, die quo fuit (*Khalfân*) in regio[ne
 16 illa]. Et concedat ipsis *Hagar* fru[c-
 17 tus] excellentes in omnibus terris [ipso-
 18 rum,] in littore ipsorum et in montanis ipso[rum, et li-
 19 beros], et vitam commodam, et favo[rem ac gra-
 20 tiam prin]cipis ipso[rum *Rabsams*
 21 *Yun'i*]m *Dhû Gaimân*, et
 22 tri]bus ipsorum *Gaimâni*.
 23 *Nomine pa]troni ipsorum *Hagari*
 24 *Kaha*]mi.*

68

O. M. 3.

(TAB. XII.)

Lapis, 0^m,26 altus, 0^m,53 latus, tribus versibus perlongis inscriptus erat, quorum neque initium nec finem possidemus. Pars media quæ superest servatur in museo Constantinopolitano T'sinili Kiösk dicto. Summo musei procuratori Hamdi Bey iterum gratias agimus quod nobis hujus tituli ectypum chartaceum misit. Quod in tabula nostra duodecima luce solis expressum invenies. Litteræ exsculptæ sunt, prout plerumque fit in titulis qui ad ædificationem monumenti pertinent.

De titulo egerunt MORDTMANN und MÜLLER, *Sabäische Denkmäler*, in *Denkschriften der philosophisch-historischen Classe der kaiserlichen Akademie zu Wien*, XXXIII (1883), 2te Abtheilung, *Abhandlungen von Nicht-Mitgliedern der Akademie*, p. 17-18; separatim excusum, p. 17-18; vide etiam ibidem tabulam II.

Quæ exstant non sunt ambigua :

1 𐤃𐤁𐤀𐤂𐤁𐤍 | 𐤂𐤁𐤁𐤍 | 𐤂𐤁𐤁𐤍 | 𐤂𐤁𐤁𐤍 1
 2 𐤂𐤁𐤁𐤍 | 𐤂𐤁𐤁𐤍 | 𐤂𐤁𐤁𐤍 | 𐤂𐤁𐤁𐤍 | 𐤂𐤁𐤁𐤍 2
 3 | 𐤂𐤁𐤁𐤍 | 𐤂𐤁𐤁𐤍 | 𐤂𐤁𐤁𐤍 | 𐤂𐤁𐤁𐤍 | 𐤂𐤁𐤁𐤍 3

Quæ hebraicis litteris :

1 דְּעִימָן | וְנֹאסָם | בְּרֵאוּ | וְהוֹתֵרָן 1
 2 אִמְלֵא | סְתַמְלֵאוּ | בְּעַמְהוּ | בְּכֵן | גְּזוּ 2
 3 וְיִסְתַּמְלֵאנָן | בְּעַמְהוּ | וְלֵדָת | נְעַמָּת 3

Versus 1. Præcedebant nomina voventium, inter quos numerandi sunt M. Gaimânensis (cf. tituli 67 versus 9 et 21) et Nu'âs. Mordtmann et Müller nomen regis judæi yemenensis apud Arabum historicos celebris ذُو نُوَاس ingeniose cum Nu'âs composuerunt; utrum jure annon in medio relinquimus. — Post והותרן supple- dum והשקרן (vel והובן); cf. titulos 4, v. 2; 6, v. 3; 17, v. 2; 29, v. 2; 40, v. 2; 41, v. 2; etc. Deinde veniebat mentio loci oblati, sive ביתהמו «castellum suum» (cf. titulum 4, v. 2; 6, v. 3; 41, v. 2), vel aliud simile (cf. titulum 40, v. 2), sive מחרם sacrarium (cf. titulum 43, v. 3), vel aliud vocabulum ejusdem generis. Sive castellum seu sacrarium sit, auctores tituli ejus nomen commemoraverunt, nec referre omiserunt cujus dei ope (ברדא) opus perfererint.

Versus 2. Müller et Mordtmann recte vocabula antecedentia restituerunt, nempe הופיהמו | ברת «quia tuitus est ipsos»; addimus בכל, sicut in titulo 67, v. 5. — גזיו verbum est novum. Substantivum גזיהן in titulo Glaseriano 284, v. 2, occurrit, de quo vide Hartwig Derenbourg in *The Babylonian and Oriental Record*, I, p. 173; separatim excusum, p. 7; vide etiam nomen proprium גזין in titulo Glaseri 305, v. 3, *ibid.*, I, p. 200, separa- tim excusum, p. 20. Arabice جَزَى «pensavit, retribuit» significat. Intelligimus «quum solverint» deo suo accepta beneficia precibus et muneribus. Sensus patet, verba nos fugiunt.

Versus 3. Finis tituli omnino cum Os. 23 = B. M. 25, v. 4 et seq., concinit; cf. titulum nostrum 43, v. 6.

Sic ergo, incerti quomodo versus incipiant et desinant, titulum complere audemus :

1 ברת | | ברדא | | ביתהמו | והותרן |] והשקרן | | ונאסם | בראו | והותרן | | רעמן | ונאסם | | 1
 2 הופיהמו | בכל |] אמלא | סתמלאו | בעמהו | בכך | גזיו |] | ול | וזא | | הופינהמו | | 2
 3 בכל | אמלא |] יסתמלאנך | בעמהו | ולדה | נעמת |] ותנעמן | לבני | עימן | | 3

- 1 H., et] *Gaimânensis, et Nu'âs condiderunt et fundaverunt [et texerunt castellum suum., ope (dei)., quia*
 2 *tuitus est ipsos in omnibus] votis quæ ut explerentur petiverunt ab eo, quum solvissent [(deo).*
Et pergat (deus) tueri ipsos
 3 *in omnibus votis quæ] ut expleantur petent ab eo, atque quia contigit, [et ut contingat Gaimânensibus.*
Nomine (dei).

69

O. M. 4.

(TAB. XII.)

Lapis, 0^m,45 altus, 0^m,25 latus et 0^m,15 crassus, a dextra et a sinistra truncus est. Excepto primo versu, cujus mediæ litteræ fractura lapidis evanuerunt, reliquiæ ceterorum versuum intactæ manserunt, et impedimenta majora in interpretando quam in legendo sunt superanda. Ipse lapis in museo Constantinopolitano, Tsinili Kiösk dicto, servatur, cujus summus procurator Hamdi Bey nostra gratia tituli imaginem solis luce exprimendam curavit, et nobiscum communicavit. Quam in tabula nostra duodecima, qualem accepimus, accurate imitati, titulum perarduam, ut implicatam disserendi materiam, eruditis proponimus. Ne quidquam in textu constituendo incertum relinqueretur, adjunctus musei custos, Nikolaki Effendi Ohanny, tituli hujus, quemadmodum tituli 67, ductus graphide delineavit.

rimus sitne propositio על disjungenda, etsi plenior forma על (Hal. 49, v. 12 et 13; 152, v. 13) scribi solet, neque על a vocabulo sequente linea separationis dividitur. — ביהנהן «castellum utrumque». De hac dualis forma vide quæ ad tituli 37 v. 8, supra, p. 60, adnotavimus. — Mordtmann et Müller prioris castelli nomen מרהב legunt, collatis מרהב apud Prideaux, 13, v. 2, et nomine vallis وادی مرجب, in regione Gaimāni, apud Al-Hamdāni, *Djazirat al-ʿArab* (ed. D. H. Müller), p. 108. Cui opinioni assentimur. — Sequebatur nomen alterius castelli. Auctor tituli, ni fallimur, hæc deinde vel similia addebat: כל «et intraverunt in hæc duo (castella) omnes», collato titulo Academiæ 14°, v. 15, apud Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, 1, p. 76-77.

Versus 3. Mordtmannum et Muellerum secuti, אסדן | אסדן vertimus «viri et mulieres»; cf. de priore vocabulo O. M. 9, v. 2, 4, 9, et quæ ab his duobus peritissimis interpretandi artificibus scripta sunt in *Sabäische Denkmäler*, p. 36-37; cf. de posteriore D. H. Müller, *Himjarische Studien*, in *Zeitschrift der deutschen morgenl. Gesellschaft*, XXX, p. 675. — Quo modo autem intelligendum sit sequens vocabulum מסהנן non ita distincte videmus. Alterum exemplum formæ מסהנן apud Prideaux 14 c, v. 1, in *Transactions of the Society of biblical Archaeology*, IV, p. 198, occurrit. Lapidem, quem Prideaux in urbe Aden exscripsit, in museo ethnographico Parisiensi nunc exstantem, doctus et amabilis hujus musei custos, Dr Hamy, nobis inspiciendum nuperrime commisit, ita ut etiam illic de vera lectione מסהנן non dubitarem. Quam formam pluralem idem valere ac מסהנת nostri tituli, semel in v. 4, bis in v. 6, et, cum nūnatione, מסהנתן in titulo Glaseriano 290 (Hartwig Derenbourg, *Yemen Inscriptions*, in *The Babylonian and Oriental Record*, I, p. 177-178; separatim excusum, p. 11-12) D. H. Müller contendit, et מֻסְכְּנֹן = مَسَاكِنٌ et مَسَاكِنَةٌ, pluralia vocabuli مَسْكَنٌ, contulit; vide Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 104. Nos autem, analogiæ et grammaticæ legibus freti, diffidimus unius et ejusdem tituli auctorem duabus formis tam dissimilibus promiscue usum esse, omni discrimine inter eas remoto. Credimus potius מסהנן plurale masculinum esse, מסהנת autem plurale femininum participii מסהנת. Quoad radicem ipsam סהן, Mordtmann et Müller eam arabico سحن æquaverunt, littera ح (ח) in خ (ح) immutata, et سَحْنٌ «tutela» præcipue contulerunt. Etsi hæ litteræ invicem permutari non solent (vide tamen quæ ad tituli 40 versum 5, supra, p. 66-67, de رخم et رخم idem valentibus adnotavimus), aliter nodum expedire non valemus. Inde fit ut מסהנן in «clientes»

et מסהנת in «clientas» vertamus. Huc fortasse trahas licet verbum samaritanum סהן sahan «possedit, hæreditavit», et vocabula ad hanc radicem samaritanam pertinentia apud Edmundum Castellum, *Lexicon heptaglotton*, II, col. 2504. De peculiari servitutis notione radici סהן hærente, confer quæ Al-Firūzābādī in suo *Kāmūso* de verbo حَسَنٌ, duabus primis litteris transpositis, dixit: اَحْسَنَ الرَّجُلُ ذَلَّ بَعْدَ عِزِّ. — In fine versus, comple cum Mordtmanno et Muellero אולדהמו | אולדהמו «et liberi liberorum suorum».

Versus 4. Initio הרים pro הרים Mordtmanni et Muellieri certo legentes, vocabulum אהים complemus, quod præcedebat fortasse verbum ואהי, sicut verbum עדר hic ante עדרם, atque ut verbum ולד ante ולדם in loco simili (Os. 35 = B. M. 33, v. 4) occurrit. Animadvertite autem מאהד et מעדר in lingua himyaritica idem significare, nempe arcem, propugnaculum. Ex quo potest probabiliter confici duo verba אהד et עדר unum ab altero sensu non longe dissidere. Intelligimus «prehendit in suo ma'khadh et retinuit in suo ma'dhar», de subjecto horum verborum ambigentes, quorum utrumque, sequente infinito absoluto ejusdem radicis, more arabico adhibetur. Alia vide apud Josephum Halévy, *Études sabéennes*, p. 169; necnon apud Mordtmannum et Muellerum, *Sabäische Denkmäler*, p. 19. — Post מסהנת, quod a verbis אהד et עדר pendere nobis videtur, sequens vocabulum כלב sane interpretari nequimus. Quod J. H. Mordtmann sibi fingit compositum ex כל + ב = כל + בן = כָּל מֵן, hoc est «quicumque». D. H. Müller autem arabicum كَلْبٌ comparat, quod idem valere ac אסד «vir» (v. 3) affirmat. Sed, de hoc vocabulo arabico كَلْبٌ non minus quam de vocabulo himyaritico כלב dubitantes, conjecturæ Mordtmanni libentius assentimur, quamvis nosmet ipsos ad constructionem grammaticæ legibus repugnantem ea duci non ignoremus. Etenim, quum מסהנת, mīnatione et nūnatione carens, in statu constructo usurpetur, consentaneum est vertere «et clientæ cujuscumque». Contextu vero cogimur ut transferamus «et clientæ omnes, quas in servitute redegerat», quum עברהן arabico عَبَدَهُنَّ assimulemus. Emendate scribentem decuisset hoc ordine eadem vocabula collocare: עברהן | מסהנת | עברהן: כל et omisso bet. — De suffixo tertiæ personæ pluralis feminini הן = هُنَّ vide titulum 21, v. 1 et 3, et quæ ad illum locum (supra, p. 34) adnotavimus. — Mordtmann et Müller finem versus legunt עברהנא | שרה, formæ insolitæ עברהנא nullam rationem reddentes et שרה pro initio nominis proprii שרהאל vel שרהכאל habentes.

In ectypo chartaceo et in imagine luce solis expressa nobis legere videmur אלשרה | עברהן | אלהרהו «quas in servitum redigit Īsarah». De nomine proprio Īsarah (Ἰλάσαρος Strabonis), vide Fresnel, 55, v. 1 et 3; Os. 29 = B. M. 6, v. 1 et 2; 35 = B. M. 33, v. 5; Hal. 465, v. 1; 662, v. 1, hunc titulum 662 inscriptum super lapidem Parisios allatum et in Museo Luparensi nunc servatum (Joseph et Hartwig Derenbourg, *Les monuments sabéens et himyarites du Louvre*, p. 2).

Versus 5. Seriem vocabulorum, non sententiarum nexum dispicimus. Maxima in eo inest difficultas quod in hoc versu et in versu sequente copula wāw inter tot substantiva sine ulla intermissione continua desideratur. Sintne omnia statu constructo inter se juncta dubitamus. In singulis non quidquam notabile, si מחקב excipias, quod vocabulum novum in contextu inexplicabili non intelligimus. נעמת et חטי idem haud multo secus valent, quum illud felicitatem, hoc favorem significet. Estne מרתר nomen proprium tribus, sine mimatione, sicut apud Os. 16 = B. M. 20, v. 10, necnon apud Hal. 83, v. 1 (pro מרוד); 177 (pro מרד); 509; etc.? An potius habendum est nomen appellativum, consecrata numini indicans, ex verbo רתד «dedicare», cujus exempla vide in titulis 8, v. 3; 17, v. 4; 20, v. 4; 29, v. 4? De substantivo מרתר, cf. titulum Glaserianum 298, apud Hartwig Derenbourg, *Yemen Inscriptions*, in *The Babylonian and Oriental Record*, I (1887), p. 196, separatim excusum, p. 20. — אמתהגר, nomen proprium femininum, «serva Ĥagari» significans; cf. אמתו, cujus littera tāw in litteram thā inserta est, «serva Thūni» apud Prideaux 6 = Prætorius IX, v. 1 (*Zeitschrift der deutsch. morgenl. Gesellschaft*, XXVI, p. 432), et אמתשכס «serva Solis» in O. M. 16, v. 1 (Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 65-66). — אהכרב; cf. Hal. 634. — Littera nān videtur esse initium adjectivi ethnici.

Versus 6. Comple מ[סחנת, vel fortasse ו[מסחנת; quid autem «clientæ» egerint vel passæ sint prorsus latet, quum præcedentia nos fugiant, nec magis sensum eorum quæ sequuntur חיו | משנא | ופין | assequi valeamus. Utrum חיו tertia persona sit pluralis perfecti, sicut in titulo Academiæ 11°, v. 4 (Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, I, p. 64-65; cf. כהחיוהו in tituli 67 versu 12, supra, p. 95), an nomen proprium, sicut in titulo nostro 6, v. 4 (vide exempla supra, p. 18, allata), dijudicare nequimus. — Post alterum מסחנת, legimus צרב, de quo vocabulo cf. Os. 1 = B. M. 4, v. 7; 4 = B. M. 5, v. 9, et מצרב, apud Hal., 353, v. 6; 485, v. 3 (D. H. Müller in *Zeitschrift der deutschen morgenl. Gesellschaft*, XXX, p. 750). Quamquam exempla hujus vocabuli non deficiunt, de ejusdem sensu nihil certi statuere audemus. — שפקם dubium; fortasse שפה legendum est, quum שפהמרו apud Os. 1 = B. M. 4, v. 7, occurrat. Sed similia afferre multo facilius est quam obscura illustrare.

Versus 7. Nescimus an מ[סחנת sit complendum, sicut in versibus 4 et 6, nisi potius ב[נת «filia» legere conveniat. — Auctoribus Mordtmanno et Muellero, nomine proprio אבוזר Abūzu'd «pater Zu'di» feminam designari putamus, quod videtur plane confirmare nomen proprium utique feminæ adscriptum קילוזר Kailzu'd, hoc est «princeps Zu'di», in titulo 8° Musei Luparensis, v. 1 (Joseph et Hartwig Derenbourg, *Les monuments sabéens et himyarites du Louvre*, p. 9). De origine gentis Hamdānensis Zu'd ejusque sedibus, vide Al-Hamdāni, *At-Iklil*, in Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 63-64. — Sequitur nomen proprium רבאל; cf. titulum 17, v. 1, et quæ ad hunc locum (supra, p. 27) adnotavimus. Quænam autem existat ratio inter hoc nomen proprium et ea quæ proxime antecedunt omnino ignoramus.

Quum plura assequi non valeamus, titulum ex parte sic restituimus et vertimus :

1	יאמן בן [..... מלך ס] בא ודרין ואהיהו ובניהמו
2	עברהמו רומן יאזם לעימן עלביתנהן מרחב ו..... ואהו בן
3	המין כל [אסרן ואנתן וכסחנן וכל אולרהמו ואולר אולרהמו ו.....
4	פאהד א אדם ועדר עדרם מסחנת כלב עברהן אלשרה [.....
5	נ עמת מרתר חטי מחקב אמתהגר אהכרב נ : [.....
6	ומ[סחנת ופין משנא חיו מסחנת צרב שפקם [.....
7	מ[סחנת אבוזר רבאל [.....

- 1 *Yu'min, filius [.i, rex Sa]bæ et Rai[dáni, et ejus fratres, et filii ipsorum*
 2 *præfecerunt ser]vum suum Daumánum Ya'zinum Gaimánensem duobus castellis Marḥab [et. Et*
convenerunt in
 3 *duo hæc (castella) omnes] viri et mulieres et clientes, omnesque eorum liberi et libe[ri liberorum suorum,*
et quoad M. ,
 4 *in sua arce pre]hendit et retinuit in suis propugnaculis clientas omnes quas in servitatem redegerat*
Ílsarah
 5 *Amathagar Akhúkarib*
 6
 7 *Abúzu'd Rabb'i]l*
-

CAPUT IV.

INSCRIPTIONES HIMYARITICÆ ET SABÆÆ IN VICO 'AMRÂN ET IN REGIONE VICI 'AMRÂN REPERTÆ VEL 'AMRÂNO ORIUNDÆ.

ARTICULUS PRIOR.

'AMRÂN.

Vicus 'Amrân, nullius momenti angustias ejus et breve spatium metienti, primas partes agit in epigraphia Yemenensi. Arabum geographi de hoc loco non silent, ut crediderat Osiander (*Zeitschrift der deutschen morg. Gesellschaft*, XIX, p. 163; XX, p. 267), sed quam paucissimis verbis et urbis et provinciæ Al-Baun qua continetur mentionem obiter faciunt. Al-Hamdânî (*Djazîrat al-'Arab*, ed. D. H. Müller, p. 111, v. 11-25) præcipuas urbes provinciæ Al-Baun persecutus, vicum 'Amrân prorsus omittit, ejus tamen meminit, quum (*ibid.*, p. 203, v. 16) arces Yemeni commemorat, inter quas cum pronuntiatione 'Amurân eam laudat. Al-Bakrî (*Mu'djam*, ed. Wüstenfeld, p. 668) pronuntiationem 'Amurân quoque commendat et monet hanc urbem, in provincia Al-Baun sitam, ab Hamdânensibus habitari. Legendum enim in textu impresso nobis videtur مدينةً بالنون pro مدينةً بالنون, quod significatione omnino caret; cf. A. Rutgers, *Historia Jemane sub Hasano Pacha* (Lugduni Bataavorum, 1838), p. 23, 149 et 212. Našwân Al-Himyarî, in suo lexico *Šams al-'ulûm* «sol scientiarum» dicto, iisdem vocalibus 'Amurân instruit; cf. D. H. Müller, *Südarabische Studien*, p. 51. Alterum 'Amrân, a priore discernendum, in provincia Al-Djauf exstitisse nobis videtur; cf. Al-Hamdânî, *Djazîrat al-'Arab*, p. 82, v. 13; 167, v. 11; 169, v. 14; necnon ejusdem *Al-Ilkil*, apud D. H. Müller, *Die Burgen und Schlösser Südarabiens*, II, p. 49 et 92; cf. etiam utrumque ut unum et idem copulatum a J. H. Mordtmann in Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 6.

Urbem antiquam, inter septentrionem et occidentem diei unius circiter itinere Šau'áo distantem, non semel deletam et iterum ædificatam, Carstenius Niebuhr anno 1763 exploravit et nos docuit 'Amrânium, ut enuntiat, oppidum parvum esse mœnibus circumdatum, monti subjectum, in opima regione; vide ejus *Beschreibung von Arabien* (Kopenhagen, 1772), p. 253, necnon versionem gallicam, *Description de l'Arabie* (Paris, 1779), II, p. 91. De titulis autem non curavit quum regionem incognitam sciscitaretur. Anno circiter 1855, præfectus legionis in exercitu Anglico vel, ut vernaculo sermone dicimus, *Colonel Coghlan* 'Amrâni viginti septem æra reperit quæ in Museo Britannico Londini servantur. Quibus addenda est tabula et ipsa area, in Museo Britanico deposita, quam legatus præfecti legionis vel, ut vernaculo sermone dicimus, *Lieutenant-Colonel Playfair* 'Amrâni invenit. Ex his viginti octo monumentis tituli sexti tautummodo descriptionem differemus quia in eo de rege Hâdramauti agitur, quæ provincia meridionalis et maritima capite peculiari tractabitur.

Josephus Halévy, quum anno 1870 thesauros antiquitatis Yemenensis eruere feliciter conaretur, per 'Amrânnum non transivit, inter orientem et septentrionem alio pergens. Eduardus Glaser sub fine anni 1883 'Amrânnum bis se contulit et ibi quinque fragmenta exscripsit quorum unum satis amplum. Hæc pauca inedita, necnon titulum 8um Academiæ (Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études sur l'épigraphie du Yémen*, 1, p. 54-59), cujus in versu 4° urbis 'Amrân (הגרן | עמרן) mentio fit, titulis Musei Britannici subjungemus, nec tres titulorum partes omitemus, in monte Djabal Dîn dicto qui 'Amrâno proxime imminet, ab eodem Glasero repertas et nobiscum communicatas.

Titulos Musei Britannici arte lithographica expressos S. Birch et A. W. Franks cum brevi descriptione, sed sine translatione et sine commentario ediderunt; vide *Inscriptions in the Himyaritic Character discovered chiefly in Southern Arabia, and now in the British Museum*. London: printed by order of the trustees. MDCCCLXIII, qui liber oblongus sex paginis et duodeviginti tabulis constat.

Duo viri de epigraphia Yemenensi bene meriti, Ernestus Osiander et Josephus Halévy, omnia et singula quæ sic nude absque interpretatione enotuerant examinaverunt et operam dederunt ut perspicuis dubia illustrarent. M. A. Levy, de epigraphia Phœnicia optime meritis, etiam in epigraphiam Yemenensem egregia beneficia contulit, quum mortui interea Osianderi opus ederet et adnotatione sua exornaret; cf. Dr Ernst Osiander, *Zur himjarischen Alterthumskunde*, aus seinem Nachlasse herausgegeben von Prof. Dr M. A. Levy, in *Zeitschrift der deuts. morg. Gesellschaft*, XIX (1865), p. 159-235, cum 24 tabulis; Joseph Halévy, *Études sabéennes*, in *Journal asiatique*, octobre 1873, p. 321-365; décembre 1874, p. 497-514; separatim excusum, p. 104-165. Quam viam muniverant fidenter ingressi, eorum vestigia persecuti, novis adjumentis usi, meliora afferre et adhuc obscura enucleare conati, quam maximas gratias iis agimus quorum ope aditus ad titulorum sensum eliciendum patuit.

Tabulæ, ex archetypis ipsis luce solis expressæ sunt. Vir humanissimus, William Thompson, primus nunc inter Musei Britannici præfectos, suadente nostro Carolo Schefer, laborem a sodalio quod *Autotype Society* vocant susceptum, quam accuratissime potuit, inspexit et expedit. Quod grato animo confitemur.

70

British Museum, 1; Osiander, 3.

(TAB. XIII.)

Tabula ænea, 0^m,32 alta, 0^m,77 lata, undique integra occurrit, si dextram excipis, cujus dimidiam circiter partem desideramus. Titulus duobus versibus constabat, quorum, initio amisso, finis intacta superest. Animadvertite deorsum cælaturam simplicem, nec tamen sine arte elaboratam. A sinistra, in quadrato duabus lineis parallelis omni ex parte clauso, ubi duo foramina aperta sunt, quorum ope tabulam suspendas licet, patet monogramma, in quo Josephus Halévy Ⲛⲓⲁⲣⲏⲙ, sine dubio nomen voventis, recte agnovit. De hoc nomine proprio vide supra, titulum 10, p. 22, et quæ illic diximus.

De titulo egerunt: E. OSIANDER, *Zur himjarischen Alterthumskunde*, in *Zeitschrift der deuts. morgenl. Gesellschaft*, XIX (1865), p. 169-170. — J. HALÉVY, *Études sabéennes*, in *Journal asiatique*, octobre 1873, p. 361; separatim excusum, p. 144, sub numero 24.

Versus 1. Comple הנ]אם, præcedente אולרם vel אהמרם, sive gratiæ Îlmaḳḳâho de liberis excellentibus vel de fructibus excellentibus agantur, et confer titulos 27, v. 4 (supra, p. 41-42); 28, v. 8 (supra, p. 44 et 45); 75, v. 6 (infra, p. 115-116); etc.

Versus 2. Quæ supersunt sic complenda esse persuasum habemus : מרתרם |] לכני |] והנעמ |] ולדה | נעמת | וולדה | נעמת |] והנעמ |] לכני |] מרתרם : colatis titulis 68, v. 3 (supra, p. 98); 72, v. 4 (infra, p. 120-121); 78, v. 9 et 10 (infra, p. 127); 83, v. 7 et 8 (infra, p. 133-134); etc.

Sic igitur tituli reliquiæ restituendæ sunt et vertendæ :

אולרם
 1 ול | סערהמו | אהמרם | הנ]אם.....
 2 ולדה | נעמת | והנעמ |] לכני |] מרתרם

liberos

- 1 *Et concedat ipsis fructus] perfec[os.....*
 2 *Atque quia contigit, et ut contin]gat nepotibus [Marthadi.....*

72

B. M., 3; Os., 5.

(TAB. XIII.)

Tabula ænea, 0^m,21 alta, 0^m,54 lata, undique integra, excepto latere dextero, cujus pars dimidia circiter desideratur. A sinistra, in quadrato clauso, anaglypta apparent, ubi leo agnoscitur cono angusto impositus, constrictis ob spatium brevius tribus feræ cruribus, quorum quartum erectum caput fere assequitur, dum cauda in orbem sublata capiti ordine respondet. Supra leonem emergit palma cum ramulis et dactylis ex parte utraque.

Per totam monumenti latitudinem eadem vel similis cælatura extenditur, quam occasione titulorum 70 et 71 commemoravimus. In summa parte alterum ornamentum respice, in speciem pinnarum figuratum, quod non ultra tituli fines procedit.

Sub fine tituli parvum circulum mirare, ex quo sex lineæ distrahuntur quarum tres superne tendunt, tres deorsum. Imaginem non absimilem, in titulo nono Musei Luparenis ter repetitam papiloni nuper æquiparavimus et, quum titulus sepulcri esset, de mytho Psyche deliravimus; cf. Joseph et Hartwig Derenbourg, *Les monuments sabéens et himyarites du Louvre*, p. 11. Hæc autem interpretatio ad titulum de quo nunc agimus minime convenit. Etenim dedicationem deo Îlmaḳḳâho, non epitaphium significat.

Hunc titulum tractaverunt : E. OSIANDER, *Zur himjarischen Alterthumskunde*, in *Zeitschrift der deutse. morgenl. Gesellschaft*, XIX, p. 177-179. — J. HALÉVY, *Études sabéennes*, in *Journal asiatique*, octobre 1873, p. 362; separatim excusum, p. 145, sub numero 25.

Hæc perspicue leguntur :

אלהו | לופיהמו | וופי | אולדהמו | ול | וזא
 אלהו | לופיהמו | וופי | אולדהמו | ול | וזא
 אלהו | לופיהמו | וופי | אולדהמו | ול | וזא
 אלהו | לופיהמו | וופי | אולדהמו | ול | וזא

Quæ hebraice :

אלהו | לופיהמו | וופי | אולדהמו | ול | וזא
 אלהו | לופיהמו | וופי | אולדהמו | ול | וזא
 אלהו | לופיהמו | וופי | אולדהמו | ול | וזא
 אלהו | לופיהמו | וופי | אולדהמו | ול | וזא

Versus 1. Initium versus primi deest, a quo re ipsa titulus, sicut e tabula patet, exordium capiebat. Ante servata restituimus : יהפרע | ובניהו | הקניו | אלמקה | דהרן | ד
 «Yuhafri^c et ipsius filii voverunt *Īlmaḳḳāho* Hīrrānensi hu]nc titulum», nomen Yuhafri^c a versu quarto mutuati. — Verbum וקה «tuitus est», et nomen dei *Īlmaḳḳāhi*, hic conjuncta, radicis cognatione, de qua nihil certi afferre valemus, unum alteri adhærere existimamus. De ipsa lectione *Īlmaḳḳāh* dubitantes, hoc tantummodo asseveramus non ad radicem arabicam ق م ج confugiendum esse, cui D. H. Müller (*Die Burgen*, II, p. 21) notionem fulgoris et splendoris fecte imposuit. Nisi erramus, *Īlmaḳḳāh* vel aliud simile (fortasse in *Īlmukih* convertendum), littera *wāw* omissa, deum «*Īl* præsidem» significat. Quum enuntiationem *Īlmaḳḳāh* supra, p. 28 et sqq., adseiverimus, in ea, quamquam probabiliter mendosa, perseveramus.

Versus 2. Restitue וזא אלהו | לופיהמו | וופי | אולדהמו | ול
 «propter pre[ces ad se, ut protegeret ipsos et protegeret liberos ipsorum. Et pergat». Cf. imprimis tituli 2 versus 5 et 6 (supra, p. 9). — Verbum צרק «indulgere» etiam in titulorum 84 v. 9; 104 v. 6; et, ni fallimur, in tituli 74 v. 8, occurrit.

Versus 3. Quæ desunt sic complemus : באמלא | סתמלאו | ו
 «in votis quæ ut explerentur petiverant ab eo; et ipsis comparet favorem». Ultima duæ litteræ initium verbi ignoti, quod Halévy הלץ «liberare» fuisse conjicit. Cui assentimur, quum meliora non habeamus.

Versus 4. Initio legimus בן | נצע | ושצי | ז
 «et lib[er]et ipsos *Īlmaḳḳāh* a contumelia et noxa hostis cujusque, atque quia», collato tituli 88 v. 10. — De fine tituli cf. titulos 68, v. 3; 71, v. 2 (supra, p. 98 et 106).

His præmissis, sic titulum complere audemus :

יהפרע | ובניהו | הקניו | אלמקה | דהרן | ד
 אלהו | לופיהמו | וופי | אולדהמו | ול | וזא
 באמלא | סתמלאו | ו | סערהמו | רצו | א
 אלהו | לופיהמו | וופי | אולדהמו | ול | וזא

1 *Yuhafri^c et ejus filii consecraverunt Īlmaḳḳāho Hīrrānensi hu]nc titulum, quia exaudivit ipsos Īlmaḳḳāh propter pre-*
 2 *ces ad se, ut protegeret ipsos et protegeret liberos ipsorum. Et pergat] Īlmaḳḳāh indulgere ipsis et protegere ipsos*

- 3 *in volis quæ ul explerentur petiverant ab eo, et ipsis compareret favorem] principum suorum Marthadensium, et libe-*
 4 *ret ipsos ʾlmalḳāḏh a contumelia et noxa hostis cujusque, atque quia] contigit et ut contingat filiis Yuhafri'i.*

73

B. M., 4: Os., 1.

(TAB. XIII.)

Tabula ænea, 0^m,445 alta, 0^m,27 lata, undique integra, etsi in uno lateris superioris loco præstricta, in tres partes dispare dividitur, quarum media titulus undecim versuum continetur. In angulis quatuor foramina apparent, quorum ope tabulam suspendere queas.

Superne spatium arctum ornamentis varii generis clauditur, quorum celsiora ovi modo rotunda ad architecturam pertinent, inferiora florum inter se similibus, granis interpositis, imaginem, sub titulo iterum expressam, præbent. In spatio sic terminato duæ sphingæ vel duo leones pennati, facie humana induti, pede antico arborem sacram in medio surgentem attingunt, de cujus genere ambigimus. Utrinque caudæ belluarum palmas assequuntur e quibus pendent rami et fructus.

In altero spatio prioris instar deorsum reservato, ornamentis etiam clauso, quorum celsiora inferioribus spatii prioris respondent, inferiora autem lineis ordine dispositis constant, quatuor simulacra eminent, in quibus auctores libri anglice *Inscriptions* nuncupati duo mala granata et duos flores tetragonos agnoverunt, utrum revera an non decernere non audemus.

In utroque margine, a dextera et a sinistra lineæ compositæ sunt inter quas a dextera, in loco ubi titulus incipit, signum distinguitur, de quo vide supra, p. 13.

Titulum tractaverunt: E. OSIANDER, *Zur hinjarischen Alterthumskunde*, in *Zeitschrift der deutsc. morgenl. Gesellschaft*, XIX, p. 161-169. — J. HALÉVY, *Études sabéennes*, in *Journal asiatique*, octobre 1873, p. 344-346; separatim excusum, p. 127-129, sub numero 14. — W. F. PRIDEAUX, *A Sketch of Sabæan Grammar; with Examples of Translation*, in *Transactions of the Society of Biblical Archaeology*, V (1876), p. 220-222.

Hæc leguntur :

Ⲕⲛ ⲟⲩⲡ ⲟⲩⲩⲕⲟ ⲛⲡⲩⲩ	1
ⲕⲔⲛⲟⲩ ⲟⲩⲩⲩⲡⲟⲩⲩⲟ ⲛⲩⲩ	2
ⲩⲛⲁⲕ ⲟⲩⲩⲩⲩⲩⲩ ⲟⲩⲩⲩⲩⲩ	3
ⲕⲩ ⲡⲩ ⲕⲩⲕⲩⲩⲩ ⲕⲔⲩⲩ ⲩ	4
ⲩⲡ ⲛⲁⲕⲕⲩⲛⲡ ⲟⲩⲩⲩⲩⲩⲟ	5
ⲩⲩⲛⲁⲕ ⲟⲩⲩⲩⲩⲩⲩⲩⲩ ⲕ	6
ⲟⲩ ⲟⲩⲩⲩⲩ ⲟⲩⲩⲩⲩⲩⲩⲩ ⲡⲔⲩ	7
ⲡⲩⲩⲩⲩ ⲛⲔⲡ ⲕⲩⲩ ⲕⲔⲩⲩ ⲕ	8
ⲩⲔⲩⲡ ⲛⲩⲩⲩ ⲛⲕⲩⲛⲡⲡⲡ ⲕ	9
ⲡⲔⲕⲩⲩⲩⲩ ⲕⲡ ⲡⲔⲕⲩⲩⲟ	10
ⲛⲔⲟⲩⲕⲩⲩ ⲛⲔⲟⲩⲩⲩ ⲕⲡ	11

Quæ hebraice :

- 1 ריבם | ואהו | בנו | מר
 2 תרם | ושעבהמו | לעמרן
 3 | הקניו | שימהמו | אלמק
 4 ה | להרן | משנרן | הג | לת
 5 | וקההמו | במסאלם | בד
 6 ת | הופיהמו | אלמקה | ו
 7 צרב | שפתהמו | לבהו | כו
 8 ק | מירן | תמן | ברם | דלהב
 9 ק | בבלטתם | רצים | בהרף
 10 | עמכרב | בן | סמהכרב | ו
 11 בן | הזפרם | לתתורם | ו

Versus 1. Cum nomine voventis ריבם confer, non solum nomen proprium hominis رِبَاب, sicut Osiander et Halévy, sed etiam arcem Yemenensem رِبَاب بيت nuncupatam apud Al-Hamdānī, *Djazīrat al-ʿArab*, p. 190. Huc etiam referendum nomen רתבם pro ריבם scriptum in titulo spurio apud J. H. Mordtmann, *Zwei himjarische Inschriften*, in *Zeitschrift der deutsch. morgenl. Gesellschaft*, XXX, p. 24. — Osiander et Halévy ואהיו legerunt, addita littera yód, cujus nulla vestigia in titulo dispicis. Quod ad sensum attinet, nullum discrimen est inter scriptionem plenam ואהיו et scriptionem mancam ואהו « et fratres ejus »; cf. tituli 92 versum primum.

Versus 2. Tribus ʿAmrān, quæ suum urbi nomen imposuit, a genealogis Arabum commemoratur ʿAmrān pro ʿAmrān enuntiantibus; cf. Ibn Doraid, *Istikāf*, p. 314; Wüstenfeld, *Register zu den genealogischen Tabellen*, p. 247.

Versus 3. שים « patronus » de deo Taʿlabo sæpius usurpatur quam de deo ʿIlmakḥāho; vide supra, p. 7 et 10.

Versus 4. Animadvertite הן | רת « propterea quod » pro crebriore הן eodem sensu adhibitum.

Versus 5 et 6. במסאלם | בדה | הופיהמו; cf. Fresnel, 54, v. 3 et 4. Alias במסאלהו cum suffixo ad deum invocatum relato semper reperitur. *Mim* hic indeterminationis signum esse censemus et « ob precationem » vertimus, quum conjunctio ברה sequens non e במסאלם, sed e verbo וקההמו pendeat.

Versus 7. Quid sibi velit צרב non plane liquet (vide supra, p. 101, quæ ad tituli 69 versum 6 adnotavimus). Halévy,

comparatis arabico صَرَف « mutatio, venditio » et hebraico תָּלַף « pro, loco » e radice hebraica mutationem ipsa indicante, צרב præpositionem esse « pro, gratia » significantem existimavit. Cui assentimur, quum inter sensus radicis arabicæ صرف Al-Firūzābādhī in *Kamūs* « acquisivit » retulerit. Præpositio צרב in tituli 74 versu 9 iterum occurrit. — Verbum שפתה (cf. tituli 29 v. 9, supra, p. 30) in titulis ʿAmrāni non rarum; cf. titulos 80, v. 7; 81, v. 2; 84, v. 2; 85, v. 4. Hebraicum שפתה huc afferendum est, quod e sensu « statuit, posuit » ad sensum « constituit alicui aliquid, dedit » extensum est. Vertimus, Josephum Halévy sequentes: « pro dono ipsorum. » — الذى به كان = רבהו | כון —

Versus 8. מירן (cf. מירם, Hal., 343, v. 2) non cum Osiandero et Halevyo « pretium », sed, collato arabico مِيرٌ, « commeatus, frumenta », designare conijcimus. Mordtmann = مائرتنا « noster commeatus præbitor », in *Zeitschrift der deutsch. morg. Gesellschaft*, XLIV (1890), p. 193. Quomodo autem hic sensus cum contextu consentiat nondum demonstravit. — Quum מירן pars subiectiva verbi כון sit, ab eo pendent quæ sequuntur תמן | ברם | דלהבן « octo *barāmi* aurei ». Halévy hebraicum ברומים (Ezechiel, xxvii, 24) comparavit, quo res pretiosas, peculiariter vestes polymitas, designari inter Bibliorum interpretes convenit. Hic de mensura stata agi probabile videtur, ideoque provocamus ad conferendum *Coranum*, XLIII, 79: « أمَّ أَبْرَمُوا شَيْئًا فَإِنَّا مُبْرَمُونَ » an

stabiliverunt negotium, etenim nos stabilimus». ברם plurale internum esse singularis arabico بِرِيمِ simillimi, quo genus annulorum exprimitur ponderum vicem fortasse explentium, suspicamur. Nec te fugiat arabico بَرْمَة ollam dici. Sensus foret «frumenta (valentia) octo ollas auri», vel «octo ollas aureas», ut vertit J. H. Mordtmann, *Neue himjarische Münzen*, p. 31. Quod nec commendamus, nec improbamus. Si illi significationi «ollas auri» assentieris, vocabulo בכלטהם versus sequentis marmor quo ollae conficiuntur indicari fortasse conjicies; cf. Quatremère, *Histoire des sultans mamlouks*, II, 1, p. 277-279. — Legendumne sit דההבן, ut scribi solet, an ברהבן dubitamus.

Versus 9. רצים | בכלטהם Mordtmann et Müller (*Sabäische Denkmäler*, p. 76) «mit erhabenen geprägten, gangbaren (Münzen)» verterunt, collato Hal., 49, v. 3, de quo D. H. Müller in *Zeitschrift der deutsch. morgenl. Gesellschaft*, XXIX, p. 612, antea disseruerat, ubi talmudicum et aramaicum בולט «signatum» nostro בלט æquiparaverat. Halévy vertit: «en poids juste», ad verbum «en pierres acceptables». Animadvertite autem termina-

tionem femininam in כלטהם, masculinam in רצים. Utrumque ergo appositione, non autem ut adjectivum substantivo, conjungi potest. Neque obliviscaris in Hal., 48, v. 10, ארבעי | רצים «quadraginta radii», id est, nisi erramus, «quadraginta dona», occurrere. In nostro titulo בכלטהם a רצים separandum esse censemus, quum illi sensum monetæ, quem Castelli, *Lexicon heptaglotton*, col. 362, nescimus qua auctoritate fretus, syriaco ܩܘܪܕܐ attribuit, adscribamus, hoc autem donum deo acceptum significans a verbo שפת pendeat et hebraico רצון sæpius sic adhibito assimilandum nobis videatur.

Versus 10 et 11. עמכרב; cf. titulos 8, v. 1 (supra, p. 20), et 20, v. 1 (supra, p. 32-33). — סמהכרב; vide tituli 81 v. 4, et præsertim Hal., 51, v. 20 et 21, ubi חזפרם et probabiliter עמכרב sequuntur. — חזפרם; cf. Hal., 51, v. 21, et 615, v. 17; necnon titulum 1 D. H. Muelleri, v. 7, in *Zeitschr. der deutsch. morg. Ges.*, XXIX, p. 591, 619-620. Quod nomen proprium cum radice حَضَرَ «ad pugnam se paravit» cohærere pro comperto habemus. — התורם, nomen urbis vel tribus ignotæ; cf. nomen proprium hominis הורם in tituli 77 versu primo.

Titulum, his præmissis, sic vertimus:

- 1 Riyâb, et ejus fratres, nepotes Mar-
- 2 thadi, et tribus eorum Dhû 'Amrân,
- 3 consecraverunt patrono suo ʾĪlmakḳâ-
- 4 ho Hirrânensi hunc titulum, propterea quod
- 5 exaudivit ipsos ob preceationem, in eo qu-
- 6 od tuitus est ipsos ʾĪlmakḳâh
- 7 pro munere ipsorum in quo fu-
- 8 erunt frumenta (valentia) octo barîm aure-
- 9 os in nummis bonis, munere accepto. Anno
- 10 'Amkarîbi, filii Samahkarîbi,
- 11 filii Hazfari, Tathwarensis.

74

B. M., 5; Os., 4.

(TAB. XIV.)

Tabula ænea, 0^m,46 alta, 0^m,29 lata, undique integra, etsi in summo latere sinistro paululum ita præstricta ut neque ornamenta nec titulus hoc tenui detrimento attingantur. Altero autem graviore detrimento quatuor litteræ versuum 7 et 8, illæ deorsum, hæc sursum ruptæ sunt; pars autem superstes sufficit ut rimas explere valeamus. Tria supersunt e quatuor foraminibus ad suspendendam tabulam idoneis.

In fastigio monumenti spatium arctum undique clausum cernitur, ubi inter duos flores tetragonos floribus monumenti præcedentis similes malum granatum apparet et ipsum imagini simile quam occasione tituli 73, supra, p. 108, descripsimus.

Titulum tractaverunt : E. OSIANDER, *Zur himjarischen Alterthumskunde*, in *Zeitschrift der deutch. morgenl. Gesellschaft*, XIX, p. 170-177. — FRANZ PRÆTORIUS, *Beiträge zur Erklärung der himjarischen Inschriften* (Halle, 1872), p. 1-18. — J. HALÉVY, *Études sabéennes*, in *Journal asiatique*, décembre 1874, p. 507-514; separatim excusum, p. 158-165, sub numero 32.

Hæc leguntur, restitutis restituendis in versibus 7 et 8 :

Ⲡⲉⲃⲛⲟⲩ		ⲟⲩⲛ		ⲟⲩⲩⲛⲟ		ⲩⲓⲛⲟⲩ	1
ⲩⲩⲩⲃⲛ		ⲩⲟⲩⲩ		ⲩⲟⲩⲓⲛ		ⲟⲩⲩⲟⲩ	2
ⲓⲛ		ⲟⲩⲓⲛⲟⲩⲛ		ⲟⲩⲩⲩⲟ		ⲩⲓⲩ	3
ⲟⲩⲟ		ⲟⲓⲛ		ⲩⲟⲩⲩ		ⲓⲟⲛ	4
ⲩ		ⲩⲓⲓⲟ		ⲓⲩⲃⲛ		ⲩⲩⲛ	5
ⲟⲩⲓⲛ		ⲓⲟⲛ		ⲓⲟⲩⲩⲩⲩ		ⲟⲩⲩⲩⲟⲩ	6
ⲩ		ⲩⲟⲩⲓⲛ		ⲟⲩⲩⲩⲟⲩ		ⲩⲟⲩⲩ	7
ⲩⲟⲩ		[ⲩⲟⲩⲩⲩ]		ⲟⲩⲓⲛⲟⲩⲛ		ⲩⲟⲩ	8
		ⲛⲟⲩ		ⲟⲩⲓⲛ		ⲩⲓⲓⲟ	9
ⲟⲩⲩⲛⲟ		ⲓⲟ		ⲓⲟⲩⲩⲛ		ⲓⲩⲩ	10
ⲩⲓ		ⲓⲟ		ⲓⲟⲩⲩⲩ		ⲩⲩⲛ	11
ⲓⲓⲟ		ⲟⲩⲩⲟ		ⲩⲛ		ⲟⲩⲛ	12
		ⲩⲩⲩⲩⲟ		ⲩⲟⲩⲛ		ⲓⲩⲩⲟ	13
ⲩⲟ		ⲓⲩⲃⲛ		ⲩⲛ		ⲩⲟⲩⲩⲩ	14
ⲩ		ⲩⲟⲩⲓⲛ		ⲓⲩⲩ		ⲟⲩⲩⲩⲟⲩ	15
ⲛ		ⲓⲟ		ⲓⲩⲩ		ⲟⲩⲩⲟⲩ	16
ⲩⲓⲛ		ⲩⲟ		ⲓⲩⲩⲟⲩ		ⲓⲟⲩⲩⲟⲩ	17
ⲩⲩ		ⲩⲟⲩⲓⲛⲟⲩ		ⲩⲟⲩⲩⲩ		ⲓⲩⲩ	18
ⲟⲩⲩⲩ		ⲩⲟⲩⲩⲩ		ⲩⲓⲩ		ⲩⲟⲩⲩⲟ	19
ⲓⲩⲩⲟⲩ		ⲓⲩⲩⲟⲩ		ⲓⲩⲩⲟⲩ		ⲩⲟⲩⲩ	20

Quæ hebraice :

סעדלה		ובנהו		בנו		מרתדם	1
הקניו		אלמקה		דהרן		משנרן	2
הנן		וקההמו		במסאלהו		אלמ	3
קה		בעל		אום		דערן	4
ה		בני		מרתדם		לשים	5
סררהמו		דארהקם		בעם		אלמק	6
ה		דהרן		וקההמו		אלמקה	7

- 8 הרן | במסאלהו | לי|צדקן| | קעת
 9 ם | וטיא | ושעבן | במתו | צרב |
 10 דרם | דרם | בחרפם | ול | יעתור
 11 ו | בנהו | עדי | ארהקם | ול | יד
 12 בחו | בן | משמנהן | עתתר | ושם
 13 סם | ולכחם | בהרן | וגתננן |
 14 להמת | אסררן | בן | מרתדם | פא
 15 ו | דיקהן | וב | מחרם | אלמקה | ד
 16 חרות | פל | יהופין | חג | עלם | ב
 17 הו | תעלם | סעדלה | עלם | ורא | במח
 18 רם | אלמקה | דנעמן | ואלמקה | דה
 19 רן | פצרי | המת | אסררן | דאר
 20 הקם | בן | ברדם | ובנכל | קלאתם

Versus 1. סעדלה = *سعد الله*; cf. סעדלת = *سعد اللات* in tituli 9 Musei Luparensis versu primo, apud Joseph et Hartwig Derenbourg, *Les monuments sabéens et hinyarites du Louvre*, p. 11; cf. סעדאל in tituli 29 v. 1 (supra, p. 46). — ובניהו decurtatum ex «et ejus filii»; cf. titulos 5, v. 1 (supra, p. 14); 8, v. 1 (supra, p. 20); etc.

Versus 4. Post mentionem sacrarii Awwami *Īlmaḳḳāho* voti additur אלו | רערן | id est, ni erramus, «quod est in urbe Alwo». In tituli inediti Glaseriani 105 v. 6, legitur אלו | רערן | אום | במהרמן | «in sacrario Awwamo urbis Alwi», dum in ejusdem tituli versu 16 eadem post nomen *Īlmaḳḳāhi* sequuntur quæ hic occurrunt. Vide etiam infra tituli 80 versum 9, et quæ ad hunc locum (infra, p. 126) adnotavimus.

Versus 5. לשים «ob munus», ut bene vidit Prætorius; cf. שמו «posuerunt» in tituli 1 versu 3 (supra, p. 6). — פלית, cum terminatione feminina, e radice פלי oriundum, quæ hebraico פלה in *ḵal* inaudito, sed in *nif'al* et *hiḵ'il* usitato, respondet. Sensus idem foret quem vocabulo פרע in tituli 2 versu 13 (supra, p. 10) attribuimus, scilicet «insignia, optima». Fortasse autem huc afferendum הפלן «adjudicaverunt» in tituli 11 versu 2 (supra, p. 23), et vertendum «ob munus concessionis». Inter interpretationem utramque incerti hæremus.

Versus 6. סר plurale substantivi סר «vallis»; cf. v. 19; D. H. Müller in *Zeitschrift der deutsch. morg. Ges.*,

XXXII, p. 546; et in primis Ed. Glaser, *Mittheilungen*, p. 50-54. Qui vallium tractus ראהקם (cf. v. 10, 19 et 20) appellatur. Urbs Urhuḳ, ad provinciam Al-Baun, sicut 'Amrân, pertinens, ab Al-Hamdânî, *Djazîrat al-'Arab*, p. 111, v. 24, notatur. De Wâdi Urhuḳ, in territorio Thulæ vel Thilæ (ثُلَيْ), vide etiam A. Rutgers, *Historia Jemane sub Hasano Pascha*, p. 25. — בעם cum sequentibus hic pleonastice usurpatum videtur, sicut מַאֲת cum sequentibus in *Gen.*, xix, 24, ubi legitur: ויהוה המטיר על-סֹדֹם וְיַהֲרֹק וְעַל עֲמֹרָה וְפָרִיִת וְאֵשׁ מַאֲת יַהֲרֹה מִן-הַשָּׁמַיִם «Et Deus effudit super Sedôm et 'Amôrâh pluviam sulfuris et ignis, (ortam) e Deo a cælis». Intellige hic etiam: (quæ exauditione profecta erat) «ex *Īlmaḳḳāho* Hirrânensi». D. H. Müller, qui octo primos versus in Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 31-32, in Germanorum sermonem vertit, opinatur *Īlmaḳḳāhum* Alwensem Marthadensibus concessisse ut valles suas, ipsi obnoxias, tutelæ *Īlmaḳḳāhi* Hirrânensis deinceps committerent. Ideo בעם «in potestatem» significare finxit, non vero nobis fidem fecit.

Versus 7. Post ווקההמו, comple certo אלמ|קה |.

Versus 8. Halevyum secuti, complevimus לי|צדקן|, quod e reliquiis litterarum elicimus, Osiandero ליצלמן et Prætorio ליצרין (cf. v. 19) commendantibus. De verbo צדק, vide tituli 72 versum 2, tituli 84 versum 9, tituli 104 versum 6. — קעתם = *قاعات* «terræ planæ, campi».

Versus 9. וטיא = وَطَايَا *nūnatione* caret quæ ejusmodi formæ nusquam adhæret. Nihilominus, appositionis vel adjectivi partes tenens, substantivo קעהם jungitur. Vertimus: « ut indulgeat campis depressis »; cf. D. H. Müller, *Die Nunation und die Mimation*, in *Zeitschrift der deutschen morgenl. Gesellschaft*, XXXII, p. 543, adn. 1. — שעבן a Josepho Halévy cum arabico شَعْبٌ « locus editus » comparatur, quasi hoc vocabulum proxime præcedenti וטיא opponatur. Cui D. H. Müller assentitur, *ibid.*, XXX, p. 675. Quum autem שעבן sensum tribus alias patefaciat, idem eodem vocabulo hic significari censemus. —

במתו = مَتَاو « in mansionibus », si Halevyo et Muellero, *loc. cit.*, confidas. Aliam viam ingressi, suspicamur sub hoc מתו nomen vici latere; cf. Al-Hamdâni, *Djazîrat al-‘Arab*, p. 101, v. 17; 125, v. 22; Yâkût, *Mu‘djam*, IV, p. 415, ubi legitur: مَتْوَةٌ مِنْ حِصُونِ بَنِي زَيْدٍ بِالْحَمِيرِ « Mathwa, inter arces Zubaidensium in Yemeno ». De tribu Yemenensi Hamdânensi Zubaid ibn Al-Ĥârith vide Ibn Doraid, *Istikâf*, p. 252; Wüstenfeld, *Register*, p. 474. — צרב « pro »; cf. quæ ad tituli 73 versum 7 adnotavimus.

Versus 10. Vis distributiva in דרם | דרם bis repetito inesse nobis videtur. Vertimus: « pro omni dono quotannis »; cf. O. M. 13 b, v. 10, et interpretationem a nostra differentem occasione illius tituli apud Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 61. — ול consecutio est præpositionis לַמ in לַיְצַדְקִין, v. 8, cum imperfecto subjunctivo plurali יַעֲהוּרוּ = يَغْتَوِرُوا, qua octava forma Osiander (*ad locum*) « descendere in locum depressum » significari recte agnovit; cf. Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 38.

Versus 11. בנהו = مِنْهُ, hoc est ex arce Mathwo (v. 9). — עדי apud Yemenenses sensum præpositionis « intra » sæpius accepit; cf. supra, p. 10, adnotationem ad tituli 2 versum 6. Præcedente autem בן « ex », forma plenior habetur, sicut apud Hebræorum poetas, pro frequentiore עד « usque ad »; cf. Mordtmann in *Zeitschrift der deutch. morgenl. Gesellschaft*, XXX, p. 27. — ול, ut in versu 10, a במטאלהו (v. 10) iterum pendet.

Versus 12. משם משמנהו duale est substantivi משם, ex eadem radice ac vocabulum שים (v. 5), cujus plurale משימת in titulis non raro occurrit; cf. tituli 2 v. 15 et 16 (supra, p. 9); tituli 28 v. 10 (supra, p. 44), ubi alia exempla afferuntur. Quum agros arabiles hoc vocabulo designari antea conjecerimus, hic, suadentibus Prideaux (*Transactions of the Society of Biblical Archaeology*, VI, p. 313) et Mordtmanno (Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 65), sedem dominationis exprimi intelligentes, « in agro utroque » vertimus, hoc est in urbe utraque ipsi

obnoxia, Mathwo et Urhuko. — Donantur e proventu duorum oppidulorum deus ‘Atlitar et dea Šams.

Versus 13. Propositio nova incipit « Et sacrificium (fuit) Hirrâni », ubi templum Ĥmaḳḳâhi (v. 2) ceteris diis, sicut pantheon, patuisse credideris. Intercedit parenthesis quæ usque ad vocabulum ריקהן (v. 15) extenditur. — גחננן = الاجتنان « protectio » infinitivum definitum est; cf. Fr. Prætorium in *Zeitschrift der deutch. morgenl. Gesellschaft*, XLII, p. 56-61.

Versus 14. המת (vide etiam in v. 19), pronomen demonstrativum plurale, ut primus agnovit Halévy; conf. nunc Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 61; necnon Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études sur l'épigraphie du Yémen*, 1, p. 64-67, quum in titulo Academiæ 11° אוֹלְרִין | המת « hi liberi » bis (v. 4 et 5) legatur. Neque obliviscaris apud Phœnices eandem formam itidem occurrere; vide titulum Esmun‘azari, v. 11 et 22, in *Corpus inscriptionum semiticarum*, pars prima, I, p. 14. — בן = مِنْ. — מרתדם « Marthad », scilicet Marthadenses. — פאו, arabice او « vel », particula *fa* addita, sensu non mutato.

Versus 15. וקהן = الذى يَفْهَنُ. Quum verbum וקהן (cf. v. 3, 4 et 5, 7) deos exaudientes plerumque designet, nihil obstat quin etiam de hominibus exaudientibus et obedientibus adhibeatur. Ut Halévy recte præsensit, de vassalis Marthadensium agitur. — וב | מחרם post parenthesin vocem בהרן (v. 13) continuat.

Versus 16. הרות, sacrarii Ĥmaḳḳâho dedicati nomen, nusquam alias reperitur; cf. arabice حَرَاة « tractus, latus », himyaritice הרתן, fortasse nomen loci apud Fresnel 11, v. 2. — A פל = ה + ל nova sententia incipit. — אַה præpositio « secundum » significans substantivum præcedit; cf. חגן (v. 3) ante verbum. — עֵלְמָ = علم « signum » hic et in versu 17 cum verbo sequente statu constructo conjungitur; eandem constructionem vide in titulis 2, v. 6; 19, v. 7; 30, v. 4.

Versus 17. בהו | העלם = تَعَلَّمَ بِهِ « quo monitus est ». — Alterum עלם repetitio prioris (v. 16). — רַאָ forma decurtata, amissa tertia littera radicali *yâ* = رَاى; cf. itidem Hal., 49, v. 10; Rehasek, 6, v. 10, in *Zeitschrift der deutch. morgenl. Gesellschaft*, XXIX, p. 615; XXX, p. 689.

Versus 18. Tertius Ĥmaḳḳâh, scilicet Na‘mânensis, commemoratur. De territorio Na‘mân dicto vide supra, p. 57-58, quæ ad tituli 37 versum 4 adnotavimus. Adde designationem tribus רַנְעִמִן in titulo 3 quem D. H. Müller in *Zeitschrift der deutch. morg. Gesellschaft*, XXX, p. 675, edidit.

Versus 19. Copula ה usurpatur sicut arabicum فَ post

אֵל; vide supra, p. 10 et 30. — צרי; cf. tituli 28 v. 1 (supra, p. 43).

Versus 20. בַּרְדָּם בֶּן־בְּרָדָם vertimus «a frigore», Muellerum secuti, *ibid.*, XXIX, p. 607. — Etsi linea separationis caret, vocabulum וּבְנַבֵּל, in וּבֶן et כָּל separandum, «ab omni» significat. — Quid valeat קְלֵאָתָם non ita per-

spicuum. Etsi *alif* ut tertia littera radicalis scribitur (cf. in Bibliis semel אֵלֶּף, I Samuel, xvii, 17), radicem semiticam ʾl, æthiopice **ፈለወ** *kalawa* et **ፈለየ** *kalaya*, hebraice הֵלֶּף, chaldaice אֵלֶּף «torruit, fricuit», comparandam esse et vocabulo קְלֵאָתָם in titulo nostro æstum significari censemus.

Inde patet titulum nostra sententia sic, completis complendis, esse vertendum :

- 1 *Sá'dláh et ejus filii Marthadenses*
- 2 *consecraverunt Ílmaḵḵdho Hírránensi hunc titulum,*
- 3 *quía exaudivit ipsos propter preces ad se Ílma-*
- 4 *ḵḵdáh, dominus Awwami, quod est in urbe Alw. Atqui exau-*
- 5 *divit Marthadenses ob munus rerum optimarum val-*
- 6 *lium ipsorum Dhú Urhulḵ; (quod contigit oriundum) ex Ílmaḵḵd-*
- 7 *ho Hírránensi; et exaudivit ipsos [Ílma]ḵḵdáh*
- 8 *Hírránensis propter preces ad se ut [indulge]ret campis*
- 9 *depressis et tribui in Mathw, pro*
- 10 *omni dono quotannis, et ut descende-*
- 11 *rent ex eo (loco) usque ad Urhulḵum, atque ut sacri-*
- 12 *ficarent in agro utroque 'Athtaró et So-*
- 13 *li. Et sacrificium (fuit) Hírráni, quum protectio*
- 14 *his vallibus (manaret) e Marthadensibus ve-*
- 15 *l e vassalis (eorum), et in sacrario Ílmaḵḵdhi*
- 16 *Hírwatensis. Atque utinam protegat secundum signum qu-*
- 17 *o monitus est Sá'dláh, signum quod vidit in sacra-*
- 18 *rio Ílmaḵḵdhi Na'mánensis! Et quod attinet ad Ílmaḵḵdhum Hí-*
- 19 *rránensem, liberavit has valles Dhú Ur-*
- 20 *hulḵ a frigore et ab omni aestu.*

75

B. M., 7; Os., 9.

(TAB. XIV.)

Tabula ænea, 0^m28 alta, 0^m175 lata, undique integra, quum fragmentum exiguum partis sinistrae fractum suo loco apte repositum sit. Quadrato binis lineis clauso titulus insertus est, quarum inferiori in summo monumento septem pinnas adjectas observa. In angulis quatuor foramina apparent, quorum ope tabulam suspendas licet.

Titulum tractaverunt: E. OSIANDER, *Zur hinjarischen Alterthumskunde*, in *Zeitschrift der deutch. morgenl. Gesellschaft*, XIX, p. 192-194. — J. HALÉVY, *Études sabéennes*, in *Journal asiatique*, octobre 1873, p. 333-335; separatim excusum, p. 116-118,

sub numero 9. — W. F. PRIDEAUX, *A Sketch of Sabæan Grammar; with Examples of Translation*, in *Transactions of the Society of Biblical Archaeology*, V (1876), p. 212-213.

Hæc leguntur :

𐩧𐩢𐩨𐩣𐩢 | 𐩢𐩧𐩢𐩨𐩣𐩢 | 𐩨𐩣𐩢𐩨𐩣𐩢 1
 𐩢𐩧𐩢𐩨𐩣𐩢 | 𐩢𐩧𐩢𐩨𐩣𐩢 | 𐩢𐩧𐩢 | 𐩢𐩢 2
 𐩨𐩣𐩢 | 𐩨𐩣 | 𐩨𐩣𐩢𐩨 | 𐩢𐩧𐩢𐩨𐩣𐩢 3
 𐩨𐩣𐩢 | 𐩢𐩧𐩢𐩨𐩣𐩢 | 𐩨𐩣𐩢 | 𐩨𐩣 4
 𐩨 | 𐩢𐩢 | 𐩢𐩧𐩢𐩨𐩣𐩢 | 𐩢𐩧𐩢𐩨𐩣𐩢 5
 𐩢𐩧𐩢𐩨𐩣𐩢 | 𐩢𐩧𐩢𐩨𐩣𐩢 | 𐩢𐩧𐩢𐩨𐩣𐩢 6
 𐩢𐩧𐩢𐩨𐩣𐩢 | 𐩢𐩧𐩢𐩨𐩣𐩢 | 𐩢𐩢 7
 𐩢 | 𐩨𐩣𐩢 | 𐩨𐩣𐩢 | 𐩢𐩧𐩢𐩨𐩣𐩢 8
 | 𐩢𐩧𐩢𐩨𐩣𐩢 | 𐩢𐩧𐩢𐩨𐩣𐩢 | 𐩨𐩣𐩢𐩨𐩣𐩢 9
 𐩢𐩢 | 𐩢𐩢 | 𐩢𐩧𐩢𐩨𐩣𐩢 | 𐩢𐩢 10
 𐩢𐩢𐩢𐩢 | 𐩢𐩧𐩢𐩨𐩣𐩢 | 𐩢𐩧𐩢𐩨𐩣𐩢 11

Quæ hebraice :

1 הינמת | ואחיהו | ובניה
 2 מו | בנו | ארפט | הקניו
 3 אלמקה | דהרן | דן | משנ
 4 דן | חנן | וקהמו | במס
 5 אלהו | לופיהמו | ול | ס
 6 עדהמו | אתמרם | הנאם
 7 עדי | ארצהמו | ומשימ
 8 תהמו | ולדת | נעמה | ו
 9 הנעמן | לבני | ארפט |
 10 ול | סעדהמו | רצו | אמ
 11 ראהמו | בני | מרתדם

Versus 1. הינמת, nomen proprium hominis; cf. הנום obscurem in O. M. 31, v. 6, apud Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 87 et 91; nomen proprium viri هَنَام apud Ibn Doraid, *Istikâl* (ed. Wüstenfeld), p. 210 et 328; هَنَام tribum dæmonum, auctore Al-Firûzâbâdhîo in *Kâmûs*, sub rad. ٥ ٣ ٤; nomen montis هَنْوَم apud al-Hamdânî, *Djazîrat al-‘Arab* (ed. D. H. Müller), p. 69, 72, 113, etc., cum enuntiatione Hanûm

apud Sprenger, *Die alte Geographie Arabiens*, p. 58 et 62; *Hinûm* apud Wüstenfeld, *Jemen im XI. (XVII.) Jahrhundert*, p. 94 et 127. Arabice هَيْمَة vocem submissam, occultam, quæ non intelligitur, significat.

Versus 2. ארפט, Arfaṭ, tribus Marthadensibus subdita, ut constat e versibus 10 et 11 hujus tituli, necnon e tituli 77 versu 3. Radicem רפט, in tractatibus Talmudi « laxari, dissolvi » significantem, in ceteris linguis semiticis non reperimus.

Quum cetera perluceant, jam ad vertendum titulum venimus :

- 1 *Hainamat, et ejus fratres, et filii eo-*
- 2 *rum, Arfatenses, consecraverunt*
- 3 *Ílmaḵḵáho Hirráneusi hunc titu-*
- 4 *lum, quia exaudivit ipsos propter pre-*
- 5 *ces ad se, ut servaret ipsos et conce-*
- 6 *deret ipsis fructus eximios*
- 7 *intra terram ipsorum et agros*
- 8 *ipsorum, atque quia contigit, et*
- 9 *ut contingat Arfatensibus,*
- 10 *et ut concedat ipsis favorem do-*
- 11 *minorum suorum Marthadensium.*

76

B. M., 8; Os., 12.

(TAB. XIV.)

Tabula aenea, 0^m,27 alta, 0^m,16 lata, ubi a sinistra paucissima desunt, quæ tamen titulum integrum reliquerunt. Quadrato binis lineis clauso titulus insertus est. In linea inferiore summi monumenti tres pinnas a sinistra, quatuor a dextera, duo manus demissæ, omnia secunda, altera ad alteram conversa, pollicibus paululum sublatis, separant. In quatuor angulis foramina apparent, quorum ope tabulam suspendere queas.

De titulo egerunt : E. OSIANDER, *Zur himjarischen Alterthumskunde*, in *Zeitschrift der deutsch. morgenl. Gesellschaft*, XIX, p. 201-203. — J. HALÉVY, *Études sabéennes*, in *Journal asiatique*, octobre 1873, p. 357-358; separatim excusum, p. 140-141, sub numero 21.

Hæc leguntur :

𐤇𐤋𐤃 | 𐤀𐤆𐤌 | 𐤇𐤍 | 𐤍𐤆𐤑 | 𐤏𐤍𐤌 1
 𐤌𐤍 | 𐤇𐤍 | 𐤇𐤏𐤃𐤍 | 𐤃𐤋𐤀𐤍 | 𐤑 2
 𐤍𐤍 | 𐤀𐤃𐤑𐤏𐤃𐤃 | 𐤇𐤍𐤍 | 𐤇𐤃𐤇 3
 𐤃 | 𐤇𐤍𐤌𐤑 | 𐤇𐤍𐤍𐤀 | 𐤀𐤃𐤀𐤍𐤍 4
 𐤍𐤇𐤍𐤑 | 𐤀𐤍𐤍𐤍𐤍 | 𐤀𐤃𐤇𐤑𐤏𐤀 5
 𐤍𐤀𐤍 | 𐤇𐤍𐤍𐤀 | 𐤀𐤃𐤍𐤀𐤍 | 𐤇𐤀 6
 𐤍𐤀𐤌 | 𐤇𐤍 | 𐤀𐤋𐤍𐤍 | 𐤀𐤏𐤃𐤍 | 𐤀𐤃 7
 𐤏𐤍 | 𐤀𐤃𐤋𐤌𐤀 | 𐤀𐤀 | 𐤀𐤌𐤍𐤇 | 𐤇 8
 𐤍 | 𐤑𐤀𐤏𐤀 | 𐤍𐤍𐤀𐤍 | 𐤍𐤇𐤍𐤍 | 𐤑 9
 | 𐤍𐤍𐤏𐤍 | 𐤇𐤍 | 𐤍𐤀𐤑 | 𐤀𐤃𐤍𐤏 10

Quæ hebraice :

- שמרו יכבו בן ושכם והקנ 1
 י אלמקה דהרן דן מש 2
 נדן בדת הופיהו במ 3
 סאלהו ובלת יואן ה 4
 ופינהו במסאל יסתא 5
 לן בעמהו ובלת סעד 6
 הו מהרג צדקס בן שעב 7
 נ נבשם ול ושפהו בר 8
 י אדנס ומקמס ורצי מ 9
 ראהו יתעם בן מרתדם 10

Versus 1. שמר, nomen proprium hominis, quod in tituli 80 versu 1 iterum occurrit, Šammar enuntian- dum est, ut Našwân docuit, cujus textum vide apud Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 30. Inter reges Sabæ et Raidâni unus Šammar Yuhar'is appellatur; cf. titulum 14^m Academiæ apud Joseph et Hartwig Deren- bourg, *Études*, I, p. 80-81. — Cognomen יכב = יִכְבֵּב « gradatim progrediens » significat. — Nomen patris ושכם contra « celeriter procedentem » (arabice واشك), utpote nomen appellativum, designat. Quæ nomina contraria filii et patris fortuito, non consulto, sic dissentire nobis videntur.

Versus 4. יואן imperfectum verbi הוא; cf. tituli 3 versus 9 et 10, supra, p. 12.

Versus 5. יסתאל, imperfectum formæ quæ octavæ sermonis arabici respondet, et quam « sibi precari » ver- timus, quum substantivo præcedenti במסאל « propter preces » statu constructo jungatur.

Versus 7. מהרג צדקס; cf. מהרג צדקס in tituli 78 v. 4 et 5; O. M., 7, v. 5; et, sine præcedente מהרג, veluti in nostro titulo, in tituli 79 v. 6, et in O. M., 5, v. 6. Quod ad sensum attinet, hebraicum הָרַג « interfecit » huc afferendum, et « cædes, strages » substantivo מהרג exprimi inde concludendum; cf. Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 25. צדקס sensu adjectivo adhibitum in tituli 2 v. 15 jam occurrit (supra, p. 8-9 et 11). — מן = מִן.

Versus 8. נבשם; sic quoque in eodem contextu legitur

בן | שעבן | נכשם in tituli 78 v. 6. Halévy: « Gens spolia- trix. » Nabsûm nomen tribus esse, ut præsensit Osian- der, conijicimus; cf. etiam D. H. Müller, *Siegfried Lan- ger's Reiseberichte*, p. 13; et æquipara nomina propria ejusdem radiceis النباش apud Ibn Doraid, *Istikâl*, p. 128; نَبَيْشَة, *ibid.*, p. 189 et 288. — ושף « donare »; vide quæ ad tituli 43 v. 5, supra, p. 73, adnotavimus, et adde quæ de hac radice attulit Prideaux in *Transactions of the Society of Biblical Archæology*, VI, p. 308.

Versus 9. ברין אדנס; cf. tituli 28 v. 6 et 7, supra, p. 44.

Versus 10. Nomen proprium יתע, sæpius cognomen, vel pars prior nominum propriorum compositorum יתעכרב, יתעאמר, יתעאל, in hoc solo exemplo cum *mûnatione* occurrit. Nam spurium deum יתעם in spurio titulo (Lenormant, *Lettres assyriologiques*, II, p. 7 et seq.; Halévy, *Études sabéennes*, p. 187-191) et hominem hujus dei servum appellatum עבדיתעם in altero titulo spurio (Lenormant in *Comptes rendus de l'Académie des inscriptions et belles-lettres*, 1867, p. 257; Halévy, *Études sabéennes*, p. 191) scientes omittimus. Deusne יהו, ubi *wâw* pro 'ain errore lapidæ scriptum fuerit, hic sit comparandus alii statuunt; cf. titulum 9 Bibliothecæ Maximæ Pari- siensis, v. 1, apud W. F. Prideaux, in *Transactions of the Society of Biblical Archæology*, IV, p. 199; Hartwig Derenbourg, *Les monuments sabéens et himyarites de la Bibliothèque nationale (Cabinet des Médailles et Antiques)*, Paris, 1891, p. 20.

Itaque titulus sic vertendus esse nobis videtur :

- 1 Šammar Yakib, filius Wāšiki, consecra-
- 2 vit Īlmaḳḳāho Hirrānensi hunc ti-
- 3 tulum, quia protexit ipsum propter pre-
- 4 ces ad se, et quia perget pro-
- 5 tegere ipsum propter preces quae ut exaudiantur
- 6 precabitur ab eo, et quia largitus est ipsi
- 7 cædem eximiam tribu-
- 8 s Nabsi. Et donet ipsi plenitudi-
- 9 nem potentiæ et auctoritatis, necnon favorem do-
- 10 mini ipsius Yathā'i Marthadensis.

77

B. M., 9; Os., 11.

(TAB. XIV.)

Tabula ænea, 0^m,265 alta, 0^m,145 lata, cujus margo a sinistra et in ima dextera parte fractus, ita tamen ut nihil tituli evanuerit. E margine, qui duabus lineis parallelis constat, rima usque ad medium titulum e sinistra extenditur, nullo characteribus detrimento allato. In summo monumento quinque pinnas animadvertite, necnon quatuor foramina in angulis singulis, quorum ope tabulam suspendere queas.

Hunc titulum tractaverunt: E. OSIANDER, *Zur himjarischen Alterthumskunde*, in *Zeitschrift der deutsc. morg. Gesellschaft*, XIX, p. 199-200. — J. HALÉVY, *Études sabéennes*, in *Journal asiatique*, octobre 1873, p. 331-333; separatim excusum, p. 114-116, sub numero 8. — W. F. PRIDEAUX, *A Sketch of Sabæan Grammar; with Examples of Translation*, in *Transactions of the Society of Biblical Archæology*, V (1876), p. 211-212.

Hæc leguntur :

𐤌𐤊𐤏		𐤍𐤏𐤕𐤏𐤊𐤏		𐤍𐤏𐤕𐤏	1		
𐤏𐤕𐤏		𐤏𐤍𐤏𐤕𐤏		𐤏𐤍𐤏𐤕	2		
𐤍𐤏𐤕		𐤕𐤏		𐤍𐤏𐤕		𐤏𐤕𐤏	3
𐤎		𐤏𐤕𐤏𐤕		𐤏𐤕𐤏𐤕		𐤍𐤏	4
𐤏𐤕𐤏𐤕		𐤕𐤏𐤕𐤏		𐤕𐤏	5		
𐤊		𐤏𐤍𐤏𐤕𐤏		𐤕𐤏		𐤏𐤕	6
𐤏𐤕𐤏		𐤍𐤏𐤕𐤏		𐤕𐤏𐤕	7		
𐤍𐤏		𐤏𐤕		𐤏𐤕𐤏	8		
𐤍𐤏		𐤏𐤕𐤏		𐤏𐤕𐤏	9		
𐤍𐤏		𐤏𐤕		𐤏𐤕𐤏	10		
𐤍𐤏𐤕𐤏		𐤕𐤏		𐤍𐤏	11		

Quæ hebraice :

- 1 תורם | ואסידם | ואח
 2 יהמי | ובנהמו | בנו
 3 ארפט | אדם | בן | מרת
 4 דם | הקניו | אלמקה | ד
 5 הרן | משנרן | לופיה
 6 מו | ול | סעדהמו | א
 7 למקה | אתמרם | עדי
 8 ארצהמו | ומשימ
 9 תהמו | ורצו | אמ
 10 ראהמו | בני | מר
 11 תרם | ול | ופיהם

Versus 1. תורם; cf. nomen proprium ^{تور} apud Ibn Doraid, *Istikâk*, p. 212 et 314; Al-Hamdâni, *Djazîrat al-'Arab*, p. 88, 114; Wüstenfeld, *Register*, p. 452-453.

— אסידם = ^{أسيد}, forma deminutiva Tamîmitis peculiaris vocabuli ^{أسود} «niger», quæ arabice etiam ut nomen proprium usurpatur; cf. Ibn Doraid, *Istikâk*, p. 123, 127; Wüstenfeld, *Register*, p. 363-364. Non autem infitiamur, si quis contendat nomen proprium אסידם cum ^{أسيد} «leænæ catulus» fortasse potius congruere; cf. Wüstenfeld, *ibid.*, p. 364.

Versus 2. בנהמו forma pluralis decurtata pro בניהמו; cf. itidem titulos 5, v. 1 (supra, p. 14); 8, v. 1 (supra, p. 20); etc.

Versus 3. ארפט nomen tribus; cf. tituli 75 versus 2 et 9. — בן, forma decurtata pluralis בני; cf. versus 2 et tituli 80 v. 5.

Versus 11. Animadvertite *wâwum* sub fine suffixi pluralis omissum, etsi lapicida loco non caruit, et vide itidem מקברהם pro מקברהמו in tituli 20 medio versu 2; שעבהמו pro שעבהם in tituli 102 medio versu 8.

Quum omnia liqueant, titulum sic vertimus :

- 1 *Thaur et Usayyid, et frat-*
 2 *es utriusque, et filii eorum, nepotes*
 3 *Arfa'i, vassali Marth-*
 4 *densium, consecraverunt Îlmaklâho*
 5 *Hîrrânensi hunc titulum, ut protegeret ip-*
 6 *sos et ut largiretur ipsis Î-*
 7 *lmaklâh fructus intra*
 8 *terram ipsorum et agros*
 9 *ipsorum et favorem do-*
 10 *minorum ipsorum Mar-*
 11 *thadensium, et ut protegeret eos (Marthadenses).*

78

B. M., 10; Os., 6.

(TAB. XIV.)

Tabula ænea, 0^m,25 alta, 0^m,135 lata, cujus margo duabus lineis parallelis constans a sinistra paululum fractus est, sine tamen ulla litterarum jactura. Rima usque ad summum monumentum flexuose extenditur, servatis omnibus fragmentis. In summo decem pinnæ inter se quadrantes apparent, necnon in quatuor angulis quatuor foramina, quorum ope tabulam suspendere licet.

De hoc titulo egerunt : E. OSIANDER, *Zur hinjarischen Alterthumskunde*, in *Zeitschrift der deutsc. morg. Gesellschaft*, XIX, p. 179-184. — J. HALÉVY, *Études sabéennes*, in *Journal asiatique*, octobre 1873, p. 356-357; separatim excusum, p. 139-140, sub numero 20.

Hæc leguntur :

פ		ח	פ		ע	ר	ח		ע	ע	ח	ח	1		
ח	פ	פ		ח	ח	פ	ח	ח		ח	8	0	0	∞	2
ח	ע		ח	ל	פ	ח		פ	פ	ע	ר	ח		פ	3
פ		∞	פ	ח	0	ח		ח	ח	פ		ח	ח	ח	4
פ		ע	ח	ח		ל	ל	פ	ע		ל	ל	5		
	1	∞		ע	ח	פ	ח		ח	פ	0	∞		ח	6
ח		ח	0	ח		פ	פ	ע	ר	ח		ח	∞	7	
∞		ע	ח	ח		פ	ל	פ		ע	ע	ח	8		
∞		ח	ע	0	ח		ח	∞		ע	ע	ע	9		
ח	ח	פ	ח	ח		פ	ח	פ		ח	0	ח	ח	10	

Quæ hebraice :

א	נ	מ	ר	ם		א	ט	ל	ם		ב	ן		ה	1
ו	פ	ע	ת		ל	נ	ח	ס	ן		ה	ק	נ	2	
י		א	ל	מ	ק	ה		ל	ה	ר	ן		מ	ש	3
נ	ר	ן		ב	ד	ת		ס	ע	ד	ה		ה	4	
ר	ג		מ	ה	ר	ג		צ	ד	ק	ם		ב	5	
ן		ש	ע	ב	ן		נ	ב	ש		ו	ל		6	
ו	ז		א	ל	מ	ק		ס	ע	ד		א	7		
נ	מ	ר	ם		ב	ר		א	ל	נ	ם		ו	8	
מ	ק	מ		ו	ד	ת		נ	ע	מ	ת		ו	9	
ת	נ	ע	מ	ן		ל	ב	נ		ל	נ	ח	ס	ן	10

Versus 1. אַנמַר, nomen proprium hominis, quod in tituli 82 versibus 1, 6, 9, 11 et 12, atque apud Hal. 412 = Glaser 309, nunc 85 Musei Britannici, v. 1 (Hartwig Derenbourg, *Yemen Inscriptions; the Glaser Collection*, p. 21) occurrit; cf. ذُو أَمْرٍ Dhû Anmar in Našwâni poemate himyaritico, v. 118, apud D. H. Müller, *Südarabische Studien*, p. 49 et 55; أَمْرٍ Anmâr apud Ibn Doraid, *Istiklâk*, p. 125, 167, 302; Wüstenfeld, *Register*, p. 83. — Cognomen אַזְלַם = أَظْلَمٌ «injustissimus» mirum in titulo 104, v. 1 (infra, p. 170), iterum exstat, necnon in v. 1 tituli in Museo Britannico sub numero 99 servati, quem D. H. Müller in *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes*, II, p. 2, edidit. Huc referenda ظَلِيمٌ Thulaim, locus Yemenensis, et rex Himyari ذُو ظَلِيمٍ Dhû

Thulaim (Yâkût, *Mu'djam*, III, p. 581); nomina propria hominum ظَلِيمٌ Thulaim et ظَالِمٌ Thâlim, apud Ibn Doraid, *Istiklâk*, p. 119, 134, 160, 171; Wüstenfeld, *Register*, p. 153 et 156; ظَلِيمَةُ Thulaima, locus Hamdânensis; cf. Al-Hamdâni, *Djazîrat al-'Arab*, p. 113 et 202.

Versus 2. הוּפַעַתָּה; cf. titulos 1, v. 2 (supra, p. 6); 37, v. 4 (supra, p. 55-60); 43, v. 1 (supra, p. 72). — נַחֲסַן nomen tribus, sicut e versu 10 liquet. Animadvertite radices פַּלַּח et חַסַּח eodem fere sensu obscuritatis ab Arabibus adhiberi.

Versus 5. צַדְקָם | מַהְרָג | הַהַרְגָּה; cf. tituli 76 v. 7.

Versus 6. De tribu Nabs vide tituli 76 v. 8.

Versus 9. וְהָהַרְגָּה conjunctionem וְהָהַרְגָּה in v. 4 continuat, quum longa parenthesis interposita fuerit.

Titulum, quum cetera perspicua nobis videantur, sic vertimus :

- 1 Anmar Athlam, filius Ha-
- 2 uf'athati Dhû-Nahsensis, consecra-
- 3 vit Îlmaklâho Hirrânensi ti-
- 4 tulum hunc, quia concessit ipsi cæ-
- 5 dere cædem eximiam
- 6 tribus Nabsi (et
- 7 pergat Îlmaklâh concedere A-
- 8 nmaro plenitudinem potentie et
- 9 auctoritatis), et quia contigit, et
- 10 ut contingat Dhû-Nahsensis.

79

B. M., 11; Os., 8.

(TAB. XV.)

Tabula ænea, 0^m,31 alta, 0^m,17 lata, undique integra quod ad titulum attinet, sed ex parte superiore marginis a sinistra hoc modo fracta ut pars marginis sinistræ abscissa fuerit. In margine superiore utraque manus ter cum demissis digitis repræsentatur, pollicibus paululum sublatis et ita altero ad alterum conversis ut tria paria efficiantur. Duæ manus sic quoque in fragmento nunc deficiente conjungebantur. Infra, ubi titulus incipere solet, tres manus similiter positæ apparent, quarum duabus e sinistra par constat, tertia ad dexteram tendente, quum tres manus aliæ deficient, quarum prima ad sinistram vergente tertia lateris alterius complebatur, binis ceteris concinne distributis. In medio inter triadem manuum quamque duo ornamenta supersunt quæ scalarum speciem præbere nobis videntur. Animadvertite in imo monumenti margine tres characteres, quibus lapicida egebat ut versum ultimum absolveret. Tria foramina in tribus angulis residuis aperta sunt. quorum ope tabulam suspendere queas.

De hoc titulo egerunt : E. OSIANDER, *Zur himjarischen Alterthumskunde*, in *Zeitschrift der deutsc. morg. Gesellschaft*, XIX, p. 188-192. — J. HALÉVY, *Études sabéennes*, in *Journal asiatique*, octobre 1873, p. 358-360; separatim excusum, p. 141-143, sub numero 22.

Hæc certo leguntur :

פּוֹפּוּ	דּוֹלָפּוּ	יָפּוּ	פּוֹפּוּ	פּוֹפּוּ	1
פּוֹפּוּ	יָפּוּ	יָפּוּ	יָפּוּ	יָפּוּ	2
יָפּוּ	יָפּוּ	יָפּוּ	יָפּוּ	יָפּוּ	3
יָפּוּ	יָפּוּ	יָפּוּ	יָפּוּ	יָפּוּ	4
יָפּוּ	יָפּוּ	יָפּוּ	יָפּוּ	יָפּוּ	5
יָפּוּ	יָפּוּ	יָפּוּ	יָפּוּ	יָפּוּ	6
יָפּוּ	יָפּוּ	יָפּוּ	יָפּוּ	יָפּוּ	7
יָפּוּ	יָפּוּ	יָפּוּ	יָפּוּ	יָפּוּ	8
יָפּוּ	יָפּוּ	יָפּוּ	יָפּוּ	יָפּוּ	9
יָפּוּ	יָפּוּ	יָפּוּ	יָפּוּ	יָפּוּ	10
יָפּוּ	יָפּוּ	יָפּוּ	יָפּוּ	יָפּוּ	11
יָפּוּ	יָפּוּ	יָפּוּ	יָפּוּ	יָפּוּ	12
	דּוֹלָפּוּ				13

Quæ hebraice :

רַבִּים	יָאִים	בֶּן	אֶחָרָף	הַקְּנִי	1
אֶלְמָקָה	לְהַרְןָּ	לְזָן	מִשְׁנָרְןָּ	לְקַב	2
ל	דָּת	סָאֵלְהוּ	אֶלְמָקָה	בְּמַסָּאֵל	3
הוּ	וּלְקַבֵּל	לְהוּפִיְהוּ	בַּחֲצָרְהוּ		4
דְּמַעֲלָצָן	וּלְקַבֵּל	לְסַעֲדָהוּ	אֶלְמַק		5
ה	מֵהַרְגָּת	וְאֶחָלָל	וְאֶסְבִּי	צֶדֶק	6
ס	כָּבֵל	אֶבְרָת	שׁוּעַ	מֵרֵאֵהֶמוּ	7
רַע	בֶּן	מֵרֵתְדָם	וּלְקַבֵּל	לְפָרְק	8
דְּהוּ	רַבִּים	בְּתַקְדָּם	קָדָם	כַּעַם	9
רַבָּן	בְּחֵלְף	מִנְהָתָם	וּלְ	סַעֲדָהוּ	10
צוּ	מֵרֵאֵהוּ	יַפְרַע	וּבְרִי	אֶלְנָם	11
קָמָם	וּלְדָת	נַעֲמָת	וּתְנַעֲמָן	לְבִנֵי	12
	חָרָף				13

Versus 1. רַבִּים nomen proprium hominis, servum significans, id est servum dei cuiusdam omissi, ut sæpe fit in nominibus theophoris semiticis; cf. quæ occasione tituli 43 v. 1, de nomine proprio hominis רַבִּבִּי שְׂמָסָם, id est

«servo Šamsi», supra, p. 72, disseruimus. Nomen רַבִּבִּי in tituli Glaseriani v. 1 etiam occurrit, quem D. H. Müller in *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes*, II, p. 2, edidit. — יָאִים cognomen in titulis 59;

69, v. 2, jam notatum; cf. supra, p. 88 et 99. — אֲחֵרָה (cf. v. 12 et 13) nomen hominis vel tribus; cf., auctore Osiandero, *بنو الحارث* apud Ibn Doraïd, *Istiklâk*, p. 265, de quibus Khârifensibus vide etiam Al-Hamdânî, *Djazîrat al-ʿArab*, p. 111, v. 23, in descriptione provinciae Al-Baun (supra, p. 103). Inter provincias Yemeni Al-Bakrî (*Muʿdjam*, p. 312 et 614) provinciam Hamdânensem *مخلاف الحارث* dictam bis commemorat, quæ huc etiam afferenda nobis videtur. Nomen loci *أخرف*, in hac eadem regione, vide apud Al-Hamdânî, *Djazîrat al-ʿArab*, p. 69, 72, 113, 188.

Versus 2 et 3. *לה לקבל* conjunctio composita, quæ in tituli 82 versu 3 iterum occurrit; cf. brevius *לה לקבל* in nostri tituli versibus 4, 5, 8, et præpositionem *לה לקבלי* in tituli 87 v. 5. Osiander chaldaicum *לה לקבל* (Ezra, vi, 13) «quia» jure comparavit. — Osiandero non minus assentimur, quum *סאל* non primæ, sed secundæ verbi arabici *سأل* formæ æquiparat, eo sensu, quo Arabes quartam formam ejusdem verbi usurpare solent, id est «concessit petitum». Cf., ni fallimur, *דהסאל* «qui concessit» apud Hal. 345, v. 5.

Versus 4. *בכחצהרו*; cf. itidem in eodem contextu tituli 82 versum 4. Sensus est arabici *حَضْر* «locus habitatus, habitaculum». Ab Arabibus incolæ urbium *أهل الحضر* appellantur; vide Freytag, *Einleitung in das Studium der arabischen Sprache*, p. 2.

Versus 5. *למעלצן*. Halévy: «tempore inopiæ» hic et in titulorum 82 v. 4 et 93 v. 2. Quod nobis minime placet. Opinionem Osiandero potius sequimur, qui Maʿl-sân in tribus titulis nomen loci esse contendit. Etenim J. H. Mordtmann (Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 8) nomen urbis *Μαλασάνη* ab Uranio apud Stephanum Byzantinum commemoratæ nostro Maʿl-sân recte assimilavit. Cf. etiam *وادي غلصان* apud Al-Hamdânî, *Djazîrat al-ʿArab*, p. 77 et 190.

Versus 6. *מהרגה* plurale substantivi *מהרג*, de quo cf. titulorum 76 v. 7 et 78 v. 5. *מהרגה*, simul ac duo substantiva sequentia, statu constructo cum *צדקם* conjungitur. De hac constructione linguae himyariticæ peculiari vide supra, p. 57 et 66. — *אחלל* plurale est singularis nondum reperti, quod «bona, facultates» significare Mordtmann et Müller nos docuerunt; vide utriusque *Sabäische Denkmäler*, p. 62. — Non dubium tertio substantivo *אסכבי* captivos exprimi; cf. singulare *סכבי* in titulo Rehatsek 6, v. 13. Perinde ac in nostro titulo, sed sine *אחלל*, legitur in titulo 129 Glaseri inedito, v. 3 et 4, *מהרגת | ואסכבי | צדקם*.

Versus 7. Osiander et Halévy *אברה* plurale vocis *ברה* esse affirmant et arabicum *بَرَكَة*, pl. *أَبْرَاطَة* «terra plana et mollis» comparant. Quod nobis verisimillimum videtur, quum de campis præliorum agi censeamus. — *שוע* «clientes, asseclæ», auctoribus Osiandero et Halévyo. Perfectum verbi *שוע* «auxiliari», cui *אברה* statu constructo conjungitur, cum contextu melius congruere persuasum habemus; cf. infinitivum cum *nûnatione* *שוען* in tituli 2 v. 11 (supra, p. 8-10); cognomen *יהשע* in tituli 1 v. 2 (supra, p. 6), et quæ ad illum locum adnotavimus. — *יפרע*; cf. formam pleniorum *יהפרע* in titulis 36; 72, v. 4, supra, p. 54 et 107.

Versus 8. *פרק* cum eadem radice, quemadmodum hebraice et aramaice usurpatur, sensu magis concinit quam cum arabico *فرق*. Osianderum et Halévyum secuti, «liberavit» vertimus.

Versus 9. *קדם* ad verbum «in progressu qui progressus est», hoc est in impetu qui prorupit, quum *קדם* primæ verbi arabici formæ æquiparemus, non autem secundæ, *قَدَّمَ*, ut suaserunt Müller et Mordtmann, *Sabäische Denkmäler*, p. 36. Vertimus quasi in arabico sermone legatur: *بنتقدّم قدام من عند العرب*.

Versus 10. Qui sint *ערבן* impetum facientes ambigitur. Halévy, postquam Arabas genere toto primum agnoverat, deinde conjecit Arabanitas Plinii hoc vocabulo designari. Frustra vero Arabanitas in Plinii *Historia naturali* quæsitivimus. *Ἀραβανίται* in Ptolemæi Geographia occurrunt, quos Sprenger (*Die alte Geographie Arabiens*, p. 304-305) Arhābitis assimilavit. In titulis autem Arhāb non *ערב*, sed *ארהב* appellatus foret; cf. unicum exemplum, etsi mutilum et ideo dubium, in titulo 14° Academiae, v. 10, apud Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, I, p. 76-78 et 82. Ab his populus *ערב* «Arabes» in titulis Yemenensibus dictus omnino sejungendus. Neque enim nomen Arabum in nostro tantummodo titulo obvium habuimus, sed etiam Hal. 48, v. 7; 232, v. 2 (plurale *אערב*); 362, v. 1; 413, v. 2; 414, v. 2; 419, v. 5; 526, v. 2; 599, v. 5 (*ערבן*, sicut in nostro titulo); 601, v. 4, etsi interpretatio non in omnibus his locis plane liquet; Rehatsek 6, v. 8; et in titulo Academiae 14°, v. 5 et 10 (Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, I, p. 76-78), ubi collectivum *ערב* et plurale *אערב* simul occurrunt. In titulo Rehatseki 6°, v. 7 et 8, jam citato, legitur: *שעבן | סבא | וערבן*: «tribus Saba' et Arabes», ita ut Arabes Saba'ensibus opponantur. Sic etiam in titulo Academiae 14°, v. 10, inscriptum est *ערב | מרב* «Arabes Ma'ribi», ita ut Arabas quosdam in capite regni Sabæ vixisse constet. Nomina propria hominum *ערבשמסם* in tituli 40 v. 1 (supra,

p. 64-65) et brevius ערבם in tituli primi Bibliothecæ Maximæ Parisiensis versu 1 consulto præterimus, quum non de Arabibus, sed de occasu Solis in utroque agatur. Hunc titulum, quem a nostro sodali Carolo Schiefer Bibliothecæ Maximæ Parisiensi anno 1876 munifice oblatum esse (supra, p. 1) commemoravimus, vide nunc editum et in francogallicum sermonem versum apud Hartwig Derenbourg, *Les monuments sabéens et hînyarites de la Bibliothèque nationale (Cabinet des Médailles et Antiques)*, p. 10. His præmissis, concludimus nomine Arabum incolas Arabiæ septentrionalis præcipue designari, eosque hoc nomen servavisse, quum, sedibus in Yemenum translatis, in Arabia meridionali degerent. Analogia vide apud Eduardum Glaser in libro suo eximio et nova plurima afferente *Skizze der Geschichte und Geographie Arabiens*, II (Berlin, 1890), p. 315. Veteris Testamenti locis, ubi Arabum mentio fit, hæc opinio confirmatur,

excepto tamen uno loco (2 *Chr.* XXI, 16), ubi meridionalis Arabiæ incolæ sunt intelligendi. Nihil autem obstat quin ibi, sicut in titulis suspicamur, Arabum gentes designentur, quæ illuc migraverint et coloniam constituerint, quam Paralipomena confinem esse Koušitis, id est Æthiopibus, affirmant. — הַלֵּף hic non præpositionem esse, sed substantivum arabico مَلَف æquiparandum, contendimus, quo provinciæ Yemeni apud Arabas appellantur; cf. Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, I, p. 25-30, peculiariter p. 26-27, ubi de nostro loco agitur. — מְנַהֲתִים. Iis quæ de arce et provincia Manahât, necnon de Manahâtensibus olim attulimus adde nunc titulos Glaseri 282, v. 1 et 2; 283, v. 3; 298, v. 4; 343, v. 2, apud Hartwig Derenbourg, *Yemen Inscriptions; The Glaser Collection*, in *The Babylonian and Oriental Record*, I, p. 168-169; 170-171; 196; 204; separatim excusum, p. 2-3; 4-5; 16; 24.

Ideo sic vertimus :

- 1 *Rabîb Ya'zim Akhrāfensis consecravît*
- 2 *Îlmakḳâho Hirrânensi hunc titulum propter-*
- 3 *ea quod exaudivit ipsum Îlmakḳâh propter preces*
- 4 *ad se, et propterea quod protexit ipsum in habitaculo ipsius*
- 5 *Dhû Ma'lsân, et propterea quod concessit ipsi Îlmakḳâ-*
- 6 *h cædes atque facultates captivosque eximi-*
- 7 *os in omnibus præliis ubi auxiliatus est domino eorum Yuf-*
- 8 *rî Marthadensi, et propterea quod liberavit ser-*
- 9 *vum suum Rabîbum in impetu qui prorupit ex A-*
- 10 *rabibus in provincia Manahât, et quia concessit ipsi fa-*
- 11 *vorem domini ipsius Yuf-rî et plenitudinem potentie et auc-*
- 12 *toritatis, et quia contigit, et ut contingat nepotibus A-*
- 13 *khrafi.*

80

B. M., 12; Os., 13.

(TAB. XV.)

Tabula ænea, 0^m,31 alta, 0^m,18 lata, in duas partes inæquales divisa, quarum altera cum altera non apte cohæret. Credas fragmentum interpositum desiderari; quod reipsa textu tituli confirmari nobis videtur. Rima e sinistra usque ad duos primos partis inferioris versus superstites ita extenditur ut prioris versus litteræ ultimæ evanuerint, Cetera intacta manserunt. Margo duabus lineis parallelis constat; in summo octo pinnæ apparent, necnon in quatuor angulis quatuor foramina, quorum ope tabulam suspendere licet. Sub line tituli ornamentum rotundum eo consilio additum est ut versus ultimus brevior completeretur.

De hoc titulo egerunt: E. OSIANDER, *Zur himjarischen Alterthumskunde*, in *Zeitschrift der deutsc. morg. Gesellschaft*, XIX, p. 203-207. — Fr. PRÆTORIUS, *Beiträge zur Erklärung der himjarischen Inschriften* (Halle, 1872), p. 36-41. — J. HALÉVY, *Études sabéennes*, in *Journal asiatique*, octobre 1873, p. 351-353; separatim excusum, p. 134-136, sub numero 18.

Osiander, Prætorius et Halévy, quippe qui titulum integrum esse censerent, hæc legerunt :

𐤏𐤇 | 𐤏𐤇𐤏𐤇 | 𐤏𐤇𐤏𐤇 | 𐤏𐤇𐤏𐤇 | 𐤏𐤇 | 𐤏𐤇𐤏𐤇 1
 | 𐤏𐤇𐤏𐤇 | 𐤏𐤏𐤏𐤏 | 𐤏𐤇𐤏 | 𐤏𐤏𐤏𐤏 | 𐤏𐤇 2
 | 𐤏𐤇𐤏𐤇 | 𐤏𐤇𐤏 | 𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏 | 𐤏𐤇 | 𐤏𐤇𐤏 3
 𐤏 | 𐤏𐤏𐤏 | 𐤏𐤏𐤏 | 𐤏𐤇𐤏 | 𐤏𐤇𐤏 | 𐤏𐤏𐤏𐤏 4
 𐤏𐤏𐤏 | 𐤏𐤏 | 𐤏𐤏𐤏 | 𐤏𐤏𐤏𐤏 | 𐤏𐤇 | 𐤏𐤇𐤏 5
 𐤏𐤇𐤏𐤇 | 𐤏𐤏𐤏𐤏 | 𐤏𐤏𐤏 | 𐤏𐤇𐤏 | 𐤏𐤇 | 𐤏𐤇𐤏 6
 𐤏 | 𐤏𐤏𐤏𐤏 | 𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏 | 𐤏𐤇𐤏 | 𐤏𐤇𐤏 | 𐤏𐤏𐤏𐤏 7
 𐤏𐤏𐤏𐤏 | 𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏 | 𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏 8
 . . . 𐤏𐤏𐤏 | 𐤏𐤇𐤏 | 𐤏𐤏𐤏 | 𐤏𐤇 | 𐤏𐤇𐤏 9
 𐤏𐤏𐤏𐤏 | 𐤏𐤇𐤏𐤏 | 𐤏𐤏𐤏𐤏 | 𐤏𐤇𐤏 | 𐤏𐤇𐤏 10
 𐤏𐤇𐤏𐤏 | 𐤏𐤇 | 𐤏𐤇𐤏 | 𐤏𐤇𐤏 | 𐤏𐤇𐤏𐤏 11
 𐤏 | 𐤏𐤇𐤏𐤏 | 𐤏𐤏𐤏 | 𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏 12
 * | 𐤏𐤇 | 𐤏𐤇 | 𐤏𐤇𐤏𐤏𐤏 | 𐤏 13

Quæ hebraicis litteris :

שמר | בן | קרינם | אלקמה | דה 1
 רן | משנדרן | חגן | וקההו | אלקמה | 2
 בעל | אום | במסאלהו | בכן | תסאל | 3
 בעמהו | שמר | בער | חדת | חדת | חב 4
 בית | בן | קרינם | ובלת | מתע | עבדה 5
 ו | שמר | בן | הית | חדת | ואלמקה 6
 פשפת | שמר | במסאלהו | צריתם | ול 7
 אחררהמו | ואחררהמו | ואדיב 8
 עדי | אום | דערן | דאלו | תורם . . . 9
 כלם | בכן | יפקלן | ארבעי | אקדרם 10
 וכנה | ללעל | וכון | דן | מסאלן 11
 וצריתן | בחרף | ורדאל | ו ב 12
 * | יקהמלך | וכבר | הללן | 13

Versus 1. שמר, nomen hominis; vide quæ ad tituli 76 v. 1 adnotavimus, supra, p. 117. — קרינם nomen hominis vel tribus (cf. v. 5), quod sine *mîmatione* in tituli 9 Musei Luparensis versu primo ut cognomen adhibitum est (Joseph et Hartwig Derenbourg, *Les monuments sabéens et himyarites du Louvre*, p. 11), ne de titulo probabiliter spurio loquamur, ubi קרינם bis repetitum ut nomen defuncti et ejus avi occurrit; cf. Fr. Lenormant in *Comptes rendus de l'Académie des inscriptions et belles-lettres* (1867), p. 260-261; J. Halévy, *Études sabéennes*, p. 192. Osiander قرينى بن سلى apud Ibn Draid, *Istikâl*, p. 209, jure comparavit.

Versus 3. תסאל, perfectum habemus formæ quæ quintæ arabici sermonis respondet, a conjunctione præcedente בנן «quum» pendens. Sensus esse videtur: «quum petiit sibi».

Versus 4. Utrum בעד, manifeste præpositio, «post», ut arabicum بَعَدَ, an «propter», ut בְּעַד in aliquot Veteris Testamenti locis pro usitatore בְּעֵבֹר, ambigitur. Utrique ad sensum analogum pervenitur. Hanc interpretandi viam Osiander jam munivit, quem Halévy secutus est, postquam, collato بَعَدَ infinitivo verbi بَعَدَ, «removere» verterat. Quod repellendum esset, quum arabice بَعَدَ, يَبْعُدُ, بَعْدَ dicatur, cui significatio intransitiva «distitit» assignatur, secunda forma transitive adhibita. — בעד | חדתת | חדתה = بَعَدَ | حَدَاتَاتٍ | حَدَاتٍ «post (vel propter) casus qui acciderunt».

Versus 5. בן forma decurtata pluralis; cf. בני בן | בן | מרתהס «Martheadenses» in titulorum 77 v. 3 et 4; 86 v. 1 et 2. — מתע = متع «superstitem servavit», ut recte interpretatus est Osiander; cf. tituli 26 v. 3, supra, p. 40.

Versus 6. היתה, pronomen demonstrativum femininum singulare cum determinato plurali חדתה, more arabico conjunctum esse constat; cf. Halévy, *Études sabéennes*, p. 238; Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 61; D. H. Müller, *Siegfried Langer's Reiseberichte*, p. 31; necnon tituli 40 v. 3 et 4, supra, p. 66.

Versus 7. שפת «ornavit muneribus, largitus est»; cf. tituli 19 v. 9, supra, p. 30. — צריהם «salus, incolumitas»; cf. titulorum 28 v. 1; 74 v. 3, et exempla a D. H. Muellero allata in *Zeitschrift der deutsc. morg. Gesellschaft*, XXIX, p. 596.

Versus 8. לאחררהמו | ואחררהמו, Osianderum et Halévyum secuti, «hominibus liberis et feminis liberis eorum» interpretamur. Cf. analogam in nostro tituli 69 commentario, supra, p. 100. — אריב. Ad enucleandum hoc vocabulum ab eadem radice atque Halévy profecti, ab eo in conclusione dissidemus. Etenim, comparato دَابَّ «la-

boravit in opere faciendo», inde אריב, in plurali אריב, opificem primum, deinde servum significare opinamur. Similiter arabice قَيْمِي non solum fabrum et omnis generis opificem, sed etiam servum et mancipium, himyaritice famulum vel servum, semper designat; vide locos quos J. Mordtmann in *Zeitschr. der deutsc. morg. Ges.*, XXX, p. 32, conguessit. Si hunc sensum vocabulo אריב tribuendum et vocibus אהרר et אריב contraria contrariis opposita esse concedes, adduceres ut versum deficientem sic, ni fallimur, restituas :

המו | ואריבתהמו | ושמר | פוקה

«et servis ancillisque eorum. Šammar vero legavit» vel «obtulit». Formam אריבתהמו formæ אחררהמו persimilem finximus. Quod ad finem versus atinet, ea inseruimus quibus et numerus characterum compleretur, et versus nonus illustraretur. Fortasse, pro פוקה «legavit, obtulit», sicut in tituli 81 v. 2, ubi itidem תורם sequitur, legendum est פדבה «sacrificavit».

Versus 9. אום | דערן | אלו; cf. אום | דערן | אלו in tituli 74 v. 4, supra, p. 112. Al-Bakri, *Mudjam*, p. 96, vallem Yemenensem Alwa (الوَة) commemorat. Utrum nostro אלו sit assimilanda annon ambiguum. — תורם «taurus»; cf. titulos 26, v. 6, supra, p. 39-40; 81, v. 2. Halévy: «terra», collato arabico شور «acquisitio», quod nobis minime placet. Sub fine versus nihil in imagine nostra ex monumento ipso solis luce expressa apparet. Nūn quod in operis *Inscriptions in the Himyaritic Character* tabula lithographica vni^a super parvulum fragmentum apparet, fortasse hic suo loco collocatum est, nisi e versu præcedente ceterum amisso superfuisset.

Versus 10. Auctore Osiandero, legimus [מין] כלם, collato מוכלן in tituli 81 v. 6. מוכלם = موكل «commendatus» adjectivum substantivi תורם a verbo וקה pendens. Vertimus: «Šammar vero obtulit. . . . taurum electum», quum taurus ideo commendatus fuerit ut egregia hostia litaretur. — בנן «idecirco ut», cum imperfecto יפקלן, cujus pars subjectiva «urbs Alw» in versu præcedente quærenda nobis videtur. Verbum פקל «fruges fundere» in nostro tantummodo titulo reperitur, dum substantivi pluralis exempla אפקל «fruges» non rara sunt; cf. titulos 2, v. 15; 86, v. 7; Hal. 128; O. M. 6, v. 11; 8, v. 8; 12, v. 4; etc. — ארבעי «quadraginta», sequente plurali אקרהם «mensuræ», quod a legibus grammaticæ semiticæ recedit; cf. tamen itidem in titulo Os. 31 = B. M. 32, v. 2 et 3, אצלמן | ועשרנהן | ארבעתן «viginti quatuor statuæ», et simillime in Vetere Testamento (*Gen.*, xxvi, 12) כַּאֲרֵיב מְשׁוּרֵים «centum mensuræ».

Versus 11. ובנה | ללעל. Sensus non dubius, construc-

tio vero non liquet. Vertimus : « et plus etiam his ». בנה = منها. Quod ad לעל attinet, provocamus ad comparandum æthiopicum በላላ *balâ'lä* « supra, desuper », præpositione ל in nostro vocabulo præpositionis ba æthiopicæ partes tenente. Cf. himyariticum לעל in Hal. 199, v. 1; aramaica ܠܥܝܠ, ܠܥܝܠܐ, ܠܥܝܠܐܢܐ, necnon hebraica ܠܥܝܠܐ, et in primis ער ܠܥܝܠܐ.

Versus 12. ורדאל nomen proprium eponymi compositum; cf. Hal. 44, v. 1; 48, v. 9; 187, v. 1; 188, v. 4; 416, v. 1; etc.; titulum 16 Bibliothecæ Maximæ Parisiensis, v. 1, apud Hartwig Derenbourg, *Les monuments*

sabéens et himyarites de la Bibliothèque nationale (Cabinet des Médailles et Antiques), p. 26.

Versus 13. יקהמלך nomen proprium hominis, quod fortasse in Hal. 380, v. 1, iterum occurrit. — כבר | חלל. Animadvertite hæc duo vocabula, si nomina aut adjectiva sunt, et mîmatione et nûnatione carere; idem mirare in ceteris exemplis Hal. 51, v. 19, et titulo Academiæ 5°, v. 5, de quo vide Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, 1, p. 47-50. Epitheton, quasi cognomen Wadadili vel Yaḥmahaliki, utroque vocabulo conjuncte exprimi opinamur; cf. עלי וכבר, addita copula ו, in titulo 3° Academiæ apud Joseph et Hartwig Derenbourg, *ibid.*, 1, p. 43-44.

Quæ quum ita sint, restitutis quæ restituenda esse coniecimus, titulum sic legimus et vertimus :

1	שמר בן קרינס הקני אלמקה דה
2	רן משנרן חגן וקההו אלמקה
3	בעל אוס במסאלהו בכך תסאל
4	בעמהו שמר בעד חדהת חדהת ב
5	בית בן קרינס ובלת מתע עבדה
6	ו שמר בן הית חדהת ואלמקה
7	פשפת שמר במסאלהו צריתס ל
8	אהררהמו ואחררהמו ואדיב
8 bis	[המו ואדיבתהמו ושמר פוקף]
9	עדי אוס דערן דאלו תורס מו]
10	כלס בכך יפקלן ארבעי אקדרס
11	ובנה ללעל ובון דן מסאלן
12	וצריתן כחרף ורדאל ב
13	ן יקהמלך כבר חלל

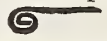
1 *Šammar Kīryanensis consecravit Īlmaqḳāho Hirrānensi hunc titulum, quia exaudivit ipsum Īlmaqḳāh,*
 2 *dominus Awwami, propter preces ad eum, quum sibi precatus est*
 3 *ab eo Šammar ob accidentia quæ acciderunt in*
 4 *castello Kīryanensium, et quod liberavit servum su-*
 5 *um Šammar ab his accidentibus. Et quoad Īlmaqḳāh,*
 6 *largitus est Šammaro, ob preces ad se, liberationem*
 7 *hominibus liberis et feminis liberis eorum, et servis*
 8 *homīnisque eorum. Šammar vero obtulit*
 8 bis *[ancillisque eorum. Šammar vero obtulit]*
 9 *intra Awwamum, quod est in urbe Alw, taurum [e-*

- 10 lectum, ut funderet (Alv) frugum quadraginta mensuras
 11 et plus etiam his. Et fuerunt hæ preces
 12 et hæc liberatio in anno Wadaḏ'ili, fi-
 13 lii Yaḳahmaliki, nobilis, dilecti.

81

B. M., 13; Os., 10.

(TAB. XV.)

Tabula ænea, 0^m,265 alta, 0^m,17 lata, undique integra, duabus lineis parallelis circumdata, quarum inferiori in summo monumento quatuor pinnæ subjectæ sunt. In quatuor angulis foramina rotunda aperta sunt quorum ope tabulam, si lubet, suspendere queas. Sub fine tituli, ut versus undecimus completeretur, additum est ornamentum , quod nihil significare videtur.

Titulum tractaverunt: E. OSIANDER, *Zur himjarischen Alterthumskunde*, in *Zeitschrift der deutsc. morg. Gesellschaft*, XIX, p. 194-199. — FR. PRÆTORIUS, *Neue Beiträge zur Erklärung der himjarischen Inschriften* (Halle, 1873), p. 7-15. — J. HALÉVY, *Études sabéennes*, in *Journal asiatique*, octobre 1873, p. 354-356; separatim excusum, p. 137-139, sub numero 19. — D. H. MÜLLER, *Himjarische Inschriften*, in *Zeitschrift der deutsc. morg. Gesellschaft*, XXIX (1876), p. 605-609.

Hæc perspicue leguntur :

ԿՓՄԴԻ | ԳԿԿԿ | ՄԻԳԿ | ԿՈ | ՄԻՄՃԻՈ 1
 ՓՓ∞∞ | ∞ԿΧՓՃԻ | ԿԿԿՃ | ԿԿԿԻ 2
 ∞∞ | ԿՈ | ∞ՄԿΧՄ | ԿԻՈ | Մ∞∞ | ∞ԿԴ 3
 ՈՂԿԿԿ | ՓՂԿՈ | ԿՈՂԿՈ | Կ∞ԿԻ | Կ 4
 ՂԿԿԿ∞ | ՄԿԹՓ | ԿՈ | ՈՂԿՈՈՈ | ԿՈ 5
 ԿԳԴՈՈ | ՂԿԿ∞ | ԿԴԿ∞ | ԿԳՓ∞Կ | ∞ 6
 ԿԴԴԿԿ∞ | ∞ՄԿԿԳ | ԿԿԿՓԳ | ∞Մ 7
 Կ∞ | ԿԿԿ | Գ∞ | ԿԿԿՃ∞ | ∞ՄԿԿԿ 8
 ∞ՄԿԿԿ | 1∞ | ՄԿԿԿ | ԿՓՄԴԿԴ | ՈՃ 9
 ԳՈ∞ | ՄՂԿԿ | ՄԿԴ∞∞ | ՄՂԿԿ 10
 | ՄԿՃՄ | ԳԿՈ | ∞ՄԿԿՂԿ 11

Quæ hebraicis litteris :

עבדשמסס|בן|חיטם|הקנין|אלמקה 1
 להרן | משנרן | דשפתהו | ווקף 2
 להו | תורם | בכך | מתעהמו | בן | עו 3
 ס | לכוך | בארצן | באחרף | סמהכרב 4
 בן | תבעכרב | בן | פצחם | והאהר 5
 ו | הופין | מוכלן | ונכר | בעליה 6

- 7 מו | דיפתחן | ביתהמו | ויהדללן
8 קניהמו | ומשחכן | עדי | צנקן | וה
9 תב | לאלמקה | ותאמנס | ול | סעדהמו
10 אתמרם | ואולדם | אלכרם | ורצי
11 אמראהמו | בני | מרתרם |

Versus 1. עבדשמסם = عبد شمس; cf. סערשמסם in titulis 3, v. 1; 9; in titulo 8° Academiae, apud nos 102, v. 2; ערבשמסם in titulo 40, v. 1; necnon רכב | שמסם in titulo 43, v. 1, et quæ ad hunc locum adnotavimus, supra, p. 72. — היטם nomen proprium hominis inauditum; cf. nomen proprium iisdem litteris constans, ordine inverso, חטין, in titulo 23, supra, p. 36.

Versus 2. דשפתהו; cf. itidem tituli 84 v. 2; 85 v. 2. — וקף = وقف «legavit in pios usus»; cf. tituli 80 v. 8 bis.

Versus 3. תורם «taurus», cum *mimo* indeterminatio- nis; cf. tituli 80 v. 9; 82 v. 5. — בנן «quum»; cf. titu- lorum 80 v. 3; 84 v. 3; necnon titulum 14^m Academiae, v. 5, apud Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, 1, p. 76-77. — עוס certe calamitatem exprimit; cuius autem generis sit non liquet. Quum radix arabica عاس «obivit noctu» significet, nescimus an de incursione nocturna agatur. Halévy: «deprædation». Fortasse arabicum عوز «egestas, inopia» comparandum, etsi geminæ radices litteris sibilis differunt. Quidquid id est, mirare substan- tivum עוס in statu constructo, quem more æthiopico pro- nomen ל sequitur: cf. D. H. Müller, *Der Status construc- tus im Himjarischen*, in *Zeitschr. der d. morg. Ges.*, XXX, p. 121, n. 1.

Versus 4. בארצן «in hac regione». — סמהכרב nomen proprium eponymi; cf. titulos 37, v. 1; 73, v. 10; 83, v. 5; etc.

Versus 5. תבעכרב; cf. tituli 83 v. 6; necnon Fres- nel 56, v. 1; Hal. 485, v. 5; 604, v. 6 et 7; etc. — פצהם nomen proprium hominis; cf. Hal. 48, v. 13; Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 75. — והאחרו «distulerunt» sequente הופין «pensionem, solu- tionem»; cf. in Vetere Testamento *Ecc.*, v. 3, אל־תֶּאֱחָר לְשִׁלְמוֹ.

Versus 6. מוכלן; cf. מוכלם in tituli 80 v. 9 et 10. Sensus est: «quod commendatum erat», sive taurus sit (v. 3), sive alterum donum Īlmakḳāho votum. — ונכר

«et recusavit, et avertit», scilicet Īlmakḳāh Hirrānen- sis, sacrificii promissi dilationem non ultus. Cf. substan- tivum נכרם «detrimentum» in tituli 29 versu 5, supra, p. 45-47. — בעליהמו. Osiander «eorum domini»; Ha- lévy «auctores earum», hoc est deprædationum. Muelle- rum secuti, בעליהמו hebraico מְעַלְיָהֶם, arabico مِنْ عَلَيَّهِمْ assimulamus, recordantes præpositionis himyariticæ com- positæ usitatissimæ כעם = hebraice כעם. Præpositionem «desuper, ab» in Fresnel 55, v. 3, D. H. Müller recte agnovit; cf. *Zeitschr. der deutsc. morg. Ges.*, XXIX, p. 607-608; XXX, p. 123; cf. etiam tituli 90 v. 5, atque, ni fallimur, Fresnel 56, v. 2; Hal. 43, v. 3; 602, v. 8; 603, v. 4; 630, v. 6; 631, v. 6 (pro בעכי); 668, v. 2; Prideaux 14 a, v. 5.

Versus 7 et 8. דיפתחן | ביתהמו | ויהדללן | קניהמו fortasse passive: «ut expugnaretur castellum eorum, et ut pro- vili haberentur bona eorum»; cf. קניהו | וביתהו sic conso- ciata in tituli 37 v. 2, supra, p. 55-57. — משהכן de- speramus, nihil probabile argumentari audentes. Anim- advertente tantummodo substantivum شحاك *Šihāk* arabice idem significare, scilicet «lignum quod in ore hædi ponitur ne sugat», ac شيبام, *Šibām*, quod nomen aliquot urbium Yemeni esse constat; cf. supra, p. 20-21; 37; 46-47; A. Rutgers, *Historia Jemane sub Hasano Pascha*, p. 218; F. Wüstenfeld, *Die Ćufiten in Süd-Arabien im XI. (XVII.) Jahrhundert*, p. 144; id., *Jemen im XI. (XVII.) Jahrhundert*, p. 120. — צנקן nomen urbis esse Mordt- mann et Müller (*Sabäische Denkmäler*, p. 75) conten- dunt; cf. Hal. 208, v. 2; 344, v. 24 (in apographo צנקלן), necnon quæ J. H. Mordtmann olim anno 1876 in *Zeitschrift der deutsc. morg. Gesellschaft*, XXX, p. 27, adn. 3, præsenferat.

Versus 9. ההב non sensu architectonico hic adhibe- tur, sicut in tituli 24 v. 4, supra, p. 37. Osianderum secuti, hebraicum הָשִׁיב «referre, offerre» comparamus. — Sequitur תאמנס, perinde ac in tituli 84 v. 8, in Fresnel 56, v. 2, hoc est «documentum fidei».

Verte igitur, si lubet :

- 1 'Abdsams, filius Haihi, consecravit Īlmaḳḳāho
- 2 Hirrānensi hunc titulum quem inscripsit, et obtulit
- 3 ei taurum, quum liberavit ipsos ab incursione
- 4 nocturna (?) quæ fuit in hac regione anno Samahkaribi,
- 5 filii Tubba'karibi, filii Fadhi. Et distule-
- 6 rant pensionem (voti) suscepti, et averterat (Īlmaḳḳāh) ab ip-
- 7 sis quin expugnaretur castellum ipsorum et pro vili haberentur
- 8 bona ipsorum et. . . . in (urbe) Šānikān. Et præ-
- 9 buit Īlmaḳḳāho documentum fidei. Et concedat ipsi
- 10 fructus et infantes masculos et favorem
- 11 dominorum suorum Marthadensium !

82

B. M., 14; Os., 7.

(TAB. XV.)

Tabula ænea, 0^m,25 alta, 0^m,155 lata, duabus lineis parallelis circumdata, a quarum inferiore in fastigio quatuor pinnæ pendent. A dextera ima tabula paululum fracta est, sine ullo tamen tituli detrimento. Quatuor litteræ in margine infero insculptæ sunt, quarum gratia ultimus tituli versus completur. In quatuor angulis foramina rotunda, ut solet, apparent, quorum ope tabulam affigere queas.

Titulum tractaverunt : E. OSLANDER, *Zur himjarischen Alterthumskunde*, in *Zeitschrift der deutsc. morg. Gesellschaft*, XIX, p. 184-188. — FR. PRÆTORIUS, *Beiträge zur Erklärung der himjarischen Inschriften* (Halle, 1872), p. 31-36. — Id., *Neue Beiträge zur Erklärung der himjarischen Inschriften* (Halle, 1873), p. 15-18. — J. HALÉVY, *Études sabéennes*, in *Journal asiatique*, octobre 1873, p. 346-348; separatim excusum, p. 129-131, sub numero 15. — W. F. PRIDEAUX, *A Sketch of Sabæan Grammar; with Examples of Translation*, in *Transactions of the Society of Biblical Archæology*, V (1876), p. 222-224.

Hæc lege sine dubitatione :

𐤀𐤁𐤃𐤀𐤌		𐤁𐤁𐤁𐤁		𐤁𐤁𐤁		𐤁𐤁		𐤁𐤁𐤁𐤁	1	
𐤀𐤁𐤁𐤁		𐤁𐤁𐤁		𐤁𐤁𐤁𐤁		𐤁𐤁		𐤁𐤁𐤁𐤁	2	
𐤀𐤁𐤁𐤁𐤁		𐤁𐤁		𐤁𐤁𐤁𐤁		𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁		𐤁𐤁	3	
𐤁𐤁		𐤁𐤁𐤁𐤁		𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁		𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁		𐤁𐤁	4	
	𐤁𐤁		𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁		𐤁𐤁𐤁𐤁		𐤁𐤁𐤁𐤁		𐤁𐤁	5
𐤁𐤁		𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁		𐤁𐤁𐤁𐤁		𐤁𐤁		𐤁𐤁	6	
𐤁𐤁𐤁		𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁		𐤁𐤁𐤁		𐤁𐤁𐤁𐤁		𐤁𐤁	7	
𐤁𐤁		𐤁𐤁𐤁		𐤁𐤁𐤁		𐤁𐤁		𐤁𐤁𐤁𐤁	8	
𐤁𐤁𐤁		𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁		𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁		𐤁𐤁𐤁𐤁		𐤁𐤁𐤁	9	
𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁		𐤁𐤁𐤁		𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁		𐤁𐤁𐤁𐤁		𐤁𐤁𐤁	10	
𐤁𐤁		𐤁𐤁𐤁𐤁		𐤁𐤁𐤁		𐤁𐤁𐤁		𐤁𐤁𐤁	11	
𐤁𐤁𐤁									12	

Quæ hebraicis litteris :

אנמרם | בן | שמרת | הקני | אלמקה 1
 דהרן | דן | משנרן | חנן | וקהה 2
 ו | במסאלהו | לקבל | דת | הופיה 3
 ו | בחצרהו | דמעלצן | ובלת | סע 4
 דהו | אלמקה | היהרן | בתורהו | ול | 5
 דת | הען | ומתען | אלמקה | עברהו | אנ 6
 מרם | בן | זחנת | זחן | במוטנן | בקס 7
 ח | אסרן | ול | וזא | אלמקה | שוף | ומ 8
 תען | עברהו | אנמרם | בן | באסתם | ונכ 9
 יתם | ונכים | ול | סערהו | רצו | אמראהמו 10
 בני | מרתדם | ול | דת | נעמת | ותנעמן | ולא 11

נמרם

12

Versus 1. אנמרם nomen proprium hominis; cf. tituli 78 v. 1, 7 et 8. — שמרת nomen proprium hominis, cum terminatione feminina, qua hoc nomen etiam carere potest, quum שמר in titulis 76, v. 1; 80, v. 1, 4, 6, occurrat.

Versus 3. דת לקבל «propterea quod»; cf. tituli 79 v. 2 et 3.

Versus 4. בחצרהו דמעלצן; vide quæ ad tituli 79 v. 4 et 5 adnotavimus.

Versus 5. דהרן sensu a דהרן (v. 2) non differre credimus. *Hâ* demonstrativum in masculino singulari הות tituli 19, v. 10 (supra, p. 31, ubi cetera exempla invenies), in feminino singulari הית titulorum 40, v. 3 et 4; 80, v. 6; et in plurali המת tituli 74, v. 14 et 19, cujus occasione exempla congesta vide supra, p. 113, non impedit quin הי sic adhibitum equidem demiremur. Comparanda fortasse sunt הערן «Adenensis» Hal. 153, v. 5, et היהרצינהמן «auctor conciliandi iis favorem» Hal. 346, v. 2. — בהורהו. Halévy: «in ejus possessione», collatis titulis nostris 80, v. 9; 81, v. 3. Collatis iisdem locis, illic et hic de tauro agi iterum contendimus, et vertimus: «pro tauro ipsius» (oblato), præpositionem *bâ* de pretio, præmio et permutatione usurpari memores.

Versus 6. De verbo הען, quartæ arabicæ formæ اعان «adjuvit» respondente, vide supra, p. 10, quæ de tituli 2

primo versu adnotavimus, ubi idem hoc vocabulum nominis proprii partes tenet; vide etiam tituli 27 v. 5, supra, p. 42.

Versus 7 et 8. זחנת | זחן | במוטנן | בקסה | אסרן calamitatem indicant, a cujus noxa *Īlmaḳḳâli* servum suum Anmarum «adjuvit et liberavit». Mordtmannum et Muellemum (*Sabäische Denkmäler*, p. 37) secuti, vertimus: «a vulnere quo vulneratus est in his sedibus crudelitate bellatorum». זחן nobis passivum videtur esse, eodem modo adhibitum quo arabicum اُنْتَحَنَ, fortasse comparandum, quum geminæ radices fere consonent. | במוטנן | بالموطن بقتح الأعداء = בקסה | אסרן et inde «tueri» cum מהען sic conjunctum respice in titulo 10° Academiæ, v. 8 et 9, apud Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, 1, p. 61-63.

Versus 9. באסתם; cf. titulos Academiæ 5, v. 11; 10, v. 10 (in priore ונכיהם | באסתם), apud Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, 1, p. 47, 50, 61-63.

Versus 10. Femininum נכיהם et masculinum נכים consociata mirare, ut omnis generis noxæ exprimantur. כצעם | וכצעתם «merces omnis generis», inverso ordine, in titulo Academiæ 14° sic adhibita esse coniecimus (Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, 1, p. 83-84) et משען ומשענה (Isaias, III, 1) «fulcrum et futura», id est omnis generis præsidia, comparavimus.

Hæc igitur tituli translatio :

- ¹ *Anmar, filius Šammarati, consecravit ʾlmaḳḳāho*
² *Hirranensi hunc titulum, quia exaudivit ip-*
³ *sum, propter preces ad se, in eo quod protexit ip-*
⁴ *sum in habitaculo ipsius Dhū Maʿlšan, et quia lar-*
⁵ *gitus est ipsi ʾlmaḳḳāh Hirranensis pro tauro ipsius (oblato), et*
⁶ *quod adjuvit et liberavit ʾlmaḳḳāh servum suum An-*
⁷ *marum a vulnere quo vulneratus est in his sedibus crudeli-*
⁸ *tate bellatorum. Et pergat ʾlmaḳḳāh tueri et li-*
⁹ *berare servum suum Anmarum a malo et a no-*
¹⁰ *xis cuiusque generis, et concedat ipsi favorem dominorum ipsorum*
¹¹ *Marthadensium, atque quia contigit et ut contingat A-*
¹² *nmaro!*

83

B. M., 15; Os., 14.

(TAB. XV.)

Tabula ænea, 0^m,25 alta, 0^m,185 lata, undique integra, si partem sinistram marginis inferioris excipias, sine ullo tamen tituli detrimento. Parvum monumentum ornamenta circumdant, lineæ flexuosæ, ordine dispositæ, ramis similes, in orbés sinuatae. Ab his ramis commenticiis et fictis pendent sarmenta et uvæ; cf. titulum 7um Musei Luparensis apud Joseph et Hartwig Derenbourg, *Les monuments sabéens et himyarites du Louvre*, p. 8, necnon ibidem tabulam 1. Loco lineæ qua titulus cancellari solet, cælator funis texti, cum quatuor nodis concinnis, repræsentationem æri insculpsit. Sub margine superiore septem pinnæ conspiciuntur. In angulis ejusdem foramina duo aperta sunt, quibus tabulam affigas licet. In fine tituli versus ultimus fragmento ornamenti, quale in marginibus apparet, completur.

De titulo egerunt: E. OSIANDER, *Zur himjarischen Alterthumskunde*, in *Zeitschrift der deutsc. morg. Gesellschaft*, XIX, p. 207-209. — J. HALÉVY, *Études sabéennes*, in *Journal asiatique*, octobre 1873, p. 343-344; separatim excusum, p. 126-127, sub numero 13. — W. F. PRIDEAUX, *A Sketch of Sabæan Grammar; with Examples of Translation*, in *Transactions of the Society of Biblical Archæology*, V (1876), p. 219-220.

Hæc certo leguntur :

ʾnḳḳ | ʾlmaḳḳāh | ʾnm | ʾnmaro
 ḳḳ | ʾn | ʾnḳḳ | ʾnḳḳ
 ʾnḳḳ | ʾnḳḳ | ʾnḳḳ
 | ʾnḳḳ | ʾnḳḳ | ʾnḳḳ
 ʾn | ʾnḳḳ | ʾnḳḳ

HΨ | 4Π | ΠΛ6ΠX | 4 6
 4X° | XΠ54 | XH1 | XΠ 7
 | 588 | 24Π1 | 45° 8
 | 54Π5° 9

Quæ hebraicis litteris :

1 ותרם ובן ומרתרם והקני
 2 אלמקה ולהרן ודן ומש
 3 נרן | לתנבא | משה
 4 רם | בין | הרפנהן |
 5 באחרף | סמהכרב | ב
 6 נ | תבעכרב | בן | חד
 7 מת | לדת | נעמת | ותנ
 8 עמן | לבני | מרתרם |
 9 ושעבהמו |

Versus 1. De initio cf. quæ supra, p. 105, ad tituli 70 v. 1 adnotavimus, ubi eadem occurrere conjecimus.

Versus 3. משהרם | לתנבא (hunc titulum) «quem proclamavit publice», arabice الذى نَبَأَ مُشَهَّرًا. Occasione tituli mutili 31, v. 2 (supra, p. 50), de hoc vocabulo deliravisse nobis videtur, quum vertimus «concessa obtulit». Ibi, citato loco Fresnel 55, v. 5, 35 pro 55 mendose impressum esse lectorem admonemus. De radice שהר apud Sabæos, vide quæ ad tituli 46 v. 6 supra, p. 78, adnotavimus. Halévy: «quia abundantiam attulit».

Versus 4. בין | הרפנהן. Non dubium est quin הרפנהן duale sit vocis הרף (v. 5), ut Prideaux agnovit; cf. *Transactions of the Society of Biblical Archaeology*, VI, p. 313. Vernaculo sermone vertit: «The two seasons». Quod probamus, quum annus Sabæorum in duo tempora probabiliter divisus fuerit, scilicet דתא «ver» æstatem comprehendens et הרף «autumnus» ab hieme non secretum; vide supra, p. 10. D. H. Müller (*Siegfried Langer's Reiseberichte*, p. 51) הרפנהן plurale esse contendit; quod

nobis minime placet. Halévy itidem, הרפנהן plurale esse arbitratus, verterat: «inter agnos», collato arabico خروف بَيْنَ خروفان — بَيْنَ præpositio arabico «inter» respondens; cf. Rehatsek 5, v. 5, apud D. H. Muellerum in *Zeitschrift der deutsc. morg. Gesellschaft*, XXX, p. 682 et 685; Hal. 435, v. 1; 535, v. 1 et 2; J. Mordtmann in Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 62, ubi nostrum locum interpretatur: «inter hos duos annos». Ni fallimur, בין הרפנהן tempore inter ver et autumnus interposito, scilicet æstate, significat.

Versus 5. סמהכרב | בן | תבעכרב; cf. tituli 81 v. 4 et 5. Differt nomen avi, illic פצהם, hic הרמת, quod nomen hominis in Hal. 51 v. 10 iterum occurrit; cf. بنو حذيم apud Abû Tammâm, *Hamasæ Carmina* (ed. Freytag), p. 212; Ibn Doraid, *Istikdâk* (ed. Wüstenfeld), p. 169; Wüstenfeld, *Register*, p. 223.

Versus 9. ושעבהמו in extremo titulo additum est, sicut in titulo 70, v. 2 (supra, p. 105), cujus auctorem eundem Watrum Marthadensem agnovimus.

Vertimus igitur :

- 1 *Watr Marthadensis consecravit*
- 2 *Îlmaḵḵdho Hirrânensi hunc titulum quem proclamavit publi-*
- 3 *lum quem proclamavit publi-*

4 ce inter duo anni tempora,
 5 anno Samahkaribi, fi-
 6 lii Tubba'karibi, filii Hadh-
 7 mati, quia contigit et ut con-
 8 tingat Marthadensibus
 9 et tribui eorum.

84

B. M., 16; Os., 27.

(TAB. XVI.)

Tabula aenea, 0^m,23 alta, 0^m,14 lata, undique integra, duplici linea circumdata. A summo margine tres pinnæ pendent; in imo characteres tituli continuantur, paululum minores et magis constricti et usque ad finem monumenti utrinque procedentes. In versu penultimo una littera margini sinistro inserta est, quum lapicida improvidus loco caruerit ut textum integrum aeri inscriberet. In quatuor angulis foramina, ut sæpe fit, aperta sunt, quibus tabulam affigere liceret.

Hunc titulum tractaverunt: E. OSIANDER, *Zur himjarischen Alterthumskunde*, in *Zeitschrift der deusc. morg. Gesellschaft*, XIX, p. 231-235. — Fr. PRÆTORIUS, *Neue Beiträge zur Erklärung der himjarischen Inschriften* (Halle, 1873), p. 19-21. — J. HALÉVY, *Études sabéennes*, in *Journal asiatique*, octobre 1873, p. 349-351; separatim excusum, p. 132-134, sub numero 17.

Hæc leguntur :

ϕϑ1κ 94ϕ 4940ϑ ϑ0>κ	1
ϕϑκ 444ϑϑ 4κ 4>ϕκ ϕ	2
49κκκ κϕκϕ 4κκ ∞ϕκ	3
ϕϑϕ11 ∞κϕκϕ ϕκκ∞	4
κκ∞ 4ϕ∞κ 4κ κ9κκ ∞	5
>κ0 κ∞ϕϑκ ∞ϕϑ0κ κ1ϑ	6
∞ ∞ϕ1κκκκ ∞ϕ9ϕ∞ϕ∞ 4	7
ϑκκκκ ϕϑϑ1κ 19ϕ1 κ8ϕ	8
ϕκκ0 ϕκκ ∞ϕϑϑ1κ 4κκ9 1∞	9
∞ϕϑ0κ 4κ1ϑκκ9 κ1ϑκκκ ϑ0>κ ∞	10

Quæ hebraicis litteris :

סרעם מענין הקני אלמק	1
ה להרן לן משנרן לשפ	2
תהו בכך האחר סבאין	3
ואסר האחרו ללקטה	4

- 5 ו | בבית | בן | צופן | וסה
 6 מלא | בעמהו | במהות | עצר
 7 ז | והופיהו | במסאלהו | ו
 8 הלב | לחיל | אלמקה | תאמנם
 9 ול | וזאן | אלמקהו | צדקו עבדה
 10 ו | סרעם | באמלא | וסתמלאן | בעמהו

Versus 1. **סרעם** nomen proprium hominis, arabice **سريع** «rapidus», quod et ipsum nominis proprii vice fungitur. — **מענין** «Minæus» nomen adjectivum ethnicum, cum *nîmo* determinationis. Sitne Sarî^c e stirpe veterum Minæorum oriundus vel in urbe Ma'in natus non constat. Respice tamen ad plurale **אמענן**, supra, p. 46, in tituli 29 v. 2, ubi etiam idiomata dialecti Minæorum desiderantur. Idcirco credimus in utroque titulo antiquam gentis originem ut commendationem egregiam memorari, quum Ed. Glaser nuperrime priscam Minæorum potentiam luce veritatis illustraverit; cf. viri de Yemeni indagatione optime meriti libros eximios, inscriptos: *Skizze der Geschichte Arabiens von den ältesten Zeiten bis zum Propheten Muhammad* (München, im Sommer 1889) et *Skizze der Geschichte und Geographie Arabiens... auf Grund der Inschriften, der Angaben der alten Autoren und der Bibel*, volumen alterum (Berlin, 1890), quum volumen prius nondum publici juris factum sit.

Versus 2. **רשפההו**; cf. itidem tituli 81 v. 2.

Versus 3. **בןן** «quum, quando»; cf. tituli 81 v. 3. — **האהר**, infinitivus absolutus, si Osiandero et Halevyo credas, quem deinde verbum flexum **האהרו** sequitur hebraico more. Hanc viam ingressi, partem subjectivam inter infinitivum immutabilem et perfectum declinatum interpositam esse suspicati sunt. Cujus constructionis nullum apud veteres Hebræos exemplum reperies. Itaque etiam translationem hujus loci apud Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 37, rejicimus. Prætorio potius assentimur, qui **האהר** verbi perfectum singulare esse conjicit. Quo sensu autem **האהר** adhibeatur non perspicuum. Quarta forma hujus verbi in arabico sermone non plane ignota, incerta tamen, fortasse a confusione cum tertia forma in ejusmodi verbis simili provenit. Apud Hebræos, Aramæos et Æthiopes nulla hujus formæ vestigia manserunt. In O. M. 9, v. 5, Mordtmann et Müller (*Sabäische Denkmäler*, p. 35 et 39) primam formam sabæam **אהר** «corripere, captivum facere», eodem sensu quo **أسر** et **سبأ**, significare conten-

dunt. De quarta autem forma tacent. Contextu freti, adducimur ut **האהר**, non nisi in nostro titulo obvium, «cepit, instituit», ut sæpius arabicum **أخذ**, vertamus. Pars subjectiva, **İlmakḳâh** vel Sarî^c, ut Prætorius arbitrabatur, nostro judicio nulla alia esse potest quam **סבאין** «Sabæus», vel, ni fallimur, conjuncte «Sabæi», sicut in titulo 14° Academiae, v. 17, ubi legitur: **מה[פדן]** «arch Sabæorum Manhamât»; cf. Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, 1, p. 77-78 et 84. Verbum præcedens **האהר** in singulari perstitit, quum subjectiva pars sequeretur.

Versus 4. **אסר** nec viros, ut **אסרן** in tituli 69 v. 3 (supra, p. 99 et 101), nec bellatores designat, ut **אסרן** in tituli 82 v. 8 (supra, p. 131). Hic de tribu arabica agitur, cujus mentio itidem fit in tituli Glaseriani 282 v. 1; cf. Hartwig Derenbourg, *Yemen Inscriptions; the Glaser Collection*, in *The Babylonian and Oriental Record*, 1, p. 168-169; separatim excusum, p. 2-3. Asdensium Amrânensium meminerunt qui de genealogiis Arabum scripserunt; cf. præsertim **قبائل من الأسد بنى عمران** apud Al-Hamdâni, *Djazîrat al-ʿArab*, p. 70, v. 25; Ibn Doraid, *Istikḳâf*, p. 283. Sequitur verbum **האהרו** «ceperunt», ideo in plurali positum. — **ללקבהו**. Collata octava verbi arabici forma **التعطأ** «incidit in rem non quæsitam, seu inopinato», vertimus «aggredi ipsum».

Versus 5. **צופן** nomen tribus; cf. **بنو صوفة** apud Ibn Doraid, *Istikḳâf*, p. 285. Lexicographi Arabum nos docent homines hac tribu oriundos, **آل صوفان** vel **الصوفان**, appellatos, domus sacræ, id est Ka'bæ Mekkensis, ministros fuisse, quos nostris Şaufânensibus vel Şûfânensibus comparamus, non assimilamus. De illis vide *Tâdj al-ʿArûs*, VI, p. 169-170; Lane, *An Arabic-English Lexicon*, p. 1748 b. Beatus Dozy alia conjecit, memor hebraici **צופה**; cf. ejus *Die Israeliten zu Mekka*, p. 184-185; *Supplément aux dictionnaires arabes*, 1, p. 853.

Versus 6. **במהות | עצרן**. Osiander dubius hærens translatione abstinuit. Prætorius: «(et petiit ab eo) exitium

vexantis». Halévy : «in egestate temporis». Fortasse talmudici משהו «modus, genus» recordandum, cui arabice ماهية et ماثية in sermone philosophorum respondet. Quum meliora desperemus, tantum nobis arrogamus ut scripturæ mendam tollere audeamus. Nobis enim videtur litteram *mim*, errore lapicidæ additam, delendam et verba in textu sic restituenda esse : | בהוה עצרן «in hac inopia». De pronomine demonstrativo masculino singulari הוה, vide quæ ad tituli 19 v. 10, supra, p. 31, attulimus. Quoad עצרן, provocamus ad comparanda hebraicum עצר «oppressio, vexatio», æthiopicum **ዐረሪ** 'aşâri «tortor» variosque sensus radices ejusdem apud Arabas et Samaritanos, ubi «premere» et dein «opprimere» significat.

Versus 8. Vide fere eadem in tituli 81 v. 8 et 9

(supra, p. 128-129). In titulo de quo nunc agimus tantummodo, pro לאלמקה illic scripto, legitur | להיל אלמקה «robori», scilicet «potentiæ Îlmakḳâhi». De singulari pleno להיל cf. titulos 44, v. 5 (supra, p. 74); 90, v. 8 (infra, p. 147); 95, v. 9 (infra, p. 155); de singulari decurtato להיל vide titulos 2, v. 8 (supra, p. 9-10); 45, v. 8 (supra, p. 74); de plurali אלהיל vide titulos 40, v. 6 (supra, p. 64 et 67); 41, v. 4 (supra, p. 68 et 70).

Versus 9. Animadverte orthographiam אלמקה, dum in versu præcedente usitator אלמקה occurrebat. In titulis 87, v. 3, 7, 8; 93, v. 3; 95, v. 3 et 9; etc., hunc scribendi modum quoque reperies. — צדק; cf. titulorum 72 v. 2 (supra, p. 107); 74 v. 8 (supra, p. 112); 104 v. 5 (infra, p. 169-181).

Verte igitur, si præmissa probas :

- 1 *Sari^c Ma'inensis consecravit Îlmakḳâ-*
- 2 *ho Hîrrânensi hunc titulum quem inscrip-*
- 3 *sit, quum cæperunt Sabæi*
- 4 *et Asdenses cæperunt aggredi ip-*
- 5 *sum in castello Şaufânensium, et ut vota sua explerentur*
- 6 *petiit ab eo in hac inopi-*
- 7 *a, et protexit ipsum (Îlmakḳâh) propter preces ad se. Et*
- 8 *præbuit potestati Îlmakḳâhi documentum fidei.*
- 9 *Et pergat Îlmakḳâh concedere servo su-*
- 10 *o Sari^c quæ ut expleantur petet ab eo.*

85

B. M., 17; Os., 15.

(TAB. XVI.)

Tabula ænea, 0^m,175 alta, 0^m,13 lata, quinque locis læsa, unam tantum in primo tituli versu litteram amisit. Duplici linea titulum circumdante, tres pinnæ summum marginem continuant. In quatuor angulis foramina exstabant, quorum ope titulum suspendere licebat; duo autem in monumento damnis evanuerunt.

Titulum tractaverunt : E. ÖSIANDER, *Zur himjarischen Alterthumskunde*, in *Zeitschrift der deutsc. morg. Gesellschaft*, XIX, p. 209-210. — J. HALÉVY, *Études sabéennes*, in *Journal asiatique*, octobre 1873, p. 329-330; separatim excusum, p. 112-113, sub numero 5. — W. F. PRIDEAUX, *A Sketch of Sabæan Grammar; with Examples of Translation*, in *Transactions of the Society of Biblical Archeology*, V (1876), p. 209-210.

Hæc leguntur, restituta littera deficiente :

| 𐤀𐤌𐤆𐤋 | 𐤁𐤁 | 𐤀𐤌𐤆𐤋 | 𐤁𐤁 1
 𐤀𐤌𐤆𐤋 | 𐤁𐤁𐤆𐤋𐤆 | 𐤁𐤁𐤆𐤋 | 𐤁𐤁𐤆𐤋 2
 𐤁𐤁 | 𐤁𐤁𐤆𐤋𐤆 | 𐤁𐤁 | 𐤁𐤁𐤆𐤋 | 𐤁𐤁 3
 ∞ 𐤀 𐤁 𐤆 𐤋 ∞ 1 | ∞ 𐤁 𐤁 𐤁 𐤆 𐤋 2 4
 𐤁 𐤁 ∞ | 𐤁 𐤀 ∞ 𐤁 | 𐤁 𐤁 1 ∞ 5
 | 𐤀 𐤌𐤆𐤋 | 𐤆 𐤁 𐤆 𐤋 1 | 𐤁 𐤀 ∞ 6

Quæ hebraicis litteris :

1 אב[מ]לקו דתו מרתדסו
 2 בנתו עננו והקנינו אלמ
 3 קהו להקו וקו משנרן ו
 4 שפתתהו לופיהמו
 5 ולדתו נעמתו ותנ
 6 עמן ולבניו מרתדסו

Versus 1. אב[מ]לקו nomen feminæ, ut toto titulo demonstratur; cf. itidem אבעלי in titulo 6, v. 1 (supra, p. 16), et in titulo 8° Musei Luparensis, v. 4 (Joseph et Hartwig Derenbourg, *Les monuments sabéens et himyarites du Louvre*, p. 9); אבואד in tituli 69 v. 7 (supra, p. 99 et 101). Vide etiam exempla similia e litteratura veterum Hebræorum supra, p. 17, allata. — דתו מרתדסו (cf. tituli 95 v. 2) in feminina forma, masculinæ דתו מרתדסו respondens; masculinam vide in tituli 70 v. 1, ni fallimur; certo in titulis 83, v. 1; 89, v. 1; etc.

Versus 2. בנתו «filia» forma plena, quæ in tituli 92 v. 2 iterum occurrit; alias forma decurtata בת hebraico more usurpatur; cf. tituli 6 v. 1 (supra, p. 16-17) et quæ ad illum locum adnotavimus. Adde titulum 8um Musei Luparensis, v. 4, quem nunc quidem citavimus. — עננו nomen proprium hominis vel potius gentis, ut Mordtmann et Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 30, monuerunt.

Versus 4. דשפתתהו; cf. masculinum דשפתתהו itidem post משנרן adhibitum in titulis 81, v. 2 (supra, p. 128); 84, v. 2 (supra, p. 134).

Sed jam ad vertendum titulum dilucidum veniamus :

- 1 *Abū[ma]hik Marthadensis,*
- 2 *oriunda stirpe 'Anani, consecravit Ilma-*
- 3 *ḵāho Hirrānensi hunc titulum quem*
- 4 *inscripsit ob præsidium ipsorum,*
- 5 *et quia contigit, et ut con-*
- 6 *tingat Marthadensibus.*

86

B. M., 18; Os., 17-

(TAB. XVI.)

Tabula aenea, 0^m,225 alta, 0^m,12 lata, undique integra, éxceptis duabus rimulis in versu penultimo et in margine inferiore, sine ullo tituli detrimento. Margo duabus lineis parallelis constat. Sub fine tituli signum ¶ animadvertite signo non absimile quod initio titulorum figurari per occasionem tituli 4, v. 1 (supra, p. 13), notavimus. Hoc ornamentum inane ideo additum esse putamus ut versus ultimus brevior completeretur. In quatuor angulis foramina quatuor, ut fit, quæ tabulam suspendi sinunt.

De titulo egerunt: E. OSLANDER, *Zur himjarischen Alterthumskunde*, in *Zeitschrift der deutsch. morg. Gesellschaft*, XIX, p. 213-216. — F. PRÆTORIUS, *Beiträge zur Erklärung der himjarischen Inschriften* (Halle, 1872), p. 41-45. — J. HALÉVY, *Études sabéennes*, in *Journal asiatique*, octobre 1873, p. 337-339; separatim excusum, p. 120-122, sub numero 11. — W. F. PRIDEAUX, *A Sketch of Sabeian Grammar; with Examples of Translation*, in *Transactions of the Society of Biblical Archaeology*, V (1876), p. 215-216.

Hæc leguntur :

4Π 4Π0 4Πϕ∞ϕ 4044	1
4 4ϕ14 4444 448>4	2
4ϕ∞4 474 44444 4>4	3
0444ϕ01 041444Π 04	4
4 44104 044440 10	5
4440 10 4444 4>44	6
00 41ϕ40 4>484 04	7
47 10 04444Π 10Π4 4ϕ	8
40 4410 4>4 4Π 044Π	9
14 >440 4>40 040	10
44Π 444444 4444	11
¶ 4444 >44Π 0	12

Que hebraicis litteris :

אסעד פוקמן עבד בן	1
מרתדם הקני אלמקה ד	2
הרן משנרן הנן כוקה	3
הו במסאלהו לופיהמו	4
ול ושפהמו אולדם א	5
דכרום הנאם ול ושפה	6

7 מו | אתמרס | ואפקלם | וו
 8 פי | אבעל | ביתהמו | ול | ני
 9 בהמו | בן | חרי | ולסן | ומ
 10 עזו | והרם | וסצר | כל |
 11 אנסם | דיִשצין | בהמ
 12 ו | כעיר | ו | צדקם | ו

Versus 1. אסער nomen proprium voventis; cf. Os. 33 = B. M. 34, v. 1; necnon regem Himyaritarum Abû Karib As'ad apud Al-Mas'ûdî, *Les prairies d'or*, IV, p. 50; Edrisi, *Description de l'Espagne*, p. 28; D. H. Müller, *Südarabische Studien*, p. 8; etc. — פוקמן «Faukamensis», scilicet e tribu Faukam oriundus, sicut מענן «Ma'nensis» in tituli 84 versu 1 (supra, p. 134); cf. nomen proprium hominis פוקמן in titulo 8° Musei Luparensis, v. 1 et 2 (Joseph et Hartwig Derenbourg, *Les monuments sabéens et himyarites du Louvre*, p. 9), ac tribus פוקמן dictas apud Ibn Doraid, *Istikâk*, p. 150; Wüstenfeld, *Register*, p. 168. — בן forma decurtata pro בני; cf. titulorum 77 v. 3; 80 v. 5; 84 v. 5.

Versus 3. Animadvertite חגן «propterea quod» pro usitatore et breviorē חגנ; vide itidem Hal. 147, v. 8.

Versus 5. De verbo ושהף (etiam in versu 6) vide quæ ad titulorum 43 v. 5 (supra, p. 73) et 76 v. 8 (supra, p. 117) adnotavimus.

Versus 6. Mirare orthographiam אדכרום, inserto ante mîmationem *wâwo*, quum idem vocabulum אדכרם scribi soleat, sicut in titulorum 81 v. 10; 87 v. 8. אדכרום sic etiam iterum in titulo 5° Academiæ, v. 10, semel occurrit; cf. Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, 1, p. 46-47; 50.

Versus 7. אפקלם «fruges»; cf. exempla occasione tituli 80, v. 10, supra, p. 126, congesta.

Versus 8. אבעל | ביתהמו; cf. itidem Os. 36 = B. M. 37, v. 5, præcedente etiam אבעל. Apud Fresnel 45 = Hal. 657, v. 2, legitur אבעל | ביתנהן | הרן | ונעמן «domini amborum castellorum, Hîrrânî et Na'mânî», ubi Glaser, *Mittheilungen*, p. 30, non de hominibus, sed de diis agi contendit. Quod alio exemplo confirmaretur, ubi בעל | ביתהמו «dominus eorum castelli» deum præsidem, cui fit consecratio, sine dubio designat; vide titulum 5um Academiæ apud Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, 1, p. 46-49. Cui opinioni de titulo nostro, de altero Musei Britannici deque ære penes Academiam deposito assenti-

mur, incerti quod ad titulum simul Fresnelianum et Halevyanum attinet. — A ול nova sententia, et ea quidem optativa incipit, qua *lâm* versus 4 et utrumque ול versuum 5 et 6 non continuantur. — Adjuvante contextu, de sensu verbi גיב «defendere, liberare» non ambigitur, sequente בן = מין (v. 9), sicut in tituli 87 v. 10, ubi verbum alterum consonans, synonymum et ipsum ignotum כיב in constructione simili similiter adhibetur. Cum גיב fortasse conferendum جَاب, præsertim أَجَاب «respondit, annuit», unde substantivum جِيْبَة «responsum» manavit. Halévy arabicum غَيْب «abdidit» comparavit, quum in tituli 87 v. 10 לייב legerit, quod tamen titulo luce solis expresso refellitur.

Versus 9. A præpositione בן quinque substantiva pendent, statu constructo conjuncta cum אנסם | כל (v. 10 et 11), ut Prætorius recte agnovit, præpositionis בן sensus adhuc ignarus. De hac constructione linguæ himyariticæ peculiari vide quæ ad titulorum 37 v. 3 (supra, p. 57) et 40 v. 3 (supra, p. 66) adnotavimus. — חרי; cf. أَحْرَى «decrevit, deminutus fuit»; أَحْرَى «deminuit, noxa affecit». Auctore Prætorio, sensum activum, non passivum, substantivo vel infinitivo חרי assignamus. — לסן, si lectio dubia non rejicitur, collato arabico لسان «lingua», Prætorium secuti, «calumnia» vertimus. Halévy: «maledictio», quod nobis minus placet. Sic apud veteres Hebræos לָשׁוֹן linguam obtretratricem sonat; cf. Jer. xviii, 18; Ez. xxxvi, 3; Ps. cxl, 12; Job, v, 21.

Versus 10. In vocabulo quod, meliora desperantes, מועזו transcripsimus, litteram ׀ solitæ ׀ locum tenere conijcimus. Provocamus ad comparanda arabicum عَضَّ «momordit, dentibus læsit» et æthiopicum 𐩪𐩣𐩪𐩠 *ʿadada* «injuriam intulit». Halévy, collato æthiopico ተገደዋ *ta'adawa* «sortes conijcere», adducitur ut cautiones, vernaculo sermone «sortilèges» vertat. Eadem commendat D. H. Müller in *Zeitschr. der deutschen morg. Gesellsch.*, XXX, p. 120. Hæc, origine vocabuli nostri «sortilèges».

non autem sensu ipso verbi æthiopici nixa, valde repudiaremus, nisi de lectione ipsa, imo de interpretatione dubitaremus. — הרם; cf. arabica هَرَمٌ «decrepatus fuit»; هَرَمٌ et أَهْرَمٌ «decrepatus reddidit». Sensum activum, quæcumque forma usurpatur, sicut in הרי (v. 9), subodoramur. — Ut quatuor substantiva præcedentia, ultimum סַזַר in nullo alio titulo reperitur. Halévy æthiopicum **ሠራ** *saḏara* «fidit, diffidit» comparavit; quod nobis vero simillimum videtur. «Tormentum» verti-

mus, quum de maleficiis agatur quibus hostis ab hoste vexari solet.

Versus 11. אַנְסָם = אֲנָסָן «homo, vir», vel אָנָס, אָנָסִים «homines, viri»; cf. אַנְסָם כל | אַנְסָם Hal. 362, v. 1, et אַנְסָם in tituli 88 v. 5. — רִישׁוֹן | בְּהַמּוֹ; cf. tituli 2 v. 19 (supra, p. 9-11).

Versus 12. בְּעִיר | צְרָקָם = بَغِيرِ صِدْقٍ. Vox עִיר in tituli Halevyani 682 v. 6 et in O. M. 31 v. 6 (D. H. Müller, *Langer's Reiseberichte*, p. 79) rursus occurrere videtur.

Verte igitur, si nostræ interpretationi faves :

- 1 *As'ad Faukamensis, servus nepotum*
- 2 *Marthali, consecravit Īmaḥḥāho*
- 3 *Hirrānensi hunc titulum, propterea quod exaudivit*
- 4 *ipsum ob preces ad se ut tueretur eos,*
- 5 *atque ut donaret iis liberos mas-*
- 6 *culos excellentes et ut donaret i-*
- 7 *is fructus et fruges et tu-*
- 8 *telam (deorum) præsidum domus eorum. Atque utinam defen-*
- 9 *dat eos a noxa et calumniā et in-*
- 10 *juria et ictu delente et tormento omnis*
- 11 *hominis qui offendat e-*
- 12 *os contra jus!*

87

B. M., 19; Os., 18.

(TAB. XVI.)

Tabula ænea, 0^m,20 alta, 0^m,12 lata, undique integra, duplicis lineæ margine circumdatur a qua in parte superiore quatuor pinnæ pendent sine ordine dispositæ. Aliquot litteræ defectu metalli damna passæ sunt, non talia tamen ut titulum legi vel intelligi impedirent. Quum initio versus 8 lapidica litteram *wāw* non insculpserit, eam margini dextro inseruit. In quatuor angulis foramina apparent, quibus tabulam, si lubet, affigere queas.

De titulo egerunt: E. OSIANDER, *Zur himjarischen Alterthumskunde*, in *Zeitschrift der deutse. morg. Gesellschaft*, XIX, p. 216-219. — J. HALÉVY, *Études sabéennes*, in *Journal asiatique*, octobre 1873, p. 340-343; separatim excusum, p. 123-126, sub numero 12. — W. F. PRIDEAUX, *A Sketch of Sabæan Grammar; with Examples of Translation*, in *Transactions of the Society of Biblical Archeology*, V (1876), p. 217-218.

Hæc leguntur :

ḥ∞ | 1 ḥ π ∞ 8 | ∞ 4 9 4 π ∞ | X 8 0 9 4 1 1
 ḥ | 4 > 4 ∞ | ∞ 4 π | ∞ 4 9 4 π ∞ | ∞ 4 9 4
 4 4 1 ḥ | ∞ 4 4 4 4 | 4 4 8 > 4 | 4 4 π | 4 4
 4 1 ḥ 4 4 π | ∞ 4 4 4 4 ∞ | 4 7 4 | 4 > 4 4 | ∞
 π 0 9 | 4 ḥ ḥ | 9 1 π 4 1 | 4 4 4 4 4 | 4 4 | ∞
 4 4 4 4 ∞ ∞ | 4 4 1 9 | 4 1 π 1 | 0 > 4 | 4 >
 1 ∞ | 4 4 4 4 4 | X ∞ 4 1 | ∞ 4 4 1 ḥ | ∞
 4 > 4 4 ḥ | ∞ 4 4 4 0 ḥ | ∞ 4 4 1 ḥ | ḥ 4 ∞
 1 ∞ | ∞ 4 4 X π > 7 | 9 4 ∞ | 1 ∞ | 4 ḥ 4 4
 ∞ | 4 ḥ 4 4 | 9 ḥ 4 ∞ | 0 8 4 | 4 π | ∞ 4 4 π 9 4
 4 > 4 ∞ | 4 π 1 | 4 4 0 4 X ∞ | X 4 0 4 | X 4 1 11

Quæ hebraicis litteris :

לחיעתת | ובניהו | תובאל | וא 1
 חיהו | ובניהמו | בנו | והרן | א 2
 דם | ובני | מרתדם | הקניו | אלמקה 3
 ו | דהרן | חגן | וקההמו | במסאלה 4
 ו | דן | משנרן | לקבלי | אצף | יעב 5
 רן | פּרע | לעלם | ילדן | וקההמו 6
 ו | אלמקהו | להות | משנרן | ול 7
 וזא | אלמקהו | סעדהמו | אדכרם 8
 הנאם | ול | ופי | גרבתהמו | ול 9
 כיכהמו | בן | נצע | ושצי | שנאם | ו 10
 לדת | נעמת | ותנעמן | לבן | והרן 11

Versus 1. לחיעתת; cf. titulos 2, v. 2 (supra, p. 8-9); 42, v. 1 (supra, p. 71); Mordtmann, *Miscellen zur himjarischen Alterthumskunde*, in *Zeitschrift der deutschen morgenl. Gesellschaft*, XXXI, p. 90; Nöldeke, *Geschichte der Perser und Araber zur Zeit der Sasaniden*, p. 173. — תובאל nomen proprium hominis, de quo vide Müller und Mordtmann, *Sabäische Denkmäler*, p. 71-72; D. H. Müller, *Epigraphische Denkmäler aus Arabien*, p. 56. אל = תובאל אל = «remuneratio Īli», sicut והכאל «donum Īli», quod in titulis 1, v. 6; 42, v. 1, obvium habuimus.

Versus 2. Suffixum idem in ואחיהו ad תובאל, in חיהו ובניהו (v. 1) ad לחיעתת refertur. — Wahrānenses in titulo 58, supra, p. 87-88, agnoscere nobis videbatur. Iis quæ illic citavimus hoc tantummodo addimus substantivum وَهْرٌ ut vocem Yemenensem commemorari qua fervor e radiis solis terra repercussis ortus significatur; cf. *Tādij al-aroûs*, III, p. 608; Freytag, *Einführung in das Studium der arabischen Sprache*, p. 120. Animadvertet etiam in *Kāmûso Firûzâbâdhîi* وَهْرَانٌ gentis conditorem (أبو قوم). — Sub fine versus *alifum* mente potius quam oculis videmus.

Versus 3 et 4. Mirare scripturam אלמקהו (iterum in versibus 7 et 8), quæ in tituli 84 v. 9 (supra, p. 134) jam occurrit et quæ in aliis Musei Britannici æribus mox aderit.

Versus 5. משנרן | מן a verbo הקניו pendet, etsi, quod raro fit, sententia interposita est. — Quoad præpositionem לקבלי «ob, propter, pro», vide quæ ad tituli 78⁹ v. 2 et 3 adnotavimus et cf. tituli 82 v. 3. — אצה substantivum est statu constructo cum verbo יעברן conjunctum. Halévy : scriptio defectiva pro אצוף = אֲצוּף «laniger». De pecore lanigero agi inde contendit. Quod nobis minime placet. Malumus provocare ad comparandum arabicum وَصِيْفَةٌ «ancilla», quum pro plurali وَصَفٌ facile أُصِفٌ primo dici et postea scribi potuerit; cf. arabice وَجُوْدٌ et وَجُوْدٌ; أَرْبِقٌ et وَرَبِقٌ; أَرْبِقٌ et وَرَبِقٌ; أَرْبِقٌ et وَرَبِقٌ; etc. — יעברן. Halévy hebraicum et chaldaicum יָבַר «concepit, prægnans fuit» jure comparavisse nobis videtur. Cui assentitur J. Mordtmann, de nostro loco etiam locutus; vide *Zeitschrift der deutschen morg. Gesellschaft*, XXXIII, p. 487-488, necnon Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 49.

Versus 6. Osiander, Halévy et Mordtmann זרע «semen, posteritas» legerunt et verterunt. Tunc temporis autem *zayinim* himyaritice ז scribi Prætorius nondum demonstraverat. Prima vocabuli littera utrum ז an ס habenda sit non plane perspicuum, ז autem prorsus rejiciendum. Non dubitantes quin פרע sit legendum, provocamus ad comparandam vim vocabuli פרע in tituli 2 v. 13. «Optima» illie, «optimi» hic interpretamur. — Quum autem פרע statu constructo cum vocabulo sequente jungatur, miramur inter utrumque præpositionem לִמ interpositam esse. Halévy : בגלם = באַגל «bono statu gaudens», quod neque titulus solis luce expressus, neque eotypum chartaceum, neque accurata in libro anglico *Inscriptions* edita lithographia accipi sinunt. Ideo, textu explorato, præpositione לִמ, more aramaico, adjectivi statum constructum a substantivo ei obnoxio separari censemus. Hujus constructionis vide exempla apud Th. Nöldeke, *Kurzgefasste syrische Grammatik*, p. 147. — לעלם | ילדן; cf. עלם | ולדהו | בגרלה.

Omnibus perpensis, titulum sic vertimus :

- 1 *Lehī'athat, ejusque filii Thawāb'il et fratres hujus, et filii eorum Wahrānenses, vas-*
- 2 *sabi Marthadensium, consecraverunt Ūmahā-*
- 3 *ho Hirānensi, quia exaudivit ipsos propter preces ad*

dalāt» in tituli 19 v. 7 et 8 (supra, p. 30), ubi ad nostram hujus tituli interpretationem jam allusimus. Suffixum post verbum omitti legibus grammaticæ non repugnat.

Versus 8. אולדם | אלכרם brevius pro usitatore אלכרם «liberi masculi» hic adhibetur.

Versus 9. גרבת = جَرَبَةٌ «arvum, campus consitus», ut Osiander et Halévy nos monuerunt; cf. eadem fortasse in tituli 105 v. 3; גרב, probabiliter collectivum, in tituli 95 v. 4, necnon bis in titulo 1 Bibliothecæ Maximæ Parisiensis, v. 4 et 5, apud Hartwig Derenbourg, *Les monuments sabéens et himyarites de la Bibliothèque nationale (Cabinet des Médailles et Antiques)*, p. 10.

Versus 10. Cælator sine dubio ביבהמו inscripsit, dum in tituli 86 v. 8 et 9 גיבהמו in eodem contextu idem certo significans occurrit. M. A. Levy, de palæographia semitica tam bene meritus, de sensu non disseruit, sed agnovit nullam aliam lectionem cum lineis characterum congruere; vide *Zeitschrift der deutschen morg. Gesellschaft*, XIX, p. 219, adn. 2. De etymo verbi ביב non meliora afferre quam de etymo verbi גיב valemus. Significatio liquet : «defendere, liberare». — Halévy primus, deinde Mordtmann et Müller, נצע arabico وَضَع «humiliatus, depressus fuit» equiparaverunt, litteræ nūn præsertim initio vocabulorum semiticorum infirmitate freti; cf. Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 34 et 61. Quod non improbaremus, nisi radix נצע itidem himyaritice usurparetur in titulo 2, v. 17 (supra, p. 8-11), apud Os. 31 = B. M. 32, v. 5; fortasse apud Hal. 62, v. 11, si בובעם in בובעם corrigis, eodem titulo vocem נצע (v. 15) continente. Hebraici הִצִיֵעַ הִצִיֵעַ «stravit, substravit», e נצע æque ac e יצע oriundi memores, necnon arabici أَنْصَع «intendit malum, rixam, pugnam», infensum animum et injuriam ipsam hoc vocabulo significari conjicimus. Quod etiam ceteris exemplis quadrat; cf. titulos 95, v. 7; Hal. 62, v. 15; 346, v. 10; O. M. 8, v. 22; 9, v. 19; 12, v. 9; titulum 8um Academiae, v. 9, apud nos 102, in Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, 1, p. 55; etc.

Versus 11. בני בן forma decurtata pro בני, sicut in titulorum 5 v. 1; 8 v. 1, et in multis Amrāni æribus.

5 se, hunc titulum pro ancillis prægnan-
 6 tibus quæ optimos juvenes parerent. Et exaudivit ip-
 7 sos *Îmakḳâh* ob hunc titulum. Et utinam
 8 pergat *Îmakḳâh* donare ipsis (liberos) masculos
 9 excellentes et protegere ipsorum campos consitos! Et utinam
 10 defendat ipsos ab injuria et noxa hostis cujusque, et
 11 quia contigit et ut contigat *Wahrânensibus!*

88

B. M., 20; Os., 16.

(TAB. XVI.)

Tabula ænea, 0^m,23 alta, 0^m,14 lata, undique integra, margine duabus lineis constante circumdatur, a quo pinnæ quatuor ordine positæ pendent. In quatuor angulis quatuor foramina ideo aperta sunt ut tabulam muro affigere liceret.

Titulum tractaverunt: E. OSIANDER, *Zur himjarischen Alterthumskunde*, in *Zeitschrift der deutsc. morg. Gesellschaft*, XIX, p. 210-213. — J. HALÉVY, *Études sabéennes*, in *Journal asiatique*, octobre 1873, p. 335-337; separatim excusum, p. 118-120, sub numero 10. — W. F. PRIDEAUX, *A Sketch of Sabæan Grammar; with Examples of Translation*, in *Transactions of the Society of Biblical Archaeology*, V (1876), p. 213-214.

Hæc leguntur :

⊙ 𐩨 𐩢 𐩠 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 1
 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 2
 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 3
 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 4
 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 5
 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 6
 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 7
 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 8
 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 9
 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 𐩢 𐩠 10

Quæ hebraicis litteris :

י ש ף | ו א ה י ה ו | ו ב נ י ה מ ו 1
 ב נ ו | כ ת נ ס | א ד ס | ב נ | מ ר ת 2
 ד ס | ה ק נ י ו | א ל מ ק ה | ד ה ר נ | מ 3
 ש נ ד נ | ה נ נ | ו ק ה ה מ ו | א ל מ ק 4

ה		במסאלהו		כיפען		אנס		פג	5
ר		ביתהמו		והמדו		מקם		אלמ	6
קה		בדת		הופיהמו		בכל		אמל	7
א		סתמלאו		ויסתמלאנן		בעמה			8
ו		ול		סעדהמו		נעמתם		וופי	9
ס		ורצו		אמראהמו		בני		מרתד	10

Versus 1. שף nomen proprium hominis, «intuens, tuens» (يشوف) significans; cf. verbum שוף in tituli 82 v. 8; in tituli Academiae decimi v. 8 et 9, apud Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, 1, p. 62; necnon substantivum שופתם in tituli 43 v. 6 (supra, p. 72-73).

Versus 2. כתבם hic nomen gentis Marthadensibus obnoxiae. Radix كتب «collegit, congregavit» non minus gentis nomini convenit quam urbium apud Yâkûtum (*Mu'djam*, IV, p. 238) allatarum. Al-Firûzâbâdhî in *Ķâmûso* loci كُتبان, in littore Yemeni, mentionem facit, ut Osiander nos docuit.

Versus 5 et 6. כִּיפֶען | אַנְס | פֶּגַר | בִּיתֵהֶמוּ, compositum ex כ = كُ «ut» et יפען, tertia imperfecti singularis persona, e verbo יפע; cf. يَنْعَجُ «collis»; יפע nomen sacerarii in tituli 40 v. 5 (supra, p. 64 et 66); יפיע nomen regum Minæorum apud D. H. Müller, *Die Burgen und Schlösser Südarabiens*, II, p. 62-63, et apud eundem, *Epigraphische Denkmäler aus Arabien*, p. 26, 28, 44; יפען nomen urbis vel tribus apud Hal. 206 (Glaser, *Mittheilungen*, p. 18-19); 477, v. 2; 520, v. 2 et 15; 529, v. 1; etc., et apud D. H. Müller, *Epigraphische Denkmäler*, p. 32, 33, 55, 56; denique cf. formam verbi יפען, ni fallimur, in Hal. 49, v. 15; 51, v. 10. Hæc omnia exempla non obstant quin de interpretatione hujus vocabuli et eorum quæ sequuntur perplexi hæreamus. Osiander: «so dass die Leute erheben den Wohlstand ihres Hauses.» Halévy: «en faisant multiplier les hommes et aussi les habitants de leur maison.» D. H. Müller (*Zeitschrift der deutsch. morg. Gcsellschaft*, XXX, p. 118): «weil er beglückte die Angehörigen und auch die Schützlinge ihres Hauses.» Prætorius in *Beiträge*, I, p. 21 et 22: «zu vernichten die ihrem Hause feindlichen Leute», ficta radice פען

= «percussit, pulsavit». Halévy hebraicum הִזְפִּיעַ huc allatum idem valere ac פָּרַשׁ «extendit» suspicatus est. Verbum יפע, Osianderum secuti, «erigere, augere» vertimus, quasi secundæ Arabum formæ يَنْعَجُ respondens, deo Īlmaḳḳâbo subjectivam partem tenente, sicut Halévy et Müller asseveraverunt. Nec infitiamur fortasse כיפין «ut protegeret» legendum esse, quum lapicida litteras פ et ס similes permiscuerit. Quod omnem difficultatem tolleret; sed hanc viam menda corrigendi ingredi non audemus. אנס; cf. quæ ad tituli 86 v. 11, supra, p. 140, adnotavimus. Hic sensum pluralem vel collectivum huic vocabulo subjiciendum esse persuasum habemus, hoc est «hominum, incolarum, defensorum». פג; Halévy et Müller litteram פא particulam copulativam esse contendunt, sequente גר, arabice جَارٌ, hebraice גַּר. E quo fonte autem Halévy commemoratos גַּרְי בִּינָה apud Hebræos hauserit nescimus. Adde copulam פא apud Yemenenses raro aliter quam in sermone arabico فَ post usurpari; vide tamen tituli 74 v. 4 et 16, sed in constructione a nostra prorsus discrepante (supra, p. 111-112). Nostra sententia, אנס statu constructo jungitur cum פג = פַּגַּר, qua voce, auctore Fresnel (*Journal asiatique*, 1838, I, p. 520), Yemenenses tunc temporis summum montis jugum designabant. Quantum cognitio linguæ neohimyariticæ interpretationi titularum conferat Ed. Glaser illustravit; vide ejus *Mittheilungen*, p. vi, 17, 19, 23-24; etc.; ejusdem *Südarabische Streitfragen*, p. 24. פג et ipsum statu constructo cum בִּיתֵהֶמוּ «castellum ipsorum» jungitur. — המדו; cf. tituli 2 v. 7 et 8 (supra, p. 9-10).

Versus 10. Sub fine ultimam litteram nominis proprii מרתדם ob spatium nimis exiguum lapicida omisit.

Verte, si lubet :

- 1 *Yasûf, et ejus fratres, et filii eorum,*
- 2 *Kathabenses, vassali nepotum Martha-*
- 3 *di, consecraverunt Îmakḳāho Hirrânensi ti-*
- 4 *tulum, quia exaudivit ipsos Îmakḳâ-*
- 5 *h propter preces ad se ut augeret defensores ju-*
- 6 *gi castelli ipsorum. Et laudaverunt potentiam Îma-*
- 7 *ḳâhi propterea quod tuitus est ipsos in omnibus vo-*
- 8 *tis quæ ut explerentur petiverant et quæ ut expleantur petunt ab e-*
- 9 *o. Atque utinam concedat ipsis felicitatem, et tute-*
- 10 *lam, et favorem dominorum ipsorum Marthadensium!*

89

B. M., 21; Os., 21.

(TAB. XVI.)

Tabula ænea, 0^m,21 alta, 0^m,115 lata, undique integra exstaret, nisi in imo latere dextro pars tituli et marginum incomposite rupta esset. Quæ desunt autem nec legendo titulo, nec interpretando nocent. Dimidium versus ultimi superstes nullas litteras ostendit, sed, absoluto titulo, uvarum, racemorum et pampinorum repræsentationem exhibet. A margine superiore decem pinnæ confertæ pendent. In tribus angulis, quarto deficiente, tria foramina conspice quibus titulum affigi potest.

De hoc titulo egerunt : E. OSIANDER, *Zur himjarischen Alterthumskunde*, in *Zeitschrift der deutsch. morg. Gesellschaft*, XIX, p. 225-226. — J. HALÉVY, *Études sabéennes*, in *Journal asiatique*, octobre 1873, p. 325; separatim excusum, p. 108, sub numero 2. — W. F. PRIDEAUX, *A Sketch of Sabæan Grammar; with Examples of Translation*, in *Transactions of the Society of Biblical Archaeology*, V (1876), p. 205-206.

Hæc, completis complendis, leguntur :

Ⲛⲉⲗⲟⲛ		ⲛⲡ		ⲛⲡⲓⲟ	1
ⲡⲢ		ⲡⲟⲛⲓⲁ		ⲡⲛⲟⲡ	2
ⲛⲓⲡ		ⲛⲉⲛⲗⲟⲛ		ⲛ	3
		ⲡⲟⲛⲓⲁ		ⲟⲡⲡⲟ	4
ⲓⲟ		ⲟⲡⲓⲁⲓⲁⲛⲓⲡ			5
ⲛⲓⲁ		ⲟⲡⲛⲟⲡ			6
		ⲛⲗⲟⲛⲟⲛ		[ⲡⲟ	7
		[ⲛⲓⲁⲟⲟ]		8

Quæ hebraicis litteris :

עלהן | בן | מרתדם 1
 והקניו אלמקה | ודה 2
 רן | משנרן | חנן 3
 וקההו | אלמקהו 4
 במסאלהו | ול 5
 וסעדהו | אלמ 6
 [קה] | ונעמתם 7
 [וופים |] 8

Versus 1. עלהן; cf. tituli 2 v. 11 et quæ illic, p. 10-11, adnotavimus.

Versus 8. וופים post נעמתם consulto addimus, collatis

titulis 88, v. 9, et 1 Academiae, v. 4, ubi cum Mordtmanno ונעמתם | ופים inverso ordine nunc legimus : vide *Literatur-Blatt für Orientalische Philologie*, I, p. 432.

Vertimus igitur :

1 *Alhân Marthadensis*
 2 *consecravit Ilmaklâho Hirânensi hunc titulum, quia*
 3 *exaudivit ipsum Ilmaklâh*
 4 *propter preces ad se. Atque utinam*
 5 *concedat ei Ilma-*
 6 *[klâh] felicitatem*
 7 *[et tutelam!]*

90

B. M., 22; Os., 26.

(TAB. XVII.)

Tabula ænea, 0^m,265 alta, 0^m,115 quam maxime lata, sinistra parte carens, initio tam gravia damna passa est ut versus primi, exempli causa, unum tantummodo vocabulum servaretur. Quo propius ad finem accedis, tituli pars superstes paulatim ita crescit ut, pro quatuor litteris et linea una separativa versus primi, ultimo duodecim characteres et tres separationis lineæ offerantur. Marginis, duabus lineis parallelis terminati, latus dextrum plane exstat, cum fragmento parvulo superne a quo duo pinnæ etiam nunc pendent, multo majore deorsum. In duobus angulis foramina apparent, duobus alteris amissis, quibus tabulam suspendere licebat.

De titulo egerunt : E. OSIANDER, *Zur himjarischen Alterthumskunde*, in *Zeitschrift der deuse. morg. Gesellschaft*, XIX, p. 230-231. — J. HALÉVY, *Études sabéennes*, in *Journal asiatique*, octobre 1873, p. 360-361; separatim excusum, p. 143-144, sub numero 23.

Hæc leguntur ·

𐩦𐩠𐩨	1
𐩨 𐩠𐩨	2
𐩦𐩠𐩨 𐩠𐩨𐩠𐩨 𐩦	3
𐩦𐩠𐩨 𐩠𐩨𐩠𐩨	4
𐩠𐩨 𐩠𐩨𐩠𐩨 𐩠𐩨𐩠	5
𐩦 𐩦𐩠𐩨 𐩠𐩨𐩠	6
𐩦𐩠𐩨 𐩠𐩨𐩠𐩨 𐩦	7
𐩠𐩨𐩠 𐩦𐩠𐩨 𐩠𐩨	8
𐩠𐩨𐩠 𐩠𐩨 𐩠𐩨𐩠𐩨	9
𐩠𐩨𐩠 𐩠𐩨 𐩠𐩨𐩠𐩨	10

Quæ hebraicis litteris :

אוסם	1
בנו בר	2
ם הקניו אלמ	3
משנרן עדבם	4
למקה בעלי או	5
בדהו אוסם מ	6
ם לעברהו וחמ	7
חיל ומקם אלמק	8
מתעהו בן מיקט	9
נבטאל בן עמאמר	10

Versus 1. אוסם nomen proprium hominis theophorum, abscissum ex אוסאל vel rariore אוסעתה (Hal. 187, v. 1). — Sequebatur ואחיהו ובניהמו « et ejus fratres, et filii eorum », sicut in titulis pariter 'Amrânensibus 75, v. 1 et 2; 77, v. 1 et 2; 88, v. 1. Inde patet versum quemque litteris circiter undeviginti olim constitisse.

Versus 2. Lege כר[בעתה | בן | מרתה]ם. Non כרבאל legimus, quum hoc nomen regibus et principibus peculiare fuisse videatur. Accedit ut nomine sex litterarum versus optime compleatur. Gentem Karib'athat gentibus addere

convenit quas ut Marthadensibus obnoxias J. H. Mordtmann in Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 7, enumeravit.

Versus 3. Quæ desunt liquent, scilicet דהרן | קה | אלמ[קה].

Versus 4. Contextu adducimur ut עדבם, nusquam alias repertum, idem valere conjiciamus ac המדם in titulo Academiae 14°, v. 3; cf. Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, 1, p. 75-76; vide etiam supra, p. 92-94, occasione tituli 67, v. 5. Post ערבם sine dubio particula correlativa ברת, ut post המדם, exstabat; cf. | המדם

ברה in titulo 20° Bibliothecæ Maximæ Parisiensis, v. 7, apud Hartwig Derenbourg, *Les monuments sabéens et himyarites de la Bibliothèque nationale*, p. 31, necnon in titulo 14° Academiæ, v. 3 (Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, 1, p. 75-77), atque in Rehasek 6, v. 5; Miles 6, v. 4. Hebraice עֲקָב אֲשֶׁר similiter « propterea quod, quia » significat. — Deinde verbum נָכַר conjicimus, quum præpositio בעלי in v. 5 agnoscatur; cf. tituli 81 v. 6, supra, p. 128-129.

Versus 5. Osiander אום בעל | אום, post nomen Ḥmaḳḳāhi positum (cf. titulorum 74 v. 4; 80 v. 3), a nostro בעלי | אום sensu non differre contendit, addito yôd ut plurale majestatis hic significaretur. Halévy: בעלי | אום « les gens d'Awwâm » vernaculo sermone. Post præpositionem בעלי « desuper, ab » non אום legimus, sed sub duabus litteris או plurale suspicamur nominis a wāwo incipientis. Quidni אולד, sicut in titulorum 2 v. 6, supra, p. 8-9; 69 v. 3, supra, p. 99-101? Deinde inter ביה « domus » et אהל « gens » incerti hæremus, quum certo sequatur ע, prima littera vocabuli עברהו, quod initio versus sequentis completur.

Versus 6. Calamitas, quam Ḥmaḳḳāh servo suo Aus imminentem repulit, duobus vocabulis designatur quorum prius a littera mīm orditur, posterius mīmo terminatur. Quum posterius שנאם « hostis » esse conjiciamus, de illo, impetum aut noxam hostis significante, dubitamus. Fortasse ad מעצו tituli 86, v. 9 et 10, recurrendum esset, nisi de lectione et de interpretatione hujus vocis ambigeretur (vide supra, p. 138-139). Quidquid id est, sensus liquet.

Versus 7. De עבר, in plurali עברת, vallibus in ripis

annium sitis, supra, p. 57-58, disseruimus, quum de titulo 37, v. 3, 5, 7, ageretur. Halévy: « à celles qui sont enceintes, grosses chez lui », collato יעברן in tituli 87 v. 5 et 6. — Restitue: וחמ[ר] | אוסם.

Versus 8. Adde sub finem: ה | ברה.

Versus 9. מיקט, auctore Osiandero, nomen proprium hominis. Halévy « contusion de tête », e وَضَّ « vehementer percussit, contudit ». Memineris potius convenit radicis arabicæ يَضَّ « vigilavit », substantivo מיקט expergefactionem et inde concitationem mentium quietarum, et perturbationem rerum animorumque significante. In lithographia libri anglice *Inscriptions* dicti linea separationis in fragmento nunc deficiente addita est, quam e mīmo superesse existimamus, vertentes: « ab omni perturbatione ». Restitue deinde cum Halevyו בהרף « anno »; cf. titulos 73, v. 9; 80, v. 12; 81, v. 4; 83, v. 5.

Versus 10. נבטאל nomen eponymi; cf. Osiander 37 = B. M. 35, v. 4; Hal. 650, v. 3, et nomen theophorum abscissum נבט Hal. 195, v. 8, necnon nomen patris Jarobeami נבט sæpius in Veteris Testamenti primo *Regum* libro; cf. Hartwig Derenbourg, *Les noms de personnes dans l'Ancien Testament et dans les inscriptions himyarites*, in *Revue des études juives*, I, p. 59; separatim excusum, p. 6. — Etsi forma mīmi prioris in patris nomine עמאמר a forma mīmi posterioris differat et zaino non absimilis sit, non dubitamus quin עמאמר legere expediat; cf. Hal. 51, v. 20; 389, v. 2; 630, v. 4 et 5. — Hunc versum integrum esse pro persuaso habemus, quum locus in ultimo versu vacuus non sufficiat collocandis בן et vel brevissimo nomini proprio avi.

Titulus ergo sic vel haud multo secus restituendus et vertendus :

אוסם]ואהיהו ובניהמו	1
בנו כר]בעתת בן מרתד	2
ם הקניו אלמ]קה להרן	3
משנרן ערכם]ברה נכר א	4
למקה בעלי או]לד בית ע	5
ברו אוסם מ]עצו שנא	6
ם לעברו וחמ]ר אוסם	7
היל ומקם אלמ]קה ברה	8
מתעו בן מיקט]ם בהרף	9
נבטאל בן עמאמר	10

- 1 Aus, [et ejus fratres, et filii eorum,
 2 nepotes Karī[b'athati Marthaden-
 3 sis, consecraverunt Īma[kkādho Hirrānensi
 4 hunc titulum ideo [quod recusavit Ī-
 vel gentis
 5 ĩmakkād̄h a l[beris domus ser-
 6 vi sui Aus in[uriam hostis
 7 cujusque agro littorali ipsius. Et lauda[vit Aus
 8 vim et potentiam Īmakkā[hi, quia
 9 liberavit ipsum a perturbatione [quaque. Anno
 10 Nabaʿīli, filii ʿAmʿamiri.

91

B. M., 23; Os., 19.

(TAB. XVII.)

Tabula ænea, 0^m,155 alta, 0^m,09 lata, undique duplici linea circumdata, cujus margo summus a sinistra paululum fractus, sine ullo tituli detrimento. Decem pinnæ a linea inferiore summi marginis pendent. Tria foramina, duo superne et unum infra, olim aperta erant, quibus titulum affigere liceret; duo tantummodo supersunt, utrumque a dextera. Ultima tituli littera in margine sinistro inscripta est, quum cælator in versu septimo loco necessario caruerit.

Hunc titulum tractaverunt: E. OSIANDER, *Zur himjarischen Alterthumskunde*, in *Zeitschrift der deutch. morg. Gesellschaft*, XIX, p. 220. — J. HALÉVY, *Études sabéennes*, in *Journal asiatique*, octobre 1873, p. 321-325; separatim excusum, p. 104-108, sub numero 1. — F. W. PRIDEAUX, *A Sketch of Sabæan Grammar; with Examples of Translation*, in *Transactions of the Society of Biblical Archaeology*, V (1876), p. 203-205.

Hæc leguntur :

Π | ◉ΥΥĤ◉ | ⅡΠΥ◉ 1
 ◉ΥΥ◉Υ | ΧΠΓΑ | ◉Υ 2
 Η | ΗΥΗ | Υ◉ⅡΓĤ 3
 ΗΓΥ | ΗΥΗΧⅡ | Η 4
 ΓĤĤⅡΠ | ◉ΥΥ◉◉ 5
 ◉ | ◉ⅡΥΥ◉◉Γ | ◉Υ 6
 ⅡΧⅡ◉Υ | ◉ⅡΥΥ◉Ĥ | Γ 7

Quæ hebraice :

והנם | ואחרו | כ 1
 נו | כלבת | הקניו 2
 אלמקה | להרץ | ד 3

4 ן | משנרן | חגן
 5 וקההו | במסאל
 6 הו | לופיהמו | ו
 7 ל | סעדהמו | נעמהם

Versus 1. והבם nomen theophorum abscissum, «donum» significans, hoc est «donum» dei non designati; cf. arabice itidem وَهَبَ, hebraice נָתַן et מָתַן, ac respice ad tria nomina integra והבעת והבאום, והבאל in tituli 1 v. 1, 2 et 6 conjuncta, supra, p. 6. Arabico موهوب «donatus (a deo)» respondet himyaritice מוהב in gemma Bibliothecæ Maximæ Parisiensis (n° 31 apud Hartwig Derenbourg, *Les monuments sabéens et himyarites de la Bibliothèque nationale*, p. 44). — ואסהו scriptio defectiva pro ואחיהו, sicut in titulorum 37 v. 5; 73 v. 1.

Versus 2. כלבה, nomen tribus femininum addendum formis masculinæ كَلْبٌ «canis» et pluralibus كِلَابٌ et كِلَابٌ sic adhibitis et commemoratis apud W. Robertson Smith, *Kinship and Marriage in early Arabia* (Cambridge, 1885), p. 200-201. Yāqūt (*Mu'djam*, IV, p. 299) urbis كَلْبَةٌ mentionem facit, in littore 'Omāni sitæ. Mordtmann (Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 95) nomen proprium hominis כלבה in titulo O. M. 37, v. 1 et 2, sibi agnovisse videtur.

Sed jam ad vertendum titulum perspicuum venimus :

- 1 Wahb et fratres ipsius, ne-
- 2 potes Kalbati, consecraverunt
- 3 Īmalḳāḥo Hirrānensi h-
- 4 unc titulum, quia
- 5 exaudivit ipsum, propter preces
- 6 ad se, ut protegeret eos, et
- 7 ut concederet iis felicitatem.

92

B. M., 24; Os., 22.

(TAB. XVII.)

Tabula ænea, 0^m, 12 alta, 0^m, 155 lata, qualis nunc remansit, amissa parte inferiore monumenti, amisso plus quam dimidio tituli. Ex iis quæ supersunt patet marginem duabus lineis parallelis constituisse, quarum vestigia in tribus lateribus servata sunt. Superne a sinistra fragmentum parvulum evanuit, quasi unum e duobus foraminibus ad affigendam tabulam apertis extenderetur. Quinque pinnæ ordine a linea inferiore summi marginis pendent.

Titulum tractaverunt : E. OSANDER, *Zur himjarischen Alterthumskunde*, in *Zeitschrift der deutschen morg. Gesellschaft*, XIX, p. 226. — J. HALÉVY, *Études sabéennes*, in *Journal asiatique*, octobre 1873, p. 330-331; separatim excusum, p. 113-114, sub numero 6. — W. F. PRIDEAUX, *A Sketch of Sabæan Grammar; with Examples of Translation*, in *Transactions of the Society of Biblical Archaeology*, V (1876), p. 210. — D. H. MÜLLER, *Die Burgen und Schlösser Südarabiens nach dem Ittil des Hamdānī*, II (1881), p. 50-51.

Hæc leguntur :

	Ⲱ	ⲛ	ⲟ		ⲩ	ⲛ		ⲭ	Ⲭ		Ⲱ	Ⲡ	ⲩ	ⲩ	1
ⲩ		ⲛ	ⲛ	ⲛ		ⲭ	ⲛ		ⲛ	ⲛ	ⲛ	ⲛ	ⲛ	ⲛ	2
ⲛ	ⲛ	ⲛ	ⲛ		ⲛ	ⲛ	ⲛ		ⲛ	ⲛ	ⲛ	ⲛ	ⲛ	ⲛ	3
ⲩ									ⲛ		ⲛ	ⲛ		ⲛ	4

Quæ hebraice :

	ח	ל	כ	ם		ד	ת		ב	נ		ע	ב	ר	ם	1
ל		ר	ו	ת		ב	נ		ד	א		ד	א	י	ן	2
ק		נ	י	ת		א	ל		מ	ק		ד	ה	ר	ן	3
ן		ח	נ		ש											4

Versus 1. חלכם nomen proprium feminæ, quocum Osiander nomen proprium hominis حلالكة apud Ibn Doraid, *Istikâk*, p. 194, recte comparavit. D. H. Müller: Hukum, quasi *mim* ad radicem pertineret. — Sequitur רה, sicut in tituli 85 v. 1, ubi de femina quoque agitur. — עברם hic nomen tribus, nomen autem hominis in tituli 30 v. 1, supra, p. 48. De tribu Arhabensi بنو عبد ابن عليان, vide Al-Hamdâni, *Al-Iklil*, apud D. H. Müller, *Die Burgen und Schlösser Südarabiens*, II, p. 50 et 94.

Versus 2. רותן nomen castelli, quod Arabes روثان Rauthân transcripserunt, et ubi Abdenses degisse Al-Hamdâni commemorat; cf. D. H. Müller, *ibid.*, p. 49-51. — Cur Müller בני legerit ignoramus. — דאין nomen dei esse Halévy olim contendit; quod nullo novo textu ab

illo tempore confirmatum est. Arabice corvus ابى داية cognominatur, quæ appellatio genti non minus convenit quam nomen ipsum بنو غراب sic adhibitum; cf. بنو غراب ابن اكلب apud Ibn Doraid, *Istikâk*, p. 297, necnon quæ Robertson Smith in *Kinship and Marriage in early Arabia*, p. 200, scripsit. Huc non sunt referendi Banû Ad-Dâya « filii nutricis », apud Ibn Al-Athîr, *Kâmil at-tawârîkh*, in *Historiens orientaux des Croisades*, I, p. 553 et passim (cf. II, II, p. 171 et alias), quum hoc sensu dâya a lingua persica originem ducat.

Versus 4. Post הן in titulis Amrânensibus verbum וקה « exaudivit » usurpari solet. Attamen littera *sin* probabili nobis initium verbi שן « intuitus est, tuitus est » præberi videtur; cf. tituli 82 v. 8, supra, p. 131. — *Yôd* in fine versus dispicere nobis videmur.

Verte, si lubet :

- 1 *Hulâk, oriunda Abdensibus,*
- 2 *Rautânensis, filia Ben-Da'yi, con-*
- 3 *secravit Ilmakkhâho Hirrânensi titulum*
- 4 *hunc, quia tu[itus est]*

Tabula ænea, 0^m,145 alta, 0^m,152 lata, initio carens et sex ultimos tituli versus complexa. Quæ deficiunt a solito titularum Amrânensium textu non differebant, gratiis Ilmakkhâho Hirrânensi

actis ob beneficium quod in servum suum Mas'ūdum contulerat. Monumentum margine duarum linearum circumdatum erat, quarum nunc plurima desunt, quum partis inferioris fere dimidium ablatum sit, sine autem ullo tituli detrimento. Sub fine versus ultimi insculpti sunt duo scapi funis torsi, unus altero junctus et oppositus, quibus nihil aliud propositum est, nisi ut spatium vacuum impleretur. E quatuor foraminibus, quibus titulum suspendere licebat, unum tantummodo superest in imo latere sinistro.

Titulum tractaverunt : E. OSIANDER, *Zur himjarischen Alterthumskunde*, in *Zeitschrift der deutschen morg. Gesellschaft*, XIX, p. 226-228. — J. HALÉVY, *Études sabéennes*, in *Journal asiatique*, octobre 1873, p. 348-349; separatim excusum, p. 131-132, sub numero 16. — W. F. PRIDEAUX, *A Sketch of Sabæan Grammar; with Examples of Translation*, in *Transactions of the Society of Biblical Archaeology*, V (1876), p. 224.

Hæc clare leguntur :

𐩨𐩭𐩪		𐩧𐩬𐩨𐩢		𐩨𐩨𐩨𐩨		𐩨𐩨𐩨𐩨		𐩨𐩨	1
𐩧		𐩧𐩭		𐩨		𐩨𐩨𐩨𐩨		𐩧𐩬	2
𐩨𐩨𐩨		𐩨𐩨𐩨𐩨		𐩨𐩨𐩨𐩨		𐩨𐩨𐩨𐩨		𐩨𐩨𐩨𐩨	3
𐩨𐩨𐩨𐩨		𐩧𐩬𐩨𐩭𐩪𐩪		𐩧𐩬𐩨𐩢		𐩨𐩨𐩨		𐩨	4
	𐩨𐩨𐩨𐩨		𐩨𐩨𐩨𐩨		𐩨𐩨𐩨𐩨		𐩨𐩨𐩨𐩨		5
	𐩨𐩨𐩨		𐩨𐩨𐩨𐩨𐩨		𐩨𐩨𐩨𐩨		𐩨	6	

Quæ hebraicis litteris :

פי		עבדהו		מסעדם		באמלא		סתמ	1
לא		בעמהו		במעלצן		ול		ווא	2
למקהו		הופין		עבדהו		מסער		מסער	3
ם		בכל		אמלא		יסתמלאן		בעמה	4
ו		ולדת		נעמת		ותנעמן		לבני	5
צבאם		באלמקה		זהרן					6

Versus 1. Comple פי [הו], ut suasit Osiander, collatis versu 3 et tituli apud nos 76 v. 3, supra, p. 116-118. Quæ præcedebant liquent et sic nobis restituenda videntur, collato præcipue tituli nostri 88 initio :

מסעדם | ואהיהו | ובניהמו | בנו
 צבאם | אדם | בן | מרתדם | הקניו
 אלמקה | זהרן | משנרן | הגן | הו

Cum nomine proprio hominis מסעדם confer nomen proprium arabicum مَسْعُود Mas'ūd; sic etiam in tituli 95 v. 4 arabico مَوْدُود æquiparamus.

Versus 2. מעלצן nomen loci esse supra, p. 123, occasione tituli 79, v. 5, contendimus; vide etiam tituli 82 v. 4, supra, p. 131.

Versus 3. Mirare scriptionem pleniorē אלמקה, sicut in titulorum 84 v. 9; 87 v. 3 et 4, 7, 8; 95 v. 3 et 9, etsi in versu 6 nostri ejusdem tituli, de quo agimus, scriptio brevior אלמקה itidem apparet.

Versus 6. צבאם, nomen tribus, quod in ceteris Yemeni titulis nondum occurrit. Legendumne sit Dab (Wüstenfeld, *Register*, p. 152) an Dābi' (Ibn Doraid, *Istikāf*, p. 134) ambiguum.

Titulum igitur, restitutus restituendis, sic vertimus :

- [*Mas'ūd, et ejus fratres et filii eorum, nepotes*]
 [*Dab'i, vassali Marthadensium, consecraverunt*]
 [*Īmaḳḳāho Hirrānensi hunc titulum, quia pro-*
 1 *tegit servum suum Mas'ūd in omnibus votis quæ petiit ut ex-*
 2 *plerentur ab eo Ma'īḥāni. Et pergat Ī-*
 3 *maḳḳāh protegere servum suum Mas'ūd*
 4 *in omnibus votis quæ ut expleantur petet ab e-*
 5 *o, et quia contigit, et ut contingat nepotibus*
 6 *Dab'i! Nomine Īmaḳḳāhi Hirrānensis.*

94

B. M., 26; Os., 25.

(TAB. XVII.)

Tabula ænea, quam maxime 0^m,19 alta, 0^m,15 lata, non solum parte superiore destituta, sed etiam in ductum lineæ diagonalis ita fracta ut non nisi tres ultimi versus integri manserint. Quum tabula titulo non prorsus impleteretur, additi sunt in imo racemi cum viticulis, pampinis et uvis abundantibus; cf. titulos 83, 89, 96. Margine duarum linearum parallelarum titulus circumdabatur, cujus multa nunc deficient.

Titulum tractaverunt : E. OSIANDER, *Zur himjarischen Alterthumskunde*, in *Zeitschrift der deutschen morg. Gesellschaft*, XIX, p. 229-230. — J. HALÉVY, *Études sabéennes*, in *Journal asiatique*, octobre 1873, p. 362-363; separatim excusum, p. 145-146, sub numero 26.

Hæc etiam nunc leguntur :

· > ʿ 1
 √∞ | ʿ ʿ ʿ ʿ 2
 ʿ ʿ ʿ ʿ | ʿ ʿ ʿ ʿ 3
 ∞∞ | ∞ ʿ ʿ ʿ ∞ 1 4
 ʿ ʿ | ∞ ʿ ʿ ʿ ʿ ʿ | ʿ ʿ 5
 | ʿ ʿ ʿ ʿ ∞ | ∞ ʿ ʿ 6

Quæ hebraice :

· ה ר 1
 ו פ | ה ג 2
 מ ס | מ ס 3
 ל ו פ י ה מ ו | ו ו 4
 פ י | א ק נ י ה מ ו ד ק 5
 נ י ו | ו י ק נ י נ ג | 6

Versus 1. Quum הָרֵן, sacrarium dei ʾĪmaḵḵāhi, initio dispiciamus, non dubium est quin ʾĪmaḵḵāhi ipsius in versu olim præcedente mentio fieret. Quod ad voventem attinet, quum ejus nomen tribus litteris מַסֶּם (v. 3) terminetur, conjicimus, Osianderum et Halevyum secuti, id עבדשמסם ʿAbdsams fuisse; cf. tituli 81 v. 1, supra, p. 128. Inde adducimur, litteris computatis, ut versus tres desiderari censeamus, qui, tituli 93 initio conjec- turali haud absimiles, sic vel paucis fere mutatis quon- dam occurrebant :

עבדשמסם | ואחי
הו | ובניהמו | ה
קניו | אלמקה | ד

Post הָרֵן adde lineam separativam et solita vocabula דָן | משגדן.

Versus 2. Osiander et Halévy post הָנָן verbum וקה, וקה

ille sine suffixo, hic cum suffixo הו legerunt. Post *wāwum* tamen e vestigiis nihil aliud quam *fā* elici potest. Com- plemus igitur ופ[ין עבדש].

Versus 3. Auctoribus Osiandero et Halevyo, במסא[להו] in- scriptum erat.

Versus 5 et 6. Auctor tituli consulto plurale substan- tivi קני cum verbi קני perfecto simul ac imperfecto con- junxit. De substantivo cf. tituli 37 v. 2, supra, p. 55-57, necnon titulorum 81 v. 8 (supra, p. 128-129) et 95 v. 3 (infra, p. 155-156); quod ad verbum attinet, cujus forma quartæ sermonis arabici respondens «consecravit» vel הקניו «consecraverunt» in omnibus titulis ʿAmrānensibus usurpatur, קניו, sicut in nostro titulo, apud Fresnel 11, v. 2 (noli cum Halevyo עסיו legere); Hal. 527, v. 1 (Glaser, *Mittheilungen*, Prag, 1886, p. 61), occurrit, imperfectum autem hoc uno exemplo repræ- sentatur, nisi sub ביקנס (Hal. 259, v. 7) lateat.

Restitue igitur et verte, si lubet :

[עבדשמסם | ואחי]

[הו | ובניהמו | ה]

[קניו | אלמקה | ד]

1 הרן | דן | משגדן

2 חנן | ופ[ין עבדש]

3 מסם | במסא[להו]

4 לופיהמו | וו

5 פי | אקניהמו | דק

6 ניו | ויקנינו |

[ʿAbdsams, et fratres]

[ejus, et filii eorum, con-

[secraverunt ʾĪmaḵḵāho]

1 *Hirrān*[ensi hunc titulum,

2 *quia prote*[xit ʿAbdsā-

3 *msum ob pre*[ces ad se

4 *ut protegeret ipsos et pro-*

5 *tegeret bona ipsorum quæ acqui-*

6 *siverunt et quæ acquirent.*

95

B. M., 27; Os., 20.

(TAB. XVII.)

Tabula ænea, 0^m,18 alta, 0^m,215 lata, partem inferiorem monumenti et finem tituli continet. Undique margo duarum linearum circumjectus erat, quo fragmentum superstes a tribus lateribus etiamnunc ambitur. Infra duo foramina, quibus superne duo alia sic respondebant ut titulum suspendere liceret.

Titulum tractaverunt : E. OSIANDER, *Zur himjarischen Alterthumskunde*, in *Zeitschrift der deutschen morg. Gesellschaft*, XIX, p. 220-225. — J. HALÉVY, *Études sabéennes*, in *Journal asiatique*, octobre 1873, p. 363-365; separatim excusum, p. 146-148, sub numero 27.

Hæc attentis oculis dispicies :

∞Σ1 4ב20 4ב74 940 1∞חXח 41 ∞2490∞	1
Xח 4Π∞ 248ב2 Xח XΠΣ0 ∞4X8ב∞ 40	2
4ח ∞4021ח חX∞ 1∞ ב4ח1 4X940ח	3
∞ ∞4Πב7 90∞ 244∞2 ∞44Π0 ב24 4ב	4
4Π0Σ∞ 248ב2 94Π ∞48ב∞ח ∞8ב∞ 944	5
44Π0 49ב4 1∞ 4ב20ח 40Πב 214Π ∞2	6
44ח 2ח4Σ 9חΣ∞ 084 4Π 244∞2 ∞	7
∞424ח1 4204X∞ X204 Xח1∞ Πב0∞ 0	8
4ב4ח ∞4021ח 194∞ 202Π Π9Σח 94Π	9

Quæ hebraicis litteris :

ופיהמו לך לתאול עדי הנרן עמרן לשו	1
ען ורתתהו קשבת דת מרתדם ובן דת	2
אקניתן לאחר ול וזא אלמקהו דה	3
רן חמר עבדהו מודדם ופי גרבהו ו	4
חטי ורצו אורתהו בני מרתדם ושעבה	5
מו בכלם רבען דעמרן ול חרין עבדה	6
ו מודדם בן נצע ושצי שנאם דרח	7
ק וקרב ולדת נעמת ותנעמן לאדמהו	8
בני אשיב במקם וחיל אלמקהו דהרן	9

Versus 1. Duos versus deesse suspicamus, quos hoc fere modo restituendos esse conjicimus :

מודרם | ואהיהו | בנו | בכלם | רבען | דעמר
ן | הקניו | אלמקהו | דהרן | משנרן | הנן | ה

Quæ interpretabimur quum vocabula e textu desumpta in textu ipso occurrunt. — Comple[ח]ופיהמו[ה], sicut [ה]נפ[ח]י in tituli 93 v. 1. — ַן | ַן conjunctio arabico كَمَا «quum» assimilanda; cf. [ה]נ | [ה]נ Hal. 345, v. 2. — האול. Halévy = ^{أول} «declaravit». Arabice ^{أول} «reduxit, redire jussit» significante, האול «rediit» verteremus, nisi contrariis contraria opponerentur in hoc האול et in אהר versus 3; cf. titulum xi in Al-ʿUlâ repertum, v. 4, apud D. H. Müller, *Epigraphische Denkmäler aus Arabien*, p. 33-34. Inde adducimur, collato הקרם in tituli 79 v. 9 (supra, p. 122-123), ut האול «primum impetum fecit» significare intelligamus. — עדי «usque ad», pro usitatore עד, sicut in tituli 74 v. 11, supra, p. 111-113. — Deinde urbs ʿAmrân (הגרן | עמרן) pariter commemoratur ac in titulo 8° Academiae, apud nos 102, v. 4; cf. Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études sur l'épigraphie du Yémen*, 1, p. 54-59, et supra, p. 104. — לשוען «ad auxiliandum», sicut in tituli 2 v. 11, supra, p. 8-10; cf. etiam שוע in tituli 79 v. 7, supra, p. 122-123.

Versus 2 et 3. ורתהו «heres sua», ut proposuerunt Osiander et Halévy. — Sequitur nomen proprium feminæ קשבת, quæ, veluti אבמלך in tituli 85 v. 1 (supra, p. 137), appellatur מרתהו «Marthadensis»; cf. Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 66; D. H. Müller, *Siegfried Langer's Reiseberichte*, p. 19. Quod autem ad nomen ipsum קשבת attinet, vide quæ de hac radice scripserunt Mordtmann et Müller in *Sabäische Denkmäler*, p. 62 et 74. Vero simile est feminam Kašabat tunc temporis ʿAmrânum pro patre suo Maudûdo administravisse, eumque heredem suam, adjuvante Îlmaḳḳâho, periculo liberavisse. Ne de regina Sabæ, neque de regina Arabiæ Samsî loquamur, provocamus ad titulum ex Madâ'in Şâlihî oriundum, apud Carolum Doughty, *Documents épigraphiques recueillis dans le nord de l'Arabie*, tab. LVI, sub numero 29; D. H. Müller, *Epigraphische Denkmäler aus Arabien*, p. 3, 47-48. Ibi legitur ודאדבי|מלכת|רן|הגרן «Et Adabi, regina hujus urbis». Kašabat ʿAmrâni dominationem tenuisse, fortasse regnavisse, pro comperto habemus. — ַן = ַן, designationem loci præcedens, a quo Maudûd profectus erat ut cetera exsequeretur. Quum in urbem ʿAmrânum primum impetum fecerit, concludimus eam vocabulis obscuris אקניהו | אקניהו iterum designari plurale substantivi

קני (cf. tituli 94 v. 5, ubi plurale אקני notavimus) cum nûno determinationis, «possessiones» significat, quocum ַן = هذِهِ, femininum singulare demonstrativi ַן, more arabico pro solito plurali המה (cf. tituli 74 v. 14 et 19, supra, p. 111) conjungi suspicamus, non affirmamus. De nostro loco vide quæ, inter se dissidentes, Mordtmann et Müller in *Sabäische Denkmäler*, p. 51, disse-ruerunt. — Præpositio lām in לאהר post ַן hic eodem sensu usurpatur, quo עד adhiberi solet, quemadmodum in tituli 80 v. 11; vide supra, p. 125-127. Cf. etiam hebraice (*Genesis*, 1x, 10): כָּל יְצֵאי הַתְּבָה לְכֹל הַיָּרֵץ: אַחֵר = אַחֵר, plurale adjectivi אַחֵר «alter, alius»; cf. titulum Academiae 12um, v. 4, apud Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, 1, p. 69. — Animadvertite (etiam in v. 9) scriptionem pleniorē אלמקהו, sicut in titulo- rum 84 v. 9; 87 v. 3 et 4; 93 v. 3.

Versus 4. מודרם nomen proprium voventis = مودود, sicut in tituli 93 v. 1 מסעדם arabico مَسْعُودٌ assimilavimus. Recordare etiam nomen arabicum אַלְמוּדַר in tabula generum *Genesis*, x, 26. — גרב «arva», collectivum cujus nomen unitatis גרבת in tituli 87 v. 9 occurrit.

Versus 5. הטי «favor»; cf. tituli 2 v. 16 et quæ illic, p. 11, comparantur. הטי | ורצו «favor et gratia» sic in titulo 8° Academiae, apud nos 102, v. 7 (Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, 1, p. 54), in titulo O. M. 9, v. 16 (Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 35), et, inverso ordine, in titulo O. M. 8, v. 18, consociantur. Sequitur ubique אמראהו «principum ipsorum», excepto titulo, de quo nunc agimus, cujus auctor אורתהו, eadem radice qua ורתהו (v. 2) oriundum, scripsit. Quid autem hoc plurale sibi velit, non plane perspicuum. Fortasse coheredes Maudûdi sic designantur, hoc est Marthadenses potentissimi, quorum auxilio eget et quibuscum, adjuvante Îlmaḳḳâho, fore ut pacta firmentur sperat.

Versus 6. Auctore Mordtmanno (Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 7), vertimus «et tribus eorum (Marthadensium) Bakîl, incolæ ʿAmrâni». Eadem brevius in tituli 73 versu 2 dici D. H. Müller contendit; cf. *Siegfried Langer's Reiseberichte*, p. 13. De Bakilensibus ʿAmrâni degentibus, cf. tituli 102 v. 4 et 8.

Versus 7 et 8. נצען | ושצן | שנאם; cf. tituli 87 v. 10, supra, p. 141-142. — ררהק | וקרר; cf. O. M. 12, v. 9 et 10, apud Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 47-48 et 50. Vide sic opposita hebraice קרוב et רחוק in Vetere Testamento Is., LVII, 19; Jer., XXV, 26; XLVIII, 24; Ezechiel, XXII, 5; etc.

Versus 9. Vassali Maudûdi appellantur Banû Ašyab,

quod nomen et quam radicem in titulis Yemenensibus nusquam alias reperimus. Niebuhr *Beni Aschyâb* in regione Thulâ (supra, p. 114), non procul a Şan'â'o commemorat; vide ejus *Beschreibung von Arabien* (Kopenhagen, 1772), p. 251, necnon versionem gallicam, *Description de l'Arabie* (Paris, 1779), II, p. 89. Arabice شَابْ canitiem sonat, unde Arabes nomina propria

شَيْبَة et شَيْبَانْ sumpserunt; cf. Ibn Doraïd, *Istikâk*, p. 8, 51, 97, 144, 155, 207, 210, 300; Wüstenfeld, *Register*, p. 418; nec obliviscere provinciæ Yemenensis inter Zabîdum et Şan'â'um Şayyiba (شَيْبَة) dictæ, apud Yâkâtum, *Mu'djam*, III, p. 346, neque urbis Hadramauti Aş-Şaiba, apud Wüstenfeld, *Die Çuften in Süd-Arabien im XI. (XVII.) Jahrhundert*, p. 66, 75 et 144.

Hæc igitur, e nostra sententia, tituli translatio :

[*Maudûd et fratres ejus Bakilenses, incole 'Amrâ-*
[ni, consecraverunt 'Îmaklâho Hirrânensi, hunc titulum, quia est]
 1 *tuitus ipsos, quum primum impetum fecit (Maudûd) usque ad urbem 'Amrânnum, ad auxi-*
 2 *liandum heredi suæ Kaşbat Marthadensi, et ex his*
 3 *possessionibus usque ad ceteras. Et pergat 'Îmaklâh Hi-*
 4 *rrânensis largiri servo suo Maudûdo tutelam camporum ipsius consitorum et*
 5 *favorem gratiamque coheredum ipsius Marthadensium et tribus e-*
 6 *orum Bakilensium, incolarum 'Amrâni, et protegere servum su-*
 7 *um Maudûdum ab injuria et noxa hostis cujusque, qui se remo-*
 8 *vit et qui propius venit; atque quia contigit et ut contingat vassalis ipsius*
 9 *Aşyabensibus, potentia et viribus 'Îmaklâhi Hirrânensis.*

96

B. M., 28; Os., 24.

(TAB. XVII.)

Tabula ænea, in iis quæ supersunt 0^m,12 alta, 0^m,165 lata, quum pars inferior desideretur. In summo ornamentum, duplici linea circumdatum, racemos cum viticulis, pampinis et uvis exhibens. Margo et ipse duabus lineis parallelis constabat, quorum plurima nunc desunt. Fractura lateris sinistri paululum prominet, sine ullo quidem tituli detrimento.

Titulum tractaverunt : E. OSIANDER, *Zur himjarischen Alterthumskunde*, in *Zeitschrift der deutschen morg. Gesellschaft*, XIX, p. 228-229. — J. HALÉVY, *Études sabéennes*, in *Journal asiatique*, octobre 1873, p. 331; separatim excusum, p. 114, sub numero 7. — W. F. PRIDEAUX, *A Sketch of Sabæan Grammar, with Examples of Translation*, in *Transactions of the Society of Biblical Archaeology*, V (1876), p. 210-211.

Hæc perspicue leguntur :

𐩧𐩢𐩨𐩣 | 𐩠𐩢𐩣 | 𐩨𐩣𐩠 | 𐩢 | 𐩨𐩣𐩢
 1
 𐩧𐩢𐩣𐩠 | 𐩢𐩣 | 𐩢𐩣𐩠𐩣 | 𐩢𐩣𐩢
 2
 𐩧𐩢 | 𐩢𐩣 | 𐩧𐩢𐩣𐩠𐩣 | 𐩧𐩢𐩣
 3

Quæ hebraice :

הדים | בן | שהלם | הקני | אלמקה 1
 להרן | משנרן | חנן | וקההו 2
 אלמקה | במסאלהו | בדת | הו 3

Versus 1. הדים = הָדִים apud Ibn Doraid, *Istikāf*, p. 255; de hoc nomine proprio hominis, cf. Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 48, 54-55; ea quæ supra, p. 26, adnotavimus; necnon D. H. Müller, *Glossen zum Corpus Inscriptionum semiticarum*, in *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes*, III (1889), p. 218. — Pro שהלם Halévy, nescimus qua de causa, להלם legit et quæ cum hoc nomine comparanda erant comparavit. Attamen noli dubitare quin nomen שהלם in titulo luce

solis expresso sit legendum. Cf. igitur, præter *شهل بن* *شهل بن شيبان* et *أعمار* apud Abû Tammâm, *Hamasæ Carmina* (ed. Freytag), p. 8 et 254; Ibn Doraid, *Istikāf*, p. 207; Wüstenfeld, *Register*, p. 415, præsertim *بنو شهل* Banû Šihâl Ĥimyarenses apud Ibn Doraid, *Istikāf*, p. 306.

Versus 3. Comple הו]פיהו initio versus quarti, quum tertius suas litteras plane habeat; cf. titulos 76, v. 3; 79, v. 4; 82, v. 3; etc.

Quum omnia liqueant, titulum sic vertimus :

- 1 *Hudayy, Šihâlensis, consecravit Īlmaḩḩâho*
- 2 *Hirránensi hunc titulum, quia exaudivit ipsum*
- 3 *Īlmaḩḩâh, propter preces ad se, in eo quod pro-*
- 4 *[textit ipsum]*

97

Glaser, 80.

Lapis, 1^m,86 altus, 0^m,33 latus, a dextra portæ ‘Amrâni *Bâb al-A‘lâ* «Porta superna» dictæ insertus, circiter 1^m,50 e terra eminet. Litteræ perspicuæ inversæ. Præter unum vocabulum, nulla litterarum vestigia superesse Ed. Glaser asseveravit.

Lege ordine restituto :

Ⲛⲓⲛⲁⲓⲟ

De quo nomine proprio Wadd’ab supra, p. 51, occasione tituli 33, disseruimus. Illic sine *mîmatione*, sicut in titulis Halevyanis allatis, occurrebat, hic *mîmo* termi-

Ⲛⲓⲛⲁⲓⲟ

Ⲛⲓⲛⲁⲓ

Hebraice :

וַדאבם

natur. In gemma Parisiis servata, qua ut amuleto utebantur, hoc nomen cum duplici *mîmatione* in duobus versibus sic inscriptum videas licet :

וַדאבם 1

אבם 2

Quæ nescimus an vertenda sint : « Utinam Wadd sit pater ! » De hac gemma cf. Hartwig Derenbourg, *Les monuments sabéens et ĥimyarites de la Bibliothèque nationale (Cabinet des Médailles et Antiques)*, p. 40.

98

Glaser, 130.

Lapis, muro urbis 'Amrāni inversus insertus, ab eo conspicitur qui, e porta *Bāb as-Šarḫi* «Porta orientali» egressus, ad septentrionem tendit. A dextra titulus, ut nunc positus est, a sinistra, ut positus esse deberet et qualem edimus, intactus remansit. Mensuræ desiderantur.

Hæc tantummodo leguntur :

ו ה | ק ג ר
 ו ע | ח ז ח | א

Quæ hebraice :

כבר | אק 1
 ס | בני | ל 2

Versus 1. Comple *כבר | אק | ינם* secundum titulum Ma'ribensem Os. 35 = B. M. 33, v. 4, necnon secundum Hal. 174, v. 1, et 624, v. 1, etsi ab his tribus exemplis linea separativa abest. Mordtmann in *Zeitschr. der deutsc. morg. Gesellsch.*, XXXI, p. 88, «princeps Aqyāni» vertit; quod nobis minime placet. Halévy (*Études sa-béennes*, p. 168), qui in eodem titulo Os. 35 non solum singulare *כבראקינם* (v. 4), sed etiam plurale *אכברואקינם* cum *wāwo* inter *אכבר* et *אקינם* bis (v. 2 et 3) agnovit, hoc vocabulo gentem designari contendit duabus familiis constantem, nempe Akbār «Magnis» et Aqyān «Artificibus». Quod non minus valde rejicimus. Etenim titulos Hal. 174 et 624 consideranti patebit *כבראקינם* in utroque dignitatem significare qua Yatha'karīb augetur. Eadem in titulis Glaseri Šibāmensibus 119, v. 2 et 6; 120, v. 1, præsentimus. In hoc brevior, ut de illo longiore etiam nunc sileamus, legitur :

אלשרה | יהצב | כבר | אק
 ינם | ובן | מרתד | ׀

«Īšarah Yahḏub et Marthadenses». Animadvertite Īšarahum Yahḏubum etiam in illius tituli Os. 35 versu 5 commemorari, ubi ter usurpatam compositionem

כבראקינם jam notavimus. F. Prætorius meliora afferre nobis videtur, quum «Maximus principum» vel aliud simile hoc significari contendit; vide ejus *Beiträge zur Erklärung der himjarischen Inschriften*. Drittes Heft (Halle, 1874), p. 37. Provocamus ad comparandum quoque *כבר | הלל*, epitheta honorifica in tituli 80 v. 3, et quæ supra, p. 127, de his adnotavimus. Præterea recordare singulare *קין* (cf. nomen dei *קין* in tituli 8 v. 2, supra, p. 20) nomen appellativum esse, munere amplissimo fungentem designans quod soli regię dignitati cedit; cf. Fresnel 56, v. 1; Hal. 144, v. 4; 150, v. 3; 151, v. 4. Inde, omnibus bene perpensis, adducimur ut *כבר | אקינם*, cum vel sine linea separativa, «Maximus ministrorum» vertamus.

Versus 2. Omnia hic desperamus, quum contextus nos fugiat. Ipsum *בני* sitne status constructus pluralis accusativi aut genitivi e substantivo *בן* «filius» oriundi, sicut in tituli 75 v. 9 et 11 multisque aliis titulorum 'Amrānensium exemplis, an perfectum verbi *בני* «construxit», sicut in Fresnel 15; 29; 46; Hal. 42, v. 2; 84, v. 1; etc., ignoramus.

Nihil igitur vertimus nisi *כבר | אק | ינם* «Maximus ministrorum».

99

Glaser, 131.

(TAB. XVIII.)

Lapide, ejus mensuras ignoramus, sustinetur nunc, quasi columna, porta 'Amrāni *Bāb as-Šarḫi* «Porta orientalis» dicta; cf. titulum 98. Lapidem ex ima parte integrum esse Glaser suspicatur,

nosque monet eum multa damna superne, et a dextera et a sinistra passum esse, quum jumentis sarcinariis onera gravissima ferentibus continuo offenderetur. In tabula nostra duodevicesima apographum Glaseri luce solis expressum invenies.

Hæc in eo leguntur :

	ó v > 11	1
	[?] ħ1°Π °YóY1ħ° 4	2
	>Y 94Π °Y2 · ħ 4>Z	3
	[?] ħ X°4Π Yó4ħ >Y8ħ° 24 1	4
	>Y8ħ 1ħ 49ó·X41° 2X	5
	21 1ħ 4Π 4>ħ ħ°4 °9 1	6
	1 2°94 4Π 1ħ44° ó>4 [?]	7
	11 · 4Π° >4ħ1° °244Π° 2>ó [?]	8
	49ó°4° °94 144 °4X1ħó	9
	ħ° >2ħ 4 · 2°ħ1°Π °4ó2 [?]	10
	>4Π 242>4 4óX° 1	11

Quæ hebraicis litteris :

	שׁתׁ	1
	רן ואלמקהו בעלא [?]	2
	שרן אמהו בני מר	3
	דם ואתמר צדקם בהות ט [?]	4
	תם ולסתופין כל אתמר	5
	י [?] הוא סרן ובן כל למ	6
	חרף ודראל בן חיום	7
	פרם ובנהמו ולאחר ובנ [?]	8
	פאלשנו חדל היע והופין	9
	מקהו בעלאום ק [?] סטר וצ	10
	ותפן דרמדרם בחר	11

Versus 1. רשעתן] fortasse restituendum; cf. Hal. 190, v. 10; 236, v. 1; 237, v. 3; 482, v. 2; 532, v. 1; 534, v. 1, 6, 8; 544; cf. Ša'tham utrumque (الشَّعْثَان) apud Ibn Doraid, *Istikāf*, p. 210, et Al-Aš'ath (الاشعث) ibn Kaïs ibn Ma'dikarib, de quo vide Al-Hamdānī, *Djazīrat*

al-'Arab, p. 89; Gaussin de Perceval, *Essai sur l'histoire des Arabes avant l'islamisme*, II, p. 333-334; III, p. 293 et passim; F. Wüstenfeld, *Register zu den genealogischen Tabellen*, p. 89.

Versus 2. Initio versus, litteræ rā'i (ר) pars inferior

superstes legi sinit רה[רן «Hirrānensis». — A *wāwo* deinde nova propositio incipit, cuius «Īlmaḳḳāh, dominus Awwami», subjectivum est, sequente ם ante verbum. Verte: «Et quoad Īlmaḳḳāhum, dominum Awwami». Cf. sic separatos et tamen vicinos Īlmaḳḳālum Hirrānensem et Īlmaḳḳāhum, dominum Awwami, in tituli 80 v. 1-3, supra, p. 125-126. Mirare scriptionem pleniorum אלמקוהו, sicut in titulorum 84 v. 9; 87 v. 3 et 4; 93 v. 3; 95 v. 3 et 9.

Versus 3. Complemus: | א[ר]מהו | א[ר]מרן | ע[ר]מרן | הגרן | רבען | מר[ת]רם «incolas urbes 'A]mrāni, servos suos (Īlmaḳḳāhi) Mar[thadenses]», *šimūm* pro *mīmo* exaratum esse arbitrati. De רבען «incolæ», vide quæ ad tituli 95 v. 6 supra, p. 156, adnotavimus.

Versus 4. Lege sine dubio ואתמר|צדקם|א[ר]ל[ר]ם [concessit] «liberos et fructus eximios»; cf. titulum 8^{mm} Academiæ, apud nos 102, v. 11, in Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, 1, p. 55. — Complemus א[ר]רצן|בהוה|א[ר]רצן «in hac terra», collatis ארצן|הוה Hal. 49, v. 11; fortasse 62, v. 9; בארצן, eodem sensu, in titulorum 67 v. 15, supra, p. 96-97; 81 v. 4, supra, p. 128-130, nec tamen infitiamur aliquam difficultatem in eo inesse quod pronomen demonstrativum masculinum הוה cum ארץ consociamus, quod substantivum feminini generis in linguis semiticis esse solet. In Vetere Testamento aliquot exempla ארץ masculini exstant; sic *Gen.*, xiii, 6; *Is.*, ix, 18; xviii, 2; etc.

Versus 5. Provenit e געמ[ת]תם [נעמ]תם, præcedente probabiliter ופיים|סעדהמו|ופים «et quia concessit ipsis tutelam et felicitatem», sicut in titulorum 88 v. 9; 91 v. 7. — וולסתופין, sine linea separativa, infinitivus absolutus est cum præpositione *lāmo*, sensu optativo, et «utinam omnino servet» significans; comparamus Hal. 106, v. 2, de contextu illic nescii, hic parenthesis ab hoc vocabulo incipere persuasum habentes. — Post אהמר adde אסררן|בהמה|תכנן|ואפקל «et messes quæ erunt in his vallibus» comparatis titulo 74, v. 14, supra, p. 111-114, et titulo 2, v. 5 et 6, apud D. H. Müller, *Himjarische Studien*, in *Zeitschrift der deutschen morg. Gcsellschaft*, XXX, p. 673-674.

Versus 6. Proponimus dubitanter ה[ר]הו «et quia vivificavit», hoc est, quum הוא = هواء «aer» sequatur, «et quia purum reddidit aerem». De radice חי = حى, cf. nomen proprium היום frequentissimum alias, necnon in nostri tituli v. 7 usurpatum; sine *mīnatione* חי in tituli 6 v. 4, supra, p. 18; cf. etiam plurale perfecti חי «vixerunt» in titulo 11 Academiæ, v. 4, apud Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, 1, p. 64-65; החיו quod

hic conjicimus etiam in Hal. 245, v. 1, et imperfectum יהחיו in Rehatek 7, v. 7, de quo plura brevi addemus. — סרן, cum *nūnatione*, «hujus vallis, planitie»; cf. plurale אסררן in tituli 74 v. 14 et 19; אסררהמו in ejusdem tituli v. 6, supra, p. 111-114. — בן|כל «ab omni»; cf. tituli 74 v. 20, supra, *ibid.* — Deinde conjicimus א[ר]מרץ|מרץ|בהלה «ab omnibus ægrotationibus quibus ægrotatum est in provincia», verbi מרץ = مَرَضٍ perfectum passivum unipersonaliter usurpatum non solum hic habentes, sed etiam in Reh. 7, v. 6-8, ubi legimus: כינמי|יהחיו|ברבעה|בן|הצה|בן|מרץ|מרץ|בירם «ut pergat vivificare Karib'athatum, filium Tāšihī, ab ægrotatione qua ægrotatum est Yarimi»; et in O. M. 12, v. 7, ubi בן|אמרץ|מרץ interpretatur «ab ægrotationibus quibus ægrotatum est», aliam viam ingressis Mordtmanno et Muellero in *Sabäische Denkmäler*, p. 48 et 50. Post hæc, veluti in duobus locis collatis, designabatur provincia הלה; cf. tituli 79 v. 10) vicina, cuius aer corruptus hanc planitiem non vitiaverat.

Versus 7. Comple fido animo ב[ר]הרף, collatis titulum 73 v. 9; 80 v. 12; 81 v. 4; etc. In titulo 80 commemoratur Wadad'il, filius Yaḳahmaliki; in titulo O. M. 21, v. 4, Wadad'il, filius Abūkaribi (Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 73); hic Wadad'il, filius Ḥaiwi, filii i, quum post היום sit ב[ר] legendum.

Versus 8. Sub tribus litteris, a quibus versus incipit, nomen מר[ת]רם (cf. v. 3) latere suspicamur. — *Wāwum* in רבנהמו post ולאהר ditto-graphiam esse credimus, quum constructio similis in tituli 95 v. 2 et 3 *wāwo* careat; vide supra, p. 155-157. Vertimus: «atque ex ipsis usque ad ceteros». — Fieri potest ut deinde ורב, aut ורבנהמו, præcedens ורבנהמו continuet, nihil tamen decernere audeamus, contextu nobis non suppetente.

Versus 9. Mirare textum congruentem cum titulo 18 apud W. F. Prideaux, in *Transactions of the Society of Biblical Archaeology*, IV, p. 200, 40 apud Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 96, 44 Musei Britannici, ubi lapidem nuperrime dispeximus. Illic legitur:

1	ואל		שן		הי
2	ע		מסבאן		אנ
3	סם		ובערם		

Sed obscura obscurioribus non illustrantur. Mordtmann et Müller (*Sabäische Denkmäler*, p. 74-75) vocis שן exempla, sive verbi sive substantivi, attulerunt, nihil autem inde concluderunt nisi substantivo quoddam ædificandi genus designari, quod autem sit elicere non valuerunt. Hic plurale perfecti שנו occurrit, antecedente אל «ii qui»,

arabice اَللّٰه، pro quo اَللّٰهِي vulgo usurpatur. אל, sensu arabici מִי adhibitum, cum singulari vel plurali sequentis verbi pariter construitur. Animadvertite denique in transcriptione Glaseri אלשנו linea separativa carere. — Radix הרל in titulo O. M. 21, v. 5 agnoscitur, ubi שן אל in v. 3 adhibetur; hæc autem omnia desperamus. — Nec clariora de היע, sine *nûnatione* et *mînatione*, mente concipimus; cf. Fresnel 17 = Hal. 676, quod D. H. Müller, *Die Burgen*, II, p. 15 «er brachte Räucheropfer» vertit. Substantivum מהיע «turibulum» significare D. H. Müller (*ibid.*, II, p. 22-23 et 28-29) demonstravit. Quod non infitiamur, minime intelligentes quid היע in nostro titulo sibi velit. Nec te fugiat urbem Al-Djuhfa dictam (cf. supra, p. 23) a Propheta مهية Mahya'a nuncupatam esse; cf. Al-Bakrî, *Mu'djam*, p. 232; Yâkût, *Mu'djam*, II, p. 35; Al-Fîrûzâbâdhî, *Kâmûs*, s. r. ع ٥; F. Wüstenfeld, *Die von Medina auslaufenden Hauptstrassen*, p. 20. — והופין «et protegere» eundem infinitivum præcedentem continuat, probabiliter a וואל «et pergat» (v. 7) pendens.

Versus 10. אל[מקהו|בעלאום (cf. v. 2), nomine voventis Ša'thensis ignoto atque verbo ורתר «et dedicavit» certo præcedentibus; cf. titulos 17, v. 4; 20, v. 4; 21, v. 3; 29, v. 4; etc. — Sequitur [ן|סתר[ן], sicuti in Hal. 210, v. 6; 256, v. 1; 466, v. 2; 536, v. 1; 615, v. 14, scilicet «hanc scripturam» vel, auctore Halevyo in *Études sabéennes*, p. 232-233, «hanc stelam». — וצ superstes e vocabulis דההבם|וצ[למם «et statuam auream», sicut in titulo Academiæ 14°, v. 3, apud Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, I, p. 75-76.

Versus 11. Lege sine dubio וכן|ן|ותפן «et fuit hæc exsolutio». Substantivum ותף ex forma arabici sermonis octavæ respondente verbi ופי ortum esse putamus, *yâho* subtracto; cf. Os. 35 = B. M. 33, v. 4 et 6; Hal. 361, v. 1; O. M. 21, v. 4 (Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 73). — דרמרם|בהר[פם «dona singula quotannis» jam in tituli 74 v. 10, supra, p. 111-114, occurrit, ubi tamen דרם|דרם linea separativa dividitur.

Tituli ergo omnia quæ in promptu sunt hoc modo circiter restituimus et vertimus, de multis vocabulis, necnon de principio et fine versuum hæsitantes :

1 בן [דשעת[ם הקני אלמקהו דהרן רן משנרן חגן וקההו
2	במסאלהו אלמקהו דה[רן ואלמקהו בעלא[ום דערן אלו פוקה רב
3	ען הגרן ע[מרן א[ד[מהו בני מר[תדם ושעבהמו בכלם בדת
4	סערהמו און[לדם ואתמר צרקס בהות א[רצן ובדת ושפהמו
5	ופים ונעמ[תס ולסתופין כל אתמר ואפקל תכנן בהמת אסררן
6	ובדת ה[חיו הוא סרן בן כל אמ[רן מרן בחלף
7 ב[חרף ורדאל בן חיוס בן ול ווא אלמקהו הופין
8	ארמהו בני מר[תדם ובנהמו לאהר ובן ד[ת אקניתן לאהר ושעבהמו בכלם
9	רבען דעמרון פאלשנו הרל היע והופין] אמראהמו בני ורתר בן
10 דשעת[ם אל[מקהו בעלאום]ד[ן סטר[ן] וצ[למם דההבם לדת נעמת והנעמן
11	לכני מרתדם וכן ד[ן והפן ררס [דרם בהר[פם באלמקהו בעלאום

- 1 *N. . . . , filius H. . . . i.] Ša'thensis[, consecravit ʾĪmalḳāho Hirrānensi hunc titulum, quia exaudivit ipsum*
- 2 *propter preces ad se ʾĪmalḳāh Hirrānen[sis]. Et quoad ʾĪmalḳāhum, dominum A[wwami, quod est in urbe Alw, exaudivit inco-*
- 3 *las urbis ʿA[mrāni, se[r]vos suos, nepotes Mar[thadi, et tribum eorum Bakilum, in eo quod*
- 4 *concessit ipsis li[beros et fructus eximios in hac ter[ra, et quod donavit ipsis*

5 *tutelam et prosperi]tatem (et omnino servet omnes fructus [et messes quæ erunt in his vallibus!)*,
 6 *et quod vi]vificavit aerem vallis hujus ab omnibus ægro[taionibus quibus ægrotatum est in provincia . . .*
 7 *.,] anno Wadad'ili, filii Haiwi, f[ili. Et pergat Īmaḳḳāh protegere*
 8 *servos suos, nepotes Mar]thadi, et ex ipsis usque ad ceteros, et ex h[is possessionibus usque ad ceteras,*
et tribum ipsorum Bakūm,
 9 *incolas 'Amrāni,] atque etiam eos qui ædificaverunt (?). et protegere [principes ipsorum . . .*
.enses. Et dedicavit N., filius
 10 *H.i, Ša'thensis, Īmaḳḳāho, domino Arwami, hanc stelam inscriptam et sta[tuam auream, quia*
contigit et ut contingat
 11 *Marthadensibus. Et fuit hæ]c exsolutio dona singula quotan[is. Nomine Īmaḳḳāhi, domini Arwami.*

100

Glaser, 132.

Lapis, cujus mensuras ignoramus, horti rustici, inter meridiem et occidentem urbis 'Amrāni consiti, portæ nititur. A dextera liminis superi insertus est qualis repertus erat, hoc est fractus et deminutus.

Hæc nobiscum Glaser communicavit :

Quæ hebraice :

ח | XH | 𐤇𐤆𐤀𐤁

סכנס | דה | ר 1

𐤇𐤆𐤀𐤁 | ח | ח

ראן | מקפן 2

Versus 1. סכנס nomen feminæ inauditum; cf. nomen tribus السَّكُون apud Al-Hamdānī, *Djazīrat al-'Arab*, p. 85, 88, 107, necnon tribus سَكْنُ اللات apud Ibn Doraid, *Istīḳāḳ*, p. 315, ubi vocabulo *sakan* ignem (النار) in aliquot arabici sermonis dialectis exprimi contenditur; cf. etiam nomen feminæ Sukaina (سُكَيْنَة) apud Wüstenfeld, *Register*, p. 426-427. — Collato titulo 85 (supra, p. 137), sic versum complemus : דת | מרתדם | בנת | | הקנית | אלמקה | בעל |

Versus 2. Non de Īmaḳḳāho Hīrrānensi hic, sicut in plerisque titulis 'Amrānensibus, cogitandum est, potius autem de Īmaḳḳāho Bar'ānensi (אלמקה | דבראן), cui oblatio fit in sacrario Bar'ān apud Fresnel 53. De hujus sacrarii, in aliis etiam titulis (Hal. 43, v. 2; 48, v. 8)

commemorati, situ, vide J. Halévy, *Rapport sur une mission archéologique dans le Yémen*, p. 19, ubi ruinae خريبة Klaribat Bar'ān dictæ recordatur; cf. ejusdem *Voyage au Nedjran* in *Bulletin de la Société de géographie*, septembre 1873, p. 265. Nomen a verbo ברא « condidit » (vide supra, p. 13) radicem sumere liquet. — מקפן « lapis votivus », eodem sensu in contextu simili adhibetur apud Rehatsek 8, v. 2; cf. J. Mordtmann in *Zeitschr. der deutsc. morg. Gesellschaft*, XXX, p. 34; D. H. Müller, *ibid.*, XXX, p. 690, 694-695; necnon quæ de קיה supra, p. 23, adnotavimus. Sequebantur analogia iis quibus titulus Fresneli 53 terminatur (J. Halévy, *Études sabéennes*, p. 228), vel qualia in fine tituli apud nos 85 (supra, p. 137) reperiuntur.

Inde concludimus titulum, duobus versibus probabiliter constantem, sic restituendum esse et vertendum :

ככנס | דה | מ]רהרם | בנה | | הקניה | אלמקה | בעל | ב ¹
 ראן | מקפן |] | בן | מחרמן | בראן ²
vel [| לדה | נעמה | ותנעמן | לבני | מרהרם]

¹ *Sakan, oriunda e Ma[rthado, filia i, consecravit Īlmakḳāho, domino Ba-*

² *r'āni, hunc lapidem votivum [in sacrario Bar'āno.*

vel [, quia contigit et ut contingat Marthadensibus.

101

Glaser, 133.

(TAB. XVIII.)

Saxum, 0^m,55 altum, 0^m,70 latum, quod nunc in ruinis *Madīnat al-Kuffār* «Urbs infidelium» dictis humi jacet. Hæ ruinæ ab occidente «castelli Paradisi» (*al-ḥaṣr Djannāt*) super «montem Paradisum» (*al-djabal Djannāt*) 'Amrāno vicinum extenduntur.

Tres solum litteræ 𐤁𐤓𐤏 בין, ornamentis et lineis ad architecturam pertinentibus singulæ ab aliis separatæ, in parte anteriore cernuntur, ubi primæ litteræ *bā* partem dextram, fracto lapide, amissam esse in tabula nostra duodevicesima animadvertere licet. Idem ornandi genus in latere sinistro luce solis ex delineatione Glaseri expresso, sine ullo caractere, agnoscitur.

Fieri potest ut בין cognomen regis vel principis sit, cujus nomen antecedeat, quod cum forma lapidis optime congruit. Idecirco «conspicuus» (𐤁𐤓𐤏) vertere conveniret. Sin autem titulum integrum esse conjicies, urbem בין Bîn commemorari statues, quum hominis nomen Bîn non exstet. De urbe Bîn Hamdānensi vide quæ supra, p. 56, occasione tituli 37, v. 1, disseruimus. Harum duarum interpretationum priorem commendamus.

102

Academia, 8.

(TAB. XVIII.)

Lapis, 0^m,28 altus, 0^m,28 latus, 0^m,14 profundus, sumptu Academiæ inscriptionum et litterarum humaniorum anno 1881 cum tredecim aliis monumentis ejusdem generis acquisitus est, quorum descriptionem primumque interpretationis rudimentum invenies apud Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études sur l'épigraphie du Yémen*, fasciculus primus, in *Journal asiatique*, août-septembre 1883,

p. 229-277, cum quinque tabulis, *ibid.*, octobre-novembre-décembre 1883; separatim excusum, p. 36-84. Quæ documenta penes Academiam adhuc manserunt ut studiis nostris prodessent.

Beatus Longpérier, in utraque nummorum et titulorum scientia subtili iudicio præditus, auctoritatem monumenti de quo agimus in dubium vocaverat, titulo ipsi confisus. Cui opinioni non assentimur, quum falsarii etiam genuina inviti fœdare, nec quidquam sedulo facere soleant. Mirare contra pleraque absoluta et perfecta, non solum in titulo, sed etiam in lapide. Respice tamen quæ ad verum 3 adnotavimus, iudicio Longperieri aliquatenus, non autem adeo faventia ut levioere argumento quod nobis persuasissimum est labefactent.

Etenim, duabus statuis deo 'Athtaro Orientali oblatis (v. 6), tria cavorum vestigia in summo monumento etiamnunc apparent, quibus infixæ surgebant statuæ, jam non exstantes. In fronte sinistra duo foramina minora aperta sunt ad pedem unum continendum idonea; in dextra tertium, 0^m,07 longum, 0^m,035 latum, cui basis statuæ alterius facile nitebatur. Quæ tabulam nostram duodevicesimam dispicienti clare apparebunt. Superne, a dextra tituli, quadratum separatum etiam observabis, in quo non manipulus, ut conjeceramus, sed caput tauri vel huiusmodi animalis sculptum est; cf. Hartwig Derenbourg, *Les monuments sabéens et himyarites de la Bibliothèque nationale (Cabinet des Médailles et Antiques)*, p. 30, 33, 37. Insuper animadvertite unam litteram a sinistra singulorum versuum 7-10 cecidisse, sine autem notabili tituli ipsius detrimento, quum deficientia expedite compleantur. Lineæ sub versibus tituli a cælatore ductæ sunt, quarum ope characteres composite et apte exararet.

Titulum tractaverunt: Joseph et Hartwig DERENBOURG, *Études sur l'épigraphie du Yémen*, 1, in *Journal asiatique*, août-septembre 1883, p. 247-252; separatim excusum, p. 54-59. — Joseph HALÉVY, *Observations sur les inscriptions sabéennes*, *ibid.*, janvier 1884, p. 102.

Hæc leguntur sine dubio :

1 ḥ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ	<table border="1"> <tr><td>capitis</td></tr> <tr><td>tauri</td></tr> <tr><td>effigies</td></tr> </table>	capitis	tauri	effigies	1
capitis					
tauri					
effigies					
ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ	2				
ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ	3				
ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ	4				
ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ	5				
ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ	6				
ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ	7				
ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ	8				
ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ	9				
ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ	10				
ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ ḫ	11				

Quæ, completis complendis, sic hebraice transcribimus :

אלסעד ואחיהו סעדאל	capitis tauri effigies	1
רתדרימן וסעדשמסס ולה		2
יעתת ובניהמו והבתון בנו?		3
מצן אבכלן חורו הנרן עמרן א		4
דם בני מרתם הקניו עתהרשר		5
קן עדי ביתהמו צלמנהן לסע		6
דהמו חטי ורצו אמראהמו]ו		7
בני מרתם ושענהם בכלס ול]ך		8
ת חרין עבדהו להיעתת בן נצ]ע		9
ושצי שנאם ולסעדהמו ופיים ו]א		10
ולדם ואתמרם הנאם בעתהר		11

Versus 1. אלסעד nomen proprium hominis; cf. Hal. 152, v. 16. Frequentius occurrit סעדאל, inverso ordine, in Hal. 43, v. 1; 187, v. 1; 192, v. 1; etc.

Versus 2. רתדרימן nomen proprium hominis; cf. רתדון in tituli 1 v. 1, supra, p. 5-6; רהדאל Hal. 190, v. 13; 271, v. 1 et 4; 509; etc.; רתד Hal. 509, nomine dei abscisso. Apud Al-Hamdāni, *Djazirat al-'Arab* (ed. D. H. Müller), p. 100, l. 7, Raimān (رحمان) post Ba'dān et ante Ĥimyam inter tribus Ĥimyariticis provinciæ As-Saḥl citatur. Ex his concludimus deam רת|רימן, quemadmodum deas רת|בערן et רת|חמים, in pantheo Yemenitico locum tenuisse, etsi in titulis nondum reperta est. Inde nomen proprium רתדרימן pro רתדרימן contractum. — סעדשמסס aliud hominis nomen proprium, de quo vide supra, titulos 3, v. 1, p. 12; 9, p. 21. — להיעתת; cf. titulos 2, v. 2; 42, v. 1; 87, v. 1.

Versus 3. Corrige errorem cælatoris et lege: [ו]הבתון | ובניהמו, addito *wāwo* ante quinti fratris nomen, quod a *wāwo* incipit, et mutata vocabulorum dispositione. Similia attulit Joseph Halévy in *Journal asiatique*, janvier 1884, p. 102. Nomen vero הבתון servatum ex infinitivo הב et dei nomine תון constare affirmavit. Quod non probamus, et הבתון, nisi, quod malumus, in הבתון completur, solvimus in הבת (هبتة) et תון, *tā'o* in *thā'um* propterea geminatum inserto. Cf. arabice اِتْتَارَ pro اِتْتَارَ «vindictam talione obtinuit» et omnia verba a *thā'o* incipientia in octava forma. Analogia nominum proprio-

rum והכעהת, והכאום, והכאל in tituli 1 v. 1, 2 et 6 conjunctorum adducimus ut והבתון restituamus et suspicemur lapideam, quum in ובניהמו ante והבתון collocato erraverit, unum e duobus *wāwis* eo facilius prætermisisse quod nomen proprium, primum inter filios designans, copula non solum facile caret, sed etiam ejus accessio-nem a se prorsus rejicit. Jam monuimus (supra, p. 165) quantum auctoritatem totius tituli versus tertius sermonis errore et cælatoris negligentia minuat. Nihilominus fidem monumento et titulo habendam esse asseveramus. — Sub fine בנו legimus, dum mente magis quam oculis *nūnum* medium videmus.

Versus 4. מצן nomen gentis inauditum. Cf. nomen montis, inter 'Amrānum et Šau'ā'um, جبل ضيبي Djabal Ḍin nuncupati, unde tituli nostri 103-105 provenerunt. Muḍinensesne sedes suas juxta hunc montem instruxerint nescimus. ביומצן olim legeramus, vertentes «filii Yū-maḍi», quod nobis nunc minime placet. Halévy ביומצן, pro באומצן, littera *yōd* ob vocalem præpositionis ב litteræ *alif* substituta, interpretatur, quasi אומצן plurale sit adjectivi ומצן (arabice ومض «splenduit, micuit»), et vertit: «illustres, notabiles». Quod valde repudiamus. — אבכלן, plurale ethnici בכלן «Bakilensis» (Hal. 174 v. 1); cf. אמען «Minæi» in tituli 29 v. 2 et quæ, occasione illius tituli, supra, p. 46, notavimus. Adde אצרחן «Širwāhenses» in tituli Academiæ 11 v. 2, apud Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études*, 1, p. 64-66. — חורו; Halévy

«qui iverunt» vertit, collato æthiopico ሐዳ ḥórâ, tertia persona plurali perfecti. J. Mordtmann in *Literatur-Blatt für Orientalische Philologie*, I, p. 433, nos provocat ad comparanda חור in Hal. 51, v. 13; 62, v. 3, in hoc loco sequente בהגרן, sicut apud nos, in illo בהגרן, uno tantum vocabulo intercedente. Quod ad sensum pertinet, arabicum حواری «apostolus», peculiariter «christianus» comparare non desinimus, quum Arabes hoc vocabulum ab æthiopico ሐዳ ḥawáreyâ sumpserint, ex hac eadem radice ሐዳ ḥóra oriundo quam Halévy huc attulerat. Substantivum plurale in statu constructo nominativo, חורו e חור, sicut בנו «nepotes» e בן «filius» agnoscere nobis videmur. Quidni «incolæ adventicii», qui in urbem 'Amrân demigraverant, quum hac radice æthiopica «iter facere, peregrinari» significetur?

Versus 5. Non agitur hic de 'Athtaro Orientali, servatore sepulcrorum, de quo vide supra, p. 33. Deo præsidi domus ipsorum, 'Athtaro Orientali, ob beneficia sua in Bakilenses, oblatione duarum statuarum et tituli dedicatione gratia refertur. Animadvertite nulla separativa linea עתתרשרקן in duas partes dividi. Sic etiam, ut nos docet epistola Eduardi Glaser ad Fredericum Hommel scripta, in *Zeitschrift der deutschen morg. Gesellschaft*, XLIII (1889), p. 661, divulgata, in titulo nostro 46, v. 5 (supra, p. 77-78), עתתרשרקן | מראהמו | ומקם | ברדא «ope atque potestate dei præsidis sui 'Athtari Orientalis»

legere et vertere oportuit; vide facsimile tituli 46, apud Glaserum 799, *ibid.*, inter paginas 652 et 653.

Versus 6. Nunc consentiunt omnes צלמנהן «duas statuas» significare; quod etiam vestigiis in summo monumento (supra, p. 165) confirmatur. — לסערהמו. Halévy: «ut concedat ipsis», reliquo titulo vota futuri auxilii continente. In nostra interpretatione perseveramus, rati duas statuas testimonium esse animi ob concessa memoris, non incerte sperantis fore ut optata posthac concedantur.

Versus 7 et 8. Cf. tituli 95 v. 5 et 6. — שעבהם scriptio manca suffixi wáwo solito carentis; cf. itidem מקברהמו pro מוקברהמו in tituli 20 v. 2; ופיהמו pro ופיהם in tituli 77 v. 11. — Sub fine versus octavi, וול[ד]ת[ד] comple quo ל vocis לסערהמו continuatur.

Versus 9 et 10. Cf. tituli 95 v. 6 et 7. Miramur equidem 'Ilsa'dum, ut tituli auctorem in primo versu designatum, hic prorsus omitti, quarto inter ejus fratres Lehi'athato (v. 2 et 3) primum locum subito obtinente. Non negamus hanc singularem in medio titulo præcipuæ personæ mutationem opinioni fidem tituli oppugnantium favere. Textum corrigere non audemus, etsi eum corrigendum et 'Ilsa'dum pro Lehi'athato reponendum esse vero simile habemus. Quo mendo cælatoris non magis iudicio nostro summam probante commovemur quam mendis occasione versus tertii compertis.

Sed jam ad translationem tituli veniamus, versu tertio sic emendato :

3 יעֶתָה | ווהבֶּתוֹן | וכניהמו | בנו

Verte igitur, si lubet :

- 1 *Ilsa'd, et ejus fratres, Sá'd'il,*
- 2 *et Rathadráimán, et Sá'dsams, et Leh-*
- 3 *íathat, et Wahbthán, et filii eorum, nepotes*
- 4 *Muđini, Bakilenses, incolæ adventicii urbis 'Amráni, vas-*
- 5 *sali Marthadensium, consecraverunt 'Athtaro Orien-*
- 6 *tali intra castellum suum duas statuas, quia conces-*
- 7 *sit ipsis favorem gratiamque dominorum suorum*
- 8 *Marthadensium, et tribus eorum Bakili, et propte[rea]*
- 9 *quod protexit servum suum Lehi'athatum ab inju[ria]*
- 10 *et noxa hostis cujusque, et quia concessit ipsis tutelam et [li-*
- 11 *beros, et fructus excellentes. Nomine 'Athtari.*

ARTICULUS ALTER.

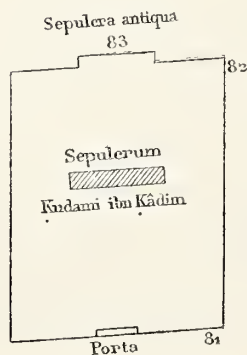
DJABAL DÏN.

Si quis, Şan'â'o profectus, 'Amrânnum tendit, simul ac regionis petiitæ fines tetigit, ad juga montis *Djabal DÏn* (جبل ضين) dicti tribus horis 'Amrâno a meridie distantia pervenit. Vide chorographiam Eduardi Glaser in Petermann's *Mittheilungen*, 1886, tab. 1. Ne de tribu ignota Muḏîn in tituli 102 v. 4 iterum loquamur, nomen DÏn, quo etiamnunc mons ille vocari solet, ab Arabum geographis medii ævi non prætermissum est; cf. Al-Hamdânî, *Djazîrat al-'Arab* (ed. D. H. Müller), p. 125, v. 12; 126, v. 8; Al-Bakrî, *Mu'djam*, p. 290 et 626, qui titulos himyaritico caractere inscriptos (مساند) in summo hujus montis sacri (مقَدَّس) superesse animadvertit; denique Yâḫût, *Mu'djam*, III, p. 485, qui de sepulcro prophetæ Şu'aibi, filii Mahdami, retulit. De hoc propheta ad Ḥaḏûritas (بنو حضور) Yemenenses misso, vide Al-Mas'ûdî, *Les prairies d'or*, III, p. 305-306; Caussin de Perceval, *Essai sur l'histoire des Arabes avant l'islamisme*, I, p. 30-32.

Eduardus Glaser, quum Turcorum huc procedentium anno 1883 expeditionem comitaretur, die tertio decimo novembris montem DÏn ascendit et in fastigio mosquitam invisit, cujus in medio sepulcrum viri sancti (الولي) Ḳudam ibn Ḳâdim servatur et quæ *mosquita Ḳudami ibn Ḳâdim* (مسجد قدام ابن قادم) nuncupatur. Qui Ḳudam ibn Ḳâdim a Moḥammad ibn Ḥabîb commemoratur in opere quod F. Wüstenfeld anno 1850 Gættingæ edidit sub titulo: *Ueber die Gleichheit und Verschiedenheit der arabischen Stammnamen*, p. 42; cf. ejusdem Wüstenfeld *Register zu den genealogischen Tabellen*, p. 137. In mosquita vertici superposita Ed. Glaser tria prisci temporis monumenta invenit, quorum titulos nostra gratia exscriptos, ex ipsius apographis viris doctis nunc demum communicamus. Quum hæc sine mora edere non contigerit, prima a Glasero in Arabia meridionali quondam suscepta itinera breviter enarrare et quam prospere successerint olim ostendere placuit; cf. Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études sur l'épigraphie du Yémen*, II, 1, in *Journal asiatique*, août-septembre-octobre 1884, p. 322-331; separatim excusum, p. 3-12, ubi discerne de monte DÏn peculiaribus, p. 6 et 11.

103

Glaser, 81.

Lapis muro australi mosquitæ insertus est, ut e delineatione Eduardi Glaser patet quam hic exprimendam esse putavimus ut singulorum titulorum locus illustraretur. Mensuras tituli nostri 103 ignorantes, hoc tantummodo didicimus eum a solo insuper 0^m,45 intervallo lapideo separari. Characteres maximi, sedulo exscalpti, nunc partim mortario tecti sunt, ita tamen ut oculis non subducerentur quæ non prorsus evanuerunt.

Fragmentum unius versus nobiscum communicavit Glaser :

ⲕⲡⲟ | ⲕⲓⲛⲕⲏ | Ⲓⲟⲕⲏⲟ

Quod hebraice :

עראום | נמרן | ובנ

Initium tituli habemus, perdita prima littera Ⲕ, quum nomen proprium hominis Ⲕעראום non semel occurrat; cf. D. H. Müller in *Zeitschrift der deutschen morg. Gesellschaft*, XXX, p. 116; O. M. 1, v. 1, apud Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 10. — Epitheton נמרן, ethnico sensu, ni fallimur, hic adhibitum, vertimus «Namirensis»; cf. nomen proprium hominis אנמרם in titulorum 78 v. 1 et 8; 82 v. 1, 6, 9, 11 et 12; necnon Arabum tribus An-Namir, Numair et Anmâr dictas,

de quibus vide Robertson Smith, *Kinship and Marriage in early Arabia* (Cambridge, 1885), p. 201. Idem נמרן nomen arcis in Hal. 525, v. 1; 538, v. 1; 597, quod ultimum in Bait Nimrân anno 1869 exstabat. In titulo 2 Bibliothecæ Maximæ Parisiensis, v. 6, נמרן «violentum» pantheræ (𐩨𐩣) instar significare coniecimus; vide Hartwig Derenbourg, *Les monuments sabéens et himyarites de la Bibliothèque nationale (Cabinet des Médailles et Antiques)*, p. 11-12.

Verte igitur, si lubet :

Sa]d'arwam Namirensis, et fil[i ipsius.....

104

Glaser, 82.

(TAB. XVIII.)

In eadem mosquita Ed. Glaser hunc lapidem, 0^m,45 altum, 0^m,14 latum, in angulo muri inter septentrionem et orientem insertum summa cum difficultate exscripsit, quum non solum quatuor metrorum spatio a solo distet, sed etiam characteres parvuli non penitus incisi fuerint, lapis denique in latitudinem versus, non in longitudinem, difficulter exararetur.

In apographo Glaseri, quod luce solis in tabula nostra duodevicesima expressum invenies, hæc leguntur :

Ⲓⲟⲕⲏⲟ | Ⲓⲏⲓⲛⲕⲏⲛⲟⲓⲛⲟⲓ 1
 | ⲟⲓⲛⲟⲓⲛⲟⲓⲛⲟⲓⲛⲟⲓ 2
 Ⲓⲟⲕⲏⲟ | ⲕⲓⲛⲕⲏⲛⲟⲓⲛⲟⲓⲛⲟⲓ 3
 | ⲕⲓⲛⲕⲏⲛⲟⲓⲛⲟⲓⲛⲟⲓⲛⲟⲓ 4
 · · · ⲕⲓⲛⲕⲏⲛⲟⲓⲛⲟⲓⲛⲟⲓⲛⲟⲓ 5
 · · · ⲕⲓⲛⲕⲏⲛⲟⲓⲛⲟⲓⲛⲟⲓⲛⲟⲓ 6
 · · · ⲕⲓⲛⲕⲏⲛⲟⲓⲛⲟⲓⲛⲟⲓⲛⲟⲓ 7

tarum, oblatione cultum, ejus nomen e versu 8 huc at-
tulimus, ‘Athtarum Orientalem præsentientes, sicut in
titulorum 102 v. 5 et 6; 105 v. 5.

Versus 3. Post nomen dei עתהרשרקן, sine linea sepa-
rativa, conjicimus præpositione עדי «intra» loci ubi
munus depositum est mentionem introduci; cf. tituli 102
v. 6. — Quæ sequuntur desperaremus, nisi analogæ mi-
nus corrupta in tituli 105 v. 2 dispiceremus. Nempe illic,
ante וקההו חגן «quia exaudivit ipsum», quod in nostro
versu quarto etiam reperies, legitur, auctore Glasero :
חגן | ח | חח | חחחח | סלח | חחחחחח, hoc est, sine dubio
ערן | ערן | ערן | ערן | ערן | ערן (consecravit intra) «aram urbis
Dana’ân hanc statuam». Facsimile tabulæ nostræ duode-
vicesimæ spectanti perspicuum erit מרבה eo facilius resti-
tuendum esse quod littera ת Glaseri linea inferiore caret,
ita ut חחחח pro חחחח scriptum agnoscas. Quum et verbum
et substantivum רבה in epigraphia Yemenensi crebro
usurpentur, fato accidit vocabulum מרבה «altare» in
nostris titulis admodum raro occurrere. Cf. tamen, præter
exemplum e titulo 105 sumptum, plurale מרבהח apud
D. H. Müller, *Epigraphische Denkmäler aus Arabien*, p. 23-
24, singulare מרבהח in Fresnel 51; Prideaux 13, v. 1;
nomen proprium hominis מרבהח in Hal. 645, v. 1; 648,
v. 1; in titulis 4 et 14 Bibliothecæ Maximæ Parisiensis.
ערן «urbs», sicut hebraice; vide supra, p. 14, 112 et
126, occasione titulorum 5, v. 2; 74, v. 4; 80, v. 9.
Quod vocabulum inutile a nostro titulo abesse non mi-
ramur. Urbis nomen צנאן in titulo 105, צנאן in hoc
nostro titulo 104 legimus. Vero simile est צנאן in utroque
inscriptum esse, quum et provincia et urbs Yemenenses
حَنَّان Dankân ab Arabum geographis commemorentur;
cf. Al-Hamdâni, *Djazîrat al-‘Arab*, p. 70, v. 20; 120,
v. 12; 122, v. 22; 188, v. 4; Ibn Khordâdhbeh, *Kutâb
al-masâlik*, in J. de Gœje, *Bibliotheca geographorum Ara-*

bum, VI, p. 139; Al-Moukaddasi, *Aḥsan at-takṣîm*, *ibid.*,
III, p. 88 et 89; Al-Bakrî, *Muḍjam*, p. 195 et 263;
Yâkût, *Muḍjam*, III, p. 482. Quod ad radicem angusta
et angustias significantem attinet, respice ad *Coranum*,
xx, 123.

Versus 5. Post במסאל]הו lege חמרם «ideo quod»,
extrita linea separativa inter ב ותה. De hac conjunc-
tione composita vide tituli 67 versum 5 sic restitutum
supra, p. 94 et 96. — צדק «indulsit»; cf. versum 8,
necnon titulorum 72 v. 2 (supra, p. 107); 74 v. 8
(supra, p. 112); 84 v. 9 (supra, p. 135-136). — Cor-
rigimus deinde et complemus עתהרשרקן.

Versus 7. Lege sine dubio plurale מלא]א, sicut in
versu 9, et comple sub fine ו]ל]ו, quum versus sequens
a א incipiat, quæ vocabula sic conjuncta in titulis qui-
bus interpretandis studemus sæpissime occurrunt.

Versus 9. Lege יסתמל]א]ן et cf. titulorum 43 v. 6
(supra, p. 72-73); 68 v. 3 (supra, p. 97-98) et plura
titulorum ‘Amrânensium exempla.

Versus 11. Conjuncta sunt ועימים ונעמי]תם sicut in ti-
tuli 88 v. 9 et 10 (supra, p. 143-145). — Post ואולרים
comple רכרם]א, linea sinistra litteræ ר superstita.

Versus 12 et 13. Comple צד]קם, ut solet; cf. inter
multa similia tituli 2 v. 15, supra, p. 8-11, ubi etiam,
sicut hic legendum est, עדי]ארצהמו sequitur. Lege deinde
ומש]י]מ]תהמו, perinde ac in allati tituli 2 v. 15 et 16.

Versus 14. Post ול, quod minime dubium est, insolito
substituas oportet, ni fallimur, הרינהמו, addita
littera khâ in apographo Glaseri ommissa; cf. titulorum 28
v. 10 (supra, p. 44-45); 95 v. 6 (supra, p. 155); 102
v. 9 (supra, p. 165-167). — Sub fine versus lege נצב,
ut in duobus ultimis, quos nunc quidem citavimus, ti-
tulis, dum ea, ejusdem certo generis, ignoramus quæ
in titulo 28 post הרין commemorabantur.

Inde adducimur ut titulum sic legamus et vertamus :

1	רבש]מסם [] אטלם וב]ניהו בנ
2	ו]א]נמרם [] ה]ק]ניו עתהרשרק
3	ן ערי מרבה צנאן דן [] צ
4	ל]פ]ן חגן וקההו במסאל
5	הו] חמרם בדת צדק עתהר]ש
6	רקן עבדהו רבשמסם בכ]ל] א
7	מלא סתמלא בעמהו ו]ל ו

זא		עתתר		צדק		עברהו		ר	ב	8	
שמסס		בכל		אמלא		יכתמל		א	9		
נן		בעמהו		ול		סעדהמו		נ	ע	10	
מתס		וופיס		ואולרס		א				11	
דכרס		הנאס		ואהמר		צד		ק		12	
ס		עדי		ארצהמו		ומש		כ	תה	13	
מו		ול		הרינהמו		בן		נצע		ו	14
שצי		שנאס							15	

1 *Rabša*]ms *Athlam*, et *fi*[*li ipsius*, *nepo-*
 2 *tes A*]umari[,] *con*[*se*]craverunt [*Athtar*o *Orienta-*
 3 *li*, *intra*] *aram Dankāni*, *hanc* [*sta-*
 4 *tuam*], *quia ex*audivit *ipsum ob pre*[*ces*
 5 *ad se*], *in eo quod indul*sit. *Athta*[*r*] *O-*
 6 *rientalis servo suo Rabšanso in om*[*nibus vo-*
 7 *tis quæ ut explerentur petiit ab eo. Et* [*utinam per-*
 8 *gat Athtar indulgere servo suo Ra*]b-
 9 *šanso in omnibus votis quæ petet ut ex*[*ple-*
 10 *antur ab eo, et concedat ipsis fe*]li-
 11 *citatem et tutelam, et liberos* [*mas-*
 12 *culos excellentes, et fructus ex*]mi-
 13 *os*] *intra terram ipsorum et a*[*g*]r[*os ip-*
 14 *sorum,*] *atque utinam* [*li*]beret *ip*sos *ab injuria* [*et*
 15 [*noxa hostis cujusque*.....]

105

Glaser, 83.

(TAB. XVIII.)

Lapis fuscus, cujus mensuras non didicimus, medio muro septentrionali mosquitæ ejusdem in summo Djabal Dîn ædificatæ prope solum insertus est. Ed. Glaser nos monet primo aspectu perspicue lucere ima lapidis et quintum inter versus superstites ultimum tituli integri versum fuisse. Quod interpretatione partium servatarum prorsus confirmatur. In tabula nostra duodevicesima apographum Glaseri luce solis expressum invenies.

Hæc leguntur :

II פְּזַנְּטִּחֶזְּ	1
I פְּזַנְּטִּחֶזְּ פְּזַנְּטִּחֶזְּ פְּזַנְּטִּחֶזְּ פְּזַנְּטִּחֶזְּ פְּזַנְּטִּחֶזְּ פְּזַנְּטִּחֶזְּ פְּזַנְּטִּחֶזְּ	2
פְּזַנְּטִּחֶזְּ פְּזַנְּטִּחֶזְּ פְּזַנְּטִּחֶזְּ פְּזַנְּטִּחֶזְּ פְּזַנְּטִּחֶזְּ פְּזַנְּטִּחֶזְּ פְּזַנְּטִּחֶזְּ פְּזַנְּטִּחֶזְּ	3
פְּזַנְּטִּחֶזְּ פְּזַנְּטִּחֶזְּ פְּזַנְּטִּחֶזְּ פְּזַנְּטִּחֶזְּ פְּזַנְּטִּחֶזְּ פְּזַנְּטִּחֶזְּ פְּזַנְּטִּחֶזְּ פְּזַנְּטִּחֶזְּ	4
פְּזַנְּטִּחֶזְּ פְּזַנְּטִּחֶזְּ פְּזַנְּטִּחֶזְּ פְּזַנְּטִּחֶזְּ פְּזַנְּטִּחֶזְּ פְּזַנְּטִּחֶזְּ פְּזַנְּטִּחֶזְּ פְּזַנְּטִּחֶזְּ	5

Quæ hebraice :

· · · מהתעמקה · · ·	1
מִבְּחָה עֵרָן צִנְּנָן דָּן צִמְּן חֵלֶן וְקַה	2
מִסְּאַלְהוֹ כָּל יַקְּנִינְהוֹ צִלְּמָם לוֹפִי בְּרוּה	3
יִיעֵתֶר וּלְלִסְעָדְהֶמוֹ נוֹמְתָם וּוּפִיס וְאַל	4
אֲדֹכְרָם הַנָּאָם וְאַתְּמָר צִדְקָם בְּעֵתֶר שִׁ	5

Versus 1. Ab hoc versu titulus incipiebat, cujus auctor nos fugit. In ultimis litteris superstitibus הקני « consecravit » suspicamur, sequente ערי שרקן « Athtar Orientali intra », collatis versu 5 et tituli 104 v. 2 et 3. — Quod ad nomen patris attinet, proponimus עמסמע; cf. Halévy 117, v. 2; 244, v. 1; 451, v. 4; 459, v. 2 et 4; etc.

Versus 2. Lege sine dubio מְּזַנְּטִּחֶזְּ | צִמְּן | דָּן | צִלְּמָן | חֵלֶן « (intra) aram urbis Dankâni hanc statuam, quia », collatis tituli 104 versibus 3 et 4, necnon iis quæ ad versum 3 illic (p. 171) adnotavimus. — Patet sub fine supplendum esse וְקַה | הוֹ ב.

Versus 3. כל = كَلٌّ, inverso ordine, conjunctio composita conjunctionis latinæ simplicis ut sensu adhibita; cf. כּ solum sic post במסאלהו ante verbi imperfectum similiter positum in tituli 88 v. 5 (supra, p. 143). Imo animadverte in Rehatsek 7, v. 9 (Prideaux in *Transactions of the Society of Biblical Archeology*, VI, p. 311), post conjunctionem כּ eadem fere legi quæ in nostro titulo, scilicet : וְקַה | יַקְּנִינְהוֹ | צִלְּמָם. Inde liquet יַקְּנִינְהוֹ formam breviorē hic habendam, omīssa littera ḥâ, quæ in pleris-

que linguis semiticis ab imperfecto abesse solet. Sensus a perfecti sensu in versu præcedente non differt. Vertimus : « ita ut consecraret ei statuam ». — Post לופי « ob tutelam », fieri potest ut legendum sit צִרוּהוֹ, quod arbores gummatas designaret; cf. D. H. Müller, *Die Burgen*, II, p. 24; Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 83; necnon transcriptionem tarum in Plinii *Historia naturali*, XII, 20. Malumus autem גַּרְבְּהֶמוֹ « prædium eorum » legere, collatis titulis apud nos 87, v. 9 (supra, p. 141-143); 95, v. 4 (supra, p. 155), et 1 Bibliothecæ Maximæ Parisiensis, v. 4 et 5, apud Hartwig Derembourg, *Les monuments sabéens et himyarites de la Bibliothèque nationale*, p. 10.

Versus 4. Pars subjectiva infinitivi וְפִי post substantivum statu constructo cum illo conjunctum deinde enuntiatur, scilicet deus Athtar, more constructionis arabicæ, de qua vide H. L. Fleischer, *Kleinere Schriften*, I, p. 630-631. — Corrige sequentia securus : וְלִ | סְעָדְהֶמוֹ | נַעְמָהָם | וּוּפִיס | וְאַ | לְרָם.

Versus 5. Initio comple אֲדֹכְרָם; ultimum vocabulum legendum est שִׁרְקָן.

Hoc modo igitur, si lubet, restitue et verte titulum :

I בְּן עֵרָן צִנְּנָן דָּן צִמְּן חֵלֶן וְקַה הוֹ ב	1
מִבְּחָה עֵרָן צִנְּנָן דָּן צִמְּן חֵלֶן וְקַה הוֹ ב	2
מִסְּאַלְהוֹ כָּל יַקְּנִינְהוֹ צִלְּמָם לוֹפִי גַּרְ[בְּ]הֶמוֹ	3
מוֹ [] עֵתֶר וְלִ סְעָדְהֶמוֹ נַעְמָתָם וּוּפִיס וְאַ [] לְרָם	4
[] אֲדֹכְרָם הַנָּאָם וְאַתְּמָר צִדְקָם בְּעֵתֶר שִׁרְקָן	5

- ¹, filius 'A]msamā'i, conse[cravit 'Athlaro Orientali, intra
² aram urbis Đankāni, hanc statuam, quia exaudivit [ipsum, ob
³ preces ad se, ita ut consecraret ei statuam propter tutelam camporum [consitorum] eo-
⁴ rum (, quam præstitit) 'Athtar. Atque utinam concedat ipsis felicitatem et tutelam, et li[be-
⁵ ros] masculos excellentes, et fructus eximios! Nomine 'Athtari O[rientalis.
-

APPENDIX AD CAPITIS IV ARTICULUM PRIOREM.

99

Supra, p. 159-163, de titulo 99 egimus et in tabula XVIII apographum Glaseri coram lapide scriptum luce solis expressum exhibuimus. In schedis quas olim Glaser ad Academiam miserat, exstabat hujusdem tituli ectypum chartaceum, quod nos fugerat et cujus in tabula XIX imaginem simillimam invenies. Ectypo chartaceo docemur lapidem circiter 0^m,60 altum, 0^m,38 latum esse. Præterea multa nunc priori interpretationi addita benevolentiae et eruditioni viri optimi ac doctissimi J. H. Mordtmann debemus, qui, ectypi chartacei insciis, litteris initio anni 1894 scriptis nobiscum ineditam tituli restitutionem communicavit.

Versus 1. Aliquot characterum ima vestigia tantummodo apparent. Mordtmann שפעהה, quod nec probamus, nec rejicimus. — Versus 3. ש initio perspicuum. Mordtmannum secuti, שרן[הב] suspicamur (cf. O. M. 8, v. 6 et 15), et vertimus: «exaudivit incolas urbis Amrāni, et consuluit servis suis.....» — Versus 4. Optima commendat Mordtmann, initio נארם legens; vide O. M. 12, v. 4, ubi אפקלם præcedens huc etiam afferendum censemus, antecedente verbo המרמהו, quod in locum nostri סדהמו substituímus. Vertimus: «in eo quod largitus est ipsis messes sapidas». Quoad נארם, recordare regis Æthiopiæ Nà'ud, apud Perruchon, in *Journal asiatique*, mars-avril 1894, p. 319-366. — Versus 6. Sub fine, nihil aliud legere licet nisi למ. Quum calamitatem hoc vocabulo exprimendam esse contextu liqueat, ad comparanda arabica *ساعة*, *ساعة* «accidens fortunæ, infortunium» provocamus, sequente verbo hujusdem radicis. — Versus 8. Quum פרם initio perspicue legatur, Mordtmanno assentimur, הופרם agnoscenti, nomen proprium

quod inter avos eponymi alterius in tituli 73 versu 11, supra, p. 108-110, occurrit et cujus cetera exempla illic attulimus. Desunt, nisi plura, saltem duo nomina in stirpe Wadad'ili, filii Haiwi, filii....., filii....., filii Hazfari. Quidni סמהכרכ | בן | עמכרכ | quemadmodum in tituli 73 versu 10? Mirare in hoc versu litteras pauciores, quum intervallis minus angustis sint disjunctæ. — Ab apographo Glaseri ובנהמו mutuati, hoc in ובנהו corrigendum esse ectypo chartaceo monemur. Verte igitur «et ex hoc anno usque ad ceteros». — Sequitur sine dubio ובנון | תרב, post quod טר[תרב] præsentimus. — Versus 9. Omnia obscura. — Versus 10. Certo legimus: ...[אל]מקהו|בעלאום|בן|סטר|וצ... Quod genus calamitatis sub fine, סטר, quod sub voce א צ incipiente lateat, ignoramus. Fortasse סטר eversionem ædificiorum significat; cf. arabice *سَطَرَ* «humi stravit», necnon chaldaicum סטר «destruxit». Auctore Mordtmanno, comparamus סצר tituli 86, v. 10; cf. נצע et נצע invicem permutata apud Mordtmannum, *Himjarische Inschriften*, p. 69.

Omnibus bene perpensis, meliora quam antea, ni fallimur, amplexi, sic nunc legimus et ver-
timus :

1 · · · · · | בן | · · · · · |] הקני | אלמקהו | דהרן | דן | משנרן | הנן | וקהו | במס
2 אלהו | אלמקהו | דהרן | ואלמקהו | בעלא | ום | דערן | אלו | פוקה | רבען
3 הנרן | עמרן | ותב | שרן | אדמהו | בני | מר | תרם | ושענהמו | בכלם | בדת | ה
4 מרהמו | אפקלם | נ | אדם | ואתמר | צדקם | בהות | אר | זן | וברת | סעדהמו | ע
5 זתם | וופים | ונעמ | תם | ולסתופין | כל | אתמר |] ואפקל | תכנן | בהמת
6 אסררן | וברת | ה | חיו | הוא | סרן | בן | כל | למ | ת | למתהו | בהלק | · · · · ·
7 · · · · · | ב | הרף | ורדאל | בן | היום | ב | עמכרב | בן | סמ
8 הכרב | בן | הז | פרם | ובנהו | לאהר | ובנו | מר | תרם | פהמדו | היל | ומ
9 קם | אלמקהו | דהרן |] פאלשנו | הרל | היע | והופין |] אדמהו | בני | מרתרם
10 ושענהמו | בכלם | אל | מקהו | בעלאום | בן | סטר | וצ | · · · | ביתהמו | · · · · ·
11 · · · · · | וכו | ד | ז | ותפן | דרם |] | דרם | בהר | פם | באלמקהו | בעלאום

- 1 *N., filius .]s[.i, consecravit Īmakḳāho Hīrrānensi hunc titulum, quia exaudivit ipsum
propter pre-*
2 *ces ad se Īmakḳāh Hīrrānen[sis]. Et quoad Īmakḳāhum, dominum A[wwami, quod est in urbe Alw,
exaudivit incolas*
3 *urbis Ḥmrāni, et con]suluit servis suis, nepotibus Mar[thadi, et tribui eorum Bakīlo, in eo quod lar-*
4 *gitus est ipsis messes sa]pidas et fructus eximios in hac ter[ra, et quod donavit ipsis de-*
5 *cus et tutelam et prosperi]tatem (et utinam perfecte servet omnes fructus [et messes qui erunt in his*
6 *vallibus!), et quod vi]visicavit aerem vallis hujus ab omnibus perturbatio[nibus quæ eum turbaverunt in*
provincia
7 *.,] anno Wadaḏīli, filiū Ḥaiwi, fi]liū Ḥamkarībi, filiū Sama-*
8 *hkarībi, filiū Ḥaz]fari, et ex hoc anno usque ad ceteros. Nēpotes vero Mar[thadi laudaverunt vim et po-*
9 *tentiam Īmakḳāhi Hīrrānensis]. Qui autem ædificaverunt (?) Et protexit [nepotes Mar-*
thadi
10 *et tribum eorum Bakīlum Ī]makḳāh, dominus Awwami, contra eversionem et . . [. . . . castelli ipsorum*
Y.i
11 *. Et fuit hæ]c exsolutio dona singula quotan[nis. Nomine Īmakḳāhi, domini Awwami.*

CAPUT V.

INSCRIPTIONES HIMYARITICÆ ET SABÆÆ IN REGIONE HAMDÂNENSIVM REPERTÆ
VEL INDE ALIO TRANSLATÆ.

De regione Hamdânensium Abû Moḥammad Al-Ḥasan Al-Hamdânî, solum natale edoctus, sequentia tradidit (*Djazîrat al-ʿArab*, ed. D. H. Müller, p. 109), quæ Yâḳût (*Muʿdjam*, ed. Wüstenfeld, IV, p. 438) fere ad verbum exscripsit: « Quod ad regionem Hamdânium attinet, comprehendit juga inter Al-Gâʿiṭum, Tihâmatum et As-Sarâtum, ad septentrionem Şanʿâʿi. . . . Et regio Hamdânensium linea in latitudinem inter Şanʿâʿum et Şaʿdatum ducta dividitur, cujus oriens Bakîli est occidensque Ḥâsîdi. Et apud Bakîlum nonnullæ urbes Ḥâsîdensium, apud Ḥâsîdum nonnullæ urbes Bakîlensium occurrunt. » Hæc commentati sunt A. Sprenger, *Die alte Geographie Arabiens*, p. 247; D. H. Müller, *Bericht über die Ergebnisse einer zu wissenschaftlichen Zwecken unternommenen Reise nach Constantinopel*, p. 17-18; J. H. Mordtmann, in Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 8.

Et nos vice nostra post tot homines eruditos de geographico Hamdânensium situ et de eorum finibus disserere placeret, nisi alia persequeremur. In titulis de Hamdânensibus ipsis et de eorum deo præside Taʿlabo Riyâmensi, hoc est Taʿlabo patrono Riyâmi (supra, p. 7-8) mentio fit. Quæ antiquitatis monumenta, communi origine conjuncta, simul tractanda esse nobis videntur, etiamsi de plurimis, ubi scripta sint, ubi reperta, nos lateat. Nonne titulos 2, 3, 19, 37, de quibus antea egimus, huc referre convenisset, nisi tres primi Şanʿâʿum allati fuerint, nisi quartus, Ḥadaḳâno oriundus, ibi mansisset et nos certiores fecisset deum Taʿlabum a regibus Samaʿitarum in ædibus sacris Ḥadaḳâni honores et munera accepisse?

Sed jam ad singula accedamus, his præmissis, ubi de locis unde manaverunt explorata didicimus, vel ubi e titulo de ejus origine probabilia elicere contigit.

ARTICULUS I.

KAUKABÂN.

106

Hal., 686; B. M., 55.

(TAB. XX.)

Quum, annis 1883 et 1884, Eduardus Glaser, gratia et adjumento Academiæ fultus et fretus, Yemeni pericula nostrorum studiorum causa primum adiit, in secundo trium itinerum quæ, Şanʿâʿo profectus, in interiores tractus fecit, Kaukabânium multasque alias regionis Hamdânî urbes lustravit.

ut vestigia antiquitatis inquireret et titulos superstites exscriberet. Quod ei ex sententia successit, quemadmodum nuper declaravimus; vide Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études sur l'épigraphie du Yémen*, pars II, p. 6-7.

Titulus de quo nunc agimus, par origine, non eadem via ad nos pervenit. Mentione urbis Kaukabāni adducti sumus ut ab eo inciperemus. Josephus Halévy anno 1869 eum 'Adeni vidit et apographum suum inter collectanea sua ultimum edidit. A die undecimo mensis martii 1871 in Museo Britannico servatur, ubi anno 1891 eum dijudicare licuit.

Lapis alabastrites, politus et nitens, quo titulus ineleganter in sculptus est, 0^m,50 altus, 0^m,59 latus, 0^m,06 crassus. Titulus sex versibus constat, quorum characteres, in quinque primis circa 0^m,07 alti, in versu sexto autem dimidio breviores sunt. Scriptura, inchoata et rudis, palæographis recentiorem suam ætatem indicat. Exemplar, ni fallimur, spurium, maximi tamen pretii est, quum monumentum, certum et perditum, ejus beneficio ab oblivione vindicatum fuerit. Animadvertite in marginibus, a recta versus quarti et versus quinti, duo ornamenta invenusta et inania.

In tabula nostra vicesima imaginem ab ectypo chartaceo solis luce expressam invenies.

De titulo egerunt: Franz PRÆTORIUS, *Hinjarische Inschriften*, in *Zeitschrift der deutschen morgenl. Gesellschaft*, XXVI (1872), p. 417-425, cum tabula. — D. H. MÜLLER, *Hinjarische Studien*, *ibid.*, XXX (1876), p. 698.

Hæc leguntur:

ⲚⲠⲠⲠⲚⲟ ⲛⲁⲩⲩⲁ ⲓⲩⲠ	1	בהל אחצן ורנבם
ⲁⲗⲛ ⲭⲛⲠⲁⲛ ⲓⲛ ⲓⲪⲓ	2	יזל די אכנת ברא
ⲛⲠⲗⲩⲩ ⲛⲗⲓⲗⲩⲩⲟ ⲟ	3	ו והשקרן מחרבן
ⲗⲓⲛⲁⲛ ⲓⲛⲗⲓⲛⲁⲛ ⲛⲛⲁⲛⲁ	4	כוכבן במקם אלמק
ⲟⲓⲩⲁⲛⲗⲓⲛⲁⲛ ⲟⲛⲛⲗⲓⲛⲁⲛ ⲟⲩ	5	הו ורתרו בשמסהכו
ⲛⲁⲛⲗⲓⲛⲁⲛⲁⲛ	6	תעברודאכ

Versus 1. Nomen proprium בהל = arabice باهل (cf. *baħla* بنت صعب apud Wüstenfeld, *Register*, p. 104), in titulis Hal. 51, v. 20, et 333, sed cum *mimatione* (בהלם) occurrit. Hommel בהל pro בהג in Hal. 237, v. 2, legendum esse suspicatur; vide ejus librum, cujus adjumento grammatica et interpretatio titulorum yemenensium optime processerunt, *Süd-Arabische Chrestomathie* dictum (München, 1893), p. 97. — אהצן «firmissimus», cognomen, aliquando etiam ut nomen proprium usurpatur; vide supra, p. 65, necnon opus, omni laude dignum, J. H. Mordtmanni, *Hinjarische Inschriften und Alterthümer* (Berlin, 1893), p. 58. — Etsi lectio ultimi vocabuli non patet, non dubitamus nomen proprium רנבם huc esse afferendum, de quo vide supra, p. 122.

Versus 2. יזל, cognomen in tituli Glaseriani 204 versu 1 certum, in Halevyano 70 probabile, ut nos

monet Mordtmann. Comparandum ²أزل, antiquum urbis Šan'a'i fortasse nomen (supra, p. 1). — די, status constructus dualis; cf. D. H. Müller, *Epigraphische Denkmäler aus Arabien*, p. 29-31; J. H. Mordtmann, *Hinjarische Inschriften*, p. 32 et 62; *id.*, *Beiträge zur minäischen Epigraphik* (Weimar, 1897), p. 24; Hommel, *Süd-Arabische Chrestomathie*, p. 15. — אכנת nomen tribus vel urbis; cf. ²وادی أبنة, apud Al-Hamdānī, *Djazirat al-ʿArab*, p. 74; necnon apud Arabas أبان, vide *ibid.*, p. 123, 126, 144, 145, 178; Al-Bakrī, *Mu'djam*, p. 63-64; Yākūt, *Mu'djam*, I, p. 75-77; Wüstenfeld, *Register*, p. 1-2.

Versus 3. מחרבן = מחרבן D. H. Müller «sacrarium» vertit; cf. ejus *Hinjarische Studien*, in *Zeitsch. d. deutschen morgenl. Gesellsch.*, XXX, p. 704. Bā'um Sabæorum mīmo Arabum sæpe respondere persuasum habemus; hanc in-

terpretationem igitur probaremus, nisi מהרם in titulis ubique, excepto hoc unico loco, sensu sacrarii occurreret. Vide quæ similibus supra (p. 66) objecimus. Adde Kaukabânium (v. 4) arcem (حصن) et castellum (قصر) potius fuisse quam sedem sanctam (حرام vel محرم); cf. Al-Hamdâni, *Djazîrat al-'Arab*, p. 107 et 195; Yâkût, *Mu'djam*, IV, p. 327. Provocamus ad radicem حَرَبٌ «pugnare» colligendam, מהרב «propugnaculum» significante. Quæ designatio urbi munitissimæ Kaukabâno convenit.

Versus 5. Mirare præpositionem ב post רהרו ante deæ nomen quæ cum deo Īmaḳḳâho particeps consecrationis fit, quum רהר duos accusativos præcedere soleat, priorem dei, alterum voti suscepti.

Versus 6. Quid sibi velit העברודאב uno tenore sine linea separationis scriptum in dubio hæremus. Mordtmann (Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 49) nostrum העבר epitheton esse deæ Solis, collato יעבר, cognomine hominis in O. M. 12, v. 1, contendit. Nunc autem העברודאב a præcedentibus omnino sejungendum esse persuasum habet; vide *Himjarische Inschriften*,

p. 56 et 77. Prætorius, qui העצר legebat, hoc epitheto עצרן בעלה in tituli Musei Britannici 32 versu 2 æquiparavit. Quod minime probamus. Etenim, si assentiremur, res deæ Soli dedicata titulo abesset et verbum רהר necessario accusativo careret. Compositione העברודאב igitur oportet consecratum numini significari. Pars secunda ודאב, nomen proprium hominis, in titulo 33 (supra, p. 51) perspicuum, de quo nomine vide H. Derenbourg, *Les monuments sabéens et himyarites de la Bibliothèque nationale*, p. 40. Statu constructo ודאב pendet a parte priori העבר, formatione nominis appellativi quæ eandem speciem ac החרג, הטור, המלא, העלי, etc., exhibet. Radix עבר in geographia Yemini apparet; sic in عَبْرَاء, عَبْرَاء, عَبْرَاء; cf. Al-Hamdâni, *Djazîrat al-'Arab*, p. 169, 162 et 97. Arabice عَبْرَة, عَبْرَاء, عَبْرَاء, عَبْرَاء terram multis arboribus consitam et generaliter omnem terram (عُبار = pulvis) designant. Inde, non meliora assecuti, העברודאב intelligimus: «prædium Wadd'abi», quum Wadd'ab hoc solum, a nomine prisca domini deinceps appellatum, olim possederit.

Vertimus igitur, scripturæ aliquantulum diffidentes :

- 1 *Bahil Aḥsan et Rabîb*
- 2 *Yazîl, Abnatenses ambo, condiderunt et texerunt propugnaculum*
- 3 *Kaukabânium potentia Īmaḳḳâ-*
- 4 *hi. Et consecraverunt in honorem Solis suæ*
- 5 *prædium Wadd'abi.*

107

Glaser, 76 et 86.

(TAB. XX.)

Titulus ineditus, cujus non solum ectypum chartaceum Eduardi Glaser opera confectum, sed etiam duo apographa penes nos sunt, unum Ḥayyimi Ḥabšûši האבשוש היים Şan'anensis (Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 9), nobiscum ab Eduardo Glaser communicatum, alterum ipsius Glaseri. Lapis, 0^m,28 altus, 1^m,26 latus, nunc super portam horrei (شونة) publici Kaukabânensis positus, muro quum insereretur, inversus fuit. Characteres tituli, duobus versibus constantis, amplissime et magnificissime, more monumentorum ad architecturam pertinentium, sunt exsculpti.

In tabula nostra vicesima imaginem ectypi chartacei ad tertiam partem contractam invenies. Hæc leguntur :

.. 40 | 428040 | 094π | 4224 | 94π | 24ḥ | 490ḥ | 04π | 11. . . 1
 .. 21004 | 02474 | 014π | 217ḥ20 | X009π | 20740. . . 2

Quæ hebraicis litteris :

לָל | בְּנוֹ | אַעִיָן | אַדָם | בְּנֵי | הַמְדָן | בְּנֵי | וְהוֹתָרָן | וְהָאֵל ¹
 וְכַרְפָם | בִּיפְעָת | וּמַאנְלָם | בַּחֲלָף | הַגְרָהֶמוֹ | נִטְעָם ²

Versus 1. Nonnulla a dextera et a sinistra desiderantur. Quod nomen proprium sub terminatione לָל lateat ignoramus; cf. העלל in tituli 6 versu 2; ילל | שְהַר, regem Ḳatabāni, apud Hal. 504, v. 4 (Hommel, *Süd-Arab. Chrest.*, p. 95); הלל | כְּבֵר epitheta honorifica in tituli 80 versu 13. — De tribu אַעִיָן vide Glaser 859, v. 5, apud J. H. Mordtmann, *Himjarische Inschriften*, p. 22, necnon obliviscere tribus A'yan ibn Ḍoubai'a apud Wüstenfeld, *Register*, p. 51. — אַדָם «vassali», quemadmodum supra (p. 49, 119 et alias) vertimus, obstante nunc Mordtmanno in *Himjarische Inschriften*, p. 58. — Sub fine supplendum וְהוֹתָרָן; cf. supra, p. 27.

Versus 2. כַּרְפָם «cisterna», ut nos monent D. H. Müller, *Siegfried Langer's Reiseberichte*, p. 29, adn. 3, et in *Wiener Zeits. für die Kunde des Morg.*, II, p. 187, titulum Glaserianum 286 interpretatus, assentiente Hommelo, *Süd-Arab. Chrest.*, p. 127, et collato كَرِيفَ خَوْلَانَ apud Al-Hamdāni, *Djazirat al-'Arab*, p. 69. Idem vocabulum, cum בַּר «puteus» conjunctum, apud Glaser, 73, v. 2, occurrit; in lapide inedito inter thesauros Musei Luparensis servato; necnon in tituli Glaseriani 877 versu 6, de quo vide J. H. Mordtmann, *Himjarische Inschriften*, p. 35 et 67. Recordare etiam de nomine proprio hominis כַּרְפָם in tituli 40 v. 3. — יפעה, nomen proprium loci sine dubio, sic ob altitudinem appellati; cf. יַעֲעַ et יַעֲעַ «collis» et quæ ad tituli 88 versus 5 et 6 adnotavimus. Urbs יַעֲעַ in tractu Yemeni Al-Ma'āfir dicto in supplemento Yāqūti (V, p. 32) commemoratur. Hamdānensium autem coloniæ tempore Prophetæ Muḥammadi, hoc est principio seculi septimi nostri, etiam nunc in hac regione montium magis meridionali plu-

rimum valebant; vide Sprenger, *Die alte Geogr. Arabiens*, p. 311-313. Utrum Yafā'at hujus tituli urbi Yafā'at provinciæ Ma'āfir sit assumulandum annon, in dubio relinquimus. — מאנלם «stagnum», arabice مَائِلٌ, apud Yemenenses præcipue usurpatum, ut animadvertit Niebuhr; cf. Dozy, *Supplément aux dictionnaires arabes*, I, p. 11. Singulare hic primum occurrit; plurale מאנלה in tituli Ḥiṣn Gurābi v. 7 Mordtmann et Müller jamdudum agnoverunt; vide D. H. Müller in Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 104; J. H. Mordtmann in *Zeitsch. der deutsch. morgenl. Gesellsch.*, XXXIX (1885), p. 231 et 234. Cf. etiam المَائِلُ = البركة العظيمة apud Yāqūt, *Mu'djam*, IV, p. 379, et المَائِلِيَّة in itinere inter Adenum et Mekkam, apud Al-Hamdāni, *Djazirat al-'Arab*, p. 188. — Vocabulo חֲלָף provinciam (مُخَلَّف) appellari nuper contendimus (J. et H. Derenbourg, *Études*, 1, p. 25-30) et nunc etiam asseveramus. Aliam viam instituit Mordtmann in *Himjarische Inschriften*, p. 65. A quo discedimus, quum הַרְדָן «caput provinciæ», sequente proprio urbis nomine, in ceteris exemplis post חֲלָף adhiberi soleat. — נטעם, nomen urbis in provincia præcipuæ; cf. נטעהן et נטעההמו in tituli 40 versibus 2-4, necnon propria aquæ profluentis et urbis nomina نَطَاع apud Al-Hamdāni, *Djazirat al-'Arab*, p. 176, 178 et 231; Al-Bakrî, *Mu'djam*, p. 579 et 725; et نَطَاع, nomen vici apud Yāqūt, *Mu'djam*, IV, p. 791; denique נטע apud Hal. 366. Omnino sejungendum est נטע pro נטע scriptum in Glaser 875, v. 10, et 880, v. 3, utroque a Mordtmanno in *Himjarische Inschriften*, p. 33 et 36-37, edito; cf. supra, p. 175.

Verte, si lubet :

- ¹ [et] לָל, A'yanenses, vassali Hamdānensium, ædificaverunt et fundaverunt et te[xerunt] . . .
 ² et cisternam Yafā'ati et stagnum in provincia urbis suæ Natā'

108

Glaser, 87.

(TAB. XXI.)

Scripturæ quas, sub numeris 108-121, vicissim porrigimus, nulla arte impressæ, super Gail al-Ḳât, in latere orientali saxi Kaukabânensis, nunc exstant. Multa, auctore Glasero, in unoquoque horum titulorum desiderantur, quum rupes annis trita damna maxima passa sit. Hæc omnia adhuc inedita. In tabula nostra una et vicesima aliquot inconditi laboris specimina e chartaceis ectypis luce solis expressa invenies.

ⲙⲓⲕⲁⲗⲁⲛⲟ	עמכרב ד	1 Amkarîb ex
ⲛⲏⲁⲕⲁⲗⲁⲛⲟ	סרונן	2 As-Sarawâno.

Versus primus cum tituli Halevyani 109 versu primo plane congruit. — In nomine proprio sequente, quo origo ‘Amkarîbi indicatur, de littera prima ambigitur.

סרונן præsentimus, quum السَّوَانِ et سَرَوٍ de montibus Yemeni peculiariter adhibeantur. סרונן = السَّرَوَانِ apud Yâkût, *Muʿdjam*, III, p. 85.

109

Glaser, 88.

Hæc in schedis Glaseri leguntur, quæ fortasse cum inferiore tabula XXI sunt colligenda :

ⲙⲓⲕⲁⲗⲁⲛⲟ	ⲕⲙⲁⲙⲟ	1
ⲛⲏⲁⲕⲁⲗⲁⲛⲟ	ⲙⲗⲁⲛⲏⲁ	2
ⲛⲏⲁⲕⲁⲗⲁⲛⲟ ⲛⲏⲁⲕⲁⲗⲁⲛⲟ	ⲛⲏⲁⲕⲁⲗⲁⲛⲟ ⲛⲏⲁⲕⲁⲗⲁⲛⲟ	3
ⲛⲏⲁⲕⲁⲗⲁⲛⲟ	ⲕⲙⲁⲙⲟ	4

Versus 1. Ni fallimur, initium tituli possidemus. Nomen voventis ⲕⲙⲁⲙⲟ forma plenior nominis ⲕⲙⲁⲙ (Hal. 243, v. 5 et 12). — Sequebatur cognomen voventis a wâwo incipiens. — Quum versu 3 integro moneamur versum unumquemque decem vel undecim litteris constare, lineam separationis et ḡ sub fine versus supplemus.

Versus 2. Vocabulo composito ⲙⲗⲁⲛⲏⲁ origo voventis significatur; de loco Milḥ dicto, vide Hal. 478, v. 5; 520, v. 8 (ⲙⲗⲁⲛⲏⲁ | ⲙⲗⲁⲛⲏⲁ); 559; 560, in his duobus ultimis ⲙⲗⲁⲛⲏⲁ « urbs magna » nomen Milḥ præcedente; necnon indicem geographicum D. H. Muelleri ad Al-

Hamdâni, *Djazîrat al-ʿArab*, II, p. 108 b; et Homuel, *Sûd-Arab. Chrest.*, p. 99, 105 et 134. — Quidni deinde . . . ⲙⲗⲁⲛⲏⲁ?

Versus 3. ⲛⲏⲁⲕⲁⲗⲁⲛⲟ perspicuum, etsi apographum erroribus non caret. Mirare formam tâwi insolitam. — Cui deæ fiat dedicatio non omnino liquet. ⲛⲏⲁⲕⲁⲗⲁⲛⲟ apud Halévy 176, v. 2, legitur, de qua dea solari D. H. Müller in Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 58-59, disseruit. Adde Milḥ et Barrân simul apud Al-Hamdâni, *Djazîrat al-ʿArab*, p. 83 et 109, commemorari. Itaque hoc deæ nomen nobis placeret, nisi hâʿum apographi

retinere satius haberemus. רת | הרן «*dea Hírrânensis*» legimus. Nullam equidem deam in sacrario Hírrâno dei Īlmaḳḳâhi (supra, p. 105) cultam tituli hactenus noti exhibent; sed de Hírrâni diis (Hal. 199, v. 3; Hommel, *Süd-Arab. Chrest.*, p. 117) et templis (Hal. 365, v. 2) refertur. In hoc loco רת | הרן «*templa Hírrâni*» legimus, collato אביתת in versibus 1 et 2 tituli minæi Ægyptii; cf. H. Derenbourg, *Une épitaphe minéenne d'Égypte*, in *Journal asiatique*, 1893, II, p. 519; ejusdem *Nouveau mémoire sur l'épitaphe minéenne d'Égypte* (Paris, 1895), p. 15. Nihil obstat quin *dea Hírrânensis*

in urbe sacra adytum suum, cultus solaris sedem, donis liberalibus ornatum, templo Īlmaḳḳâhi vicinum, pietati hominum proposuerit.

Versus 4. Forma litterarum primæ et secundæ singulari et contextu adducimur ut נפסהו restituamus; vide tituli 37 versum 1. — Titulus vocabulis duobus וולדהו וקניהו probabiliter terminabatur; cf. Fresnel 56, v. 1; tit. 37 v. 2; 126 v. 7; titulos Glaserianos 873, v. 2-3; 878, v. 2-4, in Museis Berolinensibus servatos et a J. H. Mordtmanno descriptos in *Himjarische Inschriften*, p. 31 et 35-36.

Omnibus bene perpensis, titulum his non absimilem fuisse præsentimus :

ד .] ו []	המהס	1	<i>Hamah Wa[. . . . Dhát-</i>
... כ] ז	מלה	2	<i>Milh, f[lius i,</i>
קני דת הרן	הקני	3	<i>consecravít Dhát-Hírrâno</i>
נפסהו וולד	נפסהו	4	<i>semetipsum [et liberos</i>
הו וקניהו	הו וקניהו	5	<i>[suos et bona sua].</i>

110

Glaser, 89.

(TAB. XXI.)

Hæc partim informia in ectypo chartaceo apparent, quod Glaser nobiscum communicavit et quod luce solis exprimi in tabula nostra una et vicesima curavimus :

א > 1 0 א	כר ל . תו	1
זזזזזזזז	קטנהקני	2
· XH	דת	3
אזזזזזזזזז	ונטה . . . רת	4
•	ן	5

Plurima in hoc titulo obscura. Sub primis litteris nomen proprium כרבעתה subodoratur. — In secundo versu הקני «*consecravít*» perspicuum. — Deam רת | הרן a tituli 109 versu 3 mutuamur. Quidni deinde נפסהו | וקניהו, collato etiam titulo 109? — Versus quarti characteres duo ultimi רת clare apparent; inde complemus

audacter במהנרת, plurale in Hal. 147, v. 11, quod D. H. Müller (Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 104) «*fines*» vertit; cf. وجر eodem sensu adhibitum apud Al-Hamdâni, *Djazirat al-Arab*, p. 93, v. 18. — Fortasse wâw versus quinti e כוכבן superest; vide tituli 106 versum 4.

Incerta lege et verte, si lubet :

כרבעתה [] ו	1	<i>Karib'athat W</i>
הקני ······	2consecravit
דת [] הרן נפסהו	3	<i>Dhāt[-Hirrāno semetipsūm</i>
ו]קניהו במחגרה	4	<i>et] bona sua in finibus</i>
כ]ו[ככז	5	<i>K]au[kabāni.</i>

111

Glaser, 90.

(TAB. XXI.)

In ectypo chartaceo, quod industriæ Glaseri debemus et quod in tabula nostra una et vicesima luce solis impressum invenies, legitur :

<table border="0"> <tr> <td> <table border="0"> <tr> <td>ו</td> <td>ז</td> <td>ח</td> <td>ט</td> <td>י</td> <td>יא</td> <td>יב</td> <td>יג</td> <td>יד</td> <td>טו</td> <td>טז</td> <td>יז</td> <td>יח</td> <td>יט</td> <td>כ</td> <td>כא</td> <td>כב</td> <td>כג</td> <td>כד</td> <td>כה</td> <td>כו</td> <td>כז</td> <td>כח</td> <td>כט</td> <td>ל</td> </tr> <tr> <td>ו</td> <td>ז</td> <td>ח</td> <td>ט</td> <td>י</td> <td>יא</td> <td>יב</td> <td>יג</td> <td>יד</td> <td>טו</td> <td>טז</td> <td>יז</td> <td>יח</td> <td>יט</td> <td>כ</td> <td>כא</td> <td>כב</td> <td>כג</td> <td>כד</td> <td>כה</td> <td>כו</td> <td>כז</td> <td>כח</td> <td>כט</td> <td>ל</td> </tr> </table> </td> <td> <table border="0"> <tr> <td>ו</td> <td>ז</td> <td>ח</td> <td>ט</td> <td>י</td> <td>יא</td> <td>יב</td> <td>יג</td> <td>יד</td> <td>טו</td> <td>טז</td> <td>יז</td> <td>יח</td> <td>יט</td> <td>כ</td> <td>כא</td> <td>כב</td> <td>כג</td> <td>כד</td> <td>כה</td> <td>כו</td> <td>כז</td> <td>כח</td> <td>כט</td> <td>ל</td> </tr> <tr> <td>ו</td> <td>ז</td> <td>ח</td> <td>ט</td> <td>י</td> <td>יא</td> <td>יב</td> <td>יג</td> <td>יד</td> <td>טו</td> <td>טז</td> <td>יז</td> <td>יח</td> <td>יט</td> <td>כ</td> <td>כא</td> <td>כב</td> <td>כג</td> <td>כד</td> <td>כה</td> <td>כו</td> <td>כז</td> <td>כח</td> <td>כט</td> <td>ל</td> </tr> </table> </td> </tr> </table>	<table border="0"> <tr> <td>ו</td> <td>ז</td> <td>ח</td> <td>ט</td> <td>י</td> <td>יא</td> <td>יב</td> <td>יג</td> <td>יד</td> <td>טו</td> <td>טז</td> <td>יז</td> <td>יח</td> <td>יט</td> <td>כ</td> <td>כא</td> <td>כב</td> <td>כג</td> <td>כד</td> <td>כה</td> <td>כו</td> <td>כז</td> <td>כח</td> <td>כט</td> <td>ל</td> </tr> <tr> <td>ו</td> <td>ז</td> <td>ח</td> <td>ט</td> <td>י</td> <td>יא</td> <td>יב</td> <td>יג</td> <td>יד</td> <td>טו</td> <td>טז</td> <td>יז</td> <td>יח</td> <td>יט</td> <td>כ</td> <td>כא</td> <td>כב</td> <td>כג</td> <td>כד</td> <td>כה</td> <td>כו</td> <td>כז</td> <td>כח</td> <td>כט</td> <td>ל</td> </tr> </table>	ו	ז	ח	ט	י	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל	ו	ז	ח	ט	י	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל	<table border="0"> <tr> <td>ו</td> <td>ז</td> <td>ח</td> <td>ט</td> <td>י</td> <td>יא</td> <td>יב</td> <td>יג</td> <td>יד</td> <td>טו</td> <td>טז</td> <td>יז</td> <td>יח</td> <td>יט</td> <td>כ</td> <td>כא</td> <td>כב</td> <td>כג</td> <td>כד</td> <td>כה</td> <td>כו</td> <td>כז</td> <td>כח</td> <td>כט</td> <td>ל</td> </tr> <tr> <td>ו</td> <td>ז</td> <td>ח</td> <td>ט</td> <td>י</td> <td>יא</td> <td>יב</td> <td>יג</td> <td>יד</td> <td>טו</td> <td>טז</td> <td>יז</td> <td>יח</td> <td>יט</td> <td>כ</td> <td>כא</td> <td>כב</td> <td>כג</td> <td>כד</td> <td>כה</td> <td>כו</td> <td>כז</td> <td>כח</td> <td>כט</td> <td>ל</td> </tr> </table>	ו	ז	ח	ט	י	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל	ו	ז	ח	ט	י	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל	<table border="0"> <tr> <td>הען והופן ר' חיז</td> <td>1</td> </tr> <tr> <td>יום ר' בן בני חנן </td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>הקני תקטהרן מהרתהמו</td> <td>3</td> </tr> </table>	הען והופן ר' חיז	1	יום ר' בן בני חנן	2	הקני תקטהרן מהרתהמו	3
<table border="0"> <tr> <td>ו</td> <td>ז</td> <td>ח</td> <td>ט</td> <td>י</td> <td>יא</td> <td>יב</td> <td>יג</td> <td>יד</td> <td>טו</td> <td>טז</td> <td>יז</td> <td>יח</td> <td>יט</td> <td>כ</td> <td>כא</td> <td>כב</td> <td>כג</td> <td>כד</td> <td>כה</td> <td>כו</td> <td>כז</td> <td>כח</td> <td>כט</td> <td>ל</td> </tr> <tr> <td>ו</td> <td>ז</td> <td>ח</td> <td>ט</td> <td>י</td> <td>יא</td> <td>יב</td> <td>יג</td> <td>יד</td> <td>טו</td> <td>טז</td> <td>יז</td> <td>יח</td> <td>יט</td> <td>כ</td> <td>כא</td> <td>כב</td> <td>כג</td> <td>כד</td> <td>כה</td> <td>כו</td> <td>כז</td> <td>כח</td> <td>כט</td> <td>ל</td> </tr> </table>	ו	ז	ח	ט	י	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל	ו	ז	ח	ט	י	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל	<table border="0"> <tr> <td>ו</td> <td>ז</td> <td>ח</td> <td>ט</td> <td>י</td> <td>יא</td> <td>יב</td> <td>יג</td> <td>יד</td> <td>טו</td> <td>טז</td> <td>יז</td> <td>יח</td> <td>יט</td> <td>כ</td> <td>כא</td> <td>כב</td> <td>כג</td> <td>כד</td> <td>כה</td> <td>כו</td> <td>כז</td> <td>כח</td> <td>כט</td> <td>ל</td> </tr> <tr> <td>ו</td> <td>ז</td> <td>ח</td> <td>ט</td> <td>י</td> <td>יא</td> <td>יב</td> <td>יג</td> <td>יד</td> <td>טו</td> <td>טז</td> <td>יז</td> <td>יח</td> <td>יט</td> <td>כ</td> <td>כא</td> <td>כב</td> <td>כג</td> <td>כד</td> <td>כה</td> <td>כו</td> <td>כז</td> <td>כח</td> <td>כט</td> <td>ל</td> </tr> </table>	ו	ז	ח	ט	י	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל	ו	ז	ח	ט	י	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל								
ו	ז	ח	ט	י	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל																																																																																					
ו	ז	ח	ט	י	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל																																																																																					
ו	ז	ח	ט	י	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל																																																																																					
ו	ז	ח	ט	י	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל																																																																																					
הען והופן ר' חיז	1																																																																																																												
יום ר' בן בני חנן	2																																																																																																												
הקני תקטהרן מהרתהמו	3																																																																																																												

Versus 1. הען, nomen proprium hominis, de quo vide tituli 2 versum 1. — והופן, nomen proprium hominis theophorum decurtatum ex הופאל vel ex הופעתה, *nūnatiōne* nominis divini locum tenente. — Tertium nomen, להין (cf. Hal. 243, v. 7, fortasse 669), brevior forma pro להיעתה, ut הופן pro הופאל vel הופעתה.

Versus 2. Legimus : וח'יום. De hoc nomine proprio hominis, vide quæ ad tituli 6 versum 4 adnotavimus. — Deinde complemus |ו]ראבן, nomen proprium, modo tribus, modo hominis; cf. tituli 37 versum 5, supra, p. 58; Ed. Glaser, *Geographie Arabiens*, p. 143 et 289; J. H. Mordtmann, *Himjarische Inschriften*, p. 44. Nec infitiamur fortasse ריבן esse legendum, collato ריבם in tituli 73 v. 1. — Quidni deinde חנן |בנו | חנן? Cf. אהנן idem sonans «Hananenses» in O. M. 1, v. 2, apud Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 10-11; necnon in titulo 14 Bibliothecæ Maximæ Parisiensis, v. 2, apud H. Derenbourg, *Les monuments sabéens*, p. 25. Singulare

הנני «Hananensis» ne omittas; cf. Mordtmann, *Die himjarischen Inschriften im Tschinili Kiöschk*, in *Zeitschrift d. deutschen morgenl. Gesellschaft*, XXXIII, p. 487, et ibidem tabulam 3.

Versus 3. הקני] «consecraverunt» sine dubio restituendum. Sequebatur nomen dei vel deæ cui fiebat consecratio. Etsi spatium majus et characteres plures tali conjecturæ obstant, attamen provocamus ad deam דתהרן in tituli 109 versu 3, fortasse in tituli 110 versu 3, occurrentem. — Quod ad מהרתהמו ipsorum oblata designans, attinet, nescimus utrum «fines suos», sicut in tituli 110 versu 5 sit legendum, an מהרמהמו «sacraria sua», quum plurale מהרמה in Hal. 542, v. 1; fortasse in Hal. 541, v. 1; certe sub forma eodem suffixo aucta מהרמהמו in Glaser 868, v. 5, occurrat; cf. D. H. Müller in Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 103-104; Mordtmann, *Himjarische Inschriften und Alterthümer*, p. 29.

His præmissis, sic legimus et vertimus :

הען והופן ו]ל[חיז	1	<i>Hā'ān, et Hauf, et Leḥī,</i>
וח'יום ו]ר[א]בן בן בני חנן	2	<i>et Ha]iūw[, et] Ru'bān, Hananenses,</i>
הקני ו] דת הרן מהר ב]ההמו	3	<i>consecra[verunt Dhāt]-Hirrāno sac[ra]riā sua.</i>

112

Glaser, 91.

Hæc, auctore Glasero, in saxi culmine albo atramento inscripta sunt, inverso autem ordine ita ut scriptura a sinistra ad dexteram tenderet, quod e forma litteræ *ddl* patet :

→ 𐤀𐤁𐤁𐤁𐤁 𐤀𐤁𐤁𐤁𐤁

Nomen proprium 𐤀𐤁𐤁𐤁𐤁 𐤀𐤁𐤁𐤁𐤁 Sa'd'awwam comperte agnoscimus, de quo vide D. H. Müller, in *Zeitschrift der deutschen morgenl. Gesellschaft*, XXX, p. 116;

O. M. 1, v. 1, apud Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 10 et 12; cf. 𐤀𐤁𐤁𐤁𐤁 in tituli 1 versu 2, supra, p. 6.

113

Glaser, 92.

Ibidem atramento colorato scripta Glaser legit et nobiscum communicavit :

. . 𐤀𐤁𐤁 𐤀𐤁𐤁	1 𐤀𐤁𐤁 𐤀𐤁𐤁
. . 𐤀𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁	2 𐤀𐤁𐤁 𐤀𐤁𐤁𐤁𐤁
. . 𐤀𐤁 𐤀𐤁	3 1 𐤀𐤁 𐤀𐤁

Versus 1. Initio non dubitamus quin nomen proprium 𐤀𐤁𐤁, sicut in tituli 111 versu primo sit legendum. — Sequebatur cognomen tertiæ personæ imperfecti quartæ formæ speciem exhibens, cujus perfecto nomen ipsum constabat, si talia suspicari licet, nempe 𐤀𐤁𐤁; vide quæ ad tituli 2 versum 1, supra, p. 10, adnotavimus. — Supplemus deinde : 𐤀𐤁 | 𐤀𐤁.

Versus 2. Quem sic restituimus : 𐤀𐤁𐤁 | 𐤀𐤁𐤁𐤁𐤁, nomen proprium patris 𐤀𐤁 a tituli 111 versu 2 mutuati, et locum 𐤀𐤁 Yemenensem, apud Arabum geographos

𐤀𐤁𐤁, huc afferendum esse opinati, de quo vide Al-Hamdāni, *Djazīrat al-'Arab*, p. 125, v. 26; Al-Bakri, *Mu'djam*, p. 383 et passim; Yâkût, *Mu'djam*, II, p. 819.

Versus 3. Consecratio fit deæ Dhât-Hirrâno, quemadmodum in titulis 109-111. — Sub fine 𐤀𐤁𐤁, scripturam defectivam pro 𐤀𐤁𐤁 « domum suam », contextu talia commendante, exstitisse cogitamus. Vide tituli 6 versum 3, supra, p. 16-17; necnon D. H. Müller, *Epigraphische Denkmäler aus Arabien*, p. 66, 76, 92.

Inde adducimur ut titulum sic legamus et vertamus :

𐤀𐤁𐤁 𐤀𐤁𐤁 𐤀𐤁 𐤀𐤁	1 <i>Ha'dn Yuhā'i[n], filius Hai-</i>
1 𐤀𐤁𐤁 𐤀𐤁𐤁 𐤀𐤁	2 <i>vi, Dharwensis, con[secravit Dhât-</i>
𐤀𐤁𐤁 𐤀𐤁 𐤀𐤁	3 <i>Hirrâno domum [suam, et. . . .</i>

114

Glaser, 93.

Informia viator in saxo scripsit, eo fere modo :

יִשְׂרָאֵל וְתַתְּ | פְּצַנְכִי אֲ

Quidni יִשְׂרָאֵל Yisrah'îl (Hal. 504, v. 1; 545), quum meliora desperemus?

115

Glaser, 94.

Sequentia, in imo fracta, Glaser nobiscum communicavit :

אחצחע	אבשכם	1 Abûsibâm
אֲחֻצְחַע	אחור ו לקינ	2 Akwar Akydnen[sis.

Nomen proprium אבשכם novum, nisi שבם in tituli 118 v. 1 et שבם (Hal. 118, v. 2) in אבשכם[א sint complenda; cf. עמשכם in Glaser 878, v. 1, apud Mordtmann, *Himjarische Inschriften*, p. 35; nomen loci שבם in tituli 29 versu 5, supra, p. 47; necnon Hamdânensem Šibâm ibn 'Abd Allâh allatum apud Al-Hamdânî, *Djazîrat al-'Arab*, p. 107, v. 3. — אחור = أَحْوَرٌ, hoc est præditus oculis ubi albedo et nigredo mire sociantur, tanquam apud

dorcedes; vide quæ beatus noster Littré, occasione vernaculi *hourî*, in suo *Dictionnaire de la langue française*, p. 2056 *b*, docuit. — אקינן = أَكْيَانٌ «Akÿânensis». Mirare in nostro titulo Šibâm et Akÿân, sicut in nomine arcis, conjuncta; cf. quæ ad tituli 119 v. 2 adnotavimus; vide etiam tituli 125 v. 2. Sejungendum videtur אקינן in tituli 16 v. 3, quem Mordtmann in *Zeitschrift d. deuts. morgenl. Gesellschaft*, XXX, p. 293 edidit.

116

Glaser, 95.

Hæc, partim perspicua, partim corrupta, Glaser exscripsit :

Ⲡⲩⲱⲟ	רִם 1
. . XXH!K4K	הקני לתת 2
ⲟⲩⲭⲟ	רתהו 3

In versu primo fortasse וה[ב]ם legendum; cf. tituli 91 versum 1, ubi ואהו «et fratres ipsius», quod cum nostro titulo congruit. — Lege deinde : הקני | לתת : הרן : «consecravit Dhât-Hirrâno», collatis titulis 109-111;

113. — Complemus הרתהו «prædium suum». Hujus vocabuli exempla conguessit J. H. Mordtmann, *Himjarische Inschriften*, p. 8-9. Vide etiam tituli 24 versum 4 et quæ ad hunc titulum adnotavimus.

Legimus igitur et vertimus :

וה [ב]ם ו אחהו	1	<i>Wah</i> [b, cum fratribus suis,
הקני דת [הרן	2	<i>consecravit Dhât-[Hirráno</i>
ה [רתהו ו	3	<i>præ]dium suum, [et suum.</i>

117

Glaser, 96.

Linea punctis notata, qua versus uterque in duas partes dividitur, saxi rimæ respondet, et Glaser dubitavit characteresne a dextera et a sinistra lineæ ex uno et eodem titulo manaverint annon. Hæc leguntur :

אחאח : אהא	1	דראם : נעס
אחאח : אהא	2	זוח : הווע
.....	3
.....	4

Versus 1. דראם, nomen proprium hominis; cf. דראן, cognomen in Hal. 353, v. 3, et in Bombay 3 = Pri-deaux 6, v. 1; דראכרב, nomen proprium apud Hal. 504, v. 1 et 2; עמררא in Glaser, 334, v. 1 (H. Derenbourg, *Yemen Inscriptions*, in *The Babylonian and Oriental Record*, I, p. 202; separatim excusum, p. 22); אלדרא, nomen proprium item apud Hal. 534, v. 1. — Si titulum fractum unius tenoris fuisse, ut opinamur, credis, lege

deinde ד [נעס] «Na'mânensis» et confer quæ ad tituli 37 versum 4 adnotavimus.

Versus 2. Provocamus ad legendum הרוה «dilatavit» de quo respice ad commentationem in J. et H. Derenbourg, *Études*, I, p. 20. Sequebatur fortasse הור «receptacula aquæ», ut supra, p. 64, in tituli 40 v. 2, vertimus; vide etiam quæ illic, p. 65, disseruimus. Finis, quem desideramus, ad architecturam etiam pertinebat.

Lege ergo et verte, si lubet :

דראם [ד] נעסן	1	<i>Dhara' Na'mân[ensis</i>
הרוה [ר] [ר] [ר]	2	<i>dilatavit receptacula [aquæ] et . . .</i>
.....	3
.....	4

118

Glaser, 97.

Obscura et commemoratione minime digna nobis tradidit Ed. Glaser :

אחאח : אהא	1	ש'ם סה תק
אחאח : אהא	2	ש' עו

Eadem præsentimus quæ in titulo 115 occurrerunt. Quidni | אקנינ | אהור | אב[שבם, secundo versu a | ינ | in-
cipiente? Fortasse deinde supplendum בן|אל|עו, sicut in Hal. 643, v. 2.

Hæc igitur incerti legimus et vertimus :

אב[שבם אהור אק	1	Abû]sibdm Ahwar Ak-
ינ בן אל עו	2	yân]ensis, filius Îl'azzi.

119

Glaser, 98.

(TAB. XXI.)

Hæc in ectypo chartaceo leguntur, quod in tabula nostra una et vicesima luce solis expressum invenies :

אֵלְקָדָם | אֵלְקָדָם | אֵלְקָדָם 1
 אֵלְקָדָם | אֵלְקָדָם | אֵלְקָדָם 2

Quæ hebraice :

אֵלְקָדָם | אֵלְקָדָם | אֵלְקָדָם 1
 אֵלְקָדָם | אֵלְקָדָם | אֵלְקָדָם 2

Versus 1. Comple : אֵלְקָדָם | אֵלְקָדָם | אֵלְקָדָם « Îlkadam, filius 'Am'anasi, filii i ». De nomine proprio Îlkadam, occasione tituli 48, v. 1, supra, p. 80, satis diximus. Forma אֵלְקָדָם « filius » in hoc versu, ni fallimur, bis repetita, pro solito בן usurpata, apud Phœnices, sed raro occurrit; vide *Corpus inscriptionum semiticarum*, pars prima, I, p. 133-134; cf. etiam arabico sermone أَبْنَى pro أَبْنَى. Omnem difficultatem tolleremus, אֵלְקָדָם in בן corrigentes; quod commendare non audemus. Nomen patris אֵלְקָדָם in epigraphia Yemenensi exemplis non caret; cf. Hal. 156, v. 1; 158, v. 1; 243, v. 10; 244, v. 1; etc.; necnon tituli 13 versum 1; et Mordtmann, *Himjarische Inschriften*, p. 19. Sequebatur nomen avi nunc ablatum.

Versus 2. Provocamus ad legendum « Maximus ministrorum », de qua dignitate supra, p. 159, plura diximus ut in re iterum immorari deceret. Confitemur autem nos potius nunc inclinare ad amplectendam Mordtmanni opinionem vertentis « princeps Akyâni » (*Zeitschrift d. deutsch. morg. Gesellsch.*, XXXI, p. 88), quum Akyâni mentio fiat in titulis ejusdem originis 115 et 118. Nec obliviscere pluralis אֵלְקָדָם | אֵלְקָדָם in tituli 125 versu 2. — Non dubium אֵלְקָדָם | אֵלְקָדָם, sicut in titulis 109-111, 113, 116, sub sequentibus latere. — Ultimum vocabulum אֵלְקָדָם « semetipsum » legimus et vertimus, litteram 'ain (◊) litteræ fî (◊) persimilem esse memores, collato tituli 109 versu 4.

Fave, quæso, his lectis et translatis :

אֵלְקָדָם אֵלְקָדָם אֵלְקָדָם	1	Îlkadam, filius 'Am'anasi, filii [. . . . i,
אֵלְקָדָם אֵלְקָדָם אֵלְקָדָם	2	princeps Akydni, consecravit Dhât-Hirràno semetip[su]m. vel maximus ministrorum

120

Glaser, 99.

Glaser ibidem hæc exscripsit :

... אָזְזִי אֶחָד	אֶבְרָהָם שִׁשְׁעִי	1
אָרְבָּעִים וְשֵׁשׁ	הַחֹפְאֵל	2
ψ	ה	3

Versus 1. Collato tituli 111 versu 2, legimus וְרֵאבֶן | אֶבְרָהָם שִׁשְׁעִי post שִׁשְׁעִי « tribus » in titulo 59, v. 1, Musei Constantinopolitani Tsínili Kiösk occurrit; vide (J. H. Mordtmann) *Musée impérial ottoman. Antiquités himyarites et palmyréniennes. Catalogue sommaire* (Constantinople, 1895), p. 40.

Versus 2. Ante nomen הַחֹפְאֵל perspicuum (Hal. 353,

v. 1; Besson 2, nunc in Museo Luparensi, v. 1; Glaser 282, v. 8, in H. Derenbourg, *Yemen inscriptions*, p. 2-4) conjunctionem *wāw* supplemus, qua etiam sequens nomen proprium introducit, fortasse וְרֵאבֶן אֶבְרָהָם; cf. tituli 37 versus 1 et 2.

Versus 3. הַחֹפְאֵל proponimus, tituli 111 versum 2 iterum commemorantes.

Fragmentum hoc modo legere et vertere tentavimus :

... אֶבְרָהָם שִׁשְׁעִי וְרֵאבֶן	1] et Ru'bân Šasa[ensis(?),
וְרֵאבֶן אֶבְרָהָם שִׁשְׁעִי וְרֵאבֶן אֶבְרָהָם שִׁשְׁעִי	2	..., et] Hauf'il, et Yasma[il,
..... וְרֵאבֶן אֶבְרָהָם שִׁשְׁעִי	3	et] Ha[iv.....

121

Glaser, 100.

Nobiscum Glaser hæc communicavit :

אֶחָד וְרֵאבֶן אֶבְרָהָם שִׁשְׁעִי	הַחֹפְאֵל	1
אֶחָד וְרֵאבֶן אֶבְרָהָם שִׁשְׁעִי	הַחֹפְאֵל	2

Lege הינמת, collato tit. 75 v. 1. — Deinde cognomen אֶחָד a tit. 106 v. 1 mutuamur. — Sequebatur sine dubio וְרֵאבֶן אֶבְרָהָם שִׁשְׁעִי, sine mentione rerum oblatarum, quod fieri posse

J. et H. Derenbourg, occasione titularum 1 et 9 Academiae, D. H. Muellerum secuti, demonstraverunt; cf. *Études*, 1, p. 38-39 et 59-60.

Lege et verte, si lubet :

הַחֹפְאֵל אֶחָד וְרֵאבֶן אֶבְרָהָם שִׁשְׁעִי	1	Hainamat Ah-
אֶחָד וְרֵאבֶן אֶבְרָהָם שִׁשְׁעִי אֶחָד וְרֵאבֶן אֶבְרָהָם שִׁשְׁעִי	2	šan conse[cra]vit.

ARTICULUS II.

ŠIBĀM BAIT AḲYĀN.

122

Glaser, 101.

Haud procul Kaukabāno, Ed. Glaser, extremo novembri anni 1883, Šibāmum Bait Aḳyān se contulit, ubi iter facienti vestigia antiquitatis Yemenensis geographica et epigraphica persequi contigit. De Šibāmo Bait Aḳyān, cf. supra titulos 115, v. 2; 118; 119, v. 2; *Le voyage de M. Éd. Glaser dans l'Arabie méridionale*, in J. et H. Derenbourg, *Études sur l'épigraphie du Yémen*, II, p. 6.

Lapis in angulo domus, a præfecto (مدير) habitatæ, muro insertus, hæc, auctore Glasero, distincte porrigit :

⊙⊙⊙⊙⊙ ע	⊙ וחיוע	1
⊙ עזאג ג	⊙ מרתדם	2

Lege [התר] וחיוע, quod nomen proprium, in tituli nostri 105 versu 4, a nobis ignoratum, illic exstare Mordtmann nos litteris docuit. Sed de titulo 122 quid opus

est plura dicere, quum, sub numero 146 (Glaser, 125), de exemplari pleniore agamus, cujus ectypum chartaceum sole lucis expressum in tabula XXIII invenies?

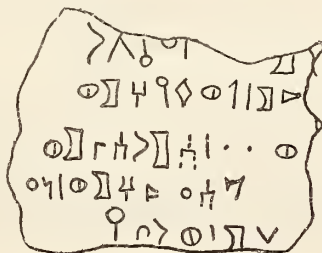
Lege et verte :

⋯⋯⋯ [התר] וחיוע ⊙⋯⋯⋯	1	⋯⋯⋯, et Haiw'a[thtar] . . .
⊙⋯⋯⋯ [ב]נו מרתדם [ב]ניו	2	⋯⋯⋯ Marthaden[ses], con[struxerunt] . . .

123

Glaser, 102.

Lapis septentrionali domus muro inversus insertus est, a terra quinque metra, quemadmodum nunc dicitur, excelsus. Ut titulum coram lapide exscriberet, Ed. Glaser deversorium publicum *simsara* appellatum, maximæ vici portæ vicinum, adiit, unde characteres sibi oppositos, inversis in pristinum statum restitutis, sic delineavit :

De monogrammate primum agemus. Litteris tribus constat inordinatis, scilicet *yôd*, *uîn*, fortasse *bêt*, linea sinistra omissa. Nomen urbis בִּין, Bîn, agnoscere nobis videmur, de qua supra, p. 56, quædam satis apta adnotavimus. Hic etiam דְּבִין præsentimus, eadem monogrammatis ima parte litteris *dhâl* et *bâ* indicatis. Alias cognomen, אַנְמָרַם in nostro titulo nomen proprium voventis esse opinamur.

Versus 1. Fratrum Dhû-Bîni nomina duo enumerantur, prius Nimrân (cf. nomen arcis itidem nuncupatæ apud Halévy 525, v. 1; 538, v. 1; 597 in Bait Nimrân repertum; necnon proprium hominis nomen אַנְמָרַם, de quo vide supra, p. 121), alterum אֲנִי נֹו incipiens, quod

in הו corrigitur, הוֹפֶן legentes, quemadmodum in tituli 111 versu primo.

Versus 2. Quum דְּבִין initio versus prioris restituerimus, quatuor characteres initio posterioris desunt, nempe probabiliter אֶפְן, sequentibus vestigiis litteræ fere omnino deletæ *káf*. Plurale אַבְרָאִיָּם אֶבְרָאִיָּם idem valet quod אַבְרָאִיָּם אֶבְרָאִיָּם in titulo Ma'ribensi Os. 35 = B. M. 33, v. 2 et 3; cf. supra, p. 159, et argumenta quibus, p. 187, mutalam sententiam occasione tituli 119, v. 2, corroboravimus. Dhû-Bîn et ejus frater uterque non solum « principes Akýâni », sed etiam « principes Yasbumi » dicuntur. De « turre Yasbum » supra, p. 80-81, disseruimus; cf. infra, p. 201. Auctores voti nominantur; cetera perierunt.

Quæ quum ita sint, lege et verte, si lubet :

דְּבִין הַיָּמִין		וְהוּ		נִמְרָן		וְאֶחָיו		[דְּבִין]
		אֶבְרָאִיָּם		אֶבְרָאִיָּם		וְיֶשְׁבָּם		פֶּן
							

1 2		Dhû-Bîn], et ejus fratres, Nimrân et Han- fân, prin]cipes Akýâni et Yasbumi, [cousecrauerunt]	Dhû-Bîn
--------	--	--	---------

126

Glaser, 105.

(TAB. XXII.)

Lapis, 1^m,24 altus, 0^m,51 latus, extra easdem publicas urbis Šibâmi ædes inversus insertus est, postis vicem præbens, quo porta domus a sinistra sustinetur. Tituli inediti characteres tritos ectypo chartaceo exprimere quum Glaser tentavisset, operam perdidit, et bona fide nos monuit apographo suo a dextera et in summo minime esse confidendum. Quæ nostra gratia coram lapide exscripsit, in tabula nostra vicesima secunda ex ejus apographo solis luce expressa invenies.

Versus 1. Legimus בְּכַן « quum, quando » hic atque in tituli Halevyani 51, Glaseriani 904, versu primo simillimo, necnon in tituli 131 versu 1. In tribus titulis, Mordtmann, initium penes nos esse confisus, כַּן « sic, ita », ad sequentia relatum, « hæc tribuit et largitus est » significantia, legendum esse opinatur. Quoad conjunctionem בְּכַן, perfectum verbi præcedentem, vide supra, p. 126, 129, 135; Hommel, *Süd-Arab. Chrest.*, p. 50 et 53, ubi alia vocabuli interpretatio commendatur. — Duo verba הַהַר וְהַחַר ad constructionem pertinere nobis videntur. De priore vide tit. 24 v. 4 et quæ, p. 37, adnotavimus. Alterum denominativum e substantivo חַרָּה « prædium »; vide titulum 24 versum 4

et 116 versum 3. Vertimus : « renovavit et terra optima instruxit »; cf. Hal. 51, v. 14, ubi חַרָּה | הַחַר, probabiliter idem significat. — Sequitur nomen proprium regis ædificia renovantis, quod, collato Hal. 51, v. 11 et 12, sic complemus יַדְעָאֵל | בִּינָן | מִלְכָּא | [כַּן] | בְּכַן | בְּכַן | בְּכַן | וְהַחַר | וְהַחַר « Yedî'a'il Bayyin, rex Sabæ, filius Karib'îli Watari ». De hoc rege vide Fresnel 56 = Glaser 481, v. 2; D. H. Müller, *Die Burgen*, II, p. 31 et 41; Ed. Glaser, *Skizze der Geschichte Arabiens*, p. 75 et 76; ejusdem *Die Abessinier in Arabien und Afrika* (München, 1895), p. 34 et 137.

Versus 2. Post proprium regis nomen, auctor eos designat qui reflecto ædificio fruentur. Sunt tribus regi

subditæ, nempe Faisân (sic corrige פוישן פישן, collatis versibus 4 et 9, necnon Hal. 51, v. 3; 154, v. 19) et Bakil (בכלם), sicut in versu 9.

Versus 3. Initium, collato versu 6, hoc modo restituumus : אלו | רערן | אלו | מהרמן | א | «sacrarium Awwam, quod est in urbe Alw»; cf. versum 16, necnon tituli 74 versum 4, supra, p. 111-112. Glaser, *Die Abessinier*, p. 15 : אלו | רערן | אלו | — Quæ sequuntur non plane intelligimus. Coniunctio לכר «ut, ideo ut», composita ex ל + כ + ר, perspicua. — מַיִץ = מַיִץ, cf. Hommel, *Süd-Arabische Chrestomathie*, p. 50, qui hunc præpositionis מַיִץ usum nusquam nisi in titulis recentioribus reperiri conjicit. — אלדי ל = דלהו. Vertimus : «e suo», id est, e bonis suis. — Certo lege vocabulum sequens : רישן, collatis versibus 11 et 15. Quid autem sibi velit dubitamus. Fortasse راس (med. yâ) huc afferendum, quod, auctoribus Arabum lexicographis, «superbe incessit, possessionem occupavit, præfuit», significat. Fortasse potius ריש (cf. Hal. 400, v. 2) pro ראש «caput, princeps» adhibetur et verbum הריש pro הראש «regie agere, largiri» est vertendum. — Complemus deinde : בא | בארץ | «in regione Sabæ».

Versus 4. A verbo סהוצא nova propositio incipit. De hujus verbi sensu, exemplis congestis, J. H. Mordtmann nova attulit, quibus assentimur; vide ejus *Himjarische Inschriften*, p. 23-24. «Se devovit» vertimus, sequente parte subjectiva, quam הים legimus. Hoc proprium hominis nomen, sine *mimatio* תים, Hal. 171, v. 3, occurrit; cf. etiam הימלה in D. H. Müller, *Epigraphische Denkmäler aus Arabien*, LIV, v. 1; LV, v. 1; LVI. Taim auctor tituli votique compos fuisse, et ab ejus nomine titulus exordium cepisse nobis videtur. — Quidni deinde עלה | בן | עלה | פ | רישן? Vide itidem עלה in tituli 67 versu 18; פישן in versibus 2 et 9 nostri tituli. Attamen vide סאולה in Hal. 51, v. 7 et 8.

Versus 5. Inter versum 4 et versum 5 in intervallo duorum versuum sub fine Glaser עת scripsit, quas litteras nihil cum titulo ipso commune habere opinatur. — Nomen dei İlmakḳāh in principio versus evanuit, quod sequebatur infinitivus absolutus וצאן, adverbii instar, «devote». — Coniunctione בר «quod» studii pii causa introducitur. — Dubia dubiis cumulamus, quum certa, imo probabilia, desint. Etenim legimus : הסתר : הסתר | א | ל | מקה | בן | ד | אהל | הסתר | «protexit İlmakḳāh gentiles suos». Si hæc probaveris, mirare verbum novum הסתר = סתר et בן decurtatum e בני, sicut in titulorum 77 v. 3; 80 v. 5; sicut infra in versu 9.

Versus 6. Initium sic supplemus : פ | סהוצא | «Et

quoad Taimum, se devovit». — Sub fine, versum 13 imitati, legimus : ול | ית | «atque pereant». Cf. ימה in Hal. 221, v. 4; 478, v. 17; 485, v. 8.

Versus 7. Lege, collatis versibus 13 et 14 : הא | הפסו | «sua hujus viri persona et bona uxoris suæ, ut sibi gratiam regis conciliet». Quod interest וקניו et קניהו sic in tit. 37 v. 1 et 2 conjunguntur. Quod interest הא | הא | הא | «arabico هذا الإنسان assimilavimus. הא nusquam «tunc temporis» significat, ut asseveraverat D. H. Müller in *Zeitsch. der d. morg. Gesellschaft*, XXIX, p. 615; XXX, p. 687. In tituli Halevyani 49 versu 15 Halévy ipse (*Études sabéennes*, p. 63) הא pronomen demonstrativum esse, hebraici articuli more, agnoverat. Accedunt nova exempla quibus hæc interpretatio confirmatur; vide Hommel, *Süd-Arab. Chrest.*, p. 11, utroque nostri tituli exemplo omissa. אסן decurtatum apparet ex אנסן; de hac *nūni* epenthese, vide Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 37; J. et H. Derenbourg, *Études*, 1, p. 67. Hæc constructio, ubi suffixum vocabuli substantivo definitur, aramaicum necnon hebraicum potius quam arabicum sermonem redolet. אנהה; cf. tituli 69 v. 3. Decimæ arabici verbi formæ respondet ויסתוהבן; sensum e Dozy, *Supplément aux dictionnaires arabes*, II, p. 845, mutatis mutandis, elicuimus. Rex est Yedi'âl Bayyin (v. 1).

Versus 8. Post longam parenthesin, ולכר antecedentem לכר (v. 3) continuat, sequente itidem præpositione מן «ex» significante. — ואנהה | אס collective adhibitum, legimus et vertimus «e viris et feminis», hoc est tum viri, tum feminæ. — Complemus deinde : ר | להו | רישן | «suam largirentur tribus»; cf. v. 3.

Versus 9. Tribus Faisân et Bakil occasione versus 2 commemoravimus. — Šibām, inter tot urbis ejusdem nominis (supra, p. 47), hic certo nulla alia esse potest quam Šibām Bait Akḳân, ubi titulus nunc etiam servatur; cf. אקין | שבם in tituli 131 versu primo. Præpositionem ב ante nomen proprium duabus lineis rectis exprimi non dubium. — Alterum proprium urbis nomen in אה | גר | אה | «presentimus; cf. אהגרן in tituli 3 versibus 6 et 7 (supra, p. 12) et אہجر شيبام apud Al-Ĥamdānī, *Djaz'irat al-'Arab*, p. 72, v. 7; 103, v. 26. — Tertium urbis nomen affertur אלו | רערן | cf. versus 3 et 6. — De nominibus versus 9, vide Ed. Glaser, *Die Abessinier*, p. 15.

Versus 10. Lege ובניהמו | ובנתחמו | «et ipsorum filii et filiarum». — Proponimus deinde dubitanter : או | להדמו | «ideo ut ipsorum liberi, mares vel feminæ». cf. v. 3 et 8. אולדהמו; vide tituli Halevyani 51 nostro simillimi versum 6. אס e versu 8 restituumus.

Versus 11. De conjunctione או «aut, vel» pro usitatore supra, p. 111-113), cf. versum 13, necnon Hal. 152, v. 2, et Hommel, *Süd-Arab. Chrest.*, p. 55. Sensus est «sive. . . . sive», ut monuit D. H. Müller in *Wiener Zeitsch. f. d. Kunde des Morgenl.*, II, p. 16. — לה = להָּ, pronomine feminino in locum neutri generis reposito. — ירישן; cf. versus 3 et 8. — Coniicimus sub vocabulo sequente obscuro כהאמנן «ut documentum fidei» latere; vide titulorum 81 v. 9; 84 v. 8, necnon tituli 2 Bibliothecæ Parisiensis Maximæ versum 3 apud H. Derenbourg, *Les monuments sabéens*, p. 11-12. Quod sensum verbo ירישן assignatum confirmare videtur. — Sub fine legimus לאלההו] «deo suo».

Versus 12. עולן, a quo versus non incipiebat, obscuri העולן in Fresnel 53, v. 1, nobis memoriam redintegrat. Recordare utilius Muʿtazilitarum, sectæ piæ apud Arabas, et verte: «a ceteris segregatus». Taimum a vulgo hoc modo secessisse opinati, ad hanc lectionem provocamus: «Et fuit Taim segregatus». De forma فَعْلَانٌ diptotorum, vide J. Barth, *Vergleichende Studien*, in *Zeitsch. d. deutschen morg. Gesellschaft*, XLVI (1892), p. 694-696. — «septem dies», quum singularis usus post nomina numerorum inter 3 et 10 apud Sabæos non rejiciatur; vide D. H. Müller, *ibid.*, XXX (1876), p. 706-707. — Legimus deinde לן דימותן דימינתן] «ideo ut periturus sit qui periturus est». Conjunctionem compositam לן די, sequente verbi perfecto, «quum» in tituli 95 versu 1 vertimus.

Hic autem לן די, imperfectum præcedens, idem valere ac לכה (v. 3, 8, 10 et 14) censemus.

Versus 13. Initium cum versibus 6 et 7, mutatis mutandis, consonat, nempe ולימהן נפסהו | הא | אסן, succedente, ni fallimur, ולימהן | אנה | תן, vel sua hujus mulieris bona», hoc est uxoris Taimi, quum וקניהו «et hona sua» sequatur.

Versus 14 et 15. ליסהן | הבן | מלכן «ut sibi conciliet regem» ab hoc versu supra in versibus 8 et 9 mutuati, tertio ולימהן | אסן | לכה | מן duos primos continuari arbitramur. Collatis versibus 8 et 11, legimus deinde ולימהן | אנה | תן «atque ut e viris et feminis largiantur». — עליה hic non stratum fastigii, ut in titulis Eutingensibus apud D. H. Müller, *Epigr. Denk. aus Arabien*, p. 27 et passim (cf. Mordtmann, *Beiträge*, p. 14), significat, sed septentrionalem Yemeni regionem potius designat quam Arabum geographi حُدُود النجديا «Nadjd superior» nuncupant. Cui opponitur regio meridionalis Hadramaut legimusque cum scriptione plena ובחצרמות; cf. Halévy 151, v. 11; Relhatsk 3, v. 2; titulum Bibliothecæ Maximæ Parisiensis 2, v. 1 et 2, apud H. Derenbourg, *Les monuments sabéens*, p. 11-13.

Versus 16. Legimus deinde וחסדן | מק | א | אלמקה «Et laudavit potentiam Ilmakḳāhi», memores tituli 88, v. 6 et 7; cf. etiam tituli 2 v. 7 et 8. Ilmakḳāh iterum «dominus Awwami, quod est in urbe Alw» appellatur; cf. versus 3 et 6. Conjunctione ברה post hæc introducebatur causa laudis et glorificationis. Cetera desunt, ita ut tituli non finem magis quam principium habeamus.

Nobis conscii quibus interpretatio nostra nec minimis vitiiis laboret, titulum hoc circiter modo initio complendum, dein legendum et vertendum censemus:

	[תיכס בן בן דאהל פישן הקנין]
	[אלמקה בעל אום דערן אלו נפסהו וקניהו]
1	[בן התב והחר ירעאל בי בל ג ס בא]
2	[בן כ רבאל ותר לארמהו פישן ובכלם]
3	[מחרמן אום דערן אלו לכד מן דלהו יר שן]
4	[בארץ ס בא וסתוצא תיכס בן עלת פ שן]
5	[אלמקה וצאן כד הסתר אל מקה בן ד אהל הו]
6	[ותיכס פ סתוצא במחרמן אום דערן אלו ול ימ תן]
7	[נפסהו הא אסן וקניהו אנה ת הו ליס תוהבן]
8	[מל בן ולכ ד מן אס וננתה ד להו ירישן]]
9	[אש עבן פישן ובכלם בשכס ואה גר ס וער גן]

10 אלו | ובניהמו | ובנתהמו | לכו | או | לדרהמו
 11 אס | או | אנתת | לה | ירישן | כהאמנן | לא | לה | הו
 12 וכוך | תימס | עזלן | סבעת | יוס | לן | דימותן | דימו | ת
 13 ג | ול | ימתן | נפסהו | הא | אסן | או | קניה | ה | ית | אנ
 14 ת | ה | תן | וקניהו | ליסת | ה | הנן | מלכנ | ולכד | מן
 15 אס | וא | נתת | לה | ירישן | בעלית | ובחצרות
 16 וחמד | מק | ס | אלמקה | בעל | אוס | דערן | אלו | בדת

[*Taim, filiusi, filiii, Faisanensis, consecravit*]

[*Īlmaḵḵāho, domino Awwami, quod est in urbe Alw, semetipsum et bona sua,*]

- 1 *qu]um renovavit et terra optima instruxit Yedī'ā'il Bayy[īn], re[x] Sq[bae,*
- 2 *filii Ka]rib'ili Watari, pro vassalis suis Faisāno [et Bakilo,*
- 3 *sacrarium A]wwamum, quod est in urbe Alw, ideo ut e suo lar[gi]retur*
- 4 *in regione Sa]bae. Et se devovit Taim in montanis Fa[isā]ni*
- 5 *Īlmaḵḵāho] devote, quia protexit Ī[l]maḵḵāh gentiles suos.*
- 6 *Et quoad Taimum,] se devovit in sacrario Awwamo, quod est in urbe Alw; atque pere[ant*
- 7 *sua hujus viri persona et bo[na u]xo[r]is] suae, ut sibi [gratiam conciliet*
- 8 *re]gis. Et ideo [ut] e viris et feminis (quisque), suum [largirentur*
- 9 *tri]bus Faisān et Bakīl in Šibāno et Ah[gi]uro] et in urb[e*
- 10 *Alw, et ipsorum filii filiaeque, idcirco ut li[ber]i ipsorum,*
- 11 *mares] vel feminae, ob illa largirentur, ut documentum fidei [de]o [suo.*
- 12 *Et fuit Taim] segregatus septen. dies, ideo ut periret qui est peri[tu-*
- 13 *rus, et periret sua hujus viri persona, vel (perirent) [bona hu]jus mulie-*
- 14 *r]is et bona sua, ut sibi con[ci]liaret regem. Et ideo ut e*
- 15 *viris necnou fe]minis (quisque) ob illa largirentur in Nadjdo et Hadramauto.*
- 16 *Et laudavit poten]tiam Īlmaḵḵāhi, domini Awwami, quod est in urbe Alw, propterea quod*

127

Glaser, 106.

Lapis, ad dexteram integer, litteris grandibus incisus, muro domus Šibāmensis insertus, haec exhibet :

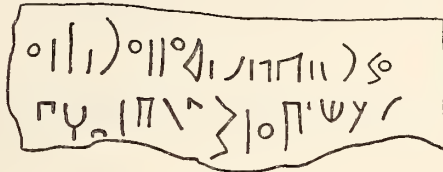
𐤀𐤁𐤁𐤁 | 𐤏𐤏 | 𐤍𐤏𐤏𐤁𐤁𐤁 סעדהמו | ברי | אדנמ et] largiatur ipsis plenitudinem potentiae.

Cf. quae supra, p. 44, ad tituli 28 versus 6 et 7 adnotavimus.

128

Glaser, 107.

Lapis angularis albus, octo metra solo superpositus, muro insertus, a Glasero sic coram lapide exscriptus est :

Hoc tituli fragmentum, cujus versus secundus a sinistra ad dexteram tendit, J. H. Mordtmann sic restituit :

→	1]◦□◦□◦◦◦◦◦◦◦◦◦◦◦◦◦◦ ◦◦◦◦◦◦◦◦◦◦◦◦◦◦◦◦◦◦◦◦	עֶשֶׂר בֵּיתָהֶמוֹ יַעֲרָ בַּעֲלָ	1 ←
	◦◦◦◦◦◦◦◦◦◦◦◦◦◦◦◦◦◦◦◦	וְכֹהֲתִיבוֹ מְלָכָבְוָהַבְּ עֵשׂ	2

- 1 obtulit]decimam domus suæ Ya'ar domi[no
- 2 tri]bus ipsius Bakili et domus ipsorum

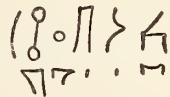
Nomen proprium יַעֲרָ in tituli 'Obnensis v. 4 prope 'Obne (עבני) occurrit; cf. Maltzan, *Reise nach Südarabien*, II, p. 334. — Dominus hic commemoratus nullus alius esse videtur ac Ta'lab Riyâm; cf. בעל | בֵּיתָהֶמוֹ in tituli

Academiae 5 v. 2, apud J. et H. Derenbourg, *Études*, 1, p. 47, et quæ attulit Mordtmann in Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 6. Vide etiam tituli 86 v. 8 et nostram illic adnotationem.

129

Glaser, 108.

Lapis parvulus fuscus, orientali ejusdem domus muro insertus, hæc pauca præbet :

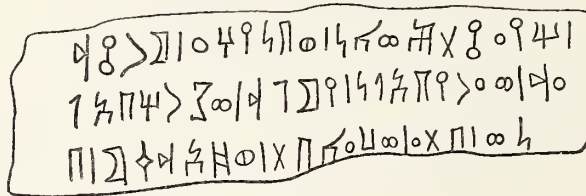
- 1 Karib'athat
- 2 Ya'zim (?)

De cognomine Ya'zim vide supra, p. 88-89 et 122-123.

130

Glaser, 109.

Titulus, Šibāmi in ædificio vetusto partis *Kubba* «tabernaculum» dictæ servatus, lapidi nigro, 0^m, 13 alto, 0^m, 70 lato, inscriptus, hæc oculis Glaseri subiecit quæ nobiscum coram lapide exscripta communicavit :

Versus 1. Initium tituli habemus. Restitue nomen proprium להיעתה et mirare cognomen אוכן «vehementer incedens», necnon comple nomen primi inter filios Leḥi-^ʿathati, quum מרתה[אל sit legendum.

Versus 2. Filius alter עד[אס nominatur; cf. tit. 86 v. 1. — ועריבאלן «ʿIryabʿil», inserto *yôd* more dialectorum yemeniticarum, cum ערבשמס in tituli 40 versu 1 colligas licet. Quod ad cognomen ימנר attinet, ad radicem

arabicam referendum, «honore conspicuus» sonat. — De nomine proprio ושרהבאל, vide Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 85; Ed. Glaser, *Geographie Arabiens*, p. 512.

Versus 3. ב[נו| בתע «Bataʿenses»; vide supra, p. 11. — דעכבה, sicut legimus, et דאדפם nomina propria; cf. Banû ʿIkab apud Ibn Doraid, *Istikdāf*, p. 203, necnon Edfû Aegypti.

Sic legimus et vertimus :

להיעתה | אוכן | ובניהו | מרתה[אל | ואס
 עד | ועריבאלן | ימנר | ושרהבאל |]
 ב[נו | בתע | דעכבה | דאדפם |]

*Leḥi'athat Aukan et ejus filii, Marthad[ʿil et As-
 'ad, et 'Iryab'il Yamgud et Šarahbē'il
 ne]potes Bata'i, et Dhū-'Akabat et Dhū-Adaf. .*

131

Glaser, 110.

Lapis, 0^m,16 altus, 0^m,60 latus, multa damna passus, super easdem ædes servatus, etiamnunc hæc legenda exhibet, quæ Glaser sic coram lapide exscripsit :

יְיָ אֱלֹהֵינוּ

○-----○ יְיָ אֱלֹהֵינוּ חַי וְקַי וְשָׁלוֹם וְיְשׁוּעָה וְרַחֲמֵינוּ אֱמֶת לְעוֹלָם וָעֶד

יְיָ אֱלֹהֵינוּ חַי וְקַי וְשָׁלוֹם וְיְשׁוּעָה וְרַחֲמֵינוּ אֱמֶת לְעוֹלָם וָעֶד

יְיָ אֱלֹהֵינוּ חַי וְקַי וְשָׁלוֹם וְיְשׁוּעָה וְרַחֲמֵינוּ אֱמֶת לְעוֹלָם וָעֶד

יְיָ אֱלֹהֵינוּ חַי וְקַי וְשָׁלוֹם וְיְשׁוּעָה וְרַחֲמֵינוּ אֱמֶת לְעוֹלָם וָעֶד

יְיָ אֱלֹהֵינוּ חַי וְקַי וְשָׁלוֹם וְיְשׁוּעָה וְרַחֲמֵינוּ אֱמֶת לְעוֹלָם וָעֶד

יְיָ אֱלֹהֵינוּ חַי וְקַי וְשָׁלוֹם וְיְשׁוּעָה וְרַחֲמֵינוּ אֱמֶת לְעוֹלָם וָעֶד

יְיָ אֱלֹהֵינוּ חַי וְקַי וְשָׁלוֹם וְיְשׁוּעָה וְרַחֲמֵינוּ אֱמֶת לְעוֹלָם וָעֶד

יְיָ אֱלֹהֵינוּ חַי וְקַי וְשָׁלוֹם וְיְשׁוּעָה וְרַחֲמֵינוּ אֱמֶת לְעוֹלָם וָעֶד

Versus 1. Servata cum tituli 126 v. 1 congruere videntur, scilicet, ut suadet Mordtmann, כְּנִי הָאֵלֹהִים [ב]וּהָאֵלֹהִים. Addimus principio ב, sicut supra, et vertimus «quum renovavit et terra optima instruxit», sequente parte subjectiva, quam Mordtmann יְיָ אֱלֹהֵינוּ [ר]ב[ר]ב[ר]ב «Amsafa]k, minis[ter] Aqyāni, et» optime restituit; cf. v. 2.

Versus 2. אֶדְתַּתְמֵנוּ «ædes sacræ eorum», si nostræ interpretationi in tituli 37 v. 6 faves. Mordtmann cautior conjectura qualibet abstinuit; vide ejus *Hinjarische Inschriften*, p. 45. — Sequebatur ædium sacrarum nomen nunc perditum. — הָאֵלֹהִים non plane intelligimus, etiamsi conferenda nomina tribus Yemenensis Houbràn apud Ibn Doraid, *Istikdâf*, p. 256, et probabiliter loci חֲבֵר in O. M. 15, v. 3 (Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 65,) nobis videntur. Fortasse, collato arabico كَثُرَ, «bonis abundaverunt» est vertendum. — עֲמֵשֶׁק, nomen proprium hominis; cf. Hal. 84, v. 1; 381, v. 1; tituli 37 v. 4 et 5; necnon titulum ineditum Musei Luparensis Bardey 7, v. 3. — אֶתְּמֵנוּ אֶתְּמֵנוּ (itidem in v. 3) «et ministri Šibāni», quæ vocabula conjuncta eo minus miramur quod regio, ubi titulus repertus est, Šibām Bait Aqyān dicitur. Multa, non sibi ubique con-

sentanea, ad titulos 98, 115, 118 et 119 de יְיָ אֱלֹהֵינוּ adnotavimus. אֶתְּמֵנוּ, nomen proprium, in versibus 1 et 6 occurrit.

Versus 3. אֶתְּמֵנוּ «femina» legimus; cf. v. 4; necnon Glaser 282, v. 1, 3 et 5; 297, v. 5, apud H. Derenbourg, *Yemen Inscriptions; The Glaser Collection*, p. 3 et 16, atque tituli 126 v. 7, 8, 11 et 15. — Complemus אֶתְּמֵנוּ; cf. v. 4 et 5. — Alterum nomen proprium, in יְיָ desinens, fortasse חַיְיָ (حيوان, de quo Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 8), inter אֶתְּמֵנוּ et אֶתְּמֵנוּ interjacebat. — Vocabulo אֶתְּמֵנוּ subjecta pars continuatur. — בניו «nepotes», sequente tribus nomine, nempe fortasse רֹאבֵן Ru'bân (supra, p. 58 et 184).

Versus 4. Conjicimus אֶתְּמֵנוּ וּשְׁקָה «et copiarum et clientium». De radice וּשְׁקָה = وُسُق «congregare», vide D. H. Müller in *Wiener Zeitsch. f. d. Kunde des Morg.*, II, p. 11; de מִכְבָּת, Halévy, *Études sabéennes*, p. 221. Post statum constructum utrumque, sequitur אֶתְּמֵנוּ, etsi spatium nimium inter אֶתְּמֵנוּ, plurale substantivi אֶתְּמֵנוּ «dominus, maritus», et suffixum feminini pluralis אֶתְּמֵנוּ relictum esse constet. — Conjunctionem אֶתְּמֵנוּ «ut, ideo ut», compositam esse ex ל + כ + ו patet; vide tituli 126

v. 3, 8, 10 et 14. — Conjunctionem וְהָ = و , post לָכֵר legimus, addito *lâmo* ante verbum (cf. Hommel, *Süd-Arab. Chrest.*, p. 50, 53, 54) לִיהֵתִין «ideo ut dent», cujus partem subjectivam הִתְבַּעַל[ל]ה, sicut in v. 4, complemus.

Versus 5. Perspicuum וְלִדְיֵהוּלְדִין בְּנֵהֶן «liberi quos ex ipsis (feminis) gignent» — Fortasse בְּהַגְרָשָׁב «in urbe Šibâmo» sub litteris sequentibus latet, suadente contextu magis quam apographo. — Deinde וְבִתְעָרִין וְבִתְעָרִין «in confinibus et in castellis Sabæorum» mente potius quam oculis assequimur. De primis duobus vocabulis vide versum 6; de סְבָאִין collective adhibito quæ ad tituli 84 v. 3 adnotavimus. — Præpositio בְּקֵרִים «ex adverso (urbi)» in statu constructo dualis בְּקֵרִי sæpius usurpatur; cf. Hommel, *Süd-Arab. Chrest.*, p. 52.

Versus 6. Complemus וְרֵרִין «Illi autem se muniverunt», sicut in tituli Academiæ 14 v. 8 et 13, apud J. et H. Derenbourg, *Études*, I, p. 76-77 et 81, sequente iterum וְרֵרִין «in confinibus et in» (cf. v. 5). — וְרֵרִין plurale est, מְכַבֵּת (v. 4) מְשִׁימָה et מְקִימָה instar (vide D. H. Müller in Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 104), e singulari מְהִימָה (*ibid.*, p. 74), inverso *yâ'o*, formatum, quum alias מְהִימָה occurrat; vide tit. 37 v. 3. Nescimus annon מְהִימָה hic etiam sit corrigendum. — Sequuntur fortasse גְּוֵהֶמוֹ «gentis suæ» (cf. Mordtmannum, in *Zeitsch. d. d. morg. Gesellsch.*, XLIV, 1890, p. 189), et וְשָׁלְשָׁתָּהּ «et tribus suæ», certo אֶקְיָאִין «Akjâni»; cf. v. 1 et 3. — בְּתֵרִין «sub», collato tituli Halevyani 62 v. 10, sub fine versus, nescii eorum quæ a præpositione pendebant, conjicimus.

De multis incerti, sic legimus et vertimus :

1 בְּכֵן | הָהָ [בְּ] | וְהָ [חַר | עֲמִשְׁפָּ] ק | כֵּן [ר] | אֶקְיָאִין | וְ [.....] |
 2 אַחַתְהֶמוֹ | | וְכֵן | [חַבְרָו] | עֲמִשְׁפָּ | וְאֶקְיָאִין | שְׁבַם | וְכֵן [ל] | אַנ
 3 הָתֵם | כֵּן [אַבְיָת] | אֶקְיָאִין | שְׁבַם | [וְ] | וְאוֹלְרֶהֶמוֹ | בְּנוֹ | רֵאבִין [וְ] | וְוֶש
 4 קַתְוִ [מְכַבֵּת] בְּתֵרִין | [א] | בְּעֵלְהָן | וְלִכְרָהָן | לִיְהֵאֲתִין | [א] | בְּעֵלְהָן | אַנְתְּתֵם [א] | וְלִדְיָה
 5 וְלִדְיָן | בְּנֵהֶן | בְּהַגְרָשָׁב | בְּתֵעָרִין | וְבִתְעָרִין | אֶבְיָת | סְבָאִין | בְּקֵרִים | הָ | פְּטוֹ
 6 וְרֵרִין | בְּתֵרִין [וְ] | וְבִתְעָרִין | מְהִימָה | גְּוֵהֶמוֹ | וְשָׁלְשָׁתָּהּ | אֶקְיָאִין | בְּתֵרִין

- 1 *qu*[um] *veno*[vaverunt] et *ter*[ra optima instruxerunt] *‘Amsafa*[k], *prin*[ceps] *Akjâni*, et, et
 2 *aedes sacras suas*, [et *quum*] *bonis abunda*[verunt] (?) *‘Amsafak*; et *ministri Šibâmi*, et [omnes] *fe-*
 3 *minæ*, in [domibus] *miuistorum Šibâmi* [et] *vâmi*, ipsorumque *liberi*, *Ru’bâviti*, et *co-*
 4 *piæ* (?) et *clientes* (?) *maritorum ipsarum*; atque *ideo ut dent* [ma]ri[tu] ipsarum *feminis libe*[ros] quos *gi-*
 5 *gnent ex ipsis (feminis) in urbe Šibâmo*, in *confinibus et in domibus Sabæorum*, ex *adverso* [urbi] *H*
 [.o. *Illi autem se muni-*
 6 *verunt in confi*[nibus] et in *ædificiis gentis* [su]æ et [tri]bus suæ *A*[k]yâni, *sub*

132

Glaser, 111.

(TAB. XXII.)

Lapis arenosus, 0^m,17 altus, 0^m,60 latus, in parte meridionali mosque Šibâmensis Mamâšî dictæ servatus, quatuor versus, nec ipsos quidem integros, characteribus insculptis exhibet. Vide in tabula nostra vicesima secunda representationem luce solis expressam ectypi chartacei, quod Eduardus Glaser nobiscum communicavit.

Hæc leguntur :

<01 | 024X4 | 101 | 1111111111111111 1
 11 | 124 | 10102 | 11111 | 111111 | 111111 2
 1111111111111111 | 111 | 111111 | 1111111111111111 | 111111 3
 1111111111111111 4

Quæ hebraicis litteris :

1 חצב | בעלי | צרהתהמו | לעת
 2 והני | מסקפן | משרקי | ומערבי | הית | צר
 3 התן | ברצו | מראהמו | יהען | וב | שמסהמו
 4 בעלת | עי

Quum titulus ad constructionem pertineat, Mordtmann sub servatis et præcedentibus חצב [המו] בניו latere nos monet. Nomen castelli יהצב, hoc est «tractus fertilis», novum. — עלי præpositio composita ex ב + עלי idem quod עלי «super» sonat. — צרהתהמו «arcem ipsorum»; cf. tituli 1 versum 4. Nomen arcis sequebatur, quod e parte servata elicere non valemus.

Versus 2. Vertimus: «et duo tures opertas, orientalem et occidentalem, hujus arcis». והני | מסקפן; cf. תני | תני Hal. 63, v. 6; תני | תני O. M. 9, v. 12; Hommel, *Süd-Arab. Chrest.*, p. 42. מסקה; cf. arabice مَسْكَة «pars operta mosquitæ»; hebraice מִשְׁקוֹף «superliminare» (*Exodus*, xi, 7, 22 et 23); et præsertim סקה «tectum» apud Sabæos, de quo vide tit. 40 v. 3. Status constructus in utroque adjectivo relativo (*nisba*) משרקי «orientalis» (مَشْرِقِي) et מערבי «occidentalis» (مَعْرَبِي) continuatur, de qua constructione dialecto Sabæorum peculiari supra, p. 57 et 66, egimus. Mirare in מערבי litteram 'ain pro gain Arabum, sicut in eadem radice æthiopica; cf. nomen proprium hominis ערבשמסם «oc-casus Solis» in tit. 40 v. 1, necnon exempla occasione

verbi סערב = عَرَب congesta apud H. Derenbourg, *Nouveau mémoire sur l'épithaphe minécne d'Égypte* (Paris, 1895), p. 14. היה pronomen demonstrativum feminini singularis; cf. tit. 40 v. 3 et 4, sequente hic צרהתן, inter versus 2 et 3 diviso, ita ut pauca in extremo versu 1 desint.

Versus 3. Post præpositionem ב vocabulum ברצו simillimum sub ברבע, ב1111 sub 111111 latere fortasse judicabis. — Proponimus deinde מראהמו | יהען, nomine proprio hominis Yuhā'in in tit. 37 v. 1 certo occurrente; cf. etiam tit. 113 v. 1. Mirare principem ante deam commemoratum et cf. tit. 153 v. 3 et 4.

Versus 4. De בעלת «domina» post שמסהמו «Solis deæ ipsorum» respice ad tit. 11 v. 1, et ad ea quæ illic adnotavimus. Nescimus an sequatur עיצרן, sicut in titulo Os. 31 = B. M. 32, v. 6, de quo cf. H. Derenbourg, *The Himyaritic Inscription 32 of the British Museum*, in *The Babylonian and Oriental Record*, October 1894; vel עימן, cf. tit. 67 v. 9, 21 et 22. Desinebat versus quartus, ultimus, ni fallimur, tituli, in אביתהמו | ובמנצחת «et Nympharum puteorum domuum suarum», tit. 40 v. 5 instar, vel in aliud simile.

Lege igitur et verte, si lubet :

[בניו | בי]
 1 ת[המו] | חצב | בעלי | צרהתהמו | לעת[] | ..
 2 [] | והני | מסקפן | משרקי | ומערבי | הית | צר
 3 התן | ברצו | [מראהמו] | יהען | וב | שמסהמו []
 4 בעלת | עיצרן | וב | מנצחת | אביתהמו
 vel עימן

- ædificaverunt cas-
- 1 te[llum suum Ya]khšub, super arcem ipsorum La'at[...um,
 - 2 et duas turres opertas, orientalem et occidentalem, hujus ar-
 - 3 cis, favore [domini ipsorum] Yuh'in et gratia Solis deæ ipsorum,
 - 4 dominæ Gadḏā[ri et gratia Nympharum puteorum domuum suarum.
- vel Gai[māni.

133

Glaser, 112.

Quum per Šibāmi suburbium inter scopulosa Kaukabānum versus, ad meridiem vici Nahbān, ascenditur, in saxi latere characteribus amplissimis hæc pauca levis momenti transeuntī objiciuntur :

𐤀 𐤌 𐤎 𐤎 𐤎 𐤎	𐤀 𐤎 𐤎 . 𐤎	<i>servus eorum</i> <i>Bayyīn</i> <i>vel inter</i>
--------------------	------------------	--

134

Glaser, 113.

Haud procul a porta septentrionali Šibāmi super calcem læsam hæc, auctore Glasero, exstant :

𐤀 𐤎 𐤎 𐤎 𐤎 𐤎 𐤎 𐤎 𐤎 𐤎	𐤀 𐤎 𐤎 𐤎 𐤎 𐤎 𐤎 𐤎 𐤎 𐤎 𐤎 𐤎	<ol style="list-style-type: none"> 1 , et filii ipsius, 2 Abū'a]mir Aušak, A . . . ensis, 3 vassa]li eorum, nepotes R . . . dh . . . i.
-----------------------------------	---------------------------------------	--

Versus 2. אבאמר, nomen proprium hominis, collatis Halévy 187, v. 1; 249, v. 1; 389, v. 1; 596, v. 1 et 2; Bardey 4, nunc in Museo Luparensi, v. 1. — אושך, cognomen Abū'amiri; cf. ושכם, nomen hominis, in tit. 76 v. 1, necnon *أوشك* «celerior», apud Al-Mubarrad, *Al-Kāmil* (ed. Wright), p. 43, v. 12. Respicias licet ad cognomen itidem formatum אוכן in tituli 130 versu 1. —

A רא mentio loci vel tribus unde Abū'amir oriundus, incipiebat.

Versus 3. Suffixum הנו, præcedente *mimo*, perspicuum. Fortasse legendum est אר[מהנו «vassali eorum», collato ארמהו in tit. 95 v. 8; 126 v. 2; et in Hal. 51, v. 5. Deinde בני præsentimus, ignari eorum quæ sub ר[ר latent.

135

Glaser, 114.

In parte fori (سوق) mosquitæ Šibāmensi proxima, lapis niger, 0^m,13 altus, 0^m,55 latus, merca-

toris erat, cujus taberna characteribus amplissimis tunc temporis ornabatur quos Ed. Glaser hoc modo exscripsit :

אָזַרְחִי | יְחֻדְבַּ

אַלְשַׁרְחִי | יְחֻדְבַּ

Āsarah Yah[udub

Cognomen Yahdub Āsarahi, regis Sabæ et Raidani, titulum Os. 33 = B. M. 35, v. 5, imitati, complevimus; cf. tit. 140 v. 1 et 6; 141 v. 1; 145 v. 4; 147 v. 1; necnon Glaser 424, 825 et 891, apud Ed. Glaser, *Skizze*

der *Geschichte Arabiens*, p. 97-98; ac titulum 2 Bibliothecæ Maximæ Parisiensis, v. 2 et 9, apud H. Derenbourg, *Les monuments sabéens*, p. 11-12. Vide etiam quæ ad tit. 69 v. 4; 98 v. 1 adnotavimus.

136

Glaser, 115.

Lapis, angulo domus Judæi cujusdam insertus, characteres paucos, circa 0^m,24 altos, inversos exhibet. Hæc nostra gratia Glaser exscripsit :

אָזַרְחִי | יְחֻדְבַּ

עֵי | בֶּן

fortasse : a[l]i, filius

137

Glaser, 116.

(TAB. XXIII.)

Magnæ mosque Sîbâmensis muro meridionali lapis, 0^m,15 altus, 0^m,35 latus, inversus super pseudothyrum insertus est. Characteres amplissimi, calce tecti, ab Eduardo Glaser, non sine periculo ægre citoque ectypo chartaceo expressi, hæc exhibent, ut e tabula nostra tertia et vicesima patet :

· | אָזַרְחִי | יְחֻדְבַּ | אָזַרְחִי | יְחֻדְבַּ | יְחֻדְבַּ

מִן | מְקִיחָה | צְדָקָם | בְּצַנְאָתָא | 1

· יְחֻדְבַּ | יְחֻדְבַּ | אָזַרְחִי | יְחֻדְבַּ | יְחֻדְבַּ

מִן | מְקִיחָה | צְדָקָם | בְּצַנְאָתָא | 2

Versus 1. Singulare מְקִיחָה, cujus plurale מְקִיחָה hic primum occurrit, in tit. 28 v. 2 commentati, «area subdialis» vertimus. Cf. etiam verbum מְקִיחָה in tituli Glaseriani 285, nunc 78 Musei Britannici v. 4 (H. Derenbourg, *Yemen Inscriptions*, p. 8). Nostro loco optime consentit מְקִיחָה | צְדָקָם in Prideaux 5, v. 1. Quidni in iis quæ antecesserant בְּרָתָא | סְעֵרָה | מִן «quia concessit ip[s]is»? — Lege posthac בְּצַנְאָתָא | צְדָקָם «in pugnis quas pu[gna-verunt», collato præsertim Hal. 535, v. 2, quamvis in Minæorum sermone scriptum sit, ubi אָזַרְחִי | יְחֻדְבַּ idem sonat; cf. etiam plurale צְדָקָם, sicut حَطَالِيَا, et similia,

in tituli 14ⁱ Academiæ versu 4, apud J. et H. Derenbourg, *Études*, 1, p. 75-79.

Versus 2. Lege מְרָתָא [בְּנוֹ] «Marthadenses». — Etsi post כְּלָם aliquid wāwum antecessere videatur, legimus : כְּלָם | וְיִשְׁבָּם | בְּכָלְם | וְיִשְׁבָּם «et eorum tribus duo Bakil et Yasbum». De turre Yasbum, vide supra, p. 80-81, 191. Adde titulum Ḥiṣn-Gurābensem, apud Glaser, *Die Abessinier*, p. 131-132. Yasbum nomen vallis in Al-Hamdāni, *Djazîrat al-ʿArab*, p. 96. Tribus יִשְׁבָּם nova et nescimus an tribus altera, a יִשְׁ incipiens, huc sit afferenda. Fortasse יִשְׁ | יִשְׁ | יִשְׁ hic legendum, quæ tribus, cum Bakilo conjuncta, in tit. 126 v. 2 et 9 occurrit.

Lege igitur et verte, si nostræ sententiæ faves :

1 בדה | סערה[מו | מקיחה | צרקם | בצנאת | צ]
2 באו | בנו | כרתדם | ושעניהמו | בכלם | ויש[בם

- 1 quia concessit ip[sis areas subdiales excellentes in pugnis quas [pu-
2 gnaverunt] Marthad[enses] et eorum tribus duo Bakil et Yas[bum(?)

Quod ad magnam mosquitam Šibāmensem attinet, Glaser nos monet eam vetustissimis lapidibus nigris quadratis constare, incolis asseverantibus deverticulum more Himyaritarum, quod *simsara* (سمرسة) dicunt, olim in his ædibus exstitisse. Templum gentile paganorum in mosquitam mutatum Glaser agnovit.

138

Glaser, 117.

Lapis albus, 0^m,12 altus, 0^m,30 latus, muro domus privatæ insertus, ex quo characteres fere omnino evanuerunt, hæc pauca exhibet :

ⲉⲮⲏ | ⲙⲓⲛⲓⲛⲓ | ⲙⲓⲛⲓⲛⲓ | ⲙⲓⲛⲓⲛⲓ
ב | אכא | ח' | ה' | הו

Principio restitue סבא | מכ[רב « princeps (*mukarrab*) Sabæ ». De hac dignitate, qua designabantur conditores arcium Širwāhi et Ma'ribi, in quorum vicem « reges Sabæ » successerunt, vide præsertim Ed. Glaser, *Mittheilungen*, p. 80-83, et ejusdem *Skizze der Geschichte Arabiens*, p. 64-73. Lege deinde נשקם | הגרהו | גנא « muro

sepsit urbem suam Naşk ». Inde patet titulum nostrum in serie titulorum inter se similium Hal. 280-323, 325, 326, 328, 331, 332, 348 esse collocandum. In his omnibus, modo plane, modo partim, eadem, quibus nostrum fragmentum, Halevyano 316 simillimum, complemus, leguntur, nempe :

הירעאל | בין | בן | יהעאמר | ותר | מכ[רב | סבא | גנא | הגרהו |] נשקם

Haida' il Bayyin, filius Yatha' amiri Watari, prin]ceps Sabæ, [muro sepsit] urbem suam [Naşkum.

139

Glaser, 118.

In domo incolæ Šibāmi lapis servatur, ex quo Glaser sequentia coram lapide exscripsit :

ⲙⲓⲛⲓⲛⲓ | ⲙⲓⲛⲓⲛⲓ | עמשפק [ו] ב [ן] 'Amsafak[.], fl[lius

De nomine proprio hominis 'Amsafak, vide titulorum 37 v. 4 et 5; 131 v. 1 et 2.

140

Glaser, 119.

(TAB. XXII.)

Lapis, 0^m,60 altus, 0^m,50 latus, apud eundem Šibāmi incolam servatus, talia damna annis et hominum negligentia passus est ut multa in titulo maximi momenti evanuerint, atque ut ex iis quæ supersunt desiderium ob partes deletas augeatur.

Hæc, quorum lectionem Ed. Glaser etiam nunc coram lapide assecutus est, in tabula nostra vicesima secunda ex ejus apographo solis luce expressa invenies.

De titulo eodem fere tempore egerunt J. H. MORDTMANN, in *Zeitschrift für Assyriologie*, X (oct. 1895), p. 169-170. — Ed. GLASER, *Die Abessinier in Arabien und Afrika* (München, 1895), p. 105-107. — J. HALÉVY, in *Revue sémitique*, IV (1896), p. 82-83. — H. DERENBOURG, *Le dieu Rimmôn sur une inscription himyarite*, in *Semitic Studies in Memory of... Alexander Kohut* (Berlin, 1897), p. 120-125, cum tab.; absolutum die 11mo novembris 1894. — Titulum nuperrime iterum edidit, cum versione germanica, HUGO WINKLER, *Die Sabäischen Inschriften der Zeit Alhan Nahfan's* (Berlin, 1897), p. 24-25.

Versus 1. Plurima in versu primo, a quo, ni fallimur, titulus initium ducebat, nos fugiunt, et de nomine אלשרח tantummodo, collatis versibus 6 et 10, dubitationem nullam manere opinamur; cf. quæ ad titulos 98 et 135 adnotavimus. De ejus origine et stirpe titulo Osiander 35 = B. M. 33 edocti, ejus patrem Fari' Yanhub Sabæ regnavisse, ejusque fratrem, Ya'zil Bayyin nuncupatum, simul ac ipsum Îlsaraḥum regem Sabæ et Raidāni serius factum esse comperimus. Interea Îlsaraḥ in urbe Šibām Aqyān patris sui Fari', regis Sabæ, minister et procurator, rebus publicis præerat. Quum exercitus Îlsaraḥi, ex Himyaritis et Radmānensibus (cf. Glaser, *Die Abessinier*, p. 110) collectus, duce Îlsaraḥi legato, Ḥadramautenses, gentis suæ hostes, in oppido Ḥaulāno, quod occidentale Ma'ribo jacet, vicisset, legatus triumphans, Šibāmum regressus, maximo dei sui Rimmōni beneficio donatus, ei statuam, necnon titulum nostrum, grato animo obtulit. Nomen et cognomen legati statuam Rimmōno voventis nullo documento nobis adhuc suppeditantur. Conjicimus eum, «potentem Himyaritarum» (קול | המי[ר]ם), administratorem belli gerendi (מקרוי) pro Îlsaraḥo Yaḥḏubo, ipsius loco aciem produxisse. De קול = قَيْل «princeps» Himyaritarum, respice ad titulorum 6 v. 2; 24 v. 3; 37 v. 6; 70 v. 2 (קל pro קול); et præsertim אהמרן | אקולהו «principes ejus Himyarenses» in tituli Ḥiṣn-Gurābensis v. 9. Quod ad מקרוי «administrator belli gerendi» attinet, مَعْتَوِي (Amr ibn Kollhūm, *Mo'allaka*, v. 56) colligendum, quod Arabum lexicographi «famulum regum» sonare asseverant. Cf. אקול | ומקחה in tituli Glaseriani 830 versu 15, apud

J. H. Mordtmann, *Himjarische Inschriften*, p. 13 et 18; D. H. Müller, *Epigraphische Denkmäler aus Abessinien*, p. 79, qui «Heerführer» germanico sermone vertit. — Post nomen Îlsaraḥi ipsius cognomen יהצב, inter versus 1 et 2 inscriptum, nihil dubii habet.

Versus 2. Post כבר | אקנים (vide v. 6, atque supra, p. 159 et 188), certo שימהמו legendum. Attamen mirare suffixum plurale in שימהמו (cf. v. 7), quod pro ההמהמו restituimus. Designatio «patroni», non «dei», Ta'labi Riyāmi nomen antecedere solet; cf. tituli 2 v. 3. Respicienti autem ad tituli 67 v. 2 et 3 liquebit Ḥagarum etiam «patronum», hoc est regionis et tribus præsidem, appellari. Nec obliviscaris ipsius Îlmaḳḳāhi in tituli 73 v. 3 patroni Marthadensium (שימהמו). Idem fit de «patrono ipsorum» Rimmōno, qui fortasse antea in fragmenti Glaseriani 342 = B. M. 72 v. 2 (H. Derenbourg, *Yemen Inscriptions; The Glaser Collection*, p. 24) repertus, nunc primum reipsa in vero titulo (v. 2 pro רג apographi, 3, 8, 9, 11, 13) apparet, antiquitatum Yemenensium indagatoribus novus, prisca Semitarum religione consecratus. Vide בית דמון «templum Rimmōni», idoli Syrorum, in II *Reges*, v, 18 (LXX Πέμυάω), necnon nomina propria regis טְבַרְמוֹן (I *Reges*, xv, 18) et oppidi הַדְרָמוֹן (Zach. xii, 11). Cujus dei nomen Hesyehus excelsus, e radice רָמַם (Ἐψηστος Θεός), significare contendit. Huic etymologiæ non assentimur, quum appellativo Rummān, arabice رُمَان, granatum designetur, fructus peculiari cultu apud veteres adoratus; cf. quæ nos monuit Victor Bérard, *De l'origine des cultes arcadiens* (Paris, 1894), p. 197-199. De hujus dei in nostro titulo mentione,

cf. Hommel, *Aufsätze und Abhandlungen*, p. 98, adn. 1, qui paria suadet, et *Süd-Arab. Chrest.*, p. 60. Fictum autem et legentium errore inventum dei Rammân apud Assyros cultum Julius Oppert in fabularum numero reponendum esse demonstravit: cf. *Adad*, in *Zeitschrift für Assyriologie*, IX (1894), p. 310-312, necnon ea quibus, adversante Francisco Thureau-Dangin, in *Journal asiatique* anni 1895 (II, p. 393-396) sententiam suam confirmavit. — Rummânum בעל|עלמן «dominum 'Alami» designari suspicamur; cf. 'Athtarum, dominum 'Alami, in titulorum 40 v. 4; 41 v. 2 et 3; nomen hominis עלמן in Hal. 192, v. 1 et 3; 199, v. 3, uno et eodem titulo, ut nos docuit J. H. Mordtmann in *Zeitschr. d. d. morg. Gesellschaft*, XLVII (1893), p. 399-400. Animadvertite in nostro titulo nomen sacrarii עלמן itidem scriptum. — Si præmissis faves, unumquemque versum minime triginta, maxime triginta et sex litteris constare persuasum habebis; in quo nostra totius tituli interpretatio nititur.

Versus 3. Epitheto ראכשר urbs ipsa, sacrarii 'Alami sedes, indicatur; cf. 'Hmaḳḳâb, dominus Awwami, quod est in urbe Alw», in titulorum 74 v. 4; 126 v. 16, et alia similia. Urbes כְּשֶׁר et כְּשֶׁר in regione Hamdânensi a geographis Arabum commemorantur; vide Al-Hamdânî, *Djazîrat al-'Arab*, p. 182; Al-Bakrî, *Mu'djam*, p. 481; Yâkât, *Mu'djam*, IV, p. 276. — Non procul abest quin sequentia צדקם וואסבי|מרהגת|רמן|סעדהו|] רמן|צלמן|בהת|] סעדהו|] «hanc statuam, quia concessit ipsi Rimmôn cædes et captivos eximios» legamus et vertamus, collatis tituli 79 v. 5-7; necnon O. M. 5, v. 6, apud Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 22. Eadem vide in Hommel, *Aufsätze und Abhandlungen*, p. 98, adn.

Versus 4. Quum, nostra sententia, de præliis agatur, quæ Himyaritæ eorumque socii, 'Īsaraḥi victoriæ adiutores, cum Ḥadramautensibus fecerunt, המירם «Himyaritæ» sub deformi המתרב latere persuasum habemus, antecedente בין בצרם «in bello inter», sequente altero בין, more semiticarum linguarum; vide exempla apud Mordtmann, *Himjarische Inschriften*, p. 60. — Cum Himyaritis copulantur Rhadamæi (רדמן), quos Plinius (*Historia naturalis*, VI, 28) simul ac Homeritas itidem commemoravit. De רדמן (ردمان), respice ad Hal. 615, v. 2; Prideaux x, nunc titulum 72 Musei Britannici, v. 4 (D. H. Müller in *Zeitschr. d. d. morg. Gesellschaft*, XXX, p. 673); O. M. 5, v. 8, de quo Mordtmann et Müller in *Sabäische Denkmäler*, p. 25-27, optima attulerunt; Glaser, 204, v. 3, ineditum; 275 et 276, v. 2, apud Mordtmann, *Neue himjarische Inschriften*, in *Zeitschr. d. d. morg. Gesellsch.*, XXXIX, p. 228; Glaser 825, v. 9, 11 et 16, apud eundem, *Himjarische Inschriften*, p. 5, 6 et

9; Glaser, *Mittheilungen*, p. 8, 29, 43, 77-78; ejusdem *Geographie Arabiens*, p. 136-137.

Versus 5. Restituta copula wâw sub fine versus præcedentis, locutionem ב[ין] | הצרמת «et inter Ḥadramautenses» legimus. — Pugnae locus deinde præpositione ב introducitur, designatis provincia (הלה), tribus (שעב), quod supplemus, et terra ipsa (ארץ), Khaulân dictis. «Tribus Khaulân» (שעבן | הולן) in Glaser 830, v. 17, apud Mordtmann, *Himjarische Inschriften*, p. 13 et 17; occurrit; cf. סבא|והולן in Hal. 535, v. 2; דהולן et הולן in tituli Glaseriani 204 versibus 2 et 3; מלאת כולן apud Al-Hamdânî, *Djazîrat al-'Arab*, p. 81, 106, 107, 207; Glaser, *Skizze*, p. 58-59. — בכנ «quum, tempore quo»; vide titulorum 80 v. 3; 126 v. 1; 131 v. 1.

Versus 6. Completis complendis, legimus ש[ו]עו «auxiliati sunt», nempe Himyaritæ et Radmânenses; cf. perfectum שוע «auxiliatus est» in tituli 79 v. 7, necnon infinitivum לשוען in titulorum 2 v. 11; 95 v. 1 et 2. — Post מראהמו, versuum 1 et 2 instar, non dubitamus quin restituendum sit אקנים|כבר|הצב|] אלושרה|].

Versus 7 et 8. ת[ה]בו probabile conjicimus, quocum conjungi solet; vide Fresnel 56, v. 2, et titulorum 81 v. 8 et 9; 84 v. 8. Perseveramus, vertentes: «et præbuerunt documentum fidei», præpositione lām nomen «patroni ipsorum Rimmōni» (cf. v. 2) antecedente. Altera propositione sensus continuatur: ו|הקניו|דן|צלמן|רמן|] «et consecraverunt hanc statuam Rimmōno donum suum, quia concessit ei captivos». סיבהמו = سببهم «donum suum» sonare intelligimus, ceteris interpretibus alias vias ingressis. Conjunctione ובהת «et quia», sub fine versus 8 posita, conjunctionem בהת «quia» antea occurrisse monemur. המרהו «concessit ei» magis præsentimus quam agnoscimus, אסבים pro obscuro apographi אסלים a versu 4 mutuati.

Versus 9. Lege certo ה[ן] פיהו «protexit eum», et, post אמלא|בעמה|ו, adde, usitati sermonis instar, אמלא; cf. titulorum 84 v. 5 et 6; 93 v. 1 et 2. — א ול vota in posterum parenthesi comprehenduntur. Cum ו|סע|דהמו «et utinam largiatur ipsis» confer סעדהמו in tituli 2 v. 12 et in permultis aliis exemplis.

Versus 10. Ex iis quæ supersunt, collato O. M. 1, v. 7 (Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 13), «gratiam cordis sui» complendum esse opinamur. Vide etiā tituli 28 v. 6, necnon in libri Biblici Job, xxxvi, 5 כח לַבּ de deo (אל) adhibitum. Post divinam Rimmōni benevolentiam, humanum domini sui 'Īsaraḥi favorem milites post victoriam repetunt. Lege igitur, si

lubet : « et favorem principis ipsorum Īsaraḥi ». — His interpositis, auctor tituli ad seriem beneficiorum a Rimmōno collatorum revolutus, conjunctione וּבְרָה « et quia » iterum utitur.

Versus 11. שְׂפָה « muneribus ornavit, largitus est » cum accusativo hominis et *bā* rei constructur; vide titulorum 19 v. 9; 80 v. 7. — Inde adducimur ut במקמהם, cujus prima littera non plane liquet, in במקמהם mutandum censeamus. مَقَامَةً = במקמתם | מכן | אב[הו] (ornavit eum Rimmōn) « dignitate in vicem patris sui » quum Īsaraḥ in patris sui Fari' Yanhub opes successerit. — וּבְרָה sub fine complemus.

Versus 12. Scribe fortasse הַלְפֵן pro inexplicabili יַפֵּר. De provincia agitur, cujus « tribus et terra Khaulān » (v. 5) erant. — Beneficia dei continuantur. Legimus : וכָּבַר צָרַרְרַיִר = וכבר | צר | המירם « et magnum effecit bellum Himyaritarum », hoc est iis continuas egregiasque victorias concessit. חַמְרֵי[ר]ם, collatis v. 1 et 4, complemus. De fœderatis Himyaritarum, Īsaraḥi partes

complectentibus, nunc agitur. Legimus probabilia : וּבְרָה « et omnium vassalorum ipsius », et provocamus ad colligendum tit. 74 v. 15. Si his faves, mirare litteram ס in apographo Glaseri redundantem.

Versus 13. Consequitur, ni erramus : וּבְרָה[וּ] « et cujusque qui agnoscit in eo tutelam ». Radicem ראי = رَأَى, رَاةً, in dialectis Yemenensium non defuisse perfecto decurtato רא docemur; vide tit. 74 v. 17 et exempla illic allata. Forma octavæ Arabum respondens, adhuc inaudita, visum tam oculis quam animo significat. שׁוּ[ו] פְתָה[ם] « tutela », collato tit. 43 v. 6, dein commendamus. — Ultima tituli propositio, collatis titulorum 19 v. 8 et 9; 74 v. 18; 80 v. 6 et 7, hoc modo cœpisse nobis videtur : [[וּבְרָה[וּ] הַמְּוֹנֵי]] « Et quoad Rimmōn, protexit ipsos, quia »

Versus 14. Locutio, extremis titulis propria, clare apparet, nempe : בְּנֵי | לְאֻדְמָהוּ | לְאֻדְמָנֵן | וְהַתְּנַעֲמָן « quia contigit, atque ut contingat vassalis ejus Himyaritis ».

Legimus igitur et vertimus :

יח קול המי[ר]ם מקתוי א[ל] שרה] יח	1
זב	כבר אקינס הקני שימהו רמ[ן] בע[ל] עלב	2
ז	דאכשר דן צלמן ברה סערהו רמן טהר	3
גה	ואסכי צרקס ב[צ]ר[ם] בין המירם ור[ד]מ[ן] ו	4
בי[ן]	הצרמת בהלף] ושעב ו[ארץ] הולך בכך] שו	5
עו	מראהכו אלשרח י[הצב] כבר אקינס ו[הה]	6
בו	האמנט לשימהו רמן] ו[הקניו דן צל[מ]	7
ז	רמן סימהו] ברה] ה[כ]ר[הו]] אסכים וברה הו	8
פיהו	רמן בכל אמלא] סתמלא בעמהו ול סע	9
רהכו] רצו] ל[כהו]]] ו[ה] מראהכו אל[שרח] ובר[ד]	10
ה	שפתהו רמן כמקמתם מכן אב[הו] ב[דן]] ה	11
לפן	וכבר צר ח[מ]י[ר]ם] ו[כל] דיקהן להו] וי	12
רתאינ] ב[הו] ש[ו] פת[ם] ורמן] פהו פיהו]] ל[דה] נ[ע]	13
מ[ה]]] ותנעמן לאדמהו בני] חמי[ר]ם	14

1 N. A., potens Himyaritarum, dux exercitus Ī[Ṣ]araḥi [Yah-
 2 dub, procuratoris (Šibāmi) Akyāni, consecravit patrono ipsorum Rimmō[no, domi]no Alam-
 3 i, Akšarensi, hanc statuam, quia concessit ei Rimmōn cæ-
 4 des et captivos eximios in [bel]lo [inter Himyaritas Ra[a]mā[n]ensesque, et

5 in[t]er Hadramautenses, in provincia[, tribu et] terra Khaulāno, quum auxilia-
 6 ti sunt (Himyaritæ Radmānensesque) principi suo Īsarah Ya[h]dub[, procuratori (Šibāmi) Ak̄yāni.
 Et [præ-
 7 buerunt documentum fidei patrono suo Rimmōno [, et] consecraverunt hanc sta[tu-
 8 am] Rimmōno donum suum[, quia] con[ces]sit [ei] captivos, et quia p[ro-
 9 textit eum Rimmōn in omnibus votis, [quæ ut explerentur petiverat ab e]o (et utinam lar-
 10 giatur ipsis [gratiam cor]dis sui et fa[vorem principis ipsorum Ī]sarah!), et qu[i-
 11 a ornavit eum Rimmōn dignitate in vicem patris [sui in] hac [pro-
 12 vincia, et magnum effecit bellum Hi[mya]ritarum, [et] omnium ejus vassalorum, [et a-
 13 gnoscentium [in] eo t[ra]nslatam. Et quoad Rimmōnum,] pro[texit] ipsos[, qu]ia con[ti-
 14 git, atque ut contingat vassalis ejus [Himya]ritis.

Īsarah Yahdub tituli nostri nobis idem esse videtur ac Hasaros Strabonis (*Geographica*, XVI, iv, 24) qui, Yemennensem Ælii Galli anno 24 ante J. C. expeditionem singillatim enarrans, hæc dicit: εἰς πόλιν Μαρσίαβα προῆλθεν ἔθνος τοῦ Ῥαμμανιτῶν, οἱ ἦσαν ὑπὸ Ἰασάρου. Quod ad Rammanitas attinet, eos Radmanensibus (v. 4) assimilandos esse persuasum habemus, ut habent Plini secundi *Historia naturalis* (VI, 28, 158); A. Sprenger, *Die alte Geographie Arabiens*, p. 160; Ed. Glaser incertus in *Die Abessinier*, p. 35, adn. Idem antea sub Rammanitis tribum Ra'bân (apud nos Ru'bân) latere suspicatus erat; vide titulorum 37 v. 5; 111 v. 2; 131 v. 3; Ed. Glaser, *Geographie Arabiens*, p. 59 et 137. Noli credere deum Rimmōnum aliquid commune habere cum Rammanitis, etsi vox utraque consonat. Nostra sententia, constat Īsarahum Yahdub, serius ocuis anno 24 ante J. C., ob victoriam ducis exercitus sui, Rimmōno statuum et titulum offerendi auctorem fuisse.

141

Glaser, 120.

Lapis albus, 0^m,17 altus, 1^m latus, characteribus insculptis maximis cumulatus, muro domus privatae Šibāmi insertus, hoc tituli fragmentum exhibet :

$\begin{array}{l} \text{אֱלֹשְׂרָה} \quad | \quad \text{יְחֻצָּב} \quad | \quad \text{כְּנָר} \quad | \quad \text{אֶק} \quad | \quad \text{אֶקֶט} \quad | \quad \text{אֶקֶט} \quad | \quad \text{אֶקֶט} \\ \text{יְנָם} \quad | \quad \text{וּכְנָן} \quad | \quad \text{מְרַתְדָן} \quad | \quad \text{אֶקֶט} \quad | \quad \text{אֶקֶט} \quad | \quad \text{אֶקֶט} \end{array}$

1 Īsarah Yahdub, procura[tor] (Šibāmi) Ak̄-
 2 yāni et Marthaden[sium].

Versus 1. Cf. tit. 140 v. 1, 2, 6.

denses» vide pariter usurpatam in titulorum 77 v. 3

Versus 2. Formam decurtatam כְּנָן מְרַתְדָן «Martha-

et 4 et 86 v. 1 et 2.

142

Glaser, 121.

In muro domus ejusdem Šibāmi hæc pauca, in lapide inscripta, Ed. Glaser nobiscum communi-
 cavit :

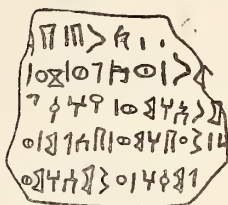
$\begin{array}{l} \text{ט} \quad | \quad \text{וּמְסָא} \quad | \quad \text{מ} \\ \text{ת} \quad | \quad \text{סְעִהָה} \quad | \quad \text{ע} \end{array}$

Lege וּמְסָא «et precatio», collatis titulorum 73 v. 5 et Fresnel 55 v. 3 et 4.

143

Glaser, 122.

Fragmentum e muro, cui insertum est, Ed. Glaser Šibāmi ita coram lapide exscripsit :

Versus 1. Nomen proprium אלכרב legimus; cf. titulorum 16 v. 1; 20 v. 1; 41 v. 1. — Littera sequente *bd'i* vel *mimi* speciem sectam præbente, inter alterutrum hæsitamus.

Versus 2. Post cognomen יגנר, ונארם|ינע]r, probabile, ו]תר collato tituli 20 v. 3, mente magis quam oculis assequimur.

Versus 3. במקם ante מראהמו supplere licet, quemad-

modum in tituli 20 v. 3, sequente nomine proprio יהקם, quod a tituli Halevyani 151 v. 1 mutuamur.

Versus 4. שבעהמו|בכלם «tribus eorum Bakil»; cf. titulorum 95 v. 5 et 6; 102 v. 8; 137 v. 2. Quid h præcedens valeat ignoramus.

Versus 5. Lege בא|למקה ושמסהמו «nomine Ī]maḳ-ḳābi et Solis ipsorum»; cf. Os. 31 = B. M. 32, v. 5, ubi dii iidem sic conjuncti occurrunt.

Quæ quum ita sint, tituli reliqua sic legimus et vertimus :

..... ואל כרב	1 et Ī]karib,.....
ו]תר ואנ]רם יג]ע]ר	2 Watar, et Agu[r Ya[g]’a[r
במקם מראהמו יהק]ם	3 auctoritate] domini sui Yuhak]m
ו]שבעהמו בכלם ו	4, et] tribus suæ Bakili, et
ב א למקה ושמסהכו	5 nomine Ī]maḳ-ḳābi et Solis ipsorum.

144

Glaser, 123.

Extra muros Šibāmi Ed. Glaser mosquitam, *Masdjid Al-Maʿbari* dictam, adiit, ubi muro occidentali lapidem parvum calcarium insertum vidit, cujus unum latus tantummodo oculis subijciebatur. Aliquot characteres, in summo latere inscriptos, Ed. Glaser sic legit :

כעזאס	עמידע הן	1	‘Amyada’ Than[iyyensis
..... א הם	2

Versus 1. עמידע; cf. Hal. 187, v. 1 et 3; 188, v. 3; 191, v. 3; 520, v. 1; 629, v. 1, hunc titulum nunc in Museo Britannico sub numero 57 servatum. — הַנּוּ initium adjectivi ethnici; cf. nomen urbis הַנּוּן in tit. Glaseriani 862 v. 6 (Mordtmann, *Himjarische Inschriften*, p. 24); nomen tribus הַנּוּן in O. M. 19, v. 2; דְּתַנִּים in O. M. 21, v. 1 (Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 73). Neque obliviscaris vocabuli 𐤀𐤌𐤃 «clivus»

in geographico Arabum onomastico frequentis; vide praesertim indicem geographicum in Al-Hamdāni, *Djazirat al-'Arab* (ed. D. H. Müller), II, p. 22. Quum titulus probabiliter circum lapidem continuaretur, הַנּוּ a הַם (v. 2) sejungendum esse perspicuum.

Versus 2. הַם nihil peculiare praebet, nisi quod his litteris vocabulum quodlibet femininum terminatur. fortasse הַם[נַעַמ] «felicitas».

145

Glaser, 124.

(TAB. XXIII.)

Lapis albus, muro septentrionali mosquitæ Masdjid al-Gail extra muros Šibāmi sitæ insertus, characteres incisos exhibet, quorum plures maximis damnis laborare Ed. Glaser comperit. In tabula tertia et vicesima ectypum chartaceum, ab eo confectum, sole lucis expressum invenies.

Hæc leguntur :

𐤆𐤌𐤃𐤁𐤀𐤌𐤃𐤁𐤀𐤌𐤃𐤁𐤀𐤌𐤃𐤁𐤀
 𐤌𐤁𐤀𐤌𐤃𐤁𐤀𐤌𐤃𐤁𐤀𐤌𐤃𐤁𐤀𐤌𐤃𐤁𐤀
 𐤀𐤌𐤃𐤁𐤀𐤌𐤃𐤁𐤀𐤌𐤃𐤁𐤀𐤌𐤃𐤁𐤀
 𐤀𐤌𐤃𐤁𐤀𐤌𐤃𐤁𐤀𐤌𐤃𐤁𐤀𐤌𐤃𐤁𐤀

1 שְׁמֵסָם | אֲשׁוּעַ | וּבְנֵי[הוּ] |
 2 נַמְסָם | בְּנוֹ | יְרֵם | בְּנֵי[רוֹ] | וְהוּ
 3 וְאֵל[ל]מִקְהוֹ | וּבְדַת | חַמְלִים | וּבַ
 4 אֲמַרְאֵהֶמוֹ | אֲלִשְׁרָה | יַחְצַבַּ

Versus 1. Lege שְׁמֵסָם[רב], collatis titulorum 31 v. 4; 67 v. 8; 164 v. 6. In tit. 153 v. 1, mirare cognomen אֲשׁוּעַ itidem post nomen רַב־שְׁמֵסָם occurrens. De cognomine אֲשׁוּעַ, respice ad tit. 2 v. 1; 8 v. 1; 57. — וּבְנֵיהוּ «et ejus filii», enumeratis deinde eorum nominibus, quorum series nomine, quod נַמְ[ר]א legimus, initio v. 2 terminabatur. Etenim versus, a sinistra plurimis carentes, a dextera paucissima desiderant.

Versus 2. Propter majus intervallum inter *mimum* utrumque nomen proprium נַמְ[ר]א huc adduximus, de quo vide tit. 78 v. 1, 7 et 8; 82 v. 1, 6, 7, 9, 11 et 13, et ea quæ ad tituli 78 v. 1 adnotavimus. — Post בְּנוֹ «nepotes», more titulorum Yemenensium, nomen tribus יְרֵם, ni fallimur, agnoscimus. De ea cf. tit. 24 v. 4; 37 v. 6; Glaser, 204, v. 3; 223, v. 2; necnon 873, v. 4 et 5, apud Mordtmann, *Himjarische Inschriften*, p. 31. — Sequentia perspicua, nempe וְהוּ[הוּ] בְּנוֹ «ædificaverunt et fundaverunt», et deinde בֵּיתֵהֶמוֹ et

«et texerunt castellum suum» posthac nomine designatum.

Versus 3. Quæ dei Ḥmaḳḳāh mentionem antecederant nos fugiunt, etsi nihil auceps in sensu manet. Deo altero, fortasse Athitaro, prius commemorato, legimus וְאֵלמִקְהוֹ [«nomine Athitari et Ḥmaḳḳāhi»; cf. tit. 43 v. 3 et 4. Quum similia illic occurrant, complemus : «et Dhāt Ḥimyami, et Dh[āt] Ba'dāni, et».

Versus 4. Post præsides deos et deas, Rabbsāms principis sui tutelæ castellum ædificatum commendat. Plurale אֲמַרְאֵהֶמוֹ rejicientes, lineam separationis inter *alifun* et *mimum* exstitisse conjicimus. Inde fit ut []א[] וּבְדַת «et op[er]e principis sui» legamus et vertamus. Ḥsarāh Yaḥḏub (cf. tit. 135) in tit. 140 v. 6 itidem designatur. Ab eodem tit. 140 loco alteram principis dignitatem, scilicet אֲקִינָם כְּבַר, cum contextu valde congruentem, mutuamur.

Lege igitur et verte, si lubet :

..... | רב[שמסס | אשוע | ובניהו | 1
 2 | ווא[נב[ר]ם | בנו | יר[ס]ם | בני[ו] | והו[ה]רן | והשקרן | ביהמו | | בעה
 3 | תר | ואלמקהו | וכדת | חב[י]ם | וב[ד]ת | בעדנס | ו..... | וב
 4 | רד[א] | מראהמו | אלש[ר]ח | יהצב | כבר | אקינס

- 1 *Rabb]šams Ašwa^c, et filii ipsius, [M., N., P.*
- 2 *et Anna[r], Yar[su]menses, ædificaverunt et fun[daverunt et texerunt castellum suum Y. No-*
mine ^cAth-
- 3 *tari,] et Īlmaḵḵāhi, et Dhāt Him[ya]mi, et [Dhāt Ba'dāni, et., et o-*
- 4 *p]e principis ipsorum Īlša[ra]hi Yaḥḍubi[, procuratoris (Šibāmi) Aḵyāni.*

146

Glaser, 125.

(TAB. XXIII.)

Lapis, muro orientali ejusdem mosque Mardjid al-Gail dictæ insertus, characteres magnos incisos exhibet. In tabula tertia et vicesima ectypum chartaceum, nostra gratia a Glasero confectum, luce solis expressum invenies.

Hæc pauca etiam nunc in fragmento leguntur :

>X80094501216E 94501216E	1 זקלם וחיועהתר ? 2 ובנו מרתדם בני
-----------------------------	---

Versus 1. Prima littera non plane liquet, *dhâdo*, vel fortasse *bâ'o* assimilanda. Nomen proprium ideo עזעקלם, vel fortasse אבקלם. Illud probanti colligere licet nomen proprium hominis עצת in titulo Prætorii decimo; vide *Zeitschrift d. d. morg. Gesellschaft*, XXVI, p. 432, עצע = ^{عص} idem sonante ac כבר «procurator» in locutione כבר | אקינס «procurator (Šibāmi) Aḵyāni». Quoad קלם, scriptio est manca pro קולם «princeps» Himyartarum, quod cf. integre scriptum in tit. 6 v. 2; 37 v. 6; 140 v. 1; decurtatum in tit. 30 v. 2; 147 v. 2. Si

potius lectioni אבקלם faves, collige nomen proprium אכמלך in tit. 85 v. 1, etsi de femina illic usurpatur, quum אכמלך nusquam nisi de hominibus in Bibliis occurat. — De nomine חיועהתר, *résum* quo terminatur 'Athtar servante, jam præmonuimus, fragmentum tituli ejusdem sub numero 122 tractantes; cf. itidem בעהתר apud Fresnel, 52, v. 1; Hal. 51, v. 10; 151, v. 5, etc.; J. et H. Derenbourg, *Études*, 1, p. 45.

Versus 2. Post mentionem Marthadensium, lege בני «ædificaverunt», sicut in tit. 145 v. 2.

Vertas igitur suademus :

- 1 *Ada]dḵaul et Haiw'athtar[, et.*
- 2 *. . .] et Marthadenses construxerunt, et. . . .*

147

Glaser, 126.

(TAB. XXIV.)

Lapis albus, 0^m,24 altus, 0^m,30 latus, meridionali ejusdem mosquee Masdjid al-Gail dictae muro insertus, pauca tituli vestigia exhibet. Ectypum chartaceum, quod Ed. Glaser nostra gratia confecit, luce solis expressum, in tabula vicesima quarta invenies.

Hæc leguntur :

Quæ hebraice :

Ⲅⲱⲉⲓⲛⲁⲃ

Ⲛⲟⲩⲓ

ⲓⲟⲩⲁⲓⲛⲁⲃⲟ

ⲭⲟ

ⲱⲣⲁⲓⲛⲁⲃ

ⲟⲩⲟⲩⲓ

ⲉ.ⲉ.ⲓⲛⲁⲃⲟ

ⲉⲣⲏ

Versus 1. Ḥ[sarah] Yahdu[b] perspicuum, quod sequatur Ⲅⲱⲉⲓⲛⲁⲃ.

Versus 2. Ⲛⲟⲩⲓ « princeps » pro pleniore קול; cf. tit. 146 v. 1, gentis nomine, quod nos fugit, deinde enuntiato.

Versus 3. ⲱⲣⲁⲓⲛⲁⲃ, epitheton dei Ilmakkáhi, a tit. 126 versibus 3, 6, 16 mutuatur.

Versus 4. Omnia hic desperamus. Ed. Glaser קברהם legit.

Non igitur meliora quam hæc e fragmento elicere valemus :

- ¹ Ḥ[sarah] Yahdu[b, procurator (Šibdmī) Ak-
- ² yán]i, potens [.ensium, consecravit Ilmakkáho, domino
- ³ Awwami,] quod est in urbe Alw, [.
- ⁴

148

Glaser, 127.

Lapis, 0^m,25 altus, 1 m. latus, titulum magnum, fere omnino perditum, continebat. Quo nunc lapide domus jacentis ad meridiem mosquee Masdjid al-Gail dictae foramen humi patens opertum est.

Aliquot litteras Ed. Glaser nobiscum sic communicavit :

vel ⲉ
ⲓⲉⲟⲩⲟⲩⲓ

vel ⲓ
ⲓⲉⲟⲩⲟⲩⲓ

Corrigimus et complemus ⲓⲉⲟⲩⲟⲩⲓ | ⲓⲉⲟⲩⲟⲩⲓ

ipsorum in muro

Quæ quum ita sint, fave, si lubet, nostræ interpretationi :

בר |
 | כל | בצרוח | וקי[פ]ן | והקב | או | 1
 כמקם | שמש[ה]כו | ומנצחה[ו] | ורתרו | עתהר | שרקן | כבנ 2
 ין | וערבן | ב[ן] | כל | מהנאסם 3

N. A. et ejus fratres, et filii eorum (?)] con-

- 1 *diderunt et fornicibus instruxerunt et altaribus ornaverunt Širwāhi omnes [arces*
 2 *potentia Solis suæ et dei su[i] puteis aquam suppedilantis[. Et commiserunt 'Athtaro Orientali ædifica-*
 3 *tionem et (arcem) Gurābum con[tra] unumquemque malum afferentem.*

150

Glaser, 129.

Hunc titulum e lapide, de quo nihil peculiare nobiscum communicavit, Ed. Glaser ibidem sic exseripsit :

כסעך	1	כנסער	1	İlsād,
כשך	2	בן	2	filius Kašadi.

Legendum fortasse אלסער, collato Hal. 152, v. 16. — Patris nomen כשך; cf. Hal. 147, v. 2.

ARTICULUS III.

NADJR.

151

Glaser, 134.

In vico Hamdānensi Nadjr (Al-Hamdānî, *Djazirat al-'Arab*, p. 107, v. 10), ad 'Amrānum adjacente, Ed. Glaser, exeunte anno 1883, Thilā profectus ut Hāzum peteret, parumper commoratus est. Nec frustra. Etenim, in orientali parte vici, ædificium mosquee speciem præbens offendit, ubi ad meridiem sancti cujusdam sepulcrum invisitur. Muro ædificiū duos titulos insertos nostra gratia exseripsit, nos simul docens muri et titulorum lapides calce sublava constare.

Hæc in priore leguntur :

כסעך	1	כנסער	1
כשך	2	בן	2

Versus 1. Versus a dextera fere integri videntur. Primum nomen proprium נעם complemus, etsi ita decurtatum in titulis Yemeni nondum occurrit; cf. nomen viri נעם, I *Chron.*, iv, 15. — הען; vide tituli 2 v. 1. — סעדשמסס; cf. titulos 3 v. 1; 9; 102, v. 2. — כרבעתה; cf. tit. 2 v. 1. — Comple[הן]נס; cf. עמאנס | בן in tituli Glaseriani 830, v. 17, de quo vide J. H. Mordtmann, *Himjarische Inschriften*, p. 13, 19 et 69; D. H. Müller, *Epigraphische Denkmäler aus Abessinien* (Wien, 1894), p. 77-80; Ed. Glaser, *Die Abessinier*, p. 42-46 et 55. Vide etiam שנה, probabiliter nomen proprium, apud Hal. 667, v. 2; gentem سنان in Al-Hamdānī, *Djazirat al-ʿArab*, p. 73, 84, 136, 251; محلات apud Yāqūt, *Muʿdjam*, III, p. 163; IV, p. 439 et passim; F. Wüstenfeld, *Jemen im XI. (XVII.) Jahrhundert*, p. 120. — Supple deinde verba ad constructionem pertinentia והשקרן | בראו vel similia, sicut in tit. 153 v. 1.

Versus 2. Post ביתהמו (cf. tit. 153 v. 2), castellum

ædificatum נעמין, hoc est Naʿamense, quum Naʿam inter ejus conditores primus commemoretur, appellatur. — Post רימס בעל conjicimus, sequente sacrarii designatione, fortasse שצרם = شَصْرِم, quo nomine locus etiam nunc appellatur; cf. Glaserum in *Petermann's Mittheilungen*, 1884, p. 204. — Sub fine supple: וב | מרא, versu tertio incipiente a suffixo המו.

Versus 3. «Dominus ipsorum» Našaʿkarīb Yazʿan Bataʿensis nominatur; cf. tit. 187 v. 1. Cognomen יזאן incliti Himyaritarum herois Dhū Yazan memoriam revocat, de quo vide in primis Th. Nöldeke, *Geschichte der Perser und Araber*, p. 220, adn. 4. Orthographia cum inserto alifo itidem in Glaser 618, v. 86, occurrit, ubi יזאן nomen tribus, ejus populus in eodem titulo, v. 16, אואבן appellatur; cf. Ed. Glaser, *Zwei Inschriften über den Dambruch von Mārib* (Berolini, 1897), p. 32, 35, 43 et 49. Vide etiam quæ Ibn Doraid, *Istikāḥ*, p. 310, v. 14-16, attulit.

Lege igitur et verte, si lubet :

1 נעם | והען | וסעדשמסס | וכרבעתה | בנו | שנ[הן] | בראו | והשקרן
 2 ביתהמו | נעמין | במקם | שימהמו | האלב | רימס |] בעל | שצרם | וב | מרא
 3 המו | נשאברב | יזאן | בן | בהע

- 1 Naʿam, et Haʿan, et Saʿdsams, et Karīb'athat, San[hān]enses[, condiderunt et texerunt
- 2 castellum suum Naʿamense, auctoritate patroni sui Taʿlabi Riyāmi[, domini Šašsarīmi, et principis
- 3 sui Našaʿkarībi Yazʿan Bataʿensis.

155

Glaser, 138.

Primi versus ima aliquot characterum vestigia tantummodo supersunt. Characteres minimos lapidi incisos Ed. Glaser coram lapide exscripsit; quod apographum hic publici juris fieri curavimus.

Hunc titulum ediderunt : Ed. GLASER, *Mittheilungen*, p. 59 (cf. p. 3). — Iterum, cum versione germanica et commentatione historica, id., *Die Abessinier in Arabien und Africa*, p. 103-105. — J. MORDTMANN, *Himjarische Inschriften*, p. 18. — J. HALÉVY, in *Revue sémitique*, IV, p. 78-79. — H. WINKLER, *Die sabäischen Inschriften der Zeit Alhan Nahfan's*, p. 11-12.

Handwritten Semitic script, likely a transcription of the inscription mentioned in the text above. The script is arranged in several lines, with some characters appearing to be in a different script or dialect, possibly related to the Sabæan or Himyaritic languages mentioned in the text.

Versus 1. Reliqua Ed. Glaser sic restituit : | ברת | ק. ו. ג. סבא[ת]ן | בהית | הושעהמו | הושהמו, vertens germanico sermone : « zum Danke dafür, dass er sie emporhob (auszeichnete) duch diesen Feldzug und » Eadem commendaverat J. H. Mordtmann, *loc. cit.* Ante ברת supplendum esse המרם, sicut in versu 2, persuasum habemus. Post mentionem donatorum et post enumerationem donorum quibus deum victoriae praesidem, probabiliter Ta'labum Riyâmum (cf. nostram ad versum 2 adnotationem) coluerunt, testimonia auxilii divini enumerantur. Quoad verbum הושע = hebraicum הושיע « liberavit, servavit », cf. quæ ad tituli 28 v. 4 adnotavimus. — Mordtmanno et Glasero assentientes, | בהית | סבאנתן « in hac expeditione » vertimus; cf. tituli Academiæ 14^{mi} v. 4 et 15, apud J. et H. Derenbourg, *Études*, 1, p. 76 et 77; O. M. 12, v. 14, in Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 52, restitutum. — Legimus deinde והו[הו]פ[הו]המו « et tuitus est ipsos », continuationem verbi הושהמו, ceteris deficientibus.

Versus 2. Ante טורו | conjunctionem בכך « quum » supplemus. Quod attinet ad טורו, verbi טורהמו in tituli Academiæ 14^{mi} v. 8, et טורו probabiliter in tituli nostri 131 v. 5, necnon substantivi usitatissimi « arx, munimentum » memores, « muniverunt » intelligimus et « protexerunt » vertimus. Pars subjecta est אהמרן « Himyaritæ ». A verbo pendet accusativus infinitivi אהים « venire, incurrere ». Himyaritæ, « e regione sua Himyaro » impetum facientes, opere munito (מעגנהן), Dhât al-'Arimo « domina molis » dicto, curaverunt agmen subsidiorum suorum procedens ab hostibus non turbari. Dissimilia vide apud Mordtmannum, Glaserum et Winklerum; ille : « es bedrängten die Himjaren in der Veste דתערמון (ذات عَرْمِين) als sie aus dem Lande Himjar kamen (أَتَبَا من أرض حَيمَر) »; Glaser et Winkler : « [als] sie belagerten die Himjaren in der Festung Dât el-'Arim, ankommend aus dem Lande Himjar ». Lectionem Dhât al-'Arim Glaserianam commendamus, quum Yemeni littora, molibus lapidum acervatorum a fluctuum injuria protecta, nulla calamitate damna tetriora passa sint quam ruptis molibus. Recordare exundationis horrendæ Ma'ribensis, quam Arabum historici سبيل العرم « torrens molis » (cf. *Coranum*, xxxiv, 15) appellaverunt et lege quæ de ea Caussin de Perceval (*Essai*, I, p. 16 et 85) retulit. Nomen appellativum ערמון « moles » in Glaser 554, v. 6, 24, 62, 64, 67 et 72, necnon in Glaser 618 v. 43, 60, 68, 81, 111 et 118 adhiberi nunc constat; cf. Ed. Glaser, *Zwei Inschriften über den Dambruch von Mârib*, p. 7-17, 33-52. בן | ארץ | המירם, cf. eadem

O. M. 12, v. 14, apud Mordtmannum et Muellerum, *Sabäische Denkmäler*, p. 48. — Sequitur ברת | ו[ה]מרם « et propterea quod » (cf. v. 1), ante תא, duas primas vocabuli, cujus finis desideratur, litteras positum. Glaser et Halevy : תא[ול]ר; Mordtmann תא[ול]ר, vel תא[ול]ר; Winkler et Hommel : תא[ה]רם, ex eadem radice ac אתמתה versus 3. Meliora desperaremus, nisi verbum, post ברת | המרם necessarium, sive a tituli exscriptore, sive a lapicida, omissum esse conjiceremus. Si hæc probas, post המר « largitus est » additum, quod cum duplici accusativo construitur, in תא initium nominis divini האלב Ta'lab agnosce. — Doni compotes sunt : 1° אתמתה | מלכ[המו] 2° אתמתה | אהרו.

Versus 3. Quum מלכ[המו] « rex ipsorum » nullus alius esse possit nisi 'Alhân Nahfân, rex Sabæorum, ut Glaser, המרו « dominus ipsorum » legens, recte vidit, quid sonet אתמתה quærimus. Supra, p. 59, de אתמה | אתה in tit. 37 v. 6 disserentes, hac radice ædificium et præcipue ædes sacras designari contendimus. Similia vide, occasione tit. 131 v. 1. Hic patet non de constructione agi, sed de regis defensoribus, quibus Ta'lab favit. Mordtmann : « אתמתה muss Heer oder dergleichen bedeuten. » Glaser : « Die Gefolgschaft (?) ». Legitur in lexico arabico *Lisân al-'Arab*, s. r. ا ت م اذا : اصله اَتَمُّ يَأْتِمُرُ اذنا : جمع بين شبيئين ومنه سُمِّي المَأْتِمُ لاجتماع النساء فيه ; cf. Lane, *An Arabic-English Lexicon*, p. 13-14. Consequitur radici אתמה significationem inhærere congregationis ejusque, sive hominum, militesne sint an urbium incolæ, sive materiarum et lapidum quibus ædes, præcipue sacrae, constant. Vide verbum אתמה « conjungere, consociare » in titulo Glaseriano Riyâmensi 1359/1360, v. 5, apud Ed. Glaser, *Die Abessinier*, p. 68 et 69. Inde stipatores regis, circa eum copiis præpositi, plurali אתמה designantur. Dissimilia vide apud Winklerum : « dass gesichert wurde die Wolbehaltenheit ihres Herren und die Wolbehaltenheit seines Bruders. » — 'Alhân Nahfân nec genere, nec affinitate, sed belli societate et communi utilitate adducitur ut cum « fratre suo Yada'abo » fraterne conspiret. Sic Glaser : « der Gefolgschaft seines Bruders (Verbündeten) ». — ב. ל. ג. cognomen Yada'abi, corrige certo in עילון, collatis Hal. 423, v. 2, et fœdere inter Sabæos et Ḥaḍramautenses, ubi idem « rex Ḥaḍramauti » occurrit; vide Mordtmann, *Himjarische Inschriften*, p. 13 et 18; D. H. Müller, *Epigraphische Denkmäler aus Abessinien*, p. 77 et 79; Ed. Glaser, *Bemerkungen zur Geschichte Altabessiniens*, p. 21; ejusdem *Die Abessinier*, p. 42, 44, etc.; *Musée ottoman. Antiquités himyarites*, p. 41. — Post stipatores regum amborum, in

pugna «fratrum», commemoratur exercitus uterque, victoriæ et prædarum particeps. Cum duali המסיהמו collige המסיהו in tituli Glaseriani 825 v. 3, 16, 20, apud J. Mordtmann, *Himjarische Inschriften*, p. 5; statum absolutum dualis המסנהן in ejusdem tituli v. 7 et in O. M. 5, v. 5, apud Mordtmannum et Muellerum, *Sabäische Denkmäler*, p. 22 et 24, necnon fortasse singulare המסן in O. M. 9, v. 6, *ibid.*, p. 35; certo plurale אהמס in Glaser 1359/1360, v. 7, 8, 11, apud Glaserum, *Die Abessinier*, p. 68-69; cf. p. 77-79. Glaser: «beide Söldnerheere». Magis generaliter vertimus: «et geminis exercitibus eorum». — Mordtmannum et Glaserum secuti, dein legimus: | המס | מלך | סבא | והמ[ס] |, post quæ הצרמות מלך non dubitanter complemus.

Versus 4. A verbo חמר additio pendet accusativus alter, scilicet fortasse צדקם [מהרנת] «cædes eximias»; cf. supra titulorum 76 v. 7, 78 v. 5, 79 v. 6, necnon O. M. 5, v. 6; 7, v. 5; 8, v. 1, in Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 22, 24-25, 29, 32. Nec infitiamur fortasse צדקם [מנלת] «facultates eximias» esse legendum, de qua locutione vide quæ ad tit. 29 v. 5 adnotavimus. — Pars subjecta verbi sequentis דייהרצינהמו est deus Ta'lab, quemadmodum Mordtmann et Glaser agnoverunt, obliti ambo verbum non in perfecto, sed in imperfecto adhiberi. Mordtmann: «das er ihnen bescheerte»; Glaser: «mit denen er sie begünstigte». Collatis O. M. 8, v. 5 (Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 32) et tituli Glaseriani 825 v. 23 (Mordtmann, *Himjarische Inschriften*, p. 5), vertimus: «quas ipsis concedit». — ומקמתם | א[א]דנם | וברי liquet; cf. quæ ad tituli 151 v. 2 adnotavimus. — Nova propositio, seriem execrationum in hostem continens, incipit a הבר | ול | «et frangat»; cf. tituli 2 versus 17 et 18; et simillima in tituli Glaseriani 826 v. 3, apud

Mordtmann, *Himjarische Inschriften*, p. 11. — Sequitur, auctore Mordtmanno, והת[ל]פ[ן] «et perdat»; cf. arabice حرب لاخ. — Quoad הלקחן, cf. לקח Hal. 48, v. 9; حرب لاخ «bellum grave; اللخ بينهم الشر» «compulsi inter eos malum»; præcipue hebraicum לקח «capere» et deinde «auferre, amovere, arcere». — וברען, Mordtmannum et Glaserum secuti, in וצרען «et comprimat» mutamus; cf. tit. 2 v. 18. — Post hæc lege, auctore Glasero: כ[ל] | שנא | שעבהמו «omnem hostem tribus ipsorum». Ima primæ litteræ kâfi vestigia manent.

Versus 5. De tribu Ḥumlân, cf. tit. 180 v. 2, 187 v. 3, 195 v. 7, 238; Glaser 825, v. 8 et 11, apud Mordtmann, *Himjarische Inschriften*, p. 9; Winkler, *Die sabäischen Inschriften*, p. 13. — Invocantur tandem solito more dii propitii, præpositione bā'o antecedente; cf. Athtarum, Haubasum et Ḥmaḳḳâhum itidem coherentes in tit. 43 v. 3 et 4 et in exemplis quæ supra, p. 73, con-gessimus. — Ḥmaḳḳâh epitheto תהון cognominatur, quod Fr. Hommel litteris die 8° octobris 1897 scriptis nos monet in titulo Glaseriano 1546, Vindobonæ nunc servato, pariter occurrere. Epigraphiæ Yemenensis thesauros, nuper illuc advectos, D. H. Müller mox palam explicabit. — Alterum dei nomen בעלם | תור legendum videtur, quod autem Mordtmann in דעלם | תור «Thaur Alamensis» corrigere velit, collatis nostrorum titulorum 40 v. 4, 41 v. 3 (cf. etiam tit. 140 v. 2); rem in dubio linquimus. H. Derenbourg בעלם | תור legit, interpretaturque «Taurus Ba'alîs» quod nomen idem esse putat ac græcum vocabulum Ταυροβελος; cui non assentimur. — Quamvis דת apographo absit, non cunctamur quin ו[רת] | בעדנם sequente legamus, quum dea utraque post deos commemorari soleat; cf. tituli 18 v. 2. — Vocabula, quibus enumeratio numinum propitiorum continuabatur, nunc desiderantur.

Si præmissa probas, initii sensum, sin minus verba, sic restitue, dein lege et verte :

עלהן | נהפן | מלך | סבא | ובניהו | ואהו | ידעאב | עילן | מלך | הצרמות | הקניו | שיכהמו | תאלב | רי
 1 מס | בעל | שצרם | צלמן | דדהבן | המרם | ב[רת] | הושעהמו | בהית | סבא[ת] | ו[הו]פ[י]המו |
 2 בכן | טורו | אהמרן | במצנעתן | דתערמן | אתים | בן | ארץ | חמירם | ו[ה]מרם | בדת | חמר | [תאלב] | אתמת
 3 מלכ[המו] | ואתמת | אהו | ידעאב | עילן | מלך | הצרמ[ת] | והמסיהמו | המס | מלך | סבא | והמ[ס] | מלך | הצרמות
 4 מנלת
 4 מהרנת | צדקם | דייהרצינהמו | וברי | א[א]דנם | ומקמתם | ו[ל] | חבר | והת[ל]פ[ן] | ו[ה]לקחן | וצרען | כ[ל] | שנא | שעבה
 5 מו | המלך | בעתהר | והבס | ואלמקהו | תהון | ותור | בעלם | בעלי | אוס | ו[רת] | [ה]מס | ו[רת] | בעדנ[ס] | ו[.....]

[^c*Alhân Nahfân, rex Sabæ, et ipsius filii, et ipsius frater (confœderatus) Yada'ab Gailân, rex Hadrâmauti, consecraverunt patrono suo Ta'labo Riyâ-*
¹ *mo, domino Šassarîmi, hanc statuam auream, propterea quod servavit eos in hac expedi[tione et [pro]-*
texti [eos.
² *quum] muniverunt Himyaritæ arce Dhât-'Arîmo viam (ducentem) e regione Himyaro; et [prop]terea quod*
[largitus est] Ta'[lab stipatoribus
³ *regis] eorum et stipatoribus ejus fratris (confœderati) Yada'abi Gailâni, regis Hadrâma[u]ti, et geminis*
exercitibus eorum, exercitui regis Sabæ, et exerci[tui regis Hadrâmauti
vel facultates
⁴ *cædes] eximias, quas ipsis concedit, ac plenitudinem potentiarum et auctoritatum. Et frangat (Ta'lab),*
per[dat]que, amoveat[que], et comprimat om[nem hostem tribus ip-
⁵ *sorum] Humlâni. Nomine 'Athtari, et Haubasi, et 'Îmaḡḡâhi Thahwâni, et Thauri Ba'ali, dominorum*
amborum Awwami, et (nomine) [Dhât] Himyami, et [Dhât Ba'dân]i, [et

156

Glaser, 139.

Ed. Glaser hæc duo vocabula e lapide exscripsit, de quo nihil nobiscum communicavit :

וּחַיִּים וְחַיִּים

בְּנֵי סַקְרָן

Sakrânensis

J. H. Mordtmann litteris privatis nos monet in altero hujus tituli apographo, quod Ḥayyim Ḥabsus (cf. Ed. Glaser, *Mittheilungen*, p. 49), exscripsit, hæc legi : | בְּנֵי סַקְרָן | אֲרָם

titulis Glaserianis 205 v. 2, et 218 itidem occurrere. Colligendum etiam منقل سكران apud Al-Hamdâni, *Djazîrat al-'Arab*, p. 69, v. 14, de quo vide Adnotationes (II, p. 59).

157

Glaser, 140.

Hæc pauca sine commentario nobis Ed. Glaser tradidit :

זְהַר וְהִיל

זְהַר וְהִיל

Vox altera dilucida היל « vis, vires ». זֶהַר obscurius. Huic radici notio splendoris in omnibus semiticis lin-

guis inhæret. Cf. nomen proprium tribus hominisque זֶהַר in tit. 160 v. 2; Glaser 219 v. 2; 242 v. 2; 265 v. 7.

158

Glaser, 141.

(TAB. XXV.)

Lapis calcarius, 0^m,31 altus, 0^m,55 latus, ab Eduardo Glaser in occidentali castelli (قصر) muro Ḥāzi olim dispectus, nunc in Museo antiquitatum Constantinopolitensi servatur; cf. *Musée impérial ottoman. Antiquités himyarites et palmyréniennes. Catalogue sommaire* (Constantinople, 1895), p. 36, sub numero 46. Titulus tribus versibus a dextera et a sinistra mutilis constat. Characteres emblematum instar e lapide eminent, sicut in titulis ad architecturam pertinentibus sæpe exsculpuntur.

In tabula nostra vicesima quinta ectypum chartaceum, quod nostri Ḥamdî-Bey officio debemus, luce solis expressum invenies.

Hæc leguntur :

אשגזגוהפגוהגוהג
 גפזפזפזפזפזפזפז
 פגזפזפזפזפזפזפז

1 גן ו ילער ו בן ו שרחם
 2 ציחן ו ונקז ו והקש
 3 א ו שיטהמו ו תאלב

Versus 1. Cognomen lege ינער, collatis tituli 20 v. 3, fortasse etiam tit. 143 v. 2; 164 v. 1; 166 v. 1; certo O. M. 7, v. 1 (Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 29 et 30). Nomen in *nūn* desinens ignoramus. — Quoad patrem voventis, cf. המרן | בן | אימן | שרחם in tituli Glaseriani 885 v. 3, apud J. H. Mordtmann, *Himjarische Inschriften*, p. 38-39. אימן | שרחם vide etiam in titulis Glaserianis 77 et 272, v. 3.

Versus 2. Comple : ב | ערב | «reparavit in», vel simile aliquid. — ציחן *Ṣaiḥān*, nomen urbis, de qua Mordtmann et Mueller disseruerunt; vide *Sabäische Denkmäler*, p. 64. — נקז in ejusmodi contextu supra, p. 33, in נקב corrigendum esse suspicati sumus. Exemplo nostri tituli (cf. Glaser 260, v. 2) monemur lectionem נקז plus valere. Vertimus : «et puteo instruxit», ad radices ara-

bicae ن ق ز لغلان; cf. ما لغلان أنقز الرجل بموضع كذا نقز «deest ei in hoc loco puteus»; «continuo bibit aquam puram et dulcem quæ النقى dicitur». Nec obliviscere cujus momenti sint apud Sabæos dii aquam puteis suppeditantes. — Tertio verbo והקש «et restauravit» series continuatur; vide Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 62. — Sequebatur ביתהו «domum suam», cujus nomen deinde indicabatur. — Postea ורדא במקם | ורדא «auctoritate et ope» addimus, titulo O. M. 20, v. 3 (*ibid.*, p. 71) freti; vide etiam quæ ad tituli 153 v. 2 adnotavimus.

Versus 3. «Patronus ipsorum», nempe Hamdānensium, est Ta'lab Riyām, dominus sacrarii, fortasse Ṣaṣṣarīmi (שצרם), quod in tit. 154 v. 2 commendavimus.

Omnibus bene perpensis, hæc legenda et vertenda suademus :

1 גן ינער | בן | שרחם | אימן | בן | המרן
 2 ערב | ב | ציחן | ונקז | והקש | ב | ביתהו | | כמק
 3 א | ורדא | שיטהמו | תאלב | רימס | בעל | שצרם

1 n *Yag'ar*, filius *Ṣarāḥi* [*Aimani*, *Hamdānensis*,

2 *reparavit*] *Ṣaiḥān*[i], et puteo instruxit, et restau[ravit domum suam]um, auctori-

3 *tate et o]pe patroni ipsorum Ta'labi* [*Riyāmi*, domini *Ṣaṣṣarīmi*.

159

Glaser, 142 et 143.

Hæc super lapidem, occidentali Hâzi muro insertum, leguntur :

ⲙⲓⲛⲛⲁⲕⲁⲕⲁⲙⲓⲛⲁⲕⲁⲕⲁⲙⲓ

ⲙⲛⲛⲁⲕⲁⲕⲁⲙⲓⲛⲁⲕⲁⲕⲁⲙⲓ

Collato tituli 47 versu 2 (vide etiam tituli 41 v. 3), vertimus :

et] dei sui aquam puteis suppeditantis, domini W[.

Quod titulo Glaseriano 143 apposito, hæc tantummodo continente Ⲛⲁ, hebraice | ⲛ, scilicet, ni fallimur, Ⲛⲁ, completur, quum Ⲛⲁⲗ = Ⲛⲁⲗ, nomen tribus arabicæ, in titulis non semel reperiatur; cf. Halévy, *Études sabéennes*, p. 187, n° 47, v. 3; Halévy, 48, v. 7; 93 (Ⲛⲁⲗⲙ); fortasse 359, v. 4 (Ⲛⲁⲗⲙ), et recordare nominis proprii hominis ⲙⲟⲗⲁⲗ in titulo XLVIII, apud D. H. Müller, *Epigraphische Denkmäler aus Arabien*, p. 53; J. H. Mordtmann, *Beiträge zur minäische Epigraphik*, p. 59, qui

ⲙⲟⲗⲁⲗ apud Ibn Doraid, *Istīlāk*, p. 160, æquiparat. Vide etiam Ⲛⲁⲗⲙⲟⲗⲁⲗ et Ⲛⲁⲗⲙⲟⲗⲁⲗ apud Al-Hamdānī, *Djazirat al-'Arab*, p. 153, 169 et 176 (cf. F. Wüstenfeld, *Register*, p. 110, 458-459); necnon Ⲛⲁⲗⲙⲟⲗⲁⲗ, regem Ḥaḍramauti, *ibid.*, p. 458-459. Nec infitiamur titulos Glaserianos 142 et 143 fortasse unum ab altero sejungendos esse. Si hæc mavis, respice ad | Ⲛⲁⲗⲙⲟⲗⲁⲗ in tituli Glaseriani 220 v. 3, quo vox ultima tituli nostri completeretur.

Si titulum utrumque conjungis, sic lege et verte :

ⲙⲛⲛⲁⲕⲁⲕⲁⲙⲓⲛⲁⲕⲁⲕⲁⲙⲓ | Ⲛⲁⲗ

et] dei sui aquam puteis suppeditantis, domini Wā'ili.

160

Glaser, 144.

Lapidi characteres parvos incisos esse Ed. Glaser asseverat, nihilque aliud de hoc titulo, quem nostra gratia coram lapide exscripsit, nobiscum communicavit. Hæc in apographo continentur :

... 2740 ...
 1
 2
 3
 4
 5
 6
 7
 8
 9
 10
 11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60

Versus 1. Initium versus desideratur. [In ejus reliquis [et] ejus fratres, et filii eorum » præsentimus. — אהשרן «Hāsīdenses» (cf. O. M. 15, v. 2 et 5), itidem formatum ac אהמרן «Himyaritæ» et אבענן «Minæi» interponimus. Hāsīd (השרם) tribus maxima erat, cui Hamdānenses et ideo posteri eorum Bataʿenses annumerabantur; vide Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 4, 44-45; Mordtmann, *Himjarische Inschriften*, p. 25; Ed. Glaser, *Die Abessinier*, p. 64-65; necnon tit. 173 v. 1.

Versus 2 et 3. Nomen tribus תהרם, clauso *tāwo* (X) et in *zāyūn* (𐤍) converso, arabicis tribuum nominibus زَهْرَان, زَهْرَة, زَهْر, زَهْرَان, زَهْمِيْر assimulandum; vide Ibn Doraid, *Istikāḥ*, p. 342; Al-Hamdānī, *Djazīrat al-ʿArab*, Index historicus, p. 144; Wüstenfeld, *Register*, p. 465 et 476; necnon זהר tituli 157 et exempla nominis proprii זהרם supra, p. 219, allata. — Quæ sequuntur liquent, nempe [הקנין] שימהמו [האלב] | רימם | בעל | [צלטן] [בדעה] ע [האלב] | [שצ] [ר] | [זן] | [צלטן] Riyāmo, domino Šaṣṣarīmi, hanc statuam.

Versus 4. Collato tituli 2 v. 4, legimus deinde : חגן וקה [האלב] ע [בדה] ו quia exaudivit Taʿlab servum suum », servi nomine posthac enuntiato.

Versus 5. Proponimus דח [ב] Dhū-Saṭr, quum urbs Saṭr in Hal. 526, v. 2, occurrat, tribusque Saṭr ibn Mālik ab Al-Maḳrizīo commemoretur; cf. *El-Maḳrizī's Abhandlung über die in Ägypten eingewanderten arabischen Stämme* (ed. F. Wüstenfeld), p. 15 et 55. Quo nomine proprio titulus integer initium sumpsisse persuasum habemus. — Nihil dubii quin במסאלהו in במסאלהו » ob preces ad eum » sit corrigendum; cf. titulorum 2 v. 5, 74 v. 3, 75 v. 5 et 6, etc. — *Wāwum* alterum complendum esse suspicamur ברת [ב] [ה] [ר] » propterea quod » antecedentem.

Versus 6 et 7. Lege certo : [] | א [מ] לא [] | בכל | הופיהו | סתמלא » tuitus est ipsum in omnibus votis quæ ut explorerentur petiverat », collato ejusdem tit. 2 v. 9. — Post decimam formam סתמלא præpositio בעם, cum suffixo הו ad deum pertinente, adhiberi solet; cf. Fr. Hommel, *Sūd-Arab. Chrest.*, p. 51. Mirare, si apographo confidis, hic בעמהו, sicut in hebraico sermone, loco usitati בעמהו, positum; vide exempla apud Sabæos præpositionis בין pro בן, *ibid.*, p. 50. — Nova præpositio וּל [ב] [ע] [ר] [ה] המו » Et utinam concedat iis », sicut in tituli 88 v. 9.

Versus 8. Sub obscuro התיים (𐤇𐤓𐤙) clarius הטיים

(𐤏𐤓𐤂𐤏) latere perspicuum. Post «gratiam» dei, Dhû-Saṭr «bona legitima» (מנלה | צדקם) sibi et suis implorat; cf. analogia in tituli 28 v. 5.

Versus 9. Ni fallimur, errante paululum scriptione, legendum est : ע | בת | בני | אמראהמו | [] ור[] צו «et favorem dominorum ipsorum Bata^{en}sium»; cf. iterum tituli 88 finem, necnon tituli Glaseriani 868 versus 7 et 8, apud J. H. Mordtmann, *Hinjarische Inschriften*, p. 29.

Versus 10. Comple et emenda : | חשר[]ם | ושע[]בהמו «et tribus ipsorum Hāsidi»; quum tribus Hāsīd sic eum שעבהמו in multis titulis conjuncta sit, de quibus vide Mordtmannum (Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 4 et 5), et quum de Hāsīdensibus in v. 1

agatur. — Sequitur votum alterum, eodem verbo introductum | סעדהמו | ול.

Versus 11. Ante צדקם, supple אהמר «fructus» vel אפקל «messes»; cf. utrumque in tituli 2 v. 15. — Præpositio ערי «intra» meudosis lineis non ita occultatur ut non eam suspicari liceat. — ארצהמו «(intra) terram ipsorum» liquet.

Versus 12. Inter ארצהמו et ומ[]שימ[]המו, tertium substantivum, cujus suffixum המו solum permansit, lapide excessit. Conjecimus : ומרעההמו «et prata ipsorum», collato Fresnel 11, v. 3, quum | ארצהמו אר ומשימהמו sine tertio ejusmodi vocabulo conjungi soleant; cf. titularum 2 v. 13 et 14, 75 v. 7 et 8, 77 v. 8 et 9, etc.

Si hæc probas, lege et verte :

<p>1 דסטר ואחיהו וב[]ניהמו אהש 2 דן ב[]נו זהרם הק[]ניו שימהמו 3 תאל[]ב ריטם בעל שע[]ר[]ם דן צ 4 למן [] חגן וקה תאלב ע[]ברדה 5 ו [] דס[]טר במסאלהו ו[]חמר 6 ס בדת הופיהו בכל אמ 7 לא [] סתמלא מעבהו ול סערה 8 מו חטים ומנלת צדקם [] ו 9 ר[]צו [] אמראהמו בני בת[]ע 10 ושע[]בהמו חשר[]ם [] ול סעדהמו 11 אהמר צדקם ע[]רי ארצהמו דמר 12 עיה[]מו ומ[]שימ[]המו</p>	<p>1 <i>Dhû-Saṭr et ejus fratres, et filii eo[rum], Hāsī-</i> 2 <i>denses, ne]potes Zuhri, consecraverunt patrono suo</i> 3 <i>Ta'labo Riyāno, domino Šaṣṣa[ri]mi, hanc sta-</i> 4 <i>tuum,] quia exaudivit Ta'lab ser]vum su-</i> 5 <i>um Dhû-Sa]ṭr, ob preces ad eum, [et] prop[te-</i> 6 <i>rea quod tuitus est ipsum in omnibus [vo-</i> 7 <i>tis,] que ut explerentur petiverat ab eo. Et utinam [concedat i-</i> 8 <i>is gratiam (suam) bonaque legitima[et</i> 9 <i>fa]vorem dominorum ipsorum Bata[en]sium</i> 10 <i>et tri]bus ipsorum Hāsī[di:] et concedat i]is</i> 11 <i>fructus] eximios [in]tra terram ipsorum, [et pas-</i> 12 <i>cua ip]sorum, [et a]gros ipsorum.</i></p>
--	--

161

Glaser, 145.

Fragmentum lapidis et tituli muro Hāzi partim inditorum hæc pauca, auctore Glasero, exhibet :

𐤏𐤓𐤂𐤏

שימהמו | תאלב

patro[no] ipsorum Ta[labo]

162

Glaser, 146.

E muro Hâzi, cui lapis adhæret, hæc sola emergunt :

גַּו
דְּהַרִּי
Hirvânensi

163

Glaser, 147.

In eodem externo Hâzi muro Ed. Glaser legit :

חַסְמַח
קוֹל [ו] סַמְעִי וּ בְנֵי
princeps] Samâitarum, construxit

Partem tituli Halevyani 84 hic habere nobis videmur. ad similia in Glaser, *Mittheilungen*, p. 10 et 11; in
 Respice ad titulorum 37 v. 1 et 3, 187 v. 2 et 3, necnon Mordtmann, *Hinjarische Inschriften*, p. 43.

164

Glaser, 148.

Lapis, muro eodem proxime insertus, hæc præbet, quæ nostra gratia Ed. Glaser coram lapide exseripsit :

חַסְמַח וְ בְנֵי סַמְעִי
 חַסְמַח וְ בְנֵי סַמְעִי וְ בְנֵי סַמְעִי
 חַסְמַח וְ בְנֵי סַמְעִי וְ בְנֵי סַמְעִי
 חַסְמַח וְ בְנֵי סַמְעִי וְ בְנֵי סַמְעִי
 חַסְמַח וְ בְנֵי סַמְעִי וְ בְנֵי סַמְעִי
 חַסְמַח וְ בְנֵי סַמְעִי וְ בְנֵי סַמְעִי

Versus 1. Voventis nomen cognomenque initio versus desiderantur. Superest ך quo cognomen terminabatur. Restitue fortasse : ך ארתׁב | ארתׁב sicut in titulo Bata'ensium O. M. 11, v. 1, vel, si mavis, ינׁער, collatis titulo-

rum 20 v. 3, 158 v. 1, fortasse 166 v. 1. Sequebatur nostra sententia : ך בנתׁ [] בנו [] יתׁיה [] ך et ejus filii, Bata'enses.

Versus 2. Rimas explere facile est. Collatis colligen-

dis, lege : שצ[רם] | ב[ע]ל | שצ[רם] : dis, lege : «consecraverunt domino suo Ta'labo Riyâmo, domino Šaṣṣarîmi». Mirare האלבריים sine linea separationis; cf. similiter in versu 4, et עהתרשרקן in tituli 153 v. 3.

Versus 3. Adde דן | צלמן «hanc statuam». Cetera, quamquam corrupta, liquent.

Versus 4. Post Ta'labi Riyâmi præsidis mentionem, locutio persæpe adhibita usurpatur : באמלאסתמלאו | בעמהו «in votis quæ ut explerentur petiverunt ab eo». Lineam separationis non interposuimus, quum lapidica eam non semel omisisse videatur. Sic supra האלבריים; sic nunc ולווא «et pergat», quod ווא scribi solet; cf. titulorum 78 v. 7, 82 v. 8, 93 v. 2, 95 v. 3. Nomen dei, verbi pars subjectiva, in his quatuor exemplis, verbo proximum, deinde commemoratur.

Versus 5. Hac norma excipiendus est hic titulus, quum vocabulum unum inter ולווא et Ta'labum interveniat. הו[פי] subodoramur, collato tituli 93 v. 3, a quo nescimus an forma הופין sit mutuanda. Nec diffitemur fortasse Ta'labum prius legendum esse, vocabulis errore lapidicæ inversis. Quidquid est, האלב pro obscura lectione restituatur oportet. Sequitur sine dubio :

Lege et verte, si præmissis assentiris :

יגע[ר] vel

1 נשאכרב | אות[ר] | ו[ב]ני[הו] | כנו | כתע
 2 הקניו | שיכ[המו] | ת[אל]בריים | בע[ע]ל | שצ[רם]
 3 דן | צלמן | המרס | כרת | הופיהמו | ת[אל]
 4 ברימס | באמלאסתמלאו | בעמהו | ולווא | הו
 5 פי[ן] | תאלב | אדמהו | באמלאסתמלאו | ול[סעד]
 6 המו | רצו | וחטי | מראהמו | רבשמס | נמרן | ב[ן] | ...
 7 עת[ת] | ושעבהמו | ולדת | נעבת | ותנעמן | לארמ[הו]

vel *Yag'ar*

- 1 *Nasa'karib Auto[r] et [ejns fi]lii, [Bata']enses,*
- 2 *consecraverunt patrono] suo Ta[']labo Riyâmo, do[mi]no Šaṣṣarî[mi],*
- 3 *hanc statuam], propterea quod tinitus est ipsos Ta[']la-*
- 4 *b Riyâm in votis quæ ut explerentur petiverunt ab eo. Et pergat tu-*
- 5 *e]ri Ta'lab vassalos ipsius [in vo]tis quæ ut expleantur petent; et [conced]at*
- 6 *ipsis favorem et gratiam domini ipsorum Rabsamsi Namiri, f[ili]i.*
- 7 *'atha]ti, et tribus ipsorum, et quia contigit, et ut contingat vassalis ipsius.*

167

Glaser, 151.

Muro domus Ḥāzi insertus lapis hæc pauca præbet :

וַיִּבְנֶה אֶת-בְּיָדוֹ ַיִּבְנֶה אֶת-בְּיָדוֹ הַכּוֹר אֶת-בְּיָדוֹ אֶת-בְּיָדוֹ co]rum Kanin, ser[vus

כננס, cf. tribus arabicas كِنَانَة et كَنْة; necnon nomen collis كِنِي apud Al-Hamdānī, *Djazirat al-ʿArab*, p. 125 et 126.

168

Glaser, 152.

Muro cuidam domus itidem insertus lapis, coram quo Glaser hæc exscripsit :

{ 148/40 }

Suadente Hommelo litteris die 12mo octobris 1897 cf. D. H. Müller, *Langer's Reiseberichte*, p. 65, 66 et 77. scriptis, legimus : תעד 76; sequente, ni fallimur, צרחן; Vertimus igitur :

restauravit hanc tur[rem

169

Glaser, 153.

Domus Ḥāzi muro insertum lapidem habet, ubi hæc Glaser coram lapide exscripsit :

X 174 17

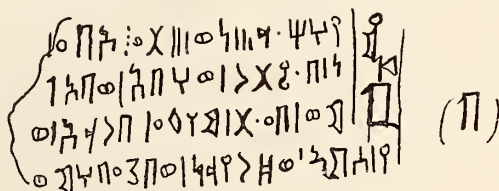
Nomen proprium in אא desinens suspicamur, sequente copula *wāwo*, nomen proprium והבלת = והבלت اللات antecedente et omisso uno e duobus *wāwis*. Cum nomine והבלת collige, si lubet, סעדלת = اللات سعد, in titulo 9 Musei Luparensis apud J. et H. Derenbourg, *Études*, 1, p. 34-36, et eorumdem *Les monuments sabéens et himyarites du Louvre*, p. 10-11; סעדאלת, fortasse scriptum pro סעדלת, in Hal. 577, v. 2; והבלת (Οὐαβλάλαθος), נצדלת,

שלמלת (Σαλαλλάλαθος) in titulis Palmyræ apud nostrum Melchior de Vogüé, *Inscriptions sémitiques*, p. 13, 16, 33, 41-46, 65, 88, etc.; necnon nomina propria arabica cum اللات composita, inter quæ وهب اللات, in hoc Ibn Doraidi (*Istikāk*, p. 315) loco notata : ومنهم بنو زيد اللات قبيل عظيم، . . . وكذلك بنو تميم اليلات ووهب اللات وسعد اللات وسكن اللات وشكم اللات الخ; cf. Wellhausen, *Reste arabischen Heidenthums*, p. 28.

172

Glaser, 156.

Lapis albus, 0^m,18 altus, 0^m,60 latus, affabre politus et characteribus neonon monogrammate egregie incisus ornatus, a sinistra mutilus, hæc ab Ed. Glaser coram lapide exscripta suppeditat :

Versus 1. Quum versus primus a cognomine formam imperfecti exhibente incipiat, quod plurale בננ sequitur, versum unum antecedentem desiderari eo clarius liquet quod versuum initium, non finem habemus. Ædificantes primo enumerabantur, quorum præcipui nomen sub monogrammate latet. Fr. Hommel (*Süd-Arab. Chrest.*, p. 60) monogramma edidit, scripsitque (= *يبدع آل أيمن*?). Quod, auctori ipso dubium, non probamus. J. H. Mordtmann litteris die 9° junii 1897 scriptis nos provocat ad legendum יעמר vel אלעמר. Quod ultimum nobis magis placet, quum אלעמר in tit. 29 v. 1 et 3 et Hal. 529, v. 1, occurrat; cf. tit. 196 v. 1; necnon Ela 'Amida, regem Axumi, de quo vide D. H. Müller, *Epigraphische Denkmäler aus Abessinien*, p. 29-31; Ed. Glaser, *Die Abessinier*, p. 155-160, et passim. — Post nomen Ḥ'amad ejusque cognomen ignotum, legebatur ובניהו « et ejus filii », quorum nomina et cognomina dein commemorata non assequimur, excepto cognomine ultimi, quod יהח[ב] Yuhahmad legimus; vide eadem radice oriundum יחמר, cognomen in O. M. 6, v. 1; nomen in tit. 16, necnon in O. M. 12, v. 1, 6 et 15 (Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 27 et 47). — Si his faves, plurale בהע | בננ « Bata'enses », sicut in tituli 164 v. 1, non rejicies. — אבעל « domini » hic non de diis præsidibus, sed de hominibus usurpatur; vide quæ ad

tituli 86 v. 8 adnotavimus et cf. Glaser, *Die Abessinier*, p. 50. Sequebatur nomen castelli, urbisve aut regionis, post quod constructionem castelli novi vel restaurationem antiqui ab Ḥ'amado ejusque filiis Bata'ensibus susceptam esse dicebatur.

Versus 2. Nomen castelli ædificati vel refectioni in י desinebat. Invocantur deinde dii ordine solito, scilicet 'Athitar, Haubas, Ḥmaḳḳâl, et deæ, quas sic restituimus: Dhât Himyam, Dhât Ba'dân et Sol eorum, מו initio versus tertii e מו[שכסה] superstitite.

Versus 3 et 4. Sol dea, « domina Maifa'i » in O. M. 13, v. 1, ni fallimur, jam occurrit, ubi Mordtmann et Müller (*Sabäische Denkmäler*, p. 55 et 59) בעלח | מ[דר] legerunt, quum de Maifa'o meliora, *ibid.*, p. 5, nos docerent. Optima vide nunc, quæ Mordtmann in *Wiener Zeitschr. f. die Kunde des Morgenlandes*, X, p. 255, e fragmento nuperrime reperto et Constantinopoli servato attulit. — Post deorum tutelam, Ḥ'amad regum duorum, Sabæ et Raidâni simul dominantium, « opem et auctoritatem » sperat. Fracto lapide, regum nomina ignoramus. — סמא in סבא esse corrigendum lucet. — Quod ad « tribum eorum », id est Bata'ensium, nulla alia esse potest nisi Ḥāsîd (חשדם), sicut plerumque in simili contextu; vide tituli 2 v. 17, Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 4.

Quæ quum ita sint, titulum hoc modo restituimus et vertimus :

[.....ו ובניהו אלעמר]	אלעמר
..... ביתהמו והשקרן בראו אבעל נתע בננו יהח[ב]דר 1	
..... כעדנס ושמסה ובהת חמים ובדח ובאל[מקה] והבס בע[תה]תר 2	
מלכ ובקס ברדא מיפע בע[ל]ת 3	
4 י סבא ודרידן ובשענהמו חשדם	

Itamad 1 *[Itamad., et ejus filii,, et, et]*
 2 *Yuhah[ma]d, Bataenses, domini.i, fundaverunt et texerunt domum suam N.-*
 3 *um. Nomine [A]htari, et Haubasi, et It[ma]kka[hi], et Dhât Himyami, et Dhât Ba'dâni, et Solis su-*
 4 *a, do[mi]nae Maifâ'i; ope et [auctoritatei, eti, regum*
amborum Sabæ et Raidâni, et nomine tribus suæ [Hâsidi].

173

Glaser, 157.

Hæc tantummodo coram lapide, sine ulla notatione, Glaser exscripsit :

תפדד ש[י]מחב[ו] | תאלב | רימם pa]tronus ipso[rum Ta'lab Riyâm

174

Glaser, 158.

Lapis, 0^m,22 altus, 0^m,65 latus, titulum exhibet, cujus characteres, exceptis aliquot versuum 3-5 characteribus, perspicui. Hic habes apographum Glaseri, coram lapide exscriptum :

והוא אבן חזקה ונחשת וזוהי אבן חזקה ונחשת
 וזוהי אבן חזקה ונחשת וזוהי אבן חזקה ונחשת
 וזוהי אבן חזקה ונחשת וזוהי אבן חזקה ונחשת
 וזוהי אבן חזקה ונחשת וזוהי אבן חזקה ונחשת
 וזוהי אבן חזקה ונחשת וזוהי אבן חזקה ונחשת
 וזוהי אבן חזקה ונחשת וזוהי אבן חזקה ונחשת

Versus 1. Initium tituli desideratur. — ורהא, præcedente קיט, sicut in v. 3. Antecedebat fortasse פרע, quem admodum in tit. 2 v. 13, ubi ver et autumnus commemorantur (itidem in tit. 28 v. 7 et in O. M. 8, v. 10 et 11). «Optima ætatis et veris» ceteraque bona laudantur quæ Ta'lab Riyâm (v. 6) servis suis largitus est, scilicet אוסעם, plurale vocabuli inauditi וסע = وَسَعٌ «divitias», hoc est fruges; מל[ת] = مَالٌ «pecora»; נאד | אהמרם | א[ת]פק[ל]ם De נאד vide supra, p. 175-176.

Versus 2. Lege אסרר «campi», itidem in Glaseri 825 v. 5 (Mordtmann, *Himjarische Inschriften*, p. 11 et 12) occurrens. Mordtmann, *loc. cit.*, אב[י]תה[מו] hic complendum esse nos monet.

Versus 3. J. H. Mordtmann vocabulis רב[צ]ר[ו], ut legit, = وصراب «et autumnus», atque מל[ים], quod non vertit, temporum anni ורהא בקיט nomina continuari primus agnovit, cf. *Zeitschr. d. d. morg. Gesellsch.*, XLVI, p. 322, ubi de versibus 1-3 nostri tituli egit. Similia commendavit Fr. Hommel, *Süd-Ar. Chrest.*, p. 58. De

צרב, collige mensem דערבן|דרחן in Glaser 618, v. 62 (Glaser, *Zwei Inschriften*, p. 34 et 47); mensem ذوالصواب apud Našwānum (D. H. Müller in *Zeitschr. d. d. morg. Gesellsch.*, XXX, p. 705); necnon quæ Mordtmann de צרב in tit. 73 v. 7 (cf. tit. 74 v. 9) *ibid.*, XLVI, p. 322, a nobis improbata, retulit. Quod attinet ad מלים, cf. mensem מלית in Glaser 1065-1066 apud Hommel, *Inchriftliche Ergebnisse der vierten Reise Eduard Glaser's* in *Actes du dixième Congrès international des orientalistes*, troisième partie, II, p. 108. Mirare קיט, דהא, צרב *nûmatione* et *nûmatione* carentia, ut solent multa nomina propria (cf. arabice صباح مساء, غَدْوَةٌ, بَكْرَةٌ) *mîmationem* autem in מלים «hiems», quocum collige مَلِيَّ «longum temporis spatium». — Sub iis quæ sequuntur

דר[ם] דר[ם] «quotannis» latere suspicamur; cf. tit. 74 v. 10.

Versus 4. Locutione גיבהמו ול «Atque ulinam defendat eos» optata introducuntur (cf. tit. 86 v. 8 et 9). — Legimus deinde : ותחיבם | קמעם | כל | בן | כל | קמעה = «ab omni castigatione et frustratione». J. H. Mordtmann, *Himjarische Inschriften*, p. 22, בן|כל|קמלהם|, ותחיבם legit, germanico sermone vertens : «vor jeglichem Ungeziefer und vor Verunreinigung».

Versus 5. Complemus ונכים | וב[ן], sequentibus iisdem quæ in tit. 87 v. 10. — ומהבאסם, cf. tit. 20 v. 4, 21 v. 3, 29 v. 5, 149 v. 3. — Sub fine וצ[ע] non dubium, sicut in tit. 2 v. 17.

Versus 6. Post וצע, sicut in tit. 2 v. 17, hic etiam ותרב habemus in eodem contextu.

Servata igitur lege et verte :

הגן|סערהמו|תאלב|פרע
 1 קיט | ודהא | ואוסעם | ומל[ת]ם | ונאר | אתמרם | [ו]א
 2 פק[ל]ם | עדי | כל | ארצה | ואכרר | ומשימת | אבי[ת]ה
 3 כו | ואשעבהמו | בקיט | ודהא | וצרב | וכלים | דר
 4 ס | ד[ר]ם | ול | גיבהמו | בן | כל | קמעם | ותחיבם
 5 ונכים | וב[ן] | נצע | ושצי | שנאם | ומהבאסם | ול | וצ[ע]
 6 ותרב | צרהמו | ושנאהמו | בתאלב | ריבם

[....., qui concessit iis Ta'lab optima]

- 1 ætatis] et veris, et fruges et pecora et saporem fructuum [et] m-
- 2 es]simum iutra terras et campos et agros domu[um] ip-
- 3 sorum et tribuum ipsorum in æstate et vere et autumnno et hieme quot-
- 4 an]nis. Atque ulinam defendat ipsos (Ta'lab) ab omni castigatione et frustratione
- 5 et damno, et a]b injuria et noxa hostis cujusque et malum afferentis; atque ulinam depri[mat]
- 6 et frangat adversarium et hostem ipsorum! Nomine Ta'labi Riyāmi.

175

Glaser, 159.

Hæc pauca, sine adnotatione, coram lapide exscripta, Glaser nobiscum communicavit :

אסק[ן] | ומורת תecta et propugnacula

De vocabulo מורת vide tit. 40 v. 3 et 4, necnon quæ Ed. Glaser, *Die Abessinier*, p. 59-60, attulit.

Versus 1. וְהַ[בְּאִ]וּם, nomen proprium, præsentimus; cf. tit. 1 v. 2, 4 v. 1, 24 v. 1 et 3.

Versus 2. וּבְנֵיהֶם[וּ] [וְרַחֲמַל] יַחֲצֵב | וְאַחֵהוּ וְהוּא «et filii ip[s]orum Dharah'il Yahdub ejusque frater?»

De nomine proprio רַחֲמַל, cf. tit. 37 v. 8; Hal. 49, v. 2, 3, 5, 7; de רַחֲמַל | יַחֲצֵב, vide tit. 214, ubi «ejus frater» בְּרַקֵּם appellatur.

Versus 3. «Patronus ipsorum Ta'la[b]» perspicuum.

179

Glaser, 163.

Lapis, 0^m,50 altus, 0^m,16 latus, titulum præbet, cujus apographum a Glasero coram lapide exscriptum hic invenies :

וְהַ[בְּאִ]וּם | וְרַחֲמַל
 וּבְנֵיהֶם[וּ] [וְרַחֲמַל] יַחֲצֵב
 וְאַחֵהוּ וְהוּא · רַקֵּם
 רַחֲמַל יַחֲצֵב | וְאַחֵהוּ
 וְהוּא רַקֵּם · רַחֲמַל
 וְרַחֲמַל יַחֲצֵב | וְאַחֵהוּ
 וְהוּא רַקֵּם · רַחֲמַל
 וְרַחֲמַל יַחֲצֵב | וְאַחֵהוּ
 וְהוּא רַקֵּם · רַחֲמַל

Versus 1. הַטְרַם nomen feminae inauditum (cf. nomen hominis **طمر** apud Ibn Doraïd, *Istikâk*, p. 244), sequente רַה, sicut in titulorum 85 v. 1, 92 v. 1 (ubi femina הַלְכַם occurrit), 95 v. 2. — Legimus deinde אַקִּי[נַם], scilicet oriunda e (Šibâmo) Akÿâno; cf. quæ ad titulos 115 et 119 adnotavimus.

Versus 2 et 3. בְּתֵהָ = **بنتها** «et] ejus filia». — De nomine altero feminae רַבְבָּה, vide Mordtmann, *Himjarische Inschriften*, p. 41. — Conjicimus | בְּ[רַחֲמַל] | בְּ[רַחֲמַל] «domin[a] castelli Dhû-Ahlâk». Radix הַלֵךְ nigrorem designat (Mordtmann, *ibid.*); cf. tribum **حلاكة** apud Ibn Doraïd, *Istikâk*, p. 194-195. — Sequitur רַה, sicut in v. 1.

Versus 4. Complemus יַרֵּם = **يريم**; cf. Al-Hamdâni, *Djazirat al-'Arab*, p. 71, 101, 102, 117, 243. — הַקְּנִיָּה singulare femininum, quum ad priorem inter duas voventes tantummodo respiciatur. — **إلهها** = אֱלֹהֶיהָ a v. 7 mutuamur.

Versus 5. Deus est בְּתֵהָמוּ | בְּעַל «Dominus domus ipsorum». בְּתֵהָמוּ, forma decurtata (cf. tit. 6 v. 2), iterum in v. 6 occurrit. Hanc dei domestici designationem vide in tituli Academiæ 5ⁱ v. 2, apud J. et H. Derenbourg, *Études*, 1, p. 46-49. — Comple עַרְיָ «intra».

Versus 6. Lege רַת[ה], collatis tit. 24 v. 4 et iis quæ Mordtmann in *Himjarische Inschriften*, p. 8-9, congessit et adnotavit. Verte igitur «septum», sequente בְּתֵהָמוּ (v. 5). — Nomen domus a litteris אַר incipit.

Versus 7. Legit Mordtmann (*ibid.*, p. 23) בְּ[חַי] הַנְּטַעַת | קִינָן «quum se submisit deo suo Kainâno». Unde autem mentionem dei Kainâni (cf. tit. 8 v. 2) sumpserit apographo Glaseri non docemur. De hoc loco vide Glaser, *Die Abessinier*, p. 48.

Versus 8. Ni fallimur, בְּעַל[חַי] הַנְּטַעַת (v. 5) iterum commemoratur. — Quid *yôl* sub fine versus sonet ignoramus.

Inde adducimur ut titulum sic legamus et vertamus :

המרים | דה | אקי]נס
 ר]נתה | רנכת | בעל[ת] | כ
 י]ת | דאהלך | דה |
 י]רם | הקנית | אל]הה | כ
 ע]ל | כתהמו | צלמן | עד
 י | ח]רת | כתהמו | אר.
 ככ]ן | הנטעה | לאלהה |
 בעל | כ]תה[כו | י.....

1 *Hamd, oriunda ex (Sibamo) Akya[no,*
 2 *cum] filia sua Rababat, domin[a] cas-*
 3 *tel]li Dhá-Ahldk, oriunda ex*
 4 *Ya]rimo, consecravít de[o suo Do-*
 5 *mi]no domus eorum hanc statuam in-*
 6 *tra sep]tum castelli eorum Ar. . . .,*
 7 *qu]um se submisit (Hamd) deo suo*
 8 *Domino domus eorum*

180

Glaser, 164.

Lapis, 0^m,16 altus, 0^m,30 latus, summo muro inclusus, titulum exhibet, quatuor versibus constantem, quorum tertius et quartus non jam liquent. Hæc habes in apographo Glaseri coram lapide scripto :

Ⲫⲟⲩ ⲛⲟⲩ ⲛⲟⲩ ⲛⲟⲩ ⲛⲟⲩ
 ⲛⲟⲩ ⲛⲟⲩ ⲛⲟⲩ ⲛⲟⲩ ⲛⲟⲩ
 ⲛⲟⲩ ⲛⲟⲩ ⲛⲟⲩ ⲛⲟⲩ ⲛⲟⲩ
 ⲛⲟⲩ ⲛⲟⲩ ⲛⲟⲩ ⲛⲟⲩ ⲛⲟⲩ

Versus 1. Lege : והחיאל « et Hah'i'il », quod nomen proprium confer cum החיעתה in tituli Bibliothecæ Maximæ Parisiensis 22 v. 1, apud H. Derenbourg, *Les monuments sabéens*, p. 34. — ובניהמו pro ובניהמו, ut alias sæpius.

Versus 2. Subjecta pars vocabulis דהמולך | הזם | בנו | חום | constat. Cum Hozamensibus cf. بنو الهزم apud Ibn Doraïd, *Istiklâk*, p. 179. המולך, cf. titulorum 155 v. 5, 187 v. 3, 195 v. 7; 238; Mordtmann, *Hinjarische Inschriften*, p. 9. — Post בראו « condiderunt » licet conjicere לשמם]המו; cf. tit. 11 v. 1 et quæ illic adnotavimus.

Versus 3. Auctore Mordtmanno in litteris privatis, complemus : בעלת | עי]מן | ד]ן | מחרמן « (Soli suæ) Gaimânensi hoc sacrarium ». De Gaimâno, respice ad caput III, supra, p. 82-102, et de Sole Gaimânensi, vide supra, p. 199. — Sequitur ומקפן « et hoc templum ». Cum מקפן cf. קיה in tit. 11 v. 1; מקפן Fresnel, 20; D. H. Müller, *Die Burgen*, II, p. 15.

Versus 4. Provocamus ad legendum, tit. 174 v. 1 et 2 instar : אר | אתמרם | ואפקלם « sa]porem fructuum et messium », hæc conjectura magis quam oculis assecuti. Sequitur ה[נא]ם, sicut in O. M. 6, v. 11 (Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 27).

Tituli fragmenta, plurimis deficientibus, sic restitue et verte :

- 1ו] להיעתה | ובנהכו | וההיאל |
- 2 בנו | הזם | דהמלך | בראו | לשמם | הכו | בעלת | עי
- 3 כן | ד | ז | כהרכן | | ומקפן | לסעדהכו |]
- 4 | ונ] אד | אתמרים | ואפקלם | ה[נא]ם |

- 1 et Hahî'il et filii eorum, Lehî'athat [et.
- 2 nepotes Huzani Humlânensis, condiderunt Soli [suæ, dominæ Gai-
- 3 mâni, ho[c] sacrarium et hoc templum, ut concederet ipsis.
- 4 et saporem fructuum et messium ex[cellen]tium.

181

Glaser, 165.

Coram lapide fracto Ed. Glaser hæc manifesta exscripsit :

ו.ו.ה.ס.ו.
 .ו.ו.ח.ס.ח.ל.ו.
 ו.ו.ו.ו.ו.ו.ו.ו.ו.ו.ו.
 ו.ו.ו.ו.ו.ו.ו.ו.ו.ו.ו.
 ו.ו.ו.ו.ו.ו.ו.ו.ו.ו.ו.
 ו.ו.ו.ו.ו.ו.ו.ו.ו.ו.ו.
 ו.ו.ו.ו.ו.ו.ו.ו.ו.ו.ו.

Versus 1. Post nomen et cognomen voventis deficientia, lege ובנהו pro ובניהו, «et ejus filii».

Versus 2-4. Glaser, *Mittheilungen*, p. 10, hos versus optime restituit. Bata'enses (tit. 2 v. 12) dicuntur סמעי | ש[עב] | אק «prin[cipes trib]us Sama'i», de qua

cf. tit. 37, v. 1 et 7; 163; 184; 187, v. 3; Glaser, *Geographie Arabiens*, p. 289; Mordtmann, *Himjarische Inschriften*, p. 43. — הקניו «consecrationem fecerunt», sine designatione rei consecratæ; cf. tit. 222 v. 5; 1 et 9 Academiæ apud J. et H. Derenbourg, *Études*, 1, p. 38 et 59.

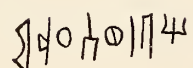
Lege et verte :

- .. | ו]בנהו | |
- ש | | בכו | בתע | אק]ול | ש
- ע]בן | סמעי | הקניו | ש]יכה
- ו | האלב | ריבם | בעל |]שצרם
- לסעדהכו | הטים | ונע]בתם
- וכנלת | צדקם | ולד]ה | נעבת
- ותנעכו | לבני | בתע
- 1 N. . . . Y. . . . , et] ejus filii.
- 2enses,] nepotes Bata'i, prin[cipes tri-
- 3 b]ns Sama'i, consecrationem fecerunt pa[trouo su-
- 4 o Ta'labo Riyâmo, domino [Šašsarîmi,
- 5 ut concederet ipsis favorem et feli[citatem]
- 6 et bouo legitima, atque qui[a contigît
- [et ut couingât nepotibus Bata'i.

193

Glaser, 177.

Fragmentum Ed. Glaser sine commentario nobiscum sic communicavit :

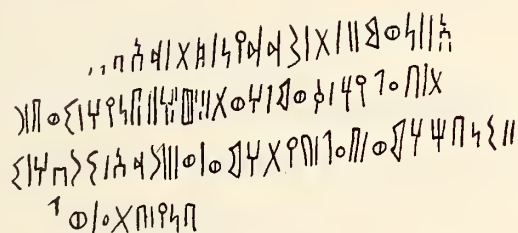

יר[חב וסעדס
Yar]hab et Sa'd.

De cognomine ירחב, cf. tit. 1 v. 3; 242 v. 3; de nomine סעדס tit. 242 v. 1; 285 v. 1; 287 v. 8 et 13.

194

Glaser, 178.

Quatuor versus, quorum e quarto pauca supersunt, Glaser sic coram lapide exscripsit :

Versus 1. Initium tituli penes nos esse opinamur. — אבנעם, nomen feminæ; vide exempla similia supra, p. 17 et 137, allata. אבנעם in Vetere Testamento (*Jud.*, iv, 6; v, 1) nescimus an sit nomen hominis vel, suadente Hommelo, feminæ. — Sequuntur בת « filia » et designatio patris שדרין, hoc est « oriundi e tribu Šaddād » (שרדם), de qua cf. Glaser 826, v. 1, apud Mordtmann, *Himjarische Inschriften*, p. 11-12. — Introducitur nomen stirpis forma feminina דה, quemadmodum in tit. 85 v. 1; 92 v. 1, ubi דה et בנה = בת inverso ordine utrimque occurrunt; cf. etiam tit. 95 v. 2; 179 v. 1. — Tribus nomen, a litteris דא incipiens, videtur esse דאה, collatis tit. 37 v. 6 et 7; Glaser, *Geographie Arabiens*, p. 306. Collige etiam fortasse דאין in tit. 92 v. 2.

Versus 2. ה ultima littera verbi הקנייה; cf. tit. 85 v. 2; 92 v. 2 et 3; 179 v. 4, quibus monemur nomen dei, cui consecratio fit, sequi. — בעליה « domino suo » cum suffixo ה = הָ feminini. *Fōd* supervacaneum errore lapideæ additum esse opinamur, qui nomen בעל cum præpositione בעלי permiscuit. Hommel : בעלה « dominæ

suæ; quod in dubio relinquimus. — קום nomen dei inauditi vel deæ; cf. nomen urbis קום Kawim in Glaser 1000, apud Glaserum, *Geographie Arabiens*, p. 435, necnon in Corano epitheton Allāhi القويم, de quo supra, p. 94, disseruimus. — Oblata, pronomine demonstrativo masculino הנה introducta, non satis liquent. — מקטרן « turibulum » mente magis quam oculis legimus; cf. tit. 26 v. 6; 30 v. 4. — לבניה « ob filios suos » præsentimus. — מו[ה]בם « donum » deinde commendamus; de hac radice apud Yemenenses vide tit. 1 v. 1 et 2; 4 v. 1; 37 v. 6-8, etc.

Versus 3. Lege sine dubio במנצח המו « ope dei aquam puteis ipsorum suppeditantis », collatis tit. 41 v. 3; 47 v. 2; qui deus « dominus castelli ipsorum » hic cognominatur. — וּב[ו] | מראה מ[ו] « et auxilio domini ipsorum » perspicuum; cf. similem contextum in tit. 41 v. 4; 188.

Versus 4. Paucissima supersunt, ubi Bata'enses commemorantur, necnon Hamdānenses, ni fallimur, sicut in tit. 2 v. 12.

batur; cf. Ed. Glaser, *Skizze der Geschichte Arabiens*, p. 77-78. De nomine proprio אַנְמַרְם vide tit. 78 v. 1, 7 et 8; 82 v. 1, 6, 7, 9, 11 et 12; de cognomine יְהוּאֲמִין tit. 10; 187; 244; 258; de nomine וְהַבְּאֵל tit. 1 v. 6; 42 v. 1; Os. 32 = B. M. 30, v. 3; etc. — Supplementum deinde | בתע | בנו | ובניהמו | ואחיהו « et ejus fratres, et filii eorum, nepotes Bata'um », sicut in tit. 67 v. 1 et 2, vel aliud simile, Bata'um a v. 6 mutuati. — Post subjectam partem, comple certo : | ת[אלב] | שימהמו | הק[ניו] | רימם | בעל | שצרם.

Versus 2-4. Legendum esse patet, mutatis mutandis : | ד[ן] | צלמן | חמרם | בדת | הופיהמו | בכל | אמלא | סתמלא | |] [בעמהו | אמרם | | יחמרו | מלך | סבא |] [שצרם | רימם | בעל | שצרם]. Versum unumquemque litteris circiter 27 constitisse inde discimus.

Versus 5. Nihil servatum, nisi | בחת | וחמרו | « et propter]ea quod»; cf. v. 2.

Versus 6. Mansit בת, fortasse | בת[ע] | « Bata[enses] ».

Versus 7. Nescimus an sub מלן lateat tribus מלן dicta, de qua vide tit. 155 v. 5; 180 v. 2; etc.

Versus 8. Præpositionem לקבלי «ob, propter» in tit. 87 v. 5 agnovimus; cf. tit. 79 v. 2 et 3; 82 v. 3.

Versus 9. אקיןם | כבר | « princeps (Šibâmi) Aqyâni »;

Sic igitur pleraque tituli manci restituimus et vertimus :

- [אנמרם | יחמרו | מלך | סבא | בן | והבאל]
- [מלך | סבא | ואחיהו | ובניהמו | בנו | בת]
- 1 ע | הק[ניו] | שימהמו | ת[אלב] | רימם | בעל
- 2 שצרם | ד[ן] | צלמן | חמרם | בדת | הופיה
- 3 מו | בכל | אמלא | סתמלא |] [בעמהו | אמרם
- 4 ס | יחמרו | מלך | סבא | בן | והבאל | מלך
- 5 סבא | וחמרו | בדת |] [שצרם | רימם | בעל | שצרם
- 6 | בת[ע] |] [שצרם | רימם | בעל | שצרם
- 7 | ... | ח[מלן] | ר. |] [שצרם | רימם | בעל | שצרם
- 8 |] [לקבלי |] [שצרם | רימם | בעל | שצרם
- 9 | ... | כבר | אקיןם |] [שצרם | רימם | בעל | שצרם
- 10 ורצו | אמלך | סבא | בעבר | בנ[י] | בתע | ול
- 11 וזא | תאלב | רימם | ה[ו] פיין | עברהו | אנמ
- 12 רס | בכ[ל] |] [א[מל]א |] [יסתמלא | בעמהו | ו[ס]
- 13 ערהו | נעמתם | וופים |] [ומנלת | צרקם | וה
- 14 וש[ע] | אנמרם | יחמרו | מלך | סבא | בן | נצ
- 15 ע | ו[ש] צי | כל |] [צרהו | ושנאהו | בתאלב | רימם

cf. tit. 119 v. 2; 125 v. 2; 131 v. 1 et 3; 140 v. 2; etc.

Versus 10-12. סבא | אמלך «reges Sabæ»; cf. Glaser, *Skizze*, p. 78. — בעבר, ut suadet Hommel, præpositio est. «pro, secundum» significans; cf. ejusdem *Süd-Ar. Chrest.*, p. 51; Ed. Glaser, *Die Abessinier*, p. 42 et 82, et præpositionem compositam בעבור apud Hebræos. Sequitur בני «nepotes», hoc est probabiliter «nepotes Bata'um»; cf. v. 6. — Legimus et vertimus deinde : | וזא | תאלב | רימם | | ה[ו] פיין | עברהו |] [א[מל]א |] [יסתמלא | | בעמהו | ו[ס] «Et pergat] Ta'lab Riyâm prof[te]gere servum suum [Anmarum in om]nibus vo[tis] quæ ut expleantur petet ab eo, et».

Versus 13. Conjicimus וופים | נעמתם | וסעדהו, sequente צרקם | ומנלת; cf. tit. 28 v. 5; 160 v. 8; 244 v. 1. — ו[ש]ע «et li[be]rare» deinde legimus; vide tit. 1 v. 2; 2 v. 11; 28 v. 4; 220 v. 5.

Versus 14 et 15. Nomen regis Sabæ, de quo agitur, ab hoc versu mutuati, a quibus malis ope Ta'labi Riyâmi Anmar Yuha'min liberetur, non plane videmus. Præpositio בן «ab» non dubia, post quam נצ[ע] ו[ש] צי (cf. tit. 87 v. 10; 95 v. 7) conjicimus, sequente | צרהו | ו[ש]נאהו, sicut in tit. 2 v. 18.

[*Anuar Yuhā'min, rex Sabæ, filius Wahb'ili,*
[regis Sabæ, et ejus fratres, et filii eorum, nepotes Bata-
 1 *'i, conse]crauerunt patrono suò Ta[labo Riyâmo, domino*
 2 *Šaššarîmi,] hanc statu[am], propterea quod protexit ip-*
 3 *sos in omnibus votis quæ ut explerentur petiuit [ab eo Anuar*
 4 *Yuhā'min, rex Sabæ, filius Wahb'ili, regis*
 5 *Sab[æ, et proptere]a quod*
 6 *. nepotes] Bata[^{'i}.*
 7 *. Hu]mlân*
 8 *. ob*
 9 *. princeps (Šibâmi) Akya[ni*
 10 *et favo]rem regum Sabæ secundum nepo[tes Bata'i. Atque utinam*
 11 *pergat] Ta'lab Riyâm pro[te]gere servum suum Anua-*
 12 *rum in omnibus vo[tis] quæ ut expleantur petet ab eo, et con-*
 13 *cedere ipso felicitatem et tutelam] et bona legitima, et li-*
 14 *bera]re Anuarum Yuhā'min, regem Sa[bæ, ab inju-*
 15 *ria et] noxa ejusque [adversarii et hostis ipsius! Nomiue Ta'labi Riyâmi.*

196

Glaser, 180.

Ed. Glaser hæc, coram lapide exscripta, nobis sine commentario tradidit :

ד | ו | ב | נ | ה | ו | ה | ב | ר | י | א | מ |
 ו | ה | ש | ק | ר | נ | ב | ת | ה | ח | מ | ו | ב | נ | כ | מ | ק | מ | כ | ר | א | ח | מ | ו |

Versus 1. Littera *dāl* proprium voventis nomen terminatur. Quidni אלעמ? Cf. tit. 172 monogramma, 29 v. 3, 244 v. 1; titulum Minaeorum Hal. 529, v. 1; regem Axumi Ela 'Amīda, apud D. H. Müller, *Epigraph. Denkmäler aus Abessinien*, p. 29-31; Ed. Glaser, *Die Abessinier*,

p. 155-160. — Primi inter « filios ejus » nomen והבריִים legimus, quod inauditum; cf. analogæ in tit. 1 v. 1 et 2.

Versus 2. Post ביהחמו, supple במ[ק]ם, sicut in tituli Glaseriani, nostro simillimi, 884 v. 2 apud J. H. Mordtmann, *Hinjarische Inschriften*. p. 38.

Comple igitur et verte, si lubet :

1 אלעמ]ד | ובנהו | והברי]ם | ו | בניו | והור]תן
 2 [והשקר]ן | ביהחמו | בכ]מקם | כראהכו |

1 *Itama]d et ejus filii Wahbriyā[ni et ædificaverunt et fundaverunt*

2 *et texerunt] domum suam poteu[tia domini sui N. i*

197

Glaser, 181.

Lapis, 0^m,70 altus, 0^m,17 latus, titulum tredecim versuum exhibet, cujus characteres partim fumo ita operti sunt ut, ejus colore nigro delineati, oculis plane cernerentur. Hæc Ed. Glaser coram lapide exscripsit :

10>𐤀𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁
 111𐤀𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁
 >𐤀𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁
 𐤀𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁
 𐤀𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁
 𐤀𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁
 𐤀𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁
 𐤀𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁
 𐤀𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁
 𐤀𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁
 𐤀𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁
 𐤀𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁
 𐤀𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁
 𐤀𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁
 𐤀𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁

Versus 1. Initio comple 𐤀𐤁𐤁[𐤀] et cf. tit. 48 v. 1, sequente 𐤁, ubi 𐤀 pro 𐤁 scriptum. — Nomen patris 𐤀𐤁𐤁𐤁, sicut in tit. 37 v. 8, cf. idem in tit. 57; 178 v. 2; 214; necnon in Hal. 49, v. 2, 3, 5, 7.

Versus 5-7. 𐤀𐤁𐤁, nomen proprium in tit. 79 v. 5; 82 v. 4; 93 v. 2, hic nomen appellativum sine dubio, beneficium «Ta'labi Riyâmi, domini Šaššarimi» exprimens, cui «hæc statua» ideo consecratur. Fr. Hommel litteris die 17mo octobris 1897 scriptis optima nobis commendat, nempe 𐤀𐤁𐤁, collato babilonico *uḫsu* et hebraico 𐤀𐤁𐤁, «festivitatem, delicias, gaudium» significare, quod vocabulum post 𐤀𐤁𐤁 in 𐤀𐤁𐤁 | 𐤀𐤁𐤁 | 𐤀𐤁𐤁 «omne genus gaudiorum» iterum occurrit. Cum 𐤀𐤁𐤁 Hommel 𐤀𐤁𐤁 in titulo Minæorum Hal. 353 v. 3 colli-

git, quod D. H. Müller (*Langer's Reiseberichte*, p. 65, adn. 3) «latera» vertit. In extremo versu 7, restitue certo : 𐤀𐤁𐤁[𐤀] 𐤀𐤁𐤁.

Versus 10. Corrige, si lubet, in 𐤀𐤁𐤁[𐤀] 𐤀𐤁𐤁 | 𐤀𐤁𐤁 | «et deprimat hostem eorum», collatis tit. 2 v. 17 et 18.

Versus 11. 𐤀𐤁𐤁 «et largiatur iis», hic primum sine accusativo secundo muneris occurrit; cf. tit. 43 v. 5; 76 v. 8; 86 v. 5.

Versus 12 et 13. Post usitatam voti fausti formulam (cf. tit. 72 v. 4; 75 v. 8 et 9; 78 v. 9 et 10; etc.) præpositio *lâm* cum nomine tribus vel familiæ adhiberi solet; eorum designatio quibus votum fit hic omissa est, quum contextu clare discernerentur. — Titulus nova patroni Ta'labi Riyâmi mentione terminatur.

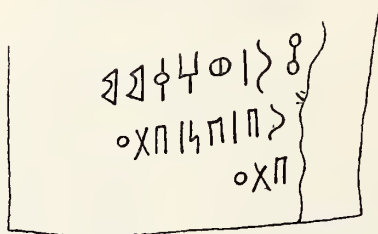
Paucis in medio dubiis, titulum sic legimus et vertimus :

אל[קדם בן דרה	1	<i>Īl]kadam, filius Dlūrrih-</i>
אל הקני תאלב	2	<i>'ili, consecravit Ta'labo</i>
ר[ימס בעל שצר]ס	3	<i>Ri]yāmo, domino Šašsarī[mi,</i>
ד[ז] צלמן חמדם] ב	4	<i>ha]nc statuam, propterea [qu-</i>
דה סעדהו מעלץ	5	<i>od concessit ipsi gaudia</i>
צדקס כל דרפה	6	<i>optima, omne genus</i>
ב[עלץ ול סע[דה]מו	7	<i>gau]diorum. Et conce[dat i]s</i>
תאלב מנלה צדקס	8	<i>Ta'lab bona legitima</i>
ורצו כראהמו ו	9	<i>et favorem domini eorum, et</i>
שעבהמו ול וצע ש	10	<i>tribus eorum, et deprimat hos-</i>
נ[אהמו ולושפהכ]ו	11	<i>te]m eorum, et largiatur i]is,</i>
ל[דה נעמה ותנע	12	<i>quia contigit, et ut contin-</i>
מן בתאלב רימס	13	<i>gat. Nomine Ta'labi Riyāmi.</i>

198

Glaser, 182.

Ed. Glaser, qui titulum coram lapide exscripsit, nos monet eum a sinistra integrum esse, ut ex ejus apographo liquet :

Versus 1. Post verbum ad adificationem pertinens ה[תר (cf. tit. 17 v. 2; 18 v. 1; etc.) alterum verbum והשקר plerumque usurpatur; hic habes והקם « et erexit », altero *mimo*, ni fallimur, segregando. Cf. titulum Academiae 13^m, v. 6, apud J. et H. Derenbourg, *Études*, 1, p. 70, titulum Širwāhī Glaserianum 1000, v. 6, necnon

propria hominis nomina הקמאל Hal. 148, v. 2, et והקם Hal. 151, v. 1; 354 v. 3.

Versus 2. Mirare כ[רב | בן | כתע] sicut in tit. O. M. 11 v. 1 et 2 (Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 43-44); cf. tit. 185 v. 1 et 3. Cognomen Naša'karibi ו[התר hic desideratur.

Legimus et vertimus :

בני והו[ה]ר והקם] ב	1	<i>adificavit et fun]davit et erexit.</i>
נשא[כרב בן כתע	2	<i>. Naša']karib Bata'ensis</i>
כתע	3	<i>. Bata'</i>

199

Glaser, 183.

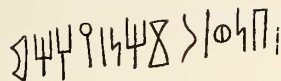
Hæc pauca Glaser sine commentario coram lapide exscripsit :

 Ba[ta]enses

200

Glaser, 184.

In apographo Glaseri coram lapide scripto hæc leguntur :

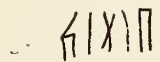

 , nepotes Ri:āhi Yuhāma[d]

De nomine proprio arabico *عجلح*, quod cum inaudito רוחן colligimus, vide in primis Ibn Doraid, *Istikdāḥ*, p. 32. — יהחמד; cf. tit. 172 v. 1.

201

Glaser, 185.

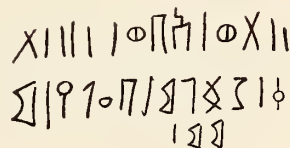
Nihil aliud Ed. Glaser coram lapide exscripsit ac hæc pauca :

 castellum K.

202

Glaser, 186.

Apographum Glaseri, coram lapide exscriptum, hæc exhibet :

Versus 1. *Wāwo* utroque in simillimum *‘ainum* mutato, lege ביתה | אבעל | בתע «Bata[enses], domini castelli», cujus nomen sequebatur; cf. tit. 172 v. 1.

Versus 2. Quum de iis, quæ desiderantur, nihil compertum sit, contextus nos fugit. Quid sub ששלם, fortasse

spurio, lateat ignoramus. Nomen loci vel vocabulum ad architecturam pertinens ante præpositionem בעלי «super» (cf. tit. 132 v. 1) conijcere licet.

Versus 3. *Mimis* duobus רימם | תאלב terminari videtur, nisi סחימם, sicut in tit. 203 v. 1, legere mavis.

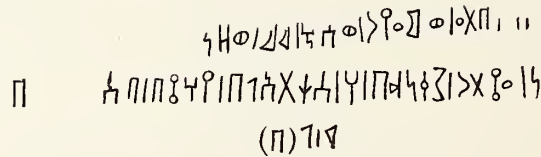
Fragmentum lege et verte :

1 כנו] כתע אבעל ביתה	<i>Bata[enses], domini castel[li]. . . .</i>
2 ק ששלם בעלי מ	<i>. super.</i>
3 תאלב רימם	<i>Tā'lab Rī]ym.</i>

203

Glaser, 187.

Nihil nobiscum Ed. Glaser de lapide communicavit, coram quo hunc titulum exseripsit, nisi eum muro altius insertum esse. Hic habes ejus apographum :

Versus 1. Initio lege בתע | כג] «Bata[ensis», antecedente nomine proprio, probabiliter סעדתאלב | יהתב, quod a v. 2 mutamur. — Cum nomine proprio מעיר coniferendus fortasse ذو معاير, rex Himyaritarum apud Arabum scriptores, cf. Prideaux 3, v. 1; Rehatsek 10, v. 4, et Mordtmann in *Zeitschr. d. d. morg. Gesellsch.*, XXX, p. 31; עהרנהן in tit. 37 v. 8. Corrigendumne sit מעיר in מעהר in dubio relinquimus. — סחימם; cf. tit. 8 v. 3;

24 v. 3; 153 v. 2; fortasse tit. 202 v. 3. — Nomen proprium aliud אג incipiens restituere non audent.

Versus 2. Post mentionem consecrationis, exstabant sequentia vel similia : | ש[ר]קן | עהתר | | בדה | הע | | הכרם | | סעדתאלב | יהתב | בס[למם] | נכ[צרם] עברה[ן] | ס[ע]דהאלב | יהתב | בס[למם] | נכ[צרם] Nomen proprium סעדתאלב vide in Rehatsek 6, v. 8; Miles 6, v. 9, in hoc ultimo cum cognomine eodem יהתב, hoc est «restaurator». Cf. etiam tit. 205 v. 2.

Si his faves, lege et verte :

1 סעדתאלב יהתב כג בתע ומעיר וסחימם ודנ . הקניו עהתר שרקן ...	<i>vel ה</i>
2 .. הכרם בדה הע עהתר ש[ר]קן עברה[ן] ס[ע]דהאלב יהתב בס[למם] נכ[צרם]	

vel *Mu'ahir*

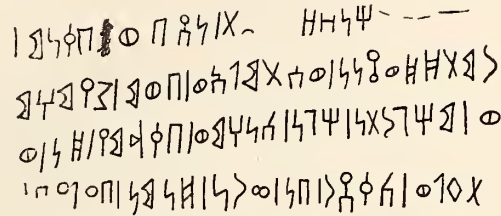
1 *Sa'dta'lab Yuhathib*, ne[*pos*] *Bata'i*, et *Mi'yar*, et *Sukhaim*, et *Dan*[., consecraverunt *'Athtar Orientali*.

2 , propterea quod auxiliatus est *'Athtar O[rien]talis* servo suo *Sa[']dta'labo Yuhathib*, in pa[*ce et*] in [bello].

204

Glaser, 188.

Characteres parvos incisos super lapidem altius muro insertum Ed. Glaser sic exscripsit, nos monens primum versus secundi vocabulum fortasse **כן** legendum esse :

Versus 1. Post primum nomen proprium omnino deficiens, complemus **ושנן** [ושנן], collato tit. 154 v. 1, et **הת** [הת], collatis tit. 1 v. 2; 37 v. 4 et 176. — Verbum **נצבו** = **نصبوا** « collocaverunt »; cf. substantivum **נצב** « cippus » in tit. 23. — Finem versus in **קדמי** « ante, in » corrigimus, collato v. 3, sequente **והגרן** | **מהרמתהמו** |; cf. **מהרמתהמו** | **והגרן** itidem conjuncta in tit. Glaseriani 868 v. 5 apud J. H. Mordtmann, *Himjarische Inschriften*, p. 29.

Versus 2. **רמתן**, nomen proprium sacrarii et urbis, quocum collige frequens in Vetere Testamento **רמה**; **רמתם**, nomen loci in Hal. 44, v. 2; necnon yemenense **الرمة** apud Al-Hamdànî, *Djazirat al-'Arab*, p. 144 et 145.

— Post lineam separationis, superest **דוהנן**, ubi **הנן** « idolum » collocatum, sicut in Os. 34 = B. M. 36, v. 4, indicat. Quid autem sonet **ה** dubium, nisi pro **הן** usitato brevius adhibeatur; cf. Hommel, *Süd-Ar. Chrest.*, p. 14. **Nānum** omissum potius restituendum esse suspicamur. — **בום** certo pro **בעם** scriptum. — Quis sit « eorum patronus » (**שימהמו**), Ta'lab Riyâm vel Rimmôn (cf. tit. 140 v. 2 et 7) non liquet. Breviorem **רמתן** huc adsciscimus.

Versus 3. **Wārum**, quo versus incipit, e **וה** [וה] superesse conjicimus; cf. tit. 81 v. 2 et 3. — Quoad **מהגרתן**, respice ad **מהגרתהמו** (Hal. 147, v. 11), quod Ed. Glaser, *Mittheilungen*, p. 52, « ager arbustus, hortulus » vertit, quum incolæ Djaufi **مجرية** hoc sensu nunc etiam adhibeant, quod autem D. H. Müller (Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 104) plurale esse agnovit et vernaculo sermone « ihre Districte » transtulit.

Nos quoque « hos tractus » itidem vertimus. — Voti suscepti causa conjunctione **הגן** « quia » introducitur; cf. tit. 2 v. 4. — Verbum **כן** a **כון** « esse » (Hommel, *Süd-Arab. Chrest.*, p. 33) segregandum, quum **كَيَّ** « operire, tueri » potius colligere deceat; cf. quæ Ed. Glaser (*Die Abessinier*, p. 52) de **מכנתן** enucleavit. — Post **הן**, comple fortasse **התפן** | **והתפן**, suadente Mordtmanno in *Himjarische Inschriften*, p. 38, ubi de « consecratione » agi contendit. Hommel in privatis litteris **הנן** | **הן** legendum esse persuasum habet, collato v. 2. Post **והתפן**, addimus **וזה** | **וזה** sicut in titulorum Glaserianorum 324 v. 5; 830 v. 14; cf. Mordtmann, *Himjarische Inschriften*, p. 18.

Versus 4. **וס** [וס] **תפלור**; cf. Hal. 62, v. 18, necnon **הפלור** in tit. 11 v. 2 quod « adjudicare » vertimus; vide dissimilia quæ Fr. Hommel in *Zeitschr. d. d. morg. Gesellsch.*, XLIII, p. 659, dubitanter attulit. Si nostræ interpretationi faves, hic formam decimæ Arabum respondentem vertes : « et petierunt ut adjudicarentur » (hi tractus), sequente proprio principis nomine. — **כקצר** in **אקצר** corrigimus, quum inter **ח** et **ח** minimum intersit. Cum nomine proprio **אקצר** inaudito cf. **قصر بن سعد** apud Ibn Doraid, *Istikāf*, p. 226. — Nomen patris **ורן** in Bent u, v. 1, fortasse occurrit; cf. Ed. Glaser, *Die Abessinier*, p. 190. — **הנן** complemus; cf. tit. 37 v. 4 et quæ supra, p. 57-58, adnotavimus. — Hic **בעל** « dominus », non de deo, ut solet, sed de homine usurpatur; cf. tit. 172 v. 1; 202 v. 1. — Sub fine, quum meliora desperemus, **רמתן** a versu 2 mutuamur.

Titulum ergo male servatum hoc fere modo legimus et vertimus :

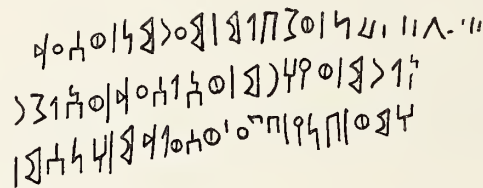
- 1 וְשָׁנָן הָגָן | וְהַתְּפֵלָרָה | נִצְבּוּ | בְּקַדְמֵי [] מְהַרְכֵּן | וְהַגְרָן
- 2 רְמַתָּן | דָּ [] וְהָנָן | וְסַתְּמָלָאוּ | בְּעַם | שִׁימְהָמוּ | רַמְתָּן | וּקְפוּ | לָהּ
- 3 וְ | מְהַגְרַתָּן | הַגָּן | בְּכַנְהֵמוּ | בְּקַדְמֵי | דָּן | וְ | תְּפֵלָרָה | וְזֵה | הַקְּנִיתָן
- 4 וְסַ [] תְּפֵלֹר | אִקְצַר | בֵּן | וְרָן | דָּנָן [] מְן | בְּעַל [] מְתָן

- 1, et San[h]ân, et Ha[uf^ca]thât, collocaverunt in [sacrario et urbe
- 2 Ramato idolum et vota ut explerentur petierunt a patrono su[o Rimmôno, et obtulerunt e-
- 3 i hos tractus, quia tuitus est ipsos in hac con[secratione et hac oblatione,
- 4 et pe]tierunt ut adjudicarentur Akšaro, filio Warani, Na[^c]mânensi, domino [Ra]mat[i.

205

Glaser, 189.

Titulus trium versuum, super lapidem quadratum apte cæsum, 0^m,16 altum, 0^m,70 latum, a sinistra integer, a dextera mutilus, hæc exhibet quæ Ed. Glaser coram lapide sic exscripsit :

Versus 1. Cognomen יה[מ]ר perspicuum, de quo, alias nomine proprio, vide supra, p. 26. Antecedit, ni fallimur, כר[ב]ב[ע]ת, vel aliud nomen proprium in עהת designans. — Series nominum propriorum vocabulo שבבלם continuatur; cf. *سبيل بن معبد* apud Ibn Doraid, *Istikâf*, p. 304. — *المعز* epitheton ethnicum; cf. montem *المعز* in Al-Hamdâni, *Djazîrat al-‘Arab*, p. 75; arcem *דהערמן* in tit. 155 v. 2 et supra, p. 217, collata. — סנד[האלב] יההב; cf. tit. 203 v. 2.

Versus 2. Post deficientia continuatur series nominum propriorum, nempe אלתרם, vel potius אנרם (cf. tit. 20 v. 3;

143 v. 2; 221 v. 1; Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 72); יהרם (Mordtmann, *Himjarische Inschriften*, p. 40); אלסער (tit. 102 v. 1; 256 v. 1); אלשר[ח].

Versus 3. Collato tit. 160 v. 9, quam multa intersint nescii, legimus רצו | אמרא[המו] בני | בהע, præcedente verbo סעדהמו, ut solet, votumne sit an gratiæ ob dei beneficium. Deus, probabiliter Ta‘lab Riyâm, concessit, vel concedat ipsis, non solum «[favorem dominorum] suorum Bata‘ensium», sed etiam «liberos eximios». Cum אולרם | הנאם cf. tit. 86 v. 5; 87 v. 8 et 9; 102 v. 11; 104 v. 11 et 12.

Finem trium versuum perlongorum lege et verte :

- 1 וסעד | מערמן | ושבלם | יה[מ]ר | וכר[ב]ב[ע]ת[ח] | 1
- 2 האלב | יההב | ואלסער | ואלשר | ונאנרם | ויהרם | 2
- 3 ה | סעדהמו | רצו | אמרא[המו] | בני | בתע | ואלרם | הנאם | 3

1 et Kari]b[^catha]t [Yah]mad et Šibl Mi‘râmensis, et Sa‘d-
 2 ta‘lab Yuhathib., et] Agur, et Yahar, et Îsâ‘d, et Îšara-
 3 h., quia concessit (Ta‘lab Riyâm) ipsis favorem dominorum] suorum
 vel utinam concedat
 Bata‘ensium et liberos eximios.

206

Glaser, 190.

Hæc tantum Ed. Glaser, coram lapide exscripta, nobis sine commentario tradidit :

ሀብረተሰብ

ሀብረተሰብ in ሀብረተሰብ emendato collatisque tit. 181 v. 2 et 3, 184 et 187 v. 2 et 3, lege et verte :

ሀብረተሰብ | ሀብረተሰብ] ሀብረተሰብ] *principes tribus [Sama'i*

207

Glaser, 191.

Ed. Glaser hos quinque characteres, quorum primus non integer, coram lapide ita exscripsit :

Ⲛⲓⲛⲓⲛⲓ

Etsi corruptum, nomen divinum ሀብረተሰብ | ሀብረተሰብ « Ta'la]b Riyâm » agnoscere nobis videmur.

208

Glaser, 192.

Nullo commentario hæc coram lapide exscripta Ed. Glaser illustravit :

Ⲛⲓⲛⲓⲛⲓⲛⲓ

Quod nomen sub terminatione ሀብረተሰብ lateat non plane perspicuum, fortasse ሀብረተሰብ, sicut in tit. 156; 221 et 239 (v. 1).
Si his faves, lege et verte :

ሀብረተሰብ | ሀብረተሰብ *Sak]rân et ejus filii*

209

Glaser, 193.

Quæ supersunt Ed. Glaser hoc modo coram lapide scripsit :

ሀብረተሰብ

Restituimus, collatis tit. 140 v. 2 et fortasse 204 v. 2 :

שיבה[ב]ן | רמז *patronus ip[s]o[rum] Rimmon*

210

Glaser, 194.

Fragmenta duorum versuum Ed. Glaser nobiscum sine commentario hoc modo communicavit :

חפץ חפץ חפץ חפץ חפץ
חפץ חפץ חפץ חפץ חפץ

Versus 1. רבכם nomen proprium hominis, de quo cf. tit. 165 et tit. 286 v. 1.

Versus 2. Princeps Batafensis inter praesides commemoratur ante deum Ta'labum Riyamum.

Legimus et vertimus :

חפץ חפץ חפץ חפץ חפץ , *et Rabib, filius* [.] i,
חפץ חפץ חפץ חפץ חפץ *Bataf[ensis], et nomine Ta'[labi]*

211

Glaser, 195.

Versum utrumque, coram lapide exscriptum, Ed. Glaser sine commentario sic nobis tradidit :

חפץ חפץ חפץ חפץ חפץ חפץ חפץ חפץ חפץ חפץ חפץ
חפץ חפץ חפץ חפץ חפץ חפץ חפץ חפץ חפץ חפץ חפץ

Versus 1. חפץ חפץ חפץ, quum Hâsidenses vassali fuerint Batafensium; cf. tit. 160 v. 8 et 9; fortasse 181 v. 1 et 2; 185 v. 2 et 3; 205 v. 3. — Partem subjectivam sequitur verbum חפץ in perfecto plurali, perobscurum, sive ad constructionem pertineat, sive consecrationis mentionem faciat. Si titulus Minæorum fuisset, usitati ab ipsis חפץ pro חפץ Sabæorum memores, non dubitarem quin חפץ legeremus. Quod autem valde rejiciendum, etsi melius desperamus. Hoc verbo potius peculiare ædificandi genus exprimi cogitantes, post insertam separationis lineam חפץ « et reparave-

runt » conjicimus, post quod tertium verbum in forma quartæ Arabum respondente, fortasse חפץ, vel aliud simile, supplemus.

Versus 2. חפץ, decurtatum e חפץ, deum aquam puteis suppetentem designat, peculiarem « domini ipsorum » in hoc loco, sicut voventibus in tit. 41 v. 3, ubi חפץ מוצחמו occurrit. — Animadvertite illic postea חפץ, quo sacarii nomen introducitur; eadem hic agnoscere nobis videmur. Sub חפץ latet חפץ, sicut in tit. 159, vel חפץ, sicut in tituli 241 v. 3; cf. supra, p. 221. — חפץ deinde perspicuum; cf. tit. 41 v. 4.

Quæ quum ita sint, legimus et vertimus :

..... | בנתע | שלעו | ו[ע]ר[ב] | ו[ה]ש[קרן] | ביתהכו | 1
 | במצח | אמראהכו | בע[ל] | ו[אל]ם | וברד[א] | 2

- 1 nepotes *Hdsid*]i, vassali *Bataensium*, ædificaverunt (?) et repa[raverunt] et tecto instraxerunt domum suam [.....um, ope.....
 2 , et dei aquam puteis principum suorum suppeditantis, domini *Wd[il]*i, et op[.....

212

Glaser, 196.

Mirare in hoc fragmento duorum versuum, quale a Glasero coram lapide exscriptum est et de quo nullum commentarium nobis tradidit, ipsum urbis *Hâzi* nomen, e qua hæc titulorum series ad nos pervenit (cf. supra, p. 214, et infra, p. 259) :

4 7 4 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20
 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35

Versus 1. Orthographia הוים urbem (הגרן) probabiliter non *Hâz*, sed *Hâzi* appellatam esse discimus.

Lege et verte :

הגרן | הוים | ו 1 *urbs Hâzi, et*
 הא[לב] | רימם | בעל[ש] | צרם 2 *Ta'lab Riyâm, dominus Ša[ššarîmi]*

213

Glaser, 197.

Hæc pauca sine commentario, coram lapide exscripta, Ed. Glaser nobiscum communicavit :

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50

et commiserunt] castellum suum 'Athtaro Orientali

214

Glaser, 198.

Ed. Glaser nos monet hunc versum, quem coram lapide exscripsit, a dextera integrum esse :

𐤀𐤁𐤁𐤂 | 𐤃𐤄𐤅 | 𐤆𐤇𐤈 | 𐤉𐤊𐤋𐤌𐤍𐤎𐤏𐤐 | 𐤑𐤒𐤓

יהצב | דרהאל in tit. 178 v. 2 jamdudum agnovimus. — tur tertium nomen proprium, fortasse ס[ארן] = سُورَان; Alterum nomen proprium est ברקם; cf. tit. 246 v. 2 et cf. ejusdem æris v. 1 et 11; D. H. Müller, *Südarabische æris Cantabrigiensis, apud nos 282, v. 1. — Sequeba-* Studien, p. 31.

Lege et verte :

דרהאל | יהצב | 𐤁𐤂𐤃 | וברקם | וס[ארן] *Dhirrih'el Yahdub[et] et Bârîk, et Su[rân]*

215

Glaser, 199.

Hæc pauca in apographo Glaseri coram lapide exscripto occurrunt :

𐤁𐤂𐤃 | 𐤄𐤅𐤆 | 𐤇𐤈𐤉 | 𐤊𐤋𐤌 | 𐤍𐤎𐤏 *potentiam Ta[labi] Riyâmi*

Etsi post במקם littera *th'o* (8) superne mutilo similis restituamus quod lineam diagonalem esse apparet. Cf. dispicitur, non dubitamus quin *th'um* (X) eo certius tit. 2 v. 8.

216

Glaser, 200.

Hæc Glaser, coram lapide exscripta, nobiscum sine commentario communicavit :

𐤀𐤁𐤂 | 𐤃𐤄𐤅 | 𐤆𐤇𐤈 | 𐤉𐤊𐤋 | 𐤌𐤍𐤎 | 𐤏𐤐𐤑 | 𐤒𐤓𐤔 *castellum eorum Kharîf,*

Post ביתהמו, proprium castelli nomen חרף, scilicet sedes autumnî, perspicuum.

217

Glaser, 201.

Fragmentum vocabuli sine commentario Ed. Glaser sic coram lapide exscripsit :

ⲟⲩⲛⲓⲛⲟ ⲛⲉⲃⲏⲁⲃⲟⲩ *tri]bus eorum*

218

Glaser, 202.

Hæc pauca sine commentario ab Eduardo Glaser coram lapide exscripta sunt :

ⲛⲉⲃⲏⲁⲃⲟⲩ

Collatis tituli 160 v. 9 et 19, legimus et vertimus :

ⲛⲉⲃⲏⲁⲃⲟⲩ | ⲏⲥⲣⲉⲙ | ⲛⲉⲃⲏⲁⲃⲟⲩ | ⲛⲉⲃⲏⲁⲃⲟⲩ | ⲛⲉⲃⲏⲁⲃⲟⲩ

et ob dominos ipsorum Ba]tae[nses] et ob tri]bum ipsorum Hāsīdum

219

Glaser, 203.

Nihil nobiscum Ed. Glaser communicavit, nisi exscripta coram lapide :

ⲛⲉⲃⲏⲁⲃⲟⲩ ⲛⲉⲃⲏⲁⲃⲟⲩ | ⲛⲉⲃⲏⲁⲃⲟⲩ , *et ob vassalos ipsi[us]*

220

Glaser, 204.

Versus quinque Ed. Glaser in suis *Mittheilungen*, p. 56, edidit. Coram lapide exscripta hæc nobiscum sine commentario communicavit :

ⲛⲉⲃⲏⲁⲃⲟⲩ | ⲛⲉⲃⲏⲁⲃⲟⲩ | ⲛⲉⲃⲏⲁⲃⲟⲩ | ⲛⲉⲃⲏⲁⲃⲟⲩ | ⲛⲉⲃⲏⲁⲃⲟⲩ
 ⲛⲉⲃⲏⲁⲃⲟⲩ | ⲛⲉⲃⲏⲁⲃⲟⲩ | ⲛⲉⲃⲏⲁⲃⲟⲩ | ⲛⲉⲃⲏⲁⲃⲟⲩ | ⲛⲉⲃⲏⲁⲃⲟⲩ
 ⲛⲉⲃⲏⲁⲃⲟⲩ | ⲛⲉⲃⲏⲁⲃⲟⲩ | ⲛⲉⲃⲏⲁⲃⲟⲩ | ⲛⲉⲃⲏⲁⲃⲟⲩ | ⲛⲉⲃⲏⲁⲃⲟⲩ
 ⲛⲉⲃⲏⲁⲃⲟⲩ | ⲛⲉⲃⲏⲁⲃⲟⲩ | ⲛⲉⲃⲏⲁⲃⲟⲩ | ⲛⲉⲃⲏⲁⲃⲟⲩ | ⲛⲉⲃⲏⲁⲃⲟⲩ
 ⲛⲉⲃⲏⲁⲃⲟⲩ | ⲛⲉⲃⲏⲁⲃⲟⲩ | ⲛⲉⲃⲏⲁⲃⲟⲩ | ⲛⲉⲃⲏⲁⲃⲟⲩ | ⲛⲉⲃⲏⲁⲃⲟⲩ

Versus 1. Nomina propria voventium enumerantur, quorum primum in עם, fortasse in נעם, desinit. אבנעם suspicaremur, nisi de femina usurpari soleret; cf. tit. 194 v. 1, necnon נעמיד et נענעם, nomina feminarum supra, p. 34, et נעמנר, nomen feminae in tituli Bardeyani 2 v. 1. Inde adducimur ut אום secundam nominis compositi partem esse conjiciamus. Quidni והכאום, sicut in tit. 1 v. 2; 4 v. 1; 24 v. 1 et 3; etc., vel סעדאום, sicut in tit. 112; 153 v. 1; 222 v. 2; 226 v. 2; et in O. M. 1, v. 1? Nec infitiamur להיעם fortasse supplendum esse; cf. *Zeitschrift der deutschen morg. Gesellschaft*, XXXIX, p. 236. — Cognomen יזל; vide tit. 106 v. 2. — Sequens nomen proprium Mordtmann מהטר legit. Quod, melius desperantes, suscipimus.

Versus 2. Quum aliquot characteres initio versus cujusque desiderentur, complemus deinde ולאי[מם; cf. Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 11. —

להולן, nomen quo dux designatur a tribu sua הולן (v. 3). — Post optimates, tribuum populi objiciuntur, nempe primum Gaimânenses בני דעי[מן; cf. tit. 67 v. 9 et 21; 68 v. 1; 69 v. 2.

Versus 3. Etsi aliquid nūmo simile inter mīnum et lineam separationis apparet, non dubitamus quin, tit. 140 v. 4 instar, ׀[המיר] ante רדמן sit restituendum; vide ea quae p. 204 attulimus. — De tribu ירסם, cf. tit. 24 v. 4; 37 v. 6. — Quoad tribum הולן, respice ad tit. 140 v. 5 et ad p. 204 collata.

Versus 4. Principio הקניו «consecraverunt» restitui- mus, quod liquet. — שצרם sub ירם latere perspicuum. — Comple certo הן].

Versus 5. Statua (צלמן) deo consecratur, quia (ב[ת) Ta'lab Riyâm servos suos liberavit (הושע). De hoc verbo vide adnotationes ad tit. 1 v. 2 (cognomen יהשע); 2 v. 11 (הושענהמו); 28 v. 4 (הושענהמו).

Omnibus bene pensis, titulum sic legimus et vertimus :

1	ס ע ד א[ום יזל וכהטר ו]	<i>Sād'a[wwam Yazil, et Makhtar, [et</i>
2	ל א י[כס ודהולן ובנו דעיב[ן]	<i>Li'ya]m, et Dhú-Khaulân, et nepotes Dhú-Gaimâ]ni,</i>
3	וה כיר[ס ורדמן וירסם והולן	<i>et Himyar]i, et Radmâni, et Yarsnmi, et Khaulâni,</i>
4	הקניו[תאלב ריכס בעל ש]צרם ד[ן]	<i>consecraverunt] Ta'labo Riyâmo, domino [Ša]ššarîmi, h[anc</i>
5	צלמן ב[ת הושע תאלב ריכס	<i>statuam, qu]ia liberavit Ta'lab Riyâm</i>

221

Glaser, 205.

Hunc titulum intra parietes scararum in domo incolæ Ed. Glaser sic ibi exscripsit :

הן] דעי[מן בני סקרן
 הושענהמו שצרם ירם

Versus 1. אגרם; cf. tit. 20 v. 3; 143 v. 2; 205 v. 2. — Cognomen inauditum יעשב in יקשב mutamus; cf. proprium feminae nomen קשבת in tit. 95 v. 2, verbumque הקשבו in O. M. 14, v. 2; 31, v. 7 (Mordtmann und Müller. *Sabäische Denkmäler*, p. 62).

Versus 2. Post nomen proprium להיעהה perspicuum. בני סקרן «Sakrânenses», nescimus in quo contextu, agnoscere nobis videmur; cf. quae supra, p. 219, ad titulum 156 adnotavimus; cf. etiam tit. 208 et tit. 239 v. 1.

Legimus et vertimus :

1 אנרם יקשב ובנ[הו] 2 ו להיעתה בני סק[ר]	Agur Yuksib, cum filiis [suis, . . . Leḥi'athat, nepotes Saḥ[rāni]
---	---

222

Glaser, 206.

In media mosquitæ area, quæ صحح (cf. צרהתמו in tit. 1 v. 4; 132 v. 1) appellatur, Ed. Glaser hæc coram lapide multa damna passo exscripsit :

10 4 48423
]0144X 9
 404 49
 102424 410X
 50145 09444
 40403 490
 2040199 20404
 1094441X1X1X1X1X1X
 114010X01X01X01X
 104403010X0104
 14410490404X
 0494

Versus 1. Nomen proprium שרה[ע]תה novum itidem formatum est ac שרהאל (cf. tit. 152 v. 1 et Hal. 504 v. 1) vel, inverso ordine, אלשרה (cf. p. 201).— Sequitur cognomen cujus prima littera א superest. — Restitue deinde ובני[הו] inter versus 1 et 2 intercisum.

Versus 2. Deest primum « ejus filiorum » nomen. — Alterum, ni fallimur, ס[ע]ראום; cf. quæ ad tit. 220 v. 1 adnotavimus.

Versus 3 et 4. Duo inter ejus filios designantur, nomine prioris ab *hā'o* incipiente, alterius in *nūmum* desinente. — Šarah'athat ejusque filii quatuor « nepotes sunt

Bata'i et Hamdāni » (בנ[ו] | בהע | וה[מר]ן); cf. tit. 2 v. 12; 194 v. 4. — Sub fine versus 4 comple : וב[ניהמו].

Versus 5-10. הקניו « consecrationem fecerunt » sine accusativo rei consecratæ; cf. tit. 181 v. 3-6, ubi eadem quæ hic occurrunt. — In versu 10 mirare שעבהמו, sine mentione tribus cujus sunt Bata'enses, scilicet Ḥāsīdi; cf. tit. 160 v. 10, 172 v. 4 et 190. Cf. similiter nomen castelli omissum in tit. 281 v. 2.

Vers. 11-12. Quæ post Ta'labi Riyāmi ultimam solito more commemorationem scripta sunt spuria serius addita esse persuasum habemus.

Omissis omittendis et completis complendis, titulum sic legimus et vertimus :

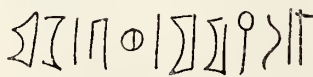
1 שרה[ע]תה א . . . וב 2 ניהו וס[ע]ראום 3 וה[.] ו[.] בנ[ו]	Šarah[^ε a]that A., et fi- lii [ipsius N.], et Sa[^ε d'arvam], et H[., et.]u, nepo[tes]
---	---

בתע וה[ברזן וב]ניהמו	4	<i>Bata'i et Ha[mdani, et fi]lii eorum,</i>
הקניו [] שיכה[כו ה]אל	5	<i>consecrationem fecerunt [patro]no suo Ta'[la-</i>
ב רימ[ם בעל]שצום ל	6	<i>bo Riyam[o, domino] Šaššarimi, ut</i>
סעדהכ[ו הטים ונעמ	7	<i>concederet ip[sis fa]vorem et felici-</i>
תס ומנלה [] צדקם ול	8	<i>tatem et bona [le]gitima, atque qui-</i>
דת נעמה ותנעכ[ן ל]ב	9	<i>a contigit et ut contingat [ne-</i>
ני בתע ושעבהמו]ב	10	<i>potibus Bata'i et tribui ipsorum. [Nomine</i>
האלב רימס	11	<i>Ta'labi Riyami.</i>

223

Glaser, 217.

In media mosquitæ area Ed. Glaser hæc etiam coram lapide exscripsit :

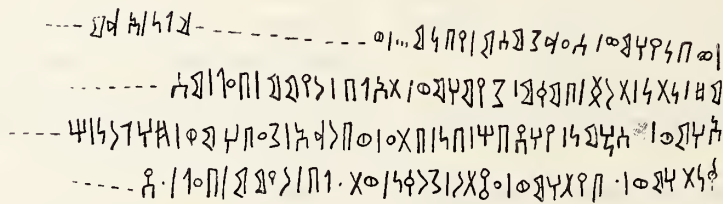

בהאל[ב | רימס | וב | שמ]סהמ. *Nomine Ta'labi Riyami et So[li]s eorum.*

224

Glaser, 208.

Lapis formosus, 0^m,25 altus, 1^m latus, titulum exhibet qui ab Eduardo Glaser e pergula opposita sic exscriptus est :

Versus 1. Deest initium tituli, ubi nomina propria ædificantium legebantur. *Wawum* addimus ante סעדשמסם | יענם, cujus nomen in tit. 3 v. 1 et 8, cognomen in tit. 153 v. 1 occurrit, nisi fortasse hic etiam, sicut in tit. 153, יענם | סעדאום sit legendum. — Post intervallum, tres characteres סלן in סלן | [ה]מלן complemus; cf. tit. 155 v. 5; 180 v. 2; 187 v. 3; etc. — Sequitur אדם «vasalli», post quod conjeicimus בני המדן | בני. — Sub fine versus,

verbum ad ædificationem pertinens, ברואו sit, aut בניו, aut עדכוו, supplementum.

Versus 2. נתן | מד certo corruptum e מדקנתן; cf. v. 4, fragmentum xi Mordtmanni, v. 3 (*Zeitschr. d. d. morg. Gesellsch.*, XXXIII, p. 494); necnon titulum Glaserianum 275-276, v. 3, de quo egerunt J. H. Mordtmann, *ibid.*, XXXIX, p. 227-230, et Ed. Glaser, *Mittheilungen*, p. 77-87, ubi, p. 79, versus 2 et 4 nostri tituli publici

juris fecit. Glaser vernaculo sermone «Tempelhalle, Säulenhalle» vertit. Quod probamus, «peristylum» vertentes. Nomen peristylīi deinde commemoratur, scilicet תרש, cujus masculinum ירש certo in tit. 259 v. 3, nomen proprium castelli, probabiliter in tit. 264 v. 2, nomen proprium arcis, occurrit. Ed. Glaser, *Mittheilungen*, p. 78, Taris, urbem Ḥādrāmuti, colligit; cf. تريس apud Al-Hamdāni, *Djazirat al-ʿArab*, p. 87 et 177; Al-Bakrī, *Muʿdjam*, p. 197; Sprenger, *Die alte Geographie Arabiens*, p. 197. — Quemadmodum in tituli 154 v. 2, ubi eadem occurrunt, lege שצרם בעל | שצרם מם in שצ mutato. — Sub fine versus, desideratur מר | וברדא; cf. v. 3.

Versus 3. De «domino eorum Sakhmāno Yuhāṣbiḥ

Bataʿensi», tit. 153 v. 2 tractantes, jam egimus. — Quoad «tribum eorum», designatur ut in urbe Ḥāz incolens, quum imitatione tit. 212 v. 1 הוים compleatur. Similiter vide נעמם | דהגרן | דעהמו in O. M. 19, v. 3 (Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 70) et in Glaser 862, v. 8 (Mordtmann, *Himjarische Inschriften*, p. 24). — Ultima tituli sententia, ut solet, a ורתרו «et commiserunt» incipit; cf. quæ ad tit. 153 v. 2 adnotavimus.

Versus 4. «Peristylum eorum» כר[קנתהמו] (cf. v. 2) «et templum eorum» ביתהמו[ן] diis præsilibus committuntur, nempe «Atharo Orientali et Taʿlabo Riyāmo, domino Šaṣṣarīmi»; vide tit. 153 v. 3.

Titulum ergo sic legimus et vertimus :

1 | ובניהמו | סעדשמסם | יענם | ו[.....] | בנו | ה[מלך] | אדם | בני | המרן | ברא
 2 | כדקנתהן | תרש | במקם | שיכהמו | תאלב | רימם | בעל | שצ[רם] | וברדא | כר
 3 | אהמו | סחמן | יהצבה | בן | בתע | וברדא | שעבהמו | דהגרן | ה[זים] | ורתרו | כד
 4 | קנתהמו | ה[ביתהמו] | עתהר | שרקן | ות[א]לב | רימם | בעל | ש[צ]רם

- 1 , et eorum filii, [et] Saʿdsams Yagnam, et..... [, Hu]mlān[enses], vassali [Hamdānensium, condiderunt
 2 peristylum Taris auctoritate patroni sui Taʿlabi Riyāmi, domini Šaṣṣarīmi, et ope domi-
 3 ni sui Sakhmāni Yuhāṣbiḥ Bataʿensis, et ope tribus suæ incolentis in urbe Ḥā[zo]. Et commiserunt peri-
 4 stylum suum [et] templum suum Atharo Orientali et Taʿ[labo] Riyāmo, domino Šaṣṣarīmi.

225

Glaser, 209.

Lapis fractus, 0^m,12 altus, 0^m,35 latus, coram quo Ed. Glaser hæc pauca exscripsit :

עצ[רם] ליח[א] · 1
 | סחמן | רימם | אדם | בנ[ו] | כר
 ----- 41 ----- | 47 48

Versus 1. Verbum כון = كلן perspicuum, præcedente, ni fallimur, יום «die quo» et sequente nomine proprio אנרם, de quo cf. tit. 221 v. 1.

Versus 2. Tituli mutili contextus nos fugit. אל, pronomen relativum plurale = اولی, singularis instar apud Sabæos adhiberi solet (Hommel, *Süd-Ar. Chrest.*, p. 15), hic autem cum verbo plurali construitur. Locutio שנו | אל cum שן | אל magis frequente colligenda, de qua

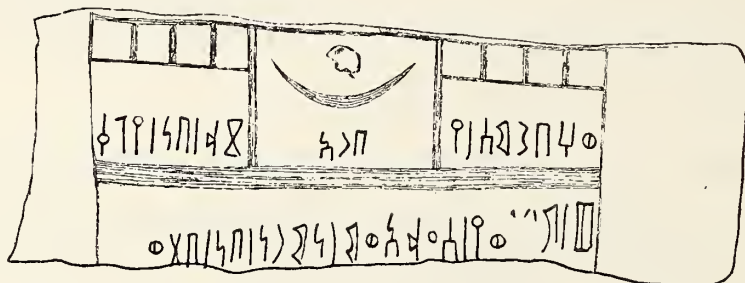
vide Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 74, 75 et 96. Quum verbum שן ad constructionem pertinere videatur, בנ[ו] «nepotes», quod sensu careret, mutamus in בנוש[ם] «in urbe Nuwās», quæ Kaukabāno non procul aberat; cf. Mordtmannum in Mordtmann und Müller, *ibid.*, p. 6, adn. 2.

Versus 3. Nescimus an כק e כ[מ]ק[ם] (cf. tit. 224 v. 2) supersit. Cetera, | הירן et לה nos fugiunt.

226

Glaser, 210.

In eadem domo, ubi titulus 225 servatur, lapis flavus, arte multa laboratus, super portam pergulae eminet. In mediis ornamentis et pinnis ad architecturam pertinentibus, quadrato continentur superne orbis, subter luna bicornis; cf. titulum 285 in tabula XXVI luce solis expressum, necnon tabulam I in J. et H. Derenbourg, *Études*, 1. Hic infra tres characteres, scilicet חָבַן. Titulum coram lapide Ed. Glaser sic exscripsit et delineavit :

Versus 1. Aedificatio commemoratur, verbo בְּרָא «condidit» seorsum a subjectiva parte posito qua reliquus titulus constat. — והבשמש; cf. והבשמשם in tituli Glaseriani 884 v. 1 apud Mordtmann, *Hinjarische Inschriften*, p. 38. Mirare *mimatiōem* hic deficientem, quae in nominibus propriis cum Sole compositis adhiberi solet et cf. arabice *عبد شمس*. — Cognomen יזד = *Yazd*, quum י a dextera, זד a sinistra quadrati בְּרָא continentis scripta

sint; cf. nomen proprium יזד in tit. 37 v. 2. — Nomen patris ילקט; cf. proprium urbis nomen לַקַט (| חָבַן | חָבַן) in Glaser 830, v. 5; 1076, v. 8, de qua vide M. Hartmann, *Jamānijāt* in *Zeitschrift für Assyriologie*, X, p. 151-152.

Versus 2. מַקְתוּי «dux exercitus»; cf. tit. 140 v. 1; M. Hartmann, *ibid.*, X, p. 316-317. — סַעֲרָאוּם | נַמְרִן; cf. tit. 103.

Legimus et vertimus :

1 והבשמש | י בְּרָא יזד | בן | ילק
2 ט | מַקְתוּי | סַעֲרָאוּם | נַמְרִן | בן | כַּתַע

- 1 *Condidit Walbsams Yazd, filius Yalḳu-*
2 *ṭi, dux exercitus Sa'd'arwami Namirensis, nepotis Bata'i.*

227

Glaser, 866: Berlin, 2680.

(TAB. XXV.)

Lapis, 0^m,32 altus, 0^m,36 latus, in summo et a sinistra fractus, aliquid damni etiam a dextera in versibus 1 et 2 passus, in Museis Regiis Berolinensibus servatur. In tabula nostra vicesima quinta lapidis imaginem, quam J. H. Mordtmann in *Königliche Museen zu Berlin. Mittheilungen aus den*

orientalischen Sammlungen, Heft VII, *Himjarische Inschriften und Alterthümer* (Berlin, 1893), tab. VI, antea ad octavam partem contractam ediderat, iterum luce solis expressam invenies.

De hoc titulo egit J. H. MORDTMANN, *ibid.*, p. 27-28: cf. p. 78.

Completis complendis, hæc, quibus terminabatur titulus longus, lege et verte. Mordtmanno auctore :

א א1אח א2אחא א3אח א4אח	מ רהמו רצו אמ ראהמו אמלך ס	1
אחא א2אחא א3אחא א4אחא	בא בעתתר והבס ואלמקה וובדת	2
א2אחא א3אחא א4אחא א5אחא	חמים וובדת בעדנם ובש ימהמו	3
א2אחא א3אחא	תאלב רימם	4

.....*Et minam lar-*
 1 *gia]tur ipsis (Ta'lab) [favorem] domi[norum suorum, regum So-*
 2 *bæ! Nomine Athtari, et Haubasi, et Hmakāhū], et nomine Dhāt*
 3 *Hinyami, et nomine Dhāt Ba'dāni, et nomine pa[troni sui*
 4 *Ta'labi Riyāmi.*

228

Glaser, 53.

(TAB. XXV.)

Plurimos titulos, a Ḥayyim Ḥabṣūš in charta quæ *nota rabbinica* dicitur exscriptos, quam in tabula nostra vicesima quinta solis luce expressam invenies, Eduardus Glaser Ḥāzi obvios habuit; cf. Glaser 50 = *Corpus* 176; 51 = C. 188; 52 = C. 214; 54 = C. 202; 56 = C. 172; 57 = C. 164; 58 et 63 = C. 170; 59 = C. 167; 59 bis = C. 168; 60 = C. 165; 61 = C. 166; 64 = C. 156; 65 = C. 205; 66 = C. 158; 67 = C. 210. Aliquot tituli, probabiliter Ḥāzo oriundi, in *nota rabbinica* inclusi, alio translati sunt, scilicet Glaser 61 = *Corpus* 68 (*Musée impérial ottoman*, n° 43); 70 = C. 99; 72 et 73 = C. 4; 74 = C. 10 et 260; 76 = C. 107; 78 = C. 126. Reliquos titulos, Ḥāzi at saltem in vicinis repertos, publici juris hic facere expedit. Nihil de iis nobis compertum, nisi quæ in *nota rabbinica* exstant, cujus in delineatione non pauca spuria apparent, difficulter enucleanda. A fragmento trium versuum 53 incipimus.

Versus 1. Sub יתהרם «nepotes Zuhri» (בנו|והרם) agnoscere nobis videmur (cf. tit. 157; 160 v. 2), sequente הקניו | תאלברימם.

Versus 2. Comple : וי[נהמו] | וי[והתדר] «et commiserunt vineam suam» deo, scilicet Athtaro Orientali. De vocabulo וי cf. Fr. Hommel, *Ueber das Wort Wein im*

Südsemitischen, in *Zeitschr. d. d. morg. Gesellsch.*, XLIII, p. 653, qui similiter, nescimus an jure וינהמו in tit. 11 v. 3 interpretatur.

Versus 3. וכלם in בכלם vel וכלם corrige (cf. tit. 159 et 241).— Sub fine conjicimus ויביתהמו | ואבעל, collatis tit. 86 v. 8; 179 v. 5 et 8; 189 v. 2.

copula *wāw* clare legimus. De hac radice genus affabre ædificandi sonante, cf. נכל in Fresnel 54, quod J. Halévy (*Études sabéennes*, p. 231) « assises », D. H. Müller (*Die Burg*, II, p. 19) « Bauälliges » vertit; itidem נכל, in quod Mordtmann dubium נכס (supra, p. 63) in tit. 40 v. 3 corrigendum esse recte contendit; נכל | שרתן, nomen regionis in tit. Glaseriani 265 v. 1; נכלהן, ut Mordtmann, auctore Glasero (*Zeitschrift der deutschen morg. Gesellsch.*, XLIII, p. 660 et seq.), in tit. Lange-riani 7ⁱ, apud nos 46, v. 4 legit; verbum denique הכל vice plenioris הנכל, suadente Mordtmanno, in tituli

Glaseriani 275/276 v. 4 usurpatum. כל + בן = בנכל in Hal. 385, v. 3, ab his prorsus alienum. Contextu adducimur ut « foderunt » intelligamus, quum de quatuor cisternis (cf. tit. 107 v. 2), de puteo et de horto olitorio (arabice باقل) agatur. Quocum nomine proprio vel appellativo באר et בקל statu constructo conjungantur nos fugit. Versus 3. Primum ד *wāw* antecedebat, quum linea separationis inter ד ו אהוד interposita sit. Inaudita locorum ignotorum nomina præsentimus. Nomina mensium itidem composita; non autem cum ceteris in titulo perspicuis quadrarent.

Quæ quum ita sint, trunca sic vertimus :

- 1 et frater e]jus Hauf'il, et filius ejus Namir, nepotes Nami[ri, condiderunt(?)
- 2 et foderunt quatuor cisternas, et puteum, et hortum olitorium[.i,
- 3 in vicis., et] Dhū Aḥwadh et Dhū Aḥay et Dhū Samak, ope.

231

Glaser, 77.

(TAB. XXV.)

שרהם | איבן | Sarah Aiman

In apographo שרהן legitur quod, collatis colligendis, in שרהם correximus, cf. tit. 158 v. 1; 241 v. 1.

ARTICULUS V.

• 'ERRÈN.

In rudibus vici 'Errèn (عَرِين vel عَرَان), Hāzo finitimi, Ed. Glaser tres lapides inscriptos nactus est, quorum duo nunc inter thesauros Musei Luparensis servantur.

232

Glaser, 211; Louvre, 11.

(TAB. XXVI.)

Lapis mutilus, 0^m,215 altus, 0^m,185 latus, 0^m,08 crassus, titulum quinque versibus constantem exhibet. In tabula nostra vicesima sexta titulum e lapide ipso luce solis expressum invenies.

De hoc titulo egerunt J. et H. DERENBOURG, *Les monuments sabéens et himyarites du Louvre*, in *Revue d'assyriologie et d'archéologie orientales*, I, p. 61-62, separatim excusum, p. 15.

Versus 1. Pars nominis proprii in עֵתָה desinentis superest, scilicet עֵתָה[לחי, aut עֵתָה[כרב] aut עֵתָה[הופ], aut aliud quodlibet.

Versus 2. Post enumerationem hominum voventium, ואנ[תהמו] « uxores eorum » designare opinamur; cf. tit. 69 v. 3, necnon D. H. Müller, *Südarabische Studien*, p. 17; J. H. Mordtmann in *Wiener Zeitschr. für die Kunde des Morgenlandes*, X, p. 154; Ed. Glaser, *Die Abessinier*, p. 15. — Ab *alifo* sequente plurale adjectivi ethnici tribum enuntiantis, אהשרן et אהמרן instar, incipiebat. —

In perditis mentio fiebat consecrationis deo, cuius sacrarii nomen litteris תם (v. 3) terminabatur.

Versus 3. Lege certo : זן | צל[מן] :

Versus 4. Statua consecratur deo, quia « eos exaudivit » וקהה[מו] sequente לופי « ut protegeret » — ב initium vocabuli ביתן sic in Os. 31 = B. M. 32, v. 3, conjuncti. — Nomen castelli desideratur.

Versus 5. Complendum מו|ול[סערה]מו|אולדם « atque ut concederet ip]sis liberos ». De restitutione cf. J. H. Mordtmann, *Beiträge zur minäischen Epigraphik*, p. 34, adn. 1.

Sensum, si non verba tituli, assequimur et sic vertimus :

1 | ולהיע[תה] | | ו | | ו
 2 | ואנ[תהמו] | א[...זן] | הקניו |
 3 בעל | [...]תם | זן | צל[מן] | חכדם | בדת
 4 וקהה[מו] | לופי | ב[יתן] | | ול |
 5 סערה[מו] | אולדם | הנאם

1 et *Lehī'a*]that, et [..... et et.....
 2 et u]xores eorum [.....en]ses[, consecraverunto,
 3 domino]ti, hanc sta[tuam, propterea quod
 4 exaudivit ip]sos, ut protegeret cas[tellumum, atque ut
 5 concederet ip]sis liberos [excellentes.

233

Glaser, 212.

אח ב[כז] qu]um

Cf. quæ ad tit. 126 v. 1 adnotavimus.

234

Glaser, 213; Louvre, 12.

(TAB. XXVI.)

Lapis, 0^m,29 altus, 0^m,22 latus, 0^m,085 crassus, duos titulos exhibet, quorum prior, duobus versibus constans, in summo lapide, multis characteribus oblitteratis, nec plane dispicitur, nec clare

intelligitur, alterum autem quinque versuum separatim interpretari licet. In tabula nostra vicesima sexta summi et adversi lapidis duplicem imaginem ex ipso monumento luce solis expressam invenies.

De utroque titulo egerunt J. et H. DERENBOURG, *Les monuments sabéens et himyarites du Louvre*, in *Revue d'assyriologie et d'archéologie orientales*, I, p. 62-63, separatim excusum, p. 16-17; de posteriore J. H. MORDTMANN, *Beiträge zur minäischen Epigraphik*, p. 77, adn. 1.

Tituli prioris versus 1. Nomen proprium, cujus secunda littera *mim* est, hic supplendum; quidni נ]מ]רם, sicut in tit. 230 v. 1? — Sub fine versus, interposito בן, nomen proprium כרבאל subodoramur, insecii annon hoc nomen regibus peculiare sit.

Tituli prioris versus 2. צד «se submitit»; cf. imperfectum יצדן in O. M. 13, v. 3 (Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 55 et 60), ante præpositionem *lām* positum. Huene צרהו (Hal. 62, v. 17) sit afferendum ignoramus. — Quis deus colatur non eruere valeamus.

Titulum posteriorem J. H. Mordtmann, *Beiträge*, loc. cit., integrum esse et sic uno tenore fluere contendit :

נ]מ]רם | נ]מ]רם 1
 ח | ח 2

ד]ר]ח | נ]מ]רם 3
 ח | ח 4
 ח | ח 5
 | ח 6

ים]א]ר] hic nomen, sæpius cognomen; cf. titulum Academiæ 11^m, nunc in Museo Luparensi, v. 1, apud J. et H. Derenbourg, *Études*, I, p. 64; tit. 256 v. 1; 259 v. 1. — Cognomen יענב; cf. tit. 153 v. 1; 224 v. 1. — אבכרב; cf. tit. 20 v. 1; 41 v. 1; 253 v. 2. — אכיא] jamdudum comparavimus cum יכף, de quo vide Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 85. — יחמר; cf. tit. 16. — זהרם itidem in tit. 157; 160, v. 2; 228, v. 1; 240, v. 3.

Si hiis faves, lege et verte separatim hoc modo utrumque titulum :

a.	נ]מ]רם בן כרבא 1	<i>Na]m]r, filius] Karib'i-</i>
	ח צד ח 2	<i>li, se submitit (deo)</i>
b.	א]ר]ים יענב 1	<i>Ar]yam Yagnam</i>
	ח א]חיהו 2	<i>et] frater ejus A-</i>
	ח אכיא 3	<i>bukarib Akyaf</i>
	ח י]חמר 4	<i>Ya]hmad, nepotes</i>
	ח זהרם החרה 5	<i>Zuhri, renova-</i>
	ח 6	<i>[verunt]</i>

ARTICULUS VI.

BAIT GUFR.

Titulos Glaserianos 214-242, in Bait Gufr (بيت غفر) coram lapidibus exscriptos, incolæ Hâzi huc a vico 'Errèn (Art. V) vectos esse asseverant. Nihil nobis de Bait Gufr innotuit nisi Eduardum Glaser in suo itinere Yemenensi secundo Hâzo 'Errènum, 'Errèno Bait Gufrum se contulisse; cf. J. et H. Derenbourg, *Études*, II, p. 7.

235

Glaser, 214.

In iis, quæ Glaser coram lapide exscripsit, legitur :

⊙ ⊙ | ⊙ 4 4 ⊙ 4 | 3 ⊙

ושם | נפסהו | וו]לרהו *et devovit semetipsum et h[beros suos*

De verbo שם, cf. tit. 1 v. 3; 270. — Titulum collige *Zeitschr. d. d. morg. Gesellsch.*, LII (1898), p. 399-400, de hierodulis apud Yemenenses attulit; cf. etiam Hommel, 271, necnon cum optimis quæ J. H. Mordtmann in *Aufsätze*, p. 29.

236

Glaser, 215.

Hæc tantummodo Ed. Glaser nobiscum communicavit :

⊙ 1 1 4 1

בהאלכו *Nomine Ta'labi*

237

Glaser, 216.

Hic habes apographum Glaseri coram lapide exscriptum :

⊙ 1 1 4 1 אלקרב | והבן | ו *Ilkarib Wabbân et*

אלקרב; cf. tit. 16 v. 1; 20 v. 1. Fortasse אלסעד potius legendum. — והבן = الوهاب « munificus ».

238

Glaser, 217.

Lapis, 0^m,17 altus, 1^m,10 latus, hæc pauca litteris insignite exsculptis exhibet :

ⲉⲃⲉⲣⲓ ⲛⲉⲙ ⲡⲓⲗⲏⲥ ⲛⲓⲕⲏⲥ ⲛⲓⲙⲏ ⲛⲓⲃⲁⲃⲁⲛⲓ

ובדה | בער[נ]ם | ובשימהמו | תאלכ | רימם

et nomine Dhât Ba'dâ]ni, et nomine patroni ipsorum Ta'labi Riyâmi.

239

Glaser, 218.

Hunc titulum et sequentem, super portam moschitæ servatos, Ed. Glaser coram lapidibus exscripsit :

ⲛⲓ ⲛⲓⲛⲓⲁ ⲛⲓⲛⲓⲁ
 ⲛⲓⲛⲓⲁ ⲛⲓⲛⲓⲁ
 ⲛⲓⲛⲓⲁ ⲛⲓⲛⲓⲁ

1 אדם | ב[נ]י | סקרן | הקנ[נ]יו | שימהמו
 2 תאלכ | רימם | בעל | שצ[ר]ם | צלמן | לו
 3 פי | אול[ד]המו | ו[נ]ופי | ל

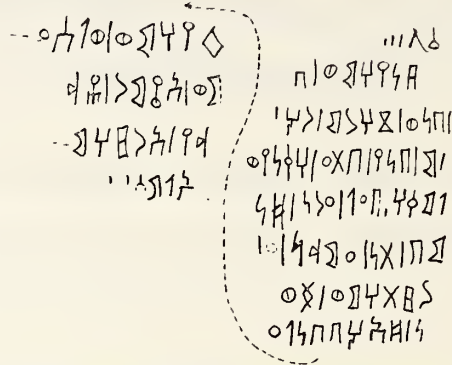
- ¹ *vassali] Saḩrân[en]sium, consecraverunt patrono suo*
- ² *Ta'labo] Riyâmo, domino Şaḩṣa[rîmi, hanc statuan, quia protexit li]beros ipsorum, [et] protexit*

De Saḩrânensibus vide tit. 156, 208 et 221.

240

Glaser, 219.

Titulum mutilum, duodecim versibus constantem, Ed. Glaser cum præcedente super portam moschitæ repertum, hoc modo exscripsit :

Versus 1. Nomen proprium in תח[ע] desinens initio exstabat; cf. tit. 232 v. 1. Sequebatur cognomen ab *alifo* incipiens.

Versus 2. Comple וואהיהו[ו]בניהמו, collatis tit. 67 v. 1; 160 v. 1. — *Alif* initium pluralis adjectivi ethnici [א]חשרן; cf. tit. 160 v. 1; 232 v. 2.

Versus 3 et 4. בננו|זהרם, cf. tit. 157; 160, v. 2; 228, v. 1; 234 b, v. 5. — Legimus deinde א[ח]ו[ו]ואד[ם] «fra[tr]es (confœderati) et vas[sali]»; cf. tit. 155 v. 2 et 3. E tit. 160 v. 9 apparet Bata'enses dominos Zubritarum fuisse.

Versus 6. Sub מב[תן] latet, ni fallimur, מכנתן, quod Ed. Glaser, *Die Abessinier*, p. 44, 46 et 52, vernaculo

sermone «Säulengallerie» vertit. Proprium «hujus peristylîi» nomen est 'Umdân, quod columnarum ordini optime convenit. — Sub fine versus, lege ער[י] «intra», sicut in v. 11.

Versus 7. ארצת plurale, quod sequuntur propria regionum nomina. שו[ם] וסהרת[ן] a tit. Glaseriani 424 v. 14 (Glaser, *Die Abessinier*, p. 117, 118, 122 et 123) mutuamur. סהרת[ן] etiam in O. M. 12, v. 6, occurrit (Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 47-50).

Versus 8. דאחבבן, cf. داحباب apud Al-Hamdânîum, *Djazirat al-'Arab*, p. 82, 83, 111 et 114. Probabiliter copula wâw supplenda. — Sub fine, corrige לע[ל] in ל[ל].

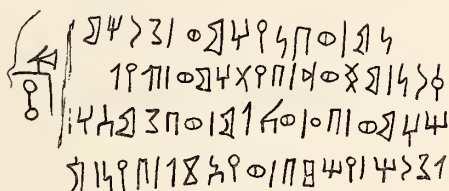
Quum cetera liqueant, titulum sic restituimus et vertimus :

1	לחי עתת א[. . .] ואחי	<i>Lehî'athat A[. . . .], et fratres e-</i>
2	הו ו[ו]בניהמו א[חשר	<i>jus, et] fili[um] eorum, [Häsiden-</i>
3	ז[ו] בננו זהרם אחו[ו] וא	<i>ses], nepotes Zuhri, fratres (confœderati) et vas-</i>
4	ד[ם] בני בחע הקניו	<i>sa]li Bata'ensium, consecraverunt</i>
5	א[למקה] בעל ערן דן	<i>Îlmaqkâho, domino 'Irrâni, hoc</i>
6	מכנתן עכרן ער[י] א	<i>peristylîum 'Umdân, in[tra re-</i>
7	רצתהמו שו[ם] וסהרת	<i>giones eorum Sâ[um, et Saharat</i>
8	ז[ו] דאחבבן ל[ו]	<i>, [et] Dhâ Akhbâb[us], quia pro-</i>
9	פיהמו ולסע[רה]	<i>textit ipsos et conces[sit ip-</i>
10	כו אצמר צר[קם]	<i>sis fructus eximios</i>
11	ע[די] ארצתהמו ב	<i>in]tra terram ipso[rum]. Nomine</i>
12	אלמקה בעל ערן	<i>Îlmaqkâhi, [domini 'Irrâni.</i>

241

Glaser, 220.

Nihil de hoc titulo Ed. Glaser nobiscum communicavit, nisi apographum suum coram lapide exscriptum :

Monogrammate titulum a sinistra parte integrum esse discimus; multa autem a recta deesse opinamur. In monogrammate רתראל suspicamur; cf. titulos Minæorum Hal. 190, v. 13; 271, v. 1 et 4; 480, v. 1, cum monogrammate; 509.

Versus 1. Enumerationem voventium sequitur בנן גרנם «Gadanenses»; cf. tit. 1 v. 3. Glaser 424, v. 3 (Glaser, *Die Abessinier*, p. 117-120), necnon גרנם in titulo Hiṣn-Gurâbensi. Fortasse גרנם cognomen potius legendum, collatis tit. 153 v. 1; 224 v. 1; 234 b v. 1. — שרחה; cf. tit. 158 v. 1; 231.

Versus 2. Post partem subjectivam legebatur : הקניו | אלמקה | בעל | ערן | ובררא | ותחרג | מראיהמו | א[לשרה | יחצב | ויאזל | בין | כ[לבי in

לסו mutato. — משורר «sacellum»; vide tit. 41 v. 2; 267. — Castellum עיל[ן] dicitur; cf. titulum Hiṣn-Gurâbensem et tit. 155 v. 3.

Versus 3. Præsidibus diis et regibus tutela sacelli consecrati committitur. E diis, solito ordine commemoratis, ullimi supersunt, scilicet מנצ[ח]המו, qui dicitur בע[ל] וכלם (cf. nostram ad tit. 159 et 228 adnotationem) et שמסהמו.

Versus 4. Complemus, titulum Os. 35 = B. M. 33 v. 1 et 5 imitati : בין | ויאזל | יחצב | א[לשרה | מראיהמו | מ[לכי | סבא | ודרירן | בני | פרעם | ינהב | מלך | סבא; cf. Glaser 424, v. 3, 4, 7, 15 et 16, in Glaser, *Die Abessinier*, p. 117. Antecedebat fortasse וזהרג | ובררא, sicut in tit. 41 v. 4.

Quæ quum ita sint, tituli reliqua sic restituimus et vertimus :

ר		רתראל			בנו גרנם ובניהמו שרחה	1
ר			הקניו אלמקה בעל ערן משורר ביתהמו עיל[ן]		2
ר			ובמנצ[ח]המו בע[ל] ובלם ובשמסהמו		3
ר			וזהרג מראיהמו א[לשרה יחצב ויאזל בין כ[לבי		4

Rathad'il 1 *Rathad'il*....., nepotes Gada[ni], et filii eorum, Šarah
 2 , consecraverunt Īlmaḳḳáho, domino] ‘Irráni, sacellum castelli sui Gailá[ni],
 3 ope..... et dei puteis] suis aquam suppeditantis, domi[ni] Wabíli, et Solis su[ae]
 4; atque ope et imperio arbitratorum suorum Īšaraḥi Yaḥḏub et Ya‘zil Bayyin,
 re[gi]s utriusque
 [Sabæ et Raidáni, filiorum amborum Fari‘i Yanhub, regis Sabæ].

242

Glaser, 221.

Lapis, 0^m, 19 altus, 0^m, 79 latus, muro mosquitæ insertus, hæc characteribus anaglypticis exhibet, quæ Ed. Glaser coram lapide exscripsit :

׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀
 ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀
 ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀
 ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀ ׀׀

Versus 1. Initio אלע[מר conjicimus; cf. tit. 172 monogramma et tit. 196 v. 1. — שרחהל; cf. tit. 185 v. 1. — סערם itidem in Hal. 42, v. 1; O. M. 5, v. 2; 7, v. 2; 35, v. 2; in tit. 193; 285 v. 1; 287 v. 8 et 13.

Versus 2. Castellum Ruḥbān; cf. Miles 6, v. 1, in *Zeitschr. d. d. morg. Gesellsch.*, XXX, p. 679; O. M. 9, v. 20 (Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 42); Glaser 875 v. 3 (Mordtmann, *Hinjarische Inschriften*, p. 33.

Versus 3. Comple : בר[ראחמו | מ[ראהמו. — Cum nomine proprio inaudito רדמם, cf. hominem الرَّدِّيم cognomina-

tum apud Ibn Doraidum, *Istikāf*, p. 120, ردمان, proprium tribus nomen, *ibid.*, p. 247, regionemque ردمان dictam. de qua vide Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 26-27. — Cognomen ירהב etiam in tit. 1 v. 3; 193 et O. M. 6, v. 3, occurrit; vide *ibid.*, p. 28. — Filius Radīmi est הניפאל; cf. tit. 230 v. 1; Glaser 282, v. 8; 283, v. 10 (H. Derenbourg, *Yemen Inscriptions*, p. 2-6).

Versus 4. ל e ל[בע superest. — De plurali מְקִימָה, vide D. H. Müller in Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 104.

Lege et verte, si lubet :

1 אלע[מר | ושרחהל | וסערם | ובנהמו | ב[נו | .
 2 [... | הותרו | והשקרן | ביתהמו | רחבן | ב[רר
 3 א | מ[ראהמו | רדמם | ירחב | ובניהו | הו[פא
 4 ל | בע[ל | הגרהמו | ובמקימת | ארמהמו

¹ *Ūʿa*[mad, et Šarah'il, et Sa'd, et filii eorum, ne[potes . . .

² . . . i,] fundaverunt et texerunt castellum suum Ruḥbān, o[*p-*

³ e do]mini sui Radīmi Yarḥab et ejus filii Hau[*f'i-*

⁴ li,[§]domi]ni urbis ipsorum, et facultatibus vassalorum ipsorum.

243

Glaser, 222.

Lapis, eidem mosquitæ insertus, coram quo Ed. Glaser hæc exscripsit :

וְיִשְׁרָאֵל וְיִשְׁרָאֵל וְיִשְׁרָאֵל סמעי ו הלהן ו דחמלן *Sama'î pars tertia Humlân*

Cf. tit. 187 v. 3.

244

Glaser, 223.

Hæc, coram lapide exscripta, Ed. Glaser sine commentario nobis tradidit :

וְיִשְׁרָאֵל וְיִשְׁרָאֵל וְיִשְׁרָאֵל וְיִשְׁרָאֵל וְיִשְׁרָאֵל
 וְיִשְׁרָאֵל וְיִשְׁרָאֵל וְיִשְׁרָאֵל וְיִשְׁרָאֵל וְיִשְׁרָאֵל
 וְיִשְׁרָאֵל וְיִשְׁרָאֵל וְיִשְׁרָאֵל וְיִשְׁרָאֵל וְיִשְׁרָאֵל

Collatis tituli 195 versibus 13-15, hæc tituli majoris finem sic restituimus et vertimus :

- 1 נעכת]ם | וופים | וכנלת | צ[רקם] | וברי | אאדנ]ם
- 2 והוש]ע | אנכרם | יהאמן | כ[לך | סבא] | בן | והבאל] | בן
- 3 נזע | ושצי | ש]נ[א]ם | ודישצ]ין | בה[אל]ב | ריכבם

..... *Atque utinam
 pergat Ta'lab Riyân protegere servum suum Anmarum
 in omnibus votis que ut expleantur petet ab eo, et concedere ipso*
 1 *felicita]tem et tutelam et bona le[gitima], et plenitudinem faculta[tum,*
 2 *et libe]rare Anmarum Yuha'min, re[gem Sabæ], filium Wahb'ili], ab*
 3 *injuria et noxa cujusque h]os[tis et injuriam facien]tis! Nomine Ta[']la]bi [Riyâmi.*

245

Glaser, 224.

Duo vocabula Ed. Glaser coram lapide sic exscripsit :

וְיִשְׁרָאֵל וְיִשְׁרָאֵל וְיִשְׁרָאֵל וְיִשְׁרָאֵל וְיִשְׁרָאֵל *Ta'lab Riyân], dominus Šašsar'i]mi*

246

Glaser, 225.

Fragmentum coram lapide exscriptum Ed. Glaser sic nobis tradidit :

<p>----- חספז חספז חספז</p>	<p>המו ו ד סא[רן ו וברקם ו א עתתרשרקן</p>	<p>1 2 3</p>	<p>..... eorum, Dhū[rrih'il Yahūdub et Su']rān, et Bārīk, [princi]pes [tribus Bakīli, et commiserunt] 'Athtaro Orientali</p>
--	---	--	--

Cf. tit. 214; 269 v. 1; 281 v. 4; 282, v. 1, 2 et 11; D. H. Müller, *Südarabische Studien*, p. 31.

247

Glaser, 226.

Reliqua e versibus duobus Ed. Glaser coram parvo lapide exscripsit, quem columnæ eversæ partem fuisse asseverat. Etenim super scripturam aliquot lineæ etiā nunc oculis subjiciuntur, columnis peculiare. Hæc leguntur :

ךהקא
 ק'יפ'י

Versus 1. Lege מצבה = מצב « cippus » (J. et H. Derenbourg, *Études*, 1, p. 52), sequente proprio defuncti nomine; cf. מצב in Hal. 208, v. 2.

Versus 2. ק[י]פ dilucidum (vide tit. 11 v. 1), quod

Fr. Hommel (*Zeitschr. d. d. morg. Gesellsch.*, XLIII, p. 659) germanico sermone « Räucheraltar » vertit, dum Mordtmann (*ibid.*, XXX, p. 34) dedicationem quamlibet hæc vocabulo exprimi contenderat.

248

Glaser, 227.

לחזקתאזן | נשאכ[רב] יזאן | Nasa'ka]rib Yaz'an. . . .

Cf. tit. 154 v. 3; 187 v. 1.

249

Glaser, 228.

ⲙⲓⲛⲉⲧⲓⲛⲟⲩ

ו והוהרן , et fundaverunt, [et texerunt domum suam

250

Glaser, 229.

ⲟⲩⲓⲛⲟⲩ

ו עמל | opus et

Substantivusne sit an verbum עמל, absque omni contextu hic primum occurrens, ignoramus.

251

Glaser, 230.

In eadem mosquita, ubi titulos 242 et 243, Ed. Glaser lapidem inscriptum intus summæ portæ insertum reperit. Duo bestiae unicornes, iis similes quas sub numero 124 exhibuimus, sed oppositæ una alteri, super titulum dispiciuntur. Superne orbis et luna bicornis, sicut in tituli 226 (p. 260) effigie. Hic habes apographum Glaseri coram lapide expressum :

Versus 1. שרחס; cf. tit. 158 v. 1; 231; 241 v. 1. — עילן; Versus 2 et 3. Post בתע, tit. 187 v. 2 et 3 imitati, cf. tit. 241 v. 2. — Comple : הו | אהן | ו | אהן | ו « et ejus fratres ». conjicimus : אקול | שע | בן | סמע | י | אל | תן | דחמלן

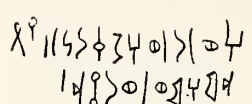
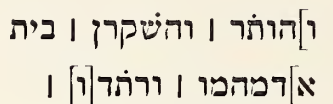
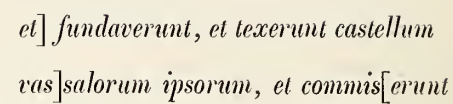
Lege et verte, si lubet :

1	שרחס עילן ו אהן י	<i>Šarah Gailā[n, et] frat[re]s</i>
2	הו בנו בתע אקול שע	<i>ejus, Bata^censes, [principes in tri-</i>
3	בן סמע י אל תן דחמלן	<i>bu Sama^[to] ter[ti]æ partis Hunlāni.</i>

252

Glaser, 231.

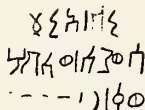
Hæc coram lapide exscripta Ed. Glaser nobiscum sine commentario communicavit :

<p> </p>	<p> </p>	<p> </p>
--	--	---

253

Glaser, 232.

Titulum, male delineatum, Ed. Glaser sic coram lapide exscripsit :

Versus 1. Nomen proprium in רב[ר] desinens præsentimus, sequente cognomine cujus prima littera *alif* est. Quidni אש[ו]ע[ר]ב[ר] | אש[ו]ע[ר]ב[ר], collato tit. 8 v. 1?

Versus 2. Post nomen proprium alterum, quod nos fugit, cognomen אושך non dubium; cf. tit. 134 v. 2. —

רב[ר] אבכר[ר]b] deinde conjicimus, sicut in tit. 20 v. 1; 41 v. 1; 234 b v. 3.

Versus 3. Nomen proprium e radice קם = קם sub characteribus obscuris latere videtur, de qua radice vide nostram ad tit. 198 v. 1 adnotationem.

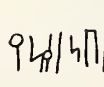
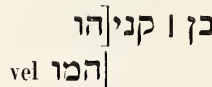
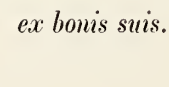
Seriem nominum propriorum sic restituendam esse opinamur :

<p>..... אוש[ו]ע[ר]ב[ר] עמכ[ר]רב[ר] 1</p>	<p>..... אושך ואבכר[ר]ב[ר] ו..... 2</p>	<p>..... קב[ר]אל[ר] ו[ה]קב[ר]אל[ר] 3</p>	<p> <i>‘Amka]rib Ašwa[‘, et.</i> <i>Aušak, et Abūkarī[b, et.</i> <i>et [Ha]kam[‘il</i> </p>
---	---	--	---

254

Glaser, 233.

Fragmentum Ed. Glaser coram lapide exscriptum sine commentario sic nobis tradidit :

<p> </p>	<p> </p>	<p> </p>
--	--	---

Cf. tit. 37 v. 2; 81 v. 8.

255

Glaser, 234.

Ed. Glaser nostra gratia hunc titulum coram lapide exscripsit, nos tantummodo monens in scriptura *wāwum* (◦) ab *'aino* (◦) non discerni. *Wāwum* duobus circulis segregatis constare potius asseveramus, quum J. H. Mordtmann ex apographo Glaseri titulum exsculptum esse recte agnovit; vide *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes*, X, p. 285.

𐩣𐩪 𐩠𐩢𐩣𐩠𐩢𐩣𐩠𐩢𐩣𐩠𐩢
 𐩠𐩢𐩣𐩠𐩢𐩣𐩠𐩢𐩣𐩠𐩢𐩣𐩠𐩢𐩣𐩠𐩢
 𐩠𐩢𐩣𐩠𐩢𐩣𐩠𐩢𐩣𐩠𐩢𐩣𐩠𐩢𐩣𐩠𐩢
 𐩠𐩢𐩣𐩠𐩢𐩣𐩠𐩢𐩣𐩠𐩢𐩣𐩠𐩢𐩣𐩠𐩢

Versus 1. Lege *בנו | למדם* vel *בנו | נמדם*. Si priori lectioni indulges, cf. regem *𐩣𐩪* apud Ibn Doraidum, *Istikḥāf*, p. 220; *𐩣𐩪* = *𐩣𐩪* in himyaritico Naswāni carmine (Kremer, *Die süd-arabische Sage*, p. 104), *𐩣𐩪* apud Al-Hamdānium, *Djazirat al-ʿArab*, p. 227; si posteriori lectioni faves, cf. *בנו | נמדם* in tit. Glaseriani 618 v. 35 (Glaser, *Zwei Inschriften*, p. 33 et 45). — Sequitur *והי[ה]ות[רע]ת*; vide tit. 37 v. 4.

Versus 2. Nomina propria, quæ hic occurrunt, inaudita, nempe *אבופי* et *אבהמד*.

Versus 3. *הלעתה* conjicimus; cf. titulum Minæorum Hal. 240, v. 4. — *בנהו* in *בניו* mutato. hic verbum

absolute adhiberi opinamur et «*ædificaverunt*» vertimus. Cf. itidem *הקניו* sine designatione rei consecratæ in tit. 181 v. 3. — *ב[ה]ת* «propterea qu[od]» deinde perspicuum.

Versus 4. *ם e ם* vel *הט[י]* superest, quum Ta'lab iis non solum protectionem suam vel favorem suum, sed etiam felicitatem (*נעמתם*, ni fallimur) et auram (*ו[בללם]*) concesserit. *בללם* vide idem sonans in titulo Musei Britannici 61 v. 6, de quo egerunt Mordtmann und Müller, *Eine monotheistische sabäische Inschrift*, in *Wiener Zeitschrift f. d. Kunde des Morgenlandes*, X, p. 285-292. — Sub fine, comple fortasse *אסררן | להמ[ת]*, collatis tit. 74 v. 14 et 19.

Fragmenta quatuor versuum perlongorum sic legimus et vertimus :

	vel ב	1 בנו למדם ו[ה]ות[רע]ת ו
		2 ואבופי ואבהמד ול[היע]ת ו
vel הט[י]		3 והל[ע]ת בניו המדם ב[ה]ת סערהמו תאלב ופי
		4 ם ונעמתם ו[בללם] להמ[ת] אסררן

vel *Gamādi*

- 1 , nepotes *Lamadi*, et *[Ha]utar[athat]*, et
- 2 et *Abūwafū* et *Abūhāmīd*, et *Le[hī]alhat*, et
- vel favor-
- 3 et *Khaul[ā]that ædificaverunt*, propterea qu[od] concessit iis Ta'lab protection-
- 4 em, et felicitatem et auram his vallibus.

256

Glaser, 235.

Ed. Glaser, qui hunc titulum coram lapide exscripsit, nos monet eum a sinistra integrum esse. Hic habes ejus apographum :

𐤀𐤓𐤌𐤍𐤏𐤓𐤕𐤌𐤏𐤓𐤕
 𐤀𐤓𐤌𐤍𐤏𐤓𐤕𐤌𐤏𐤓𐤕
 𐤀𐤓𐤌𐤍𐤏𐤓𐤕𐤌𐤏𐤓𐤕
 𐤀𐤓𐤌𐤍𐤏𐤓𐤕𐤌𐤏𐤓𐤕

Versus 1. Post nomen proprium in 𐤀𐤓𐤌𐤍𐤏𐤓𐤕 desinens להיעתה non dubium; cf. tit. 102 v. 1, ubi cum אלסער conjugitur; 205 v. 2. — ארים cognomen hic, in tit. 259 v. 1, et in tit. Academiae 11^m v. 1; nomen in tit. 234 b v. 1. — Conjecimus deinde ואחיהמי.

Versus 2. ובניהמי perspicuum, omisso 'aino spurio. — בני in בנו corrigentes, nomen tribus vel gentis ignotæ לרגלה offendimus.

Versus 3. חורו « incolæ adventicii » à tit. 102 v. 4

mutuamur. — מרמל, مَرْمَل vel مَرْمَل, de qua urbe vide Al-Hamdâni, *Djazîrat al-'Arab*, p. 241 et 278; Sprenger, *Die alte Geographie Arabiens*, p. 179; J. et H. Derenbourg, *Études*, II, p. 7.

Versus 4. יפען, proprium castelli nomen; cf. O. M. 20, v. 3, in Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 71 et 72; necnon יפע, proprium sacrarii nomen in tit. 40 v. 5. — Mirare titulum nomine urbis Errên (art. V) terminatum.

Lege et verte, si lubet :

1 להיעתה | ת | ואלסער | ארים | ואח
 2 יהמי | י | ובניהמי | בנו | דרגלה
 3 חורו | מרמל | בראו | והותרן | והשק
 4 רן | ב | יתהב[ן] | יפען | דבהגרן | ערן

- 1 *Leh'atha]t et 'Isa'd Aryam, et fra-*
- 2 *tres ambo]rum et filii amborum, nepotes Dhu Ridjlati,*
- 3 *incolæ adven]ticii Muranmali, condiderunt et fundaverunt et texe-*
- 4 *runt cas]tellum suum Yaf'an, quod est in urbe 'Errên.*

257

Glaser, 236.

Hæc litteris claris super lapidem dispiciuntur. quæ Ed. Glaser nostra gratia exscripsit :

𐤀𐤓𐤌𐤍𐤏𐤓𐤕𐤌𐤏𐤓𐤕
 𐤀𐤓𐤌𐤍𐤏𐤓𐤕𐤌𐤏𐤓𐤕
 𐤀𐤓𐤌𐤍𐤏𐤓𐤕𐤌𐤏𐤓𐤕
 𐤀𐤓𐤌𐤍𐤏𐤓𐤕𐤌𐤏𐤓𐤕

Versus 1. Post ואחיהו lege אסד]ם, sicut in tituli Glaseriani 880 v. 1, de quo J. H. Mordtmann in *Himjarische Inschriften*, p. 36, egit.

Versus 2. Comple ובמקם, hic de hominibus adhi-

bitum, quemadmodum in tit. 20 v. 3, necnon in O. M. 20, v. 3 (Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 72).

Versus 4. Qui «reges ambo Sabæ et Raidāni» commemorantur ignoramus.

Reliqua tituli sic lege et verte :

..... | ואחיהו | אסד]ם | 1
 | ו[השקרן | ו[הוחרן | בני]ו | 2
 | ו[ורדא | ו[במקם]ם | תאלבריכט | 3
 | בני] | ו[דרירן | בא]ס | 4

1 et] ejus fratres Asad,

2 condide]runt, et fundaverunt, et [texerunt castellum suum N.um, nomine patroni sui

3 Ta'labi Riyāmi, et auctorita]te opeque., amborum regum

4 Sa]bæ et Raidāni, filiorum geminorum [.i,

258

Glaser, 237.

Hæc tantummodo leguntur, quæ in titulo 10 jam occurrerunt :

Water Yuhā[[']min והרם | יה]אמן ו[אחיהו | אסד]ם

259

Glaser, 238.

Lapis, 0^m,16 altus, 0^m,70 latus, hæc clare exhibet quæ Ed. Glaser coram eo exscripsit :

ל[אחיהו | אסד]ם | ו[אחיהו | אסד]ם
 ו[אחיהו | אסד]ם | ו[אחיהו | אסד]ם
 ו[אחיהו | אסד]ם | ו[אחיהו | אסד]ם

Versus 1. אלוהב, proprium hominis nomen; cf. Os. 35 f in *Zeitschr. d. d. morg. Gesellschaft*, XIX, tab. 35; Hal. 465, v. 1; 577, v. 1; necnon Mordtmannum, *Beiträge zur minäischen Epigraphik*, p. 27. — Cognomen אריים, sicut in tit. 256 v. 1. — ו[ערן in ו[עלן corrigentes «Errēnensis» vertimus, collato tit. 256 v. 4.

Versus 2. Legimus כבר | ועקב «celebravit et ambiit» = كَبَّرَ وَعَقَّب. De radice עקב, vide nostram ad tit. 44 v. 3 adnotationem. — ב[ת decurtatum e ב[תה «castellum»; cf. tit. 6 v. 3. — קילן (itidem in v. 3) = كَيْلَان «princeps», quum קול adhiberi soleat; vide tit. 37 v. 6. Attamen קיל in proprio feminæ nomine קילואד (J. et H. De-

renbourg, *Les monuments sabéens et himyarites du Louvre*, n° 8, v. 1, p. 9) jamdudum agnoveramus. — Post verbum הקדם « progressus est », præpositionem ער vel עדי « usque ad » suspicamur.

Versus 3. Castellum principis ירש appellatur; cf. tit. 264, necnon nomen sacrarii תרש in tit. 224 v. 2 et Glaser, *Mittheilungen*, p. 79. — Nomen Kaukabâni itidem scriptum vide in tit. 106 v. 4.

Lege et verte :

1	אלוהב ארים דערן ... 1	<i>Îlwahb Aryam, 'Errénensis, [...].it, et</i>
2	כבר ועקב בת קילן ותקדם] ער	<i>celebravit, et ambiit castellum principis, et progressus est [usque ad</i>
3	ביה קילן ירש וכוכבן	<i>castellum principis Yarîsum, et Kaukabânium.</i>

260

Glaser, 239.

Hæc pauca sine commentario Ed. Glaser coram lapide exscripsit :

אלשרה | יה | צב | מלך | סבא *Îlsarah Yah]dub, rex [Sabæ*

261

Glaser, 240.

Sine commentario Ed. Glaser hæc coram lapide exscripta nobiscum communicavit :

הקניו | שב | סם | ביתהמו *consecraverunt So]li castellum suum*

262

Glaser, 241.

Titulum, characteribus minimis et obscuris incisum, Ed. Glaser sic coram lapide exscripsit :

10 10 10 10 10 10 10 10 10 10
 10 10 10 10 10 10 10 10 10 10
 10 10 10 10 10 10 10 10 10 10
 10 10 10 10 10 10 10 10 10 10
 10 10 10 10 10 10 10 10 10 10
 10 10 10 10 10 10 10 10 10 10

Versus 1. יאבר | ע[מ]סמע conjeicimus, nomine עמסמע in tit. 37 v. 5, cognomine יאבר in O. M. 7, v. 2 occurrente.

Versus 2. [בן | וזהב | ואהה] ו. 1, vel aliud simile, præsentimus. Non dubium est quin sub fine legendum sit :

ותרא]ל, collatis Hal. 144, v. 5; 145, v. 7; 146 v. 7; etc.

Versus 3. מעד ׀ בן ׀ הא ׀ מעדתן. De מעד = מיעד, vide Ed. Glaser, *Die Abessinier*, p. 50 et 51. — Post subjectivam partem verbum in perfecto duali, littera *yôd* terminato, usurpatur. בניי «construxerunt» fortasse legendum.

Versus 4. Complemus מכנה «refugia»; cf. Glaser, *Die Abessinier*, p. 52. Alibi, in tit. 240 v. 6, idem vocabulum, cum *nâno* determinationis, מכנתן «peristylum» vertimus. — ׀מס «exercitus» deinde legimus;

cf. tit. 155 v. 3. — ׀בן ׀ ׀להת ׀ «trium filiorum» suspicamur.

Versus 5. Nomen proprium פקילם inauditum ex eadem radice ac nomen appellativum usitatissimum אפקל «messes» (vide tit. 2 v. 15). — אהצן, sæpius cognomen (tit. 40 v. 1; 106 v. 1), hic nomen proprium, sicut in tituli Glaseriani 826 v. 1 (Mordtmann, *Himjarische Inschriften*, p. 11).

Versus 6. Aḥṣan Bata'ensis iterum commemoratur, sequente conjunctione *fa*, quemadmodum in tit. 2 v. 7. — Finis desideratur.

Si his faves, quum meliora nos fugiant, lege et verte :

ע [כ] ס מ ע י ת ב ר בן	1	‘A[m]sama’ Yathbar, [filius
והב [אל] ואהה[ו] ותרא	2	Wahb[‘ili, et frater e]jus Watar’i[l,
בן ׀ הא ׀ מעדתן ׀ בניי	3	ex hoc pacto, construxerunt,
מכנת[ה] ׀ מס ׀ להת ׀ ׀בן ׀ פ	4	refu]giun] [exer]citus trium [fi]lio[rum] Fi-
קילם ׀ אבית ׀ אהצן ׀ ב	5	kyali, castella Aḥṣani Ba-
בנתע ׀ ׀א ׀ אהצן ׀ בנתע	6	ta’ensis. Et quoad [A]ḥṣamum Bata’ensem,

263

Glaser, 242.

Coram lapide exscripta Ed. Glaser sine ullo commentario nobiscum sic communicavit :

.. 297 450 140
 418 10
 4

Versus 1. Nomen proprium וזהרים non dubium. — Versus 2. בן ׀ זהרים ׀ הקנ יו, sicut in tituli 160 v. 2.

Lege et verte, si lubet :

ען ׀ וזהרים ׀ ׀ ׀ אהש	1 ‘an, et Wahbriydm, [et., Ḥd̄si-
רן ׀ בן ׀ זהרים ׀ הקנ יו ׀	2	deuses, nepo]tes Zuhri, conse]craverunt.....

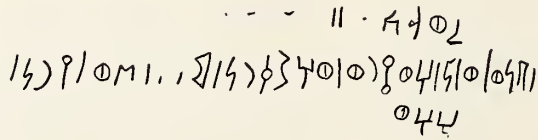
ARTICULUS VII.

KURBĀT.

264

Glaser, 243.

Kurbāt vicus est, inter Hāzum et ‘Amrānum situs, ubi Ed. Glaser lapidem inscriptum, muro domus insertum, offendit. Hic habes ejus apographum :

Versus 1. Sub characteribus versus primi proprium hominis nomen כ[ר]ב[ר]ב presentimus; cf. tit. 282 v. 7.

— Nomen arcis non ירן, sed probabiliter ירש, quemadmodum in tit. 259 v. 3.

Versus 2. בנו | ערן in בנו | עלן (cf. tit. 259 v. 1) mutantum. — Lege deinde כ[ר]ב[ר]ב, sicut in tit. 40 v. 2.

Versus 3. Quid in contextu valeat הוה elicere non valemus.

Versum secundum sic legimus et vertimus :

בנו | ערן | הוה | והסקרן | כ[ר]ב[ר]ב | ירש

‘Errānenses, fundaverunt et texerunt a[rcem su]am Yarisum

ARTICULUS VIII.

RŪ’ (vel RŪ’).

RŪ’ (vel RŪ’), روع vel روع, inter septentrionem et occidentem Kurbāto adjacet; vide Glaseri chorographiam in Petermann’s Mittheilungen 1886, tab. I. In hoc vico, cujus regionem ‘Ayāl Ṣoraiḥ dictam fine anni 1883 lustravit, Ed. Glaser duodecim titulos vel titularum fragmenta invenit, cujus apographa nobiscum communicavit.

265

Glaser, 249.

Lapis, muro domus insertus, hæc, auctore Glasero, exhibet :

|| 141 (11)
בן ור[י]בם ו בן ו
filius Ri[yá]bi, fl[lii] i

ריבם; cf. tit. 73 v. 1; 165; fortasse 270.

266

Glaser, 250.

E domus pariete hæc Ed. Glaser coram lapide etiam exscripsit :

41034 X9H
ביתהמו ו ה
castellum eorum H.

267

Glaser, 251.

Muro domus cujusdam inscripta Ed. Glaser hoc modo nobis tradidit :

| 083 1714
והשקרן ו כל ו משודלהמו
et texe]runt omnia sacella [sua

De substantivo singulari משוד = *مَسْوَد* enuntiato, Mordtmannum in *Zeitschr. der deutsch. morg. Gesellschaft*,
 cf. tit. 41 v. 2; 241 v. 2; de plurali משוד = *مَسَاوِد* vel XXXIX, p. 227, necnon apud Glaserum, *Mittheilungen*,
مَسَاوِد vide tituli Glaseriani 275/276 v. 3 apud p. 85-86.

268

Glaser, 252.

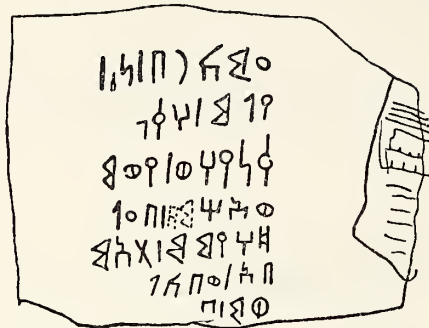
Hæc pauca Ed. Glaser a lapide parieti domus inserto exscripsit :

X901914
ו במקם ו עתהר
. . . , auctoritate 'Athla[ri]

269

Glaser, 253.

Partem columnæ muro inclusam Ed. Glaser lineis transversis, ut solent, super titulum ductis agnovit et septem versuum reliqua coram lapide sic exscripsit :

- 1 עמכרב | נ
- 2 ילם | הקנ
- 3 קניהו | יום
- 4 ואחמרן | בעל
- 5 דהימם | תאמ
- 6 בא | ובכל
- 7 ום | ב

Versus 1. Initium tituli penes nos esse persuasum habemus. עמכרב; cf. tit. 8 v. 1; 20 v. 1; 73 v. 10; 99 v. 7; 108 v. 1. — A *nîno* idem cognomen נהפן fortasse incipit, quo rex Sabæ עלהפן | נהפן dicitur; cf. etiam נהפן | נשאכרב in tit. 166 v. 1. — Deinde a tit. 73 et 99 חזפרם | בן | סמהכרב | בן | חזפרם mutuamur.

Versus 2. Subjectivam tituli partem in קול | שעבן | בלם desinere conjectamus; cf. v. 6, necnon tit. 282 v. 1 et 2; Os. 35 = B. M. 33, v. 2; Glaser 424, v. 2 (Glaser, *Die Abessinier*, p. 117), ubi קיל (قيل) pro usitato קול occurrit. — Dedicatio fit «patrono eorum Ta'labo Riyâmo»; cf. v. 5.

Versus 3. Comple וולדהו | קניהו | נפסהו, collatis titulis 37, v. 2; Fresnel 56, v. 1; Glaser 873, v. 2 et 3; 878, v. 3 et 4, apud Mordtmann, *Hinjarische Inschriften*, p. 31 et 35. — יום = يوم conjunctionis instar adhibitum; cf. in eodem contextu Glaser 873, v. 2.

Versus 4. ואחמרן (cf. tit. 155 v. 2) legimus, suspicantes ob Himyaritas ab 'Amkaribo victos consecrationem patrono ipsorum fieri. — בעל[י] hic præpositio, sicut in tit. 132 v. 1; 202 v. 2.

Versus 5. Sub iis quæ supersunt latet aliquid ejusmodi : תאמ[נ]ם | רימם | לתאל[ב] | רימם | תאמ[נ]ם : cf. tit. 81 v. 8 et 9; 84 v. 8; 140 v. 7.

Versus 6. Saba'um et Bakilum mirare conjunctos, quum Bakilum Sabæ vassalum fuisse titulo 126 (cf. in primis v. 4 et 9) compertum habeamus. — Quæ sequuntur ad imitationem tituli 84 addimus.

Versus 7. ום fortasse in ח[י]ם complendum; vide tit. 270 et in primis tit. 99 v. 7, ubi Wadad'il, filius Haiwi, filii 'Amkaribi, filii Samahkaribi, filii Hazfari, commemoratur. Hunc Haiwum filium 'Amkaribi esse liquet. — ב videtur nomen dei Ta'labi Riyâmi, domini i, antecedere quo titulus terminatur.

His præmissis, non tituli verba, sed sensum hoc fere modo restituendum esse concede :

- 1 עמכרב | נ[הפן] | בן | סמהכרב | בן | חזפרם | קול | שעבן | ב
- 2 בלם | הקני | שיכמו | תאלב | רימם | נפסהו | וולדהו | ו
- 3 קניהו | יום. [] תקדם | עמכרב | בצר | בון | בין | אבבלן
- 4 ואחמרן | בעל[י] | צרחתהמו | | והתב | עמכרב | לתאל
- 5 ב | רימם | תאמ[נ]ם | ול | יואן | תאלב | צרק | אדמהו | בני | ס
- 6 בא | ובכל[ם] | באמלא | יסתמלאנן | בעמהו | וופי | עבדהו | חי
- ום | ב[תאלב] | רימם | בעל[י]

1 *Amkarib Na[hfātū (?)], filius Samahkaribi, filii Hafzari, princeps tribus Ba-*
 2 *kili, consecra[vit patrono ipsorum Ta'labo Riyāmo semetipsum, et liberos suos, et*
 3 *bona sua, die quo [processit Amkarib, in bello quod fuit inter Bakilenses*
 4 *et Hīmyaritas, tran[s arcem eorumum. Et præbuit Amkarib Ta'la-*
 5 *bo Riyāmo docu[mentum fidei. Et pergat Ta'lab concedere vassalis suis, nepotibus Sa-*
 6 *bæ et Baki[i, que ut expleantur petent ab eo, et protegere servum suum Hai-*
 7 *wum. Nomine [Ta'labi Riyāmi, dominii.*

270

Glaser, 254.

Muro domus lapidem inversum Ed. Glaser offendit, coram quo hæc exscripsit, monens hunc titulum cum sequente fortasse conjungendum esse, quod nobis non displicet :

ⲛⲟⲩⲱⲩ ⲟⲩⲓⲛ ⲛⲟⲩⲱⲩ ⲁⲙⲕⲁⲣⲓⲃⲓ ⲛⲁⲛⲏⲟⲩⲟⲩⲓ ⲛⲁⲛⲏⲟⲩⲟⲩⲓ

בן היום | בן | ריבם | בן | עמרתע | הקני | נישם

.....,] *filius Haiwi, [fili] Ri[yābi,] filii Amrata'i, consecravit [Nu]wāšo*

היום; cf. tit. 269 v. 7. — בן | ריבם; cf. tit. 265. — עמרתע, proprium hominis nomen in titulis Minæorum Al-^cOlæ repertis frequentissimum; cf. Indicem Mordtmanni, *Beiträge zur minäischen Epigraphik*, p. 126 a. — Deus Nuwāš, in titulo 235 itidem pro נישם supplendus,

in tituli Massiliensis VIII v. 5, simili consecratione colitur. Cf. H. Derenbourg, *Les monuments sabéens et hīmyarites du Musée d'archéologie de Marseille*, in *Revue archéologique*, 3^a series, XXXV (1899), p. 11; separatim excusum. p. 15. Idem deus in Prideaux 3, v. 10, occurrit.

271

Glaser, 255.

Hæc nobis Ed. Glaser coram lapide parieti domus infixo exscripta tradidit, monens unum titulum e titulis 270 et 271 fortasse constare :

ⲛⲟⲩⲱⲩ ⲁⲙⲕⲁⲣⲓⲃⲓ ⲛⲁⲛⲏⲟⲩⲟⲩⲓ ⲛⲁⲛⲏⲟⲩⲟⲩⲓ ⲛⲁⲛⲏⲟⲩⲟⲩⲓ | ⲛⲟⲩⲱⲩ ⲁⲙⲕⲁⲣⲓⲃⲓ ⲛⲁⲛⲏⲟⲩⲟⲩⲓ ⲛⲁⲛⲏⲟⲩⲟⲩⲓ

(consecravit Nuwāšo) semetipsum] et liberos suos, et territorium suum Riyāmi.

Vide consecrationes ejusmodi in tit. 37 v. 1 et 2; 235, cujus occasione alia exempla enumerantur; 307 v. 3 et 4; necnon apud Hommelum, *Aufsätze*, p. 29, et Mordtman-

num, *Die hinjarische Inschriften von Kharibet-Se'oud*, in *Zeitschr. der deutsch. morg. Gesellschaft*, LII (1898), p. 393-400. — מחמיהו, cf. tit. 37 v. 3 in contextu simili.

272

Glaser, 256.

Pars lapidis muro inserti hæc, auctore Glasero, exhibet :

4X1K1H · אלאלתה]מו · *dii eo[rum*

273

Glaser, 257.

Ed. Glaser characteres lapidis in muro domus collocati sic nostra gratia exscripsit :

4L1K1H · ברדא ו ון]מקם ו מרא]המו · *ope, atque] potestate principis [sui*

Cf. tit. 46 v. 1.

274

Glaser, 258.

Domus parieti inscripta hæc Ed. Glaser nobiscum communicavit :

04|X1K1H · אביה ו הו]פעתה · *castella Hau[f'athati*

275

Glaser, 259.

Muro itidem insertum lapidem Ed. Glaser offendit, ex quo nostra gratia hæc pauca exscripsit :

4X1K1H · 0/01411 · שע]בהמו ו ואדימהה]מו · *tri]bus ipsorum et servi ip[sorum*

ואדימההמו; cf. tit. Massiliensis II v. 10, apud H. Deren-
 bourg, *Les monuments sabéens de Marseille*, p. 9.

Colligendum אדומתהמו, pro אדימההמו probabiliter scrip-
 tum, in Hal. 51, v. 7.

276

Glaser, 260.

In ruina *Al-Kaṣr*, hoc est castello, trecenta et quinquaginta circiter metra a Rū' (vel Rū') distante, lapis magnus anno 1883 exstabat prope cisternam Mādjlil eo loco qui *عريم الماجل* *Arīm al-Mādjlil*, ad verbum «moles pustulosi», dicitur. Quum lapis humore et annis gravia damna passus sit, Ed. Glaser titulum quinque versuum non jam integrum invenit. Hic habes quæ coram lapide exscripsit :

10 ארמאלמגל וןתוהו...
 20 ארמאלמגל וןתוהו...
 30 ארמאלמגל וןתוהו...
 40 ארמאלמגל וןתוהו...
 50 ארמאלמגל וןתוהו...

Versus 1. Initio restituat יואן תבבערב, quod a versu 3 mutuatur. — Mutato priore *rd'o* (ג) in *wāwum* (ו), *רבשמס* agnoscimus; cf. tit. 31 v. 4; 67 v. 8; 145 v. 1; 153 v. 1; 164 v. 6. — אאלם; cf. tit. 78 v. 1; 286 v. 1; et in primis tit. 104 v. 1, ubi *רבשמס* אאלם occurrit. — Deinde ון[ת]ה[מ]ר[ב]נו[ת]ה[מ]ר[נ] presentimus. — Sub fine, adde זמ a quo nomen castelli incipere videtur, collatis similibus in versu 2.

Versus 2. Nomen castelli ignotum in תן desinere suspicamus, post quod, ut rimæ expleantur, בשצורם [[בהגרן] conjicimus, quum in urbe Šaṣṣarīmo deus Ta'lab Riyām (cf. v. 4) præcipue cultus sit. — Lege deinde ומה[ר]מהו «et sacrarium suum», collato tituli Halevyani 63 v. 6. — Post תן. . . זמ, nomen sacrarii quod complere non valemus, mirare ומנרת = وَمَنَارَةٌ, hoc est «et turrem luciferam»; cf. in dialecto Minæorum *מנורת* (مِنَارَةٌ) in Hal. 353, v. 6. Fuerintne tunc temporis, duo circiter secula ante islamismum, exemplaria turrium mosqueis appositarum, quæ vernaculo sermone *minarets* appellantur, non dijudicare audemus. מנרת, in statu constructo positum, more aramaico cum לקדמהו jungitur, cujus ז = זי, ז nota est genitivi, et קדמהו anticam sacrarii partem designat, suffixo וה ad מהמהו relato. Cf. simile in v. 3, necnon, etsi in dialecto Minæorum, ולאלת | זאחמסם et אלאלת | אפד Hal. 478, v. 14. Quoad קדמהו, cf. קדמה apud Hal. 203, v. 2; 424; 465, v. 2; etc. (D. H. Müller,

Langer's Reiseberichte, p. 24-25). — וןקו «puteis instruxerunt»; vide supra, p. 220.

Versus 3. Post משימהו ון, «et vinetum» restituendum, de cujus vocabulo in tit. 11 v. 3 optima Fr. Hommel attulit in: *Ueber das Wort Wein im Südsemitischen* (*Zeitschr. der deutsch. morg. Gesellsch.*, XLIII, p. 653-662). Post ון in statu constructo, lege וןהלק, collata constructione eadem in versu 2. וןהלק = خَلْفٌ «post, pone», præpositio quæ apud Sabæos cum *bd'o* præposito (בחלק) sæpius usurpatur. — Sequitur מהו[מרא]ם [[במק]ם] ביתהו; cf. tit. 46 v. 5. — Tubba'karibi Ya'zan patrem ignoramus.

Versus 4. Commemorantur deinde dii præsides domus eorum תהו[בי]אבעל; cf. nostram ad titulos 86 (v. 8); 128; 194 (v. 3) adnotationem. — ונהל[[ומקם] «et vi et potentia» conjicimus, quum תל mancum pro תיל in tit. 2 v. 8; 45 v. 8 occurrerit. — 'Athtar hic primum «dominus Madhba'i» (ב[על] | מזבא) appellatur, quem 'Athtaris adde quos D. H. Müller e titulis in *Langer's Reiseberichte*, p. 58, adn. 1, conguessit. — Sub נאן (הלל) deum הבס (הלל), brevius scriptum pro הובס, latere suspicamus; cf. quæ ad tit. 43 v. 4 adnotavimus.

Versus 5. Ultima restituat וואשמס[מהו] | ומנצחיהו, collatis O. M., olim 18, nunc 42 (*Musée imp. ottoman, Antiquités himyarites*, p. 35), apud nos 293, v. 2; necnon (מנצחיהו) mascolino in tit. 41 v. 3 (ubi brevius מנצחיהו); 47 v. 2; 159; 194 v. 3.

Quæ quum ita sint, completis complendis, titulum sic fere restituimus et vertimus :

- 1 תבעכרב | יזאן | | ורבשמש | אטלם | ו[ח]מד | בנו | המר | ג | בראו | ביתהמו | דמ
 2 ת... | בהגרן | | שצרס | | ומח[ר]מהמו | דמ... | תן | | מנרת | דקרמהו | ונקזו | מ
 3 שימתהמו | ו[ו]ין | דחלף | ביתהמו | | במק | | מרא | המו | תבעכרב | יזאן | בן | ...
 4 .. | ובאבעל | ביתהמו | ובחל | | ומקס | | עתתר | ב[על] | מדבא | והבס | ותאלב | ריכס
 5 בעל | שצרס | | ומנצחיהמו | | ואשמש | המו

- 1 *Tubba'karib Yaz'an*, et *Rabbsams Athlam*, et [*Ya*]h[*mad*], nepotes *Hamda*ni, condiderunt castellum suum
 [Dhû-Ma-
 2 tum, in urbe] *Šaššarîmo*[,] et sa[*era*]rium suum *Dhû-Ma* tum[, et] turrem luciferam anticæ
 ejus partis, et puteis instruxerunt [a-
 3 gros suos et] vinetum pone castellum suum, [poten]tia [domini] sui *Tubba'karibi Yaz'ani*, filii
 4 . . . i, et ope (deorum) præsidum cas]telli sui, et vi [potentiaque] 'Athtari do[mini] Madluba'i, et *Haubasi*,
 et *Ta'labi Riyâmi*,
 5 domini *Šaššarîni*,] et deorum amborum aquam puteis suis suppeditantium, [et *Solum*] suarum.

ARTICULUS IX.

BANÎ ZUBAIR.

Ed. Glaser, Rû'o (vel Rû'ô) ad septentrionem profectus, incidit in rudera vici Banî Zubair, inter meridiem et occidentem 'Amrâno pari intervallo ac Rû'o (vel Rû'ô) distantis. Tria titulorum fragmenta ibi invenit et nostra gratia coram lapidibus exscripsit. Lapidés ipsos e ruina Al-Ḳaṣr prope Marmalum (vel Murammalum), vicum in finibus Arḥabi et 'Ayâl Şoraiḥi situm, ut structiles, huc, in regionem Ayâl Şoraiḥum, translatos esse Ed. Glaser comperit. Animadvertet מרמל in tit. 256 v. 3 occurrentem, cf. supra, p. 276.

277

Glaser, 246.

Muro domus lapis insertus hæc, auctore Glasero, exhibet :

בן זבאיר | מרמל | אברע | אסרע
 אברע | אסרע | אברע | אסרע
 אברע | אסרע | אברע | אסרע

1 מ א ר ע ו י פ ר ע ו ו ש
 2 מ א ש י מ ה מ ו ת א ל ב
 3 ב ו ב נ י ה ו ו מ

Versus 1. Lege אברע = אֲבֵרַע, vel אסרע = אֲסֵרַע. Illud cognomen huic anteponendum esse opinamur, quum الكراع, الكراع, ذات كراع, كراع الباب, كراع الكراع in geographia Arabiæ occurrant; cf. Al-Hamdâni, *Djazirat al-*

'Arab, p. 93, 218, 259, 260, 261, 274. — יפרע, decurtatum e יהפרע, cognomen in tituli Glaseriani 863 v. 2, hic est nomen proprium, sicut in tit. 79 v. 7.

Versus 3. Lege fortasse יחמך et cf. tit. 276 v. 1.

Verte, si lubet :

- 1 M. Akra^c, et Yufri^c, et Š.
 2 (consecraverunt hanc statuam) aure]am patrono suo Ta'labo [Riyāmo.
 3 Ta'la]b, et filios ipsius Yahma[dum,

278

Glaser, 247.

Parieti domus lapidem insertum Ed. Glaser dispexit et characteres inscriptos nobiscum communicavit :

⊖ ⌈⌋⌌⌍⌎⌏⌐⌑⌒⌓⌔⌕⌖⌗⌘⌙⌚⌛⌜⌝⌞⌟⌠⌡⌢⌣⌤⌥⌦⌧⌨〈〉⌫⌬⌭⌮⌯⌰⌱⌲⌳⌴⌵⌶⌷⌸⌹⌺⌻⌼⌽⌾⌿⊞⊟⊠⊡⊢⊣⊤⊥⊦⊧⊨⊩⊪⊫⊬⊭⊮⊯⊰⊱⊲⊳⊴⊵⊶⊷⊸⊹⊺⊻⊼⊽⊾⊿⊠⊡⊢⊣⊤⊥⊦⊧⊨⊩⊪⊫⊬⊭⊮⊯⊰⊱⊲⊳⊴⊵⊶⊷⊸⊹⊺⊻⊼⊽⊾⊿ et Sa'd'awwan Namirensis, et

Cf. tit. 103, necnon tit. 226 v. 2.

279

Glaser, 248.

Coram lapide parieti domus inserto hæc Ed. Glaser exscripsit :

⊖ ⌈⌋⌌⌍⌎⌏⌐⌑⌒⌓⌔⌕⌖⌗⌘⌙⌚⌛⌜⌝⌞⌟⌠⌡⌢⌣⌤⌥⌦⌧⌨〈〉⌫⌬⌭⌮⌯⌰⌱⌲⌳⌴⌵⌶⌷⌸⌹⌺⌻⌼⌽⌾⌿⊞⊟⊠⊡⊢⊣⊤⊥⊦⊧⊨⊩⊪⊫⊬⊭⊮⊯⊰⊱⊲⊳⊴⊵⊶⊷⊸⊹⊺⊻⊼⊽⊾⊿ et filii ejus, Dau[mānenses (?)

Si lectioni דון בן דון בן faves, cf. tit. 69 v. 2; 287 v. 7.

ARTICULUS X.

RAIDA.

Vicus munitus Raida (رَيْدَة), viginti milliariis Šan'ā'o septentrionem versus distans, in regione fluvii Al-Baun situs, ab Al-Hamdāniō inter extremas Hamdānensium sedes annumeratur; cf. Al-Hamdāni, *Djazirat al-'Arab*, p. 66, 186 et 188; Yāḡūt, *Mu'djam*, II, p. 885 (على مسيرة يوم من صنعاء). Locus quem Bākilenses in primis incolebant (cf. Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 7) non solum a plerisque Arabum geographis commemoratur, sed etiam in aliquot titulis repertus est : vide ריידה in tit. 281 v. 5; in æris Cantabrigiensis, apud nos 282, v. 2, necnon in tituli Glaseriani Ma'ribensis 424 v. 2 (Glaser, *Die Abessinier*, p. 117 et seq.). In tituli 14^{mi} Academiae, nuperrime in Museum Luparense allati, v. 13 (J. et H. Derenbourg, *Études*, I, p. 77) plurali אריידן vico Raida oriundos designari vero simile est; cf. Glaser, *Die Abessinier*, p. 129.

280

Glaser, 244.

In inferiore urbis Raida parte, quæ monti Salil adjacet, Ed. Glaser magnum lapidem marmoreum, domui insertum, dispexit, in medio quatuor litteras exhibentem :

וּשְׂרָם Wasr

Sitne nomen proprium ignotum an nomen appellativum obscurum ignoramus.

281

Glaser, 245.

Lapis, 0^m,35 altus, 0^m,20 latus, in parte ad meridiem et orientem vergente urbis Raida muro deversorii publici *simsara* dicti (cf. p. 189) insertus, hæc, auctore Glasero, oculis subjicit, quæ coram lapide exscripsit :

וְהָעִירָא לְאֵלֵינוּ וְלְאַחֵינוּ וְלְכָל אֲבוֹתֵינוּ וְלְכָל בָּנֵינוּ
 וְלְכָל אֲבוֹתֵינוּ וְלְכָל בָּנֵינוּ וְלְכָל אֲבוֹתֵינוּ וְלְכָל בָּנֵינוּ
 וְלְכָל אֲבוֹתֵינוּ וְלְכָל בָּנֵינוּ וְלְכָל אֲבוֹתֵינוּ וְלְכָל בָּנֵינוּ
 וְלְכָל אֲבוֹתֵינוּ וְלְכָל בָּנֵינוּ וְלְכָל אֲבוֹתֵינוּ וְלְכָל בָּנֵינוּ

Versus 1. Nomen proprium in שׁמסם desinens compertum; fortasse רבשׁ[מסם; cf. tit. 31 v. 4; 67 v. 8; 104 v. 1; 105 v. 1; 145 v. 1; 153 v. 1; 164 v. 6; 276 v. 1. — Antecedebat series nominum propriorum, sequente בנו | דרגלה, ni fallimur, sicut in tit. 256 v. 2; cf. Halévy, *Rapport*, p. 38. — Comple אד[ם.

Versus 2. Nomen castelli deest; cf. itidem nomen tribus omissum in tit. 222 v. 10.

Versus 3. Comple : ברקם | נמרן | בן | סא[רן | ומחילם; collatis tit. 214; 246 v. 2; 269 v. 1; 282 v. 1.

Versus 5. Nomen urbis Raida absque omni contextu tantummodo servatum est.

Lege et verte, de initio et fine versus uniuscujusque incertus :

ורבשׁ[מסם בנו דרגלה אד[ם בני ... בניו	1
והוארן וה[שקרן ביההמו ברדא מרא[יהמו ברקם נמ	2
רן בן סא[רן ומחילם וברדא שימה[מו תאלב רימם	3
בעל שצרים ובעהתר והבס ובלה חמים ודה בעדנס	4
רידה	5

1 et Rabša]ms, nepotes Dhā Ridjlati, vassa[li nepotum N. . . . i, construxerunt,
 2 et fundaverunt et tē]xerunt castellum suum, ope domino[rum amborum suorum Bārīḳi Nami-

- 3 *rensis, filiū Su[r]āni, et Miḥyali, et ope patroni su[ī] Ta'labi Riyāni,*
 4 *domini Saṣṣarīni,] et nomine Athtari, et Haubasi, et Dhāt Himyami[, et Dhāt Ba'dāni*
 5 *Raida*

282

Drake, 4.

(TAB. XXVI.)

Tabula ænea, 0^m,35 alta, 0^m,24 lata, titulo inciso ita prorsus impletur ut margini perangusto spatium necessarium vix maneat. Ultimi versus characteres medium tenent, duobus ornamentis minime venustis ex utraque parte additis. Æs, quod Tyrwhitti Drake erat, in Museo Fitzwilliam Cantabrigæ nunc servatur. In nostra tabula vigesima sexta ectypum chartaceum, dimidio fere minus, luce solis expressum invenies.

De titulo egit D. H. MULLER, *Himjarische Inschriften*, in *Zeitschr. der deutsch. morg. Gesellschaft*, XXIX (1876), p. 591-600, cum tabula.

Versus 1. ברקם, cf. proprium hominis nomen برقم (ברקם) in *musnado* apud Al-Hamdānium, *Al-Iklil* (D. H. Müller, *Südarabische Studien*, p. 29), in tit. 214; 246 v. 2; 269 v. 1; 281 v. 4; necnon nomen tribus بارق apud Ibn Doraidum, *Istikāf*, p. 265. — Cognomen נמרן; cf. quæ ad tit. 164 v. 6 adnotavimus. — סארן, nomen gentis; cf. v. 11; O. M., olim 20, nunc 41, v. 2; سوران = سوران in *musnado* Raidensi, apud nos 283 (D. H. Müller, *ibid.*, p. 31). — מהילם, Miḥyal, nomen gentis sicut המירם = Himyar enuntiatum; cf. tit. 281 v. 3, necnon حلم apud Al-Hamdānium (*id.*, *ibid.*, p. 31); Ibn Doraidum, *Istikāf*, p. 174 et 217.

Versus 2. רבען nescimus an quartam partem designet, quemadmodum רללן tertiam in tit. 187 v. 3 sonat. Hanc interpretationem Ed. Glaser in sui tituli 424 v. 2 (*Die Abessinier*, p. 118) commendat. Nos potius in titulo utroque «incolæ», sicut in tit. 95 v. 6, vertimus, quum «tribus Bakil» non pars quarta Raidæ vocari possit, Bakilenses autem in urbe Raida habitaverint.

Versus 3. Deus Sami «ipsorum patronus» appellatur, Ta'labi Riyāni et Rimmōni instar. Hunc deum «exaudientem» (cf. السميع *Corani*) vide itidem in v. 8 et 10, atque in Hal. 628, v. 6; 630, v. 9; cf. nomen tribus סמע in tit. 37 v. 6 et 7, et *ibid.* v. 4 et 5, et in tit. 262 v. 1 proprium hominis nomen עמסמע, alterumque מרסמע in tit. Glaserianis 864, v. 1, et 867, apud Mordtmannum, *Himjarische Inschriften*, p. 26 et 28; utrumque decurtatum in סמע (Hal. 509; 577, v. 1). Nec

obliscendi بنوعيد سميع in *Agāni*, XVIII, p. 135. — הרמתן = الحزمة; cf. tit. 290 v. 6; 292 v. 2.

Versus 4. צדקהו et seq.; cf. v. 8; tit. 84 v. 9 et 10; 104 v. 5-7.

Versus 5. צריהם; cf. tit. 80 v. 7 et 12. — להעננהו, infinitivus cum *uino* additicio quartæ formæ הען (tit. 2 v. 1; 27 v. 5; 82 v. 6); cf. להענן Hal. 346, v. 7; | ול | יהענן (in apographo יהענן | ול) Hal. 602, v. 4.

Versus 6. Quid sub קשדן hic et in versu 9 lateat non plane liquet. בן antecedens non hic pro בן, sicut post הען in tit. 82 v. 7, sed pro ב extenso positum esse D. H. Müller in sua anni 1876 dissertatione ideo suspicatus est quod in versu nono קשדן, cum צדקם «fructus excellentes» designante conjunctum, non de calamitate aversa, sed de beneficio concesso alterutrinque usurpatum esse opinabatur. D. H. Müller igitur, collato قشدة et قشدة *Kāmāsi* «herbæ lacte impletæ» dudum vertit. Nunc autem vir doctissimus, in privatis 26^{ti} junii 1898 litteris, non infitiat vocabulo קשדן plagam nimbi effusi exprimi posse, qua veris (רהא) olera deleantur. Quod nobis placeret, ut בן post הען solito sensu adhiberetur, nisi אל in versu decimo pro negatione habendum esse consequeretur; quod valde rejicimus. Hommel קשדן nomen stellæ infaustæ esse existimat et utrumque locum (*Süd-Ar. Chrest.*, p. 15 et 16) vernaculo sermone sic vertit: «er möge sie schützen vor dem (Stern?) Kaśdhān (wenn er aufgeht?) beim Frühjahrsgewitter, welches (oder welcher?) kommt (in diesem Jahre)», atque etiam

«während der vorher erwähnte Kasdhân (ein Stern unglücklicher Vorbedeutung?) das war, was sie erwartet hatten». Quæ non probamus. Etymon semiticum desperantes, adducimur ut קשׁוֹן idem valere ac בקלה «fruges, olera» in tit. Glaseriani 830 v. 3 = 1076, v. 6 conjiciamus; cf. de בקלה Mordtmann, *Hinjarische Inschriften*, p. 15; Glaser, *Die Abessinier*, p. 49; D. H. Müller, *Südarabische Alterthümer im Kunsthistorischen Hofmuseum* (Wien, 1899), p. 2-5. — דהא «in fulgore veris»; cf. nomen voventis ברקס, necnon ברק in Hal. 252, v. 4; Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 74. — דהא non statu constructo cum ליהתין conjungitur, ut D. H. Müller voluit (*Zeitschr. der deutsch. morg. Gesellschaft*, XXX, p. 121), quum anni temporum nomina in statu absoluto *nūnatione* et *mīnatione* careant; vide quæ ad tit. 174 adnotavimus. — דיהתין; cf. tit. 290 v. 5.

Versus 7. בעהתר, proprium eponymi nomen, e אבעהתר (tit. 290 v. 6) decurtatum; cf. Fresnel 52, v. 1; Hal. 151, v. 5 et 17; 153, v. 9; 154, v. 25; necnon tit. 5^m Academiæ apud J. et H. Derenbourg, *Études*, 1, p. 45. — מערכב = مَعْرَكِب, frequens in titulis Halevyanis, etiam in tit. 13ⁱ Academiæ v. 4 (*ibid.*, p. 70-72) occurrit. Cf. etiam tit. 264 v. 1. — הזפרם; cf. tit. 73 v. 11; 99 v. 8; fortasse 269 v. 1; Hal. 51, v. 21.

Versus 8. וההבו | לכמע | תאמנם: analoga collige in tit. 81 v. 9; 84 v. 8; 140 v. 7; 269 v. 5.

Versus 9. מלאהו = בעמהו | מלאהמו «vota sua ad eum», hoc est ad deum Sami^c; cf. במסאלהו «propter preces ad se» in æribus Musei Britannici. — D. H. Müller formam breviorē pro האהוהו (Hal. 600, v. 7; 601, v. 2) positam esse contendit, singulare צדקהמו continuantem. Aliam viam ingressi, quum tertia pluralis masculini persona in האהו (cf. אהו in tit. 14^m Academiæ v. 15 apud J. et H. Derenbourg, *Études*, 1, p. 77) manifeste appareat, passivum arabico أُوتُوا (itidem أُعْطُوا) «acceperunt» æqualem, cum accusativo muneris pariter constructum, agnoscere nobis videmur; cf. passive סרק = سَرَق in tit. 30 v. 5. — צדקם | אהמר hic collectivum = plurale צדקם | אהמר versus 13.

Versus 10. אל | ראיו «quæ expectaverunt». De אל pronomine relativo, vide tit. 284 v. 6, necnon Hœmmel, *Süd-ar. Chrest.*, p. 16. Quoad ראיו, supra, p. 113, occasione tit. 74 v. 17, exempla formæ decurtatæ רא attulimus. *Yâ* autem non solum hic servatum est, sed etiam in ליראינהו tituli secundi Academiæ, v. 2 et 3 (J. et H. Derenbourg, *Études*, 1, p. 41), et in ירהאין tit. 140, v. 13.

Versus 11. צארן hic errore lapicidæ pro סארן (v. 1) scriptum.

Ceteris perspicuis, jam ad transcriptionem hebraicam et versionem latinam accedamus licet:

- 1 ברקם | נמרן | בן | סארן | וכחילם | אקו
- 2 ל | שעבן | בכלם | רבען | דרידת | הקני
- 3 שימהמו | סמע | ערי | חרמתן | דן | משנ
- 4 דן | חמרם | בדת | צדקהו | בכל | אמלא
- 5 סהמלא | בעמהו | צריהם | להעננהמו
- 6 בן | קשׁוֹן | בנרק | דהא | דיהתין | בהרף | ב
- 7 עהתר | בן | מערכב | בן | הזפרם | והה
- 8 בו | לסמע | תאמנם | בדת | צדקהמו | מ
- 9 לאהו | והאתו | אהמר | צדקם | וקשׁוֹן
- 10 ג | אל | ראיו | ול | וזא | סמע | צדק | אד
- 11 מהו | בני | סארן | בכל | אמלא | יסתמל
- 12 אנן | בעמהו | ול | סעדהמו | נעמתם | ו
- 13 ופיים | ואהמר | צדקם | ערי | ארעהמו

- 1 *Bārik Namir Su'rānensis cum Mihyalensibus, princi-*
 2 *pibus tribus Bakili, incolarum Raidæ, consecravit*
 3 *patrono ipsorum Sami'o, intra sacrarium, hunc titu-*
 4 *lum, propterea quod indulsit ipsi in omnibus votis*
 5 *quibus ab eo petiit ut concederetur liberatio, ita ut auxiliaretur (Sami'c) ipsis*
 6 *per fruges (?) in splendore veris, quæ proveniunt anno Bû-*
 7 *'Athari, filii Ma'dikaribi, filii Hazfari. Et præ-*
 8 *buerunt Sami'o documentum fidei, quia concessit ipsis quæ*
 9 *petierunt ab eo, et (quia) acceperunt fructus excellentes et fru-*
 10 *ges (?), quales expectaverunt. Atque utinam pergat Sami'c indulgere vassa-*
 11 *lis suis Su'rānensibus in omnibus votis quæ ut expleantur*
 12 *petent ab eo et concedere ipsis felicitatem, et*
 13 *tutelam, et fructus excellentes intra terram ipsorum*
 14 *et agros ipsorum!*

283

In libro decimo operis sui *Al-Iklili* dicti Al-Hamdāni, hæc, auctore D. H. Muellero (*Südarabische Studien*, p. 31), scripsit: *ورأيت في مسند علي حجرة في غرتي حائط مسجد ريذة مما جعل من ناعط او تلقم عمران وعلمان* و *سوران الهة حمدان*. Quem titulum, in muro occidentali mosquee Raidensis ab Al-Hamdāni repertum, sic legimus et vertimus:

ברקם | נמרן | ועלהן | וסארן | אלהת | המרן *Bārik Namir et 'Alhān et Sn'rān, Hamdānenses.*

נמרן et סארן; cf. tit. 282 v. 1. — עלהן, in quod inauditum עלמן mutamus, e tit. 2 v. 11; 89 v. 1, compositum. — Demonstrativum אלהת, ex אלת extensum, plurale est demonstrativi ה; cf. Hommel, *Süd-Ar. Chrest.*, p. 14; Mordtmann, *Sabäische Miscellen*, in *Wiener Zeitschr.*

f. d. Kunde des Morgenlandes, X, p. 157-158, quo suadente, in tit. 6 v. 2 « et filii amborum Hana' et Ha'al Kawwalenses » nunc vertimus; id., *Beiträge zur minäischen Epigraphik*, p. 93; Ed. Glaser, *Zwei Inschriften*, p. 33-35; Prætorius in *Zeitschr. der d. morg. Gesellsch.*, LIII, p. 19.

ARTICULUS XI.

DJIR'ĀN.

In chorographia Glaseri (Petermann's *Mittheilungen*, 1886, tab. I) Djir'ānum in regione Arḥabensi *Balad Zindān* dicta invenies, inter septentrionem et orientem Hamdāno ita remota ut ejus mentionem alio transtulerimus, nisi primam Glaseri indagacionem Yemenensem uno tenore narrare commodius habuerimus. Djir'ānum vel, ut vicus aliter nuncupatur, Bait Sinānum Ed. Glaser die Saturni, secundo februarii 1884, pervenit et se hospitio a šaikho 'Abd al-Wahhāb Nādjiḥ ibi comiter receptum esse prædicavit; cf. *Meine Reise durch Arḥab und Hāselid* in Petermann's *Mittheilungen*, 1886, p. 181.

284

Glaser, 261.

Lapis subflavus, titulo ornatus, in domo šaikhi 'Abd al-Wahhâb Râdjilî servatus, e vicinis ruinis, fortasse e ruderibus Širwâhi, huc translatus est. Ed. Glaser non primum apographum suum coram lapide exscriptum, sed recentius exemplar nobis tradidit quod exprimendum curavimus. Mirare *lâmos* et *mîmos* ad sinistram ductos, litterasque versus ultimi ceteris minores :

... 4914. 1180
... 9)4|04)7414)30
... 13|BfB10BB9)04110
... .. '0)X1010BB9)010X
... .. 1|B4H09)11010X047
040BB9)010X1010X047
9)010X040)410X1010 1509494

Versus 1. Nomen [proprrium in כם desinens non du-
bium, sitne כם כל[כ, sicut in Hal. 662, nunc in Museo
Luparensi, v. 1, aut אכש]כם, sicut in tit. 115 v. 1, aut
עמש]כם, sicut in tituli Glaseriani 878 v. 1 apud Mordt-
mannum, *Hinjarische Inschriften*, p. 35, aut simile ali-
quid, fortasse כם רי[vel כם רב; cf. tit. 165 et 265. Addi-
mus : כן ריבם, collato versu 3, ubi amplius. Quod sequi-
tur series verborum ad constructionem pertinentium :
כה]ן[וה]ת[רן | כ]נ[י] | ו]ה]ת[רן terminata; vide
Hommel, *Süd-Ar. Chrest.*, p. 23.

Versus 2. הגרוו; cf. quæ ad tit. 138 adnotavimus. —
Nomen urbis non perspicuum. Sub initio חרי (974) nes-
cimus an חרת (874) lateat; cf. סכתן | חרת in Hal. 145,
v. 2; 146, v. 2; proprrium hominis nomen כן ידם
חרתם | כן ידם in Glaser 830, v. 22 (Mordtmann, *Hinjarische Inschriften*,
p. 13) = Glaser 1076, v. 25 (Glaser, *Die Abessinier*,
p. 42; D. H. Müller, *Kunsthistorisches Museum*, p. 2-6);
الرحمة in Al-Hamdânî, *Djazîrat al-'Arab*, p. 94. Inter
חרים, חרתם et חרתם incerti hæremus. — Comple[ر
«jussu», collatis Hal. 149, v. 15 et 16; 174, v. 4;
242, v. 2; 247, v. 1.

Versus 3. Patrem Riyâmum inde in v. 1 mutuati,
רים | בנו in tituli Glaseriani 830 v. 22 = 1076 v. 25
(vide supra) colligimus. — שי]מהו; cf. Hal. 628, v. 2;
631, v. 5, nisi שי]מהמו sit legendum.

Versus 4 et 5. Ta'lab Riyâm hic est «dominus Tur'ati»,
sicut in tit. 2 v. 3. Complemus initio כע]דהו | בלת et sub

fine נ]מקמם; cf. in eodem contextu tit. 28 v. 6 et 7; 78
v. 7-9; 79 v. 10-12; etc.

Versus 6. ורצו | מר]אהו, collato tit. 79 v. 11, sub-
odoramur, etsi nomen «domini ipsius» desideratur. —
כה]ת, cum linea separationis insolita, primum כלה in
versu 4 positum continuat. — אל pronomen relativum;
respice ad tit. 282 v. 10, et ad exempla in Hommel,
Süd-Ar. Chrest., p. 16. — אסי; cf. אסיו in tit. Hîşn-
Gurâbensis v. 8, necnon in tit. Glaseriani 618 v. 19
(cf. v. 97), de quibus vide Glaser, *Die Abessinier*, p. 131
et 132, et ejusdem *Zwei Inschriften*, p. 32, 36, 44 et 50.
Attamen, אסי (974) in סאל (174) et ספנו (040X) in
שפ]ת (04X) emendatis, vertimus «et quæ petiit
largitus est ipsi»; cf. סאל | אל in tituli 63 Musei Britan-
nici v. 5 (D. H. Müller in *Zeitschr. der deutsch. morg. Ge-
sellschaft*, XXX, p. 675), et שפה in tit. 19 v. 9; 80 v. 7;
O. M. 8, v. 15 (Mordtmann und Müller, *Sabäische Denk-
mäler*, p. 34).

Versus 7. Verbum cum duobus accusativis construc-
tum hic supplendum, sine dubio וסעד]הו (cf. v. 5),
quum הטים | ו]נ]עממה sequatur. Vide itidem הטים in
tit. 160 v. 8; סעד נעממה post סעד in tit. 88 v. 9; 89 v. 7;
91 v. 7; etc. — חרפת status constructus feminini, in
quod, cum *mimatione* (חרפתם), titulus Hîşn Gurâbensis
desinit. Illic sensus anni certus, qui huc etiam afferen-
dus. Ultimum vocabulum מ]סאל]הו legendum esse sus-
picamur, non spondemus, linea separationis in extremo
titulo posita.

Sic igitur titulum truncum restituimus et vertimus :

1 עמֶשׁ[כֶּם |] | בְּזֶן | רִימָם | בְּנִי | וְהוּ[הָרֶן
2 וְ[הָ]שְׁקָרֶן | הַגְּרָהוּ | חֶרְתָּ[תֶּם] | בֵּאֵמ
3 ר | אֲבָהוּ | רִימָם | [וְ]בִמְקָם | שִׁי[מֵהוּ
4 תֵּאלֵב | רִימָם | בְּעַל | תִּרְעַת |] בְּדָת | סַע
5 דָּהוּ | תֵּאלֵב | בְּרִי | אֲדָנָם | וְ[מִ]מְקָמָם
6 וּרְצוֹ[מֵר] אֵהוּ | וּבְ[דָת] | אֵל | סֵאל | שְׁפ[תָ] הוּ
7 וּסְעָר[הוּ] | הַטִּים | וְנַעֲמָתָם | חֶרְפַּת | מִסֵּאל[הָ]וְ

- 1 'Amšī]bām (?) [,] fi[lius Riyāmi, cons]tru[xit], et fun[davit,
2 et [te]xit urbem suam Hartha[tum, jus-
3 su patris sui Riyāmi, [et] imperio pa[troni sui
4 Ta'labi Riyāmi, domini Tur'ati[, quia conces-
5 sit ipsi Ta'lab plenitudinem potentiae et [auctoritatis,
6 et favorem domi]ni sui, et quia quæ petiit largi[tus est] ipsi,
7 concessitque] ipsi gratiam et felicitatem anno precationis [su]e.

285

Glaser, 262; Berlin, 2.

(TAB. XXVI.)

Ara lapidea, 0^m,70 alta, duabus partibus constans, cujus superior 0^m,6 undique prominens, in latere antico ornamenta et pinnas ad rectam et ad sinistram, orbe et luna bicornuta interjectis, exhibet; cf. repræsentationem tituli 226 supra, p. 260, necnon tabulam I in J. et H. Derenbourg, *Études*, 1. Pars inferior scapo constat, qui latiore initio (0^m,20) tenuiorem in ambitum (0^m,17) exsurgit. In fronte summi scapi titulus quatuor versuum apparet, vacante reliquo spatio. Ara in vico Bait Ḥāzib, Djir'āno ad meridiem proximo, reperta, e domo šaikhi 'Abd al-Wahhāb Rādjiḥ (cf. tit. 284) in Museos Regios Berolinenses pervenit, ubi nunc servatur, et ubi mense quintili anni 1886 eam simul ac tit. 30 et 37 inspeximus. In tabula nostra vigesima sexta imaginem monumenti e tabula III descriptionis a Mordtmanno scriptæ luce solis expressam invenies.

De titulo egerunt : D. H. MULLER, *Sabäische Alterthümer in den Königl. Museen zu Berlin; Sitzungsberichte der Königl. Preussischen Akademie der Wissenschaften zu Berlin*, XXXIX (1886), p. 855; separatim excusum, p. 17, et tab. XIII. — Ed. GLASER, *Mittheilungen über einige aus meiner Sammlung stammende sabäische Inschriften* (Prag, Juli 1886), p. 75. — J. H. MORDTMANN, *Himjarische Inschriften und Alterthümer in den Königl. Museen zu Berlin* (Berlin, 1893), p. 41-42, et tab. II.

Nomina aram deo, cujus mentio non fit, consecrantium sic enumerantur :

◦ שׁ כׁ ם ה	ו ס ע ר ם	1	<i>Sa'd, et</i>
שׁ ח שׁ כׁ ם ה	ס ע ר שׁ מ ם	2	<i>Sa'dsams,</i>
ן א ח א ◦	ו ר ב א ל	3	<i>et Rabb'il, ne-</i>
שׁ ל ן ם א	נ ו ב ח ר ם	4	<i>potes Bahri.</i>

Versus 1. סערם; cf. tit. 193; 242 v. 1; etc.

Versus 2. סערשׁמם; cf. tit. 3 v. 1; 9; etc.

Versus 3. רבאל; cf. tit. 17 v. 1; 69 v. 7; etc.

Versus 4. כנו | בחרם; cf. בחרם in O. M. 35, v. 3-5;
 بنو بحر من ال ربيعة apud Al-Hamdânîm, *Djazîrat al-
 Arab*, p. 114; بنو بحر من الصدق, *ibid*, p. 89.

286

Glaser, 263.

(TAB. XXVI.)

Lapis, 0^m,33 altus, 1^m,13 latus, 0^m,07 profundus, in Museo Britannico sub numero 99 servatur, ubi inscripta anno 1891 dijudicare licuit. Titulum continet integrum, tribus versibus constantem cum characteribus emblematum instar exsculptis, duplici linea circumdatum. In tabula nostra vice-sima sexta imaginem tituli e monumento ipso luce solis expressam invenies.

De titulo egerunt : D. H. MULLER, *Kritische Beiträge zur südarabischen Epigraphik*, in *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes*, II (1888), p. 2. — J. H. MORDTMANN, *Himjarische Inschriften und Alterthümer*, Berlin, 1892, p. 39.

Versus 1. והם; cf. tit. 91 v. 1. — אטלם, sic cognomen in tit. 78 v. 1; 104 v. 1; 276 v. 1. — רכבם, cf. tit. 79 v. 1; 106 v. 1. — Cognomen יזאן, non ימסק ut legit Müller; cf. tit. 154 v. 3; 187 v. 1; 248; 276 v. 3. — בנהמו, scriptio manca pro בניהמו; cf. tit. 5 v. 1; 77 v. 2; etc.

Versus 2. Nasa'karib, Tubba'îl et Dôdkarib sic in tit. 5 v. 1 conjunguntur si, ut recte suavit J. H. Mordtmann (*Zeitschr. der deutsch. morg. Gesellsch.*, XLIV, p. 195), titulum Glaserianum 5 titulo Glaseriano 8, Halevyannum 1 Halevyano 2 continuari agnoscitur.

Versus 3. עזבם, non עזבם, ut velit Müller, nomen gentis; cf. עזבם | בן | סערם in tituli Glaseriani 825 v. 6, 10, 15 et 18, apud Mordtmannum, *Himjarische Inschriften*, p. 5 et 6; עזבם | בן | אלשרה in tit. 287 v. 3 et 4; بنو الغضب بن جشم apud Ibn Doraidum, *Istikâf*, p. 272. — רבם, Muellero auctore, proprium sepulturæ nomen. Quod non probamus, quum hoc vocabulum, cum מרבם alternans, in similibus titulis occurrat; cf. tit. 20 v. 2, ubi רבם in מרבם, imitatione tit. 21 v. 3, perperam mutavimus.

Titulum sic legimus et vertimus :

והם אטלם ורכבם יזאן ובנהמו	1
נשאכרב ותבעאל ודרכרב בנ	2
ו עזבם בניו מקברהמו רבם	3

1 *Wahb Athlam et Rabîb Yaz'an, et filii eorum*

2 *Nasa'karib et Tubba'îl et Dôdkarib, nepo-*

3 *tes Gadbi, construxerunt sepulturæ suæ locum, sedem quietis.*

ARTICULUS XII.

DJABAL THANAIN.

Die decimo mensis februarii anni 1884, Ed. Glaser, antequam urbem Nâ'atūm (ناعط) adiret, montem Thanainum ascendit, certior factus ibi medio in clivo saxum inscriptum exstare. Nec frustra vir indefessus laborem suscepit, quum ad spem eventus satis superque responderit, quod explorato grateque agnoscimus; cf. Ed. Glaser, *Reise durch Arḥab und Hâschid* in *Petermann's Mittheilungen*, 1884, p. 210.

Quoad montem Thanainum, secundum communem incolarum euuntiationem, ab Al-Bakrîo (*Mu'djam*, p. 220 et 433) Thanîn, ab Al-Hamdânîo (Sprenger, *Die alte Geographie Arabiens*, p. 179) Thalîu appellatur. Pari dissimilatione vide ננן pro נן in ægyptii Minæorum tituli v. 3 apud H. Derenbourg, *Nouveau mémoire sur l'építaphe minéenne d'Égypte*, p. 11. De monte Thanâno, silentibus Al-Hamdânîo et Yâkûto, Al-Bakrî (*l. c.*) sic loquitur: «Unus e montibus (fluvii) Al-Bauni, in ima Hamdânensium regione, super quem montem castellum Nâ'atî eminet, primum inter castella Yemeni post Gumdânum.»

Mons Thanain (ננן) in titulis nostris non semel commemoratur. Vide tit. 289 = Glaser 267, v. 1 et 24; 290 = Glaser 862, v. 6; 292 = O. M., olim 19, nunc 20, v. 2, ubi ננן pro נן legitur; 293 = O. M., olim 18, nunc 42, v. 1, in quo brevius scriptum נן J. H. Mordtmann agnovit; cf. *Musée Impérial Ottoman. Antiquités himyarites. Catalogue sommaire* (turcice, Constantinopoli 1315 H. = 1897 Chr.), p. 36.

287

Glaser, 265.

Saxum flavum, rude et enorme, 1^m,80 altum, 2^m,50 latum, magis quam 4 metra profundum, in orientali montis Thanaini latere paululum super rupem basaltis longe conspicuam expositum, Ed. Glaser invenit et ex occidentali lapidis parte titulum, in plana quadrati 1^m,20 alti dimensione inclusum, nostra gratia exscripsit. Titulus, transverse fractus, non talia damna passus est ut ejus plurima etiam nunc non liquerent. Animadvertite in versibus 2, 11 et 15 spatia itidem vacua in eadem vocabulorum serie, nullo caractere deficiente. Quum Glaseri apographum coram lapide scriptum non possideamus, alterumque exemplar nobiscum communicaverit, textum, propriis Hamdânensium nominibus præcipue constantem, typis mandandum, hoc modo excusum habes :

בנ		חכפפ		אחח		יפפ		חכפפפפ		חכפפפ		פפפ		פפפ		פפפ	1
פ		חכפפ		יפפ		פפפ		חכפפ		חכפפ		פפפ		פפפ		פפפ	2
פפ		פפ		פפפפפ		חכפפ		חכפפ		פפפ		חכפפ		פפפ		פפפ	3
פפ		פפ		פפפ		פפפ		פפפ		פפפ		פפפ		פפפ		פפפ	4
פפ		פפפ		פפפ		פפפ		פפפ		פפ		פפפ		פפ		פפ	5
	פפ	פפ		פפפ		פפ		פפפ		פפ		פפפ		פפ		פפ	6

Π 𐤀𐤓𐤌𐤍 𐤇𐤁𐤓𐤓 𐤇𐤁 𐤓𐤀𐤆𐤓 𐤇𐤁𐤓 𐤇𐤁 𐤀𐤓𐤌𐤍	7
𐤀𐤓𐤌𐤍 𐤇𐤁𐤓𐤓 𐤇𐤁𐤓 𐤀𐤓𐤌𐤍 𐤇𐤁𐤓𐤓 𐤇𐤁𐤓 𐤇𐤁𐤓	8
𐤀𐤓𐤌𐤍 𐤀𐤓𐤌𐤍 𐤇𐤁 𐤇𐤁𐤓 𐤇𐤁 𐤇𐤁 𐤀𐤓𐤌𐤍 𐤀𐤓	9
𐤇𐤁 𐤀𐤓𐤌𐤍 𐤀𐤓𐤌𐤍 𐤇𐤁 𐤇𐤁 𐤀𐤓𐤌𐤍 𐤇𐤁𐤓 𐤇𐤁	10
𐤇𐤁 𐤇𐤁𐤓 𐤇𐤁𐤓 𐤇𐤁𐤓 𐤇𐤁𐤓 𐤇𐤁𐤓 𐤇𐤁𐤓	11
𐤇𐤁𐤓 𐤇𐤁 𐤀𐤓𐤌𐤍 𐤀𐤓𐤌𐤍 𐤀𐤓𐤌𐤍 𐤇𐤁𐤓 𐤇𐤁𐤓 𐤇𐤁	12
𐤀𐤓 𐤇𐤁 𐤀𐤓𐤌𐤍 𐤀𐤓𐤌𐤍 𐤇𐤁 𐤀𐤓𐤌𐤍 𐤀𐤓	13
𐤇𐤁𐤓 𐤀𐤓𐤌𐤍 𐤀𐤓𐤌𐤍 𐤇𐤁𐤓 𐤇𐤁 𐤀𐤓𐤌𐤍 𐤇𐤁	14
𐤇𐤁𐤓 𐤇𐤁𐤓 𐤇𐤁𐤓 𐤇𐤁𐤓 𐤇𐤁𐤓 𐤇𐤁𐤓	15

Versus 1. 𐤇𐤁𐤓, proprium tribus nomen, sicut in tit. 84 v. 4, tertiam pluralis masculini personam verbi in perfecto adhibiti antecedit, illic 𐤇𐤁𐤓𐤓, hic 𐤇𐤁𐤓, quod Fr. Hommel (*Süd-Ar. Chrest.*, p. 23) arabice هظلو recte legit. Etenim forma est quartæ Arabum respondens verbi ظَلَّ, quam «tegere, operire» vertimus, collatis versibus 3 et 11, atque tituli Minæorum Halevyani 192 v. 2, ubi 𐤇𐤁𐤓 idem sonat, teste Muellero in *Langer's Reiseberichte*, p. 24. Vide etiam 𐤇𐤁𐤓𐤓 in Glaser 1500 apud ejus *Die Abessinier*, p. 48. — Verbum alterum cum priore conjunctum, scilicet 𐤇𐤁𐤓𐤓 «et extruxerunt» in versuum 2 et 3 simili contextu iterum occurrit. — Castellum opertum et exstructum 𐤇𐤁𐤓𐤓 = 𐤇𐤁𐤓𐤓 = Dhû 'l-Mahra mire appellatur. — Nomen loci 𐤇𐤁𐤓𐤓 = 𐤇𐤁𐤓𐤓 = نقييل السراة «mons abruptus regionis altæ». De 𐤇𐤁𐤓, cf. Yâkûtun, *Mu'djan*, IV, p. 810 (النقييل بلغة أهل اليمن العقبية), necnon tit. 230 v. 2; de 𐤇𐤁𐤓, vide geographicum indicem ad Al-Hamdânîi *Djazirat al-'Arab*, II, p. 58.

Versus 2. A 𐤇𐤁𐤓𐤓 nova propositio incipit. Nomen, e 𐤇𐤁𐤓 et 𐤇𐤁𐤓 compositum, propriumne sit an appellativum primo dijudicandum. Hic cum 𐤇𐤁𐤓𐤓 conjunctum ut una persona designaretur, versibus 10 et 14 abest, in quibus Naṣr Yuhâ'min denuo commemoratur. Inde fit ut hoc vocabulo insigne aliquod ejus præcipuum semel notari coniciamus. Quidquid est, 𐤇𐤁𐤓𐤓 idem etymologia valet vel simile ac 𐤇𐤁𐤓𐤓, proprium hominis nomen in tit. 81 v. 1; 𐤇𐤁𐤓𐤓 in v. 12 et tit. 31 v. 4; 67 v. 8; 104 v. 1, 6, 8 et 9; 276 v. 1; 𐤇𐤁𐤓𐤓 in tit. 43 v. 1. Animadvertite etiam 𐤇𐤁𐤓𐤓 sine *mimatiōe*, sicut 𐤇𐤁𐤓𐤓, in tit. 226 v. 1; 𐤇𐤁𐤓 in tit. III Musei archæologici Massiliensis; fortasse 𐤇𐤁𐤓𐤓 vel aliud simile in v. 7, quum 𐤇𐤁𐤓𐤓 arabice itidem adhibeatur. Quoad 𐤇𐤁𐤓, cujus plurale 𐤇𐤁𐤓𐤓, Arabibus ignotum, in epigraphia Yemenensi sæpe usurpatur, ab universa viri significatione in peculiarem domini, principis sensum recessit; cf. tit. 2

v. 11 et 16; 17 v. 3; 20 v. 3; 40 v. 5; 41 v. 4; 46 v. 1; etc. Statu constructo deæ Soli annexum, forma congruit cum 𐤇𐤁𐤓𐤓, proprio feminae nomine in D. H. Müller, *Epigraphische Denkmäler aus Arabien*, VII, v. 1 (Mordtmann, *Beiträge zur min. Epigraphik*, p. 24), fortasse cum 𐤇𐤁𐤓𐤓 *امرأة* in *Corano*, XI, 30 et 51, certo cum propriis hominum nominibus apud Lihyânenses 𐤇𐤁𐤓𐤓, brevius etiam 𐤇𐤁𐤓𐤓 scripto, et 𐤇𐤁𐤓𐤓 (D. H. Müller, *ibid.*, p. 74, 78, 79 et 87), apud Arabas Petræ 𐤇𐤁𐤓𐤓 = 𐤇𐤁𐤓𐤓 et 𐤇𐤁𐤓𐤓 = 𐤇𐤁𐤓𐤓 (Fr. M. J. Lagrange, *Recherches épigraphiques à Pétra*, proscynemata 36, 37 et 66, in *Revue biblique*, VII, p. 176 et 180; Mark Lidzbarski, *Handbuch der nordsemitischen Epigraphik*, p. 500), apud Arabas islamismo antiquiores 𐤇𐤁𐤓𐤓 (H. Derenbourg, *Le poète ant'islamique Imrou'ou 'l-Kais et le dieu arabe Al-Kais*, in *Bibliothèque de l'École des hautes études, sciences religieuses*, VII, p. 119-123). Quum de nomine appellativo agatur, 𐤇𐤁𐤓𐤓 et 𐤇𐤁𐤓𐤓 «homo Dei» vel «vir Dei» e Vetere Testamento huc imprimis afferenda esse censemus. «Vir Solis» vertimus, hoc est vir Solis cultor. — 𐤇𐤁𐤓𐤓 = 𐤇𐤁𐤓; cf. Hal. 94, v. 1 (𐤇𐤁𐤓 pro 𐤇𐤁𐤓); 662, nunc in Museo Luparensi, v. 1 (J. et H. Derenbourg, *Les monuments sabéens et himyarites du Louvre*, p. 4), ubi 𐤇𐤁𐤓 sine *mimatiōe* legitur; 𐤇𐤁𐤓 in Artis historiæ Musei Imperialis Regii Vindobonensis tit. 3 v. 11 et 12 (D. H. Müller, *Südarabische Alterthümer im Kunsthistorischen Hofmuseum*, p. 12). — 𐤇𐤁𐤓, cognomen; cf. tit. 10; 195 v. 4 et 14; 244 v. 2; 258. — 𐤇𐤁𐤓, proprium hominis nomen, decurtatum e 𐤇𐤁𐤓 apud Hal. 193, v. 1, vel 𐤇𐤁𐤓 in tit. 306 v. 1, plene scriptis, in titulo Barâkiṣensi Halevyano 509 sic occurrens, apud Sabæos fortasse in Hal. 616, certo in Glaser 891, v. 6 (Glaser, *Die Abessinier*, p. 82) reperitur. Alia exempla vide in Hommel, *Aufsätze*, p. 129-130. — 𐤇𐤁𐤓𐤓 «ambo Hamdânenses»; cf. 𐤇𐤁𐤓𐤓 «ambo Bata'enses» in tit. 187

v. 2. Animadvertite vacua inter בני המדן et צדק lic, sed etiam in versibus 11 et 15 spatia, e quibus clare apparet צדק, proprium ædificantis alterius nomen, non cum duobus vocabulis בני המדן collærere, quum ad Naşrum etiam pertineant. Similia intervalla dispice in O. M., olim 15, nunc 62, v. 2 et 4 (Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 63, et tab. V).

Versus 3. הנלוי והברן, verba eadem quæ in versu 1 exstant, quorum prius in dualis terminationem desinit, ut nos docet Fr. Hommel, *Süd-Ar. Chrest.*, p. 23. Ædificia a Naşro ac Şiddiķo «operta et extracta» |והרין| לדרם appelluntur. לדרם in גדרם emendato, cf. ذو جدار in Al-Hamdāni, *Djazirat al-ʿArab*, p. 228; بنو جدار in *ibid.*, p. 51, 52, 211. Sub הרין latet fortasse הרין = حصن «arx» quod titulis nondum innotuit, et cujus vestigium in antiquo Hişn Gurābi nomine permansit. Cum רנין nomen fluminis رنية vel رنية colligas licet, de quo vide Al-Hamdāni, *ibid.*, p. 50, 119, 123, etc.; Al-Bakri, *Muʿdjam*, p. 413; Yāķūt, *Muʿdjam*, II, p. 826; Sprenger, *Die alte Geographie Arabiens*, p. 241. Hommel, litteris die 13mo septembris 1899 scriptis, nobis interpretationem hujus exordii a nostra multum differentem attulit. Non solum לדרם et הרין propria hominum nomina esse contendit, הרין in Hal. 88 v. 1 sic occurrente et רנין ethnico cum כדרן (v. 5), פהכן (v. 6), בנין (v. 7 et 8), מאדנין (v. 8) concinente, sed etiam antecedentia germanico sermone sic vertit: «Die Soldaten (oder Helden), welche den (ganzen Monat) Dhū-Mahrātān (oder Dhū-Mahrāzān? Glaser 𐩧𐩣𐩪𐩬) hindurch trauerten (cf. ضالة Grab) und Lieder anstimmten (cf. زمر, 𐩧𐩣𐩪𐩬 zamara) nach der kunstvollen Weise (oder nach der weisen Anordnung des Oberrichters; cf. babylonisch sartīnu «Richter») Mar'uşams waren Naşir Yula'min und Şaduķ, die Banū Hamdān. Sie beide betrauernten und besangen den.», etc. Auctore Hommelo, sequerentur, primum 19, deinde 5 heroum defunctorum nomina, quorum mortem principes Hamdānenses ambo lugerent. Quibus subtilibus non confidemus donec novo hujusmodi titulo confirmetur. — Si nostræ interpretationi faves, wāwo post רנין posito nomina laboris sociorum ita introducuntur ut ei sensus consortionis insit, sicut in arabico sermone wāwo والمصاحبة واو dicto quod pro مع (apud Sabæos עם, עמן) «cum» adliberi solet. — Nomen patris 𐩧𐩣𐩪𐩬, ni fallimur, vice minime legitimi בלכב restituendum; cf. tit. 286 v. 3.

Versus 4. ההופעהת; cf. tit. 1 v. 2; 37 v. 4; 204 v. 1; etc. — מרן; cf. מרן in *Kunsthistorisches Hofmuseum* 5, v. 1 et 2; J. H. Mordtmann, *Beiträge*, p. 10, 60 et 62; ذو مرنان

apud Al-Hamdāni, *Djazirat al-ʿArab*, p. 99; مرنان *ibid.*, p. 99 et 190; مرنان *ibid.*, p. 107, 111 et 113. — ערגלם, formatio aucta rā'o additicio pro ערגלם 'Idjl in tit. 9° Musei Luparensis; cf. syriace 𐤏𐤊𐤍 = 𐤏𐤊𐤍 «volvit». — Cognomen אקרר traditum potius אקרר = אקרر legendum, collato וקרר |והרק in tit. 95 v. 7 et 8; O. M., olim 12, nunc 28, v. 9 et 10. — יהרם; cf. tit. 205 v. 2; Mordtmann, *Himjarische Inschriften*, p. 40.

Versus 5. Series nominum priorum continuatur. — והבב; cf. tit. 91 v. 1; 286 v. 1. — Nin vocabuli sequentis partim fractum. — ברדרם; cf. بردراد, nomen loci apud Al-Hamdāni, *Djazirat al-ʿArab*, p. 67, 74 et 99. Hommel, *Aufsätze*, p. 98, adn. 2, proprium Arabis septentrionalis nomen Assyriorum cuneis scriptum Bir-Dadda, necnon biblicum Bildadi, unius ex amicis Jobi, nomen colligit. — כלבם; cf. Hal. 662, nunc 1 Musei Luparensis, v. 1; 155, 156 et 158 apud Mordtmann, *Miscellen*, in *Zeitschrift der deutsch. morg. Gesellsch.*, XXXI, p. 84, necnon כלבה, nomen tribus in tit. 91 v. 2. — כדרן «Kadidensis», scilicet ortus ex urbe Hidjāzi الكاديذ dicta. De hac adjectivi ethnici formatione decurtata ex *ijyān*, vide nostram ad v. 3 adnotationem et Hommel, *Süd-Ar. Chrest.*, p. 40. — ישעאל, nomen proprium compositum e verbo שוע «adjuvit» (tit. 2 v. 11; 79 v. 7; 95 v. 1 et 2) et nomine divino אאל; cf. cognomen יהשע in tit. 1 v. 2 et in tit. 14ⁱ Academiæ, nunc in Museo Luparensi, v. 1 (J. et H. Derenbourg, *Études*, I, p. 76-78).

Versus 6. מיפאם, etsi inter *alifum* (𐩧) et *ʿainum* (𐩌) magnopere intersit, non dubitamus quin pro מיפעם, sæpius nomine urbis (Glaser 1000 in ejusdem *Die Abessinier*, p. 14), hic inaudito hominis nomine, scriptum sit. Lapidam negligenter erravisse non miramur. — רבבם; cf. tit. 165; 210 v. 1; 286 v. 1. — עהלם corrige in עולם, collatis עולין in tit. 126 v. 12; העולין in Fresnel 53, v. 1, et proprio hominis nomine الاعول in Ibn Doraido, *Istikāf*, p. 164. Si nostræ emendationi non indulges, cf. in Bibliis עהלה nomen proprium masculinum et femininum. — פהכן, nomen gentis in tit. 306 v. 3, cum *nūno* determinativo, hic adjectivum gentilicium cum *nūno* ethnico, sicut כדרן in v. 5.

Versus 7. זהרם; vide tit. 160 v. 2; 228 v. 1; 234 b v. 5; 240 v. 3; etc. — דומן = دومان; cf. tit. 69 v. 2; fortasse 279. — Initio nominis proprii sequentis deficiente, in רב[ש]מם coniectamus; vide quæ ad v. 2 adnotavimus; vide etiam רבש[ש]מם, cum *mīnatione*, in v. 12. — קיץ; cf. קיץ «cisterna» verbumque denominativum קיץ Hal. 527, v. 1 (קיץ); 528, v. 2; Reh. 4, v. 2 et 4

(Müller, *Hinjarische Studien*, in *Zeitschr. d. deutsch. morg. Gesellsch.*, XXX, p. 682 et 684; Glaser, *Mitteilungen*, p. 61); Glaser 542, v. 2 (Glaser, *Die Abessinier*, p. 50). — בנן | בנן; cf. eadem in Hal. 644 et 660, fortasse 649 et כּוּס, proprium hominis nomen apud Nöldeke, *Geschichte der Perser*, p. 192. Quoad בנן, adjectivum relativum ad בנא pertinens, quod nomen loci in Glaser 886, v. 2, ut sacrarium 'Athtari occurrit (Mordtmann, *Hinjarische Inschriften*, p. 39), cf. وادی بِنَا in Al-Hamdānīo, *Djazīrat al-ʿArab*, p. 78, 101, 104; Yāḳūto, *Muʿdjam*, I, p. 738. Nec infitiamur, ut suadet Hommel, adjectivo ethnico בנן oriundum ex urbe בן (tit. 37 v. 1; Halévy 682, nunc Londini in Regia Asiatica Societate, v. 3; *Kunsthistorisches Hofmuseum* 7, v. 2; 8, v. 3; 9, v. 2, apud D. H. Müller, *Südarabische Alterthümer*, p. 24-26) fortasse designari.

Versus 8. שרהאל; cf. v. 12 et tit. 152 v. 1; 185 v. 1; 242 v. 1; 289 v. 13. — רימה, nomen urbis in titulo Maʿinensi Halevyano 243, v. 15; in uno e titulis Katabānensibus Glaserianis, ubi deum | דרימה עם commemorari Fr. Hommel, *Aufsätze*, p. 150, refert; vide جَبَلَانُ رِيْمَةَ apud Al-Hamdānīum, *Djazīrat al-ʿArab*, p. 68, 71, 72, 103, etc., necnon رِيْمَةَ, nomen urbis et provinciæ, apud Yāḳūto, *Muʿdjam*, II, p. 890, et passim. — Sub נודם, cujus *nūn* et *wāw* dubia, סערם latere suspicamur; cf. v. 13 et tit. 193; 242 v. 1; 285 v. 1. — מאדנין, adjectivum ethnicum de quo egerunt Mordtmann et Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 30-31; J. et H. Derenbourg, *Études*, 1, p. 48-49. مَحَلَات مَأْنِي ab Al-Hamdānīo, *Djazīrat al-ʿArab*, p. 82, 86, 106, commemoratur. Mirare *ibidem*, p. 111, v. 11, adjectivum relativum مَأْنِي. — כרבעתה; cf. tit. 2 v. 1.

Versus 9. ירהב, cognomen, quod cf. in tit. 1 v. 3; 193; necnon in tituli Massiliensis II v. 2 (H. Derenbourg, *Les monuments sabéens. . . . de Marseille*, p. 9). — כרבעתה | בן | דרן, in quo דרן = בן | דרן gentem designat, simili modo in tit. O. M., olim 6, nunc 23, v. 3 et 5, apparet; cf. Müller und Mordtmann, *Sabäische Denkmäler*, p. 28. — תבען, cujus *nūn* incertum, in תבעאל emendamus, collatis tit. 286 v. 2; Glaser 885 v. 1 in Mordtmann, *Hinjarische Inschriften*, p. 38. — תבעם, nomen proprium decurtatum e תבעאל; cf. ויראל | וירם in tit. 37 v. 2; ויר | בן | ויר in tit. Minæorum ægyptiaci v. 1 (H. Derenbourg, *Nouveau mémoire*, p. 12). — אוסלה, iterum in v. 10 = اوس اللات, sicut סעדלה = سَعْد اللات in tit. 9 Musei Luparensis v. 1 et והבלת = وَهَب اللات in tit. 169 conflatum, in titulo 67 Musei Britannici, v. 1 (D. H. Müller, *Lange's Reiseberichte*, p. 88-90), etiam reperitur; cf. אוסם in tit. 90 v. 1 et 6, אוסאל et אוסעהא.

Versus 10. אעין; cf. tit. 107 v. 1. — סמן = سَمْنٌ apud Ibn Doraïdum, *Istikâl*, p. 299; cf. etiam سَمْنَةٌ, (Ed. Glaser, *Die Abessinier*, p. 22). — מקתה, plurale vocabuli מקתוי, in tit. 140 v. 1; 226 v. 2 occurrentis, de quo supra, p. 203, disseruimus; cf. quæ illie attulimus, necnon מקתה in tit. 2 Bibliothecæ Maximæ Parisiensis v. 1 (H. Derenbourg, *Les monuments*, p. 11-12, ubi de מקתה interpres erravit). Ed. Glaser, *Die Abessinier*, p. 44, 46 et 105 «Vertrauensmänner» et «treue Diener» vertit, nos singulare «dux exercitus» bis vertimus; hic autem et in ceteris locis ubi plurale usurpatur «fidi adjutores» antepouendum esse nunc persuasum habemus.

Versus 11. A ווואר tertia propositio incipit. הגל | הברן legendum, collatis versibus 1 et 3, atque tituli 82 versibus 8 et 9. Animadvertite etiam versum unumquemque litteris 34 minime, 37 maxime constare. Omissam loci «operti et exstructi» mentionem רנן | רנן | וחצן | גדרם, e v. 3 sumptam, cogitatione supplemus.

Versus 12. Nova series nominum propriorum initium facit a שרהאל; cf. v. 8. — הרמם, proprium hominis nomen, quod in titulis Glaserianis Katabānensibus etiam occurrere Fr. Hommel, a Glaseo edoctus, asseverat. Cf. propria hominum nomina הרם et יהרמאל in tituli Minæorum Halevyani 504 v. 1. — רבשמסם cum *mimatio* quæ eodem nomine (v. 7) abesse nobis videtur. — מלהך fortasse scriptum pro מלהם, proprio hominis nomine in Hal. 605, sequentibus *wāwo* copulativo et nomine proprio oblitterato.

Versus 13. Quum principio spatium vacuum manserit, בן proprium patris nomen antecedens inserimus. — עמכרב; cf. tit. 8 v. 1; 20 v. 1; 73 v. 10; 99 v. 7; 108 v. 1; 269 v. 1. — יאול, cf. tit. 241 v. 4; Os. 35 = B. M. 33 v. 5; Glaser 424 v. 4, 7, 16 (Glaser, *Die Abessinier*, p. 117). — רנו, quum duo characteres initio versus 14 ante lineam separationis desiderari videantur, in רבן | אד complem, collatis propriis hominum et feminarum nominibus זארם in O. M., olim 15, nunc 62, v. 2 (Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 63) in אבואר in tit. 69 v. 7; קילואר in Musei Luparensis tit. 8 v. 1 (J. et H. Derenbourg, *Les monuments sabéens. . . . du Louvre*, p. 9); אלואר in *Kunsthistorisches Hofmuseum*, 24, v. 1 (D. H. Müller, *Südarabische Alterthümer*, p. 45).

Versus 14. ישבם, nomen arcis in titulo Hiṣn-Gurābensi (Glaser, *Die Abessinier*, p. 131); cf. quæ ad tit. 48 v. 2 adnotavimus, necnon tit. 125 v. 2; 137 v. 2. Hic sine dubio ישבם proprium hominis nomen, nusquam adhuc repertum. — צבחם; cf. صباح البشكري apud Al-Hamdānīum, *Djazīrat al-ʿArab*, p. 136.

Emendatis quæ emendanda esse coniecimus et additis addendis, titulum sic legimus et vertimus :

1 אסד | הטלו | וזברן | דמהרתן | עדי | נכל | שרתן | מר
 2 אשמס | נצרים | יהאמן | וצדק | בני | המדן | ה
 3 טלי | וזברן | גדרם | וחצן | רנין | ואלשרח | בן | עז
 4 בם | והופעתה | בן | מרן | וערגלם | אקרב | בן | יה
 5 רם | ווהבם | ב[ן] | ברדרם | וכלבם | כרדן | וישעאל
 6 בן | מיפעם | ורבבם | בן | עולם | ולחיעתה | פתכן |
 7 וזהרם | בן | דומן | ו[רב]שמס | בן | קיצן | ודוסם | ב
 8 ניך | ושרחאל | דרימת | וסערם | מאדנין | וכרבעת
 9 ת | ירחב | בן | רדן | ותבעא[ל] | בן | תבעם | ואוסלת
 10 בן | אעין | ואוסלת | בן | סמן | מקתת | נצרים | יה
 11 אמן | וצדק | בני | המדן | ווזאו | הטל |] | וזבר
 12 | | שרחאל | בן | הרמם | ורבשמס | בן | מלחם |] | ו...
 13 בן |] |] | וסערם | בן | עמכרב | ויאול | בן | רבו
 14 אד[| וישבם | בן | צבחם | מקתת | נצרים | יהאמן
 15 וצדק | בני | המדן

- 1 *Asadenses operuerunt et exstruxerunt Dhū-Mahratum intra Nakilum Sarāti. Vi-*
 2 *r Solis Naṣr Yuha'min et Šiddiḳ, ambo Hamdānenses, ope-*
 3 *ruerunt et exstruxerunt Djudadum et arcem Ranyjum, cum Īšaraḥo, filio Gaḏ-*
 4 *bi, et Hauf'athato, filio Marrāni, et 'Ardjalo Aḳrabo, filio Yaha-*
 5 *ri, et Wahbo, filio Birdādi, et Kalbo Kadidensi, et Yašū'ilo,*
 6 *filio Maifā'i, et Rabibo, filio 'Azli, et Leḫi'athato Fathkensi,*
 7 *et Zulwo, filio Daumāni, et [Rab]šamso, filio Ḳaiḏi, et Dauso Ba-*
 8 *nā'ensi, et Šaraḥ'ilo Raimatensi, et Sa'do Ma'dhanensi, et Karib'atha-*
 9 *to Yarḥab Dadanensi, et Tubba'ī[lo], filio Tubba'ī, et Auslāto*
 10 *A'yauensi, et Auslāto, filio Sammāni, fidiſ adjutoribus Našri Yuha-*
 11 *'miu et Šiddiḳi, amborum Hamdānensium. Et perrexerunt operire [et construe-*
 12 *re Šaraḥ'il, filius Ḥarimi, et Rabsams, filius Malakhi], et.,*
 13 *filius]i, et Sa'd, filius 'Amkaribi, et Ya'zil, filius Rabzu-*
 14 *'di], et Yašbum, filius Šabāhi, fidiſ adjutores Našri Yuha'min*
 15 *et Šiddiḳi, amborum Hamdānensium.*

Saxum rude et informe, super quod meridiem versus duo vocabula inscripta deam Solem in hoc tumulo cultam commemorant. Legitur enim :

ⲕⲁⲛⲓ | ⲛⲓⲛⲓ
מקף | שמש
Lapis votivus Solis

Occasione tituli 100, de vocabulo מקף supra, p. 163, disseruimus.

Glaser, 267.

In summo monte Thanaino Ed. Glaser sepulcrum sancti Wafî Khâlid dicti adiit, ubi Hâsîdenses sacrificia (عقائِر) nunc etiam faciunt. In limine monumenti, cujus porta in occidentem vergit, lapis inscriptus jacebat, multa damna passus, non solum mancus, sed etiam ita oblitteratus ut plurimi characteres non jam discerni possent. Fragmentum deinde alterum Glasero invenire contigit quod cum priore tam apte cohærebat, ut unum altero partim completeretur. Utrumque, A et B designatum, hic simul exhibentes, de vocabulis et propositionibus singulis agemus, integram translationem desperantes :

B	A	
𐤀𐤆𐤆 𐤏𐤍 		1
𐤍 𐤁𐤄𐤀𐤍 		2
𐤐 𐤑𐤄𐤐𐤐 		3
𐤍 . . . 𐤆𐤍 𐤀		4
𐤀𐤀𐤀 . . . 𐤆𐤑𐤁𐤁 𐤆𐤍 𐤍𐤁		5
𐤍𐤄 𐤆𐤍 𐤀𐤑𐤐𐤀𐤀𐤍 𐤍𐤀𐤍 . .		6
𐤒𐤀 𐤐𐤄𐤀𐤍𐤄𐤆𐤆 𐤆𐤀𐤍𐤀𐤀 . .		7
𐤐 𐤀𐤐𐤐𐤐𐤐 𐤍𐤍𐤍 𐤆 . .		8
𐤆𐤁𐤍𐤄 𐤀𐤆 𐤄𐤀𐤀𐤐 𐤀𐤁𐤁 . .		9
𐤆𐤐𐤄𐤑 𐤆𐤍 𐤍𐤍𐤍𐤀 𐤐𐤁		10
𐤐𐤄𐤐𐤐𐤐 𐤆𐤁𐤍𐤄 𐤆𐤍 𐤍 . . . 𐤀𐤁		11
𐤐𐤆𐤀𐤆𐤀𐤆𐤀𐤆 𐤆𐤁𐤍𐤄 𐤄 𐤆𐤐𐤍𐤀𐤑𐤐𐤍		12
𐤄 𐤁𐤀𐤀𐤐 𐤒𐤒𐤀 𐤏𐤐𐤒𐤀 𐤆 𐤄𐤁𐤀 𐤆𐤀𐤁𐤍		13
𐤐 𐤐𐤐𐤐 . 𐤐 𐤐𐤒𐤀𐤀 𐤆𐤐𐤁𐤀 𐤍𐤀𐤄 𐤏		14
𐤍𐤀𐤍𐤍𐤐𐤐 𐤍𐤁𐤍𐤄𐤐𐤐 𐤐 . 𐤐 . 𐤍 𐤄𐤀𐤀 . 𐤍𐤑𐤁𐤁		15
𐤍𐤀𐤍𐤄𐤄𐤁𐤁, 𐤐 𐤍𐤁 𐤄𐤁 . 𐤍 𐤀𐤁 . 𐤄𐤐 𐤍		16
𐤑𐤍𐤄𐤐 𐤑𐤁𐤆 𐤆𐤁𐤀 . 𐤁𐤀𐤆𐤀𐤍𐤄𐤁𐤁 𐤀 𐤍𐤀𐤐𐤑𐤁		17
𐤀𐤍 𐤆 . . 𐤄 𐤀𐤆 𐤁𐤀𐤆𐤆		18
𐤆𐤆 . . 𐤀𐤆𐤀𐤐 𐤆𐤐𐤁𐤄 𐤆		19
𐤑 𐤀𐤒𐤍𐤀𐤐 𐤀𐤍𐤁 . 𐤄𐤀 𐤒		20
𐤍𐤄𐤑𐤐𐤐 𐤁𐤀𐤆𐤆 𐤐𐤍𐤄𐤐		21
𐤍 𐤒𐤄𐤀𐤀𐤐 𐤐𐤄𐤀𐤀𐤐		22
𐤀𐤆𐤆 𐤐𐤍𐤐𐤁𐤍𐤐 𐤒𐤐 𐤍𐤁𐤁𐤄 𐤐𐤍𐤄		23
𐤆𐤑𐤆𐤆 𐤒𐤐𐤍 𐤁 𐤐𐤍𐤄𐤀 . 𐤁𐤐 𐤐𐤍		24

Quæ hebraicis litteris :

B	A	
..... ב. א. תנת [?]		1
..... בתחר ב		2
..... פקה ו		3
..... ת. בן 		4
..... דם בן שרין. רתא		5
..... מסם מקתוית בן המ		6
..... תסבאן ותהבתהו כל		7
..... גן עלמם ובמוהות ו		8
..... רשת קלכה דת המדן		9
..... רף סלמם בן יהען		10
..... דת ... סבן המדן ובמו הו		11
..... בפיסמען ח שמדן שמדתנכנע		12
..... מראן תרה ו ק כנוב. שלל וסארה		13
..... וב. הותב חרפן תאולו ו. דוו עו		14
..... מריט. סנה ב. פ. וחמדם והובלתם		15
..... מס ובעד. רת ב. רין ח רם ו. רהמתם		16
..... ריפתם ו. וקדמנתר. ארן דרי וחמי		17
..... ו עתתר דת הו. גן בת		18
..... ו חרפן ולדת .. נן ו		19
..... ל תה. רבת ואמלא י		20
..... עדהמו עתתר ופיהמ		21
..... ואתהו קלכהל ב		22
..... המו השדם וול תברוובע עתת		23
..... מו וש. אהמו ו ר בעל תנין		24

Versus 1. תנין | [על] | ב[על] | [על] | תנת[?] | [על] | תנין | (montis) Than[aini] a versu 24 mutuati, huic deo præsidi dedicationem fieri comperimus.

Versus 2. בתחרב «in bello», deficiente contextu;

cf. חרכמו = in tit. Massiliensis 1 v. 20 (H. Derenbourg, *Les monuments sabéens... de Marseille*, p. 7) ut legimus, in v. 20; תחרבתן «oppugnatio» in tituli 290 v. 6; חרבן in tituli Halevyani 598 v. 4; מחרבן

«propugnaculum» in tit. 106 v. 3. Nescimus an segregandum sit החרכה in titulo O. M. 76 nobis suspecto, ubi hoc vocabulo munus, fortasse prædaticium (حرمة), designatur. Dedicatio fit ob victorias Hamdânensium et Himyaritarum, Sabæos ope 'Athtari Thanainensis cædentium.

Versus 3. פקחי; cf. הקוח in tit. 40 v. 2; קח vel קה in Glaser 285, v. 4 (H. Derenbourg, *Yemen Inscriptions*, p. 8); הקחו in tit. Massiliensis v. 2 (H. Derenbourg, *Les monuments sabéens. . . . de Marseille*, p. 13); מקח in tit. 28 v. 2; forsitan obscurum פקחי in titulo Minæorum Hal. 252, v. 11. Duale est perfecti, sicut החלי in tit. 287 v. 3. Vertimus: «(Quoad et), ambo area subdiali muniverunt». J. H. Mordtmann radicem פקח potius agnoscere sibi videtur, cujus hæc exempla, explanationem adhuc desiderantia, nobis proponit: Hal. 154, v. 16; 661, v. 1; O. M., olim 23, nunc 3 a; O. M. 65, v. 2, collato Hal. 603, v. 2; Glaser 554, v. 29 (Glaser, *Zwei Inschriften*, p. 8 et 15).

Versus 4. Nomen proprium in עה]ת desinens præsentimus.

Versus 5. סע]דם proponimus, collatis tit. 287 v. 8 et 13. — Sequitur שריה Širyah, sicut in titulo Ma'ini Hal. 207. — Series nominum propriorum nomine inaudito ר]הא[לב]ר continuatur.

Versus 6. Post nomen proprium in ש]מסם desinens, מקהוי «fidi adjuutores», collectivam formam eodem sensu ac plurale מקתה (tit. 287 v. 10 et 14) adhibitam, ni fallimur, exhibet; cf. singulare מקהוי in tit. 140 v. 1; 226 v. 2, necnon arabice الشيعة «Ši'itæ», المعتزلة «Mu'tazilitæ», الرجال والبياتة «pedites et equites», etc. Analogam vide apud Hartmannum, *Jamânjât*, in *Zeitschrift für Assyriologie*, X (1895), p. 316-317. — Comple בן]המ]רן «Hamdânensium», בן usurpato pro בני, sicut in tit. 5 v. 1; 8 v. 1; 87 v. 11; 88 v. 2; etc., המרן in v. 9 et 11 occurrente.

Versus 7. מסכבאן scriptum videtur pro מסכבאן «expeditio»; cf. tit. 2 v. 10, antecedente fortasse ב]דן. — Lege dein והובתהו «et ejus emolumenta»; cf. והובתהו Hal. 344, v. 17; 361, v. 1; האב «referre, offerre» in tit. 81 v. 9; 84 v. 8; 140 v. 7 et 8; etc.

Versus 8. עלמם; cf. tit. 11^m Academiae, nunc in Museo Luparensi, v. 4; tit. 19 v. 7; 87 v. 6; O. M., olim 9, nunc 29, v. 14 (Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 42). — מוהות in מוהבת fortasse mutandum, collatis tit. 37 v. 6 et 7.

Versus 9. בר]שת «concessu»; cf. Hal. 557, v. 1; fortasse 572, v. 3 (ubi רשת); et chaldaice talmudiceque

רשת. — קלכה]ל (itidem in v. 22), proprium feminae nomen, in quo קל decurtatum e קול, sicut in tit. 70 v. 2, vel קיל, parte priore proprii feminae nominis קילואר (J. et H. Derenbourg, *Les monuments sabéens et himyarites du Louvre*, p. 9; tit. 8 v. 1). Quod attinet ad כהל, cf. כהלהם «robur» in tituli Glaseriani 826 v. 3 (Mordtmann, *Himjarische Inschriften*, p. 12). — דת]המרן «oriunda ex Hamdâno» (cf. v. 22); analogam vide in Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 66.

Versus 10. Comple בה]רף «anno», sequente eponymii nomine, collatis tit. 73 v. 9; 80 v. 12; 81 v. 4; 99 v. 7; etc. Eponymus בן]יהען|בן|שלמם inauditus. Nomen proprium שלמם dispice in tituli Massiliensis vii b v. 2 (H. Derenbourg, *Les monuments sabéens. . . . de Marseille*, p. 14); יהען, hic cognomen, nomen in tit. 37 v. 1 et 4; Os. 33 = B. M. 34 v. 1 (supra, p. 10); etc.

Versus 11. Si lectioni confidendum, ונמו = ונא vel ומא, fortasse etiam in v. 8; cf. כמו = מא in Os. 29 = B. M. 6, v. 4; בנמו = מנא in titulorum Langeriani 14 v. 2 (D. H. Müller, *Langer's Reiseberichte*, p. 74, 76, 78 et 79) et 'Obnensis v. 5 (Adolph von Wrede's *Reise in Hadhranaut*, p. 334); אהנמו = אהנא in titulorum Massiliensium 1 v. 28; 11 v. 8 et 12 (H. Derenbourg, *Les monuments sabéens. . . . de Marseille*, p. 7, 9 et 10); etc.

Versus 12. יסמען itidem in tituli Halevyensis 62 v. 6. — Animadvertite obscura שמרן et שמרהו ex eadem radice, nisi prius pro המרן (v. 6, 9, 11) scriptum sit.

Versus 13. מרא «princeps» hic primum cum nūno determinationis reperitur; cf. מלכן in Os. 36 = B. M. 37, v. 1; in Glaser 618, v. 80 et 83 (Glaser, *Zwei Inschriften*, p. 35 et 48); in tit. Massiliensis 1 v. 29. — Legimus deinde dubitanter: שרה]אל, de quo proprio nomine vide tit. 152 v. 1; 185 v. 1; 242 v. 1; 286 v. 8 et 12; de quo principum nomine tit. 290 v. 1; Mordtmannum et Muellerum, *Sabäische Denkmäler*, p. 60. — Sequitur fortasse הלל]אלוהב|ב]ן|אלוהב; cf. tit. 259 v. 1; *Kunsthistorisches Hofmuseum*, 9, v. 1, apud D. H. Müller, *Südarabische Alterthümer*, p. 26. Quoad cognomen הלל, respice ad tit. 80 v. 13. — סאר]סאן (itidem in Hal. 385, v. 5) = سائر «reliqui» = سور «murus» cum ב]רן conjunctum, ut suadet Mordtmann, in dubio reliquimus. Cf. apud Minæos ימהן|סאר «reliqui dies» in tituli Glaseriani 289 v. 1, apud D. H. Müller, *Kritische Beiträge*, in *Wiener Zeitschr. f. d. Kunde des Morgenl.*, II, p. 284.

Versus 14. Non obstante nimio inter ב et lineam separationis intervallo, legimus et vertimus: |הות]הרפן; et in hoc anno impetum fece-

runt et prof[gres]si sunt usque [ad urbem]. הרת | הרפן. idem valet ac הרפן | בר[ן] in v. 19. הרת idem adhibi- tum in tit. 95 v. 1; Glaser 825 v. 19; 826 v. 1 (Mordt- mann, *Himjarische Inschriften*, p. 10 et 11); רוו[ע] com- plemus, collatis titulorum Langeriani 16 v. 5 (D. H. Müller, *Langer's Reiseberichte*, p. 83 et 88) et Massiliensis 1 v. 23 (H. Derenbourg, *Les inscriptions sabéennes. . . . de Marseille*, p. 7).

Versus 15. מריב in | מריב emendato, caput regni Sabæ, sicut in tit. 37 v. 7, agnoscimus. — Sequitur nomen castelli | סלח[ן] = | وسليح; cf. מריב | והגרן | מריב in Fresnel, 54; necnon Os. 31 = B. M. 32, v. 3; tit. 2 Bi- bliothecæ Maximæ Parisiensis v. 10 (H. Derenbourg, *Les monuments*, p. 12); D. H. Müller, *Die Burgen*, II, p. 7 et 18. — Legimus post hæc : והוכלם | והמדם | ב[ן]פ[ים] « in [sa]lu[te], et laude, et commendatione ». בופים; cf. tit. Glaserianorum 825 v. 20 et 22; 826 v. 2 et 3 (Mordt- mann, *Himjarische Inschriften*, p. 5 et 11). המדם = مدم hic primum extra conjunctionem compositam בדת המדם occurrit. והוכלם in והוכלם mutato, colligimus מן כלם in tit. 80 v. 9 et 10; ומוכלן in tit. 81 v. 6; סתוכלהו in O. M., olim 6, nunc 23, v. 7 (Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 27-29).

Versus 16. Comple[ti]mus; cf. in eodem contextu ti- tuli Academiæ 14^{mi} v. 16 (J. et H. Derenbourg, *Études*, I, p. 76), titulique Glaseriani 825 v. 23 (Mordtmann, *Himjarische Inschriften*, p. 6); tituli Massiliensis 1 v. 26 et 28. Nec infitiamur מל[ם] fortasse a v. 8 esse mutuan- dum. — בער = بعر « post »; cf. tit. 80 v. 4 et alia exempla apud Mordtmannum, *ibid.*, p. 61. — Legimus deinde מ[ר]ם | מ[ר]ם | ב[א]ר[ץ] | רת[ם] כלם « post expedi[tionem in [re]gione Hi[mya]ro ». De רתכל, octava verbi רכל forma, vide præsertim Glaser, *Die Abessinier*, p. 74-76. — Quum meliora elicere non valeamus, « et Raḥabati » (Glaser, *ibid.*, p. 117, 118, 122) dein legimus.

Versus 17. Vocabulo וב[ר]צפהם, quum şâde (م) a yôdo (ف) parum differat, series nominum priorum geographicorum continuari videtur; cf. רצפם, templum 'Athtari in titulis Minæorum Hal. 239 et 257 (D. H. Müller in *Zeitschr. der deutsch. morg. Gesellschaft*, XXX, p. 697), necnon in tituli Glaseriani 301 v. 3 (H. Deren-

bourg, *The Glaser Collection*, p. 19); רצף « pavementum » vel simile aliquid in Hal. 196, v. 5; 240, v. 10; 243, v. 14; رصافة in Yâkût, *Mu'djam*, II, p. 782-788. — Sequitur ובקדמן, quum Kadumân in titulis non semel commemoretur; vide quæ ad tit. 19 v. 3 (supra, p. 30) adnotavimus. — Non cunctamur quin, ad exemplum ti- tuli 19, mutatis mutandis, compleamus דה[ר]ן | דה[ר]ן « [quod est ur]bis Dhû Raidâni ». — Ni fallimur, a והמ[ר]ם « Et quoad Himya[ritas], conjunctione פ verbum ante- cedente (v. 3 et tit. 2 v. 7), nova propositio incipit.

Versus 18. De vocabulis, non de sensu incerti, ver- sum hujusmodi fuisse opinamur : | ערי | תנין | | פהקניו | ערי | תנין | | ב[ד]ת | הק[ר]ת | דת | עתה | « consecraverunt Thanaini » 'Athtaro hanc conse[cratio]nem, qu[ia] a. « Et hanc in tit. 30 v. 5 sic occurrere videtur; quod tit. Glaseriani 830 = 1076 v. 16 (D. H. Müller, *Kunsthist. Hofmuseum*, p. 2, 3, 10) comprobatur.

Versus 19. ב[ד]ן | הרפן; cf. v. 14. — ו[יה]ע[ן] | at- que ut [auxi]lietur », 'Athtaro subjectiva parte initium versus 20 faciente.

Versus 20 et 21. Complemus : | עבדהו | שרהאל | עתה | עבדהו | שרהאל | | ו[א]מלא | י[ס]תמלא | בעמהו | ול | כע[ה]מו | ב[כ]ל | ההרבת[ן] | | ופימה[ן] « Athtar servo suo Şarah'ilo in omni]bus bellis et in votis quæ ut expleantur petet ab eo. Atque utinam con]cedat iis 'Athtar salutem ipso[rum] ». ההרבת[ן], plurale = التكرية, de cujus singulari occasione v. 2 egimus.

Versus 22. Adde postea : | מראן | שרהאל : et salu- tem principis Şarah'ili », collato v. 13. — אנתהו de- curtatum ex אנתהו « et uxoris ejus »; cf. tit. 232 v. 2. — דת | המון | קלכהל, proprium uxoris nomen, sequente המון, collato v. 9.

Versus 23 et 24. Ante suffixum המו exstabat : ופי | ופי « et salutem tribus] ipsorum I[âsidi] », hoc est ipsorum Hamdânensium; vide tit. 190; necnon tituli Massi- liensis II v. 14 (H. Derenbourg, *Les monuments sabéens. . . de Marseille*, p. 9). — Nihil dubii habent quæ sequuntur, iis similia quæ in tit. 2 v. 17 et 18 : | עתה | ר | | ו[ש]נ[א]מו | כל | צר | המון | כע[ה]מו | בע[ה]ת | ר | בעל | תנין | et deprimat 'Athta[r] omnes adversarios ip[sorum] et hos[tes] ipsorum. [Nomine 'Athta]ri, domini Thanaini.

Prætermisiss versibus 1-13, quorum sensus non liquet, versus 14-24 sic restituere et vertere tentamus :

14 וב | הות | הרפן | האולו | ו[ע]רוו | ע[ר]י | הגרן
15 מריב | סלח[ן] | ב[ן]פ[ים] | והמדם | והוכלתם | וענ
16 כם | בער | רת[ם] כלם | ב[א]ר[ץ] | ה[מ]רם | וב[ר]הבתם

17 וב[רצפתם] | וב[קדמון] | [ד'ה]גרון | דר[י]ך[ן] | [והמי]רם
 18 פהקניו | ערי | תנין[ן] | עתהר | ד'ה | הק[נית]ן | ב[ד']ת
 19 | [יהע]נן | [בד']ן | הרפן | ולדת | [יהע]נן |
 20 עתהר | עברהו | שרהאל | בנ[ל] | תחרבת[ן] | [ו]אמלא | י[סת]
 21 מלאן | בעמהו | ול | ס[ערהמו] | עתהר | ופיהכ[ן] | וו
 22 פי | מראן | שרהאל | [ו]אאתהו | קלכהל | ד[ת] | המרן
 23 וופי | שעב[המו] | השרם | ול | תבר | [ו]ויע | עתהר[ן]
 24 בל | זרה[מו] | וש[נהמו] | בעת[ת]ר | בעל | תנין

14 *Et in hoc anno impetum fecerunt et pro[gres]si sunt us[que ad urbem]*
 15 *Maryabun [et] Salh[uum] in [sa]lu[te], et laude et commendatione, et præ-*
 16 *da, post expedi[tionem] in [re]gione Hi[mya]ro et Rahabati*
 17 *et Raşafati et Kaduudu[i], quod est ur]bis Dhù Rai[dáni.] Et, quoad Hi[mya]ritas,*
 18 *consecraverunt Thanaim] Athtaro hanc conse[cratio]nem, qu[i]a*
 19 *.....in hoc anno, atque ut [auxi]lietur*
 20 *‘Athtar seruo suo Šarah’ilo in omni]bus bell[is] et in votis que petet*
 21 *ab eo ut expleantur. Atque utinam con]cedat iis ‘Athtar salutem ipso[rum], et sa-*
 22 *lutem principis Šarah’ili,] et uxoris ejus Kaulkahali Hamdânensis,*
 23 *et salutem tribus] ipsorum Hâsidi! Atque utinam frangat[,] et deprimat ‘Athta[r*
 24 *omnes adversarios ip]sorum et hos[tes] ipsorum! Nomine ‘Athtari, domini Thanaimi.*

290

Glaser, 862; Berlin, 2676.

(TAB. XXVII.)

Lapis, 0^m,48 altus, 0^m,55 quam maxime latus, Riyâmi jacebat, unde cura Glaseri Berolinum pervenit, in Regiis Museis servandus. Fracto sursum lapide, in duobus primis versibus plurima desiderantur. Finem versuum omnium non jam possidemus, initio a dextera intacto. Nec omnia intelligimus, quæ lectione clare assequimur. Animadvertite litteras in versuum consecutione gradatim decrescentes. Tabula nostra vicesima septima titulum e monumento ipso luce solis expressum exhibet.

De titulo egerunt J. H. MORDTMANN, *Himjarische Inschriften und Alterthümer* (Berlin, 1893), p. 24-25. — M. HARTMANN, *Jamanijat*, in *Zeitschrift für Assyriologie*, X (1895), p. 299-301.

Hæc legimus :

...) 1
 𐤏𐤌𐤓𐤕𐤔 2
 ... | . . 8𐤁𐤓𐤕 | 𐤓𐤓 | 𐤏𐤓𐤕𐤓𐤓 | 𐤓𐤓𐤕 | 𐤕𐤓𐤓 | 𐤓

4 | 5 | 6 | 7 | 8
 4 | 5 | 6 | 7 | 8
 4 | 5 | 6 | 7 | 8
 4 | 5 | 6 | 7 | 8
 4 | 5 | 6 | 7 | 8

Quæ hebraicis litteris :

1 . . שר
 2 עתתר | ותאלב
 3 מו | דודן | דחקל | דלדכרב | עם | ארצת . . .
 4 רן | לידבחן | עתתר | בלתן | כל | שאמם | עמן | אנ
 5 נהמו | חצם | כל | עצמם | דיאתין | למכראם | וכון
 6 הר | אבעתתר | בתנין | בתחרבן | להות | חרמתן | וכון
 7 בחרף | אנמרם | בן | אלכרב | בן | יהשחם | וחגן | וקה | עתתר
 8 מרן | ושעבהמו | דהגרן | נעטם

Versus 1. Si lectioni in tit. 289 v. 13 faves, lege iterum : שר[האל | בן | אלוהב :

Versus 2. Lectionem dubiam ותאלב suadentes, suspicamur consecrationem fieri 'Athtaro simul ac Ta'labo Riyâmo. Vide deum utrumque sic conjunctum in tit. 153 v. 3; 224 v. 4; 276 v. 4; 293 v. 4; fortasse 281 v. 3 et 4.

Versus 3. Offeritur «prædium ipsorum», completo מו[משמה]מו; cf. tit. Glaseriani 877, apud nos 291, v. 6. — Quoad דודן = ددان, respice ad urbem hujus nominis in Arabia apud Yâkûtum, *Mu'djam*, IV, p. 910. — Lēgendumne sit דחקל vel נחקל ambigitur. De נחקל in tituli Halevyani 51 v. 15, vide Fr. Hommel, *Aufsätze*, p. 39, adn. 1; ejusdem *Süd-Ar. Chrest.*, p. 21. M. Hartmann, *loc. cit.*, דחקל potius legendum esse præsensit. דחקל «ager», quod in tit. 37 v. 3 occurrit, statu constructo cum דלכרב hic conjunctum videtur. — De דל, idem sonante ac brevius ד, D. H. Müller in *Wiener Zeitschrift f. d. Kunde des Morgenlandes*, II, p. 284, optime disseruit. — דכרב, inauditum agri nomen; cf. locum دوكرب nuncupatum in Al-Bakrî, *Mu'djam*, p. 472; Yâkût, *Mu'djam*, IV, p. 270. — עם «cum», præpositio apud Minæos usitata, apud Sabæos *nâno*, sicut עמן in v. 4, terminari solet. — Non solum prædium Waddânense agri Dhû Karibi consecratur, sed etiam jugum montis Thanaini, quum ארצת[נין] non inconsulte legamus,

linea separationis omissa, quemadmodum in ארצהון (O. M., olim 12, nunc 28, v. 7; Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 50), nomen montis Thanaini a v. 6 mutuantes.

Versus 4. ותנד[רן] «et votum suscepit» restituimus, titulorum Halevyanorum 681 v. 2 et 682 v. 2 memores, utriusque æris, Londini penes Regiam Asiaticam Societatem nunc servati, nuper iterum editi et in linguam germanicam versi ab Hommelo in suo autogrammate Parisiensi et a Muellero, *Kunsthistorisches Hofmuseum*, p. 20-21 (cf. Halévy in *Revue sémitique*, VII, p. 267). *Nâno* finali, ut illic, hic etiam verbum ordine ultimum indicatur. — לידבחן, itidem in tit. 62 Musei Britannici v. 8 (D. H. Müller in *Zeitschr. der deutsch. morg. Gesellschaft*, XXX, p. 674) «se immolaturum esse», cum duplici accusativo. — Hartmann, collato עתתר[שרקן] «Athtaro Orientali», alterum «עתתר | בלתן Athtarum Occidentalem» epitheto בלתן = البالت designari conjectavit. Quod non probamus. Substantivum בלתן in tit. 291 v. 2 et 4, verbum cum suffixo בלהמו in tit. Massiliensis II v. 9 occurrit, cujus occasione, auctoribus Arabum lexicographis, himyaritice مَهْرٌ مِبَلَّت idem significare ac مَهْرٌ مَضْمُونٌ diximus; cf. H. Derenbourg, *Les monuments sabéens. . . . de Marseille*, p. 10. Nunc, Prætorium secuti (*Zeitschr. der deutsch. morg. Gesellsch.*, XLVIII, p. 650-651), collatis æthiopicis በተገጥመት *bamata*

«muneribus ornavit» et בלתן *benat* «munus», בלתהמו «eos muneribus donavit» et בלתן = בלתהו «donum suum» vertimus. Analogia commendat D. H. Müller, *Kunsthistor. Hofmuseum*, p. 5 et 8-9.— כל|שאמם «quamque victimam»; cf. verbum שאם «instituere» (tit. 37 v. 4; 291 v. 3 et 6), א שם «ponere» non absimile, in tit. Glaseriani 1064 = Fresnel 40 v. 4 (D. H. Müller, *ibid.*, p. 39). Quum de sacrificiis agatur, hebraicum קרבן colligas licet. — עמן «cum»; cf. עם in v. 3; עמן|עמן in tit. 37 v. 4 et 5. Mordtmann וכן|עמן legit, collato עמן|עמן in Prideaux 14 v. 4 (*Himjarische Inschriften, Nachtrag*, p. 77). — Quod vocabulum a אן, vel אס, initium ducat non dispicimus; cf. fortasse אנסן et אנסם in tit. 291 v. 8 et 9.

Versus 5. In vocabulo הצם, *mim* non a radice sejungendum, quum הצמה in O. M., olim 31, nunc 54, v. 8 (Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 87 et 91), occurrat. הצם, in tit. 292 v. 4 bis repetitum (*ibid.*, p. 70), verbum vicissim et substantivum, «frangere partem rei» fortasse significat, collato apud Arabum lexicographos انحصم العود انكسر. Hic, tit. 81 v. 6 memores, ב|נהמו supplementes, vertimus «ut avertat a]b ipsis fracturam». — Post הצם in statu constructo, Hartmanno confidimus vertenti: «uniuscujusque tutelam quaerentis (عاصم) qui veniet ut sanetur». cf. tit. 282 v. 6. — Desinentia restitue, si lubet: כן|וכן «et fuit [votum susceptum, quum] et respice ad nostram versus 4 interpretationem.

Versus 6. הר superest e forma a radice שהר = شهر tracta, de qua respice ad tit. 46 v. 6; 83 v. 3 et 4.

שהר = شهر vel شهر «divulgavit, patefecit», cujus subjecta pars est אבעההר, proprium hominis nomen inauditum, in forma decurtata בעההר usitatum, cujus vide exempla occasione tit. 282 v. 6 et 7 enumerata. — Mirare montem Thanainum hic perspicue (cf. v. 3) citatum. — בתחרבן, praepositione ב' antecedente, «oppugnationem» hic, ni fallimur, significare ad tit. 289 v. 2 adnotavimus. In litteris privatis, Fr. Hommel quaerit vocabulumne בתחרבן artatum sit pro בית|חרבן. Ab hujus interpretationis fautore arabicum دار الحرب aequiparari expedit. — חרמתן «sacrarium» = الحرم, sicut in tit. 282 v. 3; 292 v. 2. Sub fine, Hartmanno assentimur complenti: «et fuit hæc consecratio», nisi victimarum immolatarum (לחכן Hal. 148 v. 8; 548 v. 1) peculiariter mentio fiat.

Versus 7. Eponymus, cujus anno consecratio facta est, nondum in titulis apparuit, hoc est Anmar, filius İlkaribi, filii Yuhashami. אנטמר; cf. tit. 78 v. 1, 7 et 8; 82 v. 1, 6, 7, 9, 11 et 12; אלכרב; cf. tit. 16 v. 1; 20 v. 1; יהשחם; cf. Glaser 859 v. 8 (Mordtmann, *Himjarische Inschriften*, p. 21-22) et 1359/1360, l. 16 (Glaser, *Die Abessinier*, p. 68). — Mordtmanno auctore, complemus: «et quia exaudivit [המרן|המרן] ארמהו|בני|המרן [servos suos, nepotes Ha]mdāni».

Versus 8. ושעכהמו|להגרן נעטם «et tribum ipsorum, incolas urbis Nā'atī». Similia vide in tit. 292 v. 1, analogia in tit. 224 v. 3; 291 v. 2. Quod ad urbem Nā'atūm vel Nā'itūm attinet, monti Thanaino subjectam, de ea in proemio articuli decimi tertii jamjam breviter loquimur.

Titulum ergo sic fere vertendum esse persuasum habemus :

- 1 Šara[h'il, filius İlvahbi, consecravit
- 2 Athtaro et Ta'labo [Riyāno , praedium ipso-
- 3 rum Dhū Waddānum, partem agri Dhū Karibi, cum jugo Tha[naini (?), et , et suscepit
- 4 votum se immolaturum esse Athtaro munus suum unamquamque victimam, cum . . . , ut avertat a-
- 5 b ipsis fracturam (?) uniuscujusque tutelam quaerentis ut sanetur. Et fuit [votum susceptum, quum
- 6 pa]tefecit Abū'athtar Thanaini oppugnationem hujus sacrarii. Et fuit [hæc consecratio
- 7 anno Anmari, filii İlkaribi, filii Yuhashami, et quia exaudivit Athtar [servos suos, nepotes Ha-
- 8 mdāni, et tribum ipsorum, incolas urbis Nā'atī.

291

Glaser, 877; Berlin, 2688.

(TAB. XXVII.)

Lapis marmoreus, 0^m,38 altus, 0^m,42 quam maxime latus, superne, a dextera et infra ruptus, in Museis Regiis Berolinensibus servatur. Titulum huc attulimus, quum ejus reliqua, quamquam partim obscura sunt, quadam, ut recte animadvertit J. H. Mordtmann, cognatione cum titulis nostris 290 et 292 conjungantur. In tabula nostra vigesima septima titulum e monumento ipso solis luce expressum invenies.

De titulo egit J. H. MORDTMANN, *Himjarische Inschriften und Alterthümer in den Königl. Museen zu Berlin* (Berlin, 1893), p. 34-35.

Hæc leguntur :

օ | ΧοϞΓϞ | ԳԲԿ | ԴԲԿ | ..
 | ԿΧΓΠ | ՄԿԿ | ԿԲԴԿ | ԿΠօ | օ
 ԿՄԿՅԳ | օօԿ | ԿԲԴԿ | ԳԿΠ
 ΧΓΠ | ԿԿԿԿԿ | ԿԳԿԿ | ԿΠ
 օ | օԿօ | ԿΠ | ԿԿԿԿ | ԿԿ | ԿԿԿԿ
 ԿԿԿ | ԿԿԿԿ | ԿԿԿ | ԿԿԿ | Կ
 . ԿԿԿ | ԿԿԿԿ | ԿԿԿԿ | ԿԿԿԿ
 օ | ԿΠ | ԿԿԿԿ | ԿԿԿ | ԿԿԿԿ | ԿԿԿԿ
 օ | ԿԿԿԿ | ԿԿԿԿ | ԿԿԿԿ | ԿԿԿԿ
 Կ | ԿԿ | ԿԿԿ | . . . Կ | ԿԿԿ

Nonnulla tituli vocabula intelligimus, de contextu incerti, quum tranca versus unusquisque, cujus finem tantummodo possidemus, exhibeat. Continua ideo translatione abstinendum, commentario perspicua ab obscuris segregante.

Versus 1. Consecutionem trium nominum in statu constructo positorum Mordtmann vernaculo sermone «Auslage, Miethen und Abgaben der...» vertit, hoc est latine : «impensa, locationes et tributa, et [...i]. N....i». Meliora desperamus. Cum מגועת cf. גוע in tit. 292 v. 4.

Versus 2. «nepotes tribus incolentis urbem Ukâniŭm»; cf. tit. 290 v. 8; 292 v. 1. Quoad urbem Ukâniŭm, Raidæ (art. X) vicinam, in regione Hamdânensium Al-Khasabo, vide Al-Hamdâni Al-

Quæ hebraicis litteris :

1 .. | וצרף | ואכרי | ומנזעת | ו
 2 ע | שעבן | להגרן | אכנט | בלתן | ו
 3 בני | המדן | ומנעו | דישאמנ
 4 בן | וסתותקן | וסתזאדן | בלת
 5 המדן | פל | יחכן | בן | שרעהו | ו
 6 ם | ומשם | וכרף | ואבאר | ישאמ
 7 דברן | וסתתובן | פל | יגבאן | לבעלה.
 8 אנסן | דהוחכו | פל | יחכן | בן | שרע
 9 מנמו | אנסם | דיהוחכן | והראבן | ור
 10 אדם | פאר | ג | זאדם | פל | ו

Ikil (Müller und Mordtmann, *Sabäische Denkmäler*, p. 3 et 23); Glaser, *Geographie Arabiens*, p. 70-71. — בלתן (itidem in v. 4) «munus»; cf. quæ ad tit. 290 v. 4 adnotavimus.

Versus 3. Post commemoratos Hamdânenses, legitur : «et averterunt ii qui instituunt», hoc est «qui victimas immolant», collatis v. 6 et tit. 290 v. 4. Verbum מנע in Os. 31 = B. M. 32, v. 5, etiam occurrit.

Versus 4. Mordtmann, collato v. 9, בן[הרא] initio restituit. Quod = אָבָה «restauravit» sonare, supra, p. 58, coniecimus. — וסתותקן cf. הוּתַק Hal. 48, v. 4, et cetera hujus radicis exempla apud Mordtmannum occasione tituli nostri congesta. «Et stabiliverunt» (واستوثقوا) vertimus. — וסתזאדן (cf. זאדם bis in v. 10), ubi radix זאד radici זיד (ج) æquiparanda, ut e cognomine זאד

(tit. 1 v. 1; 24 v. 2; Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 64) et e nominibus propriis occasione tit. 287 v. 13, in quo רבן[אד] conjecimus, allatis patet. «Et auxit» suspicamur, sequente בלת[הו] vel בלת[ה] «munus» vel «munus suum».

Versus 5. Hamdänensibus iterum (cf. v. 3) citatis, conjunctionibus *fā* et *lām* vota in futurum introducuntur, sicut itidem in versibus 7, 8, 10. — פל | יחבן | בן | שרעהו, in v. 8 repetitum, non intelligimus. יחבן (vide nomen loci לאחבן in tit. 240 v. 8) obscurum, fortasse scriptum est pro גחבן; cf. arabice *تخبط* et *انتخب* «elegit, selegit». Auctore Gläsero (*Die Abessinier*, p. 48), שרע aquarum ductum designat. D. H. Müller (*Kunsthistorisches Hofmuseum*, p. 5) «Bewässerungsvorrichtung» germanico sermone vertit.

Versus 6. משם, singulare rarum pluralis frequentissimi משימת; cf. משמן in O. M., olim 15, nunc 62, v. 6 (Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 64), משמהו in tit. 11 Massiliensis v. 12 (H. Derenbourg, *Les monuments sabéens . . . de Marseille*, p. 9), necnon duale משמהן in tit. 74 v. 12. — In statuam constructorum serie, post agrum, cisternæ et putei (כרה | ואבאר) enumerentur. כרה hic plurale = *كرف* esse M. Hartmann in *Jamānijāt*, p. 301-302, agnovit, quod confirmat ארבעה | כרפם in tit. 230 v. 2. Plurale אבאר vide apud Minæos in Hal. 520, v. 17. — Sequitur נה ישאמ[נה] «quos instituet», id est quos offeret; cf. v. 3.

Versus 7. רברן non appellativum nomen est, ut volt Mordtmann. Complemus וכת[רברן], quæ radix in nomine loci Sabæorum Ad-Dābir (Halévy, *Rapport*, p. 45, 93, 224-225), in nominibus geographicis *الدبر* et *دبرة* apud Al-Hamdānium, *Djazirat al-Arab*, p. 125, 81 et 208, occurrit. Connectitur וכתהלוכן eodem modo quo וכתהוארן in v. 4. Verbi תוב forma quarta התב in titulis

non semel reperitur; cf. tit. 24 v. 4; 37 v. 8; 81 v. 8 et 9; etc. Vertimus hæsitantes «[quum. . . .], et bonum exitum et mercedem imploravit». — א פל novum votum incipit. — Præpositionem *lām* post יגבאן mirare, sicut in לאלמקה | הגבאה (Hal. 49, v. 10 et 11), quum vocabulo לבעלה] = *لربّه* «domino suo» deus itidem designari videatur. — Præpositionem *lām* post גבא in quarta, hoc est, perinde ac æthiopicum አገብአ *agbe'a*, «retulit, retribuit, tradidit»; cf. Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 16. Vertimus: «Atque utinam consecret domino suo», deficiente contextu.

Versus 8. אנסן collectivum = *الانس* vel *الانس* «homines». Inde plurale verbi ignoti הוחבו, dum contra in versu 9 אנסם = *انسان* «homo» cum imperfecto singulari ejusdem verbi יהוחבו conjungitur. Sitne והב pro «dare» duplici lapideæ errore scriptum in dubio relinquimus. — De fine versus, respice ad dicta de similibus in v. 5.

Versus 9. מנמו = *منا* addendum exemplis pronominis relativi מו = *ما*, quæ, occasione tit. 289 v. 11, proposuimus. Arabicum מן = *من* pro בן Sabæorum insolitum; cf. Hommel, *Süd-Arab. Chrest.*, p. 50. Hommel, in privatis litteris die 22° novembris 1899 scriptis, כ[מנמו] collato tituli Glaseriani 531 v. 3 (Glaser, *Die Abessinier*, p. 50 et 206 adn.), complendum esse censet et, babilonico-assyriaci *man-mā* «quivis unus» mentionem faciens, similiter vertit: «cujuslibet hominis instar, qui. . .» — הראבן; cf. v. 4.

Versus 10. זאד או גיר זאד = *زائد* | פאו | פו[יר] | זאד, probabile, si non certum, restituimus, vertentes: «redundans vel non redundans»; cf. סהוארן in v. 4; פאו; vide tit. 74 v. 14 et 15, necnon tit. 292 v. 5. — א פל novum votum incipit.

292

O. M., olim 19, nunc 20.

(TAB. XXVII.)

Lapis inscriptus, 0^m,25 altus, 0^m,34 latus, 0^m,07 profundus, in thesauris Musei Imperialis Ottomanensis Constantinopoli servatur. Quatuor primi versus, characteribus rudibus scripti, a sinistra integri, lapide sursum, a dextera et infrar upto. Tabula nostra vigesima septima titulum e monumento ipso luce solis expressum exhibet.

De titulo egerunt MORDTMANN ET MÜLLER, *Sabäische Denkmäler* (Wien, 1883), p. 70; — (MORDTMANN) *Musée Impérial Ottoman. Antiquités kinyarites . . . Catalogue sommaire* (Constantinople, 1895), p. 25; turcice (Constantinopoli, 1315 H. = 1897 Chr.), p. 15-16.

Hæc leguntur :

𐤒𐤆𐤁 | 𐤌𐤌𐤐𐤇 | 𐤇𐤔𐤒𐤕𐤇 | 𐤌𐤕𐤕𐤒𐤐𐤍𐤕
 𐤐 | 𐤕𐤌𐤕𐤕 | 𐤇𐤕𐤇𐤇 | 𐤇𐤔𐤒𐤕𐤐 | 𐤕𐤇𐤕𐤕
 𐤒𐤆𐤁 | 𐤌𐤌𐤐𐤇 | 𐤇𐤕𐤇𐤇 | 𐤌𐤕𐤕𐤕𐤐𐤍𐤕𐤐 | 𐤇
 𐤒 | 𐤌𐤕𐤕 | 𐤒𐤆 | 𐤇𐤕 | 𐤕𐤕𐤐 | 𐤌𐤕𐤕𐤕 |
 𐤕 | 𐤕𐤔𐤕𐤕 | 𐤐𐤕𐤕 | 𐤌𐤌
 | 𐤇𐤔𐤕𐤕

Quæ hebraice :

𐤌𐤕𐤕𐤕𐤐 | 𐤕𐤕𐤕 | 𐤕𐤕𐤕 | 𐤕𐤕𐤕
 𐤕𐤕𐤕 | 𐤕𐤕𐤕 | 𐤕𐤕𐤕 | 𐤕𐤕𐤕
 𐤕 | 𐤕𐤕𐤕𐤕 | 𐤕𐤕𐤕 | 𐤕𐤕𐤕 | 𐤕𐤕𐤕
 | 𐤕𐤕𐤕 | 𐤕𐤕𐤕 | 𐤕𐤕𐤕 | 𐤕𐤕𐤕
 | 𐤕𐤕𐤕 | 𐤕𐤕𐤕 | 𐤕𐤕𐤕 | 𐤕𐤕𐤕

Ut recte animadvertit Mordtmann, titulus ad cultum Athtari, domini Thanaini (tit. 289 v. 1 et 24), pertinet. Singula interpretamur, quum contextus nos fugiat.

Versus 1. 𐤌𐤕𐤕𐤕 | 𐤕𐤕𐤕 «tribus ipsorum, incolæ urbis Nâ'atî»; cf. v. 3 et tit. 290 v. 8. — 𐤕𐤕 | 𐤕𐤕 | 𐤕𐤕 vel 𐤕𐤕 | 𐤕𐤕 «propterea quod»; cf. tit. 79 v. 4; 82 v. 3.

Versus 2. Litteram yôd qua terminatur 𐤕𐤕 supervacaneam esse Mordtmann et Müller conjecerunt. Quod probamus, monte Thanaino in tit. 289 v. 1 et 24; 290 v. 6; 293 v. 1 citato. — 𐤕𐤕 = 𐤕𐤕, proprium urbis nomen, in quo utrumque *ra* separatim exstat; cf. brevis scripta 𐤕𐤕 in Fresnel 11, v. 4, et 𐤕𐤕 | 𐤕𐤕, proprium deæ nomen in Hal. 176, v. 2. — De radice 𐤕𐤕 supra, p. 135, egimus, omissis loco nostro et 𐤕𐤕 in Hal. 152, v. 2. Adde nunc in tit. 1 Massiliensis v. 26 𐤕𐤕. A Muellero et Mordtmanno dissidentes, hic vertimus: «qui corripuerat», quasi incolæ montis Thanaini et Barrani hostem vicerint «qui corripuerat sacrarium A[thtari, domini Thanaini». — 𐤕𐤕; cf. tit. 282 v. 3; 290 v. 6.

Versus 3. 𐤕𐤕; cf. tit. 12 Musei Imperialis Ottomanensis v. 6 (*Zeitschr. der deutsch. morg. Gesellsch.*, XXXIII, p. 490-491). Hommel æthiopicum 𐤕𐤕 *kefele* «pars, sors» ut colligatur suadet. Nihilominus sensum desperamus.

Versus 4. Auctoribus Muellero et Mordtmanno, hic versus in arabicum sermonem sic fere transferendus: 𐤕𐤕 𐤕𐤕 𐤕𐤕 𐤕𐤕 «et fregit et secuit ex omni partei»; cf. quæ ad tit. 290 v. 5 adnotavimus. 𐤕𐤕; cf. 𐤕𐤕 in tit. 291 v. 1.

Versus 5. 𐤕𐤕 | 𐤕𐤕 | 𐤕𐤕 «Nâ'at vel Sâ'irat». Cum 𐤕𐤕, proprio ignotæ urbis nomine, cf. nomen gentis 𐤕𐤕 in tit. 282 v. 1; 283; O. M., olim 20, nunc 41, v. 1 (Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 71).

Versus 6. 𐤕𐤕; cf. Hal. 62, v. 7 et 8; 147, v. 4. Quum 𐤕𐤕 «avertit» in tit. 81 v. 6 perspicuum sit, 𐤕𐤕 «se avertit» arabico 𐤕𐤕 assimulandum esse persuasum habemus. Respice etiam ad 𐤕𐤕 «detrimentum» in tit. 29 v. 5.

293

O. M., olim 18, nunc 42.

(TAB. XXVII.)

Calx, 0^m,22 alta, 0^m,70 lata, 0^m,14 quam minime, 0^m,18 quam maxime profunda, inter thesauros Musei Imperialis Ottomanensis servatur. Quatuor ultimis versibus, e textu longiore superstitionibus, paucæ litteræ a sinistra, nullæ a dextera desunt. Imaginem tituli, ex ipso monumento sumptam, luce solis expressam, tabula nostra vicesima septima exhibet.

De titulo egerunt MORDTMANN et MÜLLER, *Sabäische Denkmäler*, p. 68-70. — (MORDTMANN) *Musée Impérial Ottoman. Antiquités himyarites. . . . Catalogue sommaire*, p. 34-35; turcice, p. 36.

ARTICULUS XIII.

NĀ'AT.

Auctore Glasero, qui, die undecimo mensis februarii anni 1884, capitis sui periculo, intra fines arcis Nā'atī penetravit, nomen loci munitissimi et peregrinis infesti sic enuntiamus, dum Arabum geographi, secundum grammaticæ arabicæ leges, enuntiationem Nā'it (ناعت) commendant. Cf. Ed. Glaser, *Reise durch Arhab und Hāschid* in Petermann's *Mittheilungen*, 1884, p. 210-212. Al-Hamdānī, in octavo sui *Iklil* libro, de Nā'ato ea retulit quæ, medio decimo Christi seculo, supererant et quæ tunc temporis tradita accepit. Textum arabicum, a beato Sprenger (*Die alte Geographie Arabiens*, p. 179-180) anno 1875 partim illustratum, D. H. Müller nuperrime integrum edidit et in germanicum sermonem vertit; cf. ejus *Südarabische Alterthümer im Kunsthistorischen Hofmuseum* (Wien, 1899), p. 80-82 et 89-91.

In tribus articuli præcedentis titulis, «urbs Nā'at» et ejus incolarum «tribus» Hamdānensis commemorantur; vide tit. 290 v. 8; 292 v. 1 et 3; 293 v. 1. In tituli Nā'atensis 295 v. 3 item mentio fit «urbis ipsorum Nā'atī».

294

Glaser, 880; Berlin. 2691.

(TAB. XXVII.)

Calx, 0^m,22 alta, 0^m,50 lata, a sinistra et infra integra, in Museis Regiis Berolinensibus servatur. Imaginem tituli, e monumento ipso sumptam, luce solis expressam, in tabula nostra vicesima septima invenies.

De titulo egit J. H. MORDTMANN, *Himjarische Inschriften und Alterthümer*, p. 36-37.

Hæc leguntur :

ⲚⲓⲠⲚⲨⲚ | ⲚⲓⲠⲚⲨⲚ | ⲚⲓⲠⲚⲨⲚ | ⲚⲓⲠⲚⲨⲚ |
 ⲚⲓⲠⲚⲨⲚ | ⲚⲓⲠⲚⲨⲚ | ⲚⲓⲠⲚⲨⲚ | ⲚⲓⲠⲚⲨⲚ |
 | ⲚⲓⲠⲚⲨⲚ | ⲚⲓⲠⲚⲨⲚ | ⲚⲓⲠⲚⲨⲚ | ⲚⲓⲠⲚⲨⲚ |

Quæ hebraicis litteris :

1 | וסקף | אאבוהמו | אסדם | מנהבם |
 2 | נצחתהמו | ושמסהמו | בעלת | ברי |
 3 | ובן | שצי | ונטע | שנאם |

Versus 1. סקף «tectum» in tit. 40 v. 3; 175 (אסקף); et alias, hic porticum designare Mordtmanno videtur. Quod probamus, ⲚⲓⲠⲚⲨⲚ | ⲚⲓⲠⲚⲨⲚ in tit. 132 v. 2 colligentes. — אאבוהמו, itidem in tituli Glaseriani 869 v. 7 (Mordtmann, *Himjarische Inschriften*, p. 30), plurale est, quod sequitur אסדם «Asadenses», sicut אסד in tit. 287 v. 1. — מנהבם | אסדם in aris (*Zeitschr. der deutsch. morg. Gesellsch.*, XXX, p. 24) v. 1, probabiliter etiam in tit. O. M., olim 8, nunc 25, v. 1, occurrit; cf. cognomen ינהב in tit. 299 v. 3; Os. 35 = B. M. 33, v. 1; Hal. 607, v. 3; Glaser 424, v. 4 et 5 (Glaser, *Die Abessinier*, p. 117).

Versus 2. וּמְ[נצחתהמו] «et ope deo» ipsis aquam suppeditantium», enumerationem deorum absolvit, quos sequitur dea «Sol eorum, domina Biryā...i». Lectio ברי certa; quomodo hoc sacrarii nomen complendum sit non compertum; cf. ברתם | בעלת | שמסהמו in tit. 293 v. 2.

Versus 3. נטע (cf. tit. Glaseriani 875 v. 10 apud Mordtmannum, *Himjarische Inschriften*, p. 33) idem valet ac usitatum נצע, itidem cum שצי copula wāw conjunctum in tit. 87 v. 10; 95 v. 7; 102 v. 9 et 10; 293 v. 4; etc. Præcedebat באסהם | בן | חרינהמו | וּלְ, ut Mordtmann recte agnovit; cf. tit. 293 v. 4.

Verte, si lubet, non cohærentia :

- 1 , et porticum patrum suorum Asadensium Munkibensium
 2 et ope deo]rum ipsis aquam suppeditantium, et Solis suæ, dominæ Birya-
 3 . . . i Et protegat eos ab omni maleficio,] et injuria et noxa hostis cujusque!

295

O. M., olim 14, nunc 44.

(TAB. XXVII.)

Lapis siliceus, 0^m,26 altus, 0^m,76 latus, a sinistra fractus, characteres exsculptos exhibet, more titulorum ad architecturam pertinentium. E monumento ipso, Constantinopoli inter thesauros Musei Imperialis Ottomanensis servato, imago sumpta est, quam in tabula nostra vicesima septima solis luce expressam invenies.

De titulo egerunt MORDTMANN et MÜLLER, *Sabäische Denkmäler*, p. 62-63. — (MORDTMANN) *Musée Impérial Ottoman. Antiquités himyarites*. *Catalogue sommaire*, p. 36; turcice, p. 37-38.

Hæc leguntur :

חַזַּח | פּוּרְפּוּחַ | פּוּרְפּוּר | פּוּרְפּוּ 1
 פּוּרְפּוּחַ | פּוּרְפּוּר | פּוּרְפּוּחַ | פּוּרְפּוּ 2
 פּוּרְפּוּחַ | פּוּרְפּוּר | פּוּרְפּוּחַ | פּוּרְפּוּ 3

Quæ hebraicis litteris, completis complendis :

ירם | ירהב | ואחיהו | נשא]כרב | ו | בנו 1
 בתע | והמדן | הקשבו | והוהר]ן | ביתהמו | . . . | בה 2
 לפ | הגרהמו | נעטם | ורתדהו | עת]תר | שרקן 3

Versus 1. ירם | ירהב; cf. scriptionem breviorē | ירם ירהב in tituli n Massiliensis v. 1 et 2, apud H. Derenbourg, *Les monuments sabéens*. *de Marseille*, p. 9. — Unus e duobus fratribus Yarimi Naša'karib nuncupatur, de quo nomine vide tit. 5 v. 1; 154 v. 3; 286 v. 2. Quis sit alter nescimus.

Versus 2. כנו | בתע | והמדן; cf. tit. 2 v. 12; 222 v. 3 et 4. — הקשבו = ההדו «restauraverunt», ut Mordtmann et Müller in sua ad hunc locum adnotatione de-

monstraverunt; cf. tit. 95 v. 2; 158 v. 2. — Nomen castelli restaurati et fundati nos fugit.

Versus 3. לפ]בה complentes, vertimus : «in provincia», cujus metropolis deinde nominatur, scilicet «urbs ipsorum Nā'at». De hac usitata vocabulorum consecutione, vide tit. 107 v. 2; necnon J. et H. Derenbourg, *Études*, 1, p. 25-30. — Cum ultimis collige finem tituli 153, notata in hoc nostro titulo scriptura manca ורתדהו pro ורתדהו.

Vertimus igitur :

- 1 *Yarimi Yuharhib et ejus fratres auho, Naša'[karib, etum nepotes*
 2 *Bata'i et Hamdani, restauraverunt et fundave[runt] castellum suumum in pro-*
 3 *vincia metropolis suæ Nā'atī. Et commiserunt illud Ath[taro Orientali.*

296

Glaser, 888; Berlin, 2697.

(TAB. XXVII.)

Calx fusca, 0^m,25 alta, 0^m,35 lata, a dextera fracta, characteres exhibet pergrandes et pulcherrimos. Probabile est titulum duobus versibus exiguis tantummodo constituisse, quorum reliqua, e monumento ipso solis luce expressa, in tabula nostra vicesima septima inveniuntur.

De titulo egit J. H. MORDTMANN, *Himjarische Inschriften und Alterthümer*, p. 40.

Hæc leguntur :

Quæ hebraice, completis complendis :

חן | חף

עלהן | נהפן | בן ¹

חן | חף

בתע | והמ | דן | גנא ²

¹ 'Alhân Na]hfân, nepos

² Bata'i et Ham]dâni, murum ædificavit.

'Alhân Nahfân cum eadem designatione in tit. 2 v. 11 et 12 occurrit; cf. המדן | בן | נהפן | על in tituli Glaseriani 865 v. 1 (Mordtmann, *Himjarische Inschriften*, p. 26-27) et Hugo Winckler, *Die sabäischen Inschriften der Zeit*

Alhan Nahfan's (Berlin, 1897), p. 4. — Exempla verbi ננא occasione tituli 138 vide congesta et adde Glaseriani Minæorum tituli 1061 v. 2 et 3 (D. H. Müller, *Kunst-historisches Hofmuseum*, p. 31).

297

Glaser, 268.

Ad occidentem vici Nâ'atî exstat cisterna (مَأْتِي; cf. מאגלם in tit. 107 v. 2), cujus ad ima scalæ ducunt. Descendenti titulus a sinistra obuius est, quem nostra gratia Ed. Glaser exscripsit, nos in altero lapide superposito vestigia tituli deleti tam penitus evanuisse ut nulla littera jam discerni posset.

Hæc nobiscum Ed. Glaser communicavit :

ע | חן | חף | חן | חף . . | X . . .

Quæ hebraicis litteris sic emendanda :

ת . . [אלב]רימם | בן | מהבאסם

et commiserunt hanc cisternam (?)] Ta[labo] Riyâno contra unumquemque malum afferentem.

Cf. analogia in tit. 20 v. 4; 149 v. 4.

298

Glaser, 269.

Ruinās, centum et quinquaginta passus inter septentrionem et occidentem a vico Nā'aṭo remotas Ed. Glaser adiit. Lapidem, 0^m,50 altum, 0^m,28 latum, superne, a dextera et a sinistra fractum, ibi invenit, super quem tituli fragmentum supererat quod, inibi exscriptum, nostra gratia iterum exscripsit.

Hæc nobiscum communicavit :

Quæ hebraice :

י 1 ח X . . 4 פ	ק נ . . ת א ל .	1
ג 1 ח ח 4 X 8 1 8	ה ל ה ת הן א צ ל .	2
ח 11 20 פ 4 0 4 v	ה ו ח י ו מ ב כ .	3
פ 4 ח 4 ח 8 פ X ח	ד ת י ז א נ צ ד ק .	4
0 2 4 4 0 ח 1 פ X ח	ו ד ת י ס ע ד נ ה מ ו	5
0 2 0 4 X 2 2 2 2 4 0 2 0	ו ב . ע ד י מ ש מ ת ה מ ו ו .	6
4 4 X 4 10 0 4 1 4 2 0	מ זן ל ה ו ו ל מ ת . ו . ה	7
4 4 ח 1 ח 4 ב 1 0 4 2 0	ע ד ה מ ו ר צ י א מ ר א ה	8
3 2 2 2 1 1 ח X	ת א ל כ ר י מ ם	9

Primus tituli versus desideratur, in quo auctor dedicationis חיום (cf. v. 3; tit. 6 v. 4; 99 v. 7; 269 v. 7; et 270) semetipsum et stirpem suam inducebat.

Versus 1. Comple certo : קנ[י] תאל[ב] רימם « con-[seca]vit Ta'la[bo Riyāmo] », sequentibus in versu 2 בעל « domino » et proprio sacrarii nomine.

Versus 2. מן אצל[מן] (consecravit) « has tres statuas »; cf. סה[מן] אצלמן « has sex statuas » in tituli Glaseriani 1359/1360 v. 3 (Glaser, *Die Abessinier*, p. 68); ארבעה אצלמן « quatuor statuas » in tit. 11^{mi} Academiæ, nunc in Museo Luparensi, v. 3 (J. et H. Derenbourg, *Études*, 1, p. 64); הלהנהן אצלמן « has triginta statuas » in tituli Glaseriani 1076 v. 3 (D. H. Müller, *Kunsthistorisches Hofmuseum*, p. 2).

Versus 3. Restituimus : באל[מלא] חיום[הו] עבד[הו] חיום « quia protexit servum] suum Haiwum in [vot]is », unumquemque versum 24 vel 25 circiter litteris constitisse persuasum habentes.

Versus 4. Conjectura probabili בעמהו | סהמלא ante יזאן | ל[ד]ת addimus. Imperfectum optativum יזאן verbi חז cf. in tit. 3 v. 9 et 10; 76 v. 4; 84 v. 9; Os. 36

= B. M. 37 v. 8; etc. — Sequitur צדק a quo pendet accusativus, sicut in tit. 84 v. 9. — Hic accusativum ארמהו, perinde ac in tit. 282 v. 10 et 11, conjicimus, collectivum, cum quo suffixum plurale חמו in v. 5, 6 et 8 cohæret; cf. tit. 95 v. 8; 140 v. 14.

Versus 5. Nominis gentilis plurale commemorabatur, אצרהן אצרהן, אמענן, אכבאן ו[ל]דה alterum dedicationis propositum incipiebat. — יסעדנהמו; cf. tituli Glaseriani 859 v. 5 (Mordtmann, *Himjarische Inschriften*, p. 21).

Versus 6. Noli dubitare quin legendum sit ופיים | ונעמ[הם] cf. tit. 88 v. 9; 104 v. 10 et 11; 105 v. 4; etc. — Plurale משמת vocabuli משם (tit. 291 v. 6) idem valet ac usitatius משימת in tit. 2 v. 14 et in multis aliis. Vide itidem משמתהמו in O. M., olim 11 b, nunc 26 a, l. 7; et olim 12, nunc 28, v. 12 (Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 43, 46, 47, 51).

Versus 7. Quum vestigia litteræ 'ain initio manifesta sint, ו[ל] הנ[עמן] nescimus an conjicere liceat, collato cognomine Karib'ili Watar יהנעם in tit. 1 v. 5. — להו; cf. tit. 37 v. 7; 81 v. 3; necnon tit. Glaseriani 861 v. 4

(Mordtmann, *Himjarische Inschriften*, p. 23). — ול[מת]ען non dubium. — ה[גרהמו]ה initium vocabuli; vide similia in tituli Glaseriani 868 v. 5 (Mordtmann, *ibid.*, p. 29).

Versus 8. ס[עדהמו]ול certo legendum, quod comita-

tur רצי pro usitatore רצו adhibitum, sicut in tit. 76 v. 9; 81 v. 10. — מו אמראה]מו perspicuum.

Versus 9. בני|המזן initio præsentimus, collatis tit. 2 v. 16 et 17; O. M., olim 7, nunc 24, v. 7; et olim 9, nunc 29, v. 16; etc.

Quæ quum ita sint, tituli sensum, si non verba, hoc modo elicere tentamus :

..... חיום	<i>Haiw</i>
1 ה[קנ]י האלב רימם con[secre]vi Ta'labo [<i>Riyâmo</i> ,
2 בעל הלתת אצלמ]ג בדת	dominoi,] has tres statu[as, quia
3 הרפי עבר]הו חיום בא]מלא סתמ	protexit servum] suum Haiwum in [vo]tis [quæ ut explerentur
4 לא בעמהו ל]דת יזאן צרק]ארמ	petiit ab eo, u]t pergeret indulgere [vassalis
5 הו א... ה]לדת יסעדנהמו ה	ipsius N. . . .ibus, atque] ut concederet iis [tu-
6 פים ונעב]הם ערי משמתהמו ו	telam et felici]tatem intra agros eorum. Et
7 ל הנ]עמן להו ול מת]ען הגרה	utinam bene fa]ciat ipsi, et libe[ret] me[tropolim eo-
8 מו ול ס]עדנהמו רצי אמראהמ]ן	rum, et con]cedat iis favorem principum su[orum
9 בני הכרן ב]תאלב רימם	Hamdânsium! Nomine] Ta'labi Riyâmi.

299

Glaser, 274; Louvre, 13.

(TAB. XXVI.)

Lapidis inscripti, undique fracti, fragmentum parvum, in Museo Luparensi servatum, superest, quam maxime 0^m,175 altum, quam maxime 0^m,14 latum, 0^m,06 profundum. In tabula nostra vicesima sexta imaginem e monumento ipso luce solis expressam invenies.

De titulo egerunt J. et H. DERENBOURG, *Les monuments sabéens et himyarites du Louvre*, in *Revue d'assyriologie et d'archéologie orientale*, I (1885), p. 63-64; separatim excusum, p. 17.

Hæc leguntur :

Quæ hebraicis litteris :

181 אהח	1 תלת לדאב
חאח אפזא	2 באת וצביא
ע זפזח א18	3 מ ינהב מלך
חא א18	4 ככל אב

Quatuor tituli versus perlongos fuisse patet. Quum paucissima manserint, de contextu ambigitur et a translatione desistimus.

Versus 1. Dies, mensis et annus expeditionum deinde

narratarum primum notabantur. Fr. Hommel (*Süd-Ar. Chrest.*, p. 47 et 58) תלת | לדאב]הי «tertio die (mensis) Dhû-Abhâi» optime complevit. De hoc mense apud Sabæos vide Hal. 51, v. 10; 645 v. 2 (בלאבהי); O. M.,

olim 21, nunc 64, v. 4; *Kunsthistorisches Hofmuseum*, 23, v. 2; apud Minæos tit. Glaseriani 299 v. 1 (H. Derenbourg, *Yemen Inscriptions*, p. 17), ubi לראבהי fortasse est legendum. *Lāmum* mirare insertum, etsi הלה status constructus speciem præbeat.

Versus 2. Comple וצביא באת | ס בכל «in omnibus expeditionibus et incursionibus», collatis tit. 14^m Academiæ, nunc in Museo Luparensi, v. 4 (J. et H. Deren-

bourg, *Études*, 1, p. 76, 77 et 79), necnon tituli Massiliensis 1 v. 17 et 18, ubi verba וצבא | סבאו conjuncta sunt (H. Derenbourg, *Les monuments sabéens de Marseille*, p. 7).

Versus 3. Lege : סבא | מלך | ינהב | פרע «Fari'» Yanhub, rex [Sabæ]; cf. quæ ad tit. 241 v. 4 adnotavimus.

Versus 4. סבא | בכל «in omnibus præliis», sicut in tit. 79 v. 7; 182 v. 2.

300

Glaser, 1077; Vienne (*Kunsthistorisches Hofmuseum*), 18.

(TAB. XXVII.)

Lapis calceus, a dextera fractus, 0^m,35 altus, 0^m,97 latus, nunc in Artis. historiæ Museo Imperiali Regio Vindobonæ servatur. Ejus originem Nâʿaʿtensem ignoraremus, nisi Fr. Hommel in suis *Aufsätze und Abhandlungen*, p. 169, nos eam docuisset. Titulus, ad architecturam pertinens, exsculptos, ut solet, characteres exhibet. In tabula nostra vicesima septima imaginem lapidis, ex ipso monumento luce solis expressam, invenies.

De titulo egit D. H. MÜLLER, *Sūlarabische Alterthümer im Kunsthistorischen Hofmuseum* (Wien, 1899), p. 40, et tab. VIII.

Hæc leguntur :

• 411 | 11111111 | 11111111 | 11111111
 11111111 | 11111111 | 11111111 | 11111111
 11111111 | 11111111 | 11111111 | 11111111

Quæ hebraice :

1 ענם | ורבשמסם | יהחמד | ואלרב | בנו
 2 והשקרן | הגרהמו | תצה | במקימת | ורד
 3 דן | ובשימהמו | האלב | רימם | בעל | תר

Versus 1. Cognomen ענם [י] titulis 153 v. 1; 224 v. 1; 234 b v. 1; 302 v. 1 innotuit, quorum in primo etiam proprium nomen רבשמסם occurrit. — Cognomen יהחמד vide itidem plene scriptum in tit. 172 v. 1; 200. — ואלרב, inversa usitati רבאל (cf. tit. 285 v. 3 multaque alia) forma.

Versus 2. תצה = تَعْجُ «splendida», auctore Muellero; = تَوْضُحُ «illustrans», auctore Hommelo; quæ autem urbs hoc cognomine designetur, nos fugit.

Versus 3. Comple initio דן | המ | שבעה | et in extremo versu הר | עה, nomen sacrarii Ta'labo Riyâmo dicati in tit. 2 v. 3; 284 v. 3; 306 v. 4 occurrens.

Verte, si lubet :

- 1 N. Ya]gnam, et Rabbšams Yuhahmad, et İlrabb, nepotes
 2 et tectis instruxerunt metropolim suam Tadihūm(?), facultatibus et [op-
 3 e tribus suæ Ham]dāni, et per patronum suum Ta'labum Riyāmum, dominum Tur-
 [ati,

301

Glaser, 270.

Super lapidem parieti domus Nâ'aṭi insertum, hæc tantummodo leguntur : חפּוּ, hoc est ור]אב Wadd'a[b; cf. tit. 33; 97; 106 v. 6.

302

Glaser, 271.

In mosquita Nâ'aṭi lapis albus, a sinistra et a dextera fractus, hæc pauca exhibet, quæ Ed. Glaser nobiscum communicavit :

... חפּוּ חפּוּחפּוּ חפּוּ1...	... לנם ואסדם יה... 1
.. חפּוּחפּוּחפּוּ חפּוּחפּוּחפּוּ... 2	.. בונדן וברכתם זנדאני זנדן... 2

Versus 1. Cognomen יענם, perinde ac in tit. 300 v. 1, non dubium. — Asadi cognomen est יה]המדר; cf. tit. 300 v. 1 et in primis tit. 303 monogramma.

Versus 2. ברכתם «aquæ receptaculum»; cf. tit. 45 v. 9; Hal. 86; Prideaux 1, v. 1 (*Transactions of the So-*

ciety of biblical Archaeology, II, p. 24); O. M., olim 21, nunc 64, v. 2 et 3 (Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 73). — De loco Yemenensi, in titulis nondum reperto, זנדאני זנדן tacent Arabum geogra- phi.

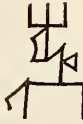
Reliqua sic vertimus :

1 Ya]gnam, et Asad Yuha[hmad].....
 2 (construxerunt), et aquæ receptaculum Zandāni,.....

303

Glaser, 272.

Lapis inversus, domus parieti Nâ'aṭi insertus, hæc trium versuum principia, cum monogrammate, oculis Glaseri subjecit :

חפּוּ חפּוּחפּוּ	
חפּוּחפּוּחפּוּ חפּוּחפּוּחפּוּ	
חפּוּחפּוּחפּוּחפּוּ חפּוּחפּוּחפּוּחפּוּ	

Sub monogrammate אסדמיההמדר (v. 1) latere conjici- mus; vide nostram ad tit. 302 v. 1 adnotationem.

Versus 2. Post Hamdānensium mentionem, בר]או vel ור]אב fortasse supplendum.

Versus 3. «Princeps ipsorum» est Šaraḥ Aiman, de quo vide tit. 158 v. 1; 231. Proprium hominis nomen שרהם in tit. 241 v. 1 etiam occurrit. — Iis quæ deinde

notata sunt [המרן בן] abscondi suspicamur; cf. tit. Glaseriani 885 v. 3, apud Mordtmannum, *Himjarische Inschriften*, p. 38-39.

Quæ quum ita sint, legimus et vertimus :

.....ו יה[חמר] אסרם 1	אסריתחמו
ברא ... ביתהמו וחשקרן בר[או] המרן בני ארם 2	
.....ו [בן] [המרן] שרהם אימן מראהמו 3	

- 1 *Asad Yuhā[hmad, et.....*
- 2 *vassali Hamdānensium, con[diderunt et texerunt domum suam.....um, adjumento*
- 3 *principis sui Šaraḥi Aimani [Hamdā]nensis[, et.....*

Asad Yubahmad

304

Glaser, 273.

Lapis, 0^m,50 altus, 1 metrum latus, aliquot exsculptos tituli characteres ostendit, quos Ed. Glaser Nā'aṭi hoc modo exscripsit :

1 אַם | וְגַנְיָא | אַרְמֵי | חַמְרָא | בְּנֵי | מְרַחְמֵי
 2 אַרְמֵי | חַמְרָא | בְּנֵי | מְרַחְמֵי | אַרְמֵי | חַמְרָא | בְּנֵי | מְרַחְמֵי

Versus 1. Quum *m̄m* prius non liqueat, a tit. 37 v. 5 וטרם וגנ[אם] (cf. proprium hominis nomen גנא probabile in tit. 307 v. 1) mutuamur, sequentibus ביתהמו ואבעל «et domini castelli eorum». אבעל hic non de diis, sicut in tit. 86 v. 8 (vide nostram illic adnotationem); 128; 189 v. 2; 228 v. 3 (cf. etiam tit. 194 v. 3), sed de hominibus, sicut in tit. 172 v. 1; 202 v. 1, usurpatur. Cf. «tribus Saba', domini urbis Mārībi» in tituli Glaseriani 542 v. 2 (Glaser, *Die Abessinier*, p. 50).

Versus 2. In titulo exsculpto ad architecturam pertinente, non miramur plurale מקיחה (itidem in tit. 137 v. 1) singularis מקה «area subdialis» (tit. 28 v. 2) occurrere; cf. verbum denominativum הקוה in tit. 40 v. 2, necnon brevius scripta הקה in tit. Halevyani 171 v. 2 et הקוה in tit. Massiliensis v v. 2 (H. Derenbourg, *Les monuments sabéens. . . . de Marseille*, p. 13); fortasse duale קחי in tit. 289 v. 3, plurale קהו in Hal. 141 v. 2. — Collato tit. 37 v. 5, legimus: וע[סי] וכל | דקני | וכל «et omnia quæ comparavit et fe[icit].»

Si his faves, lege et verte :

1 אַרְמֵי | וְגַנְיָא | אַרְמֵי | חַמְרָא | בְּנֵי | מְרַחְמֵי | אַרְמֵי | חַמְרָא | בְּנֵי | מְרַחְמֵי
 2 אַרְמֵי | חַמְרָא | בְּנֵי | מְרַחְמֵי | אַרְמֵי | חַמְרָא | בְּנֵי | מְרַחְמֵי | אַרְמֵי | חַמְרָא | בְּנֵי | מְרַחְמֵי

- 1 et Gan]a', et Thirr, et domini domus ipsorum.....
- 2 et (consecraverunt) areas suas subdiales, et omnia quæ comparavit et fe[icit].....

305

Al-Hamdāni, in octavo operis sui *Al-Iklil* dicti libro Nā'atum describens, hæc dicit (D. H. Müller, *Südarabische Studien*, p. 23; ejusdem *Südarabische Alterthümer im Kunsthistorischen Hofmuseum*, p. 82):
 وفي مسند بها أحدثها علمان ونهغان ابنا بنع بن همدان الكبير وسكنه رقشان وبنوه بنو همدان
 حدقان ورداع حدثني محمد بن احمد الاوساني قال قرأت في حجر بها نقل مني : حدقان ورداع حدثني محمد بن احمد
 الاوساني انه قرأ في مسند بجران من المبون من دار همدان علمان ونهغان ابنا بنع بن همدان اصح قصر حدقان
 وحدثني محمد بن احمد : حدقان الى صنعاء علمان ونهغان ابنا بنع بن همدان اصح قصر حدقان بنين
 وفي مسند بناعط او شله : حدقان ورداع حدثني محمد بن احمد الاوساني انه قرأ في مسند بجران من المبون من دار همدان علمان ونهغان ابنا بنع بن همدان اصح قصر حدقان بنين
 وفي مسند بناعط او شله : حدقان ورداع حدثني محمد بن احمد الاوساني انه قرأ في مسند بجران من المبون من دار همدان علمان ونهغان ابنا بنع بن همدان اصح قصر حدقان بنين
 وفي مسند بناعط او شله : حدقان ورداع حدثني محمد بن احمد الاوساني انه قرأ في مسند بجران من المبون من دار همدان علمان ونهغان ابنا بنع بن همدان اصح قصر حدقان بنين
 وفي مسند بناعط او شله : حدقان ورداع حدثني محمد بن احمد الاوساني انه قرأ في مسند بجران من المبون من دار همدان علمان ونهغان ابنا بنع بن همدان اصح قصر حدقان بنين
 وفي مسند بناعط او شله : حدقان ورداع حدثني محمد بن احمد الاوساني انه قرأ في مسند بجران من المبون من دار همدان علمان ونهغان ابنا بنع بن همدان اصح قصر حدقان بنين

Hæc omnia ex uno et eodem titulo perperam lecto et explicato manavisse constat, cujus sensum, si non vocabula omnia, quod sit versuum initium, quis terminus inscii, sic fere restituimus :

עלהן | נהפן | בן | בתע | והמרן | כבר | אקינם | ואוסלת | רפשן | ובניהו | בנו | המרן | חיועהתר | יטע | וירם |
 אימן | וברג | יהרחב | אקול | שעבן | סמען | הלחן | דהשרם | החרלו | וצהחן | ובנין | צרחהתמו | ומחפרהמו |
 בעלי | חרקן | במקימה | ורא | שענהמו | המרן | ובשימהמו | האלב | רימם

'*Alhân Nahfân, nepos Bata'i et Hamdâni, maximus ministrorum, et Auslât Rafsân, et ejus filii Hamdâneuses, Haiw'athtar Yafa', et Yarim Aivan, et Bâridj Yuharhib, principes in tribu Sama'i tertiæ partis Hâsidi, renovaverunt, et perfecerunt, et construxerunt arcem suam et turrem suam super Hadaqânum, facultatibus et ope tribus suæ Hamdâni, et per patrouum suum Ta'labum Riyânum.*

עלהן | נהפן | בן | בתע | והמרן in tit. 2 v. 11 et 12; 296
 pariter occurrit. — כבר | אקינם = الكبير (tit. 98 v. 1;
 119 v. 2; 140 v. 2; etc.), quod cum iis, quæ Hugo
 Winkler de 'Alhâni Nahfâni ante regnum suum Sabæ
 principatu patefecit, optime congruit; vide ejus *Die sa-
 bäische Inschriften der Zeit Alhau Nahfau's*, p. 4. —
 אוסלת | רפשן non solum, auctore Glasero (*Die Abessinier*, p. 66),
 in *رقشان* وسكنه *رقشان*, sed etiam in *رقشان* اوشله, sed etiam in *رقشان*
 De *رقشان* | רפשן vide tit. Glaseriani 1359/1360 (*ibid.*,
 p. 68) v. 1 et 13. Respice etiam ad proprium hominum
 nomen אוסלת in tit. 287 v. 9 et 10; necnon in tit. Mas-
 siliensis II v. 2. — حی עتتر = חיועהתר, collato tit. 146
 v. 1. — יטע, cognomen inauditum, imperfectum verbi
 נטע «construere», de quo respice ad tit. 40 v. 2 et 3 et
 ad ea quæ Ed. Glaser (*ibid.*, p. 47-48) disseruit. —
 Post primum Auslâti filium, duo alii commemorantur :
 scilicet Yarim Aivan, quem Ed. Glaser (*ibid.*, p. 66)
 nomine یارم designari indicavit, et Bâridj Yuharhib, cu-

jus mentionem in tit. O. M., olim 8, nunc 25, v. 10
 nunc exploratam (*Antiquités himyarites*, p. 27) cum se-
 quentibus a tituli Glaseriani 1359/1360 v. 1 et 2 mu-
 tuamur, quum *شعبى شعبيى شعبان دحاسدم* scriptum sit
 pro *شعبى شعبيى شعبان دحاسدم*. «Yarim et Bâridj, nepotes
 Bata'i et Hamdâni» vide conjunctos in tit. *Academiae* 14^m,
 nunc in Museo Luparensi, v. 9. — أحدثها, more ara-
 bico ante partem subjectivam positum, nos monet *الחרلو*
 in titulo adhibitum esse; cf. tit. 234 b v. 5. — اصح, inter
 duas separationis lineas ab Arabum litteratura alienas
 transcriptum, a titulo non aberat; cf. adjectivum *صحة*
 in tit. 62 Musæi Britannici v. 9 (D. H. Müller in *Zeitschr.
 der deutsch. morg. Gesellsch.*, XXX, p. 673), necnon *بصحة*
 «in fide» in tit. Glaseriani 1076 v. 13 (id., *Kunsthisto-
 risches Hofmuseum*, p. 2 et 5). — בנין, quod Al-Hamdâni
 idem valere ac *بنيانا* (id., *Südarabische Studien*, p. 22)
 contendit, nos potius tertium verbum cum *nâno* additicio
 = *بنين* esse suspicamur. — *צרחהתמו*; cf. tit. 1 v. 4; 132

v. 1. — מהפרהמו; cf. tit. 40 v. 2. — De vico חרקן, *חרקן* bene, *خردقان* male scripto, in capitis primi articulo quarto agitur. Vide ejus nomen in tit. 37 v. 5,

necnon in Prideaux 10, v. 10. — In fine, tituli 300 v. 2 et 3 imitati, ובשימהמו sub *وبالسهام* latere persuasum habemus.

ARTICULUS XIV.

‘UŠAM.

Vicus et castellum ‘Ušām Nā‘aṭo ad orientem non multum distant, ut testatur Al-Bakrī, *Mu‘djam*, p. 674. A ceteris Arabum geographis, ni fallimur, ejus mentio omissa est. In tituli Glaseriani Riyāmensis 878, apud nos 307, v. 1 et 2, ‘Amšībām designatur ut *امشيم*, scilicet, nostra sententia, ‘Ušāmensis.

306

Glaser, 863; Berlin, 2677.

(TAB. XXVII.)

Lapis calceus flavus, 0^m,39 altus, 0^m,42 latus, undique et praesertim ad laevam deorsumque erosus, in Museis Regiis Berolinensibus servatur. In tabula nostra vicesima septima imaginem monumenti inscripti ex archetypo solis luce expressam invenies.

De titulo egit J. H. MORDTMANN, *Himjarische Inschriften und Alterthümer*, p. 25-26.

Hæc etiamnunc leguntur :

... • | X... • | 𐤀𐤓𐤁𐤌 | 𐤍𐤄.
 𐤀. 𐤀. 𐤀. 𐤀. | 𐤀. 𐤀. 𐤀. 𐤀. | 𐤀. 𐤀. 𐤀. 𐤀. | 𐤀. 𐤀. 𐤀. 𐤀.
 X | 𐤀. 𐤀. 𐤀. 𐤀. | 𐤀. 𐤀. 𐤀. 𐤀. | 𐤀. 𐤀. 𐤀. 𐤀. | 𐤀. 𐤀. 𐤀. 𐤀.
 ..] 𐤀. | X • 𐤀. X | 𐤀. 𐤀. 𐤀. 𐤀. | 𐤀. 𐤀. 𐤀. 𐤀.
 ... • | 𐤀. 𐤀. 𐤀. 𐤀. | 𐤀. 𐤀. 𐤀. 𐤀. | 𐤀. 𐤀. 𐤀. 𐤀.
 .. | 𐤀. 𐤀. 𐤀. 𐤀. | 𐤀. 𐤀. 𐤀. 𐤀. | 𐤀. 𐤀. 𐤀. 𐤀.
 X 𐤀. 𐤀. 𐤀. 𐤀. | 𐤀. 𐤀. 𐤀. 𐤀. | 𐤀. 𐤀. 𐤀. 𐤀. | 𐤀. 𐤀. 𐤀. 𐤀.
 • 𐤀. 𐤀. 𐤀. X.

Quæ hebraice, completis complendis :

ה[ת]ב | ארים | וצד[קע]ת | ו[ל]הי 1
 עתת | יפרע | ובנהמו | רבשמ[ס]ם 2
 בנו | פתכן | הקניו | שימהמו | ת 3
 אלכ | רימם | בעל | תרעת | דן | פר 4
 סן | ורכבהו | לסעדהמו | ו[פ]י | ג 5
 רבתהמו | ורצי | אמראהמו | בנ 6
 י | המדן | ושעבהמו | השדם | וברת 7
 הען | תאלכ | עכד[ר]הו | התב 8

Versus 1. Initium tituli, deleta prima littera, hae mus *ה*[ת], nomen proprium inauditum, sicut הען (tit. 2 v. 1) formatum; cf. nomina hominum propria *ה*[ת]ב in tit. O. M., olim 20, nunc 41, v. 1; *ה*[ת]ב in ære Hal. 682, v. 1, nunc Londini penes Regiam Asiaticam Societatem (D. H. Müller, *Kunsthistorisches Hofmuseum*, p. 20), et *ה*[ת]ב in tit. 87 v. 1; Hal. 485 v. 1. — Cognomen ארים; cf. tit. 256 v. 1; 259 v. 1. — *ה*[ת]ב צד[קע]ת conjicimus, collatis צדקאל in ti-

tuli Minæorum Halevyani 193 v. 1 et צדק in tit. 287 v. 2, 11 et 15. — *ה*[ת]ב עתת a tit. 287 v. 6 mutuamur.

Versus 2. Cognomen יפרע novum; nomen יפרע, decurtatum e יהפרע (tit. 36; 37 v. 8 et 72 v. 4), vide in tit. 79 v. 7, 8 et 11. — Rabbsams « eorum filius » dicitur, cum *yódo* epenthetico pro ובנהמו scriptum, sequente uno tantum proprio hominis nomine, in tit. 102 v. 3 similiter adhibetur, nisi nostræ illie (p. 166) emen-

dationi potius favendum. Consuetudinis, quæ *polyandrie* vernaculo sermone appellatur, vestigia in nostro, fortasse in utroque titulo, permanserunt. De his Yemenensium moribus, vide Robertson Smith, *Kinship and Marriage in early Arabia*, p. 119-140; Ed. Gläser, *Beilage zur Münchener Allgemeinen Zeitung*, 6to die decembris 1897; Hugo Winckler, *Polyandrie bei Semiten in Verhandlungen der Berliner Anthropologischen Gesellschaft*, 1898, p. 29-30; Fr. Hommel, *Aufsätze*, p. 136, adn. 1.

Versus 3. Tribus פִּתְּכָן; cf. tit. 287 v. 6.

Versus 4. Sacrarium Ta'labi Riyāmi Tur'at in tit. 2 v. 3; 284 v. 3; 300 v. 3 jam repertum. — Auctore Mordtmanno, complendum פִּתְּכָן [פִּתְּכָן] וְיָרִי «(consecraverunt) hunc [e]quum», de quo dedicationis genere respice ad Mordtmannum in *Zeitschr. der deutsch. morg. Gesellsch.*, XXXIX, tab. II, ubi equus æneus inscriptus repræsentatur; cf. eandem in fronte indicis *Musée Impérial Ottoman*.

Antiquités himyarites. . . . *Catalogue sommaire* dicti effigiem.

Versus 5 et 6. וְרִכְבָּהּ = وَرِكَابُ «et ejus ornatus», quod ad repræsentationem aptius convenit quam translatio Mordtmanni «und den Reiter darauf», وَرِكَابُ, æquiparantis. — Mordtmanno assentimur וְיָרִי [נ] רִבְתָּהּ מוּנִי complenti; cf. tit. 87 v. 9; 95 v. 4; O. M., olim 1, nunc 17, v. 5; Bibliothecæ Maximæ Parisiensis tit. 1 v. 4; tituli Massiliensis 1 v. 8 et 12. Nobis autem *djîmo* addito versus 5 terminari videtur, quum nulla littera initio versus 6 deficiat.

Versus 8. Summæ aliquot litteræ etiamnunc dispiantur. Ante האֵלֶב perspicuum, הַיֵּן propter spatium angustum conjicimus; vide hoc verbum itidem post בָּרָה in tit. Glaseriani 859 v. 2 (Mordtmann, *Himjarische Inschriften*, p. 21) et in tit. Massiliensis 1 v. 7. — Suffixum הַיֵּן tam mente quam oculis assequimur.

Omnibus bene perpensis, vertimus :

- 1 Ha]tháb Aryam et Šiddi[ḫ]atha]t, et [Lehí-
- 2 'athat Yufri', et filius eorum Rabbšam[s,
- 3 Fathkenses, consecraverunt patrono suo Ta-
- 4 'labo Riyāmo, domino Tur'ati, hunc [e-
- 5 quum et ejus ornatum, quia concessit ipsis tu[elam cam-
- 6 porum consitorum ipsorum, et favorem dominorum ipsorum, [nepo-
- 7 tum Hamdāni, et tribus ipsorum Hāsidi, et quia
- 8 auxiliatus est] Ta'lab [servo] suo [Hathābo].

307

Gläser, 878; Berlin, 2639.

(TAB. XXVII.)

Lapis quadratus, 0^m,49 altus, 0^m,42 latus, duplici linearum rectarum forma, si partem inferiorem excipias, circumdatus, quatuor lineis transversis superne ornatur, a quibus quinque pinnæ orthogoniæ pendent. Subjacet deinde altera duplex linearum rectarum forma, cui titulus in cavo sculptus includitur. Titulum Riyāmensē integrum et titulo itidem integro, quoque Riyāmensi, Glaseriano 873 simillimum, ex articulo XV, ubi de Riyāmo agetur, ob vici 'Ušāmi mentionem huc adduximus. Uterque in Museis Berolinensibus servatur, quorum custodes, solita benevolentia moti, utrumque luce solis exprimi curaverunt. In tabula nostra vicesima septima imaginem lapidis inscripti Glaseriani 878 e monumento ipso sumptam invenies.

De titulo egit J. H. MORDTMANN, *Himjarische Inschriften und Alterthümer*, p. 35-36.

Hæc leguntur :

⊙⊙ | ⚡⚡⚡ | ⚡⚡ | ⚡⚡⚡⚡⊙
 ⚡ | ⚡⚡⚡⚡ | ⚡⚡⚡⚡ | ⚡⚡⚡
 ⊙ | ⊙⚡⚡⚡⊙⊙ | ⊙⚡⚡⚡
 | ⊙⚡⚡⚡⚡

Versus 1 et 2. עמשבם; cf. אבשכם in tit. 115 v. 1; 118 v. 1; fortasse 284 v. 1, ubi עמשכם conjectavimus. — גנא inauditum nescimus an scriptum sit pro גנא, quum *šîn* (⚡) *alif*i non absoluti speciem exhibeat; respice ad proprium hominis nomen גנאם in tit. 37 v. 5 (cf. tit. 304 v. 1); necnon ad verbi גנא exempla in nostra titulorum 138 et 296 descriptione. — עצמם vico ‘Ušâmo æquiparandum esse pro comperto habemus. — Mirare

Quæ hebraicis litteris :

עמשבם | בן | גנס | דע 1
 צמם | הקני | ותאלב | נ 2
 פסהו | וולדהו | ו 3
 קניהו | 4

Ta'labum, deum cui dedicatio fit, sine ulla sacrarii designatione commemoratum et similia vide in titulis Glaserianis 864 et 873 apud Mordtmannum, *Himjarische Inschriften*, p. 26 et 31.

Versus 3 et 4. Voli compos semetipsum liberosque suos et bona sua in tit. 37 v. 1 et 2 et in exemplis occasione titulorum 235 et 271 allatis pariter deo consecrat.

His præmissis, vertimus :

- 1 *‘Ansîbâm, filius Ganâ'i, oriundus ‘U-*
- 2 *šâmo, consecravit Ta'labo semet-*
- 3 *ipsum, et liberos suos, et*
- 4 *bona sua.*

ARTICULUS XV.

RIYÂM.

Riyâm est locus in vico Hamdâno vix spatium itineris diei unius et dimidii a Şan'â'o distans versus septentrionem, ubi olim stabat sacrarium deo Ta'labo dedicatum. Propterea deus ille רימם האלב | appellatus est, ut supra (p. 7) jam dictum est. Quod nomen in numerosis titulis invenitur; vide tit. 2, 3, 19, 153, 154, 155, 160, 164, 174, 181, 185, 187, 195, 197, 212, 222, 223, 224, 227, 228, 238, 239, 257, 269, 276, 284, 293, 297, 298, 300, 305, 306 ceterosque quos edituri sumus in capite sequente. Apud Arabas primo commemoratur Riyâm ab Ibn Ishâko (*Sirat ar-rasûl*, ed. Wüstenfeld, p. 17 et 56). Al-Hamdânî (apud Sprenger, *Die alte Geographie Arabiens*, p. 220 sqq.; cf. Al-Bakrî, *Mudjam*, ed. Wüstenfeld, p. 389) in libro *Al-Iklil* dicit: «Riyâm est situs in vico Al-Ĥašabo», quæ regio, teste Halevyo, hodie a tribu Banû Zohair occupatur. Al-Hamdânî alias (apud D. H. Müller, *Südarabische Alterthümer*, p. 85 et 93) dicit: «Riyâm erat sacrarium harioli cujusdam pii, ubi sacrificabatur et quo peregrini concurrebant. Riyâm stat in summo monte Hamdânensi Itwa et nomen trahit a Riyâmo ibn Nahfân ibn Bata' ibn Zaid ibn 'Amr ibn Hamdân. Circumstant loci ubi turbæ advenientium morabantur, ex quibus erant Ĥarama, Ar-Ruġâb et Al-Marfiġ. Nomen Itwa a conventu (انبياء) hominum deductum est. Ibi quoque est arx regalis ante cujus portam est murus, in quo reperitur lapis planus cum effigiibus solis et lunæ cornutæ»; cf. Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 20, et supra, p. 7. De varia significatione vocabuli רימ in titulis Yemenensibus vide Joseph et Hartwig Derenbourg, *Études sur l'épigraphie du Yémen*, 1, p. 28-29.

308

Glaser 828, 829, 830, 870, 872, 1076, 1082, 1222, 1223, 1224, 1225, 1329, 1330, 1331, 1377, 1452;
cf. O. M., nunc 61; Berlin, 2669, 2670, 2671; Vienne, 1, 2.

(TAB. XXVIII-XXX.)

Glaser Riyâmi sedecim stelas vel fragmenta stelarum reperit, quæ, quanquam omnes eandem inscriptionem ferunt, aliquot versibus vel vocabulis inter se ita differunt ut duæ versiones distingui possint, quarum una amplior in Glaser 828+829, 830, 1076, 1082, 1222, 1223 invenitur, altera brevior in Glaser 870+872, 1225, 1330, 1331; vide Glaser, *Die Abessinier in Arabien und Afrika*, p. 28, 38-41. E tenore inscriptionis intelligendum putat (*ibid.*, p. 41) triginta fuisse, quum triginta statuæ aureæ cum totidem inscriptionibus confectæ sint. Una tantum e stelis (Glaser 1076) est fere integra. Una (Glaser 828+829) servatur in Museo Constantinopolitano, Tsinili Kiöşk dicto, duæ Berolini in Museo regio (Glaser 830 et 870+872), duæ (Glaser 1076, 1082) Vindobonæ in artium historico Museo imperiali et regio. Titulos Glaserianos 1076 et 1082 in tabula XXVIII; 830, 870+872 in tabula XXIX; 828+829 in tabula XXX luce solis expressos invenies.

Valde mirum est tot exemplaria ejusdem tituli confecta esse, quod perrarum in toto orbe inscriptionum. Comparare licet undeviginti titulos deo Ešmuno dedicatos, qui conditum ejus templum commemorant; vide Philippum Berger, *Mémoire sur les inscriptions de fondation du temple d'Esmoun à Sidon*, extractum ex *Mémoires de l'Académie des inscriptions et belles-lettres*, XXXVII, 1904, p. 265-293, et *Comptes rendus*, 1903, p. 154; von Landau, *Vorläufige Nachrichten über die im Eschmuntempel bei Sidon gefundenen phönizischen Alterthümer (Mittheilungen der Vorderasiatischen Gesellschaft*, 1904, 5; 1905, 1); cf. Ph. Berger, *Comptes rendus de l'Académie des inscriptions et belles-lettres*, 1904, p. 721-722, et Clermont-Ganneau, *ibid.*, p. 723-724. Quod ad nostrum titulum pertinet, videtur in quam plurimos lapides inscriptus esse ad edendum in vulgus fœdus inter principes Sabæ et regem Abyssiniæ pactum, quia oportebat omnes utrinque de eo certiores fieri. Illius enim contractus causa in media inscriptione (v. 10-16) narrati, 'Alhân et filii ejus patrono suo Ta'labo Riyâmo gratias egerunt. Initio quidem tituli (v. 1-10) eum laudaverunt quod ipsos adjuvit in multis ædificationis et culturæ laboribus. In fine (v. 16-27) de bellis a se gestis et de hostibus victis locuti sunt. Titulum non posterius quam 80 vel 75 annos ante nostram æram confectum esse opinatur Glaser, *Die Abessinier*, p. 62-63 et 91.

De titulo egerunt: Ed. GLASER, *Skizze der Geschichte Arabiens*, I, 1888, p. 87-88. — J. H. MORDTMANN, *Hinjarische Inschriften und Alterthümer*, 1893, p. 12-21. — D. H. MÜLLER, *Epigraphische Denkmäler aus Abessinien*, 1894, p. 73-82. — H. WINCKLER, *Altorientalische Forschungen*, II, 1894, p. 186-187, 285-286. — Ed. GLASER, *Bemerkungen zur Geschichte Altabessiniens*, 1894, p. 20-26. — IDEM, *Die Abessinier in Arabien und Afrika*, 1895, p. 38-61. — HALÉVY, *Revue sémitique*, IV, 1896, p. 64-76. — H. WINCKLER, *Die Sabäische Inschriften der Zeit Alhan Nahfan's (Mittheilungen der Vorderasiatischen Gesellschaft*, 1897, 5), p. 13-17. — D. H. MÜLLER, *Südarabische Alterthümer im kunsthistorischen Hofmuseum*, 1899, p. 4-11. — Præterea aliquot vocabula ex inscriptione tractaverunt HOMMEL, *Zeitschrift der deutschen morg. Gesellschaft*, XLIV, 1892, p. 545; PRÆTORIUS, *ibid.*, XLVIII, 1896, p. 649-652; HARTMANN, *Zeitschrift für Assyriologie*, X, 1897, p. 137-152 et 310-317, et MORDTMANN, *ibid.*, p. 166-173. Denique HOMMEL, *Aufsätze und Abhandlungen*, 1900, p. 168-206, glossarium ad omnes inscriptiones Vindobonenses a D. H. Müller enucleatas confecit.

Hæc leguntur in titulo Glaseriano 1076, qui est lapis calcarius, 0^m,81 altus et 0^m,48 latus. Notare oportet tres primos versus litteris majoribus, ceteros minoribus scriptos esse. Item in tit. Glaseriano 1082 primus versus, qui revera tertius est, quippe quum duo antecedentes abscissi sint, a reliquis majore scriptura differt. In ceteris autem titulis initium abest:

- Π Η | Α Γ Δ | > Χ Θ Η | Δ > Ο Ξ | Θ Ψ Ψ Π Θ | Η Φ Ψ Η | Η Ψ Γ . 1
- Δ Ψ Ψ > | Π Γ Η Χ | Θ Ψ Ψ Ψ Ψ Ξ | Θ Ψ Η Φ Ψ | Η Π Η | Α Γ Δ | Η Ψ Ψ Η | > 2
- Ξ Θ Ψ | Χ Η Π | Ψ Ψ Ψ Ψ | Η Π Ψ Η Η | Η Ψ Γ Η Η | Η Ψ Η Ψ Γ Ψ | Χ Θ > . 3
- Θ Ψ Γ | Η Π Ξ Φ Ψ Θ | Θ Θ Ψ Η Χ | Φ > Η Θ | Π Ψ Ψ | Γ Η | Η Γ Ψ Α Χ Η Π | Π Γ Η Χ 4
- Θ Ψ Ψ Ψ Φ Ψ Δ | Γ Η Θ | Θ Ψ Ψ Π Α Θ Ψ Δ | Γ Η Θ | Ψ Φ > Η | Ψ > Ο Η | Χ Η Ψ | Γ Ψ Ψ Ψ | Θ . 5
- . Ψ Θ Η | Ψ Θ | Χ Γ Φ Π Θ | > Ψ Η Η | Γ Η Θ | Η Ξ > Θ Η | Η Ψ Ψ Θ Η | Ψ Θ | Ψ Φ > Η Θ | Χ > Θ Η 6
- . . Η > Ψ Ψ Η | Η Χ > Θ Η | Γ Η Θ | Η Χ Ψ Ψ | Ψ Θ | Η Ο > Χ Ξ Ψ Θ | Η Ψ Φ Χ Η Δ | > Ψ Ψ Η | Γ Η Θ | . 7
- Η Θ | Ψ > Ο Η | Χ Η Ψ Ψ | Η Χ Η Α Ψ Γ Θ | Ψ Φ Γ | Η > Γ Ψ | Ψ Θ | Χ Ψ Η Ξ | Ψ Θ | Θ Θ Ξ Χ 8
- . Η Θ | Θ Ψ Χ > Θ Η Θ | Θ Ψ > Φ Α Η Θ | Θ Ψ > Ψ Ψ Η Θ | Η Χ Ψ Ξ Φ | Ο > Ξ Θ | Ψ > > Α | Θ Ψ Ψ Π Α . 9
- Θ Ψ > Π Θ Π | Η Χ Γ Π Θ | Γ Π Η | Χ Η Π | Ψ Ψ Ψ Ψ Θ | Ψ > > Α | Η Χ Η Α Ψ | Χ Ψ Ψ | Ψ Η Θ . 10
- . . Π | Η Η Θ Ψ Η | Η Ψ | Γ Ψ Α Χ Η Θ | Θ Ψ Ψ Θ Π | Η Θ Ψ Η Χ Γ | Η Χ Ξ Π Ψ | Α Γ Δ | Χ > Ψ Γ 11

12 𐤕𐤓1𐤆𐤀 | 𐤀𐤓𐤕𐤔 | 𐤕𐤔𐤀𐤆 | 𐤀𐤓𐤕𐤓𐤕 | 𐤕𐤓𐤕𐤔 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓
 13 ...𐤆 | 𐤕𐤓𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓
 14 ..𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓
 15 .1𐤓1 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓
 16 .𐤕𐤓 | 𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | ...
 17 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | XX...
 18 𐤕 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕...
 19 ..' | 𐤕1𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕1𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓
 20 .. 𐤕𐤓𐤕𐤓𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕1𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓
 21 ..𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕1𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕1𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓
 22 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕
 23 .𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕1𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕1𐤕𐤓 | 𐤕1𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓
 24 > | 𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕1𐤕𐤓 | 𐤕1𐤕𐤓 | 𐤕1𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓
 25 𐤕𐤓1 | 𐤕𐤓 | 𐤕 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕 | 𐤕 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓
 26 𐤕 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕1𐤕𐤓 | 𐤕1𐤕𐤓 | 𐤕1𐤕𐤓
 27 𐤕𐤓𐤕𐤓 | 𐤕1𐤕𐤓 | 𐤕1𐤕𐤓 | 𐤕1𐤕𐤓 | 𐤕1𐤕𐤓 | 𐤕1𐤕𐤓 | 𐤕1𐤕𐤓 | 𐤕1𐤕𐤓

Quod hebraice sic transcribimus, completis complendis e ceteris exemplaribus :

1 ע[להן | נהפן | ובניהו | שערם | אותר | מלך | סבא | ויר
 2 ם | אימן | מלך | סבא | הקניו | שימהמו | תאלב | רימם | בעל
 3 ת[רעת | תלתנהן | אצלמן | דדהבן | חמדם | בדת | הושעהמו
 4 תאלב | בסתכמלן | כל | טיב | וצרף | תנטעו | והקשבן | למותבה
 5 מו | יהגל | מאת | סרורם | צרפם | וכל | מהוכבהמו | וכל | מסקיהמו | וכל
 6 צורת | וארפד | עדי | אעמדן | ואערשן | וכל | אנהר | ובקלת | עדי | אעמד
 7 ן | וכל | אהדר | מסתקין | ומשתרען | עדי | טיתן | וכל | צורתן | דקיהרן | ד
 8 תשעוו | עדי | שאמת | עדי | הגרן | לקט | ולמכנתן | תמנת | סרורם | וכל | מה
 9 וכבהמו | כררם | ושרע | קשמתן | ואהדרהו | ואכפרהו | וצורתהו | וכל
 10 מוסט | הית | מכנתן | כררם | וחמדם | בדת | נבל | ובלתן | בעברהו
 11 גדרת | מלך | חבשתן | לתאחון | בעמהו | וסתכמל | הא | אחונן | בין
 12 המו | ובין | גדרת | ומצר | אחבשן | ותגזמו | כוחד | צרהמו | וסלמה
 13 מו | בעליכל | דיתשאן | בעברהמו | וכבצחם | ואמנם | יתאחונן | סלחן
 14 וזררן | ועלהן | וגדרת | כל | עברתהמו | וחמדו | בדת | סתכמל | אחונ

המו	בעם	מלך	חבשתן	חגן	סתכמל	אחונהמו	בעם	ידעאב	עילן	15
מלך	חצרמות	בקדמי	דת	הקניתן	והמדם	בדת	סתופי	כל	אקול	16
ומקתת	נבלו	איסם	בעבר	אחור	בנחרן	ויבסן	וכל	תשעת	וזנד	17
יסרו	איסם	לאחור	והמדם	בדת	תשכרו	עמאנס	בן	שנהן	ו	18
שעבן	חולן	בצר	השתאו	ותטען	בעבר	אמראהמו	אמלך	סבא		19
ובדת	בלתו	שבת	בן	עלין	בעבר	דרידן	להנצרנהמו	ל		20
צרם	בעלי	אמראהמו	אמלך	סבא	וסבאו	דכן	אשעב			21
ן	לעדרן	בעמהמו	בהות	צרן	דהשתאו	וקמעו				22
דכן	חקלן	וגנדו	כל	הבלתהו	ובעדהו	פתע				23
רבו	למראהמו	עלהן	מלך	סבא	והיסרו	תני	ר			24
בכן	אשמס	בן	רימם	וחרתם	בן	ידם	ולסע			25
דהמו	תאלב	נעמתם	ומנגית	צדקם	ותבר	ו				26
צרען	צרהמו	ושנאהמו	בתאלב	רימם						27

Versus 1. עלהן | נהפן. De illo rege vide tit. 2, v. 11-12, 296 et 305. Titulis jam laudatis adde Glaser 825 = Berlin 2672, v. 1, et 826 = Berlin 2698, v. 2. Mirum satis est 'Alhânûm non hic, sed in v. 24, regem Sabæ nominatum esse; itaque censet Mordtmann, *Zeitschrift für Assyriologie*, X, p. 166-170, 'Alhânûm nunc et tunc dignitate regia privatum esse, quum bellum inter tribus Sabæas oriretur, et confert Ḥšaraḥûm Yaḥḏub, in Os. 35 = B. M. 33, v. 5, regem (itidem in titulo nostro 241, v. 4, et Glaseriano 391, v. 15, apud Glaserum, *Die Abessinier*, p. 82), verum in Glaser 119 (supra, tit. 140), v. 2, אקינם | כבר. Animadvertas licet ipsum 'Alhânûm Nahfân in tit. 305 אקינם | כבר appellatum. — שערים | אותר. Ejus mentio fit in Glaser 825 = Berlin 2672, v. 2-3, et nominatur rex Sabæ et Raidâni in Gl. 891, v. 8 et 9; vide Glaser, *Die Abessinier*, p. 63-65 et 82; Winckler, *Alhan Nahfan*, p. 20. — ירם | אימן. Irm est nepos Yarîmi Aïman qui supra, in tit. 305, et infra, in 315, v. 1, nominatur. Ille non regnavit, hic rex fuit; vide Glaser, *Die Abessinier*, p. 71.

Versus 2. האלב. De hoc deo vide supra, p. 7-8, ubi האלב | בעל | רימם decurtatum e רימם | האלב esse contendimus.

Versus 2-3. הרעה | בעל, vide titulos 2, v. 3; 284, v. 4; 300, v. 3; 306, v. 4, et infra, 312, v. 3.

Versus 3. הלתנהן «has triginta». Numeri istius forma,

quæ nomini duali est similis, reperitur etiam in Glaser 652 (Glaser, *Die Abessinier*, p. 36), v. 4, et a Wincklero, *Alhan Nahfan*, p. 3, versa est «has tres», a Glasero autem recte «has triginta»; cf. עשרנהן «viginti» in Os. 31 = B. M. 32, v. 2, et Prideaux, *Transactions of the Society of bibl. Archaeology*, VI, p. 313, quod Hommel, *Süd-Ar. Chrestomathie*, p. 48, pro duali habet, etsi forma status constructi in הלהי | ארבעי, etc., eadem atque in עשרי sit. — אצלמן. Lingua sabæa ab arabica discrepat, nonnunquam pluralem adhibens in re numerata numerum decem excedente, et hebraicæ congruit, in qua vocabula, quibus res haud frequenter numeratæ designantur, pluralem accipiunt; cf. tit. 80 v. 10 et Os. 31 = B. M. 32, v. 2. — הושעהמו. Vox הושע «liberare, servare» in tit. 28, v. 4; 155, v. 1, explicata est. Glaser, Müller: eximios reddidit; Halévy: favit.

Versus 4. בסהכמלן. Hoc verbum, quod etiam in v. 11, 14 et 15 reperitur, sicut arabicum استكمل, perficere significat. — טוב | וצרף «bonum et argentum», i. e. opes et pecunia. צרף etiam in v. 5 reperitur et in titulo Massiliensi 1, v. 6, apud H. Derenbourg, *Les monuments sabéens et himyarites du Musée d'archéologie de Marseille*, p. 8, n. 3; cf. *Répertoire d'épigraphie sémitique*, I, p. 151. Müller vertit: reparatio et mutatio, comparatis טוב et הטב in Fresnel 11, v. 2 et 5, necnon arabica voce صرف «vertere»; cf. supra, tit. 291, v. 1.

Glaser : bonum et puritas. Halévy : tus et myrrha (cf. طيب et misnaiticum טִיב). Hommel : aurum et argentum. Quid צרה in Fresnel 53, v. 2, atque in nostri tituli 291 v. 1 significet, dubium est. — הנטעו (Glaser 1223 פנטעו) connectendum cum וצרה | טיב est. Hoc vocabulum, quod in tit. 179 v. 7 «se submitit» interpretati sumus, hic primum «plantavit», deinde «suscepit, operatus est» significare videtur, radice hebraica נטע «serere» collata; cf. נטעהמו, supra, in tit. 40 v. 2 et נטעהן, *ibid.*, v. 3, necnon הנטען pro הנטען infra, in v. 19. — «et instauraverunt»; vide *Sabäische Denkmäler*, p. 62, et supra, tit. 158 v. 2; cf. etiam קשבה in tit. 95 v. 2. — למונהמו. Vox ונהב in Sabæorum lingua, sicut ישב in Hebræorum, sedere significat, ut referunt Arabes; vide Halévy, *Études sabéennes*, p. 14; D. H. Müller, *Langer's Reiseberichte*, p. 66-67. מוהב igitur est sedes regia, ut Mordtmann et Müller opinantur, potius quam ædes deorum (Glaser, Hommel); cf. H. Derenbourg, *Nouveaux textes yéménites inédits*, 1, v. 9-10, et II, v. 4, in *Revue d'assyriologie*, V, IV, 1902, p. 121 et 122, separatim excusum, p. 9 et 10, necnon Lidzbarski, *Ephemeris*, II, p. 104. E למונהמו usque ad צרפם verisimiliter est parenthesis, sicut סרוורם | חמנה in v. 8.

Versus 5. יהגל, nomen sedis regiae, e radice arabica هجل (Müller) vel potius حول (Hommel), i. e. circumdans, rotundus. — סרוורם | צרפם verisimiliter est summa pecuniæ ædificationi impensa; itaque putamus cum Muellero סרוור esse nummum, fortasse talentum. Hommel censet hanc vocem æquam arabicæ سدر «sedile» esse. Halévy eam pro mensura agraria habet, Glaser pro basi statuæ. — צרה; vide v. 4. — מהוכבהמו appendicem sedis regiae existimamus, ædem comitum et servorum regis. Verbum הוכב occurrit in Halévy 344, v. 18 et 19, et in tituli Massiliensis v. 21 apud H. Derenbourg, *Les monuments sabéens*, etc., p. 8, et *Répertoire d'épigraphie sémitique*, I, p. 151-156; cf. nomen proprium יכב, supra, in tit. 76 v. 1. Qui מוהב templum vertunt מהוכב capellam esse contendunt. Conjungendum cum וצרה | טיב et וכל | מהוכבהמו «aquarum ductus» vel «aquaria eorum».

Versus 6. צורה imagines (arabice صورات). — ארפד num bases significet dubium est. Müller interpretatur ארפד circumvallationes et aggeres; Halévy voces illas ad agriculturam pertinere suspicatur; cf. רפדת in tit. nostro 40, v. 3. — אערשן «pilæ» cum אעמדן «columnæ» congruit. Prætorius, arabicam vocem غرس conferens, publicæ (Pfähle) vertit. Halévy ambas voces terras cultas designare credit. Hartmann, *o. c.*, p. 150, n. 2, אעמדן, אערשן et טיתן pro locorum nominibus

habet. — אנהר canales (flumina). — בקלה hortos olitorios significare e lingua arabica judicatur; vide supra, tit. 230, v. 2. Glaser quidem in lingua Yemenensi אנהר pomaria designare contendit, versum ex Al-Hamdânî *Al-Ikbl* apud D. H. Müller, *Die Burgen und Schlösser*, 1, p. 50, invocans. Nec celandum est, hac interpretatione בקלה cum אנהר optime conjungi. At Müller negat, cum illic, tum hic אנהר hortos designare. — De statu constructo ante præpositionem adhibito vide D. H. Müller, *Zeitschrift der deutschen morgenländischen Gesellschaft*, XXX, 1876, p. 123, et Hommel, *Süd-Ar. Chrestomathie*, § 64.

Versus 7. אהדר (cf. v. 9). Num liceat cum hebraico vocabulo הדר «splendor, pulchritudo» comparare, dubitamus. Fortasse cum הדרים (Isaias, XLV, 2) «loca tumida» conferendum est. Glaser interpretatur : fossas irrigationis, arabica voce شريعة collata, quæ susurrum (rivi) designat. — מסתקין, collato מסקהמו in v. 5, itidem aquarum ductus significare videtur. — משהרען aliquid voci מסתקין simile designare constat. Radix ejus in שרע (infra, v. 9) reperitur. Conferamus licet arabica vocabula مشرعة vel شريعة, i. e. via aquarii. — טיתן cisternam, sicut arabice طيبة et طوية, designat. — Pro verbis מסקהמו | וכל (v. 5) usque ad טיתן (v. 7) in altera versione (Glaser 1330, 1331, 1377) inscriptum est : וכל | אנהר | ובקלה | עדי | שרעה | אעמדן | וצורת | וארפד | «et omnes canales et hortos olitorios intra irrigationem columnarum et imagines fictas et bases in pilis et omnem irrigationem hortorum floridorum et cisternas et omnes imagines». In breviori versione וזירן idem quod טיתן in longiore esse Glaser suspicatur. — צורתן (in versione altera צורה); vide supra, v. 6. — קיהרן nomen loci esse videtur in quo erectæ erant imagines; cf. celeberrimæ urbis in Ægypto nomen القاهرة «victrix».

Versus 8. השעו «sparserunt»; cf. أشعى, quartam verbi شعا formam, necnon أشاع fere eadem sonans. Cum השעו comparandum est השעה vel השעה (v. 17), i. e. sparsa munera. Secundum Glaserum subjectum verbi imagines est, sed pluralis ad personas pertinet, non ad res (D. H. Müller). — שאמה. Glaser plurima hujus vocis exempla ex ineditis inscriptionibus apud se servatis attulit, unde perspicuum fit ea locum consecratum designari, et hoc modo vertit. Attamen in nostro versu ipse et Hommel vocabulo שאמה septentrionem significari posse censent sicut voce arabica شام, qui sensus a Hartmanno probatur, invocato tit. Minæorum Halevyano 535, v. 2, in quo ודשאמה | דימנה legitur. Mirare שאמה nominis proprii feminini instar in loco utroque sine *mi-*

matione et sine nūnatione. — לקט, urbs inaudita, cujus nulla mentio facta est apud Arabum geographos; cf. لغيط «puteus» necnon tribus Arabum Lakiṭ dictas apud Al-Hamdānium, *Djazira*, p. 95, v. 20; Ibn Doraidum, *Istikṭāḥ*, p. 104, 144, 293; Wüstenfeld, *Register*, p. 273. Comparare etiam licet nomen viri ילקט in tit. 226 v. 1-2. — מכנה. Glaser e titulo suo 1500 locum affert in quo legitur: ומהצרתן | למכנה | מואכן | מוגלם | ושרע. Pars igitur ex aedificio מואב nominato מכנה est et verisimiliter locum tectum, peristylum (supra, in tit. 240 v. 6) designat, non territorium, ut supra, in tit. 28 v. 3 versum est, et cum arabico مكنة (Mordtmann, Glaser, Hartmann) conferendum, non a radice כון (Hommel) deducendum. מכנה legit H. Derenbourg in titulo Yemenensi, quem nuper edidit (*Nouveaux textes yéménites inédits*, in *Revue d'assyriologie et d'archéologie orientale*, V, IV, 1902, p. 118-120; separatim excusum, p. 6-8, 1, v. 6); cf. Lidzbarski, *Ephemeris*, II, p. 103-104. Etiam infra, in tit. 310 = Glaser 881; Berlin 2692, v. 1, [מן] legimus, pro מנל Mordtmanni.

Versus 9. מהוכהו, vide v. 5. — כרם, hic et in v. 10, Mordtmann pro nomine loci habuerat, Prætorius autem recte confert cum arabico كرم «summa, totum, universum» idque tanquam adverbium adhiberi censet, idem valens ac arabicum اجمع. Cui assentimur. — ושרע; vide משתרען (v. 7), pro quo in altera versione שרע scriptum est. — קשמתן, nomen appellativum, hortum probabiliter designans; cf. arabice قشمة «locus per quem aqua in horto fluit». — ואהדרהו; vide אהדר in v. 7. — ואכפרהו (cf. singulare כפרן | הות in Hal. 48, v. 5) pagos iuxta ripas canalis situs designare suspicamur. — In altera versione (Glaser, 870, 1330, 1331) pro וזורתהו | ואכפרהו | ואהדרהו legitur tantum וזורתהו. Sensus vocis technicæ תורה incertus est. Corrupta ex צורה haberi posset (Mordtmann et Hartmann, *Zeitschrift für Assyriologie*, X, p. 137, n. 1), nisi hæc lectio in tribus exemplaribus occurreret. Hommel comparat הורה (Glaser 1081 = Vienne 3, v. 4, apud D. H. Müller, *Südarabische Alterthümer*, p. 12) a radice ھر deductum, quod difficulter accipiendum est; vide Mordtmann, *Zeitschrift für Assyriologie*, X, p. 172. Nos provocamus ad colligendum מורה in tit. 40 v. 3, 4 et 175, et ad vertendum: «atque ejus propagnaculum»; cf. quae ad tit. 40 v. 3 supra, p. 66, adnotavimus.

Versus 10. מוסט interior pars alicujus rei, sicut arabicum موسط: — כרם; vide v. 9. — נבל «mittere» confertur a Prætorio cum voce æthiopica ተበል *tanabāl*, ተበል *tanabal* «legatus». — בלה infinitivum verbi

בלה esse a versu 20 discimus, ubi בלה perfectum est. De hac voce vide supra, tit. 290 v. 4; 291 v. 4; H. Derenbourg, *Les monuments sabéens de Marseille*, II, v. 9; *Répertoire d'épigraphie sémitique*, 185, I, p. 154. Verba נבל et בלה verisimiliter significationem parem habent, quod confirmat præpositio בעבר adhibita post ambo verba, in v. 17 post נבלו, in v. 20 post בלהו. Mordtmann, conferens arabicum ابلت, interpretatur: adigere jurejurando; Glaser vertit: impellere, cogere; denique Hartmann, *o. e.*, p. 313: statuere, decernere. — בעברהו; Halevy assentimur, qui vertit: ipsum versus, scilicet 'Alhânium, collata hebraica voce ליעבר, dum Glaser aliique comparavit vocem בעבור (cf. supra, tit. 195 v. 10) et æthiopicam ቤላቤርት *ba'eberta*, et referunt suffixum in בעברהו ad Gadaratum. Vide etiam infra, v. 20, et Glaser 861, v. 3, apud Mordtmann, *Himjaritische Inschriften und Alterthümer*, p. 23.

Versus 11. גדרה. Cum régis illius nomine, quod a Glasero Djadarot legitur, conferre لجدرة apud Ibn Doraidum, *Istikṭāḥ*, p. 301, necnon عامر الاجدار *ibid.*, p. 317; cf. etiam Wüstenfeld, *Register*, p. 179, s. v. الجادر. — الجبشة = הכשתן, Abyssinia. Glaser censet tres regiones hoc nomine appellatas fuisse: 1° Ḥabašat Yemenensem (cf. *Skizze*, I, p. 96); 2° Ḥabašat Mahraticam (cf. *ibid.*, p. 89); 3° Ḥabašat Africanam. Mordtmann autem putat unam regionem tantum sic appellatam fuisse, scilicet in Africa. Attamen in titulo Glaser 424, ut Glaser asserit, explicite de Yemenensi Ḥabašat agitur. Abyssinos igitur ex Arabia in Africam migravisse et ibi imperium condidisse veri simile est. Ḥabašat commemoratur etiam in O. M. 9 (nunc 29), v. 7; Glaser 618, v. 25, apud Glaser, *Zwei Inschriften über den Dammbau von Mārib (Mitteilungen der Vorderasiatischen Gesellschaft*, 1897, 6), p. 32. — להתאוון infinitivum 5^a (Mordtmann) vel 6^a (Hommel) conjugationis, «ad fraternitatem fiendam». — וסהכמל (cf. v. 4), scilicet Ta'lab. — הא, pronomen demonstrativum «hic», invenitur ex. g. in Glaser 868 = Berlin 2682, v. 3. — אהונן infinitivum 1^a conjugationis in statu emphatico.

Versus 12. מצר pluralis forma vocis מצר, quæ *mašir* pronuntiari potest, «arcis præfectus» (Mordtmann, Müller, Hommel) est, non a radice מצר trahendum, ut Glaser dubitans proponit. Hartmann מצר ad radicem ציר pertinere posse credit, sed a radice מצר deducendum veri simillimum putat. Pluralia מצרה in Gl. 825 = Berlin 2672, v. 4, et מצירה *ibid.*, v. 5, reperiuntur, מצר ipsum in J. et H. Derenbourg, *Études*, 14, v. 7; *Bibliothèque Nationale*, tit. 5, v. 5. — והגומו «et decreverunt», 5^a vel 6^a forma verbi גום, a Mordtmanno, *Zeitschrift für Assy-*

riologie, X, p. 172, recte legitur. Ceteri omnes legunt הלזמו. Cf. גזמו, apud Müller, *Südarabische Alterthümer*, tit. 17 (= Fr. 40 = Gl. 1064), v. 1, et H. Derenbourg, *Les monuments sabéens et himyarites de Marseille*, tit. XI v. 3, ubi emendandum est לזמו in גזמו; necnon גזמן in tituli Glaseriani 618 v. 10 (Glaser, *Zwei Inschriften*, p. 32). — כוחד «ut unificarentur, sociarentur». כ est conjunctio, et וחד verbum (Halévy, Prætorius, Glaser) potius quam adjectivum (= una). כוחד tunc contractum e כ יחד est = כִּי יוֹחַד; cf. כיפען in tit. 88 v. 5. — וסלמהמו | צרהמו «bellum ipsorum et pax ipsorum».

Versus 13. בעלי; hanc præpositionem compositam ex ב et עלי, quod rarissimum est, cum hic, tum in v. 21, significare «contra» omnes opinantur inscriptionis interpretes. — Pro ליהשאן scriptum est in Glaser 1330, 1331 ליהנשאן; itaque statuendum est cum Glasero in ליהשאן litteram נ sequenti ה assimilata esse, ejusque radicem esse נשא, in octava forma usurpatam; cf. infra, in v. 19, ונהטען = והטען, et in tit. 314 v. 17, סהצר = סתנצר. Significatio vocis, ut ההנשא hebraice, est «se extollere, surgere». Minime est comparandum השאהו in v. 19. In breviori versione post כעברהמו additum est צרם «hostiliter». — ותאחונן | ותאמנם. Hæc sententia coordinata cum verbo כוחד est; vide Hartmann, *o. c.*, p. 148. — ותאמנם | בצחה «in fide et securitate» (arabice بَعَثَةٌ وَأَمْنٌ).

Versus 13-14. סלהן | וזררן a Mordtmanno leguntur Salhân et Zarîrân, a Glasero Salhîn et Zirârân, ab Halévyo Salhân et Zararan, a Wincklero Silhân et Ziran, a Muellero Sallhîn et Zurarân. Müller Sallhînum et Zurarânnum arces patrias esse censet, e quibus 'Alhân et Gadarat orti sunt. Cui sententiæ assentimur; cf. Prætorium, *Zeitschrift der deutschen morgenl. Gesellschaft*, XLIX, p. 793. De Sallhîno vide supra, tit. 289, v. 15, et quæ occasione illius tituli, p. 303, contulimus. זררן legendum putamus Zarîrân, conferentes loci alterius nomen apud Yâkûtum, *Mu'djam*, II, p. 924, v. 10. Halévy opinatur Salhânnum et Zararânnum legatos esse regum 'Alhâni et Gadârati; at legatos juxta reges nominatos esse haud veri simile est. Mordtmann, quom titulum haud integrum explicaret, credidit eos esse auctores tituli. Secundum Hartmannum, reges eidem sunt, initio inscriptionis aliis nominibus appellati. — כל | עברתהמו. Vox עברתה, quæ supra, in tit. 37 v. 3 «ager litoralis» versa est, hic et alias (Halévy 49, v. 7; O. M. 12, nunc 28, v. 5 et 12) regionem designare videtur; itaque vertimus «omnes regiones ipsorum», ut Mordtmann dubitanter et Glaser confidenter opinati sunt. Halévy: «mutuo», Müller: «omnes,

alii versus alios» verterunt, quod nobis minus placet, neque cum ceteris locis in quibus עברתה invenitur congruit. Denique Winckler: «in æternum». — כל in hoc loco ex כ + ל compositum, non vocem כל «omne» esse putaverat Mordtmann; postea de hac opinione destitit, sed ad eam inclinat Glaser, *Die Abessinier*, p. 54; cf. *ibid.*, p. 47, et *Zwei Inschriften über den Dammbuch von Mârib*, p. 48, n. 4, necnon כל hebraice in *Revue des Études juives*, XXXI, p. 47-51.

Versus 15. אהונהמו, scilicet fraternitas 'Alhâni filiorumque ejus. — ונהגן solet, collato tit. 2 v. 4, «quia» explicari, sed hic «sicut» (Mordtmann) sensum meliorem præbet; hoc enim modo intelliguntur verba | בקדמי | לה | הקניתה, scilicet fœdus cum Yada'abo ante fœdus cum Gadarato pactum est, quod erectio stellarum secuta est. Müller confert مَثَل = مَثَل in *musnado* apud Kremer, *Südarabische Sage*, p. 96 = Müller, *Südarabische Studien*, p. 17. Halévy vertit «eo tempore quo». In Glaser 1330 et 1331 desunt verba e הגן usque ad הקניתה, unde Glaser concludit brevior versionem priorem esse, quod Müller jure repudiat. — ירעאב | פילן, rex Hadramauti, jam supra in tit. 155 v. 3 et in Halévy 423, v. 2, reperitur; vide etiam Glaser, *Skizze*, I, p. 92.

Versus 16. לה | הקניתה | בקדמי «ante hanc consecrationem»; vide, supra, titulum 30 v. 5 et 204 v. 3.

Versus 17. מקתה nomen dignitatis esse a voce אקול antecedente patet et jam reperitur supra, in tit. 287 v. 10 et 14, cujus occasione de hoc vocabulo (supra, p. 298 b; cf. p. 203 a) disseruimus, necnon in H. Derenbourg, *Les monuments sabéens . . . de la Bibliothèque Nationale*, 2, v. 1; cf. מקהוי, supra, in tit. 140 v. 1 et 226 v. 2; מקהויה in tit. 289 v. 6. מקהויה et השעה diversa pluralia sunt, comparandaque sunt השעה et השעה in ejusdem versus varia lectione. — נבלו; vide v. 10. — אההו | בעבר | איסם idem quod hebraicum מֵאֵל אֵיֶשׁ אֵל אֶחָיו Mordtmann esse vidit et comparavit | פאל | איסם | לאהתהן | איסם | סאל apud D. H. Müller in *Zeitschrift d. deutschen morg. Gesellschaft*, XXX, p. 675, tit. 3, v. 5. איסם, sicut hebraicum אֵיֶשׁ אֵל, forma alia ac אנס = אנוש est. איסן in statu emphatico reperitur apud H. Derenbourg, *Les monuments sabéens et himyarites de la Bibliothèque Nationale*, 2, v. 1. — ויבסן «mari terraque»; in Glaser 830, 1223 et 1331 ויבסם | ויבסם, ut apud Minæos ויבסם | ויבסם | אלאלת | וכל in Halévy 478, v. 15. — השעת; in Glaser 870 et 1125 reperitur השעה (in 828 + 829 השעה = השעה); cf. ויבסם in hoc eodem versu et מקהויה, atque מנגה et מנגה infra, in v. 26. Vocabulum istud et sequens זכד donum significare videntur. השעה infinitivum vel nomen e verbo

שעו, quod vide supra, v. 8. Quoad זכר, arabicæ voci זَكْرٌ par est et hebraicæ זָכַר (*Genesis*, xxx, 20).

Versus 18. יסרו «mittere, dirigere», quocum comparare licet *pi'elum* verbi hebraici יָשַׁר, quum יסרו (يسررو) secunda forma verbi sit, cujus quarta היסרו in v. 24 reperitur. — איסם, in Glaser 1331 אסם; cf. v. 17. — השכרו «beneficio sibi obligaverunt»; cf. arabicum شَكَر «gratia». Mordtmann inter «mercede conduxerunt» et «gratias inierunt» hæret. Halévy: «ad ditionem redacti sunt». Qui beneficio sibi obligaverunt sunt 'Alhân ejusque filii, non 'Amm'anas et tribus Khaulân. — עמאנס. Vide tit. 13 v. 1 et 119 v. 1. Mordtmann animadvertit hoc nomen tantum apud Minæos reperiri et secundum Arabas 'Amm'anasum deum fuisse gentis Khaulâni (*Zeitschrift der deutschen morg. Gesellschaft*, XXXI, p. 87-88), cujus noster 'Amm'anas princeps esse videtur. — שגחו; cf. tit. 154 v. 1, et quæ supra, p. 216, adnotavimus.

Versus 19. חולן. Vide supra, tit. 140, v. 5, et 220, v. 2 et 3; Halevy 535, v. 2; Glaser 891, v. 11, apud Glaser, *Die Abessinier*, p. 82. — השתאו «inierunt, susceperunt»; cf. v. 22. Verbum שתא «inceptit (bellum)» invenitur etiam infra, in tit. 315 v. 7, et in Glaser 618 v. 24-25 et 28 (Glaser, *Zwei Inschriften*, p. 32 et 33), ubi (ad bellum) surgere significat. In O. M. 31 (nunc 54), v. 7, reperitur ושתאהו «et suscepit eum», et ibi de constructione agitur. Radicem ipsam שתא cognatæ linguæ non præbent; forsitan cum radice שהו cohæret, ut Hommel censet, et cum arabico شَاء «hiems» conferenda, verbo שתא primum «in hieme agere» significante. Hebraicum שת «fundamentum» vix comparare audemus, quanquam Glaser שתא «fundare» verbi posse contendit. — Bellum gestum est ab 'Amm'anaso et Khaulânensibus. — והטען. In Glaser 1330 ונהטען, unde Glaser, *Die Abessinier*, p. 57, jure concludit in והטען assimilata litteram נ litteræ ט esse et radicem eandem agnoscit e qua תנטנו in v. 4; cf. infra, tit. 314 v. 17, ubi דסתצר = דסתנצר, et Glaser, *Die Abessinier*, p. 123. Halévy autem existimat vocis הטען radicem טוע esse et significare obedientem esse, sicut arabicum طاع vel potius أطاع; Mordtmann inter טען, conferens arabicum تطاع, et טוע incertus hæret. — אמראהם; Glaser 1002 אמראהם.

Versus 20. בלהו; vide v. 10. Mittunt 'Amm'anas et Khaulânenses legatum ad Raidânenses ut auxilientur ipsis in bello ab hostibus ipsorum adversus Sabæ reges gesto. — שבה, nomen proprium hominis novum. — עלין; teste ibu Doraid, *Istikâk*, p. 250, 'Aliyyân est familia e tribu Hamdânensi Arḥab. — להנצרהמו «ut auxiliarentur ipsis». — בעבר; vide v. 10, 13, 17.

Versus 21. בעלי; vide v. 13. — A vocabulo זכאו «et bellum gesserunt» (vide supra tit. 2 v. 11) nova sententia incipit, cum præcedente non conjuncta. Hommel opinatur nomen proprium regionis Saba' ex hac radice ortum esse et significare bellatores. Subjectum verbi est אשעבן | זבן, non, ut Müller existimat, 'Amm'anas Khaulânensesque. — זבן «ei qui (sunt) ex» (Mordtmann, Glaser, Prætorius); cf. H. Derenbourg, *Les monuments sabéens et hîmyarites de la Bibliothèque Nationale*, 2, v. 1: אסן | הות | מקהת | זבן, quod Prætorius interpretatur «is qui ex comitibus hujus viri». Müller זבן tribum esse putat, cujus pars una אשעבן, altera הקלן sit. Quum אשעבן potius nomen proprium quam appellativum sit, assentimur Mordtmanno, qui بنو شعبان (Ibn Doraid, *Istikâk*, p. 307, et Kremer, *Südarabische Sage*, p. 31) tribum Hamdânensem; et الأشعوب (Yâkût, *Mu'djam*, V, p. 12; Al-Hamdâni, *Iklil*, apud D. H. Müller, *Die Burgen und Schlösser*, 1, p. 48; Ibn Kōtaiba, *Al-ma'ârif*, p. 229) cum אשעבן comparat. Illis scriptoribus addit Hartmann Al-Hamdâni, *Djazira*, p. 78, v. 6, unde suspicamur אשעבן, quemadmodum הקלן in v. 23, nomen loci esse.

Versus 22. לעדרן in hoc loco similem sensum atque hebraica vox עור necnon arabica عذر (Lane, *An Arabico-English Lexicon*, s. v.) habere videtur, et construitur cum præpositione בעם. — בעמהמו, scilicet 'Amm'anasum et Khaulânenses. — להשתאו, vide v. 19. — וקטעו «percusserunt, subegerunt», scilicet Uš'ûbenses. De verbo קמע vide *Zeitschrift der deutschen morgenl. Gesellschaft*, XXXII, 1878, p. 202; Halévy 680, v. 2; J. et H. Derenbourg, *Les monuments sabéens... du Louvre*, 7, v. 1, et 9, v. 2; cf. קמעם supra, in tit. 174 v. 4.

Versus 23. הקלן; Mordtmann et Glaser hanc vocem, sicut אשעבן in v. 21, nomen loci esse contendunt, non nomen appellativum campi; nam apud geographos et historicos loci complures Yemenenses hujus nominis reperuntur. Hartmann, *o. c.*, p. 145, confert حقل قتاب apud Al-Hamdâni, *Djazira*, p. 189, v. 25. In Glaser 1330 additum est post זבן vocabulum הגר. Glaser putat הקלן idem esse quod ab Al-Hamdâni العَلَيْن nominatur, id est Wâdî Sahâm superior, ad septentrionem loci Ṭhūrâni. — וגברו ab Halevyo jure comparatur cum æthiopico ገላላ *gabaz* «præda, rapina». Prætorius arabicum جزم et æthiopicum ገላላ *gazama* confert. Sed גום ipsum est verbum sabæum; vide supra, v. 12. גבל reperiri videtur in H. Derenbourg, *Bibliothèque Nationale*, 5-6, v. 2, ubi nescimus an sit nomen proprium. Omnino non est legendum לבלו, nam forma litteræ א forma litteræ ל

abest. — חבלההו (Glaser 1331 חבלתהמו) tantum in Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, tit. 12, nunc O. M. 28, v. 5, reperitur et designare campos videtur. De radice חבל vide D. H. Müller, *Südarabische Alterthümer*, p. 35; verbum חבלו invenitur in Derenbourg, *Études*, 1, 14, v. 9. — ובעדהו «et post hoc, deinde»; cf. arabicum بَعْدُ et vide Hommel, *Süd-Arabische Chrestomathie*, p. 51.

Versus 24. פהערבו, scilicet Ḥaḥlenses; cf. ערבו idem sonans in tit. Academiae, nunc in Museo Luparensi 13, v. 5 necnon hebraica עָרַב «spondere, pignore fidem devincere» et עָרְבוֹן = arabice عَرَبُونَ «pignus». ערב in Halévy 380, v. 2; 478, v. 10 fortasse huc adducendum. Prætorius assyriacam vocem *itrubu* conferendam credit et interpretatur: inierunt (obedientiam). — In aliis exemplaribus (Glaser 872, 1225, 1330, 1331) פהערבו post וסהצרען additum est, i. e. «et se subjecerunt». — היסרו; vide יסרו in v. 18. — רבבן (arabice ربيب servus) hic obsides designare probabile est. Vide supra, p. 72, occasione tit. 43 v. 1, et cf. tit. 79 v. 1; 165; 179 v. 2; 210 v. 1; 286 v. 1; 287 v. 6.

Versus 25. אשמש, nomen proprium itidem in tit. Luparensi 22 v. 1, apud H. Derenbourg, *Premier supplément aux monuments sabéens et himyarites du Louvre*, in *Revue d'assyriologie*, VI, 11 (1904), p. 41; separatim excusum,

p. 13, necnon in tituli spurii Luparensis 14 a v. 2 apud J. et H. Derenbourg, *Nouvelles Études*, p. 18; cf. nomen tribus Yemenensis الاشْمُوس Al-Ušmūs, apud Al-Hamdānī, *Al-Iklīl*, in D. H. Müller, *Siegfried Langer's Reiseberichte*, p. 49 et 50. — הרחם; cf. supra, tit. 284 v. 2, ubi nomen urbis הרחם vel הרחה legendum suspicatum sumus. הרחם reperitur etiam in Glaser 618, v. 91, apud Glaser, *Zwei Inschriften über den Dambruch von Mārib*, 1897, p. 35 et 50. Apud Arabas semper لارث scriptum est, dum حارثة, itidem nomen proprium hominis, articulo semper caret; cf. הרח סכתן, nomen tribus in Hal. 145, v. 2; 146, v. 2, et nomen regis Aretas apud veteres Græcorum geographos, de quo vide Glaser, *Geographie Arabiens*, p. 51 et p. 53, ubi cum Areta Sabus nominatur, forsitan cum Ašmaso conferendus. — ידם; vide tit. 2 v. 2, 5, 7. — Post ידם in Glaser 872, 1225, 1330, 1331 legitur: | וסלמו | וסמען | קהתם | | וכלמו | ושנאמו | וצרהמו | כל | וצרען | | וללה | יואן | חבר | וצרען | | רימם | האלב | «et pacem fecerunt et obsecuti sunt obedienter. Et pergat Ta'lab frangere et subjicere omnem hostem ipsorum et inimicum ipsorum! Nomine patroni sui Ta'labi Riyāmi».

Versus 26. מנגיה (Glaser 1028 ומנגת e نَجِيّ «salvare» ab Halevyo deducitur, quod probamus. De duplici forma מנגיה et מנגת vide quæ supra ad v. 17 adnotavimus.

His præmissis, vertimus :

- 1 'A]ḥān Nahfān et filii ambo ejus, Šār Autar, rex Sabæ, [et Yari-
- 2 m Aiman, rex Sabæ, consecraverunt patrui suo, Ta'labo Riyāmo, [domino
- 3 Tu]r'ati, has triginta statuas aureas, propterea quod servavit ipsos
- 4 Ta'lab complendo omnem pretiosam rem et argentum, quibus operati sunt et instauraverunt — sedi su-
- 5 æ Yuhagil centum talenta (?) argeutea —, et (complendo) omnia adjuncta ipsorum, et omnia aquaria ipso-
- rum et omnes
- 6 imagines fictas et bases intra columnas et pilas, et omnes canales et hortos olitorios intra colum-
- 7 nas, et omnia ornamenta ductus aquarum et irrigationum intra cisternam, et omnes imagines fictas Kaiha-
- rāni, quas
- 8 sparserunt septentrionem versus, urbem Lahit versus, — et peristylis octo talenta (?) —, atque omnia ad-
- 9 juncta ipsorum prorsus et canalem hortorum floridorum et ejus ornamenta et pulvinos imaginesque fictas,
- et omnem
- 10 interiorem dispositionem harum sedium simul; et propterea quod legatos misit et dona tribuit ad ipsum
- 11 Gadavat, rex Ḥabašati, ut fraternitas cum se oriretur, et (quia) complevit (Ta'lab) hanc fraternitatem
- inter
- 12 ipsos et Gadaratum arciumque defensores Ḥabašenses, et (quia) decreverunt ut fieret communitas belli sui et
- pacis su-

| 16 | 17 | 18 | 19 | 20 | 21 | 22 | 23 | 24 | 25 | 26 | 27 | 28 | 29 | 30 | 31 | 32 | 33 | 34 | 35 | 36 | 37 | 38 | 39 | 40 | 41 | 42 | 43 | 44 | 45 | 46 | 47 | 48 | 49 | 50 | 51 | 52 | 53 | 54 | 55 | 56 | 57 | 58 | 59 | 60 | 61 | 62 | 63 | 64 | 65 | 66 | 67 | 68 | 69 | 70 | 71 | 72 | 73 | 74 | 75 | 76 | 77 | 78 | 79 | 80 | 81 | 82 | 83 | 84 | 85 | 86 | 87 | 88 | 89 | 90 | 91 | 92 | 93 | 94 | 95 | 96 | 97 | 98 | 99 | 100 |

Quod hebraice transcribimus :

עלהן | נהפן | ובניהו | שערם | אותר | מלך | סבא | וירם | אימן | מלך | סבא | הקניו |
 שימהמו | תאלב | רימם | בעל | תרעת | תלתנהן | אצלמן | דרהבן | חמדם | בדת |
 הושעהמו | תאלב | בסתכמלן | כל | טיב | וצרף | תנטעו | והקשבן | למותבהמו |
 יהגל | מאת | סרורם | צרפם | וכל | מהוכבהמו | וכל | אנהר | ובקלת | עדי | שרעת |
 אעמדן | וצורת | וארפר | באערשן | וכל | שרע | קשמתן | וזוירן | וכל | צורת |
 דקיהרן | דתשעו | עדי | שאמת | עדי | הגרן | לקט | ולמכנתן | תמנת | סרורם |
 וכל | מהוכבהמו | ושרע | קשמתן | ותורתו | וכל | מוסט | הית | מכנתן | כררם |
 וחמדם | בדת | נבל | ובלתן | בעברהו | גדרת | מלך | חבשתן | לתאחון | בעמהמו |
 וסתכמל | הא | אחונן | בינהמו | ובין | גדרת | והגזמו | כוחד | צרהמו | וסלמהמו |
 בעליכל | דינתשאן | בעברהמו | צרם | וכבצחם | ואמנם | יתאחונן | סלחן | וזורן |
 ועלהן | וגדרת | כל | עברתהמו | וחמדו | בדת | סתכמל | אחונהמו | בעם | מלך |
 חבשתן | וחמדם | בדת | סתופי | כל | אקול | ומקתת | נבלו | איסם | בעבר | אחוהו |
 בבחרן | ויבסן | וכל | תשעת | וזבר | יסרו | איסם | לאחור | וחמדם | בדת | תשברו |
 עמאנס | בן | שנחן | ושעבן | חולן | בצר | השתאו | ותטען | בעבר | אמראהמו | אמלך |
 סבא | ובלתו | שבת | בן | עלין | בעבר | דרידן | להנצרנה[מ] | לצרם | בעלי |
 אמראהמו | אמלך | סבא | וסבאו | דבן | אשעבן | לעדרן | בעמהמו | בהות | צרן |
 דהשתאו | וקמעו | דבן | הגר | חקלן | וגבדו | כל | חבלתהמו | ובעדהו | [פ]תערבו |
 וסתצרען | למראהמו | עלהן | מלך | סבא | והיסרו | תני | רבבן | אשמס | בן | רימם |
 וחרתם | בן | ידם | וסלמו | וסמען | קתתם | ולדת | יזאן | תאלב | תבר | וצרען |
 כל | צרהמו | ושנאהמו | בשימהמו | תאלב | רימם

Et vertimus :

‘Alhán Nahfán et filii ambo ejus, Šár Autar, rex Sabæ, et Yarím Aiman, rex Sabæ, consecraverunt patrono suo, Ta’labo Riyámo, domino Tur’ati, has triginta statuas aureas, propterea quod servavit ipsos Ta’lab complendo omnem pretiosam rem et argentum, quibus operati sunt et instauraverunt — sedi suæ Yuhagil centum talenta(?) argentea —, et (complendo) omnia adjuncta ipsorum, et omnes canales et hortos olitorios intra irrigationes columnarum, et imagines fictas et bases in pilis, et omnem irrigationem hortorum floridorum et

cisternam, et omnes imagines fictas *Ḳaiharāni*, quas sparserunt septentrionem versus, urbem *Lakīṭ* versus — et peristylīo octo talenta (?) —, atque omnia adjuncta ipsorum et caulem hortorum floridorum et propugnacula ejus, et omnem interiorem dispositionem harum sedium prorsus; et propterea quod legatos misit et dona tribuit ad ipsum *Gadarat*, rex *Ḥabašati*, ut fraternitas cum se oriretur, et (quia) complevit (*Ta'lab*) hanc fraternitatem inter ipsos et *Gadaratum*, et (quia) decreverunt ut fieret communitas belli sui et pacis suæ erga omnes qui surgerent contra ipsos in bello, atque ut in fide et securitate fraternitatem servarent *Salḥīn* et *Zarīrīn*, atque *Alḥān* et *Gadārat*, omnes regiones ipsorum. Et laudaverunt (*Ta'labum*), quia complevit fraternitatem ipsorum cum rege *Ḥabašati*, et propterea quod integros servavit (*Ta'lab*) omnes principes et fidos adjutores, quos miserunt unus alterum versus mari terraque, atque propter omnia munera et dona quæ largiti sunt unus altero, et propterea quod beneficiis sibi obligaverunt *ʿAmmʿanasum*, filium *Sanḥāni*, et tribum *Khaulānensium* in bello quod susceperunt et inierunt (*ʿAmmʿanos* et *Khaulānenses*) pro dominis suis, regibus *Sabæ*, et quia legatum dona afferentem *Šabatūm*, filium *ʿAliyyāni*, miserunt (*ʿAmmʿanas* et *Khaulānenses*) ad *Raidānenses*, ut auxiliarentur ipsis propter bellum adversus dominos suos, reges *Sabæ*. Et bellum gesserunt viri *Ušūbi* ut adjuvarent eos (*ʿAmmʿanasum* et *Khaulānenses*) in hoc bello quod susceperunt et in quo subegerunt viros urbis *Ḥalīli* et vastaverunt omnes eorum campos. Et, quoad eos (*Ḥalīenses*), deinde pignoribus fidem devinxerunt et se subjecerunt domino suo *Alḥāno*, regi *Sabæ*, et miserunt duos obsides, *Ašmasum Riyāmensem* et *Ḥārīthum Yadūmensem*, et pacem fecerunt et obsecuti sunt obedienter. Et utinam pergat *Ta'lab* frangere et subjicere omnem adversarium ipsorum et hostem ipsorum! Nomine patroni ipsorum *Ta'labi Riyāmi*.

309

Glaser, 873; Berlin, 2684.

(TAB. XXXI.)

Titulus, qui cum quatuor sequentibus Berolini servatur, inscriptus est tabulæ lapidis calcarii quadrangulæ. Inscriptio quidem est in cavo sculpta et linearum rectarum forma circumdata, super quam denticulus est, ubi exstant quatuor lineæ. Lapis; 0^m,58 altus et 0^m,48 latus, ab inferiore parte mutilatus, inscriptionem ipsam integram tenet. Titulum titulo Glaseriano 878 simillimum (supra, tit. 307) esse notavit Mordtmann; nam forma litterarum eadem, amboque tituli primo sabæarum inscriptionum tempore confecti et pare modo ornati objiciuntur. Denticulus reperitur in plurimis æribus *ʿAmrāni*; denticulus itidem cum lineis in fragmento a Mordtmanno et Muellero (*Sabäische Denkmäler*, 33 = nunc O. M. 31) edito et in titulo Glaseriano 302, apud nos 37, qui titulus, ut tit. 309, de homine semetipsum consecrante agit et eodem litterarum genere inscriptus est. Itaque censet Mordtmann illos duos titulos et nostrum ad unum et idem genus inscriptionum pertinere et in eadem regione forsitan inscriptos esse. Adde iis titulum Glaserianum 29 (unam e dictis notis rabbinicis) et titulos Massilienses viii et xii, apud H. Derembourg, *Les monuments sabéens et himyarites du Musée archéologique de Marseille*, p. 15 et 18.

De titulo egit MORDTMANN, *Himjarische Inschriften und Alterthümer*, Berolini, 1893, p. 31.

Hæc leguntur :

ⲛⲁⲓⲛⲁⲓ ⲕⲛ ⲓⲛⲁⲓⲛⲁⲓ	1	אלפרי בן אלידע
ⲛⲓⲛⲁⲓⲛⲁⲓ ⲛⲁⲓⲛⲁⲓ ⲓⲛⲁⲓⲛⲁⲓ	2	הקני תאלב נפסהו
ⲓ ⲛⲓⲛⲁⲓⲛⲁⲓ ⲛⲓⲛⲁⲓⲛⲁⲓ	3	י וקניהו וולדהו
ⲛⲓⲛⲁⲓⲛⲁⲓ ⲛⲓⲛⲁⲓⲛⲁⲓ ⲛⲓⲛⲁⲓⲛⲁⲓ	4	ום קדם שעבהו יר
ⲓⲛⲁⲓⲛⲁⲓ ⲓⲛⲁⲓⲛⲁⲓ ⲓⲛⲁⲓⲛⲁⲓ	5	ם במנני צבהם

Versus 1. אלפרי, nomen adhuc ignotum, comparare licet cum nominibus propriis hebraicis פְּרִיָּהָא (*Numeri*, xxxiv, 28), פְּרִיָּהָה (*II Reges*, xxiii, 16 et *passim*) et פְּרִיָּהָו (*I Chr.*, xxvii, 20). In nabataicis inscriptionibus reperitur Φαδαίελος (Wadd. 2233), ut Mordtmann animadvertit. Arabice confer regem geographiæ et historiæ scriptorem Abû'l-Fidâ. — אלידע occurrit tantum in Halévy 209, v. 1 (cf. עמירע in tit. 144, v. 1), dum frequens est apud Hebræos (*II Sam.*, v. 16 et *passim*) haud secus ac ירעאל apud Sabæos (vide tit. 5, v. 1; 126, v. 1.)

Versus 2-3. וקניהו | וולדהו | נפסהו | תאלב | הקני. Vide tit. 37, v. 1.

Versus 4. יום, conjunctionis instar adhibitum est; vide supra, tit. 269, v. 3. — קדם «progređi» tantum valere videtur quantum תקדם in Os. 30 = B. M. 29, v. 3, et Glaser 29 apud Glaser, *Mittheilungen*, p. 81; cf. H. Deren-

bourg, *Nouveaux textes yéménites inédits*, 1 (*Répertoire d'épigraphie sémitique* 310), v. 4 et in primis בתקדם | קדם, supra, tit. 79, v. 9, p. 123; vide etiam Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, 9, v. 2. Mordtmann vertit «offerre», quod repudiat Hartmann, *Zeitschrift für Assyriologie*, X, p. 135, n. 2.

Versus 4-5. Tribus ירם supra, in tit. 24, v. 4; 37, v. 6; 220, v. 3, mentio fit, e quibus titulis primus Şan'â'i, secundus Ĥâzi, tertius Ĥadaĥâni scripti sunt; quare Glaser opinatur tribum ירם prope Şan'â'um sedes suas habuisse (*Mittheilungen*, p. 55-59). — ב hic significat «ex» sicut בן = مِنْ apud Sabæos pro حَى, quod ignorant, usurpatum; cf. Hommel, *Süd-Arabische Chrestomathie*, p. 49. — צבהם, omnino nobis ignotum, sed comparare licet ضحج, nomen loci alius apud Yâĥûtum, *Mu'djam*, III, p. 462.

Verte igitur :

- 1 *Îlfadai, filius Îlyada'i,*
- 2 *consecravit Ta'labo semelipsum*
- 3 *et liberos suos et bona sua di-*
- 4 *e quo progressa est tribus ejus Yar-*
- 5 *sum ex ædibus Dabhi.*

310

Glaser, 881; Berlin, 2692.

(TAB. XXXI.)

Titulum exhibet fragmentum lapidis calcarii ab omnibus lateribus mutilatum, 0^m,26 altum, 0^m,38 latum. Litteræ e lapide eminent quemadmodum in plerisque titulis ad architecturam pertinentibus. Tertius versus est abscissus, ita ut pars superior litterarum sola maneret.

De titulo egit MORDTMANN, *Hinjarische Inschriften*, p. 37.

Quæ supersunt, in hebraica transcriptione supplendis suppletis, sic leguntur :

464 4646	1	מהכן מכנ[תן]
∞4676 4∞498	2	פננאו בינון
7044 48∞80	3	והובן אהדעש[ר]

Versus 1. Quum fere sine dubio מהכן | מכנ legatur, licet supplere תן post מכנ; de מכנתן vide supra, tit. 240, v. 6; 308, v. 8 et 10. Etiam מהכן ab eadem radice ac תן deducendum esse videtur, et vertimus «erigens peristylum»; cf. Glaser 864 = Berlin 2675, v. 4, ubi legendum esse יהכננן pro יכננן suspicamur. Mordtmann מטל pro מכן paululum dubitans legit, collato מטללה in Glaser 275 + 276 = nunc O. M. 51, v. 3. Hartmann,

Zeitschrift für Assyriologie, X (1895), p. 135, proposuit מטל pro נכל.

Versus 2. *بَيْنُون* בינון, apud Ptolemæum *Βαινοῦν*, est nomen arcis celeberrimæ, cujus mentio fit apud Al-Hamdânium in libro *Al-Iklil*, cf. Müller, *Die Burgen und Schlösser*, I, p. 41, et Glaser, *Geographie Arabiens*, p. 245.

Versus 3. והובן. Hujus verbi significatio «tegere (ædificium)» esse videtur; cf. supra, tit. 36; 41, v. 2.

Vertimus igitur quantum possumus :

1	<i>Erigens peristy[lium] . . .</i>
2	<i>Quoad principes] Bainûni, muro circumdederunt. . .</i>
3	<i>et texerunt undeci[m] . . .</i>

311

Glaser, 867; Berlin, 2681.

(TAB. XXXI.)

Lapis calcarius, in superficie paululum corrosus, altus 0^m,15, latus 0^m,52. Inscriptio est unius versus, a dextera parte mutilati. E forma litterarum titulum esse antiquissimum Glaser et Mordtmann agnoverunt.

De titulo egit MORDTMANN, *Hinjarische Inschriften*, p. 28.

Hæc leguntur :

אנסמע | בן | קיהם | דעמים | אהסמע | קיהם | דעמים | בן | קיהם | דעמים | אנסמע |

Mordtmann credit se ante separationis lineam vestigium litterae videre, quam כ esse existimat; כ נצ «stela» supplendum tunc esset. Nos autem nihil perspicimus a dextera inscriptionis. — Nomen אנסמע reperitur etiam in Glaser 864 (Berlin 2678), v. 1; cf. עמסמע in tit. 37, v. 5. — קיהם, nomen proprium inauditum; cf. קיהן, nomen tribus in tit. 151, v. 1 (vide supra, p. 213, ubi

hunc tit. 311 contulimus). — דעמים non hic adjectivum patronymicum esse censet Mordtmann, nam expectandum fuisset דעמין, sed cognomen quo appellatur vir e tribu Iyâd; vide Ibn Doraid, *Istikdâk*, p. 105. Nobis autem דעמים errore lapidicæ ad imitationem vocabuli antecedentis קיהם in *minum* desinentis pro דעמין = דעמים | בן in Pri-deaux 4, v. 1, scriptum videtur.

Verte : *Absama', filius Kaihi, Du'miyyensis.*

312

Glaser, 865; Berlin, 2679.

(TAB. XXXI.)

Lapis calcarius, 0^m,23 altus, 0^m,39 latus, a superiore parte tantum integer.

De titulo egerunt MORDTMANN, *Himjarische Inschriften*, p. 26-27. — GLASER, *Die Abessinier in Arabien und Afrika*, p. 64. — Iterum MORDTMANN, *Zeitschrift für Assyriologie*, X, 1897, p. 166-167. — WINCKLER, *Die Sabäischen Inschriften der Zeit Alhan Nahfan's*, p. 4.

Hæc leguntur :

..... י 4Π 444 4Π 444 44 ..	1
..... 1חX 4444 י444 ח	2
.... 4Π 4444 4444 44 X>X	3
.... ח 44Π 444 4444 4444	4
.... 44 4444 44444Π 444Π 444 ..	5
1X 4444 444 44 ..	6

Quæ transcribimus hebraicis litteris, supplentes quæ suppleri possunt :

על[הק נהפך בן המרן בן י[רם אימן מל	1
ך סב[א הקני שימהמו תאל[ב רימם	2
בעל[ו תרעת דן צלמן המדם בוד[ת מת	3
ע ו[הושען עבדהו עלהק בכך ס[בא ל	4
ה[ענן בעלי לבאינהק בחלף נע[מן ב	5
הגר[ן טפר והושע	6

Versus 1. De עלהק | נהפך vide supra, titulos 2, 296, 305, 308. — המרן non est nomen patris regis 'Alhâni, sed gentis ejus. De Hamdânensibus vide supra, p. 177. Cum Mordtmanno, *Zeitschrift für Assyriologie*, X, p. 167, litteram י pro initio nominis אימן | ירם habemus; cf. tit. 308, v. 2. Glaser, *Die Abessinier*, p. 64, litteram א pro י vidit et initium אוכלת, nominis patris 'Alhâni, esse putavit. Müller, *Epigraphische Denkmäler aus Abessinien*, p. 79, pro י litteram ב legit, כהע | בן supplendum suspicatus.

Versus 5. בעלי «adversus» post להענן non differt a בעלי post להנצרהמו in tit. 308, v. 21; cf. tit. 314, v. 17 et 18. Qui sint hostes לבאינהק omnino obscurum. Mordtmanno non assentimur qui in suo indice, litteram ל hic pro ג inscriptam esse contendit, conferens נבאן, nomen

proprium loci et viri in Hal. 187, v. 2, et alias; nam littera lām est perspicua. Arabicum كَبَان «species gummis» itidem rejicimus, quanquam testimonium Yâkûti, *Mu'djam*, III, p. 577, v. 18; IV, p. 482, v. 4, non omittimus, qui nos monet lubbânum nusquam crescere nisi Ṭhafâri, in cujus regione, secundum versum 6 nostri tituli, Lab'ânenses degebant. לבאן, nomen turris in tit. Halevyani 535 v. 1, huc adducimus, etsi titulus maximî momenti in dialecto Minæorum scriptus est. *Yâ'o* post *nûnum* transposito, pluralem hic dualis specie indutum mirati, vertimus «Lab'ânensibus». Cf. etiam לבאתם, nomen femine in tit. 49 Musei artium historici Vindobonensis — בחלף «in provincia» sicut arabica vox مَحَلَف; vide supra tit. 79, v. 10; 107, v. 2; 140, v. 5; 295, v. 3, et *Répertoire d'épigraphie sémitique* 310, v. 9. Mordtmann vertit «post,

apud 7 conferens arabicum من خلف — נעמן nomen regionis Na'mân dictæ, de qua vide quæ ad tit. 37 v. 4 adnotavimus.

Versus 5-6. בהגרן complemus, tit. 19 v. 5 instar. טפר | בהגרן = مدينة ظفار in Ibn Khordâdbéh, *Kitâb*

al-masâlik wa'l-mamâlik (éd. De Gœje), p. 145, v. 7. De metropoli Ṭhafâro, Yarîmo vicina, hic primum in titulis Yemenensibus commemorata vide D. H. Müller, *Die Burgen*, I, p. 37-41; Glaser, *Geographie Arabiens*, p. 242 sqq. — Quid sonet תל incertum.

Vertimus confidenter :

1 'Al]hân Nahfân Hamdânensis, filius Y[arîmi Aïmani, re-
 2 x Sab]æ, consecravît patrono suo Ta'la[bo Riyâmo,
 3 domino] Tur'ati, hanc statuan, propterea [quod libera-
 4 vit et] servavît servum suum Alhânun, quum impetum [faceret ut
 5 au]xiliaretur Lab'ânensibus in provincia Na[mânno, in
 6 urb]e Ṭhafâro, et (quîa) servavît

313

Glaser, 859; Berlin, 2673.

(TAB. XXXI.)

Lapis calcarius, 0^m,33 altus, 0^m,40 latus, a superiore parte et ambobus lateribus truncatus. In primò versu excisi sunt apices litterarum; a dextera pauca tantum litteræ desunt, sed a sinistra pars magna versus cujusque, circa viginti litteras vel plures olim continens, perdita est, et conjicere licet versus circiter quinquaginta litteris constavisse.

De titulo egit MORDTMANN, *Hinjarische Inschriften*, p. 21-22.

Hæc, præter paucas litteras, facillime leguntur :

1 𐤁𐤓 | 𐤍𐤕𐤏𐤍 | 𐤋𐤏𐤏𐤏𐤏
 2 | 𐤋𐤍𐤕 | 𐤁𐤏𐤏 | 𐤁𐤏𐤏𐤏 | 𐤋𐤏𐤏𐤏 | 𐤋𐤏
 3 || 𐤋𐤏𐤏𐤏 | 𐤁𐤏𐤏 | 𐤋𐤏 | 𐤋𐤏𐤏𐤏𐤏 | 𐤋𐤏𐤏𐤏 | 𐤋𐤍𐤕
 4 𐤏𐤏 | 𐤏𐤏𐤏𐤏 | 𐤏𐤏𐤏 | 𐤏𐤏𐤏 | 𐤋𐤏𐤏𐤏𐤏 | 𐤏
 5 𐤏𐤏 | 𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏 | 𐤏𐤏𐤏 | 𐤏𐤏𐤏 | 𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏
 6 | 𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏 | 𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏 | 𐤏𐤏 | 𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏
 7 𐤏𐤏 | 𐤏𐤏𐤏 | 𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏 | 𐤏𐤏𐤏 | 𐤏𐤏𐤏 | 𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏
 8 𐤏𐤏 | 𐤏𐤏𐤏 | 𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏 | 𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏 | 𐤋𐤏 | 𐤁𐤏𐤏𐤏

Quæ transcribimus hebraicis litteris :

1 תת | אחצן | ובנהו | עמ
 2 | דן | צלמן | חמדם | בדת | הען |
 3 . הען | ומתען | והשרין | בן | הות | אנסן |
 4 ו. וישצינג | בהמו | שנאם | ותאלב | רי

. 𐩧𐩣𐩪 | 𐩰𐩪𐩠𐩢 | 𐩶𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶𐩶 . . . 3
. . . 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 . . . 4
. . . 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 . . . 5
𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 . . . 6
𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 . . . 7
𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 . . . 8
𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 . . . 𐩶 | 𐩶 | 𐩶 9
𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 10
𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 . . . 11
𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 . . . 12
𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 . . . 13
𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 . . . 14
𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 . . . 15
𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 . . . 16
𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 . . . 17
. 𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 . . . 18
. . . 𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 . . . 𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 . . . 19

Quæ transcribimus hebraicis litteris, completis iis quorum vestigia supersunt :

. . . רבשמשם | יזד | בן | כם מוצ . . . 1
שׁמכם | קיל | שעבן | בכלם | רבען | דרידת | ווהב 2
. . . ם | יאדף | בן | גדנם | וחלות | מקתווי | אלשרח | יחצ . 3
. . . חיהו | יאזל | בין | מלכי | סכא | ודרידן | בני | פרעם . . 4
. . . ב | מלך | סכא | הקניי | אלמקהבעלמסכתותיחבר . . . 5
. . . צלמנהן | דרהבן | חמרם | כדת | חמר | והושען 6
. . . מו | אלשרח | יחצב | ואחיהו | יאזל | בין 7
. . . ן | בהופינהמי | כאמר | וצחפת 8
. . . יהמו . . . בשמשם | ווהבאום | לצחף | ב 9
. . . ח | דני . ם | דחרף | תבעכרב | בן | ודראל | ב 10
. . . פרם | סדתן | וככו | כהית | צחפתן | אמלא | צד 11
. . . ם | בעם | אלמקהכבראין | לשמך | ותיפען | מראיהמו 12
. . . ן | הגרן | צנעו | ורחכתן | ושמו | דן | חרפן | פנבל | שמר 13
. 14 רידן | ואחזב | חבשת | בן | הגרן | שום | וסחרתן | תנבלת

- ם | ותצִרעם | ופחרם | לסלמם | בעבר | מראיהמו | אלשר 15
 ח | יחצב | ואחיהו | יאזל | בין | מלכי | סנא | ודר 16
 ירן | בעד | דסתצר | שמר | דרירן | וחמירם | אחזב | ח 17
 כשת | לצרם | בעלי | אמלך | סנא | וחמר | מראיהמו | אל . 18
 קה | תצִרען | שמר | דרירן | ואחזב | חכשת . . . תחת | מ . . . 19

Versus 1. רבשמסם facile legitur et certum fit, collato v. g. De hoc nomine vide supra tit. 31, v. 4; 153, v. 1; 281, v. 1; 287, v. 12; 306, v. 2. — ירן cognomen voventis jam in nostri tit. 226 v. 1 reperitur necnon in Glaser 618, apud Glaserum, *Zwei Inschriften*, p. 31-37, v. 10, 21, 38, 50, ubi ירן nomen principis. Hic, post X perspicuum, non legendum ה nec ה, quum ה minime dubium sit; etenim linea angularis in littera ה non tam propinqua pedi litteræ est, neque tam lata quam in littera ה; vide e. c. גרנם in v. 3. Habemus igitur nomen apud Arabas notissimum Yazîd. — Post ירן vestigia litterarum videmus quæ primo lineam separationis, deinde vocem בן, sequente linea separationis, præbere possunt; postea est lacuna circiter octo litterarum, et in fine versus sunt legenda: כם | ומוצעם. Ad vestigia exigua litterarum respicientes, supplemus dubitantes ומוצעם | אגרם. De אגרם cf. tit. 20, v. 3; 24, v. 2; de מלכם, nomina aliquot tribuum Mâlik dictarum apud Ibn Doraidum, *Istîlâk*, p. 356 et 357. — מוצעם, cum בני antecedente, reperitur in Academiæ tituli 5 v. 9, apud J. et H. Derenbourg, *Études*, p. 47; ex quo judicamus מוצעם, מלכם, necnon חרות in v. 3, nomina tribuum esse, non virorum singulorum. מוצעם «frangens, submitbens» significat; cf. verbum מוצע in tit. 2 v. 17, 174 v. 5.

Versus 2. שמוכם nomen tribus est *سماك* dictæ apud Ibn Doraidum, *Istîlâk*, p. 213, cujus significatio adjutor, sicut hebraicum סומך, vel piscis, sicut arabicum *سمك*. Nomen loci שמוכם | ד in tit. 230 v. 3 occurrit. — קיל pro frequenti קול, cujus plurale אקול est, in tit. 259, v. 2 et 3, reperitur; cf. etiam קילואד, nomen proprium feminæ, in tit. 8 Luparensis v. 1 apud J. et H. Derenbourg, *Les monuments sabéens du Louvre*, p. 9. D. H. Müller, *Südarabische Studien*, p. 28, קיל in *musnado* plurali *قيل* adsimulat. — בכלם, tribus maxima, in tit. 95 v. 6 epitheto דעמרן | רבען et in tit. 282 v. 2 epitheto חרירד | רבען, ut in nostro, descripta; cf. etiam tit. 99 v. 3. Glaser vertit «quarta pars». — חרירד. De vico munito Raida initio articuli X, p. 287, disseruimus. — ווהב. Prior ista pars nominis proprii concludit versum 2, nihilque est

hic supplendum. Littera כ, postquam lapis a Glasero repertus, fracta est.

Versus 3. Restitue secundum v. 9 אום, nam ם facile legitur et spatium duarum litterarum initio hujus versus vacat. De hoc nomine vide tit. 1 v. 2; 4 v. 1; 24 v. 1 et 3. — יאזף, cognomen nomini והבאום supra, in tituli 24 v. 3 adjunctum; attamen de eadem persona agi non compertum. — גרנם; cf. supra, tit. 1 v. 3, et 241 v. 1. Glaser dubitat utrum hoc nomen viri an loci sit, et ad secundam interpretationem inclinatur, quum duo tantum voventes afferantur. Ergo opinatur חרות, sicut temere legit, non esse voventem, et pariter גרנם non esse Wahab'awwami patrem, sed ambobus nomina locorum designari, et בן non pro nomine «filius», sed pro præpositione «in» habendum. Revera reperitur apud Yâkûtum, *Mudjam*, IV, p. 408, locus الحاديوات appellatus. Nobis חרות nomen tribus vertimusque «cum Khadhwa-tensibus». — מקתויי, de quo vide supra tit. 140 v. 1, 308, v. 17, est duale; pertinet igitur ad רבשמסם et ad והבאום. — אלשרה. Vide supra, tit. 140 v. 1, p. 203-206, et Glaser 891 (*Die Abessinier*, p. 82-83), v. 15; H. Derenbourg, *Les monuments sabéens et himjarites de la Bibliothèque Nationale*, 2, v. 2; etc. — יחצ. Supplenda secundum v. 7 littera כ, quam Glaser olim legere potuit.

Versus 4. Supple initio ויא. — יאזל | בין. Vide quæ ad tit. 241 v. 4 adnotavimus. Nomen יאזל etiam in tit. 287 v. 13 reperitur. — מלכי, duale, pertinet ad אלשרה et ad יאזל. — Post פרעם est addendum י |, quod a Glasero lectum, postea deletum. Littera *yâ* initium vocabuli ינהב.

Versus 5. Ante ב supple נה. De ינהב | פרעם, rege Sabæ, vide supra, p. 269. — אלקהבעלמסכתויתוכר, quod ad רבשמסם et והבאום pertinet. — אין, sub fine, quas Glaser אן legit, supplemus. אלקהבעלמסכתויתוכר in v. 12 collato. Nulla linea separationis est inter voces quæ hanc copiam litterarum componunt. Omissæ lineæ exempla invenies apud Mordtmannum, *Himjarische Inschriften und Alterthümer*, p. 76, et Hartmannum, *Zeitschrift für Assyriologie*, X, p. 137; quibus

adde את־רוד־בנבעל־בחרה־מטבם, apud H. Derenbourg, *Les monuments sabéens. . . de la Bibliothèque Nationale*, 2, v. 3-4, 8-9; 20, v. 9; cf. 22 v. 5, necnon אלמקה־ההונבעלאום apud H. Derenbourg, *Les monuments sabéens et himyarites de Marseille*, 1, v. 6, 11, 13, et *Répertoire d'épigraphie sémitique* 184. Glaser tres locos hic nominatos esse putat, quorum primus מסכת idem fortasse quod portus Moscha apud Ptolemæum et in Periplo, secundus יא adhuc ignotus, et tertius בראן de urbe בראן, cuius nomen in Fresnel 53 (= Gl. 480), v. 2, et Halévy 43, v. 2 integrum occurrit, vide quæ ad tit. 100 v. 2 adnotavimus. Cognomen idem dei Īlmakḳāhi, sub fine mutilatum, jam reperitur apud H. Derenbourg, *Les monuments sabéens et himyarites de la Bibliothèque Nationale*, 9, v. 1, divisum hoc modo : בר | אלמקה | בעל | מסכת | ויא | בר. Hic בראן, sicut in v. 12, decurtata forma e pleniore בראנן «Bar'ānensis» sumpta nobis videtur; cf. analogia in D. H. Müller, *Siegfried Langer's Reiseberichte*, p. 17. Glaser montem Prionoton apud Ptolemæum et flumen Prion in mentem revocat.

Versus 6. Ante צלמנהן fortasse erat pronomen demonstrativum duale, quod, adhuc in nullo titulo repertum, restituere non valemus; adhuc צלמנהן reperitur in tit. 102 v. 6; 185 v. 5; 187 v. 5. Uterque voventium statuam unam auream deo consecravit. — חמר «donare» in hoc loco «tueri» significare opinatur Glaser, quod non probamus.

Versus 7. Supplendum מו מראה ante «dominus ambos ipsorum». De יאזל | בין | אלשרה | יחצב vide v. 3-4.

Versus 8. Ante ן addimus | ודריר סבא | מלכי | Glaser, littera ן prætermissa, supplet ינהב | בני | פרעם — באמר hic, sicut in tit. 284 v. 2, «jussu, imperio» interpretatur; cf. באמר itidem in tit. Luparensis 18 v. 1 apud H. Derenbourg, *Premier supplément*, p. 9; מהאמרם «imperator» apud H. Derenbourg, *Les monuments sabéens. . . de la Bibliothèque Nationale*, 5-6, v. 4. Glaser dubitans et Winckler confidenter nomen loci אמר esse putant. H. Grimme, *Der Logos in Südarabien in Orientalische Studien Theodor Nöldeke. . . gewidmet*, 1906, p. 457, אמר «emanatio» significare censet. — צהפה «arx»; vide D. H. Müller, *Siegfried Langer's Reiseberichte*, p. 21-28. Halévy vertit וצהפה באמר | «verbo et scripto».

Versus 9. Post lacunam perspicue legitur יהמו, ante quod fuisse מקהוי suspicamus, collato מקתוי in v. 3. Antea supplemus, cum vocabulis אמר et צהפה conjunctum, sive וחמס «et exercitu», ut in tit. 155 v. 3; 262 v. 4; 315 v. 7, 8, 11, sive ואנס «et viris», ut in tit. 86 v. 11; 88 v. 5, et vertimus: «In imperio et arce et exercitu

(forsan et viris) ducum ipsorum.» Duces sunt Rabbšams et Wahb'awwam. — לצקה «ad muniendum» verbum denominativum e צהפה (v. 8). — Littera ב prima vocis יתהמו nobis esse videtur, et initio versus sequentis יתהמו supplemus.

Versus 10. Post יתהמו legendum ם[ל]ני | ן[ר]ה | בור[ה] | ה[ל]מ[l]m[

Versus 11. Legitur facile פרם, quod præcedunt litteræ ןח; cf. supra, tit. 73 v. 11; 99 v. 8, et 282 v. 7, in quibus Ḥazfari nepotes alii eponymi sunt; vide etiam Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 75. — «(die) sexto (mensis)». — [נ]וכבו etc. Sensus est obscurus. Glaser vertit dubitans: «nacti sunt dona copiosa», quam interpretationem Lambert probat. Forma factiva hujus verbi in tit. 1 Massiliensis (H. Derenbourg, *Les monuments sabéens et himyarites de Marseille*, p. 8, et *R. E. S.* 184) v. 21, reperitur, ubi «adducere» et inde «pellere» significare videtur; cf. etiam cognomen יכב in tit. 76 v. 1 et participium nominis instar usurpatum מוהכב in tit. 308 v. 5 et 9. Vertimus: «Et susceperunt vota legitima.» — צדקם | אמלא; verbum צדק nomen אמלא regens sæpe reperitur; vide tit. 72 v. 2; 74 v. 8; 84 v. 9; etc.

Versus 12. Initio supple litteram ק. — אלמקהבבראין, una vox ut supra [אין] אלמקהבכלמסכתויהוברה [אין] (v. 5), e quo in brevius coactum est, ambis litteris בא reciproca attractione conjunctis. De manca titularum nonnunquam orthographia vide H. Derenbourg in *Répertoire d'épigraphie sémitique*, I, p. 247. — לשמך «ad firmandum»; cf. שמכם in v. 2. Winckler, Glaserum secutus, שמך pro לשמך legit etiam hic nomen proprium esse contendit. — הריפען; vide tit. 40, v. 5, et 88. Nominibus locorum vel regionum e radice יפע formatis quæ p. 144 attulimus, adde יפען in tit. 256 v. 4 et in Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 71 et 72; יפעה in *Répertoire d'épigraphie sémitique* 313, v. 2; מיפע in Glaser 1000, v. 8, apud Glaserum, *Die Abessinier*, p. 14 et 15; cf. *ibid.*, p. 133. Nostris diebus regio inter Yemenum et Ḥaḍramautum nominatur Yāfi^c; vide *Répertoire*, I, p. 256.

Versus 13. Supplendum בהני ante הגרן. De hac constructione vide Fr. Hommel, *Süd-Arabische Chrestomathie*, p. 42. — צנעו | ורהבתן. Glaser dubitat utrum duo loci sint urbs cognita Šan'ā, caput Yemeni, et Raḥba, quæ ad septentrionem circa viginti millia passuum a Šan'ā'o distat, an locus alter Šan'ā dictus in regione Ma'ribensi ad ripam dexteram torrentis Dhenne situs et vicus Raḥba vel alter Ruḥāba, ambo huic urbi propinqui. Priori opi-

nioni assentimur; cf. رجة صنعاء, apud Al-Hamdâniū, *Djazira*, p. 111, v. 1; 227, v. 24. *jam* in tit. 289 v. 16 invenitur. — ושמו | לן | חרפן. Glaser vertit : « et crexerunt hoc monumentum. » At, quum חרף nihil aliud ac annum vel autumnum sonet, malumus vertere : « et inscripserunt hunc annum. » שמו alio sensu in nostro tit. 1 v. 3, et H. Derenbourg, *Les monuments sabéens de la Bibliothèque Nationale*, 9 v. 2, reperitur. — פנבל; *fā* copula disjunctiva, sicut in tit. 308 v. 23; נבל vide in ejusdem tituli v. 10 et 17. — שמר. Vide de hoc nomine supra, tit. 46 v. 6; 76 v. 1; 80 v. 1; Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 30; H. Derenbourg, *Les monuments sabéens de la Bibliothèque Nationale*, 20, v. 8; idem, *Les monuments sabéens de Marseille*, 1, v. 3.

Versus 14. [ד]רידן (cf. v. 16-17) «Raidânensis», id est dux Raidânensium. — ואחוב «tribus» = أَحْزَاب, in Corano frequens. — חבשת; vide tit. 308 v. 11, ubi חבשת *nāno* determinativo terminatur, dum hic, in v. 14 et in v. 19, vocabulum *munitione* caret, sicut apud Arabas nomina propria in *hā'um marbūtatum* desinentia. — Nescimus an הגרין hic duale sit pro הגרנהן vel pro חני | הגרין in v. 13. — שום; vide tit. 240 v. 7. Glaser commemorat in Periplo oppidum Saue et apud Ptolemæum Sabe regiam reperiri. Qui locus in regione adhuc Sawwa appellata meridiem occidentalem versus a Ta'izzo vergebat. Si littera ם in שום *mūmationem* representat, tunc idem atque Saue vel Sabe esse potest. Sin autem ם littera radicalis, locus omnino ignotus citatur. — סהרהן; vide tit. 240 v. 7 et O. M. 28 (*Sabäische Denkmäler*, 12), v. 6 et 12, et cf. סהרהם apud H. Derenbourg, *Les monuments sabéens de Marseille*, 1 (*Répertoire d'épigraphie sémitique* 184), v. 18.

Versus 15. ותצרים «et humiliationem», id est signum humiliationis. — פחרם, ut arabica فخر et فاجر, omnia

insignia gloriæ et magnificentiæ designat, sitne apparatus decoris an opulentia divitiarum magnarum et numerorum pretiosorum. — לסלמם pendet tribus vocabulis תנבלתם, תצרים, פחרם. — בעבר «versus, ad»; cf. supra, tit. 308 v. 10.

Versus 17. בער | ל בער «postquam». Glaser quidem legit ל בער, sed sine dubio legimus לא non לא, quum nullum vestigium circuli litteræ *yā* perspicitur; cf. בערהו in tit. 308 v. 23. — סהצר, decima forma verbi נצר (Glaser); cf. ליתשאן pro ליתשאן in tit. 308 v. 13 et תנטען pro תנטען in ejusdem tit. v. 19. — וחמירם. Vide tit. 140 v. 4 et Glaser, *Skizze*, p. 8, 93; *Die Abessinier*, p. 116-113. — חבשת | אחוב accusativus cum verbo סהצר conjunctus.

Versus 18. לסלמם oppositum voci לצרים (v. 15). — חמר; cf. titulum 308, v. 13 et 21. — חמר; vide v. 6. Glaser vertit : «et defendit dominos ipsorum humiliatis Šammaro et Abyssinia», vel «ab humiliatione per Šammarum et Abyssiniam». Persuasum habentes voci חמר ubique eandem significationem inesse, interpretamur : «Donavit dominis ipsorum humiliationem.» — מראיהמו. Litteræ איהמו, in ectypo chartaceo superstites, a lapide post ectypum factum abruptæ sunt.

Versus 19. חבש[ת]. Superior pars litteræ ש permansit, ת supplendum est. — Deinde legitur in ectypo chartaceo תחה, quod vocabulum nunc in lapide non permansit. Ante תחה supplemus ב, quum spatium vacuum sufficiens inter litteras ש et ת sit; etenim תחה sine antecedente altera præpositione ב apud Sabæos non apparet; cf. Hommel, *Süd-Arabische Chrestomathie*, p. 51. Post lineam separationis Glaser ב legit, nos autem מ dispicimus initium vocabuli מראיהמו, et deficientia sic restituere audemus : מראיהמו | אלשרה | יחצב | ואחיהו | סכא | ו[דרידן] | באלמקהבעלמסכתותיחובראין | יאזל | בין | מלכי | סכא | ו[דרידן] | באלמקהבעלמסכתותיחובראין

Transcribimus nunc, suppletis suppletis :

רַבְשָׁמְסָם יִזְרָאֵל בִּין מַלְכֵי סַכָּא וְדְרִידָן בְּנֵי פְּרַעַם י	1
שְׂמַכְסָם קִיל שְׁעֵבָן בְּכַלְסָם רַבְעָן דְּרִירָתָא וְוַהַב	2
אַוּרָא יִאֲדָף בִּין גְּרַנְסָם וְחֻדּוֹתָא מַקְתוּיָא אֲלִשְׂרָה יַחְצָב	3
וְאַחִיהוּ יִאֲזֵל בִּין מַלְכֵי סַכָּא וְדְרִידָן בְּנֵי פְּרַעַם י	4
נַחְשָׁן מַלְךְ סַכָּא וְקַנְיָא אֲלִמְקַהֲבַעֲלִמְסַכְתוּתִיחֻבְרָאִין	5
... צִלְמַנְהָן דְּדַהֲבָן חַמְרָם בְּדָתָא חַמְרָא וְהוֹשַׁעָן	6
מַרְאִיהוּ מו אֲלִשְׂרָה יַחְצָב וְאַחִיהוּ יִאֲזֵל בִּין	7
מַלְכֵי סַכָּא וְדְרִידָן בְּהוֹפִינְחַמֵי בְּאַמְרָא וְצַחֲפַתָּא	8

9	והמס מקתוי יהכו [ו ר] בשמסס ווהנאום לצחק ב
10	יתהמו בור ה דני [ל] ס דהרף תנערכב בן ורדאל ב
11	ן חזפ רס סדתן ו [ו] ככו בהית צחפתן אכלא צר
12	ק ס בעס אלמקהכבראין לשמך ותיפען מראיהכו
13	כתני הגרן צנעו ורחנתן ושמו דן הרפן פנבל שמר
14	ד רידן ואחזב חכשת בן הגרן שום וסהרתן תנבלת
15	ס ותצרעם ופחרם לסלמס בעבר מראיהכו אלשר
16	ח יחצב ואחיהו יאזל בין מלכי סכא ודר
17	ידן בער דסתצר שמר דרידן והמירס אחזב ח
18	בשת לצרם בעלי אמלך סכא והמר מראיהכו אל כ
19	קה תצרען שמר דרידן ואחזב חכשת ח כ תחת כ ראי
20	[הכו אלשרח יחצב ואחיהו יאזל בין מלכי סכא ו ר
21	[דרידן כאלמקהבעלמסכתותיהוכבראין]

Vertimus igitur :

- 1 *Rabbšams Yazīd, filius [Aguri, cum Mdlī]kensibus [et] Muwadḏi[ensibus], et*
2 *Simākensibus, princeps tribus Bakili, incolarum Raidæ, et Wahb-*
3 *'awwa]m Ya'dhif, filius Gadani, cum Khadhwatensibus, duces ambo exercitus Ḥšarahi Yaḥḏu[b*
4 *et fra]tris ejus Ya'zil Bayyin, regis utriusque Sabæ et Raidāni, filiorum duorum Far'i Ya-*
5 *nhu]b, regis Sabæ, consecraverunt ambo Ḥmakḏāho, domino Maskati et Yathawi, Bar'iyjānensi,*
6 *has] duas statuas aureas, propterea quod donavit et liberavit*
7 *ambos dominos] suos Ḥšarahum Yaḥḏub et fratrem ejus Ya'zilum Bayyin,*
8 *regem utrumque Sabæ et Raidā]ni, protegendo eos ambos imperio et arce*
9 *et exercitu duc]is utriusque eorum Rabbšamsi et Wahb'arwami ad muniendum cas-*
10 *tellum eorum in men]se Dhūnai[lo] anni Tobbākaribi, filii Wadaḏ'ili, fi-*
11 *lii Ḥazfa]ri, die sexto (mensis). Et susceperunt (Rabbšams cum Mālikensibus etc. et Wahb'arwam cum*
12 *Khadhwatensibus) in ista arce vota legi-*
13 *tima Ḥmakḏāho, dom. Bar'iyjānensi, ut firmaret et extolleret ambos dominos suos*
14 *in utraque urbe Saḥā et Raḥba. Et distinxerunt hunc annum. Miserunt autem Šammar*
15 *Raidān[ensis] et tribus Abyssiniæ ex utraque urbe Sūmo et Saharato legatione-*
16 *s et testimonia humiliationis et munera magnifica pacis gratia ad ambos dominos eorum (voventium) Ḥša-*
17 *rahum Yaḥḏub et fratrem ejus Ya'zil Bayyin, regem utrumque Sabæ et Ra-*
18 *idāni, postquam auxilium petierant Šammar Raidānensis et Himyarite a tribubus A-*
19 *byssiniæ ad bellum contra reges Sabæ. Et donavit dominos ambos ipsorum Ḥ[ma-*
20 *ḥḏāh humiliatione Šammari Raidānensis et tribuum Abyssini[æ] sub do[mi-*
21 *nīs ipsorum ambobus Ḥšarahū Yaḥḏub et fratre ejus Ya'zilo Bayyin, rege utroque Sabæ et]*
[Raidāni. Nomine Ḥmakḏāhi, domini Maskati et Yathawi, Bar'iyjānensis.]

315

Glaser, 1359-1360.

Hujus tituli Riyâmensis exstant apud Glaserum duo ectypa chartacea quorum unum altero completur; vide Glaser, Die Abessinier in Arabien und Afrika, p. 69. Inscriptio est fere integra, aliquot litteris tantum in initio versuum 1-3 et sub fine primi et secundi versus deficientibus, quæ facile restitui possunt; viginti tres versus continet, quorum omnes circiter aliquot et triginta litteras habent, præter ultimum, qui unum vocabulum præbet. Titulum non posteriorem esse quam finem seculi secundi ante nostram æram censet Glaser, o. c., p. 72.

Titulum tractaverunt GLASER, Die Abessinier in Arabien und Afrika, 1895, p. 67-81. — HALÉVY, Revue sémitique, IV, 1897, p. 76-78. — WINCKLER, Die Sabäischen Inschriften der Zeit Alhan Nahfan's, 1897, p. 9-11.

Hæc legit Glaser :

.....		ΠΨ>ΥΨ		Ἰ>Π.		Ἡ.ἦ		Ἰ>.	1
.....		ἸἠἸἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ	2
Ἡἠἠἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ	3
Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ	4
Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ	5
Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ	6
Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ	7
Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ	8
Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ	9
Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ	10
Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ	11
Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ	12
	Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		13
Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ	14
Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ	15
Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ	16
Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ	17
Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ	18
Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ	19
Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ	20
Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ	21
Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ		Ἡἠἠ	22
		Ἡἠἠ							23

Quæ transcribimus hebraicis litteris, suppletis paucis litteris et vocabulis :

1 ירם | אימן | [ו]ברג | יהרחב | בני | אוסלת | רפשן | בן
 2 ה[מדן | אקול | שעבן | סמעי | תלתן | דחשדם | [הקניו
 3 שימהמו | תאלב | רימם | בעל | תרעת | סתתן | אצלמן
 4 יום | הושעהמו | שימהמו | תאלב | רימם | בעל | תרע
 5 ת | בהסלמן | וצמד | ואתם | ירם | אימן | בן | המדן
 6 בין || אמלך | סבא | ודרידן | וחצרמות | וקתבן
 7 ואחמסהמו | ואשעבהמו | בצר | שתא | וכוך | בכל
 8 ארצן | בין | כל | אמלכן | ואחמסן | ותקנע | ירם | א
 9 ימן | בן | המדן | אמראהו | אמלך | סבא | ובני | דר
 10 ידן | וסאר | אמלכן | להות | סלמן | והסלם | ואת
 11 ם | ירם | בין | אמלכן | ואחמסן | כמלא | ומעד | ווש
 12 ען | שימהמו | תאלב | רימם | והתבו | ירם | אימן
 13 וברג | יהרחב | בני | אוסלת | רפשן | בן | המדן
 14 תאמנם | לחיל | ומקם | שימהמו | תאלב | רימם
 15 בעל | תרעת | בדת | הושעהמו | בהות | סלמן | בחרף
 16 תובן | בן | סעדם | בן | יהשחם | ובדת | צדק
 17 המו | כל | אמלא | סתמלאו | בעמהו | ול
 18 דת | יזאן | צדקהמו | אמלאהו | ול | סעדהמ
 19 ו | חטי | ורצו | אמראהמו | אמלך | סבא | ול | ו
 20 זא | תאלב | ברין | אאדנהמו | ומקימתה
 21 מו | ול | תבר | וועע | וצרען | תאלב || רימם
 22 בעל | תרעת | כל | צרהמו | ושנאהמו | בתאלב
 23 רימם

Versus 1. Nomen ירם | אימן patet; cf. v. 5 et 12. Quoad vocabula בן | רפשן | בני | אוסלת | רפשן | בן | אמן | ירם. Ille Auslāti Rafšân filius, jam in titulo 305 commemoratus, est avus Yarîmi Aiman, filii 'Alhâni, de quo in tit. 308 v. 1 actum est. Glaser, *Die Abessinier*, p. 71, opinatur filium Auslāti non regem Sabæ fuisse, quod duo reges Sabæ eodem nomine non appellati essent. — ברג יהרחב; vide tit.

305 et 313, v. 7. — רפשן | אוסלת; vide tit. 305. Glaser, *Die Abessinier*, p. 64, suspicatur Auslātum Rafšân eundem ac Auslātum A'yanensem in tit. 287 v. 9-10 esse. Nomen ipsum אוסלת etiam in ejusdem tituli v. 10 et infra, in tit. 352 v. 2 reperitur.

Versus 2. בן | המדן « filius Hamdâni », id est e stirpe Hamdâno ortus; vide Glaserum, *Die Abessinier*, p. 64, necnon tit. 2 v. 12, 326 v. 2. — אקול. Pluralis pro duali

in toto titulo adhibetur; cf. in v. 3 שימהמו, in v. 4 הושעהמו, etc. — שמעו | שעבן; vide tit. 37, v. 1 et 7; 163; 181, v. 2-3; 184; 187, v. 3; 251, v. 3; 317, v. 1; 318, v. 3. — תלהן; vide tit. 187, v. 3; 243; 251, v. 3. — דהשרם, cf. tit. 305. In tit. 2, v. 17; 306, v. 7; 321, v. 3; 326, v. 3; 334, v. 26, שעב השרם «tribus» appellatur. — Pluralis הקנני, itidem pro duali, suppletur.

Versus 3. סהתן «has sex», ex סדהתן contractum, sicut סה infra, in tit. 325, v. 5; Glaser 554, v. 32; 618, v. 135-136, apud Glaserum, *Zwei Inschriften*, p. 8 et 37; סהת in tit. Gl. 618 v. 120, *ibid.*, p. 37; סהי «sexaginta» infra, in tit. 325 v. 5 et Gl. 554 v. 53 et 88, *ibid.*, p. 10 et 12; סהמאתם, in tit. Hiṣn Ghurābensis fine; vide Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 90; Hommel, *Süd-Arabische Chrestomathie*, p. 47-48.

Versus 4. יום; de hoc vocabulo conjunctionis instar adhibito, vide tit. 269, v. 3; 309, v. 2.

Versus 5. בהסלמן «pacificatione», infinitivum quartæ formæ. — ואהם | צמד. Ambo verba «conjungere» significant. Quod ad צמד pertinet, comparare licet arabicum ضَمَك «jussit, obligavit» atque hebraica נצמד «se adjunxit» et עצמד «occlusio». De אהם respice quæ ad tit. 37, v. 6; 131, v. 1; 155, v. 3, adnotavimus. — Yarīm Aiman reges Sabæ, Raidāni, Ḥaḍramauti, Ḳatabāni consociavit et post bellum inter eos absolutum conciliavit.

Versus 6. הצרמות, plene scriptum, sicut in tit. 126 v. 15, dum in tit. 140 v. 5, si apographo Glaseriano fidis, הצרמה wāwo caret. — קתבן. De hac regione, cujus in Fresnel 56, v. 2; Reh. 1, v. 5; Hal. 283, v. 2; 504, v. 4, 12, mentio fit, vide Mordtmann, *Zeitschrift der deutschen morgenl. Gesellschaft*, XXXI. 1877, p. 62; Glaser, *Skizze*, I, p. 51; II, p. 16; *Die Abessinier*, p. 110-116; H. Derenbourg, *Nouveaux textes yéménites*, p. 10; Glaser, *Altjemenische Nachrichten*, I, p. 162-190; Nielsen, *Studier over oldarabiske Indskrifter*, p. 127-185 (*Neue katabanische Inschriften*, p. 1-48).

Versus 7. ואהםסמהו «et exercitus eorum»; vide tit.

155 v. 3 et 262 v. 4. D. H. Müller in Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 22, hebraicum קמושים probabiliter «cincti» et arabicum حَمْس comparavit. Etiam hebraicum הָמַש partem corporis cinctam designat. — שהא «inceptit»; vide quæ ad tit. 308 v. 19 (cf. tit. 325 v. 7) adnotavimus.

Versus 8. וואהםסן; vide v. 7. — תקנע «satisfecit» cum arabico أَتَمَّع, قَتَعَ congruit, dum تَقَنَّع passivi instar adhibetur. Halévy vertit : invitavit; Winckler : persuasit.

Versus 9. בני | לרידן. Animadvertite vocem בני, quæ ante לרידן collocari non solet; cf. v. 6.

Versus 10. סאר, quod cum arabico سَائِر congruit, in Maʿnensi titulo Halévy 385, v. 5, reperitur. — אהם; vide v. 5.

Versus 11. במלא «voto». Hic et ubique מלא «beneficium» vertendum esse censet Mayer Lambert. — מער obscurum. Dubio sensu in Halevyani tituli 152 v. 1 invenitur. Cf. nomen proprium מעדרכב supra, in tit. 12 v. 1-2 et *passim*, et vide Ibn Doraid, *Istikāf*, p. 20 et 219. — ושען, etiam in tit. 339 v. 4 et 339 *bis* v. 4, nomen appellativum proveniens a verbo cujus quarta forma frequens; cf. supra, v. 4 et infra, v. 15.

Versus 12-14. וההבו | | האמנם | להיל | ומקם. Eadem vocabula, præter ומקם, in tit. 81 v. 9 et aliis ibi commemoratis titulis invenies.

Versus 16-17. הובן in tit. Halévy 682, v. 1; Vienne 6, v. 1, reperitur; conferre licet הובאל supra, in tit. 87 v. 1. — סערם; vide supra, tit. 193; 242, v. 1, etc. — צדקהמו; vide tit. 290, v. 7 et 313, v. 8. — «concessit ipsis»; vide supra, tit. 72 v. 2; 84 v. 9; 104 v. 5, etc.

Versus 20. אאדנהמו | ברין. Locutio אדנם | ברי frequens, cf. tit. 72, v. 2; 84, v. 9; 104, v. 6, etc., dum infinitivum ברין cum *nūmo* nusquam adhuc repertum; pluralis אאדנם exstat in Os. 31 = B. M. 32, v. 4; in nostris titulis 151, v. 2; 155, v. 4; 326, v. 3; 348, v. 10; etc. In Maʿnensibus titulis Halevyanis 353, v. 8; 465, v. 3; 504, v. 3, vocabulum אאדן in absimili contextu occurrit.

His præmissis verte, si lubet :

- 1 *Ya]rīm A[ī]man et Bārig Yuharḥib, [filii ambo Auslāti Rafsān*
- 2 *Ha]mdānensis, principes tribus Samāitarum, tertiæ partis Ḥāsidi, [consecraverunt*
- 3 *patro]no suo Taʿlabo Riyāmo, domino Turʿati, has sex statuas*
- 4 *die quo servavit ipsos patronus ipsorum Taʿlab Riyām, dominus Turʿa-*
- 5 *ti, pacificatione. Et junctionem consociationemque effecit Yarīm Aiman Hamdānensis*

6 *inter reges Sabæ et Raidâni et Hadramauti et Katabâni*
 7 *exercitusque eorum et tribus eorum in bello quod ortum erat et exstiterat in tota*
 8 *regione atque inter omnes reges et exercitus. Et satisfecit Yarîm A-*
 9 *iman Hamdânensis dominis suis, regibus Sabæ et Raidâ-*
 10 *nensium, ceterisque regibus ad hanc pacem. Effecitque pacem et societa-*
 11 *tem Yarîm inter reges et exercitus secundum votum, beneficium et auxi-*
 12 *lium concessa a patrono suo Ta'labo Riyâmo. Et præbuerunt Yarîm Aiman*
 13 *et Bârig Yuharhib, filii ambo Auslâti Rafsân Hamdânensis,*
 14 *testimonium fidei vi et potentiæ patroni sui Ta'labi Riyâmi,*
 15 *domini Tur'ati, propterea quod servavit ipsos hac pace anno*
 16 *Thaubâni, filii Sa'di, filii Yuhashîmi, et quod concessit ipsis*
 17 *omnia vota quæ ut explerentur petierunt ab eo. Et utinam*
 18 *pergat indulgere ipsis in omnibus votis ad se et concedat ip-*
 19 *sis favorem et gratiam principum ipsorum, regum Sabæ, et per-*
 20 *gat Ta'lab perfectas facere potestates ipsorum et auctoritates ipso-*
 21 *rum; et frangat et deprimat et comprimât Ta'lab Riyâm,*
 22 *dominus Tur'ati, omnes adversarios ipsorum et hostes ipsorum! Nomine Ta'labi*
 23 *Riyâmi.*

CAPUT VI.

INSCRIPTIONES HIMYARITICÆ ET SABÆÆ INCERTI LOCI,
IN QUIBUS MENTIO FACTA EST DEI PECULIARITER HAMDÂNENSIS TA'LABI.

ARTICULUS I.

TA'LAB.

Quum deus Ta'lab peculiariter Hamdânensis sit, colligimus hic omnes inscriptiones incerti loci, in quibus ejus mentio facta est, primo editis titulis in quibus Ta'lab sine epitheto occurrit, sive nullum cognomen additum sit, sive epitheton e truncato titulo evanuerit. Duos titulos integros, scilicet 307 et 309, qui ambo de personis Ta'labo consecratis agunt, et titulorum fragmenta 161, 210, 215, 236 jam edidimus.

316

Halévy, 7^a.

Titulus ab Halevyo Širá'i inventus et exscriptus. Širá', oppidulum in regione Arḥabo dicta situm, Šan'á'o itinere medii diei orientem versus distat; vide Halévy, *Rapport sur une mission archéologique dans le Yémen*, p. 69. Inscriptio unius versus ab Halevyo, *ibid.*, p. 111, edita est :

ⲠⲓⲠⲁⲪⲱⲤ | Ⲡⲏⲏⲏ | ⲠⲁⲪⲱⲤⲟ ⲃⲏⲧⲁⲪⲃ | ⲠⲟⲤⲟⲣ | ⲃⲏⲧⲁⲪⲃ Bû'athtar Sadvensis. Nomine Ta'labi.

ⲃⲏⲧⲁⲪⲃ; pro ⲠⲁⲪⲱⲤ legendum Ⲡ. Addimus ⲃ ante ⲃⲏⲧⲁⲪⲃ appellatam designat. — Mordtmannum, in *Zeitschrift der deutschen morgenländischen Gesellschaft*, XXX (1876), p. 25, secuti, ⲃⲏⲧⲁⲪⲃ pro ⲃⲏⲧⲁⲪⲃ legimus et ideo titulum huc inserimus.

317

Halévy, 84 et 64.

Titulus, eodem loco quo titulus 316 repertus, quinque versibus constat, sine dubio a sinistro latere abruptis. Hæc præbet Halévy, *Rapport sur une mission archéologique dans le Yémen*, p. 114, et hebraicis litteris transcribimus :

Hæc leguntur :

[?מפגלמ | פ1חX | ?פפפ | . . . | ° | . . . |] 1
 1חח | חח | 1ח° | פפפפ° | פח° | חפ | חל°פ 2
 | פפח | 1ח | חפ | חפמפח | [?מפ 3
 | מפפ° | חממ | 1חח | 1ח | חח | 4
 5
 פ1חX | חממ | מפ° | 1חח | חח | 1ח 6

Quæ hebraicis litteris :

[. . . . | | |] 1
 בערן | בן | עסי | והעסין | ואל | אס | סאל 2
 | סמעי | כל | בן | בחדרן | חמי 3
 | כד | אל | סאל | חדרן | העדתם 4
 5
 אל | אס | סאל | ועטם | חדרן | לתאלכ 6

Versus 1. הקניי dualis, ut supra, in tit. 314 v. 5. — הדרהמי (cf. v. 3, 4, 6) «cameram amborum». Vocabulum חדר etiam in tit. 361 v. 5 et Gl. 1221 v. 1 (Glaser, *Altjemenische Nachrichten*, I, p. 51) reperitur. Mordtmann comparat hebraicum חדר, arabicum حדר, æthiopica ሀደረ ḥadara et ማደረC māḥadar, conjicitque quoddam ædificium designari. Phœnice חדר cameram sepulcrealem significat; vide *C. I. S.*, pars prima, 124, v. 1. Glaser vertit «(rupestris) sedes», at in litteris die 8° maii 1907 scriptis «rupestre sepulchrum».

Versus 2. ערן «Errên»; vide supra, p. 263, et tit. 256 v. 4. Glaser : rupes. — בן | עסי | והעסין. Glaser inter בן et חן dubitans hæret, utrumque pro nomine proprio habens, et vertit | והעסין | עסי | «(quam) fecit et facere jussit». Sed pronomen relativum nisi post nomen in statu constructo adhibitum non deficere solet, itaque בן pro pronomine «quicumque» habemus. עסי in prima forma frequens; vide tit. 20 v. 2; 37 v. 4, 5, 9; העסין autem in quarta forma adhuc inauditum. — ואל | אס | סאל. Hic et in v. 6, אל pronomen relativum existimamus, sicut in tit. 99 v. 9; 282 v. 6; 284 v. 6, sed in v. 4 negationem. Glaser de negativo אל in *Orientalistische Literatur-Zeitung*, 1905, c. 497-501 et 577, disseruit et in *Altjemenische Nachrichten*, I, p. 49-54, numerosos titulos apud se servatos collegit, in quibus locutionem סאל | אל vel סאל | אס | אס | אל interpretatur «ne

quis noceat» aut «ne quis vindicet», aut «ne quis habeat». Secundam verbi סאל interpretationem accipimus. Auctores enim tituli monent ne quis ipsos in sepulcro sollicitet. Quod si quis faciet, ipse non habeat quietis locum; cf. obsecrationes Ešmunʿazari regis, in *C. I. S.* pars prima, 3, et supra, titulos 20 et 21.

Versus 3. חמי a Glasero suppletur. — סמעי tribus, de qua vide supra, tit. 315 v. 2 et 317 v. 1.

Versus 4. כל forsan «sic» vertendum, arabice كَلَّ, dum כלל in Halevy 44, v. 9; Glaser 529, v. 3, apud Glaserum, *o. c.*, I, p. 50, «ut» significat. — אל negativum; vide v. 2. — הערהם. Verbum הער «restauravit» in tit. 168, suadente Hommelo, legimus. Nominis exempla collegerunt D. H. Müller, *Siegfried Langer's Reiseberichte*, p. 64-65, et Glaser, *Altjemenische Nachrichten*, I, p. 52 in notula; cf. H. Derenbourg, *Yemen Inscriptions*, p. 6, et *Premier supplément aux inscriptions. . . du Louvre*, p. 9. D. H. Müller ubique de opere ædificationis agi censet; Glaser in nostro titulo et quibusdam aliis «destructio» vertit, assyriaco sâdu «delere, decidere» collato. Contextum solum respicientes, provocamus ad vertendum «mancipium, possessio».

Versus 6. סאל | אס | אל; vide v. 2. — ועטם utrum verbi עטם perfectum an verbi ועט infinitivum sit dubitat Glaser. Priorem explicationem anteponimus. — חדרן | סאל לתאלכ «cameram (consecratam) Ta'labo».

Vertimus quantum valemus :

- 1 [. et consecraverunt ambo Ta'labo cameram utriusque]
 2 'Erréni. Quicumque faciet et facere jubebit et omnis homo qui vindicabit
 3 ab ambobus cameram, ex omnibus Sama'itis.
 4 sic ne vindicet cameram in possessionem
 5
 6 Omnis homo qui vindicaverit et vi arripuerit cameram Ta'labo (consecratam). . . .

319

Halévy, 89.

Titulus ex iis quos Halévy in lapidibus rudissimis delectarum domorum invenit secundum viam quæ Al-Madîdo Dabû'atam in regione Nihm dicta ducit. Al-Madîd unius diei itinere Şan'â'o orientem versus abest; vide Halévy, *Rapport sur une mission archéologique dans le Yémen*, p. 17 et 70. Inscriptio tenet quatuor versus, quorum ultimus fine caret.

Quæ edidit Halévy, *ibid.*, p. 115, transcribimus hebraice, emendatis emendandis, et vertimus :

אבשמר	אבשמר	1	<i>Abšamar, filius</i>
בן	בן	2	<i>Khasri. Dedicatio</i>
אבשמר	אבשמר	3	<i>Ta'[la]bo intra</i>
אבשמר	אבשמר	4	<i>Kadu[mán]um.</i>

Versus 1. אבשמר nomen proprium tantum in O. M. 32, nunc 55, v. 3, repertum, quocum conferre licet שמר in tit. 46 v. 6; 76 v. 1, etc.; necnon שמרם apud H. Derenbourg, in *Répertoire d'épigraphie sémitique*, 315, v. 1.

Versus 2. אבשמר inauditum. Mordtmann, *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes*, X, 1896, p. 151, dubitans emendat in אבשמר. — אבשמר, quum אבשמר non antecedit neque conjunctione *vāw* cum אבשמר connectatur,

pro appellativo, non proprio nomine viri vel tribus habendum; vide quæ supra, occasione tit. 69, v. 5, adnotavimus et titulum Luparensem 14 d, v. 2, apud J. et H. Derenbourg, *Nouvelles études*, p. 19; *Répertoire d'épigraphie sémitique*, 643, v. 2; cf. Mordtmann, *o. c.*

Versus 4. אבשמר initium vocis אבשמר esse putamus, tit. 342 a, v. 3-4, et b, v. 4, recordati. Mordtmann, *o. c.*, legit אבשמר, conferens tit. Gl. 302 (supra, 37) v. 2.

320

Halévy, 403.

In loco quem As-Sûd appellat (apud Glaserum As-Saudâ) invenit hunc titulum et exscripsit Halévy. Qui nos docet ibi olim oppidum pollens fuisse, in quo artes operosæ colebantur, præsertim metallorum labores, quorum scoriæ in terra combusta sparsæ permanserunt. Sed igne deletum est oppidum, et sæcula reliquias exiguas mœnium et fragmenta stellarum haud numerosa tantum servaverunt. Titulus est lapidi inscriptus postea inverso et undique mutilato; quare fit ut vix intelligi possit. Quanquam plerique tituli in loco As-Sûd reperti ad Minæorum dialectum pertinent,

nostrum titulum a Sabæis scriptum et illuc serius allatum esse non solum dialecti habitu, sed etiam dei Ta'labi mentione certa constat.

Halévy in suo *Rapport sur une mission archéologique dans le Yémen*, p. 180, hæc edidit :

י ח א מ כ פ צ י 10 11 12	ה ו ל י ה ב ע ר מ	1
ח א כ 100 ח א 100 ח א 100 ח א 100	ע ש ב נ ו ו ר ו ת ו ו ר ו ת ו ו ר ו ת ו ו ר ו ת	2
ח א 100 ח א 100 ח א 100 ח א 100	ו א ר ב ע ב נ א ח ב ת ה ת א א ה	3
11 א 100 ח א 100 ח א 100 ח א 100	ל מ ו כ ו ז פ ר ע ר ב ע	4
84 ח א 100 ח א 100	ר ו ז ו ל י ב ה ת	5
11 א ח א 100 ח א 100	א ל ב מ ג ת י	6

Versus 1. Littera ה fortasse suffixum pronomen tertiæ personæ femininæ. — ו | ל | י | ה | ב; vide verbum ו | ר | ב in tit. 35 v. 3 et confer tit. Halevyanos 259, v. 3; 344, v. 1; 387, v. 3; 447, v. 2 et 3. — ע | ר præpositio præter minæos titulos in tit. Hal. 154 v. 8 et Fresnel xi v. 3 et 5 reperta. Attamen non omnino abest quin, littera י | א post ע | ר ommissa, ע | ר | י legendum sit. — Cujus vocis littera מ initium sit, ignoramus.

Versus 2. ע | ש | ב | נ. In tit. Halevyani 344 v. 5 reperitur ע | ש | ב | ה, quod Grimme, *Orientalistische Literatur-Zeitung*, IX, 1906, c. 328, «locavit eum» vertit, conferens æthiopicum ሰሐን 'assaba, et itidem Glaser, *Altjemenische Nachrichten*, I, 1906, p. 33 et 37; ע | ש | ב | ה in Academiæ tit. 11, v. 10, apud J. et H. Derenbourg, *Études sur l'épigraphie du Yémen*, 1, p. 64. Comparamus hebraicum ע | ש | ב et arabicum عَشْب «herba», non ignorantes litteram א plerumque cum hebraica ס et arabica س congruere. — ש | ו | ב | נ, in Gl. 282 = B. M. 90, v. 2, occurrens, forsitan cum arabico شَوْب «mel» conferendum, conjunctione wāw initio addita. — ה | ו | ר | ו | ז «taurus»; vide tit. 26, v. 6; 80, v. 9; 81, v. 3; etc. — ו | ו | ר | ו | ת emendandum esse videtur, sive ו | ו | ר | ו | ת legendum sit et cum arabico عَرْوَة «pretiosa res» comparandum, sive ו | ו | ר | ע | ת, quo verbum ה | ו | ר | ע | ו «terraverunt» aut «intervenerunt» aut «impediverunt» in Academiæ tit. 14 (infra, tit. 353), v. 16, in memoriam revocatur, sive ו | ר | ה | ת «heres femina» sicut in tit. 95 v. 2.

Versus 3. ב | נ | א | ר | ב | ע; utrum «quatuor ex» an «fruges incolarum» (cf. v. 4) vertendum sit, dubitamus. Si posteriori opinioni assentiris, quocum D. H. Müller, *Epigraphische Denkmäler aus Arabien*, xx, v. 1, א | ר | ב | ע comparat; cf. nomen loci ב | נ | א | ר | ב | ע in tit. 240 v. 8; si autem priorem probas, tunc compara ב | נ | א | ר | ב | ע supra, in tit. 291 v. 5; א | ר | ב | ע in tit. Hal. 154 v. 11; ב | נ | א | ר | ב | ע in tit. Hal. 189; ב | נ | א | ר | ב | ע

in tit. Hal. 190 v. 1-2, quæ a radice ח | ב | ב vel ח | ב | ו deducenda sunt, sed nullo modo ad nostri loci explanationem adjuvant. Conferre malimus arabicum حَبْت «terra depressa». Littera ה, minæorum titulorum instar, tanquam vocalis hic et in א | ה | ל | ה | ת apud Hal. 147, v. 5, adhiberi videtur. — Quid ב | א sonet nescimus, nisi præpositio ב | נ «ex», arabice مَع, legenda sit; vide v. 5. — Litteræ א | ה facile complendæ sunt in א | ה | ל «gens»; cf. tit. Hal. 144, v. 2; 145, v. 2 etc. Sed quid sequatur ignoramus.

Versus 4. ל | מ | ו | כ | ו | ז | פ | ר | ע | ר | ב | ע cuius vocis sit terminatio non decernendum. — פ | ר | ע «optima pars»; vide supra, tit. 2 v. 13 et quæ illius tituli occasione adnotavimus. — ר | ב | ע. Utrum hic, sicut ר | ב | ע in tit. 95, v. 6; 282, v. 2, incolas designet an fruges veris dubitamus, vocis arabicæ زَبِيع «ver» memores, quocum tunc פ | ר | ע | ר | ב | ע in dicto tit. 2, v. 13, comparandum esset; cf. Glaser 529, v. 4, apud Glaserum, *Altjemenische Nachrichten*, I, p. 50-51.

Versus 5. ו | ר | ז | ו | ל | י | ב | ה | ת ut in v. 2, nisi nomen proprium sit ut in tit. 204 v. 4. — ו | ל | י | ב | ה | ת. Mordtmann, *Zeitschrift der deutschen morgenländischen Gesellschaft*, XXX, 1896, p. 689, arabicum بَهْت conferens, vertit «et ulinam benigne accipiat». Quum autem ב | ה | ת in Hal. 362, v. 1; Gl. 509, v. 2; Gl. 531; Gl. 1547, v. 8; Gl. 1548-1549, v. 7, «magnus» significet, verbum ב | ה | ת «magnum facere, augere» vertendum esse videtur; cf. Hal. 409, v. 4, et vide Glaser, *Altjemenische Nachrichten*, I, p. 49-50. — Post ו | ל | י | ב | ה | ת addit Mordtmann, l. c., ש | י | מ | ח | מ | ו. Cui opinioni si assentiris, in fine versus ו | ר | ז | ו | ל | י | ב | ה | ת, initium nominis dei Ta'labi, adde.

Versus 6. מ | ג | ת | י. Mordtmann, l. c., מ | ג | ת | י in Rehatsék vi, v. 13, «possessio, opes» explicat et nostri tituli מ | ג | ת | י invocat. Attamen pro מ | ג | ת | י legi posse מ | ל | ת | י judicat, comparatque arabicam vocem مَالَة; cf. Mordtmann und

Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 25. מלהם supra, in tit. 174 v. 1 et infra, in tit. 347 v. 6 reperitur, necnon מלהמו in tit. 349 v. 4. An מנהי, pro quo fortasse

legendum מנהה]מו, cum מננה vel מננה in tit. 308 v. 26 colligere liceat, littera *nin* assimilata litteræ sequenti, dubitamus; cf. Hommel, *Süd-Arabische Chrestomathie*, p. 9.

Vertimus igitur, quantum possumus, dubitanter :

- 1 et utinam donet usque ad . . .
- 2 fruges et mel et taurum et
- 3 et fruges incolarum vallium duarum e gen[te . . .
- 4 . . . et fuerunt optima veris [et ta-
- 5 urus. Et utinam augeat [patronus ipsorum Ta-
- 6 lab liberationes (?) [ipsorum

321

Glaser, 861; Berlin, 2675.

(TAB. XLI.)

Lapis, 0^m,22 altus, 0^m,36 latus, ab omnibus lateribus mutilus, a Glasero in regione Djauf appellata repertus, nunc in Museis Regiis Berolinensibus servatur. Titulus sex versus exhibet, a quatuordecim ad duodeviginti litteras tenentes, quum multa perierint quorum vix minima pars, comparatis inter se versibus, restitui potest.

De titulo egerunt : J. H. MORDTMANN, *Himjarische Inschriften und Alterthümer*, 1893, p. 23-24. — M. HARTMANN, *Zeitschrift für Assyriologie*, X, 1895, p. 136.

Hæc leguntur :

X 1 10 11 12	ר . בעבר ת	1
7 8 9 10 11 12	ל תצאן נפסהו ב	2
13 14 15 16 17 18	עבר תאלב פל יאתין	3
19 20 21 22 23 24	ן דיקבננן להו חגן ר	4
25 26 27 28 29 30	ו המרן ושעבהמו חשרם	5
31 32 33 34 35	מו תרתו ר	6

Versus 1. Collato v. 3, legendum תאלב | בעבר |. Antecedunt vestigia litterarum, inter quas ר perspicitur. בעבר «versus, in gratiam alicujus»; cf. supra, quæ tit. 308 v. 10 occasione adnotavimus.

Versus 2. תצאן «vovere», infinitivum 8^æ formæ verbi וצא «egredi» (Mordtmann). תצא reperitur in Os. 29 = B. M. 6, v. 4; Hal. 353, v. 14, qui locus a Prætorio in *Zeitschrift d. deutschen morgenl. Gesellschaft*, XXVI, 1872, p. 419, emendatur (תצא pro תצא), et Hal. 418, v. 7, ubi Mordtmann תצא pro וצא legit. De verbo וצא vide

supra, tit. 126 v. 4. Locis a Mordtmanno allatis adde וצא in Glaser 926, v. 4, apud Glaserum, *Altjemenische Nachrichten*, I, p. 98, et יצאן in katabânensi titulo Gl. 1606, v. 18, *ibidem*, p. 164. — ב a Mordtmanno completur legente תאלב | בעבר | et conferente v. 1 et 3; Hartmann animadvertit in titulis supra commemoratis verbum תצא voci בארן anteire; itaque restituit תאלב | בארן |.

Versus 3. בעבר תאלב |; vide v. 1. — פל | יאתין legit Mordtmann, nullum commentarium addens. Hartmann censet titulum de ædificatione agere et vertit : «Utinam

veniat (Ta'lab) [et eligat sedem] quam locum quietis faciat.» Collatis tit. 282 v. 4 et 290 v. 5, subjectum verbi non deum, sed hominem esse, neque de æde constructa agi putamus.

Versus 4. Ante יהיכננן perspicimus *nūmum*, quod finis vocis מכתנן «peristylum» esse potest; cf. supra, tit. 310 v. 1, cujus occasione diximus pro יהיכננן hic esse legendum דיהכננן, dum Mordtmann litteram ק esse delendam existimat, errore lapidicæ scriptam. Mirum satis ambas lectiones, Mordtmannianam et nostram, in uno versu simul jam nunc reperiri, scilicet in Glaser 1548-1549, v. 5, ubi primum legitur יהיכננן, deinde יהכננן ל. . . ; vide Glaser, *Altjemenische Nachrichten*, I, p. 77. Hartmann vertit : «locum quietis facere»; Glaser : «protegere, ar-

cere». — להו «sibi, pro se», id est pro tituli auctore. — וקה est complendum et תאלב addendum, tit. 2 v. 4 et 160 v. 4 instar.

Versus 5. Initio supplemus : |(vel חצי רצו | סעדהמו | בני | אמראהמו | בני |)| ad modum tit. 2 v. 16-17 et 306 v. 6-7.

Versus 6. Quid litteras [ה]מו antecedit explicare nequimus. Post rimam circa trium litterarum, vestigia *alif* dubitanter et *tâ'i* certe dispicimus; ergo אתרתו, perfectum 8^e formæ verbi ארת, legimus comparamusque ארתה in tit. Halevyanorum 147 v. 3, 152 v. 11 et 357 v. 8, quod Prætorius, *Beibüge*, III, 1874, p. 21, holocaustum interpretatur. Conferre malum hebraicum אַרְשָׁה et assyriacum *erīšu* vertimusque «cupierunt».

Completis complendis, iterum transcribimus :

ר בעבר ת]אלב	1
ו]ל תצאן נפסהו ב]עבר תאלב	2
ב]עבר תאלב פל יאהין	3
מכנת]ן דיהכננן להו הגן ו]קה תאלב	4
ול סעדהמו רצו אמראהמו בני הכרן ושעבהמו השדרם	5
ה]מו אתרתו ו	6

Vertimus quantum intelligimus :

- 1 *in gratiam Ta'labi*
- 2 . . . *ut devoveat semetipsum in [gratiam Ta'labi*
- 3 . . . *in gratiam Ta'labi. Et veniat*
- 4 . . . *peristyliu]m quod eriget pro se, propterea quod e[xaudiit Ta'lab*
- 5 . . . *et concedat ipsis favorem dominorum ipsorum, nepotum] Hamdâni, et tribus ipsorum Hâsîdi*
- 6 *ipsorum . . . cupierunt(?)*

Titulus est in fragmento lapidis calcarii a dextera et sinistra abrupto, 0^m,16 alto et 0^m,29 lato. Inscriptio, in cavo sculpta, duos tantum versus præbet. In tabula nostra tricesima tertia monumenti imaginem luce solis expressam invenies.

De titulo egit : J. H. MORDTMANN primo in *Zeitschrift der deutschen morgenländischen Gesellschaft*, XXXIII, 1879, p. 489, deinde in *Musée impérial ottoman. Antiquités himyarites* *Catalogue sommaire*, Constantinople, 1895, p. 37; turcice, 1897, p. 39.

Quæ hebraicis litteris transcribimus, completis quæ complenda censuimus :

1	עדרם והגנן עמ
2	[צרף] ברר בן ער דִקְנָם והנשל ערורם מס
3	קתם בכל אברת בהמו נו ואתו הא תילן ע
4	די ארץ מאדנם וחמדו שעבן מקם תאלב ב
5	דת מתע מחרמתהמו והגרהמו בן הות תיל
6	ן ול וזא תאלב מתען שעבהמו וארצהמו
7	בן נכים ובאסתם ול סעדהמו רצי אמר
8	אהמו בני בתע וכון הא מתעתן מתע בן
9	הות תילן בורח קיט דחרף יסמעאל בן ש

Versus 1. עמ | הגנן | (vel ודרם | עדרם | legimus, ad litteras integras vel mutilas et spatia vacua respicientes. עדרם obscurum ut בעדר in tit. Hal. 509. Pro ודרם forsitan legendum, sicut in tit. 74 v. 10; 174 v. 4; 333 v. 14, דרם | דרם, «quotannis». — עמ | הגנן; cujus urbis nomen sit complendum ignoramus.

Versus 2. ברר | צרף | legit Mordtmann et vertit dubitanter argentum purum, conferens aethiopicum **ገጥ** *barir* et hebraicam radicem ברר; lectionem Mordtmanni si probas, ברר potius pro verbo habendum, quocum צרף in statu constructo. De צרף vide tit. 308 v. 4. ברר in Gl. 1600 v. 4 apud Weber, *Mitteilungen der Vorderasiatischen Gesellschaft*, 1901, 1, p. 27, occurrit et opus aedificationis designat; confer etiam nomen בררם in tit. Glaseriani 554 v. 2, quod Glaser, *Zwei Inschriften*, p. 14, «lapidum ordo» dubitanter vertit. — ער «urbs»; vide supra, tit. 52; 76, v. 5; 80, v. 9, etc. A Glasero ער pro monte vel rupe habetur; vide Glaser, *Zwei Inschriften*, p. 15, n., et Nielsen, *Studier over oldarabiske Indskrifter*, p. 150-154. — דקנם. Mordtmann dubitat an קנם verbum קנם, antecedente pronomine relativo, aut nomen proprium, aut nomen appellativum e radice לָקַן sit. Secundam interpretationem probat Glaser, *Altjemenische Nachrichten*, I, p. 150, n. 2. Mordtmann confert ערן | הרר in titulo Minæorum Hal. 532, v. 2, et ذوقين Ḥāsīdēnsium apud Al-Hamdānī, *Djazira*, p. 112. — והנשל vox inaudita, quam pro septima forma verbi שיל, arabice سيل «fluere», habemus, quum נשל nihil contextui aptum præbeat. — ערורם, itidem inauditum, subjectum verbi הנשל esse putamus, et, contextu freti, torrentem vel turbinem designare conjicimus.

Versus 3. מסקתם finis vocis «irrigatio» esse videtur.

מסקתם pro מסקית invenitur in Gl. 1355 = Graffini 2, v. 2; vide Graffini, *Due breve nuove scrizioni*, in *Zeitschrift der d. morgenl. Gesellschaft*, LX, 1906, p. 665, et Glaser, *Altjemenische Nachrichten*, I, p. 254. — אברת, vide tit. 79 v. 7; 182 v. 2; 326 v. 2. Hic אברת campos, non prelia designare videtur. — נו «per quos transiit» (Mordtmann). Subjectum verbi ערורם. — ואתו «et venit», cf. infra, tit. 336 v. 12 et Fresnel 56, v. 2. — אס masculinum, in v. 8 femininum; cf. Hommel, *Süd-Ar. Chrestomathie*, p. 11. — תילן (cf. v. 5-6 et 9); Mordtmann, quem Hartmann, *Zeitschrift für Assyriologie*, X, p. 137, sequitur, arabicum سَيَانِي «inundatio» confert, quod difficulter accipiendum. Vocem كَوَل «vertigo» aut «pulvis sparsa» aut «examen apium» comparare malumus et, si תילן pro turbine habemus, תיל a radice הוּל deducitur sicut arabice جَيْدٌ a سَوْدٌ a جَيْدٌ a مَوْتٌ a مَوْتٌ, etc.

Versus 4. מאדנם; vide tit. 57 et cf. patronymicum מַאדְנִין in tit. 287 v. 8, necnon exempla utrinque allata. — שעבן. Nomen tribus non additur; cf. tit. 74 v. 9.

Versus 5. מהרמהמו; pluralis vocis notæ «sacrarium», reperitur in tituli Halevyani 542 v. 2. Vide D. H. Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 103.

Versus 7. Mirare lineam separationis initio versus, quod perrarum; cf. tit. 350 v. 4.

Versus 8. בני | בתע; vide supra tit. 2, v. 12; 130, v. 3; 154, v. 4; etc. — מתעתן nomen femininum e frequenti verbo מתע sumptum. — מתע verisimiliter status constructus ante præpositionem בן; de hac constructione egerunt D. H. Müller, in *Z. d. d. morgenl. Gesellschaft*,

XXX, 1876, p. 123; Fr. Hommel, *Aufsätze und Abhandlungen*, p. 32; idem, *Süd-Ar. Chrest.*, p. 41.

Versus 9. שׁקׁיׁ ejusdem mensis nomen ac שׁקׁיׁ in Gl. 618, v. 26-27, apud Glaserum, *Zwei Inschriften*, p. 12,

dum שׁקׁיׁ supra, in tit. 174 v. 3, æstatem significat. De hujus mensis scriptione שׁקׁיׁ vide Lidzbarski, *Ephemeris*, II, p. 96. — יסמנאל; vide supra, tit. 37 v. 1 et 120 v. 2. Eponymus . . . שׁ | בן | יסמנאל adhuc ignotus.

His præmissis, verte, si lubet :

- 1 quotannis (?) urbs ^cAm
- 2 res pretiosa qua ædificatum est in urbe Dhû-Kîn, et defluxit torrens (?) [ad recep-
- 3 tacula in omnibus campis per quos transit et venit hic turbo (?) us-
- 4 que ad terram Ma'dhin. Et laudaverunt tribules auctoritatem Ta'labi, propterea
- 5 quod liberavit sacrarium ipsorum et oppidum ipsorum ab illo turbi-
- 6 ne (?). Et utinam pergat Ta'lab liberare tribum ipsorum et terram ipsorum
- 7 ab omni noxa et malo, et concedat ipsis gratiam domi-
- 8 norum ipsorum, nepotum Bata'i! Et fuit hæc liberatio liberatio ab
- 9 illo turbine (?) in mense Dhû-Kaith anni Yasma'ili, filii Š.

ARTICULUS II.

TA'LAB RIYÂM.

Colligimus hic omnes titulos in quibus «patronus» Ta'lab nomine templi Riyâmi solo ornatur, sive ab auctoribus titulorum nihil amplius nomini dei additum sit, sive epitheton e lapide læso casu quodam evanuerit. Supra, ejusmodi titulos, videlicet 3, 153, 174, 202, 223, 227, 228, 238, 244, 257, 269 (?), 277 (?), 290 (?), 293, 297, 298, 305, 309, 313, publici juris jam fecimus. Ceteros nobis notos nunc edimus.

324

O. M., 22, nunc 45.

(TAB. XXXIV.)

Titulum, in Museo Constantinopolitano Tsinilikiösk dicto servatum, exhibet lapidis calcarii fragmentum, 0^m, 26 altum, 1^m, 26 latum, quod ab omnibus lateribus mutilatum videtur. Attamen dubitamus utrum lineæ fractæ a dextera vestigia litterarum an ornamentorum servaverint, ita ut monumentum a dextera integrum sit. Litteræ e lapide eminent. Ergo, Mordtmannum secuti, opinamur titulum de ædificio constructo agere. Duos versus præbet, in quibus quot litteræ olim fuerint nescimus. Monumentum in tabula tricesima quarta luce solis expressum invenies.

De titulo egerunt : MORDTMANN und MÜLLER, *Sabäische Denkmäler*, p. 76-77. — (MORDTMANN), *Musée impérial ottoman. Antiquités himyarites . . . Catalogue sommaire*, Constantinople, p. 36; turcice, p. 45.

Hæc leguntur :

1 04Π 2294A 0244Π0 10Σ [?]	1 שׁער ובנהמו סחימם בנו
2 0244920 44110 1X80	2 עתהר ואלמקה ושימהמו

Versus 1. שער. Utrum nomen proprium integrum an finis nominis sit dubitamus; cognomen etiam esse potest; cf. tit. 24 v. 1. Littera ש ipsa non est omnino certa, quum linea fracta ornamentum esse possit. Mordtmann et Müller المشعار apud Al-Hamdânium, *Al-Iklil*, X, p. 17, conferunt; at hoc nomen ipsum, apud Sabæos שערן cum *nūnditione* articuli definiti locum tenente, exstat in

tituli Academiæ 14 (infra tit. 353) v. 2 et 4. Nomen autem שערם cum *nūnditione* in אותר | שערם, supra, tit. 308 v. 1 præbet. — סחימם, nomen tribus; vide supra, tit. 8, v. 3; 24, v. 3; 203, v. 1.

Versus 2. Mordtmann et Müller בעתהר legunt; at littera ב dubia. Post שימהמו vestigia litteræ ת perspicuntur, nec dubium quin רימם | האלב sit legendum.

Vertimus igitur :

- 1 Šār, et eorum filii, Sukhaimenses, filii. Nomine
- 2 Athtari et Īmaklāhi et patroni sui [Ta'labi Riyāmi. . .

325

O. M. 31, nunc 54.

(TAB. XXXIII.)

Titulus est in fragmento marmoris, 0^m,38 alto et a superiore parte 0^m,60, ab inferiore 0^m,80 lato. Utrunque, a dextera et a sinistra, truncatus, supra et infra integer esse videtur. Novem versus tenet, quorum primus viginti tres litteras, ultimus quadraginta litteras præbet. Inter tertium et quartum, itemque inter sextum et septimum, exstat linea longa; unde judicare licet inscriptionem in tres partes divisam esse. Etiam post versum ultimum vestigia lineæ longæ supersunt. Litteræ e marmore eminent, quod in titulis ad architecturam pertinentibus frequentissimum. Titulum anno 669 Sabæorum, id est 554 æræ nostræ confectum esse versus 5 docet; itaque scriptura multum ab antiquis titulis abest. Notandæ formæ litterarum *alif*, *bā*, *kāf* et *lām*, quas vide in tabula nostra tricesima tertia imaginem monumenti luce solis expressam præbente.

De titulo egerunt : MORDTMANN und MÜLLER, *Sabäische Denkmäler*, p. 87-92. — (MORDTMANN), *Musée impérial ottoman. Antiquités himyarites. . . Catalogue sommaire*, Constantinople, p. 36; turcice, p. 42.

Hæc leguntur :

Ⲛⲕⲁⲉⲙ Ⲛⲓⲛⲓ Ⲛⲁⲛⲓⲛⲓⲛⲓ Ⲛⲛⲓ	1
Ⲛⲛⲓⲛⲓⲛⲓⲛⲓ Ⲛⲛⲓⲛⲓⲛⲓⲛⲓ Ⲛⲛⲓⲛⲓⲛⲓⲛⲓ Ⲛⲛⲓⲛⲓⲛⲓⲛⲓ	2
Ⲛⲛⲓⲛⲓⲛⲓⲛⲓ Ⲛⲛⲓⲛⲓⲛⲓⲛⲓ Ⲛⲛⲓⲛⲓⲛⲓⲛⲓ Ⲛⲛⲓⲛⲓⲛⲓⲛⲓ	3
Ⲛⲛⲓⲛⲓⲛⲓⲛⲓ Ⲛⲛⲓⲛⲓⲛⲓⲛⲓ Ⲛⲛⲓⲛⲓⲛⲓⲛⲓ Ⲛⲛⲓⲛⲓⲛⲓⲛⲓ	4
Ⲛⲛⲓⲛⲓⲛⲓⲛⲓ Ⲛⲛⲓⲛⲓⲛⲓⲛⲓ Ⲛⲛⲓⲛⲓⲛⲓⲛⲓ Ⲛⲛⲓⲛⲓⲛⲓⲛⲓ	5
Ⲛⲛⲓⲛⲓⲛⲓⲛⲓ Ⲛⲛⲓⲛⲓⲛⲓⲛⲓ Ⲛⲛⲓⲛⲓⲛⲓⲛⲓ Ⲛⲛⲓⲛⲓⲛⲓⲛⲓ	6
Ⲛⲛⲓⲛⲓⲛⲓⲛⲓ Ⲛⲛⲓⲛⲓⲛⲓⲛⲓ Ⲛⲛⲓⲛⲓⲛⲓⲛⲓ Ⲛⲛⲓⲛⲓⲛⲓⲛⲓ	7
Ⲛⲛⲓⲛⲓⲛⲓⲛⲓ Ⲛⲛⲓⲛⲓⲛⲓⲛⲓ Ⲛⲛⲓⲛⲓⲛⲓⲛⲓ Ⲛⲛⲓⲛⲓⲛⲓⲛⲓ	8
Ⲛⲛⲓⲛⲓⲛⲓⲛⲓ Ⲛⲛⲓⲛⲓⲛⲓⲛⲓ Ⲛⲛⲓⲛⲓⲛⲓⲛⲓ Ⲛⲛⲓⲛⲓⲛⲓⲛⲓ	9

Quæ hebraicis litteris transcribimus :

רַבִּים וּרְבֵעֵתָם מוֹלֵ[ג]ם וּפְתָחָם [?]	1
צִלְתָּהוּ דֹּסָן מִשׁוֹדָן עֲלֵיךְ וּוּזָאוּ עֲדֵךְ [?]	2
וְלָם לְגִירָמוּ תְּפִרְעָהוּ וְהוּעֵבוּ כָּל קָה יֵר	3
דֹּסָן סִכָּם וְעֵדְבָהוּ בֵּן מוֹתָרָהוּ עֲדֵי תְּפִרְעָהוּ וּ	4
ם בְּחֵרְפָן דִּלְתִּסְעָתָ וּסְתֵי וּסְתֵי מֵאֵתָם וּוּזָאוּ	5
וְהַנּוּם אֲרִבְעָתָ פְּלִשְׁתָּם עֵלוּם וְאֲרִבְעָתָ מַחֻלָּתָ [?]	6
ן מוֹתָרָהוּ וּשְׁתָּאָהוּ בֵּן מוֹתָרָהוּ וְהַקִּשְׁבוּ בָּה	7
[פ]לָהוּ וְתִלְתָּתָ פְּלִשְׁתָּם עֵלוּהוּ וְקִצְעוּ חֲצִמְהוּ לִב	8
ץ חֲגֵרָם וּוּתָן עֵכָם וּכְלָ קָהוּ מִנְהַמְתָּם וּגִרְבָּם חֵב	9

Versus 1. רבם complendum est initio littera ג, versu 9 collato. גרבם hic speciem lapidis designare videtur, sicut in Academiæ tituli 13 v. 2, apud J. et H. Derenbourg, *Études sur l'épigraphie du Yémen*, 1, p. 70, non arva, sicut in tit. 87, v. 9; 95, v. 4, etc. Mordtmann opinatur רבם lapides quadratos esse; Glaser autem in suorum titulorum 554 v. 11 et 76; 618 v. 58 et 110 «lapides rubri» vertit et notat hos lapides etiam nunc in Yemeno *djurüb* appellari; vide Glaser, *Zwei Inschriften*, p. 47. — רבעתם, quod nusquam alias repertum, genus lapidum, videlicet quadratos lapides, designare videtur. Loco lapidum quadratorum invenimus in Gl. 554, v. 11, lateres, apud Sabæos לכבהם, post lapides rubros גרבם nominatos. — מול. מול. Nullo dubio legimus ל post *wāwum*, nam in littera *djīm* triangula pars minor est quam in hac littera. Deinde ג legendum, quanquam vestigia litteræ non dispicimus. מולגם et פתחם, duo genera lapidum quadratorum esse opinantur Mordtmann et Müller, conferentes hebraicum שָׁקָהּ in I *Reges*, vii, 5, et vertunt «penetrante et curvo modo», arabice *موججا وفتيخا*. פתחם licet etiam comparare cum hebraico פתח «insculpuit».

Versus 2. צלתהו. Etiam in tit. O. M. 42 v. 1 reperitur vox צלה, nisi illic legas טלתהמו. Sæpius invenitur צלות, quod a צלה abesse non videtur, scilicet in Hal. 221, v. 2; 448, v. 3; 521, v. 1; Gl. 1081 = Vienne 3, v. 5; Gl. 554, v. 79, apud Glaserum, *Zwei Inschriften*, p. 10; in titulo Luparensi 22, v. 4, apud H. Derenbourg, *Premier supplément aux monuments sabéens et himyarites du Louvre*, p. 13; Euting 5, v. 2; 6, v. 3;

15, v. 3; 22 A, v. 1; 24, v. 8; vide etiam Hommel, *Aufsätze und Abhandlungen*, I, 1900, p. 185. D. H. Müller צלה et צלות idem quod צלות in titulis Halevyanis 238, v. 2 et 5; 386, v. 3, et צלות in Hal. 384, v. 4, esse contendit, quod Mordtmann repudiat. D. H. Müller vertit צלה «aedificium», Mordtmann in *Sabäische Denkmäler*, p. 88, «parentela», sed in *Beiträge zur Minäischen Epigraphik*, p. 14, Hommelum secutus, «capella», aramaico verbo צלי et arabico صَلَّى «adorare» collato. Cui interpretationi assentimur. Glaser צלות in sui tituli 554 v. 79 vertit «mediæ partes». — דסן. Vocem סן, quæ etiam in v. 4 et in Glaser 618, v. 25, occurrit, Mordtmann et Müller cum arabico سَنَّ «formare» comparant et vertunt «quod fecit». Conferunt quoque סנתן in Hal. 362, v. 4, quod vix probandum. Glaser, *Zwei Inschriften*, p. 15, interpretatur דסן «prope», sicut in *Altjemenische Nachrichten*, I, p. 183, ubi nostrum versum commemorat. Hanc interpretationem accipimus. — משודן. Vide supra, tit. 41 v. 2, cujus occasione diximus duos sensus vocabulo משודן inesse, scilicet princeps vel sacerdos, et sacellum vel templum. Glaser, in suo libro *Altjemenische Nachrichten*, I, p. 98-104 et 142-191, fuse de משודן disseruit et numerosos titulos collegit in quibus istud vocabulum reperitur. Tres significationes distinguit, nempe primo cameram consilii (vel sacrorum faciendorum), secundo agrum, tertio magistratus, sive sacerdotes, sive consultores. Ad primam significationem pertinet משודן nostri tituli. — עליך a Mordtmanno et Muellero pro nomine proprio habetur, quod supra in tit. 308 v. 20, occurrit. Attamen adjectivum cum substantivo משודן conjunctum

esse videtur; cf. עלי «elatus» in tit. Academiae 3 v. 1 apud J. et H. Derenbourg, *Études sur l'épigraphie du Yémen*, I, p. 44. — ערב | וזאו «continuaverunt repARATIONEM»; cf. v. 5.

Versus 3. ולם, collato versu 6, complemus legentes [מה]ולם. Quum radix חול in semiticis linguis «circum-ire» significet, judicandum est מהולם locum circularem, ad solemnes pompas idoneum, esse. מהולם hic et in tituli Minæi Halevyani 238 v. 2, 4, 8 cum צלוח vel ללה conjunctum, necnon in Hal. 353, v. 2, reperitur, nisi addas Fresnel 23, ubi nomen proprium esse videtur. — לגירמו. Mordtmann et Muellero assentimur, qui post *wāwum* finalem errore lapideæ lineam separationis inscriptam et ante *wāwum* transponendam esse censent. לגירם in לגירם mutandum (Mordtmann et Müller) non existimamus; vocabulum enim גירם «calx», arabice جير, in Glaseriani tituli 554 v. 25, 30 et 79 reperitur; vide Glaser, *Zwei Inschriften*, p. 8 et 10. — הפרעהו, arabice تفريع, denominativum a فَرَعَ, suprema pars rei ejusque. Quæ interpretatio locutione הפרעהו | עדי | מוֹתְרָהוּ | בן «a fundamento ejus usque ad fastigium ejus» in v. 4 et הפרעם | עדי | מוֹתְרָם | בן in Glaser 1044, apud Glaserum, *Die Abessinier*, p. 59, confirmatur. — והועבו «et confecerunt», sicut arabicum أَوْحَبَ, etiam in Gl. 554, v. 30, apud Glaserum, *Zwei Inschriften*, p. 8, vocem גירם eodem modo sequens, reperitur. — קה hic et in v. 9 aliquod ædificium esse Mordtmann et Müller censuerunt. Glaser quidem in suo libro *Zwei Inschriften*, p. 44, vertit בקה in Gl. 618, v. 19, «imperio», sed in *Altjemenische Nachrichten*, I, p. 9, tituli Hal. 446 v. 1 emendans et explicans, בקה legit et «aula» vel «turre» interpretatur. Cf. etiam verbum תקוה in O. M. 17, nunc 53, v. 4, quod etiam ad architecturam pertinere videtur. — יר initium nominis proprii esse potest, quo ædificium appellabatur. Complura locorum nomina litteris יר incipientia nota sunt, scilicet ירת in tit. 6 v. 3 et 322 v. 2; ירקב in tit. 43 v. 4; ירש in tit. 259 v. 3; 264.

Versus 4. לכן; vide v. 2. — סכם utrum nomen proprium an appellativum sit, dubium. Mordtmann et Müller in secundam interpretationem inclinant et סכם cum arabica voce سِكَ «puteum angustum ab imo usque ad marginem» vel «ædificium perpendiculare» colligunt. Nos priorem anteponimus, etenim לכן supra, in v. 2, nomini definito anteit. — מוֹתְרָהוּ a radice מוֹתְרָהוּ «fundare», de qua vide supra, tit. 17 v. 2. Vox מוֹתְרָהוּ etiam in Glaser 554, v. 21, 27, 31, 63, occurrit simili ontextu, e. g. אראסהמו | עדי | . . . | בן | מוֹתְרָהוּ | «a fun-

damento eorum usque ad capita eorum». — תפרעהו; vide v. 3.

Versus 5. Littera ם nomen mensis terminatur. De cognitis mensium nominibus, vide F. K. Ginzel, *Handbuch der mathematischen und technischen Chronologie*, I (Leipzig, 1906), p. 240. — | וסחי | וסחי | מאתם |. De æra Sabæorum supra, p. 18, disseruimus. Halevyi et Felli opinionem, qui eam ab anno 115 ante nostram æram cœpisse censuerunt, sanxit Glaser, *Skizze der Geschichte Arabiens*, p. 3; cf. Glaser, *Die Abessinier*, p. 29. Quum de annis solaribus agatur, 669 in anno 554 æræ nostræ est collocandus. — De numeris סח et סחי vide quæ supra, occasione tituli 315 v. 3, adnotavimus.

Versus 6. הנום cum loci nomine هَنُوم apud Al-Hamdānium, *Djazirat al-ʿArab*, et Našwānum, in *Ḥasida ḥimyaritica*, necnon هَنُوم apud Al-Bakrīum, *Muʿdjam*, p. 123, et هَنُوم, *ibid.*, p. 290, Mordtmann et Müller dubitantes comparant. Nomini loci הנום alterum anteibat, quod nunc evanuit. — פלשתם hic et in v. 8 obscurum. Verbum פלשו infra, in tit. 334 v. 11 reperitur, quod «expellere» significare videtur. Non omnino abest quin cum hebraico פֶּלֶם «libra» comparandum sit et mensuræ genus designet. Mordtmann et Müller dubitantes «columnæ æneæ» vertunt. — עלום non adjectivum, sicut עלן (supra, v. 2), sed substantivum, sicut in v. 8, hic adverbialiter adhibitum, arabice عَلْوًا «in altitudine». עלו in locutione præpositiva כנעלו invenitur in Gl. 1606, v. 12 et 20; vide Glaserum, *Altjemenische Nachrichten*, I, p. 164 et 165. — מחולה, cf. v. 3.

Versus 7. Supplendum ב ante nūmum. — מוֹתְרָהוּ; vide v. 4. — ושהאהו «et incepit eum». De verbo שהא vide quæ occasione tit. 308 v. 19 (cf. tit. 315 v. 7) scripsimus. — והקשבו «et instauraverunt»; vide tit. 158 v. 2 et 308 v. 4. — בה fortasse initium vocis בהגנן.

Versus 8. להו; Mordtmann hærens legit כלהו; sed vestigium litteræ ante להו non כ in mentem revocat, sed potius פ. Itaque כלהו legere aulemus, vocabulo עלוהו oppositum, et in Gl. 554, v. 23, 64, 72-73 etiam occurrens; vide Glaser, *Zwei Inschriften*, p. 8 et 10. — פלשתם; vide v. 6. — קצעו וקצעו verbum inauditum. Mordtmann et Müller hebraica קצעו, קצעו conferunt et vertunt «excidere, angulos frangere». — הצמהו; vide supra, tit. 290 v. 5 et 292 v. 4. Mordtmannum et Muellerum sequentes, הצם «fractura» vertimus. — לב[ית] forsā «ad domum».

Versus 9. Mordtmann et Müller suspicantur litteram ף finem verbi מִחֵץ esse et vertunt «cædere jussit». — והן. Utrum והן hic verbum «delineare» significans sit an

substantivum «idolum» sonans dubitant Mordtmann et Müller; priorem interpretationem probamus. De nomine וַחַן vide supra, tit. 204, v. 2; verbum perfectum quintæ formæ הוֹחַן in Hal. 349, v. 2. — עכּם obscurum. Nomine proprio 'Akk ibn 'Adnân appellatur tribus Yemenensis; vide Ibn Doraid, *Istikâf*, p. 287. Sed in nostro titulo עכּם potius materiam ad ædificia pertinentem, sicut הגרם, designare videtur. — קההו; vide קה in v. 3. — מנהמם reperitur etiam in Academia, nunc in Museo Luparensi, titulis 13, v. 2, et 14, v. 17, apud J. et H. Derenbourg, *Études sur l'épigraphie du Yémen*, 1, p. 70 et 77; cf. נהמה in Gl. 618, v. 59, apud Glaserum, *Zwei Inschriften*, p. 34. Glaser,

ibid., p. 47, asserit etiam nunc in Yemeno lapides rudes albos appellari *hadjar manhâm*. Mordtmann et Müller, versum in Al-Hamdânî *Al-Iklîl*, apud Muellerum, *Burgen und Schlösser*, 1, p. 55, v. 2 : اعداه ميمهة زُحَامِ غَالٍ : et واسبغله خروب commemorant, in quo ميمهة pro ميمهة et خروب pro خروب legunt. Conferunt etiam arabica اللهم et التهاى «faber» et «lignarius». Nomen tandem regionis Nihm (supra, tit. 319) etiam huc pertinet. — גרם; vide v. 1. — הב cuius vocis sit initium ignoramus. Forsan nomen auctoris tituli præbet; confer titulorum 6 et 46 finem; tunc הכּם, nomine אכהכּם in tit. 46 v. 6 comparato, legere liceret.

His præmissis, quæ trunca intelligimus sic vertimus :

- 1 lapides rubros et quadratos penetrante modo et curvo(?). . . .
- 2 sacellum prope templum superius. Et perrexerunt repa[rare]. . . .
- 3 cir]culum ad calcem et fastigium ejus. Et perfecerunt totam turrem(?) Yar. . . .
- 4 prope Sakamum. Et reparavit eam a fundamento usque ad fastigium et. . . .
- 5 anno DCLXIX. Et perrexerunt [reparare]. . . .
- 6 et Hinwami quatuor columnas(?) in altitudine et quatuor circulo[s]. . . .
- 7 a fundamento ejus. Et inceperunt eam a fundamento et instauraverunt. . . .
- 8 in i]mo et tres columnæ altitudo ejus; et cæderunt fracturam ejus ad. . . .
- 9 et cædere] jussit lapides et delincauit saxa et totam ejus turrem(?) lapidibus albis et rubris. Hüb[b(?).

326

Glaser, 826; Berlin, 2698.

(TAB. XXXIII.)

Titulum exhibet lapis calcarius, 0^m, 31 altus, 1 m. longus, in superiore Djaufo repertus. Summa pars est abscessa, ita ut plures versus omnino evanuerint. In versu nunc primo, multæ litteræ truncatæ sunt et aliquot deficiunt. A sinistra una littera vel duabus versus reliquis quisque caret. Servata facile leguntur. Titulum, cujus versus præter ultimum circa quinque et septuaginta litteras tenent, e monumento ipso luce solis expressum in tabula tricesima tertia invenies.

De titulo egerunt: J. H. MORDTMANN, *Himjarische Inschriften und Alterthümer*, 1893, p. 11-13. — M. HARTMANN, *Zeitschrift für Assyriologie*, X, 1895, p. 161-163.

רימם | תאלב | — Inter ושהמו et רימם | addendum ה | בלת |. — legendum esse, servatis vestigiis litterarum, jure censet Mordtmann; sed sensus decimæ formæ verbi ערב obscurus. In titulis nusquam præter nostrum et præter tit. Prideaux xiv b, v. 5, nunc in Museo Britannico, reperitur, ubi וליטהערכהו legitur; vide *Répertoire d'épigraphie sémitique*, II, p. 73-75, n° 646. Mordtmanno vox illa primo «desistere», deinde «finire, perficere» significare videtur, sed rima inter בטהערכהו et מיה impedit quominus objectum verbi cognoscamus et significationem verbi ipsius inde ducamus. Hartmann vertit «restituere» (ut sæpe ערב). Glaser, *Altjemenische Nachrichten*, I, p. 96, interpretatur וטהערכהו in Prideaux, xiv b, «puniant eum», quemadmodum nomen ערב in sui tituli Katabânic 1606 v. 20 (*op. cit.*, p. 172) et pluralem אערב in ejusdem tituli v. 12 (*op. cit.*, p. 171) «pœna, pœnæ» vertit. Hac interpretatione usi, vertimus hic בטהערכהו «puniendo», quum pœnam reparationem esse cogitemus, qui sensus inesse radici ערב videtur. — מיה in mentem revocat pronomen demonstrativum duale כמיה a Glasero in sui tituli 1606 v. 10 (*op. cit.*, p. 162) agnotum, itidem nomine duali sequente; sed, quum noster titulus sabæus sit, legendum המיה, quod cum vestigio litteræ ante מיה congruit (etiam supra, initio tit. 314 v. 6 המיה esse supplendum nunc suspicamur). Tunc statuenda ante litteram hâ separationis linea, præcedente voce אהל, quam perspicere nos putamus, et ante quam spatium trium litterarum omni vestigio caret; forsitan est supplendum ערב, cum verbo כטהערב congruens. Hartmann conjicit ומהמיה | ארץ |, quod spatio et vestigiis litterarum non convenit. — שעבינהו. De hac dualis terminatione vide D. H. Müller, *Siegfried Lauger's Reiseberichte*, p. 11. Mordtmann confert לכאניהו in Gl. 865 (supra, tit. 312), v. 5; sed an iħa vox dualis sit dubitamus et comparare malumus supra, in tit. 40 v. 1, et מוחרמינהו [ין] *ibid.*, v. 5. Hommel, quum vocis שעבינהו in *Süd-Arabische Cheestomathie*, p. 42, mentionem faceret, de forma שעבינהו tacuit, et in לכאניהו, quod, Mordtmanni indicem secutus, נכאניהו legit, *yâ'um* pro patronymici signo habuit. — נשמם. Mordtmann confert جشم in genealogia tribus Hâsidi; vide Wüstenfeld, *Register*, p. 217. — שרהם. Nostris diebus, auctore Mordtmanno, Banû Šaddâd sunt tribus Khaulânensis septentrionem orientalem versus a Šan'â'o; vide *Zeitschrift der deutschen morgenl. Gesellschaft*, XVII, 1863, p. 217, et *Journal asiatique*, IVe série, V, 1845, p. 243. Confer etiam שרהן «Šaddâdensis» in tit. 194 v. 1. — תאל «impetum fecit»; vide tit. 95 v. 1, 289 v. 14, 334 v. 19 et 22. — ברג idem ac יהרהב | ברג, de

quo vide tit. 305; 313, v. 7; 315, v. 1. — אה. Tribum quamdam hic nominatam fuisse suspicamur, sed quæ fuerit decernere non valemus; Mordtmann et Hartmann legunt אהצן, nomen proprium hominis, sicut supra, in tit. 262 v. 5 et 6, quod autem, palæographice non rejiciendum, contextui prorsus repugnat.

Versus 2. אפרסהמו «equi eorum», hoc est «equites eorum». Singularis פרסן supra, in tit. 306 v. 4-5 occurrit, pluralis in tit. 350 v. 11 et in Gl. 346, v. 3, apud H. Derenbourg, *Yemen Inscriptions, The Glaser Collection*, xxxviii, p. 25. De equi statua inscriptione ornata, quæ in Museo Constantinopolitano exstat, vide supra, tit. 306 v. 4-5 atque Mordtmann, *Catalogne*, p. 57. — בופים «in salute» hoc est «salve» verbum תאל comitatur, sicut in tit. 289 v. 15 et 334 v. 19 et 22. — ברהן «prælium»; vide pluralem אברה supra, in tit. 79 v. 7 et 182 v. 2. — ברג; vide v. 1. — עלהן; cf. supra, tit. 2, v. 11; 305; 308, v. 12; 312, v. 1; infra, tit. 334 v. 2, ubi cognomen נהפן nomini עלהן additum.

Versus 3. «gloria», arabice عزة, nusquam alias reperitur; at conferendum est nomen viri עזו, arabice عزو, in Os. 32 = B. M. 30, v. 1; nomen mulieris עזתו in Museo artium historico Vindobonæ, 51; nomen deæ עיון = العيون, in titulo Luparensi nuper ab H. Derenbourg edito, v. 4, 7 et 8 (*Répertoire d'épigraphie sémitique*, II, p. 56-59, n° 626; cf. n° 625), necnon nomen regis אלעו infra, in tit. 334 v. 4 et 5. — כהלתם, itidem inauditum; sed confer æthiopicum ክህላ *kehla* «potuit, valuit» et aramaicum קהל «potens» (Mordtmann), necnon nomina propria sabæa כהלם in O. M. 35, nunc 69, v. 1, et כהלן in tituli Halevyani 571 v. 2. — מנלה «bona». Pro מנלה persuasum habet Lambert, tit. Prideaux iv (infra 335) v. 4 fretus, legendum esse מננה «salutes»; cf. מננה vel מננה in tit. 308 v. 26. — אארנם; de plurali hujus vocis vide supra, tit. 315 v. 20. — מקימת, pluralis nominis מקם, cf. supra, tit. 40 v. 6; infra, tit. 332 v. 3; etc. — Supplendum in fine versus וו, initium vocis ווע. Tria verba synonyma הבר ווע et זרע eodem modo in tit. 2 v. 17-18 et 318 v. 21 conjuncta.

Versus 4. כרבאל | ותר | יהנעם; vide supra, tit. I v. 5, ubi Karîb'il iisdem cognominibus appellatur, dum in tit. 37 v. 7 et 126 v. 2 cognomine caret. De illo rege vide Glaser, *Die Abessinier*, p. 37-38, 63-64 et 71.

Versus 5. אכרהמו «campi eorum»; vide supra, tit. 74, v. 6; 174, v. 4. — ול | חרינהמו, vide tit. 28, v. 10; 332, v. 6; 334, v. 28; 351, v. 7-8. — נצע | ושצי; vide supra, tit. 27 v. 6 et confer quæ occasione tit. 87 v. 10 adnotavimus.

Verte igitur, si lubet :

- [..... et præbuerunt Bârig Yuharhib et 'Alhân Nahfân testimonium fidei vi et potentiæ patroni sui Ta'la-]
- 1 bi Rijâmi, propterea quod liberavit eos puniendo homines illarum duarum tribuum Gušami et Šaddâdi, et quia impetum fecit Bârig cum H. . . . ensibus
 - 2 et equitibus ipsorum et tribu ipsorum salve in hoc prælio. Et utinam pergat Ta'lab largiri servis duobus suis Bârigo et 'Alhâno, nepotibus Hamdâni, [et
 - 3 tribui ipsorum Hâšido felicitatem et protectionem et gloriam et facultatem et bona legitima et plenitudinem potentiæ et auctoritatum, et frangat [et de-
 - 4 mittat et comprimat omnem hostem et inimicum ipsorum, et largiatur ipsis favorem domini ipsorum Karib'ili Watar Yuhân'im, regis Sabæ, et largiatur ip[sis
 - 5 fructus eximios et messes eximias in tota terra ipsorum et omnibus campis ipsorum; et servet ipsos a contumelia et noxa inimici! Nomine patroni ipsorum Ta[
 - 6 labi Rijâmi.

327

Glaser, 860; Berlin, 2674.

(TAB. XXXIV.)

Titulus est in fragmento lapidis calcarii, 0^m, 21 alto, 0^m, 26 lato, Šan'â'i reperto. A superiore parte mutilatus, ab inferiore est integer, dum a dextera et sinistra perpauca litteræ deficiunt. Finem inscriptionis votivæ monumentum præbet. Quisque versus circa quindecim litteris constat. Animadvertite punctum in circulo litteræ 'ain; quod punctum etiam in omnibus circulis litterarum tituli Prideaux iv (infra, tit. 335) invenies. Tituli imaginem e monumento ipso luce solis expressam tabula nostra tricesima quarta exhibet.

De titulo egit : J. H. MORDTMANN, *Himjarische Inschriften und Alterthümer*, p. 22-23.

Hæc pauca leguntur, quæ hebraicis litteris, suppletis supplendis, transcribimus :

וֹל סַעְרַהֲמוּ נַעֲמָה]	1
הוּ וּל וּפִיִּים וְגִיבַהֲמוּ בִּן	2
נִצֵּעַ וְשָׂצִי שְׁנָאִים ׀	3
מִהַבְּאֵסָם בְּתֵאלֶב רִים	4

Versus 2. וּל | סַעְרַהֲמוּ ל in præpositione ל in גִּיבַהֲמוּ regitur. De voce גִּיבַ «defendere» vide supra, tit. 86, v. 8-9, et 174, v. 4, in cujus v. 5 vocabula sequentia וּמַהֲבֵאֵסָם | שְׁנָאִים | וְשָׂצִי | נִצֵּעַ etiam reperiuntur.

Versus 3. Post שְׁנָאִים adde litteram ו.

Versus 4. רִים pro usitato רִימָם ut in tit. Prideaux iv (infra, 335) v. 6; cf. cognomen hominis רִים frequens in tit. Hal. 221, v. 3; 424, etc.

Verte igitur :

- 1 *ipsius; et utinam largiatur ipsis felici*[la-
- 2 *tem] et protectionem, et defendat ipsos a*
- 3 *contumelia et noxa cujusque inimici* [et
- 4 *cujusque malum afferentis! Nomine Ta'labi Riyāmi.*

328

Glaser, 879; Berlin, 1890.

(TAB. XXXIV.)

Fragmentum lapidis calcarii in loco Al-Huḳḳa dicto repertum, 0^m, 18 altum, 0^m, 44 latum, ab imo et a dextera integrum, finem inscriptionis votivæ, sicut titulus antecedens, præbet. Si, Mordtmannum secuti, litteram ultimam versus primi *yd'um* pro initio nominis regii ירם|אימן et litteram primam versus secundi *nūnum* pro fine ejus haberemus, tunc nobis judicandum esset quemque versum, præter ultimum, circa viginti et sex litteras tenuisse. Sed plura inter litteras *yd'um* et *nūnum* inscripta fuisse censemus, nam suppleri potest י[רם|אימן|בן|עלהן|נהפ], collatis tit. 308 v. 1 et 2, vel י[רם|אימן|בן|אוסלה|רפש], haud secus ac in tit. 315 v. 1, 12 et 13. Itidem, post ותבר in fine versus 2, complemus : [וצרען|כל|צרהמו|ושנאמו], ut supra, in tit. 326 v. 4.

De titulo egit : J. H. MORDTMANN, *Himjarische Inschriften und Alterthümer*, p. 36.

Hæc pauca legimus :

1. 1. ירם | אימן | בן | עלהן | נהפ |
 2. 2. וצרען | כל | צרהמו | ושנאמו |
 3. 3. וצרען | כל | צרהמו | ושנאמו

Quæ hebraicis litteris transcribimus, suppletis supplendis :

1. 1. ו[ל | סעדהו | רצו | מראהמו | י[רם | אימן | בן | עלהן | נהפ
 2. 2. ן | מלך | סבא | ול | וצע | ותבר | וצרען | כל | צרהמו | ושנא
 3. 3. אהמו | בתאלב | רימם

Versus 1. ירם|אימן; de regibus hoc nomine appellatis vide supra, tit. 305; 308, v. 1-2; 315, v. 1 et 12.

Vertimus igitur :

- 1 *Et]utinam largiatur ipsis favorem domini ipsorum Ya[rīmi Aiman, filii 'Alhāni Nahfā-*
- 2 *ni, regis Sabæ; et utinam demittat et frangat* [et *comprimat omnem hostem ipsorum et inimi-*
- 3 *cum ipsorum! Nomine Ta'labi Riyāmi.*

His præmissis, quantum possumus, vertimus :

- 1 . . . *Az'ad et Yahm'el Adhrah*
- 2 . . . *in omni constructione terræ complanatae et emissarii (?) et areæ, quam funda[verunt] . . .*
- 3 . . . *consecraverunt] patrono suo Ta'labo Riyâmo et Soli suæ, domi[næ] . . .*
- 4 . . . *terram complanatam, emissarium (?) et aream . . .*

330

Louvre, 1538.

(TAB. XXXIV.)

Titulum exhibet lapis calcarius 0^m, 265 altus, 0^m, 43 latus, 0^m, 105 profundus, supra, infra et a dextera integer, a sinistra mutilus, qui in Museo Luparensi servatur. Quatuor versus præbet, quorum quisque quindecim vel sedecim litteras tenet, fine versuum abscisso. Tituli imaginem e monumento ipso lucē solis expressam in tabula nostra tricesima quarta invenies.

De titulo egerunt : H. DERENBOURG, *Premier supplément aux monuments sabéens et himyarites du Louvre*, 1905, p. 20-21. — M. HARTMANN, *Zeitschrift für Assyriologie*, XXI, 1907-1908, p. 5-8.

Hæc facile leguntur :

400 47040 4004	נעמוד ונעמגד ובנ	1
X04 40049 1440	בנאל יהצבה אמת	2
0 9480 100X 44X	רתהן תעל ורתדי מ	3
10040 090 014X	תאלכ רימם ואבעל	4

Versus 1. נעמוד et נעמגד feminas esse appositum אמת «ancillæ» et suffixum feminini pluralis הן in רתהן [ה] nos docent; נעמגד, non נעמיר etiam supra, in tit. 21 v. 1 legendum esse nunc censemus sicut נענעם, non ידנעם, in tit. Acad. 9, nunc in Museo Luparensi, v. 1, apud J. et H. Derenbourg, *Études*, 1, p. 59; cf. אבנעם in tit. 194 v. 1 et hebraica נעמא et נעמי. Nomen dei גד apud Sabæos rarissimum, apud Aramæos et Cananæos frequens; vide Lidzbarski, *Nord-Semitische Epigraphik*, s. v. — ובנ. Littera *nûn* plane certa, forsân initium nominis בנעם, quod, decurtatum e אבנעם, cum nominibus antecedentibus voce נעם formatis congrueret. — In fine versus בנה supplemus, tres mulieres commemoratas pro filiis viri בנאל in v. 2 habentes.

Versus 2. בנאל jam reperitur in tituli 'Obne v. 2; vide H. von Maltzan, *Adolf von Wrede's Reise in Hadhramaut*, p. 71. Confer etiam hebraicum בננהו vel בננה, i. e. Deus ædificavit. — יהצבה; vide supra, tit. 153 v. 2 et 224 v. 3. — אמת pluralis; nomen numinis a tituli

auctoribus culti deficit. — In fine versus בניי, femininum plurale, verbi רתדי in v. 3 instar formatum, supplemus vel עסאי, quum ambo verba in tit. Burchardt 4, ab Hartmanno citati, v. 1 et 2 occurrant, et litteram ה, initium vocis רתהן, addimus.

Versus 2-3. רתהן [ה]. Vide tit. 179 v. 6; 334 v. 7, 12 et 16; Marseille 10 v. 2. Glaser, *Altjemenische Nachrichten*, I, p. 9, הרת irrigationis canalem esse contendit; itidem Hartmann, qui Burchardt 4, v. 2, et Flemming 1, v. 2, invocat, quum in priore אנהלהו | למסקת | אנהלהמי in altero רתהן | רויים | לאנהלהמי legatur. — תעל inauditum, quod cum arabico آة «fruges, proventus» comparare licet vel potius cum hebraico תעלה «aqueductus», a radice עול «sugere». Nomina propria feminina locorum תעל in tit. 1 v. 4, תרש, 224 v. 2, etc., conferenda. — רתדי tertia persona feminini pluralis, non masculini dualis, suffixo הן in רתהן [ה] collato; terminatio igitur sabæa ay aramaicæ ð respondet, haud secus ac arabicæ in duali. — De verbo רתד «committere» vide tit. 8 v. 3;

17 v. 4; 20 v. 4; 29 v. 3-4; etc. — מ. Hartmannum secuti, כ[בנין] complemus, quum de opere in v. 2-3 commemorato agi veri simile sit.

Versus 4. Post | ואבעל suppleendum ביתהן; vide *Repertoire d'épigraphie sémitique*, II, p. 88-90, n° 660, et confer tit. 322 v. 1.

Iterum transcribimus, completis quæ complere valuimus :

נעמור		ונעמנר		ובנ[עם]		כנה	1
כנאל		יהצבה		אמה[]		... בניי	2
רתהן		תעל		ורתי		כ[בנין]	3
תאלב		רימם		ואבעל		ביתהן	4

Et vertimus :

- 1 *Nā'amwadd et Nā'amgad et Būna[am, filie*
- 2 *Ben'ili Yuhāṣbiḥ, servæ [. . .i, construxerunt sep-*
- 3 *tum suum Taghūlum et commiserunt con[structionem*
- 4 *Ta'labo Riyāmo et diis præsilibus [domus suæ.*

331

Glaser, 88g; Berlin, 2701.

(TAB. XLI.)

Titulum exhibet fragmentum lapidis calcarii, 0^m, 35 altum et 0^m, 95 latum. Supra et infra integrum est, a dextera et sinistra truncatum. Duos versus tantum præbet inscriptio, cujus litteræ e lapide eminent, unde judicandum est titulum ad ædificationem pertinere; quod mentione deorum peculiarium confirmatur, etenim שמסמהו et מנצחהו in titulis de constructione agentibus plerumque reperiuntur. Tituli imaginem e monumento ipso luce solis expressam in tabula nostra quadragesima prima invenies.

De titulo egit : J. H. MORDTMANN, *Himjarische Inschriften und Alterthümer*, p. 40.

Hæc pauca leguntur :

כח		איע		איע		כח		כח	1	הכרכ		כנו		יהרם		אדם		כנ
א		איע		איע		א		א	2	אלב		רימם		ושמסהו		ומ		

Versus 1. Mordtmann complet הכרכ in סמהכרכ; cf. tit. 73 v. 10. Alia nomina antecederant quæ nunc evanuerunt. — יהרם; vide supra, tit. 205 v. 2; 287 v. 4-5. — Inter כנ et אלב[ת] supplere potes : | המדן | י בראו | והותרן | והשקרן | הגרהמו | | במקם | שימהמו |

collatis titulis 29, 47 et ceteris jam editis, necnon Gl. 1230-1233, in Glaser, *Altjemenische Nachrichten*, I, p. 147-151.

Versus 2. ומ; lege גנצחהו ומ, sicut in tit. 47 v. 2; cf. tit. 40 v. 5; 41 v. 3.

Iterum transcribimus, completis quæ complere valuimus :

והשרקו	1
והוה'רגן ובראו המרגן בני אדם הכרכ ובנו יהרם ארם הנרהמו במקם שימהמו ה אלכ רימם ושמסהמו ומ[נצההמו]	2

Et vertimus :

1 et Sama]hkarīb, filii Yahari, vassali nepot[um Hamdāni, condiderunt et fundaverunt et texerunt
2	urbem suam auctoritate patroni sui Ta]labi Riyāmi et Solis suæ et dei [sui puteis aquam suppeditantis.

ARTICULUS III.

TA'LAB RIYAM, DOMINUS TUR'ATI.

De urbē Tur'ato, ubi sacrarium Ta'labi Riyāmi, vide quæ tit. 2 v. 3 occasione scripsimus et confer titulos jam editos 284, 300, 306, 308, 310, 312.

332

Glaser, 86g; Berlin, 1883.

(TAB. XLI.)

Titulum, Itwati repertum, exhibet lapis calcarius, $0^m, 26$ altus, $0^m, 36$ latus, quem Mordtmann opinatur a dextera integrum et a ceteris lateribus mutilum esse, dum contra a dextera mutilus, supra, infra et a sinistra integer esse nobis videtur. Septem igitur, non octo versus, titulus præbebat et præbet, quos nunc initia deficiunt. Lapidem latissimum fuisse et quemque versum olim circa septuaginta litteras tenuisse existimamus.

De titulo egit : J. H. MORDTMANN, *Hinjarische Inschriften und Alterthümer*, p. 30.

Hæc leguntur :

... 1 2 3 4 5 6 7	אצלמן ארבעתן תרעת סבאת עבדיהו עב חרנהמו שמש	1 2 3 4 5 6 7
כל סבאת סבאו בקהת אמראהמו ושע עבדיהו לחיע'ת וינעם במקימ עב חמירם וחצרמות בארץ שעבן דק והופין אדמהו לחיע'ת וינעם חרנהמו בן באסתם ונצע ושצי שמש אבוהמו בני דהרם		

Versus 1. Collatis v. 3 et 5, supplendum | לחיע'ת | ע | די — רימם | ע | די (infra 336) v. 4 reperitur; cf. supra, tit. 3 v. 5-7 : | האלב | בן | וינעם | בן | . . . | ובנהמי | הקניו | שימהמו | תאלב |

333

O. M., 8, nunc 25.

(TAB. XXXIV.)

Statuæ basis marmorea, 0^m,64 alta, 0^m,22 lata, tres et viginti versus circa sex et viginti litterarum exhibet. E tenui et gracili scriptura concludunt Mordtmann et Müller titulum tempore recenti inscriptum esse. Ab omnibus lateribus titulus est ita læsus, ut a sinistra aliquot litteræ, a dextera plures evanuerint, et ut in versibus primo et ultimo fere omnes litteræ fractæ sint. Attamen nullus versus nos deficit et quæ desideramus plerumque facile restitui possunt. Monumenti imaginem, solis luce expressam, in tabula nostra tricesima quarta invenies.

De titulo egerunt : MORDTMANN und MÜLLER, *Sabäische Denkmäler*, p. 32-34. — (MORDTMANN), *Musée impérial ottoman. Antiquités himyarites...* *Catalogue sommaire*, p. 27; turcice, p. 21-22.

Hæc leguntur :

ᵛ π δ, X 8 ° † ω ω Ʌ 	1
ʎ Ʌ ʎ Ʌ Ʌ ° ʎ ʎ ʎ ʎ ʎ ʎ ʎ ° ʎ 	2
ʎ ʎ ʎ ʎ X ° > X ʎ ° π Ʌ Ʌ ʎ ʎ > π ʎ ʎ	
. π ʎ ʎ X > Ʌ ʎ X ʎ π Ʌ ʎ Ʌ	4
. ʎ ° ʎ ° Ʌ > ʎ ʎ Ʌ † Ʌ ʎ 8	5
. > Ʌ π X ° π ʎ ʎ X > ʎ	6
Ʌ ʎ ʎ > Ʌ ʎ ʎ ʎ π ʎ ʎ X	7
. ʎ ʎ † ʎ ° Ʌ	8
. ʎ Ʌ ʎ ʎ ʎ ʎ ° ʎ ʎ X Ʌ	9
ʎ ʎ 8 ʎ ° > π ʎ ʎ X ° ʎ ʎ ʎ > Ʌ	10
X ° ʎ ʎ ʎ X Ʌ ʎ ʎ ° ° ʎ ʎ ʎ ʎ > ʎ ʎ ʎ	11
. π ʎ ʎ ʎ ° ʎ ʎ π ° ʎ ʎ ʎ ʎ ʎ ʎ ° † 	12
. Ʌ > ° 8 ° ʎ ʎ ʎ ʎ π ʎ ʎ ʎ ʎ ° ʎ ʎ ʎ	13
. ʎ ʎ X ° ʎ † > ʎ π Ʌ > ʎ Ʌ > ʎ ʎ ʎ	14
Ʌ ʎ 8 > Ʌ ° ʎ ʎ π ° ʎ > Ʌ π X ° X † Ʌ ʎ	15
. ʎ ʎ ° ʎ ʎ ʎ ° Ʌ > ʎ ʎ ʎ Ʌ † ʎ ʎ ʎ	16
. ° ʎ X ° > X ʎ ° π Ʌ Ʌ ʎ ʎ > π ʎ 	17
. Ʌ ʎ ʎ ʎ ʎ ʎ ° Ʌ > ° ʎ † ʎ ʎ 	18
. ʎ > Ʌ ʎ ʎ ʎ ʎ ° Ʌ > ʎ ʎ π ʎ ʎ ʎ 	19
. π ʎ π ʎ ʎ ʎ ° ʎ ʎ ʎ ʎ ° π ʎ > ʎ ʎ ʎ	20
. ʎ ° ʎ ʎ ʎ ʎ > ʎ ʎ ° ʎ ʎ ʎ ʎ ° ʎ ʎ π ° Ʌ ʎ 	21
. Ʌ ʎ ʎ Ʌ ʎ ʎ Ʌ ° ° Ʌ ʎ ʎ π Ʌ Ʌ ʎ > ʎ	22
ʎ ʎ ° π Ʌ Ʌ ʎ ʎ	23

Quæ hebraicis litteris:

יִתְבַּר וְהוֹפְעֵתָה הַכֶּם	1
בְּנוֹ עֲנַנֵּן הַקְּנִיּוֹ שִׁימָה	2
אֲלֹכַי רִימִם בְּעַל תְּרַעַת דָּן צֶלֶל	3
מֵדָם בְּדָתָה חֹמֶר תֹּאֲלָב ע	4
תָּדֵם קָם דְּהִרְצוּהוּ ל	5
הֵר תֹּאֲלָב וְתִבְשֵׁר	6
תֹּאֲלָב כִּיחֹמְרָנָה־מ	7
וּפְקָל צ	8
מִתְהַמּוֹ הַנָּאִם דִּיהִרְצֵ	9
מִרְנָה־מּוֹ תֹּאֲלָב פִּרְעַת דִּתָּא ו	10
דִּי אֲרִצְהֵמּוֹ וּמְשִׁימֵתְהַמּוֹ וְת	11
ב פּוֹקָה אֲדַמְהוֹ בְּנֵי עֲנַנֵּן ב	12
אֱלֹהֵי כֹּל יִדְבַח־נִנְהוֹ תּוֹרֵם 	13
אֵן דָּרֵם דָּרֵם בְּחֶרֶפֶם וְתֹאֲלָ	14
שֶׁפֶת וְתִבְשֵׁרֶן עֲבָדְהוּ מִרְתָּדֵם	15
צַדִּיקִים דִּיהִרְצוּנְהֵמּוֹ וְל ס	16
אֲלֹכַי רִימִם בְּעַל תְּרַעַת נַע	17
צַדִּיקִים וְרִצּוֹ וְחֲטִי אִמ	18
אֲמִלֵּךְ סְבָא וְרִצּוֹ וְחֲטִי מְרָא	19
רֵג יִהְרַחֵב וְאֲחִיָּהוּ עֲלֵהֶן בֵּן ה	20
וְשַׁעֲבַה־מּוֹ חֲשָׁדֵם וְל חֲרִינְהֵמּוֹ ת	21
ב רִימִם בֵּן נִצֵּעַ וְשָׁצִי שִׁנְאָם 	22
יִמִּם בְּעַל ת	23

Versus 1. הכם complet Mordtmann legens מרָדֵם | מְרָדֵם, nomen hominis, non tribus, reperitur in titulo 3 Bibliothecæ Maximæ Parisiensis, v. 1; vide H. Derenbourg, *Les monuments sabéens de la Bibliothèque Nationale*, p. 15, et confer nomen quinquagesimi regis apud Adolf von Wrede, *Reise in Hadhramaut*, p. 306, et Dhû-Marâthid apud A. von Kremer, *Südarabische Sage*, p. 95-96; Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 6. De מְנַהֵם vide supra, tit. 294 v. 1. — הוֹפְעֵתָה; vide tit. 1 v. 2; 37 v. 4, etc. — יִתְבַּר, quod supra, in tit. 262 v. 1 coniecimus, occurrit etiam in O. M. 7 (infra, tit. 349), v. 1, et in secundi a Mordtmanno, *Zeitschrift der d. morgenl. Gesellschaft*, XXX, 1876, p. 24, editi tituli v. 2. — In fine versus erat forsitan linea separationis, sed nihil amplius.

Versus 2. Mordtmann et Müller dubitant utrum no-

men tertii hominis consecrantis inscriptum fuerit an vox ובְּנַה־מּוֹ. Secunda opinio nobis placet, nam nomen sine cognomine hic haud veri simile est, nec spatii vacui satis est nomini simul et cognomini. — עֲנַנֵּן nomen tribus potius quam hominis esse agnoverunt Mordtmann et Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 30; vide etiam supra, tit. 85 v. 2, et infra, 349 v. 1.

Versus 3. Litteræ suppletæ מו non in fine versus antecedentis collocandæ, in quo nullum spatium superest, dum initio versus 3 locus quatuor litterarum vacat. — Post litteras צֶלֶל in fine versus nihil addendum.

Versus 4. חֹמֶר; vide tit. 2 v. 6; 152 v. 2; etc.

Versus 5. Inter מְרָדֵם | חֲדָה vel חֲדָה | צַד legentes (potius מְנַלָּה), implent. Mordtmann in Catalogo Constantinopolitano מקה «area subdialis» coniecit, quod in tit. 28 v. 2

a nobis legitur et cum צדקם in tit. Prideaux v. v. 1 conjungitur; cf. צדקם | מקיחת in tit. 137 v. 1. Quod accipimus, quum spatium vacuum exiguum sit. — להרצוהו; cf. infra, v. 9. להרצוהמו in tit. 353 v. 16 et in Prideaux xv, v. 4, occurrit, dum in Rehatšek vi, v. 6, להרצוהמו cum yá'o pro wáwo legitur, et להרצוהו sine wáwo nec yá'o apud H. Derenbourg, *Nouveaux textes yéménites*, 1 (*Répertoire d'épigraphie sémitique*, 310), v. 4. הרצו, quarta forma verbi רצו, significat «satisfacere, largiri alicui quod animo ejus satisfacit»; cf. arabicum *أَرْضَى*. — ל pro initio vocis לופיהמו habent Mordtmann et Müller; לופיהו in contextum magis quadrare opinamur.

Versus 6. Post rimam circa quindecim litterarum perspicue ר legitur, quod Mordtmann et Müller finem verbi המר esse putant; nos ante ר litteram ה dispicimus; itaque dubitantes complem[us] שהר | ש[ה]ר. De שהר «patefecit» cf. supra, tit. 290 v. 6. — ותבשר; adde ן, collato v. 15. הבשר cum arabico *بَشَّرَ* et hebraico בָּשַׂר «nuntium bonum attulit» comparandum.

Versus 7. Ante במסאל conjicimus ענן | ענן במסאל. De conjunctione כ vide Hommel, *Süd-Arabische Chrestomathie*, p. 50.

Versus 8-9. Mordtmann et Müller supplent | אהמרם ואפקל | צדקם | (cf. tit. 67 v. 16), deinde legunt: | זכרם ומשי[מ]תהמו | ומשי[מ]תהמו | הנאם | זכרם; attamen animadvertunt | זכרם cum contextu non congruere. Itaque proponit Müller ועל[מ]תהמו pro ומשי[מ]תהמו; quod non probamus, etenim pluralis עלמת adhuc non repertum, nec indeterminatum הנאם post substantivum suffixo pronominali determinatum adhiberi potest. Ceterum constat זכרם adjectivo הנאם semper anteire. Re vera, si monumentum intuearis, agnosces זכרם non inscriptum esse, et vestigia litterarum ך sequentium potius יהרצ oculis præbere. Facile igitur leges זכרם | יהרצ; cf. v. 5 et 16. Quod ad הנאם pertinet, cum צדקם conjungi potest, sicut in tit. 352 v. 10, nisi adverbium «excellenter» potius sit.

Versus 12. Vestigia litterarum אל ante ב manserunt. — בני ענן; vide v. 2.

Versus 12-13. ב[מס]אלהו. De verbo סאל disseruit

nuper Glaser in *Allgemeinische Nachrichten*, I, p. 49-76, et de מסאל peculiariter, p. 58-68. Glaser censet מסאל curam, non preces significare. — כל = לכ = *لك* reperitur etiam in tit. O. M. 13, nunc 21, v. 2; Fresnel 40 = Vienne 17, v. 4; Fresnel 56, v. 2; Halévy 51, v. 9, 10, 15, 16. Vide Hommel, *Süd-Arabische Chrestomathie*, p. 50. — ידבחהו. Verbum cum suffixo deum cui sacrum fit designante reperitur etiam in tit. Rehatšek vii, v. 10. De annuo sacrificio confer tit. Prideaux x, v. 7-8: | ידבחן | דרם | דרם | דרם, ubi forsitan דורן pro דורן legendum; de tauro voto vide supra, tit. 26, v. 6; 80, v. 9; 81, v. 2; 320, v. 2 et 5.

Versus 14. אן complet Mordtmann in Catalogo אן בר[ה]אן; cui non assentimur, quum להא in omnibus exemplis (cf. v. 10) *nünatione* careat. Legimus אן | דמ[ר]אן; cf. Glaser 618, v. 45-46, apud Glaserum, *Zwei Inschriften*, p. 33 et 46, et Hommel, *Süd-Arabische Chrestomathie*, p. 58. — דרם | דרם | דרם; vide supra, tit. 74 v. 10; 174 v. 4.

Versus 15. Mordtmann et Müller initio versu יאן supplent. — שפה «donare»; vide tit. 19 v. 9; 27 v. 2; etc. — ותבשרן; cf. v. 6.

Versus 16. Ante ה addunt Mordtmann et Müller מהרג, sicut in v. 5, verum מנל (vel מנגנ) rimam explet. — דיהרצונהמו; cf. דיהרצונהמו | צדקם | דיהרצונהמו supra, in tit. 155 v. 4 et in Prideaux xvi, v. 2. — Deinde legendum est סער | ו, quocum quod e litteris superest congruit.

Versus 18. Versus voce מנלה incipit (Mordtmann et Müller) et voce אמ[ר]אהמו desinit.

Versus 19. Mordtmann et Müller in *Sabäische Denkmäler* legerunt מלך, Mordtmann autem in Catalogo suo recte אמלך, quum pedes litteræ ח appareant.

Versus 19-21. Mordtmann in Catalogo jure restituit מרא[המו] | ב; etenim non solum littera ג perspicua, sed etiam vestigia litteræ ר initio v. 20, non in fine v. 19, supersunt. — ברג | יהרחב; vide supra, tit. 305; 313, v. 7; 315, v. 1. — עלהן; vide tit. 2, v. 11; 89, v. 1; 233; 305; 307, v. 1; 312, v. 1. — בני. Adde המרן, cujus pes litteræ ח superiorque pars litteræ ה etiamnunc apparent. — ול | ארינהמו; cf. tit. 95, v. 6; 332, v. 6, et alios titulos similes.

His præmissis, sic titulum restituere potes :

1 מרתדם | מנלהבם | והופעתה | יתבר
 2 ובנהמו | בנו | ענן | הקניו | שיכה
 3 מו | תאלב | ריכם | בעל | הרעה | דן | צל

- 4 מן | ה[מדם | בדת | חמר | תאלב | ע]בר
 5 הו | מר[חרם | מקח | צר]קם | דהרצוהו | ל[ו]
 6 פיהו | וכדת | ש[חר | תאלב | ותבשר]ן
 7 בני | עננן | במסאל | [תאלב | כיחמרנהמ
 8 ו | אחר | צדק]ם | ואפקל | צ[דקם | עדי
 9 ארצהמו | ומשי]מתהמו | הנאם | דיהרצ[ו]
 10 נהמו | וכיח[מרנהמו | תאלב | פרע | דתא | ו
 11 חרף | ע[רני | ארצהמו | ומשימתהמו | ות
 12 אל]ב | פוקה | אדמהו | בני | עננן | ב[מ
 13 ס]אלהו | כל | ידבחהננהו | חורם | בור
 14 ח | דמר[אן | דרם | דרם | בחרפם | ותאל]ב
 15 יזא[ן | שפת | ותבשרן | עבדהו | מרתדם
 16 מנל]ת | צדקם | דיהרצונהמו | ול | ס[עד
 17 המו | ת]אלב | רימם | בעל | תרעה | נע[מתם | ו
 18 מנל]ת | צדקם | ורצו | וחטי | אמ[ראהמו
 19 אמלך | סבא | ורצו | וחטי | מרא]המו | ב
 20 רג | יהרחב | ואחיהו | עלהן | בני | ה[מר
 21 ן | ושעבהמו | חשרם | ול | חרינהמו | ת]א
 22 ל]ב | רימם | כן | נצע | ושצי | שנאם | ב
 23 תאלב | ר]ימם | בעל | תרע]ת

Verte igitur, si lubet :

- 1 *Marthad Mun]hib et Haufathat Yathbar*
 2 *et filii eorum,] nepotes 'Anani, consecraverunt patrono*
 3 *suo Ta]labo Riyámo, domino Tur'ati, hanc sta-*
 4 *tuam, prop]terea quod largitus est Ta'lab ser]vo*
 5 *suo Mar]thado [aream subdialem exi]miam qua favit ei, ut [pro-*
 6 *tegeret ipsum, et quia pate]fecit Ta'lab et bene denuntiavit*
 7 *nepotibus 'Anani, ob preces ad] Ta'labum ut largiretur ip-*
 8 *sis fructus eximios et messes eximias intra*
 9 *terram ipsorum et agros ipsorum excellenter, quibus favebit*
 10 *ipsis, et ut lar]giretur ipsis Ta'lab optima veris et*
 11 *autumni in]tra terram ipsorum et agros ipsorum. Et quoad Ta-*
 12 *'la]bum, exaudivit clientes suos, nepotes 'Anani, in [pre-*
 13 *cibus ad se, dummodo sacrificarent deo taurum men-*
 14 *se Dhú-madhra' quotannis. Et Ta'la]b*

CORPUS INSCRIPTIONUM SEMITICARUM.

- ⊙ 13
- ⊙ 14
- ⊙ 15
- ⊙ 16
- ⊙ 17
- ⊙ 18
- ⊙ 19
- ⊙ 20
- ⊙ 21
- ⊙ 22
- ⊙ 23
- ⊙ 24
- ⊙ 25
- ⊙ 26
- ⊙ 27
- ⊙ 28
- ⊙ 29

Quæ hebraicis litteris transcribimus, completis litteris quarum vestigia supersunt :

- 1 ע | בן | או | שערם | מלך | סבא | ודרידן | או | ש
- 2 הפן | מלך | סבא | וחמדם | בלה | הושע | מראהמו | ש
- 3 אותר | וחמסיהו | סבא | וחמירם | בכן | תקד
- 4 בעם | אלעז | מלך | ה מ תהו | חצרמ
- 5 בר | אלעז | וכל | מצירתה בהלף | דת | ע
- 6 בם | וסערם | בן | עזבם | פוקההו | מראהו | ש
- 7 ם | אותר | לנטר | בהרת | מלכך | וחמסנהן | ו
- 8 ו | תתי | מאתן | אסדם | בן | שעבן | חמלן | ו
- 9 | הירתן | שעבן | רדמן | בהות | יומן | דתק
- 10 תקדם | בעמהמו | סערם | אהרס | בן | עזבם |
- 11 ר | בעמהו | בן | שעבן | חמלן | ופלשו | שעבן | רדמ
- 12 | בן | חרתן | סחתם | ומתברם | וחרת | מראהמ
- 13 רם | אותר | סיהו | וופית | ושת ו
- 14 חמדם | בלה | מתע | תאלב | רימם | עברהו | סעד

ם | אחרס | בן | עֲצָבָם | בן | תתי | זחנתן | דזחן 15
 ... | תקדם | בעם | שעבן | רדמן | בחרתן | ווזאו 16
 ... | ושוען | מראהמו | שערם | אותר | עדי | הגרנ. 17
 ... | וצוארן | וחמד | סערם | בן | עֲצָבָם | חל | . 18
 . | מקם | תאלב | רימם | בעל | תרעת | בדת | תאול | . 19
 . | אהמו | שערם | אותר | וחמסיהו | כופים | בן | כ. 20
 . | הית | סכאתן | וחמדם | בדת | הושע | תאלב | . 21
 .. | סערם | בתאולן | כופים | ואחללם | ו. 22
 . | וענמם | דהרצוהמו | ולדת | סעדהו | תא. 23
 . | ככלן | ודנבן | דחטלם | ולסעדהו | תא.. 24
 . | חטי | ורצו | מראהמו | שערם | אותר | מלך | סכא.. 25
 . | רידן | ואמראהמו | בני | המדן | ושעבהמו | חשד. 26
 . | דהמו | תאלב | רימם | פרע | דתא | וחר. | ב. 27
 . | צהמו | ומשימתהמו | ולחרניהמו | . . . 28
 . | צע | ושצי | שנאם | בתאלברימם 29

Versus 1 et 2. Hæc probabilia supplemus initio tituli:
 (2) | ובנהו | עֲצָבָם | בן | אחרס | סערם (1) | דזחן |
הקניו	שימהמו תאלב	(3)	רימם	בעל תרעת	דן			
חמדן	חמדם	בדת	(4)	הופיהמו	בן	כל	סכאת	סכאו
מראה	לשוען	מראה	מראה	מראה	מראה			
 sit Sa'd Ahras, filius Ghaḏbi, quum in inscriptis de eo
 præcipue agatur. — שערם | אותר | 308 v. 1.
 — סכא | וזרידן | מלך | סכא | וזרידן | Omnia litterarum vestigia ap-
 parent. — ע. Lege להן | ג | הפן et confer tit. 308
 v. 1. Mordtmann notat Ša'rum Autar regem Sabæ et
 Raidāni nominari, dum pater ejus dignitate regis Sabæ
 tantum ornatur; itaque opinatur nomen dignitatis patris
 nonnunquam decurtari. 'Alhān autem nusquam rex Sabæ
 et Raidāni appellatur. Itidem Ḥšarḥ Yahḏub fraterque
 ejus Ya'zil Bayyin in Os. 35 = B. M. 33 reges Sabæ et
 Raidāni nominantur, pater autem eorum rex Sabæ; vide
 J. et H. Derenbourg, *Études*, 1, p. 31-33; Glaser, *Die
 Abessinier*, p. 35; atque supra, tit. 241, p. 269; 314,
 v. 4-5, p. 341.

Versus 3. «et ambo exercitus ejus»; vide quæ
 tit. 155 v. 3 occasione adnotavimus et cf. tit. 347 v. 4.—
 חמירם; cf. tit. 140 v. 4; 155 v. 2; 314 v. 17. — | תקדם |
 בעם; vide supra, tit. 79 v. 9 necnon v. 4 tituli 1, nunc

in Museo Luparensi, apud H. Derenbourg, *Nouveaux
 textes yéménites inédits*, in *Revue d'assyriologie et d'arché-
 logie orientale*, V, iv, 1902, p. 118-120 (separatim excu-
 sum, p. 6-8), iterum in *Répertoire d'épigraphie sémitique*,
 I, v, 1903, p. 256-257, n° 310, demum «*Engager
 la lutte avec un ennemi*» en sabéen in *Revue d'assyriologie*,
 VI, iv, 1907, p. 126-127. Ceteros locos colligentes in
 quibus hæc conjuncta occurrunt (cf. v. 9, 10, 16),
 judicamus verbo הקדם significari «in aciem progredi»,
 deinde «dimicare», sequente בעם «adversus».

Versus 4. אלעו; vide quæ occasione nominis לעום in
 tit. 40 v. 5 scripsimus. Titulis olim commemoratis adde
 titulum in Museo Britannico servatum, quem Halévy,
Revue sémitique, 1906, p. 374, publici juris fecit. Glaser,
Die Abessinier, p. 33, asserit Ḥ'azzum filium Yada'abi
 Ghailān fuisse, et post Yedi'a'ilum Bayyin, regem Ḥaḏ-
 ramauti, forsan fratrem natu majorem, regnavisse. —
 Inter ה et תהו est rima, in qua vestigium solius *nūmi* ap-
 parent. nest initium nominis הצרמות in fine versus iterum
 occurrentis. Deinde supplet Mordtmann ומצר, confe-
 rens מ[ציר]תהו in v. 5, sed מצרתהו legens ob spa-
 tium brevius. Nos tamen מצירתהו legimus, quum vix
 credibile sit in utroque versu duas pluralis formas simul

adhiberi. De מצר, cujus plurales מצר et מצירתה sunt, vide nostrum ad tit. 308 v. 12 commentarium. — הוצרמ[ות]. Nomen terræ, incolarum nominis instar adhibitum, appositio est voci מצירתהו.

Versus 5. בר finem vocis ותבר «et fregit» vel וכבר «et superavit» esse opinatur Mordtmann, שערם pro subiecto et אלצו pro objecto habens. Hartmann legit בר[וע] vertitque «et transit Īfazz». Nos priorem Mordtmanni interpretationem, quam Winckler accepit, probamus, quamquam Mordtmann nunc in secundam inclinatur, sed ותבר pro passivo habemus. — . . . ע. | דת. Mordtmann post דת nihil legere potuit. Hartmann provocat ad legendum דת[ערמ]ן (cf. supra, in tit. 155 v. 2). At post lineam separationis sane perspicua est littera ע. Glaser, *Die Abessinier*, p. 109, legit ע. | דת, de littera ש dubitans. Nos in versu sequente agnoscimus litteram ב ante *mimum*. Idcirco impellimur ad legendum ע[ר]בם, conferentes ע[ר]בן supra, in tit. 149 v. 3; vide quæ illa occasione adnotavimus.

Versus 6. סערם infra in v. 10 et 15 cognomine ornatur. De nomine סערם cf. supra, tit. 193 et ceteros ejus occasione commemoratos. — ע. | דת. gentis nomen; vide supra, tit. 286 v. 3; 287 v. 3. — וקחהו «exaudivit eum, accepit eum in munus»; comparare licet nomen קההם «obedientia» supra, in tit. 189 v. 1, Gl. 872 v. 5 (vide adnotationem nostram ad tit. 308 v. 25); tit. 332 v. 2.

Versus 7. נטר «tueri»; cf. נטררהו in tit. Academiae 14 (infra 353) v. 5 et נטררהו in tit. Glaseriani 618 v. 101, apud Glaserum, *Zwei Inschriften*, p. 36. — בהרה a Mordtmanno et Hartmanno pro præpositione ב et substantivo הרה habetur, infra in v. 12 et 16 occurrente; quod accipimus, quamvis mirati verbum נטר præpositioni ב anteire. — ע. | דת; vide v. 3.

Versus 7-8. . . . מ. Mordtmann supplet ו[תקדמן]ן, et versus 9 occasione dicit Humlânenses et Radmânenses simul in terram Sabæorum incurrisse. Hartmann, versus 10 et 11 regionemque a Humlânensibus habitatam respiciens, Humlânenses socios, non hostes Sabæorum fuisse judicat, opinaturque legendum esse ו[בעמה]ן «et cum eo». Malumus verbum supplere, forsan ו[קדמה]ן «et præfecit eum». — תתי pro תתי reperitur etiam in tit. Halevyanis 63, v. 6; 667, v. 2, et Glaseriano 554, v. 34, 38, 39, 46, apud Glaserum, *Zwei Inschriften*, p. 8, 9, 11. — מאתן dualis est; vide Hommel, *Süd-Arabische Chrestomathie*, p. 42 et 47. — המלך; vide supra, tit. 155 v. 5, et auctoribus laudatis adde Hartmannum, qui in *Zeitschrift für Assyriologie*, X, p. 157, de sede hujus tribus disseruit.

Versus 8-9. . . . מ. Mordtmann et ceteri «ingressi sunt» vertunt, quum postea הירתן legant et idem ac הורו valere credant. Sed nos potius הירתן legimus et הורו «aquæ receptaculum» comparamus; de quo vide tit. 40 v. 2; cf. etiam tit. Gl. 554, v. 17 et 19, apud Glaserum, *Zwei Inschriften*, p. 8. Idcirco verbum ו[בני]ן «et ædificaverant» aut ו[עסי]ן «et confecerant» aut aliquid simile conjicimus. Subjectum verbi רדמן | רעבן. — שערם; vide tit. 140 v. 4; 182 v. 2; 220 v. 3. — . . . דתק. Mordtmannum et Wincklerum (apud quos spuria דתקדמני et דתקדמו [ן] emendanda) secuti, complem[us] «quo dimicaverunt (Radmânenses) et».

Versus 10. אחרס = أَحْرَسَ «vetus, venerandus».

Versus 10-11. . . . ד. Quum littera ד in versu 11 sit perspicua, suspicatur Hartmann supplendum esse ו[ומאתן]ן, in statu constructo cum בעמהו conjunctum; sed tot litteras rima non teneret. Winckler conjicit ותאיד «et concurrat», quo Glaser, *Die Abessinier*, p. 103, in tit. sui 138, apud nos 155, v. 2, litteras הא complet, initium, ni fallimur, vocabuli הא[לב]. Potius ad supplendum ד[ור]ן «et quicumque descendit» provocamus, litteris דר initio v. 11 collocatis; cf. Glaser 282, v. 3 et 5 (min.), in H. Derenbourg, *Yemen Inscriptions, The Glaser Collection*, p. 2-4; 554, v. 28 et 76, in Glaser, *Zwei Inschriften*, p. 33 et 34. — רדמן | רעבן | רדמן. Mordtmann, comparans æthiopicum 𐩧𐩬𐩪 *falasa* «migrare, egredi», vertit: «et fugit tribus Radmân». Nos malumus interpretari sensu transitivo formæ secundæ æthiopicæ: «et expulerunt (Sa'd et Humlânenses) tribum Radmânnum». Radix verbi פלש etiam in nomine פלשתם «columnæ(?)» supra in tit. 325 v. 6 et 8 exstat.

Versus 12. הרתן (vide supra, tit. 330 v. 3) septum, inde castra, designat. — ו[ומהברם]ן «destructum et fractum», arabice مَكْتَبًا وَمَتَبُورًا (Mordtmann). Verbum סחה reperitur in Gl. 618, v. 20-21, apud Glaserum, *Zwei Inschriften*, p. 32, cum hebraico שחה comparandum.

Versus 13. ו[ומה]ן סיהו; cf. v. 3. — ופיה. Mordtmann conjunctionem *wāwum* hic pro *fā'o* (cf. v. 6) adhiberi censet. Cui assentimur. — ושהרהת «se extendit, se explicavit»; cf. arabicum شَرَحَ. Nomina propria a radice שרה ducta sunt frequentia: שרהם, אלהרה, etc. Vox שרהת «explicatio, commentarius» in tit. Halevyanis 51 (Gl. 904) v. 17 reperitur, ubi legendum מי[ת]מי סטררהתמי; vide Glaser, *Altjemenische Nachrichten*, I, p. 71 in notula. Mordtmann confert æthiopica 𐩧𐩬𐩪 *sareha* «secundavit» et 𐩧𐩬𐩪𐩬 *tasareha* «prosperum successum habuit», quæ cum sensu sabaicæ vocis congruunt.

Versus 15. בן | התי | וחנתן | דוהן «a vulneribus duobus quibus vulneratus est»; de דוהן vide supra, tit. 82 v. 7; Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 37. התי; vide v. 8.

Versus 16. Initio versus supple בן «quum» (Mordtmann). — בחרתן; vide v. 7 et 12. — «et perrexerunt», scilicet Sa'd et gentiles ejus. Perfectum verbi ויא etiam supra, in tit. 287 v. 11 et in tit. Glaseriani 618 v. 103-104 reperitur.

Versus 17. Initio versus supplemus נטר «tueri» (cf. v. 7), quod cum verbo sequente שוע et vestigiis litteræ ultimæ congruit. — שוען; vide tit. 2 v. 11; 79 v. 7; 95 v. 1.

Versus 17-18. [הנ] complemus, quum duo oppida nominentur. — ות. . ab Hartmanno completur legente שבוה, cujus nomen in tit. Os. 29 = B. M. 6 v. 6 commemoratur; vide etiam Glaser, *Die Abessinier*, p. 15 et 19. Glaser, *ibid.*, p. 109-110, מוה legere mavult, qui locus, Şawwârensium (cf. צוארן) sedes, prope Yarimum situs erat. — צוארן. Mordtmann confert الصَّوَّار apud Kremer, *Südarabische Sage*, p. 57, 58, 59; Hartmann «Souâr» in *Carte du Hadhramout*, apud Van den Berg, *Le Hadhramout* (Batavia, 1886).

Versus 19. תאול «impetum fecit»; vide supra, tit. 95 v. 1; 289 v. 14; 326 v. 1.

Versus 20. בופים «in salute»; cf. v. 22 et tit. 326 v. 2.

Versus 22. בתאולן | בופים; cf. v. 19-20. — ואחללם; vide supra, tit. 79 v. 6.

Versus 22-23. Post | ואחללם, Mordtmannum secuti, ם ו[סבין] supplemus; cf. tit. 79 v. 6 et 140 v. 5, 8. — ענמם «præda» reperitur in tit. 353 v. 16 et in tit.

Massiliensis, I, v. 26 et 28 (H. Derenbourg, *Les monuments de Marseille*, p. 7; *Répertoire d'épigraphie sémitique*, 184); cf. ענמנהמו «præda donare eos» in tit. 349 v. 6. — דהרצוהמו; cf. tit. 333 v. 5.

Versus 24. דחטלם | ודנבן | בכלן. Collato tit. O. M. 9 (infra 350), v. 13-14, ubi leguntur | הלקק | דבהו | דחטלם | דחטלם | דרעם | יהסבר | אבכרב | יהסבר, Mordtmann vertit: «quod Deus ei concessit, ut hominem loquacem superaret et ad talos persequeretur», vel «quod Deus ei concessit, ut feras auribus caperet et cauda apprehenderet» et ad secundam versionem inclinat. Nobis utraque difficulter accipienda. Verbi בכל quarta forma reperitur in tit. Hal. 51 v. 11; nomen appellativum in tit. Hal. 569 v. 2, ubi ככלה, neenon ככלן in tit. Euting xxv v. 2, sed בכל, in omnibus illis locis obscura, hic arabicis كَبَّل «præda» et دَنَب «prædari, vincere, subigere» illustratur. דנבן a Mordtmanno recte cum arabico ذَنَب «cauda prehendere» et hebraico נָבַב «extremum agmen cædere» in *Deuteronomio*, xxv, 18; *Josue*, x, 19, confertur. דחטלם hic, ut in O. M. 9 (infra 350) v. 14, pro nomine proprio habet Hartmann, Abû Zaid, *Kitâb an-nawâdir*, p. 184, conferens; quod probamus. Vertimus igitur: «Et utinam concedat ei ut prædetur et a tergo feriat Dhû-Khaṭlenses.» Compara etiam cognomen poetæ celeberrimi Al-Akhṭal.

Versus 27. Initio versus comple דהמו [ולסע], collatis tit. 2 v. 12-14.

Versus 29. בתאלברים. Animadvertite lineam separationis omissam et litteras ultimas majore spatio quam solent divisas. Winckler supplet litteram ם a Mordtmanno neglectam, quæ autem omnino perspicua.

His præmissis, iterum transcribimus :

[סערם | אחרס | בן | עצבם | ובנהו |]
 [..... | הקניו | שימהמו | תאלב |]
 [ריבם | בעל | תרעת | דן | צלבן | חמדם | בדת |]
 [הופיהמו | בן | כל | סבאת | סבאו | לשוען | מראה]
 1 | מו | שערם | אותר | מלך | סבא | ודרידן | בן | [עלהן | נ
 2 | הפן | מלך | סבא | וחמדם | בדת | הושע | מראהמו | [שערם
 3 | אותר | וחמסיהו | סבא | וחמירם | בכן | תקד | [מו
 4 | בעם | אלעו | מלך | ה[צ'רמות | ו[מ[ציר]תהו | הצרמ[ות]

- 5 ות[בר | אלעז | ובל | מצירתה[ן |] ב[חלף | דת | ע]ר
 6 כם | וסערם | בן | עזבם | פוקההו | מראהו | ש[ער
 7 ם | אותר | לנטר | כהרת | מלבן | והמסנהן | ו[קדמ
 8 ה[ר | תתי | מאתן | אסרם | בן | שעבן | חמלן | ו[עסי
 9 ו | הירתן | שעבן | רדמן | בהות | יומן | דתק[רמו | ו
 10 תקדם | בעמהמו | סערם | אחרס | בן | עזבם | וכל | דו
 11 ר[ד | בעמהו | בן | שעבן | חמלן | ופלשו | שעבן | רדמ
 12 ג | בן | חרתן | סחתם | ומלכרם | וחרת | מראהמ[ן | ו
 13 שע[רם | אותר | ו[חמ[סיהו | וופית | ושת[ח[ת | ו | ו
 14 חמדם | בדת | מתע | תאלב | רימם | עבדהו | סער
 15 ם | אחרס | בן | עזבם | בן | תתי | זחנתן | דו[חן
 16 בבן | תקדם | בעם | שעבן | רדמן | כהרתן | ווזאו
 17 נטר | ושוען | מראהמו | שערם | אותר | עדי | הגרנ[ה
 18 ג | מ[ות | וצוארן | וחמד | סערם | בן | עזבם | חלו | ו[ן
 19 כקם | תאלב | רימם | בעל | תרעת | בדת | תאול | נ[מ
 20 ר[אהמו | שערם | אותר | והמסיהו | בופים | בן | ב[ל
 21 הית | סבאתן | וחמדם | בדת | הושע | תאלב | ע
 22 בדה[ר | סערם | בתאולן | בופים | ואחללם | ו[סב
 23 י[ם | וענמם | דהרצוהמו | ולדת | סעדהו | תא[ל
 24 ב | בבלן | ודנבן | דחטלם | ולסעדהו | תא[לב
 25 הטי | ורצו | מראהמו | שערם | אותר | מלך | סבא[ן | וד
 26 רידן | ואמראהמו | בני | המדן | ושעבהמו | השד[ם
 27 ולסע[דהמו | תאלב | רימם | פרע | דתא | וחר[ח | ו[בן
 28 בל | אר[צוהמו | ומשימתהמו | ולחרינהמו | ו[בן
 29 כל | נ[צע | ושצי | שנאם | ב | ת | א | ל | ב | ר | י | מ | ם

Et vertimus :

[*Sa'd Ahras, filius Ghadbi, et filii ejus*]

[*. consecraverunt patrono suo Ta'labo*]

[*Riyāmo, domino Tur'ati, hanc statuam, propterea quod*

[*protegit ipsos in omnibus expeditionibus quas susceperunt ad auxiliandum principi su-*

1 o Šāro Antar, regi Sabæ et Raidāni, filio [Alhāni Na-
 2 hfāni, regis Sabæ, et propterea quod liberavit principem ipsorum Šārum
 3 Antar et exercitus ambos ejus, Sabæos et Himyaritas, quando prælium īnierunt
 4 cum Ilazzo, rege Ha[dramauti, et] arcium de[sen]soribus ejus, Hadrama[utensibus;
 5 et fra]ctus est Ilazz et arcium defensores ejus in provincia Dhāt-Ghu[rā-
 6 bo. — Et, quoad Sa'dum, filium Ghadbi, acceperat eum dominus ejus Šā[r
 7 Antar tuendis locis munitis regis et ambobus exercitibus, et [præfecerat
 8 eum] ducentis bellatoribus e tribu Humlāno. Et [confecera-
 9 nt] homines tribus Radmān aquæ receptaculum eo die quo prælium īnierunt, et
 10 prælium inuit cum iis Sa'd Ahras, filius Ghadbi, [et quicumque descen-
 11 d]it cum eo e tribu Humlāno. Et expulerunt tribum Radmā-
 12 num] e castris, destructam et fractam. Et, quoad castra domini su[i
 13 Šāri Antar et amborum [exercituum, protecta fuerunt et se exp[li]ca[verunt.] — Et
 14 propterea quod servavit Ta'lab Riyām servum suum Sa'du-
 15 m Ahras, filium Ghadbi, a duobus vulneribus quibus vulneratus est,
 16 quando] prælium inuit cum tribu Radmāno in castris, et (quoad) pervexerunt
 17 tueri] et auxilio juvare dominum suum Šārum Antar intra ambo oppid-
 18 a Ma]watum et Sawwārum. Et gratias egit Sa'd, filius Ghadbi, potestati [et
 19 auctoritati Ta'labi Riyāmi, domini Tur'ati, quod impetum fecit [do-
 20 mi]nus ipsorum Šār Antar cum utroque suo exercitu salve in om[nibus
 21 illis bellis; et propterea quod auxit Ta'lab [se-
 22 rvum su]um Sa'dum impetu in salute et facultatibus et [capti-
 23 vi]s et præda, quos largitus est ipsi. Et utinam concedat ei Ta'[la-
 24 b ut prædetur et a tergo feriat Dhū-Khatlenses; et concedat ei Ta'[lab
 25 favorem et gratiam domini ipsorum Šāri Antar, regis Sabæ et
 26 Raidāni, et dominorum ipsorum nepotum Hamdāni, et tribus ipsorum Hāsidi,
 27 et concedat] ipsis Ta'lab Riyām optima veris et autumnni [n
 28 tota ter]ra ipsorum et campis ipsorum; et defendat ipsos [ab
 29 omni in]juria et noxa inimici! Nomine Ta'labi Riyāmi.

335

PRIDEAUX IV.

(TAB. XXXIV.)

Titulus, lapidi 0^m,22 alto, 0^m,36 lato, 0^m,12-15 profundo inscriptus, a W. F. Prideaux re-
 pertus et in *Transactions of the Society of biblical Archæology*, II, 1873, p. 28, publici juris factus, nunc
 servatur apud virum clarissimum, nostrum marchisum Melchiorem de Vogüé. Fere integer, sex
 versibus constat, quorum unusquisque viginti quinque litteras præbet. Animadvertite puncta mediis

in circulis litterarum necnon in littera *rd* et confer titulum 327. Monumenti imaginem luce solis expressam in nostra tabula tricesima quarta invenies.

De titulo egerunt : J. H. MORDTMANN, *Zeitschrift der deutschen morgenländischen Gesellschaft*, XXX, 1876, p. 25-26. — D. H. MÜLLER, *ibid.*, p. 691-692.

Hæc leguntur :

חֲפִי	,	דַּמְסָא		חֹוּ		חֲלָלִי		חֲסֹוֹחֹפִי	1
חֲסֹוֹחֹ		דַּמְסָא		חֲלָלִי		חֲסֹוֹחֹפִי		חֲסֹוֹחֹפִי	2
חֲסֹוֹחֹ		חֲלָלִי		חֲסֹוֹחֹפִי		חֲסֹוֹחֹפִי		חֲסֹוֹחֹפִי	3
חֲסֹוֹחֹ		חֲסֹוֹחֹפִי		חֲלָלִי		חֲסֹוֹחֹפִי		חֲסֹוֹחֹפִי	4
חֲסֹוֹחֹ		חֲסֹוֹחֹפִי		חֲסֹוֹחֹפִי		חֲסֹוֹחֹפִי		חֲסֹוֹחֹפִי	5
חֲסֹוֹחֹ		חֲסֹוֹחֹפִי		חֲסֹוֹחֹפִי		חֲסֹוֹחֹפִי		חֲסֹוֹחֹפִי	6

Quæ transcribimus hebraicis litteris :

הוֹתְרַעְתָּת		אֹזָאד		בֶּן		דַּעַמְם		הַקֵּן	1
י		שִׁימָהֻמו		תַּאֲלַב		רִימָם		בַּעַל	2
דָּן		צַלְמָן		בִּדְת		סַעְדָּהוּ		מִנְנַת	3
דָּקָם		וּלְדָת		יֹז		תַּאֲלַב		סַעְדָּהוּ	4
מֵתָם		וּוּפִים		וּרְצִי		אִמְרָאֹהוּ		בְּנֵי	5
הַמְדָּן		וּשַׁעֲבָהֻמו		חֲשָׁדָם		בְּתַאֲלַב		רִים	6

Versus 1. הוֹתְרַעְתָּת; vide tit. 37 v. 4; 336 v. 1. — אֹזָאד; cf. supra, tit. 4 v. 1-2; 24 v. 2; 319 v. 1; 329 v. 1. — דַּעַמְם «Du'mensis»; cf. דַּעַמְם in tit. 311, דַּעַמְם in tituli Halevyani 404 v. 1, דַּעַמְם in tit. Hal. 151 v. 3; دَعْمِي apud Ibn Doraid, *Istiklak*, p. 105 et 196. Mordtmann comparat phœnicea דַּעַמְסָא et דַּעַמְסָא.

Versus 2. שִׁימָהֻמו. De suffixo plurali, uno tantum auctore tituli commemorato, vide quæ occasione tit. 19 v. 2 adnotavimus.

Versus 3. מִנְנַת «liberationes», non מְנַלַת «bona» hic clare legitur; cf. מְנַלַת idem sonans in tit. 308 v. 26.

Versus 4. יֹז pro יֹז lapidicæ errore scriptum censet Mordtmann; Müller, cui assentimur, יֹז pro forma decurtata habet, quum consonans *alif* in imperfecto condicionali, vocali carens, vix audiatur.

Versus 6. רִים loco רִימָם, spatio deficiente, scriptum esse videtur; confer supra, quæ tit. 327 v. 4 occasione scripsimus.

Verte igitur, si lubet :

- 1 *Hautar'athat Az'ad Du'mensis consecra-*
- 2 *vit patrono suo Ta'labo Riyāmo, domino Tur'ati,*
- 3 *hanc statuum, quia concessit ipsi liberationes e-*
- 4 *ximias. Et utinam pergat Ta'lab concedere ipsi feli-*
- 5 *ciatē et protectionem et favorem dominorum ipsius, nepotum*
- 6 *Hamdāni, et tribus eorum Hāšidi! Nomine Ta'labi Riyāni.*

336

Rehatšek vii.

(Tab. XXXV.)

Fragmentum lapidis 0^m,45 altum, 0^m,25 latum, titulum exhibet, quem E. Rehatšek in *Journal of the Bombay Branch of the Royal Asiatic Society*, X, 1874, p. 144-146, edidit. Titulus, a superiore et inferiore parte mutilus, duodecim versus circa viginti litterarum tenet; a sinistra et dextera aliquot litteræ evanuerunt. Monumenti imaginem ex ectypo chartaceo sumptam et luce solis expressam in tabula nostra tricesima quinta invenies.

De titulo egerunt: J. H. MORDTMANN, *Zeitschrift der deutschen morgenländischen Gesellschaft*, XXX, 1876, p. 26-28. — D. H. MÜLLER, *ibid.*, p. 690 et 692-694. — PRIDEAUX, *Transactions of the Society of biblical Archaeology*, VI, 1878, p. 311.

Hæc leguntur :

... 𐤀𐤁 𐤀𐤆𐤌𐤀𐤆𐤏 𐤏𐤏 𐤀	1
𐤏𐤏 𐤏𐤏 𐤏𐤏𐤏𐤏 𐤀𐤆𐤏	2
𐤏𐤏𐤏 𐤏𐤏𐤏𐤏 𐤏𐤏𐤏𐤏 𐤏	3
𐤏 𐤀𐤆𐤌 𐤏𐤏 𐤏𐤏𐤏 𐤏𐤏𐤏	4
𐤏 𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏 𐤏𐤏𐤏 𐤏𐤏𐤏𐤏 𐤏	5
𐤏 𐤏𐤏𐤏 𐤏𐤏 𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏 𐤏𐤏	6
𐤏 𐤀𐤆𐤏𐤏𐤏 𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏 𐤏𐤏𐤏	7
𐤏𐤏 𐤏𐤏𐤏 𐤏𐤏𐤏 𐤏𐤏 𐤏𐤏𐤏 𐤏	8
𐤏𐤏𐤏 𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏 𐤏 𐤏	9
𐤏𐤏 𐤏𐤏𐤏𐤏 𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏 𐤏	10
𐤏 𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏 𐤏𐤏𐤏𐤏𐤏 𐤏	11
𐤏 𐤏𐤏𐤏 𐤏𐤏𐤏 𐤏𐤏𐤏 𐤏	12

Quæ transcribimus hebraicis litteris, complentes litteras quarum vestigia servata :

... תת יפר והותרעת יש	1
.. בעתה יהקבל בנו תצ	2
ן יהשם הקניו שימה	3
.. תאלב רימם עדי תרעת	4
ו צלמן חגן סתוכלהו עב	5
דהו נשאכרכ כן תצח כ	6
נמי יהחיון כרבעתה	7

- 8 ן | תצח | בן | מרץ | מרץ | בי
9 רם | וך | יהקנינהו | צלמ
10 ם | וילכחנהו | לנחם | וח.
11 ד | נשאכרב | שימהמו | ת.
12 ' | רימם | בלת | אתו | כ.[?]

Versus 1. יפר | ית | ית certe initio versus legitur, et finem nominis יפר | והבעתה veri similiter præbet, quod supra in tit. 1 v. 1 occurrit. Cognomen יפר agnovit Mordtmann, in *Zeitschrift der deutschen morgenländischen Gesellschaft*, XXXII, 1878, p. 204. Rehatšek legerat. חבפ, Prideaux, חבפר. Versus igitur primus tituli nos deficit, nec errare nos putamus restituentes | נשאכרב | והבעתה | ואהו | והבעתה Etenim de נשאכרב imprimis in v. 6 et 11 agitur; unde concludendum hunc fuisse tituli auctorem cum fratribus Wahb'athato et Karib'athato, filiis Taṣaḥḥi. — הותרעתה; vide tit. 37 v. 4; 335 v. 1. — יש. Litteræ ש pes perspicuus cognomenque tribus litteris constare censemus, forsitan ישף, quod est nomen in tit. 88 v. 1 et in tituli Luparensis 4 v. 2, apud J. et H. Derenbourg, *Nouvelles Études*, p. 6.

Versus 2. כר | בעתה facile completur. — Cognomen יהקבל «progrediens» nusquam adhuc repertum. — הצנה (cf. v. 6 et 8) itidem inauditum, a radice צחה, arabice حَجَّ, probabiliter deducendum.

Versus 3. יהשהם. Ante separationis lineam duarum litterarum spatium vacat, et, quum superiorem partem *nūni* perspiciamus, legimus בן יהשהם nomen, non cognomen, quum vox בן antecedit, in יהשהם emendandum (cf. חנן in v. 5), quod supra in tit. 290 v. 7; 313 v. 8; etc., invenitur.

Versus 4. עדי | תרעת; vide supra, tit. 332 v. 1.

Versus 5. חנן. Media linea superior litteræ 𐤄 evanuit, quæ tamen litteræ 𐤅 non similis facta. — סתוכלהו, quod etiam in tit. O. M. 6 (infra, 348), v. 7; Osiander

36 = B. M. 37, v. 3, et, secundum Glaserum, *Altjemenische Nachrichten*, I, p. 253, in Graffini 1, v. 5, occurrit, a Mordtmanno «auxilio ejus fretus fuit» vertitur, a Mordtmanno et Muellero in *Sabäische Denkmäler*, p. 29, «in protectionem commisit». Nos, arabico وكل «commisit, præfecit» collato, interpretamur «curandum dedit».

Versus 6-7. כ. נמי | יהחיון Müller כינמי legit, quod «ut pergat» vertit, arabicum مَعَى conferens. Attamen a deo peti non solet ut *pergat* sanare aliquem a morbo quodam. Nos כינמי pro locutione conjunctiva habemus, in qua מי = 𐤌 et interpretamur «ita ut»; cf. כנב «sic» in Gl. 1606, v. 21. De יהחיון «sanaret» vide supra, tit. 67 v. 12-13.

Versus 8. בן | מרץ | מרץ «a morbo quo ægrotavit». Cf. eadem in tit. Glaser 1790 = Vienne 9, v. 5, necnon verbum מרץ in Halévy 62, v. 7, et substantivum מרצן ibidem, in v. 9 et in tit. 352 v. 6.

Versus 8-9. ב. ים. Prideaux legit ביתם, sed legi etiam potest בירם, nec nomen appellativum ביתם «domus» cum contextu congruit. Nos ב pro præpositione et ירם pro nomine loci habemus. Mordtmann conjicit ביה[ה]רם, quod nomen loci in tituli 357 v. 3 et sine *mûnatione* in tit. Halevyani 187 v. 2 occurrit; sed spatium litteræ ה non exstat. — כ. נמי | יהקנינהו | וך | יהקנינהו: si deus Karib'athatum sanaverit, tunc se ei statuatam consecraturum esse promittit Naša'karib.

Versus 10. ידבחהו «sacrificaret ei». De suffixo nomen cui sacrum fit indicante vide tit. 333 v. 13.

Versus 12. אתו «venit»; vide supra, tit. 323 v. 3.

His præmissis, titulum iterum transcribimus, completis complendis :

- [נשאכרב | . . . | ואהו | והבעתה]
1 תה | יפר | והותרעתה | יש | ר | ו
2 כר | בעתה | יהקבל | בנו | תצ | ה | ו
3 בן | יהשהם | הקניו | שימה | כ

4 [ו | תאלכ | ריכם | ערי | תרעה | ד]
 5 [ן | צלמן | חנן | סתוכלהו | עב
 6 דהו | נשאכרכ | בן | תצה | כ
 7 [י | נכי | יהחיון | כרבעת |
 8 [ב | תצה | בן | מרץ | מרץ | כי
 9 רם | וך | יהקנינהו | צלמ
 10 ם | וידכחנהו | דכחם | וה]מ
 11 ד | נשאכרכ | שיכחמו | ת]א
 12 [לכ | ריכם | כדה | אהו | כ.

Et vertimus :

[Naša'karib . . . , et fratres ejus Wahb'a-]
 1 that Yafid et Hautar'athat Yasu[f et
 2 Kari]b'athat Yuhal'bil, filii Tašah'hi,
 3 filii Yuhashimi, consecraverunt patrono [su-
 4 o] Ta'labo Riyāmo intra Tur'atum [ha-
 5 nc] statuum, propterea quod curandum dedit ei ser-
 6 vus ejus Naša'karib, filius Tašah'hi, i-
 7 ta] ut sanaret Kari]b'athatum,
 8 fi]lium Tašah'hi, a morbo quo aegrotaverat Ya-
 9 rimi, et ut (ipse) consecraret ei statua-
 10 m, et sacrificaret ei sacrificium. Et lau]da-
 11 vit Naša'karib patronum ipsorum Ta]
 12 labum] Riyāmum, quia venit K. . .

337

Glaser, 290; B. M., 95.

(TAB. XXXV.)

Titulum, in regione inter Arhabum et Ḥāsidum a Glasero repertum, exhibet fragmentum lapidis, 0^m,54 altum, 0^m,26 latum, 0^m,06 profundum. Lapidem a superiore parte linea pinnis distincta ornat, in memoriam ornamenta titulorum 37 et 307, itidem Ta'labo dedicatorum, revocans. Forma litterarum etiam eadem atque in illis, sed rudior. Titulus, a summo integer, a ceteris lateribus mutilus, duodecim versus præbet, quos olim circa triginta litteras tenuisse constat. Plura a sinistra quam a dextera perdita esse e situ ornamentum concludimus; etenim spatium vacuum super pinnas media in linea stetisse veri simillimum. Hanc titulum cum tit. Prideaux III, qui initium ti-

tuli sequentis præbet, in multis congruere recte agnovit D. H. Müller. Monumenti ipsius imaginem, luce solis expressam, in nostra tabula tricesima quinta invenies.

De titulo egerunt : H. DERENBOURG, *Yemen Inscriptions, The Glaser Collection*, IX, in *The Babylonian and Oriental Record*, I (September 1887), p. 176-178, separatim excusum, p. 10-12. — D. H. MÜLLER, *Kritische Beiträge*, in *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes*, II, 1888, p. 194-196.

Hæc leguntur :

40 | 4047 | 40 | 4040
 >0 | 4044 | X>X | 10
 4040 | 04400 | 04
 4040 | >X80 | 4040
 14X | 404X | 404 | 04
 014X | 044X4 | 404 |
 044 | X81> | X>X0
 >4> | 40 | 4040 |
 40>40 | 014X | 40
 84440 | 4040 | 404
 | 4X4440 | 40
 0441 | 01²

Versus 1. קבבן cognomen gentilicium esse censet Müller, conferens nomen loci קבב in tituli Berolinensis 7 (supra, 30) v. 3 et 4, et tituli 337 auctoris nomen in אונס, v. 4, invenit; at vide quæ ad hunc versum adnotabimus. Conjicimus autem voventem esse Mu'ahirum eundem ac in titulo Glaser 29 (infra 338). Etenim, ut supra dictum, titulus Prideaux III, qui initium tituli Gl. 29 præbet, nostro simillimus est, et auctor illius tituli, sicut in nostro, filius Gâhîdî et pater Aus'îli. Quapropter ante קבבן supplere | מעהרם licet, nisi de quodam ejus fratre agatur. — גהצם. In Glaser 29 idem nomen *mîmatione* caret (in Prideaux III, errore fabri æarii, גהד pro גהז inscriptum), unde concludimus litteram *mîm* non ad radicem nominis pertinere, ut Müller credidit, جَهْضَم apud Ibn Doraidum, *Istik'âl*, p. 292, conferens. A titulo Gl. 29 mutuamur quæ restituimus post בן : ב | האלב | נטף | דהרם. Quod ad נטף «devotus» vel probabiliter נצף «servus», ut D. H. Müller legit, pertinet, vide titulum sequentem.

Versus 2. ור]הד «et dedicavit» complemus, quamvis cum הקני antecedente adhuc non repertum. Post ור]הד adde נפס | רימם | האלב.

Versus 3. ובניהו, pro ובניהו, dualis. — אוסאל reperitur, ut jam dictum, in titulo sequente, necnon in ti-

Quæ transcribimus hebraicis litteris :

קבבן | בן | גהצם | בן 1
 על | תרעת | הקני | ור 2
 הו | וכנהו | אוסא 3
 אוסן | עתהר | ואנמ 4
 הו | יום | תשים | תאל 5
 | יום | סתיפע | תאלב 6
 בתרעת | שלתת | אאו 7
 | עסנם | עדי | שקר 8
 ני | תאלב | מצרבן 9
 קדם | כורן | וההרת 10
 רן | ומסחנתן | 11
 אלב | לקיף 12

tulis Halevyanis 144, v. 1; 205 (= O. M. 34, nunc 2), v. 3; 263, v. 1; in Griffini 1, v. 1-2 (*Zeitschrift d. d. morgenl. Gesellschaft*, LX, 1906, p. 662); cf. אוסלת supra, in tit. 287 v. 9-10; 305; 315 v. 1. Aus'îli nomen sequeretur verisimiliter nomen ejus fratris Hofn, sicut in tit. 338 v. 3. In fine versus יום a versibus 5 et 6 mutuamur, quod non «die quo», sed «quo tempore, quum, postquam» vertimus, quum amplius temporis spatium ad hæc omnia efficienda desideretur. Vide Hommel, *Süd-Arab. Chrestomathie*, p. 54, et cf. hebraice ביום.

Versus 4. Quum wâw vocabuli אוסן non perspicitur, ad 'ainum conjiciendum provocamus, ita ut אעסן, pluralem nominis appellativi עסן «munimentum» (cf. v. 8), habeamus, de quo sensu singularis occasione tractabitur. — Quoad 'Athtarum, nomen urbis vel tribus deo 'Athtaro dicatæ, vide exempla in Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 65, allata. Lambert legit עתהר | אוסן, nomen compositum, in quo אוסן, in statu constructo cum עתהר connexum, adjectivum formæ فَاعِلٌ, etiam in Hal. 472 repertum, si versus prior integer est. Nomine simplice אוסן appellantur vir in Glaser 1600, v. 2, apud Nielsenum, *Studier*, p. 127, tribus in Hal. 154, v. 6, et apud H. Derenbourg, *Nouveaux envois du Yémen*, I (*Répertoire d'épigraphie sémitique*, I, p. 344-347, n° 454), v. 3-4,

arx in titulo Musei Luparensis 21 apud H. Derenbourg, *Premier supplément*, p. 11-12, et *Répertoire*, II, p. 77, n° 649. — וּאֲנִי וְאֲנִי] facile completur, ubi *wāw* «cum» præpositionem sonat. Proprium hominis nomen collige in tit. 78 v. 1 et 7, 82 v. 6, 9, 12, etc. Deinde legimus וְאֲנִי «et (cum) vassalis suis».

Versus 5. הוּ, ni fallimur, terminatio vocis וְעַבְדִּי «et (cum) tribu sua». — יוֹם non antecedenti supposito יוֹם (v. 3) magis quam sequentibus duobus, inscripto et supposito in v. 6, copula *wāw* jungitur; cf. omissos *wāwos* in tit. 338 v. 8 et 10. — תְּשִׁים, quinta forma denominativa, a substantivo שִׁים «patronus» deducta, potius «patronum elegit» quam «in protectionem recepit» significare nobis videtur. Subjectum verbi auctor tituli. — Post תְּהַלֵּב | תְּהַלֵּב, תְּהַלֵּב | תְּהַלֵּב hic et in v. 6 non temere addimus.

Versus 6. הַיּוֹם | הַיּוֹם «die quo exaltavit Ta'labum», scilicet auctor tituli. Eadem in tituli 338 v. 7-8 reperiuntur. De radice יָפַע vide quæ tit. 88 v. 5 occasione adnotavimus. — Quidni deinde : | הַיּוֹם | הַיּוֹם השָׁקֵר, sicut in tit. 338 emendato v. 3?

Versus 7. שְׁלֵהָ. De hac forma in titulis Minæorum (Gl. 299, v. 4; 'Obne, v. 5) et in antiquis Sabæorum (Hal. 50, v. 2) pro recentiore שְׁלֵהָ usitata, vide Hommel, *Süd-Arabische Chrestomathie*, p. 47. — אֲנִי «sepimentum», Muellerum secuti, complemus, collato tit. Fresnel 56 v. 1; singularis אֲוֵד in tit. Fresnel 55 v. 2, Hal. 349 v. 11 et 526 v. 2 reperitur, pluralis alter אֲוֵדָה in tit. Hal. 603, v. 5. De hac voce disseruerunt J. et H. Derenbourg in *Études sur l'épigraphie du Yémen*, I, p. 14-15. Sequebatur אֲוֵדָה | אֲוֵדָה «inscripta», id est titulis operata, collatis Fresnel 55 et 56.

Versus 8. Quum post עַבְדִּי legatur שְׁקָרָם «usque ad tectum», restituendum antea בֵּן = בֵּן, utrumque «a» sonans. Addimus מְבִנִי vel aliquid ejusmodi, עַבְדִּי, cujus pluralem אֲבָעִים in v. 4 suspicamur, verbo עַבְדִּי in Hal. 410, v. 1; 467, v. 2, nomine proprio עַבְדִּי in Langer 18, v. 3, innotuerat. Müller comparat arabicum عَسَنٌ et aramaicum עֲשָׁן «firmus fuit»; vocabulo עַבְדִּי igitur munimentum designari videtur. — De forma pleniore עַבְדִּי «usque ad» pro usitatore עַבְדִּי vide tit. 74 v. 11; 325 v. 4; 338 v. 14 et 16; necnon Fresnel 55; Hommel, *Süd-Ar. Chrestomathie*, p. 51. — שְׁקָרָם «tectum» frequentissimum. De verbo השָׁקֵר «textit» vide supra,

tit. 4 v. 2; 6 v. 3; 17 v. 2, etc.; supra, v. 6-7 restitutum, et infra, tit. 338 v. 3. — In extremo versu 8 et ineunte versu 9 legimus : וְעַבְדִּי | וְעַבְדִּי | וְעַבְדִּי «Et, quoad Mu'āhirum, cum filiis duobus suis consecravit», constructionis instar in tit. 2 v. 7.

Versus 9. מְצַרְבֵּן, quod etiam in titulorum Halevyanorum 353 v. 6 et 485 v. 3, necnon in tit. Gl. 874 v. 3 reperitur, a Muellero, *Zeitschrift der deutschen morgenländischen Gesellschaft*, XXX, p. 705, imagine sculpta explicatur, arabicum صَرَبٌ et صَرَبٌ, auctore Našwāno, conferente, dum Mordtmann, *Himjarische Inschriften*, p. 32, sculpturam quamlibet hoc vocabulo designari censet; H. Derenbourg, *Yemen Inscriptions, The Glaser Collection*, p. 11, «sculptured altar» vertit; cf. צַרְבֵּן supra, in tit. 69 v. 5 et 174 v. 3.

Versus 10. קָדָם | כּוֹרֵן. Eadem in tit. 338 v. 14 = Rehatsëk x, v. 8-9, invenies. קָדָם, nomen appellativum «anterior pars». כּוֹרֵן, etiam infra in tit. 338 v. 3 et 353 v. 12 repertum, a J. et H. Derenbourg, *Études*, I, p. 77, «urbs» vertitur, a Glasero, *Die Abessinier*, p. 129, «regio». Confer arabicum كَوْرَةٌ «urbs, pagus». — Post הַחֲדָה «restauravit» מְסַבֵּאן | מְסַבֵּאן «ruinas expeditionis» a tituli 338 v. 9 mutuamur.

Versus 11. כּוֹרֵן finis vocis כּוֹרֵן (cf. v. 10) præcedente בּוֹסַט; cf. Hommel, *Süd-Arab. Chrestomathie*, p. 52. — מְסַבֵּאן tit. 69 v. 3 occasione tractavimus, «clientas» interpretati. Glaser, *Altjemenische Nachrichten*, I, p. 95-99 et 107-142, de hoc vocabulo fuse disseruit, hærens inter tres interpretationes, nempe ollas, possessiones et tus. Contextum respicientes, secundam Glaseri interpretationem hic accipimus. — רָהָר peculiariter in extremis titulis usurpatur; cf. tit. 153 v. 2; 8 v. 3; 17 v. 4; 20 v. 4; 21 v. 3; 29 v. 4. Addimus deinde מְהַרְמֵן «sacrarium» vel objectum alterum idem significans.

Versus 12. קִיָּה. Vide supra, tit. 11 v. 1, et cf. D. H. Müller, *Südarabische Alterthümer im kunsthistor. Hofmuseum*, p. 35. Recordare etiam vocabuli מְקָה «lapis votivus» in tit. 100 v. 2 et 288. De radice קִיָּה disseruit Nielsen, *Studier over oldarabiske Indskrifter*, p. 147-148 (*Neue Katabauische Inschriften*, p. 18-20). In fine tituli, post לְקִיפָן stetit מְהַבְּאֵס «contra unumquemque malum afferentem» conjicimus, collatis tit. 20 v. 4; 29 v. 5; 149 v. 3; 174 v. 5; etc.

Transcribimus iterum hebraicis litteris, completis iis quæ complere tentavimus :

1 מְהַרְמֵן | קְבִבְנָן | בֵּן | גְּהַזִּים | בֵּן | רְהָרָם | נַצֵּף

2 הַאֲלָב | בְּעַל | תְּרַעָה | הַקְּנִי | וְרָהָר | הַאֲלָב | רִי

כֶּם	ו	נַפְסִי	הוּ	ו	בְּנֵהוּ	ו	אוֹסֵא	ל	ו	וְהַפְנִם	ו	יּוֹם	3
בְּנֵי	ו	וְהוֹתִירָן	[אֲעֵסֶן	ו	עֲתָתֵר	ו	וְאֵנְבִי	רֶם	ו	וְאֵדְכָהוּ	ו	4
וְשַׁעֲבִי	הוּ	ו	יּוֹם	ו	תְּשִׁים	ו	תְּאַלֵּב	ב	ו	רִימָם	ו	בַּעַל	5
תְּרַעַת	[יּוֹם	ו	סְתִיפֵעַ	ו	תְּאַלֵּב	ב	ו	יּוֹם	ו	תְּקָרֶם	ו	6
שָׁקֵר	ו	בְּתִרְעָתָהּ	ו	שְׁלָחָהּ	ו	אֲאוּדָן	ו	אֵלַי	ו	סְטָרָן	ו	בֶּן	7
מִבְּנֵי	ו	עֵסֶנָם	ו	עֵרִי	ו	שָׁקֵר	ם	ו	מְעַהְרָם	ו	וּבֵן	8	
הוּ	ו	פְּהִי	קִנִּי	ו	תְּאַלֵּב	ו	מְצַרְבָּן	[ו	דְּדָהֶבָן	ו	וְצָרָה	9
תָּן	ו	דָּתָהּ	ב	קָרֶם	ו	בוּרָן	ו	וְהַחֲרָתָהּ	[ו	בִּינָן	ו	10
וְסָטָן	ו	בוּרָן	ו	וּמְסַחֲנָתָהּ	ו	וְרָחֵר	ו	מְחַרְמָן	ו	ו	ו	11	
בְּתִרְעָתָהּ	ו	תְּאַלֵּב	ו	לְקִיפָן	ו	בֶּן	ו	מְהַבְּאֵם	ו	ו	ו	12	

Et vertimus quantum possumus :

- 1 *Mu'ahir* Kibābensis, filius Gāhidi, filii [Dahri, servus
- 2 Ta'labi, do]mini Tur'ati, consecravit et com[misit Ta'labo Riyā-
- 3 mo semet]ipsum et filios suos ambos Aus'ulum et Hofnum, quum
- 4 edificavit et fundavit] munimenta 'Ahtari cum Annā[ro et vassalis suis
- 5 et tribu] sua, quum patrociniatus est Ta'la[bum Riydmum, dominum
- 6 Tur'ati], quum exaltavit Ta'labum [, quum processit in
- 7 muniendo tectis] Tur'ati tria sepimenta [inscripta in
- 8 constructione] munimenti usque ad tectum. Et quoad Mu'ahirum cum filiis
- 9 suis ambobus, con]secravit Ta'labo altar sculptum [aureum et turrem,
- 10 quæ est in anteriore parte pagi, et restauravit [ruinas expeditionis in
- 11 medio pa]go et possessionibus[, et commisit sacrarium. . . .
- 12 Tur'ati Ta']labo ob monumentum sacr[um contra quemque malum afferentem.

338

Glaser, 29, 1209; Prideaux, III; Miles, 3; Rehatšek, XI et X; Prideaux, I.

(TAB. XXXIII, XXXVI, XXXVII.)

Titulus Glaserianus 29 servatus est una e dictis notis rabbinicis, quæ sunt inscriptionum apographa a rabbino Yahyā Kāfiḥ Glasero tradita, ut Academiae inscriptionum et litterarum humaniorum referrentur. Apographon tituli Glaseriani 29 ab ectypo chartaceo descriptum esse e litteris a sinistra ad dexteram inversis concludere licet. Hic titulus idem ac Glaser 1209, qui quatuordecim versus tenet et circiter centum et quadraginta vocabulis constat; vide Glaser, *Altjemenische Nachrichten*, I, p. 124, in notula. Jam in *Mittheilungen*, p. 10, 81 et 85, nos docuerat Glaser suum titulum cum Prideaux III + Miles 3 + Rehatšek XI + Rehatšek X + Prideaux I congruere. (Prideaux I e Glaser 29 evanuit, fine apographi abscisso); cf. Hommel, *Süd-Arabische Chrestomathie*, p. 59-61, et Glaser, *Altjemenische Nachrichten*, I, p. 124, n. Titulos Prideaux III, Miles 3, Rehatšek XI, Rehatšek X et Prideaux I exhibent æra, a fabro recenti tempore confecta, qui tituli partes singulas

quas ante oculos habebat in ære malleo expressit; vide Mordtmann, *Zeitschrift der deutschen morgenländischen Gesellschaft*, XXX, p. 21-22; D. H. Müller, *ibidem*, XXX, p. 677-679; Hommel, *Süd-Arabische Chrestomathie*, p. 74. Primus et secundus e titulis commemoratis, 0^m,32 longi, 0^m,28 lati, undecim versus circiter tredecim litterarum tenent. Ceteri, 0^m,27 longi, 0^m,22 lati, decem versus præbent. Insuper animadvertite in fine æris cujusque præter quintum litteras alphabeti 𐩧, 𐩨, 𐩩, quibus faber ipse titulorum ordinem indicavit. Titulum Gl. 29 vel apographon simile ante ærum fabri oculos fuisse patet, quum iudem errores fere omnes utrinque reperiantur.

Titulos Prideaux I et III edidit Prideaux in *Transactions of the Society of biblical Archaeology*, II, 1873, p. 24 et 25; titulum Miles 3 D. H. Müller in *Zeitschrift der deutschen morgenländischen Gesellschaft*, XXX, 1876, p. 679; denique titulos Rehatšek X et XI Rehatšek in *Journal of the Bombay Branch of the royal asiatic Society*, X, n° XXIX, 1875, p. 147-149. Apographi Glaser 29 dicti imaginem luce solis expressam in tabula nostra tricesima septima, tituli Rehatšek X in tabula tricesima tertia, tit. Rehatšek XI in tricesima sexta invenies.

De titulo Prideaux III egit MORDTMANN, *Zeitschrift der deutschen morgenländischen Gesellschaft*, XXX, 1876, p. 31; D. H. MÜLLER, *Die Burgen und Schlösser*, II, p. 979; de titulo Miles 3 D. H. MÜLLER, *Zeitschrift d. d. morgenl. Gesellschaft*, XXX, p. 679; de titulo Rehatšek XI D. H. MÜLLER, *ibid.*, p. 691; de titulo Rehatšek X MORDTMANN, *ibid.*, p. 34-35; D. H. MÜLLER, *ibid.*, p. 691; de titulo Prideaux I MORDTMANN, *ibid.*, p. 28-30.

Quo facilius comparentur Glaser 29 et ceteri tituli quibuscum congruit, edimus primo tit. Glaser 29, deinde titulos Prideaux III, Miles 3, Rehatšek XI, Rehatšek X et Prideaux I. Hæc leguntur in Glaser 29, restitutis litteris inversum scriptis :

X○▷X | 1○Π | Π1𐩧X | 𐩏𐩱𐩵 | 𐩶▷𐩶𐩶 | 𐩶Π | 𐩸𐩶7 | 𐩶Π | 𐩶▷𐩶○𐩶 | 1
 | 1𐩧𐩧○𐩧 | 𐩸𐩶𐩶Π | 𐩸𐩶𐩧𐩧 | 𐩶𐩶▷𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶▷ | Π1𐩧X | 𐩶𐩶𐩧𐩧 | 2
 | 𐩶▷○𐩧 | ▷𐩧X | 𐩶𐩶𐩧𐩧 | 𐩶𐩶 | 𐩸𐩶𐩶𐩶 | 𐩸𐩶1○ | 1𐩧○ | 𐩶𐩶𐩧𐩶○ | 3
 1𐩧X | 8𐩶𐩶 | 𐩸𐩶𐩶 | 1𐩧○ | 𐩶X○𐩶 | 𐩧𐩶○ | 1Π𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩸𐩶𐩶○ | 4
 | 𐩧𐩶○ | 𐩸𐩶𐩶○ | 𐩶𐩶Π𐩶 | 𐩸𐩶X𐩶 | 𐩶X○X𐩶○ | X○▷XΠ | Π | 5
 | 𐩶Π𐩶 | 𐩧𐩶𐩶 | ▷𐩶 | 𐩸𐩶 | 𐩶𐩶○ | Π1𐩧X | X𐩶 | 1𐩶Π | XΠ𐩶 | 6
 𐩧𐩶X | 𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶▷𐩶 | Π1𐩧X | 𐩶X𐩶Π | Π1𐩧X | 𐩶𐩶𐩶 | 7
 𐩶H . . . 𐩶𐩶Π | 𐩶𐩶 | 𐩶𐩶Π𐩶 | 𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶1𐩧X | ○ | 8
𐩶X▷𐩶○𐩶 | 𐩶X○X | 11 | 𐩶 | 9
 | 𐩶X𐩶𐩶 | 𐩶○ | ΠH○ | 𐩶▷ | 𐩶Π𐩶 | 𐩶𐩶 | 𐩸○ | 𐩶1𐩶 | XH | 𐩶 | 10
 𐩶 | 𐩶X▷𐩶𐩶 | 𐩶X○X𐩶 | 𐩶X𐩶 | 𐩶𐩶Π | 𐩶𐩶 | 𐩶𐩶Π | 𐩶𐩶 | 11
 𐩶1𐩶 | 𐩶X○X | ΠH | 𐩶𐩶𐩶 | 𐩶Π𐩶 | 𐩶𐩶Π | 𐩶𐩶 | 𐩶 | 12
 ○ | 𐩶X | 𐩶Π | H | 𐩸𐩶 | 𐩶1𐩶 | 𐩶𐩶Π | 𐩶𐩶 | 𐩶Π | 𐩶 | 13
 𐩶 | X | 𐩶X | 𐩶𐩶 | Π1𐩧X | X𐩶 | Π7𐩶Π | 𐩶X○ | 𐩶 | 14
. . . 𐩶 | 𐩶𐩶 | 𐩶𐩶 | 𐩶 | 15

Quæ hebraicis litteris :

1 מעהרם | בן | גהץ | בן | דהרם | נטף | תאלב | בעל | תרעת
 2 | סקני | תאלב | רימם | יהרהם | נפסהו | בנהו | כעסאל |
 3 וחפנם | וכל | ולדהו | וקניהו | ים | תקדם | תשקר | כערם |
 4 עמהיע | צרחן | רחבל | וקיף | נושם | וכל | מהיע | נחנת | תאל
 5 ב | בתרעת | עאתעתם | לנסתיפו | וציבין | ומיפע | וצף |
 6 רחבת | בחל | מוצת | תאלב | וים | הסתע | מחר | הנטף | כבן |
 7 ירנעמן | תאלב | בכנתפם | תאלב | מעהרם | מנצפם | ים | סתיפ
 8 ע | תאלב | ויום | תקדם | בארן | דיבין | נסרן | ביח . . . די
 9 ק. די. תותם | ומעטרתן
 10 . | דת | וחלקן | יותע | ועלב | בין | מנבא | ערן | ועלב | מון | מהנשם |
 11 וננאן | דיבין | נסרן | ביחן | וביתן | דאתותם | ומקטרתן | דרי
 12 ד | כורן | ולבנהן | ומכרבן | ומקטרנהן | דב | אהותם | ומסלמ
 13 ק | דד | הבן | דב | קדם | יבין | ומסלמן | דמיפע | דד | הבן | ותקדם | מע
 14 הרם | אלן | מהיעתן | כחגב | מוצת | תאלב | ויום | תקדם | מאת | מכ
 15 די | קדם | כורן | ויום | ה

Titulus Prideaux in hæc præbet :

1 ַע ַפּוּ ַע | ַח ַח | ַח ַח | ַח ַח | ַח ַח
 2 ַח ַח | ַח ַח | ַח ַח | ַח ַח | ַח ַח
 3 ַח ַח | ַח ַח | ַח ַח | ַח ַח | ַח ַח
 4 ַח ַח | ַח ַח | ַח ַח | ַח ַח | ַח ַח
 5 ַח ַח | ַח ַח | ַח ַח | ַח ַח | ַח ַח
 6 ַח ַח | ַח ַח | ַח ַח | ַח ַח | ַח ַח
 7 ַח ַח | ַח ַח | ַח ַח | ַח ַח | ַח ַח
 8 ַח ַח | ַח ַח | ַח ַח | ַח ַח | ַח ַח
 9 ַח ַח | ַח ַח | ַח ַח | ַח ַח | ַח ַח
 10 ַח ַח | ַח ַח | ַח ַח | ַח ַח | ַח ַח
 11 ַח ַח | ַח ַח | ַח ַח | ַח ַח | ַח ַח

Quæ hebraicis litteris :

1 מעהרם | בן | גהד | בן |
 2 דהרם | נטף | תאלב | ב
 3 על | תרעת | סקני | תאל
 4 ב | רימם | יהרהם | נפ
 5 סהו | בנהו | כעסאל |
 6 וחפנם | וכל | ולדה
 7 ו | וקניהו | ים | תקד
 8 ם | תשקר | כערן | עמה
 9 יע | צרחן | רחבל | וק
 10 יף | נושם | וכל | מהי
 11 ע | נחנת | תאלב | ב | א

Titulus Miles 3 :

1 ַח ַח | ַח ַח | ַח ַח
 2 ַח ַח | ַח ַח | ַח ַח

1 תרעת | עאתעתם | לנ
 2 סתיפו | וציבין | ומ

<p> 390 XΠΨ ϕ⊙ ♂ϕ 391 Π1κX X⊙⊙ 1 ρ ϕ⊙ϕ ϕΨ ♂Xϕ Π1κX ϕ⊙ϕ ϕ ♂⊙ Π1κX ϕ⊙ϕ ϕ ϕ⊙ ϕ⊙ϕ ϕ ϕ⊙⊙ Π1κX ♂ϕX ϕ⊙Πϕ ϕ⊙κ ϕ⊙ϕ Π ϕ⊙ ϕ⊙Π ϕ⊙ϕ </p>	<p> יפע וצף רחבת בה 3 ל מוצת תאלב וים 4 הסתע מחר הנטף כ 5 בז ירנעמן תאלב ו 6 בכנתפם תאלב מע 7 הרם מנצפם ים ס 8 תיפע תאלב ויום ו 9 תקדם בארן דיבין 10 נסרן ביחט וד ב 11 </p>
---	---

Titulus Rehatšek xi :

<p> ♂X⊙ ϕ⊙1ϕ⊙ XH ♂ κΠϕ ϕ⊙Π ΠH⊙⊙ ϕ⊙ ϕ⊙⊙ ΠH⊙⊙ ϕ ϕ⊙Πϕ ϕ⊙κϕ ϕ⊙⊙ Π⊙ ϕ⊙Πϕ ϕ⊙ϕ ϕ ϕ⊙ ϕ⊙X⊙κϕ ϕXϕ ♂ϕ ϕ⊙ϕ ϕX⊙ϕ ϕ⊙⊙ ϕ⊙ϕΠ1⊙ ϕ ϕ⊙ϕ⊙⊙ϕ⊙⊙ ϕ⊙κ ϕ ϕ⊙ ϕ⊙X⊙κϕ ΠH </p>	<p> דת וחלקן יותע ו 1 ועלב בין מנבא ע 2 רן ועלב מון מה 3 נשם וננאן דיבי 4 נ נסרן ביחן וב 5 יתן דאתותם ומ 6 קטרתן דריד כו 7 רן ולבנהן ומכ 8 רבן ומקטרנהן ו 9 לב אתותם ומ ג 10 </p>
--	--

Titulus Rehatšek x :

<p> ΠH ϕΠϕ HH ϕ1ϕ1 1ϕ⊙⊙ ϕ⊙Πϕ ϕ⊙ϕ ϕ Πϕ HH ♂ϕ⊙ϕ ϕ⊙⊙ ϕ⊙ϕ⊙⊙ ϕ⊙ϕ⊙⊙ ϕ ϕΠ ϕX⊙ϕ⊙ϕ ϕ1κ ϕ ♂ Π1κX X⊙⊙⊙ Π ϕ X⊙⊙ ϕ⊙ϕ⊙⊙ ϕ⊙ϕ ϕ ϕ⊙ϕ ϕ⊙⊙ ϕX1ϕ ΠH⊙ϕ ϕ⊙⊙⊙ ϕ⊙⊙ ϕ ϕ⊙⊙ ϕ⊙ϕ⊙⊙ ϕ⊙ϕ </p>	<p> סלמן דד הבן לב 1 קדם יבין ומסל 2 מן דמיפע דד הב 3 נ ותקדם מעהרם 4 אלן מהיעתן בה 5 גב מוצת תאלב ו 6 יום תקדם מאת מ 7 קלתם עדי קדם כ 8 ורן ויום העלב ו 9 אדף חדקן עה ד 10 </p>
--	---

Titulus Prideaux i :

<p> XϕκΠ ϕ⊙⊙⊙ ϕ⊙⊙ ϕ⊙⊙⊙ ϕ⊙⊙⊙ XH ϕ </p>	<p> עהן וטרן ברכת 1 [16] נ דת ערן ויום 2 [17] </p>
--	---

4כּוּ | אַחַח | אַחַח
 אַחַח | אַחַח | אַחַח
 אַחַח | אַחַח | אַחַח
 אַחַח | אַחַח | אַחַח
 אַחַח | אַחַח | אַחַח
 אַחַח | אַחַח | אַחַח
 אַחַח | אַחַח | אַחַח
 אַחַח | אַחַח | אַחַח

תקדם | מסבא | ערן 3 [18]
 דמרמר | בן | ריד 4 [19]
 ה | וע | עדי | קמם | ו 5 [20]
 ים | תקדם | ווס | ד 6 [21]
 כור | תאלב | ביתע 7 [22]
 וים | בני | וגנא | ו 8 [23]
 סגרך | תמד | ומח 9 [24]
 פן | דב | דלען 10 [25]

Versus 1. מַעְהָרָם (cf. v. 7 et 13-14), nomen hominis, initio tituli antecedentis conjecimus. מַעְהָרָם forsan in tit. 203 v. 1 et לְמַעְהָרָם certe in Gl. 618, v. 82-83, apud Glaserum, *Zwei Inschriften*, p. 35, reperiuntur, necnon לְמַעְהָרָם in Gl. 1549, v. 3, 4, 5, 6, apud Glaserum, *Aljemenische Nachrichten*, I, p. 77. Confer quæ vocis עַהְרָנָהן occasione ad tit. 37 v. 3 adnotavimus. — נַחֵץ. Vide tit. 337 v. 1, ubi נַחֵץ מִמַּחֲמֵהן præbet. Tit. Prideaux מוּ נַחֵץ pro נַחֵץ habet, litteris ח et פ commixtis. — דַּהְרָם | בֶּן; vide tituli antecedentis v. 1. — נַחֵץ. Mordtmann, נַחֵץ legens, arabicum نَاصِف «servus» comparavit. Quod magis nobis placet quam arabicum نَظِيف «purus».

Versus 2. אַחַחֵחַ pro הקני scriptum; cf. idem in tit. Prideaux מוּ v. 3 necnon in tit. Prideaux וּ v. 9 אַחַחֵחַ pro אַחַחֵחַ. — אַחַחֵחַ a Mordtmanno adsimulatur nomini loci אַחַחֵחַ in Hal. 85 (infra 358), v. 3, vel אַחַחֵחַ in Hal. 187, v. 2, quod non probamus, obstante ה inter ח et ח, sed אַחַחֵחַ a radice אַחַחֵחַ deducimus, arabico أَزْهَم «pluviam tenuem et continuam dedit» collato, quod epitheton Ta'labo dignum præbet. Müller: misericors. — וּבְנֵהוּ; lege וּבְנֵהוּ. De titulis ad personarum consecrationem pertinentibus vide tit. 309 proœmium. — אַחַחֵחַ recte emendat Mordtmann, אַחַחֵחַ legens, quod nomen in tit. Halevyanis 144, v. 1-2; 263, v. 1; 557, v. 1, reperitur, necnon in tit. Griffini 1, v. 1-2 (*Zeitschrift der deutschen morgenländischen Gesellschaft*, LX, 1906, p. 662); cf. אַחַחֵחַ in Hal. 177; 192, v. 1; 205 = O. M. 34, nunc 2, v. 3.

Versus 3. אַחַחֵחַ; vide quæ tit. 34 occasione scripsimus. — אַחַחֵחַ a יום decurtatum, ut infra, in v. 6 et 7, et in tit. Prideaux וּ v. 6 et 8; cf. Hommel, *Süd-Arab. Chrestomathie*, p. 8. — אַחַחֵחַ, pro תקדם etiam infra, in v. 8, apographon habet. אַחַחֵחַ «progressus est», id est suscepit. Müller: «præfectus est». — Legendum אַחַחֵחַ «tecto muniit», perfectum quartæ formæ frequens; vide supra, tit. 4 v. 2; 6 v. 3, etc. D. H. Müller, dubitanter vertit: custodia. — אַחַחֵחַ, in Prideaux מוּ, v. 8, כַּעֲרֵן,

emendandum in כַּעֲרֵן. De voce כַּעֲרֵן vide tit. 337 v. 10 et 353 v. 12.

Versus 4. עַמְהֵי; lege וּמְהֵי et cf. pluralem מְהֵיִתָן in v. 14. מְהֵי, quod in Os. 30 = B. M. 29, v. 4; Fresnel 55, v. 1; 56, v. 3 etiam occurrit, interpretatur D. H. Müller, *Die Burgen*, II, p. 22-23 et 28-29, «turibulum» et in *Sabäische Denkmäler*, p. 78, idem ac minæum מְהֵיִתָן valere censet, quod autem contextui hic non aptum. Halévy, *Journal asiatique*, VII, IV, p. 498 et 565, vertit: aquæ receptaculum; cf. Prideaux, *Transactions of the Society of biblical Archaeology*, IV, p. 201. Prætorius, *Himjarische Beiträge*, in *Zeitschrift d. d. morgenl. Gesellschaft*, XXVI, p. 747, arabicum مَهَيْج «lata via» comparat, quod Mordtmanno nobisque placet. Vide etiam quæ tituli 99 v. 9 occasione adnotavimus. — צַרְהֵן «arx», vide supra, tit. 15, ubi צַרְהֵן pro אַרְהֵן legimus, et cf. Hal. 188 v. 1 et 353 v. 3, necnon צַרְהֵן supra in tit. 1 v. 4. — אַחַחֵחַ. Mordtmann legit אַחַחֵחַ, quod in Fresnel 14 = Hal. 673, v. 2; Hal. 674, v. 3; O. M. 17, nunc 53, v. 5; Gl. 554, v. 6-7 et 80, apud Glaserum, *Zwei Inschriften*, p. 7 et 11; Derenbourg, *Nouveaux textes*, I (*Répertoire*, 310) nunc in Museo Luparensi, v. 10, occurrit; cf. nomina locorum אַחַחֵחַ supra in tit. 289, v. 16 et אַחַחֵחַ in tit. 314, v. 13; Gl. 554, v. 68, apud Glaserum, *op. cit.*, p. 10. — אַחַחֵחַ hic nomen potius quam verbum; vide supra, tit. 11 v. 1 et 337 v. 12. — אַחַחֵחַ nomen dei; vide supra, tit. 270. — אַחַחֵחַ, emendamus in אַחַחֵחַ, quod verbum in tit. 337 v. 10 occurrit et in tit. Rehatšek מוּ v. 2 objectum personæ protinus sequens sine præpositione regit; אַחַחֵחַ igitur pro prioro objecto verbi habemus.

Versus 5. Littera א post אַחַחֵחַ in Prideaux מוּ finem fragmenti primi designat, et אַחַחֵחַ cum אַחַחֵחַ in Miles 3 v. 1 conjungendum. — אַחַחֵחַ; lege וּמְהֵי et cf. v. 11 et 12. De colle Itwa vide quæ in fronte articuli XV capitis quinti scripsimus. — אַחַחֵחַ; lege אַחַחֵחַ, v. 7-8 collatis. אַחַחֵחַ «quum» conjunctio itidem in Gl. 425, v. 6, apud Hommelum, *Süd.-Ar. Chrestomathie*, p. 56 et

62; cf. לָן | לָן in tit. 95 v. 1 et לָה | לָן in Hal. 345, v. 2 (Glaser, *Altjemenische Nachrichten*, I, p. 30-31); præpositio in Fresnel 56, v. 1, et in Glaser 926, v. 1, apud Glaserum, *Altjemenische Nachrichten*, I, p. 98. Contextu adducimur ut «postquam» vertamus. — סתִּיפֵע, vide tit. 337 v. 6. — צִיבִין, lege ביבִין, cf. infra, v. 11 et 13. יבִין nomen loci. Mordtmann commemorat locum Yabyanum apud geographos Arabum, eundem ac Abyanum, Adeno vicinum; vide Yâkûtum, *Mu'djam*, I, p. 110; IV, p. 1008. — מיפֵע; vide supra, tit. 172 v. 3.

Versus 5-6. Pro רחבֵת | צֶף, collato v. 4, רחבֵת | צֶף legimus. Sicut יום pro יום in versibus 3, 6 et 7 occurrit, צֶף pro צוֹף in tit. 40 v. 3 conferendum, quo pars ædificii non adhuc enucleata sine dubio designatur. De רחבֵת vide v. 4. — בחֵל; lege בחג et cf. v. 14, ubi pro בחג itidem בחג legendum. Locutio præpositiva בחג occurrit in Rehatšek IV, v. 4; Hal. 51, v. 13; 237, v. 2; 349, v. 5; cf. J. et H. Derenbourg, *Études*, I, p. 11. — מוצֵת non a radice וצִי (Müller, *Die Burgen*, II, p. 28) trahendum, sed potius a radice וצֵה, haud secus ac verbum הוצֵת, quod in tit. Fresnel 9 v. 2; Halévy 51 v. 11 et Şirwâh II v. 1 apud Hommelum, *Aufsätze und Abhandlungen*, p. 145, reperitur et ab Hommelo, *ibidem*, p. 144, occasione tit. Glaseriani 1147, v. 2, «holocaustum accepit» versum est. Hebraicum יצה «incendere» comparare licet. Ergo voce מוצֵת altar designari suspicamur. — ויים; in Miles 3, v. 4, apud Muellerum errore typographiæ ויים. — הטהע recte emendat Müller in האתו «adduxit, dedit», de quo vide supra, tit. 131 v. 4; 282 v. 9. — סחר corrigas in [סח] «Mu'âhir», tituli auctorem, suademus. — הנצפֵה, pro הנצפֵה «justa solvit», cum מנצפֵם (v. 7) conferendum. — Pro כנן usitatum כנן «quum» et inde «ita ut» legendum esse subodoramur.

Versus 7. יהנעבִין; legendum censemus «ut felicitatem daret», quamquam quarta forma verbi adhuc nusquam nisi in cognomine hominis יהנעם reperitur. — מנצפֵם | מנצפֵם | מנצפֵם | מנצפֵם. Hartmann in litteris privatis ad nos missis legit בכתנפֵם et vertit «protectione», arabico اكتناب collato; מנצפֵם interpretatur «æquitate», arabice مُنَصِّبًا. Quæ accipimus, meliora desperantes. Nomen כנף in כנף «versus» præbet tit. Massiliensis I v. 22, vide H. Derenbourg, *Les monuments . . . de Marseille*, p. 7 (*Répertoire d'épigraphie sémitique*, 185). Vox נצֵף «canalis» in tit. 45 v. 6 reperitur. — ים; cf. v. 3.

Versus 7-8. סתִּיפֵע; cf. v. 5. — תִּקְרֵם; lege תִּקְרֵם et cf. v. 3. — פּוּטֵע; vide tit. 230 v. 2 et 291 v. 6. — לִיבִין; vide v. 5. Hoc vocabulum et sequentia usque ad ומעֵטרתן in v. 9 linea transversa oblitterata sunt,

unde concludendum ea errore exscribentis a versu 11 (Rehatšek XI, v. 4-7) mutuata, deinde deleta. Attamen in Miles 3, v. 10-11, וָד | בִּיהַט | נִסְרֵן | בִּיהַט reperitur, ubi pro וָד | בִּיהַט legendum וָד | בִּיהַט; itaque censemus hic וָד | בִּיהַט | נִסְרֵן | בִּיהַט esse servanda. Si וָד cum וָד in Rehatšek XI conjungis, tunc, nisi fallimur, eadem in tituli Hal. 395 fine conferre licet. Forsan legendum in tit. Hallevyano et hic וכִּזֵּאת = וכִּזֵּאת «et cætera» sonans, feminino generis neutri locum tenente, dum apud Arabas كَذَا et كذلك masculinum adhibetur; cf. hebraice כִּזֵּאת. — Post וָד in Miles 3 littera ב | ב inscripta, qua secundi inscriptionis fragmenti finis designatur. — נִסְרֵן in Langer 18, nunc in Museo Britannico, v. 1 et 3, occurrit et a Muellero pro loci nomine habetur. Quod probamus, collatis النسر, النسر, النسر, النسر apud Al-Hamdâni, *Djazira*, p. 75, 77, 83, 114, 179, 224. Mirare tria urbium nomina Yabyan, Nasrin et Baihân sequentia sine wâwo interposito; cf. eadem in v. 11. — בִּיהַט (cf. v. 11) apud Arabum geographos بَيْحَان, urbs et provincia Yemeni; cf. Al-Hamdâni, *Djazira*, p. 27, 80, 84, etc.; Yâkût, *Mu'djam*, I, p. 782; IV, p. 434. — Quæ post בִּיהַט oblitterata sunt facile e versu 11 restituere possumus, nempe בִּיהַט | לִיבִין | וָד, et emendamus in מעֵטרתן; sed ceteras tres voces jure deletas existimamus.

Versus 10. חֻלְתָן; cf. حُلْتَان in Al-Hamdâni *Djazira*, p. 211, et خَلِيْقَة stationis nomen duodecim millibus a Madina distantis, apud Yâkûtum, *Mu'djam*, II, p. 467. — ויהע in ויהע emendamus, collato tit. Prideaux I, v. 7 (infra, v. 22). — בִּין «ruinæ, lacunæ», nomen potius quam præpositio; cf. בִּין in Gl. 1548-1549, v. 3, quod Glaser, *Altjemenische Nachrichten*, I, p. 79, «regione» vertit. — ערן | ערן; lege ערן | ערן, versus 18 instar. — מוֹן, in Rehatšek IV, v. 7, a Muellero, *Langer's Reiseberichte*, p. 54, «aqua» vertitur et pro plurali vocis מוֹם in Hal. 149, v. 10 habetur; dubium in Hal. 199, v. 3; 243, v. 16. — מהנשֵם, nusquam alias adhuc repertum, arabico مَنَشًا assimilamus et «castello aquæ» vertimus.

Versus 11. בִּיהַט | נִסְרֵן | לִיבִין; vide v. 8. — אַתוֹת; vide v. 5. — מִקְטֵרֵת; vide supra, tit. 26 v. 6; 30 v. 4; 194 v. 2. — רִיד (cf. infra, v. 19) pagî (כּוֹרֵן) nomen, de quo vide D. H. Müller, *Die Burgen*, II, p. 29, رِيْد in Al-Hamdâni, *Djazira*, p. 241, v. 24, et رِيْدَة ibidem frequentissimum; cf. Al-Bakrî, *Mu'djam*, p. 210, 409, 432 et compara רִידֵן.

Versus 12. כּוֹרֵן; vide v. 3. — לִבִּין verisimiliter dualis vocis לִבִּין conferens vertit «hoc tus», nos autem «batilla», minora quam turibula. — מִכְרָבֵן «templum» in tit. 152 v. 2, hic altar sepositum

designare opinamur. De מרבר disseruit nuper Prætorius, *Zeitschrift d. d. morgenl. Gesellschaft*, LXI, 1907, p. 621-622. — מקטרנהן «ambo turibula». — מסלמן etiam in Osiander 30 = B. M. 29, v. 1; Gl. 1058 = Vienne 13, v. 1, forsân in Prideaux xvii, v. 2, et Os. 36 = B. M. 37, v. 3, invenitur. Osiander, *Zeitschrift der deutschen morgenländischen Gesellschaft*, XIX, p. 259, et D. H. Müller, *Die Burgen*, II, p. 26, «donum gratiæ» vertunt. — In Rehatšek x1 post ׀ ומי reperitur ג (non ב, ut Müller scripsit), qua littera tertii fragmenti terminatio indicatur.

Versus 13. הן ׀ דל in hoc versu bis pro לרהבן «ex auro» scriptum. D. H. Müller, *Südarabische Alterthümer*, p. 33, censet דהבן non aurum, sed genus turis significare; quod infitiamur. — בקדם «ante» locali sensu significat; quod infitiamur. — בקדמי (in tit. 30 v. 5, etc.) «ante» temporali sensu. בקדם reperitur in Gl. 554, v. 26; 618, v. 104, apud Glaserum, *Zwei Inschriften*, p. 8 et 36. Hommel, *Südarabische Chrestomathie*, p. 52, contendit hic «ante» = «in» esse. — מיפע; vide v. 5. — תקדם; vide v. 3.

Versus 13-14. מעהרם; vide v. 1. — אלן, pronomen demonstrativum plurale, reperitur etiam in tituli Halevyani 352 v. 3; in tituli a Prideaux, *Transactions of the Society of biblical Archaeology*, II, p. 19, editi v. 1, et forsân supra, in tit. 152 v. 2. — מהיעהן pluralis vocis מהיע (v. 4). — בחגב pro חגב mendosum esse veri simile; vide v. 6, ubi sequentia verba האלב מוצת leguntur.

Versus 14-15. מאלה ׀ מואה in Rehatšek x, v. 7-8, legimus. Müller מאתם pro מואה proponit, qua emendatione sensus non clarior fit. Nescimus an מואה pro præpositione «a» habenda sit, voci עדי opposita. מקלה tantum quantum מנקלה valere censemus; quæ vox in tit. Hişn Ghûrâbensis v. 7 et tit. Glaseriani 926 v. 1, apud Glaserum, *Altjemenische Nachrichten*, I, p. 98, occurrit, et ejus singularis מנקלן in Gl. 1600, v. 3, apud Nielsen, *Studier*, p. 127 (*Neue Katabanische Inschriften*, p. 3) reperitur. Glaser et Nielsen vertunt «via montana». — קדם ׀ כורן; vide tit. 337 v. 10. קדם post præpositionem עדי potius nomen substantivum quam præpositionem esse existimamus. — Abhinc sequentia in titulo Gl. 29 nos deficiunt et inscriptionis finis tantum in Rehatšek x et Prideaux 1 servatur. — העדב vide supra, tit. 35 v. 3. — אדף (cf. proprium hominis no-

men לאדפם in tit. 130 v. 3) cum arabico كَفَّ «foris», assyriaco *duppu* et talmudico דף «tabula» comparamus. Mordtmann arabicum وديف «areola» confert. — חדקן, nomen loci; vide supra, tit. 37 v. 3. Mordtmann arabicum حديقة «hortus» comparat.

Versus 16. עה cum עהן in initio tit. Prideaux 1 conjungendum et legendum censemus והעהן. עהן confertur a Mordtmanno cum arabico كَفَّى «satisfecit festinanter voluntati alicujus» et hic explicatur «perfectit». עהן et עתהן in tituli Halevyani 237 v. 5 reperiuntur; cf. Hommel, *Südarabische Chrestomathie*, p. 97. — In fine tituli Rehatšek x est inscripta littera ג, quartum fragmentum terminans. — זרן cum זרהו in Glaser 554, v. 11, apud Glaserum, *Zwei Inschriften*, p. 7, colligimus, quod Glaser «rupis margo» vertit. Interpretamur dubitanter «margine muniit».

Versus 16-17. ברכהן «aquæ receptaculum»; vide supra, tit. 45 v. 9 et 302 v. 2. — ערן ׀ דת nomen aquæ receptaculi.

Versus 18. מסכא; vide tit. 2 v. 10-11.

Versus 19. דמרמר nomen urbis munitæ; vide Al-Hamdâni, *Ikkil*, apud D. H. Müller, *Die Burgen*, I, p. 351, et Yâkût, *Mu'djam*, II, p. 722. — רייד; vide v. 11.

Versus 20. ה ׀ וע emendamus in כורן, collatis v. 11 et 12. — קמם. Mordtmann substituit קדם, collato Rehatšek x, v. 8, quod nobis placet; cf. proprium urbis et provinciæ nomen كَمَم apud Ibn Khordâdbeh, *Al-masâlik*, p. 143; Yâkût, *Mu'djam*, IV, p. 39.

Versus 21. ד ׀ ווס. Mordtmann legit ועסי, at ועסן «et fundavit» potius legendum, quum de pago, non de domo vel templo agatur; cf. tit. 337 v. 4 et 8.

Versus 22. ירהע; cf. v. 10.

Versus 23-24. הגרן ׀ סגרן; lege הגרן. — המד; comparare licet nomen loci مَدَّ apud Yâkûtum, *Mu'djam*, I, p. 933; cf. Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 5, n. 1.

Versus 24-25. ומחפן; lege ומחפן «et arcem». — ללען nomen urbis inauditum; cf. arcem לעה in tit. 132 v. 1, necnon لاعه, apud Al-Hamdâni, *Djazirat al-'Arab*, p. 69, 106, 112, 113, 193; Al-Bakri, *Mu'djam*, p. 487; Yâkûtum, *Mu'djam*, IV, p. 341.

Emendatis quæ emendanda censuimus, titulum Glaserianum 29 ceteris titulis completum iterum transcribimus :

1 מעהרם ׀ בן ׀ גהץ ׀ בן ׀ דהרם ׀ נצף ׀ האלב ׀ בעל ׀ תרעה

2 ׀ הקני ׀ האלב ׀ רימם ׀ יהרם ׀ נפסהו ׀ [ן] בנהו ׀ אוסאל ׀

- 3 וַחֲפָנָם | וּבַל | וְלִדְהוּ | וְקִנְיָהוּ | יָם | תִּקְדָּם | הַשְּׁקָר | בּוֹרָן | וְ
 4 וּמַהֲיַע | צִרְחָן | רַחֲבָם | וְקִיף | נוֹשֵׁם | וּבַל | מַהֲיַע | הַחֲדָת | תַּאֲל
 5 כ | בְּתַרְעָה | וְאַתּוֹתָם | לָךְ [1] סְתִיפַע | בִּיבִין | וּמִיפַע | וְצַף | וְ
 6 רַחֲבָם | כַּחַג | מוֹצַת | תַּאֲלָב | וַיִּם | הָאֲתוּ | מ[ע]הֲר[ם] | הַנְּצַף | בְּנָן | וְ
 7 יַהֲנַעֲמָן | תַּאֲלָב | בְּכַתְּנָפָם | תַּאֲלָב | מַעְהָרָם | מִנְצַפָּם | יָם | סְתִיפַ
 8 ע | תַּאֲלָב | וַיִּם | תִּקְדָּם | בְּאָרָן | דִּיבִין | נִסְרָן | בִּיחָן | וְ
 9 בְּדָתָהּ | וְחֻלְקָן | וַיִּתַּע | וְעַדְב | בִּין | מִסְכָּא | עֶרְן | וְעַדְב | מוֹן | מַהֲנִשֵּׁם [10]
 10 וּגְנָאן | דִּיבִין | נִסְרָן | בִּיחָן | וּבֵיתָן | דְּאַתּוֹתָם | וּמִקְטֵרְתָן | דְּרִיד [11]
 11 בּוֹרָן | וּלְבַנְהָן | וּמְבַרְבָּן | וּמִקְטֵרְנָהָן | דָּב | אֲתוֹתָם | וּמִסְלָמ
 12 ן | דְּדַהֲבָן | דָּב | קְדָם | יִבִּין | וּמִסְלָכָן | דְּמִיפַע | דְּדַהֲבָן | וְתִקְדָּם | מַע [13]
 13 הָרָם | אֲלָן | מַהֲיַעֲתָן | כַּחַג | מוֹצַת | תַּאֲלָב | וַיִּם | תִּקְדָּם | מֵאָת | מִקְ
 14 לָתָם | עַדִּי | קְדָם | בּוֹרָן | וַיִּם | הַעַדְב | אֲרָף | הַדְּקָן | וְהַעֲהָן | וְט [15-16]
 15 רָן | כַּרְבֵּתָן | דָּת | עֶרְן | וַיִּם | תִּקְדָּם | מִסְכָּא | עֶרְן | דְּכִרְכֹּר | בָּן | וְ [16-19]
 16 רִיד | בּוֹרָן | עַדִּי | קְדָם | וַיִּם | תִּקְדָּם | וְעַסָן | כּוֹר | תַּאֲלָב | בֵּיתָהּ | וְ [19-22]
 17 וַיִּם | בְּנִי | וּגְנָאן | הַגֶּרְן | הַמֵּד | וּמַחְפָּדָן | דָּב | דְּלַעַן [23-25]

Et vertimus quæ vertere valemus :

- 1 *Mu'ahir, filius Gahdi, filii Dahri, servus Ta'labi, domini Tur'ati,*
 2 *consecravit Ta'labo Riyamo Yuharhim semetipsum et filios suos ambos Aus'ilum*
 3 *et Hofnum et omnes liberos suos et omnia bona sua, quum processit in muniendo tectis pagum*
 4 *et viam arcis Rahbi et monumentum sacrum Nuxdsi, et omnem viam latam restauravit in honorem Ta'la-*
 5 *bi Tur'ati et Itxati, postquam exaltavit (Ta'labum) Yabyani et Maifa'i et ino*
 6 *Rahbi holocaustis Ta'labo, et quum dona tulit, iusta solvens, ita ut*
 7 *felicitem daret Ta'lab, protegente Ta'labo Mu'ahirum juste quum exaltavit Ta'labum*
 8 *et quum progressus est ad puteum Yabyani, Nasrinum, Baihdnum, et*
 9 *alio et Khuluhdnum et Yataum; et (quum) reparavit cava plateæ urbis et reparavit aquas Mahnasi*
 10 *et muri circuitum Yabyani, Nasrtui, Baihdni et templum Itxati, et turibula Raidi*
 11 *pagi et duo batilla et altar et duo turibula quæ sunt Itxati et tabulam voti-*
 12 *vam auream quæ est in primo aditu Yabyani, et tabulam votivam Maifa'i auream, et progressus est Mu'a-*
 13 *hir per has vias latas propter holocausta Ta'labo; et quum progressus est per centum vias mon-*
 14 *tanus usque ad Kudamum pagum; et quum reparavit portas (?) Hadakani, et perfecit et margine*
 15 *munivit aquæ receptaculum urbis; et tempore quo processit in expeditione contra urbem Dhamarmarum à*
 16 *Raido pago (?) usque ad Kudamum; et quum processit in fundando pagum (votum) Ta'labo Yata'i;*
 17 *et tempore quo ædificavit et muro circumdedit oppidum Thamadum et arcem quæ est Dhi-Ldi.*

Versus 1. אס[אר; cf. אסאר in tit. 339 bis v. 1. Glaser invocat אסאר | ברוהו, quæ vertit «filiolus ejus As'ar», in Gl. 1213, v. 2. De radice סאר vide tit. 315 v. 10. — אלסער; vide tit. 102, v. 1; 205, v. 2, etc. — בנהמו, pluralis forma defectiva, Badrum et fratres ejus complectitur. — בדרם, apud Sabæos nomen inauditum, apud Arabas frequens, insignem Prophetæ victoriam prope vicum Badr in memoriam revocat. Recordare etiam provinciam Yemenensem Badrum apud Yâkûtum, *Mu'djam*, I, p. 526, et locos in libri Al-Hamdâni *Djaz'ira* Indice geographico, p. 12, allatos. — לרמה (cf. 339 bis, v. 1; 340, v. 2) etiam in O. M. 7, nunc 24 (infra, 349), v. 2, reperitur; cf. forsan supra, tit. 204 v. 2. Glaser, *Altjemenische Nachrichten*, I, p. 150, censet Rîmatum designari, prope Kânimum vel Kînum situm, quum etiam קנם in tit. 204 v. 1 legendum sit. Locum קנם vide supra, in tit. 323 v. 2.

Versus 2. נעמן (cf. 339 bis, v. 2); vide supra, tit. 37 v. 2; 312 v. 5, necnon H. Derenbourg, *Nouveaux envois du Yémen*, 1 (*Répertoire d'épigraphie sémitique*, 454), v. 5, et D. H. Müller, *Anzeiger der philos.-histor. Klasse*, 1903, 4, p. 7 (*Répertoire*, 461), v. 4. — משורהמו; vide supra, tit. 41 v. 2 et 325 v. 2. Animadvertite suffixum plurale, dum in 339 bis משורהו suffixum singulare ad ביתהמו pertinens præbet. — חמרן nomen templi inauditum, nomen hominis in tituli Halevyani 151 v. 1. — מלא; vide supra

tit. 315 v. 11. — האלב | רימם. Mirare deum Ta'labum dissimilibus epithetis bis invocatum, dum in titulo sequente ומרבצן | תרעה | בעל brevius appellatur.

Versus 2-3. מרבצן (cf. 339 bis, v. 3; 340, v. 4), quod supra in tit. 5 v. 2 «septa» vertimus, etiam in Gl. 1142 v. 7, 10, 12, teste Glaser, *Altjemenische Nachrichten*, I, p. 151, occurrit. Glaser, hebraico מרבץ collato, vertit «quietis locus», sed in litteris privatis, die 8° Maii 1907 datis, מרבצן pro nomine loci et מדרם pro adjectivo Ta'labum designante habet; quod nobis minus placet, respicientibus in primis tituli 340 v. 4, ubi legitur: מדרם | להגן | מרבצן, dum in tit. 339 bis v. 3 vocem מרבצן nullum loci nomen sequitur. — עתהר | לראס (cf. v. 4) idem est ac מדרם | לער | עתהר in tit. 339 bis et מדרם | ערן | לראס in tit. 5 v. 2. מדר sine *miqdatione* in Hal. 172, v. 2, reperitur. — תחרג «imperium»; vide supra, tit. 41 v. 4 et confer Gl. 891, v. 4, apud Glaserum, *Die Abessinier*, p. 182; Gl. 1119, v. 2; 1581, v. 2, apud Nielsenum, *Studier*, p. 160 et 168 (*Neue Katabanische Inschriften*, p. 28 et 35); Gl. 1606, v. 2, apud Glaserum, *Altjemenische Nachrichten*, I, p. 112.

Versus 4. בושען (cf. 339 bis v. 4); vide supra, tit. 315 v. 11-12. — למדרם; vide v. 3. — | . . . | רהרו | כל | מהבאסם «commiserunt. . . contra unumquemque malum afferentem»; vide tit. 20 v. 4 et occasione tit. 337 v. 12 allata. — מדרם | לראס | עתהר; vide v. 3.

Verte nunc, si lubet :

- 1 et As]ar et Îlsâ'd et filii eorum, Badr fratresque ejus, Dhû-Ramatenses, vassali Hamdâniensium, condiderunt, fundaverunt et t-
- 2 xerunt domum suam Na'mânum et templum suum Thamrânium auctoritate et concessu Ta'labi Riyâmi, domini Tur'ati, et ope patroni sui Ta'labi Riyâmi, domini sep-
- 3 ti (urbis) Madari, et ope Athtari, domini Madari, et (deorum) puteis aquam suppeditantium et ope Solis deæ suæ, et ope et imperio dominorum ipsorum, Ham-
- 4 dâniensium, et auxilio fratrum ipsorum, tribus Dhû-Madar. Et commiserunt domum suam Athtaro, domino summi montis Madar, contra unumquemque malum afferentem.

339 bis

Glaser, 1233.

Titulum hebraicis litteris edidit et vertit Glaser, *Altjemenische Nachrichten*, I, p. 148-149, quinque versibus constantem, qui, præter ultimum, circiter sexaginta litteras tenent.

Hæc leguntur :

1 1
 2 2
 3 3
 4 4
 5 5

Quæ hebraice, suppletis a Glasero supplendis :

1 1
 2 2
 3 3
 4 4
 5 5

Versus 1. יערר | יאר | א. Nomina trium tituli auctorum cognominibus aucta, quibus in titulo 339 carent: יערר inauditum; forsan autem apud Al-Hamdâniū, *Djazira*, p. 104, v. 17, reperitur, ubi ذُو يَعْزُر in emendandum esset. Glaser quidem suspicatur legendum esse יערר, ad modum tit. Glaser 1053 = Vienne 8, v. 1. Sin autem prior *râ* dubius est, tunc יעפר præferimus, quod in tit. Ḥiṣn-Ghurâbensis v. 1 et in tit. Gl. 554 v. 1, 618 v. 98, apud Glaserum, *Zwei Inschriften*, p. 7 et 36, occurrit. — הפן nomen usitatum, cognomen inauditum; vide quæ ad tit. 34 et 35, v. 2, adnotavimus et confer titulos Bibliothecæ Maximæ Parisiensis 28 et 30, apud H. Derenbourg, *Les Monuments sa-béens de la Bibliothèque Nationale*, p. 42 et 44. — בדרם | בדרם. Nomen בדרם e titulo antecedente completur; cognomen נבנרם, maxime dubium, in mentem revocat

יערר in Gl. 618. v. 19, apud Glaserum, *o. c.*, p. 32, et שפנרם, proprium feminae nomen in Os. 34 = B. M. 36, v. 2. — ארם | ארם; Glaser etiam להרם legi posse censet, nomen viri in Hal. 215, v. 1, et Gl. 1053 = Vienne 8, v. 1. — רם, ante דרמת valde mirum, errore inscribentis additum esse suspicamur; respice ejusmodi ditto-graphiam in tit. 30 v. 1 et 2. — בנר | דרמת; vide tituli antecedentis v. 1.
 Versus 2. ומשודהו. Suffixum singulare ad ביתהמו pertinet, haud secus ac in צרהתהו. De צרהתהו vide tit. 1 v. 4; 15; etc.
 Versus 3. | בעל | הרעת | ומרכבן. vide tit. 339 v. 2-3. — עהתה | עהתה | דער | מדרם; in titulo antecedente | עהתה | דראס | מדרם.
 Versus 4. | ארם | שרהם; vide tit. 158, v. 1; 234; 303, v. 3.

Verte igitur :

1 1
 2 2
 3 3
 4 4
 5 5

3 runt ur]bem suam Tadihum auctoritati[bu]s et favore domini sui Šarāhi Aiman Hamdānensis, et filiorum
4 ejus], et ope patroni sui Ta'la[bi] Riyāmi, domini Tur'ati et septi urbis Madari, et ope So-
5 lum suarum et puteis aquam suppeditantium suo[rum]. Et commiserunt urbem suam Tadihum Ta'labo
Riyāmo, domino Tur'ati.

ARTICULUS IV.

TA'LAB RIYĀM, DOMINUS KADUMĀNI.

De sacrario Kadumāno supra, p. 30, occasione tituli 19 v. 3, locuti sumus et diximus Kadumānum suburbium vel urbem summam arce munitam in urbe Damhāno esse. Mordtmann et Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 43, eam in regione al-Baun dicta sitam esse opinantur monentque Našwāno teste eam loco Al-Khaido adiacere, cujus situs ignoratur.

341

O. M., 10, nunc 27.

(TAB. XXXVI.)

Titulus est anteriori parti stelæ 0^m,63 altæ, 0^m,20 latæ, 0^m,15 profundæ inscriptus, in Museo Constantinopolitano servatæ. In summo lapide manserunt vestigia cavorum duorum, unde surgebant olim statuæ pedes. Titulus, omnino integer, tenet decem versus circiter decem litterarum. Cujus imaginem, luce solis expressam, in nostra tabula tricesima sexta invenies.

De titulo egerunt : MORDTMANN und MÜLLER, *Sabäische Denkmäler*, p. 42-43. — (MORDTMANN) *Musée impérial ottoman. Antiquités himyarites . . . Catalogue sommaire*, p. 28; turcice, p. 24-25.

Hæc leguntur :

⊙ϣ⋄Π⊙ | ⋄⊖ϣϣ
 Πϣ⋄ | ⋄⋄⋄⋄⊙⋄
 ⋄ϣ | Π⋄Π> | ⋄Π
 > | Π1⋄X | ϣ⋄
 ϣ⋄ | 1⊙Π | ΠΠϣ
 ⋄⋄1⋄ | ⋄⋄ | ⋄Π
 1⊙ | ⊙Πϣ⋄⊙⊙1
 Π⊙⋄ | Πϣ⋄⊙⋄
 Π⋄ | ⊙⊖>⊙ | ΠX
 ⊙Πϣ⋄>

Quæ hebraicis litteris :

יחצף | ובנהו 1
 סעדקנן | אדם 2
 בן | רמסם | הק 3
 ני | תאלכ | ר 4
 ימם | בעל | קד 5
 מן | דן | צלמן 6
 לופיהמו | ול 7
 סעדהם | נעמ 8
 תם | ורצו | אמ 9
 ראהמו 10

Versus 1. יחצף, hic nomen, cognomen in tit. Academiæ 5, nunc in Museo Luparensi, v. 1, apud J. et H. Derenbourg, *Études*, 1, p. 48, qui conferunt arabicum خصف «edere, vorare».

Versus 2. סעדקנן nomen hominis novum, quod significat «felicitas (dei) Kaināni»; cf. סעדאום, סעדאל, סעדאום etc. De deo קינן, hic defective scripto, vide tit. 8 v. 2.

Versus 3. רמסו an cum רמסו in Hal. 192 v. 2 conferre liceat dubium. Al-Hamdānī, *Djazira*, p. 167, incolas رمسيون dictos in regione Radmāno commemorat, de qua vide supra, p. 203 et 236.

Versus 7-8. ולסעדהם. De wāwo hujus suffixi deficiente confer מקברהם in tit. 20 v. 2 et 102 v. 8; ופיהם | ול in tit. 77 v. 11.

Verte, si lubet :

- 1 *Yakhḏaf, cum suo filio*
- 2 *Sá dḵaināno, vassalus uterque*
- 3 *nepotum Ramsi, conse-*
- 4 *cravit Ta'labo Ri-*
- 5 *yāmo, domino Ka-*
- 6 *dumāni, hanc statuam,*
- 7 *ut protegeret ipsos et ut*
- 8 *concederet ipsis felici-*
- 9 *tatem et favorem domi-*
- 10 *norum suorum.*

342

O. M., 11 a et b, nunc 26, a et b.

(TAB. XXXVI.)

Titulum fere integrum exhibet lapis calceus, 0^m,98 altus, 0^m,22 latus, 0^m,22 profundus; tituli initium pars lapidis alterius 0^m,39 alta, 0^m,20 lata, 0^m,19 profunda. In summis stelis sunt cava in quibus olim statuarum pedes infixi erant. Titulus prior duodecim versus undecim vel duodecim litterarum tenet, titulus alter quinque versus decem vel undecim litterarum. Posterior in fastis Šan'ā'i *Yemen salnámehsi* ad annum 1290 hegiræ (1873 nostræ æræ) editus est. Monumentorum amborum imagines, luce solis expressas, in nostra tabula tricesima sexta invenies. Animadvertite formas litteræ *nūn* inversæ et litteræ *dhāl* a summo et imo oclusæ.

De titulo egerunt: MORDTMANN und MÜLLER, *Sabäische Denkmäler*, p. 43-47. — (MORDTMANN) *Musée impérial ottoman. Antiquités himyarites. . . Catalogue sommaire*, p. 28; turcice, p. 23-24.

Hæc in titulo integro leguntur :

>X°ĥ | Π>ĥĥ>ĥ
 X | ʔʔʔʔ | °XΠ | ʔΠ
 ʔ° | ʔʔʔ> | Π1ĥ

1 נשאכרב | אותר
 2 בן | בתע | הקני | ה
 3 אלב | רימם | עד

. 4	י קדמן דרמה]
5	צלמנהן בן ע
6	שר יעשרננהו
7	למשתהמו ד'צ
8	רעם דארץ קרע
9	מתן ול סעדה
10	מו נעמתם ר
11	אתמרם עדי א
12	ענבהמו
	י קדמן דרמה]
	צלמנהן בן ע
	שר יעשרננהו
	למשתהמו ד'צ
	רעם דארץ קרע
	מתן ול סעדה
	מו נעמתם ר
	אתמרם עדי א
	ענבהמו

Hæc in tituli fragmento :

1	נשאכרב אות
2	ר בן בתע הקנ
3	י תאלב רימ
4	ם עדי קדמן
5	דרמהן צלמ
	נשאכרב אות
	ר בן בתע הקנ
	י תאלב רימ
	ם עדי קדמן
	דרמהן צלמ

Versus 1. אותר | נשאכרב forsā idem qui sine cognomine in tit. 185 v. 6 commemoratur, quum sequatur בתע | בן in utroque titulo.

Versus 2. בתע | בן; vide tit. 2 v. 12; 130 v. 3, etc.

Versus 3-4. קדמן | עדי supra in tit. 185 v. 6; 319 v. 3 et 4 coniecimus, voce דרמהן in titulo 342 collata; cf. tit. 19 v. 3. — oppidum, ubi arx Qadumân stabat; vide quæ tit. 19 v. 3 occasione adnotavimus et confer tit. 344 v. 3-4.

Versus 5-6. עשר | יעשרננהו; vide tit. 19 v. 7. Verbum עשר etiam in tit. 128 v. 1 et in tit. Academiae, nunc in Museo Luparensi, 5 v. 3, reperitur; vide J. et H. Derenbourg, *Études*, I, p. 46. Auctor tituli, pro gente locutus, in pluralem adhibet; cf. tit. 3 v. 8-9; 81 v. 3, etc.

Verte, si lubet, titulum integrum :

- 1 *Našá'karíb Autar,*
- 2 *nepos Bata'i, consecravít Ta-*
- 3 *'labo Riyámo, in-*

Versus 7. משמתהמו, pluralis pro usitatioe, hic et infra in tit. 343 v. 12 adhibitus; cf. מקמה infra in tit. 349 v. 8 et vide D. H. Müller in *Sabäische Denkmäler*, p. 104.

Versus 7-8. צרעם a Mordtmanno pro loci nomine habetur, quocum ضرع comparat apud Al-Hamdânium, *Djazírat al-'Arab*, p. 144; a Muellero pro nomine appellativo, collato ضرع, yemenitico uvarum genere, in *Tádž al-'arús*, s. v. Cui opinioni, collato v. 12, assentimur.

Versus 8-9. קרעמהן nomen loci inauditum, quocum Mordtmann et Müller arabicum قُرْعامة, « arbor omnino adulta » conferunt.

Versus 11-12. אענבהמו « vineæ ipsorum ». אענב etiam in Hal. 361, v. 2; 362, v. 2, reperitur; cf. arabicum عنب et hebraicum ענב, « uva ».

4 tra *Ḳadumānum*, qui est *Danhāni*,
 5 ambas statuas e de-
 6 cima quam offerunt
 7 pro agris suis u-
 8 varum terræ *Ḳir'ā-*
 9 *mati*. Et utinam concedat ip-
 10 sis felicitatem et
 11 fructus intra vi-
 12 neas ipsorum!

343

O. M., 12, nunc 28.

(TAB. XXXVIII.)

Lapidis calcei pars anterior, 0^m,75 alta, 0^m,46 lata, titulum septemdecim versuum exhibet, quorum quisque circiter triginta quinque litteris constat. Perpaucae litterae e titulo evanuerunt, qui videtur haud accurate inscriptus, quum menda in v. 1, 12, 14 et 15 manifeste appareant. In imo exstat monogramma, nomen יהמרה præbens, ut supra, tituli 16 occasione animadvertimus. De Yaḥmado enim in primis in titulo agitur. In summo lapide est cavum, ubi olim infixæ erat basis taurum aureum ferens. Tituli imaginem luce solis expressam in nostra tabula tricesima octava invenies.

De titulo egerunt: MORDTMANN und MÜLLER, *Sabäische Denkmäler*, p. 47-55. — (MORDTMANN) *Musée impérial ottoman. Antiquités himyarites* . . . *Catalogue sommaire*, p. 29; turcice, p. 25-26.

Hæc leguntur :

𐩦𐩣𐩨𐩢 | 𐩣𐩢 | >𐩢𐩢 | 𐩢𐩢𐩢 | 𐩣𐩢𐩢𐩢 | 𐩢𐩢𐩢 | 𐩢. 1
 𐩢 | 𐩢𐩢𐩢 | 𐩣𐩢𐩢𐩢 | 𐩣𐩢𐩢𐩢 | 𐩣𐩢 | 𐩢 | 𐩢𐩢 2
 𐩢𐩢𐩢 | 𐩢𐩢𐩢 | 𐩢𐩢 | 𐩢𐩢𐩢 | 𐩢𐩢𐩢 | 𐩢𐩢 | 𐩢𐩢 3
 𐩢𐩢 | 𐩢𐩢𐩢 | 𐩢𐩢𐩢 | 𐩣𐩢𐩢𐩢 | 𐩣𐩢𐩢𐩢 | 𐩢 4
 >𐩢𐩢𐩢 | 𐩣𐩢 | 𐩢𐩢 | 𐩢𐩢 | 𐩣𐩢𐩢𐩢 | 𐩣𐩢𐩢𐩢 | 𐩢𐩢 5
 𐩢𐩢𐩢 | 𐩢 | 𐩢𐩢 | 𐩢𐩢𐩢 | 𐩢 | 𐩢𐩢𐩢 | 𐩣𐩢𐩢 | 𐩢𐩢 6
 > | 𐩢𐩢𐩢 | 𐩢𐩢 | 𐩢𐩢 | 𐩢𐩢𐩢 | 𐩢𐩢𐩢𐩢 | 𐩢 7
 𐩣𐩢𐩢𐩢 | 𐩣𐩢𐩢𐩢 | 𐩢 | 𐩢𐩢 | 𐩣𐩢𐩢𐩢 | 𐩢𐩢 8
 𐩢 | 𐩢𐩢 | 𐩢𐩢 | 𐩢𐩢 | 𐩢 | 𐩢 | 𐩣𐩢𐩢𐩢 9
 𐩢 | 𐩣𐩢𐩢 | 𐩢𐩢 | 𐩢𐩢 | 𐩢𐩢 | 𐩢𐩢𐩢 | 𐩢𐩢 10
 . . 𐩢𐩢 | >𐩢 | 𐩢𐩢 | 𐩢𐩢𐩢 | 𐩢𐩢𐩢 | 𐩣𐩢𐩢 11
 𐩢𐩢 | 𐩢𐩢𐩢 | 𐩢 | 𐩢 | 𐩢 | 𐩣𐩢𐩢𐩢 | 𐩣𐩢𐩢𐩢 12

XHΠ° | Π°•• | X8°◊◊° | HΠ | >X8°◊◊° | ◊◊° | H8° 13
 . ΠΑΓΑ | HΠ° | HΠ° | Π° | HΠ° | HΠ° | HΠ° | HΠ° 14
 H | H8Π | HΠ° | HΠ° | HΠ° | HΠ° | HΠ° | HΠ° 15
 ◊◊° | XHΠ° | HΠ° | HΠ° | HΠ° | HΠ° | HΠ° | HΠ° 16
 HΠ | HΠ° | HΠ° | HΠ° | HΠ° | HΠ° | HΠ° | HΠ° 17

Quæ hebraice transcribimus, emendatis emendandis et suppletis suppleendis :

ה[ען] | יאזם | ובניהו | יחמד | [ן]יעבר | בנו | סמיעם 1
 אדם | בן | בתע | הקניו | שימהמו | תאלב | רי 2
 מם | בעל | קדמן | דרמהן | תורן | דהבן | ומתכח 3
 ן | לופיהמו | ולחמרהמו | אפקלם | נאדם | עדי 4
 חבלתהמו | ועברתהמו | ולדת | מתע | תאלבר 5
 ימם | עבדהו | יחמד | בן | אמרין | מרין | בן | סהרת 6
 ן | וארצהוון | וחמדו | חיל | ומקם | תאלב | ר 7
 ימם | לסעדהמו | רצו | אמראהמו | ושעבהמו 8
 וחרינהמו | בן | נצע | ושצי | שנאם | דרחק | וק 9
 ר[ב] | וחמדו | תאלב | בכל | אמלא | צדקהמו | במ 10
 סאלהו | וחמדו | תאלב | בדת | כנר | אמורתן | ל 11
 משמתהמו | ועברתהמו | וכונ[ת] | דת | הקניתן | בורח[ן] | ד 12
 דתא | דחרף | סעדעתתר | בן | הופעתת | צועם | ובל 13
 ת | הפיהמו | בן | ארין | חמירם | וערכן | וכן | כלסבא 14
 ת | סבאו | ובדת | הושע | עבדהו | יחמד | בתני | א 15
 סן | דהרג | וסתבלן | בעתרב | ומעללן | ובדת | הפיהו 16
 בן | מוטנן | טמחן | עדי | חיל | בתאלברימם 17

יחמד

Versus 1. ה[ען] completur, collatis titulorum 2 v. 1; 154 v. 1, etc. — יאזם, vide tit. 59 v. 1; 60 v. 2; 129 v. 2. — [ן]יעבר | יחמד | בניהו. Mordtmann et Müller vertunt «filius ejus Yahmad Yaghbur», et adnotant perraro nomen et cognomen simul imperfectis verborum formari. At, quum בניהו singularis non sit, suspicamur errore lapidicæ conjunctionem inter יחמד et יעבר omis-

sam, et Yahmadum et Yaghburum duos fratres esse. De יחמד vide tit. 16 et 234, v. 4, necnon titulum Academiae 7, nunc in Museo Luparensi, apud J. et H. Derenbourg, *Études*, 1, p. 53, et tituli Luparensis 3 v. 2, apud J. et H. Derenbourg, *Nouvelles études*, p. 6. In quibus omnibus titulis יחמד nomen, cognomen autem in tit. 348, v. 1, et in Rehatšek vi, v. 1. יעבר cognomen

dubium in tit. 24 v. 1. — סמיים; vide tituli 19 v. 1 et 8, etiam Ta'labo Riyāmo, domino Qadumāni, dedicati.

Versus 2. בתע | בן pluralis defective scriptus, in titulo antecedente singularis.

Versus 3. לורן | לדהבן; vide tit. 342 v. 4. — «hunc taurum aureum»; vide tit. 26 v. 6; 80 v. 9; 320 v. 2.¹

Versus 4. מלכהן «tabula lapidea»; vide tit. 26 v. 7 et cf. tit. 350 v. 12-13. — Animadvertite ולחמרהמו sine linea separationis post *lāmum*, et cf. quæ ad v. 6 adnotavimus. — נאדם; vide supra, p. 175 et cf. tit. 174 v. 1.

Versus 5. עברתהמו; vide tit. 308 v. 23. — עברתהמו, vide tit. 24 v. 4; 37 v. 3, etc.

Versus 6. האלבריים sine separationis linea ut in tituli fine; cf. ולחמרהמו in v. 4, כלסבאת in v. 14-15, ארצהוון in v. 7. — אמרץ | מרץ; vide supra, tit. 336 v. 8.

Versus 7. וארצהוון | בן | סהרתן. Glaser, *Punt (Mitteilungen der vorderasiatischen Gesellschaft, 1899, 2)*, p. 58-59, vertit בן = ٱبن «inter». — סהרתן; vide tit. 240 v. 7; 314 v. 14. — De הוון, quæ regio Harazo propinqua est, vide Yākūt, *Mu'djam*, IV, p. 437 et 996; Al-Mukaddasī, *Aḥsan at-takāšim*, p. 92; Al-Hamdānī, *Djazīrat al-ʿArab*, p. 185.

Versus 9-10. לרחק | וקרב; vide tit. 95 v. 7-8. — אמלא | צדקהמו; cf. tit. 315 v. 18.

Versus 11. כבר «auxit»; verbum כבר etiam in Hal. 150, v. 7; 151, v. 8 et 11; 188, v. 4; 412, v. 1, reperitur. — אמורתן nomen proprium, auctoribus Mordtmanno legente et conferente arabicum سَمَرٌ, arboris spinosæ genus, et D. H. Müller legente rectius אמורתן nomen agrorum consecratorum. אמורתן nomen appellativum esse opinamur, collatis מורה et מורתן in tit. 16 v. 1-2; 40 v. 3 et 4, et vertimus «propugnacula»; vide quæ tit. 40 occasione adnotavimus. מור מורתן a radice מור, non ורר ortum. Inter אמורתן et משמתן in versu sequente particulæ opus est, conjicimusque ל | in fine versus 11.

Versus 12. משמתהמו; vide tit. 342 v. 7. — עברתהמו, cf. v. 5. — לן | אקניתן. Pronomen masculinum לן vitiose pro לה inscriptum nobis videtur. Inde adducimus ut כון in כונה corrigamus. Quoad אקניתן, Mordtmanno assentimur, qui אקניתן pro אקניתן, infinitivo quartæ formæ, perperam scriptum censet, dum in tit. 95 v. 2-3, אקניתן pluralis est vocis קני, quum sententia in utroque titulo dissimilis sit.

Versus 13. רחא | [ל]רחא, nomen mensis, nomini mensis לחרף in tit. 6 v. 4 oppositum, alias adhuc non repertum; cf. וחרף | רחא «ver et autumnus» in tit. 2 v. 13, necnon nostram ad illum locum adnotationem.

— סעדעהתר, nomen eponymi inauditum, in quo nomen dei non in עהת decurtatum; cf. היועהתר in tit. 122 v. 1; 146 v. 1; 305; בעעהתר in tit. 282 v. 7; אבעעהתר in tit. 290 v. 6; אמעהתר in tituli Academiae 11, nunc in Musco Luparensi, v. 4, apud J. et H. Derenbourg, *Études*, 1, p. 64; אבעעהתר in tituli Halevyani 148 v. 4; הנעהתר in tituli Musei Britannici ab Halevyo, *Revue sémitique*, 1906, p. 370, editi ו, v. 4; ודעהתר in tit. Hal. 215 v. 1; המעהתר in tit. Hal. 653 v. 1-2. — צועם cognomen ignotum, auctoribus Mordtmanno et Muellero. Radice arabica صاع collata, «opus caelatum» vertimus, quum «taurus aureus» Ta'labo consecratur. Discrimen inter *ʿainum* et *ghainum* non semper apud Sabæos discernitur; cf. radicem عرب = ٱرب in tit. 40 v. 1; 130 v. 2; 132 v. 2; H. Derenbourg, *Nouveau mémoire sur l'épigraphie minéenne d'Égypte*, p. 14; Hommel, *Aufsätze und Abhandlungen*, p. 20; id., *Süd-Arabische Chrestomathie*, p. 9. — ובלה. Littera ה initio versus 14 errore inscribentis iterata.

Versus 14. הופיהמו, scriptio manca pro הופיהמו; itidem in v. 16 הפיהו pro הופיהו; cf. הרצהו pro הרצהו in *Répertoire d'épigraphie sémitique*, 184, v. 26; 310, v. 3. — ערבן; vide tit. 140 v. 4; 155 v. 2; 314 v. 17. — «Arabes»; vide tit. 79 v. 9 et titulis ibi allatis adde Gl. 554, v. 2-3, 5; 618, v. 49, 64-65, apud Glaserum, *Zwei Inschriften*, p. 7, 33, 34.

Versus 15. כלסבאת sine linea separationis; analogia vide in v. 6, 7, 17. Mordtmann et Müller contendunt pro א litteram נ objici; in monumenti imagine *nūnum* non dispicimus, et Mordtmann in Catalogo סבאת legit, ut ipse et Müller in *Sabäische Denkmäler* emendaverant. — סבאת | סבאת; vide exempla quæ ad tit. 332 v. 2 collegimus. — הושע. Lapidarius הושע mendose pro הושע scripsit; de quo vide tit. 308 v. 3; 312 v. 4; 315 v. 4, 15. — אסן | אסן «a duobus viris», ubi forma brevior ב pro בן = ٱبن usurpatur et ubi dualis אסן, decurtatus e אנסן, cum אסן «duo» conjunctus, cf. Hommel, *Süd-Ar. Chrest.*, p. 42 et 49.

Versus 16. וסתבלן, cum verbo antecedente הרג conjunctum, significationem similem habere necesse est. Si a radice בלל trahitur, tunc voces בלל in tit. 225 v. 1 et בללן (?) in Gl. 618 v. 2-3 conferendæ, sed sensum non illustrant. Mordtmann, quum sequentes voces ומעגלן | עהרב legat et pro arborum frugiferarum nominibus habeat, arabica عترب et مئجل conferens, vertit סהבל «irrigavit». D. H. Müller | ומעללן legit et nomina propria locorum esse censet, invocans de אהרב Al-Hamdānūm, *Djazīrat al-ʿArab*, p. 195, et Al-

Iklil, X, p. 20, et de מעללן Al-Hamdâniûm, *Djazîra*, p. 145, 187 et 191; Al-Mukaddasûm, *Aḥsan at-takāsim*, p. 92. מעללן occidentem Ṣanā'î versus situm erat. Cui opinioni assentimur; opinionem autem ejus de סתבלן, quod «sanatus est» interpretatur, repudiantes, verbum סתבלן a radice בלי, defectuose scripta, ducimus, sicut הגר pro הגרי in tit. 37 v. 7 et cetera exempla apud Hommelum, *Süd.-Ar. Chrestomathie*, p. 9 et 35, commemorata. Vertimus «cruciavit»; Prætorius, *Zeitschrift d. d. morgenl.*

Gesellschaft, XLII, p. 61: «integer fuit». — הוּפִּיּהוּ scriptio defectiva vel mendosa pro הוּפִּיּהוּ; cf. supra, v. 14.

Versus 17. עדי . . . בן «ex. . . usque ad»; cf. supra, tit. 337 v. 8, 338 v. 13-14 et 15-16. — מוּסֵדָן «sedes» supra, in tit. 82 v. 7 et in Hal. 682, v. 6, reperitur. — מַטְחָן, nomen loci, in Gl. 554, v. 9, apud Glaserum, *Zwei Inschriften*, p. 7, occurrit. — הַיָּל nomen loci, non nomen appellativum; cf. الحِيَال in Al-Hamdâni *Djazîra*, p. 120 et 188, et Yâkûti *Mu'djam*, II, p. 503.

His præmissis, vertimus :

1 *Ha[']ân Ya'zim et filii ambo ejus Yaḥmad [et] Yaḡhbur, Simya'enses,*
 2 *vassali nepotum Bata'i, consecraverunt patrono suo Ta'labo Riyá-*
 3 *mo, domino Qadumâni, qui est Damhâni, hunc taurum aureum et hanc tabulam*
 4 *lapideam, quia protexit ipsos, et quia largitus est ipsis fructus eximios intra*
 5 *campos ipsorum et agros littorales ipsorum, et quia servavit Ta'lab Ri-*
 6 *yâm servum suum Yaḥmad a morbis quibus egroravit Saharati*
 7 *et in terra Hauzano. Et laudaverunt vim et potestatem Ta'labi Ri-*
 8 *yâmi, quia concessit iis favorem dominorum suorum et tribus sue*
 9 *et liberavit ipsos a noxa et contumelia hostis cujusque qui se removet et qui pro-*
 10 *pi]us venit. Et laudaverunt Ta'labum propter omnia vota ad eum quibus indulsit ipsis in pre-*
 11 *cibus ad se; et laudaverunt Ta'labum, propterea quod auxit propugnacula [pro*
 12 *possessionibus ipsorum et agris littoralibus ipsorum, — et fuit hæc consecratio in mense [Dhû-*
 13 *Datha'o anni Sa'd'atḥari, filii Haufathati, opus cælatum, — et propterea quod*
 14 *protexit ipsos in terra Ḥimyaritarum et Arabum et in omnibus bel-*
 15 *lis quæ gesserunt, et propterea quod liberavit servum suum Yaḥmad a duobus vi-*
 16 *ris quos occidit et cruciavit 'Uthubi et Ma'lali, et propterea quod protexit ipsum*
 17 *a sede Tamhâno usque ad Khayâlum. Nomine Ta'labi Riyâmi.*

Yaḥmad.

344

Academia, 10.

(TAB. XXXVI.)

Lapis quadrangularis, 0^m,38 altus, 0^m,20 latus, 0^m,19 profundus, sumptibus Academiæ inscriptionum et litterarum humaniorum januario 1881 acquisitus, nunc in Museo Luparensi servatur. In summo lapide perspiciuntur vestigia locorum a quibus pedes statuæ emergebant et circularis cavi in quo lacinia vestis dei verisimiliter infixæ erat. Titulus, a dextera paululum læsus, tredecim versus circiter quindecim litterarum tenet. Monumenti imaginem, luce solis expressam, in nostra tabula tricesima sexta invenies.

Titulum tractaverunt: Joseph et Hartwig DERENBOURG, *Études sur l'épigraphie du Yémen*, 1, in *Journal asiatique*, août-septembre 1883, p. 253-256; separatim excusum, p. 60-63. — J. HALÉVY, *Observations sur les inscriptions sabéennes*, *ibid.*, janvier 1884, . 103.

Hæc leguntur :

4 | 1x° | 4n | nla. .
 n1kx | °ywyz | 4y
 wyh | wyh | 1°n | wyz
 44° | 47w | 4w1k | 4y
 .h | 1n4 | °y1k4k | °
 4n | °y°x° | °y4°y
 wyz | wyh° | 48 | 48
 °z | 4kx | x4n | n1k .
 .h | °y°k° | 4°x° | ^
 x4k | 4n | 1x° | 4n | .
 h | °8 | °y4h | 1° . .
 | °x | 4n | °y4k .

°ywyz | n1kx4

Quæ hebraice, completis complendis :

1 ע[מכרב | בן | ושל | ה
 2 קני | שימהמו | תאלב
 3 רימם | בעל | קדמן | דרמ
 4 הז | צלמן | חגן | וקהה
 5 ו | במסאלהו | לקבל | ד]ת
 6 הענהו | ומתעהו | בן
 7 תאר | תאר | וחמד | מקם
 8 ת[אלב | בדת | יזאן | שו
 9 ה | ומתען | עבדהו | עמכ[ר
 10 ב | בן | ושל | בן | באסת
 11 ם | ול | סעדהמו | רצו | א
 12 מ[ראהמו | בני | בתע | ו
 13 בתאלב | רימם

Versus 1. עמכרב (cf. v. 10); vide tit. 8 v. 1; 20 v. 1 etc. — ושל (cf. v. 10), nomen proprium inauditum, quocum confer verbum arabicum *سَلَّ* «se insinuare».

Versus 3-4. קדמן | דרמהן | בעל; vide tit. 342 v. 4; 343 v. 3.

Versus 5. דת | לקבל; vide tit. 79 v. 2-3; 82 v. 3; etc.

Versus 6. הענהו | ומתעהו; cf. similia in tit. 82 v. 6.

Versus 6-7. תאר | תאר | בן «a talione vindicata»;

eadem reperiuntur infra, in tit. 347 v. 7. Mordtmann et Müller, in *Sabäische Denkmäler*, p. 25, dubitant utrum בן «a» an «in» significet. Nos priori opinioni assentimur; cf. D. H. Müller in *Oesterreichische Monatsschrift für den Orient*, 1884, p. 61; sed תאר alterum pro passivo habemus, tituli 82 v. 7 recordati, in quo זחנת | זחנת | בן legitur; cf. tit. 334 v. 15.

Versus 8-9. שוף | ומתען; vide tit. 82 v. 8.

Vertimus igitur :

- 1 'A]mmkar'ib, filius Wasali, con-
- 2 secravit patrouo ipsorum Ta'labo
- 3 Riyâmo, domino Kadumâni, qui est Dam-
- 4 hâni, hanc statuum, quia exaudivit ip-
- 5 sum propter preces ad se, in eo qu[od
- 6 auxiliatus est ipsi et liberavit ipsum a
- 7 talione vindicata. Et laudavit potestatem
- 8 Ta]labi, ut pergeret tue-
- 9 ri et liberare servum suum 'Ammkar'i-

- 10 *bum*], *filium Wasali, a mal-*
 11 *o; et utinam concedat ipsis favorem do-*
 12 *mi]norum ipsorum, Bata'ensium!*
 13 *Nomine Ta'labi Riyāmi.*

345

Louvre, 1544.

(Tab. XXXV.)

Lapis 0^m,30 altus, 0^m,87 latus, 0^m,12 profundus, a Museo Luparensi anno 1886 acquisitus, tituli fragmentum exhibet, a dextera et sinistra truncati. Inscriptio præbet duos tantum versus circiter viginti litterarum. E lapide litteræ eminent, sicut in titulis ad architecturam pertinentibus fieri solet. Monumenti imaginem, luce solis expressam, exhibet tabula nostra tricesima quinta.

De titulo egit: Hartwig DERENBOURG, *Premier supplément aux monuments sabéens et himyarites du Louvre*, 1905, p. 14-15. — Idem, *Répertoire d'épigraphie sémitique*, II, 1, 1907, p. 80, n° 653.

Hæc pauca leguntur :

ⲡⲕ | 1Ⲛⲓ | ⲛⲏⲛ | ⲏⲛⲕⲟⲟⲟ | ⲛⲛⲟ 1

ⲕ | ⲕⲏⲛ | ⲛⲛ | ⲏⲛⲕⲟⲟ | 1ⲛⲛ | ⲛⲛⲟⲓ 2

Quæ hebraicis litteris transcribimus, suppletas quæ suppleri possunt :

..... | אד]ם | ישל | בנו | ועקרנן | וזה]רבים. | 1

.. | בתאלכו]ר]ימם | בעל | קרמן | וב | רדא | א]מראהמו | .. 2

Versus 1. ⲛⲏⲛ completur, collatis tit. Prætoriano 10, in *Zeitschrift der deutschen morgenländischen Gesellschaft*, XXVI, p. 432, et Gl. 887 = Berlin 2700; vide Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 100, et confer nomen avi *khalif* Mu'āwiya. — ועקרנן tantum in tit. O. M. 20, nunc 41, v. 1 occurrit; cf. arabicum عَقَرَبَ

et hebraicum עֲקָרָב «scorpio». — ישל = يشول, adhuc non repertum; cf. جنو الشاول in Ibn Doraïd, *Istikāf*, p. 257, et nomen mensis arabici شوال.

Versus 2. Initio versus supplemus בתאלכו | ר]ימם et sub fine א]מראהמו, collato O. M. 20, nunc 41, v. 4; vide etiam supra, titulorum 40 v. 5; 41 v. 4; 46 v. 6.

Verte, igitur, si lubet :

1 et Ḥa]rb et 'Akrabān, filii Yašūli, vassa]li....

2 Nomine Ta'labi Ri]yāmi, domini Kaḍumāni, et favore do]minorum suorum.....

עב |] אהרנב | 4
 רהו | העז | בן | הי | ול | וסערהמו | נעב | 5
 הם | וופים | וב | רי | אהנב | בהאלב | ריכב | בעל | קרמן | 6

Et vertimus :

- 1 *Ha'ân*, [*filius Hai* . . . *i*, et *fili* *ejus*, consecraverunt patrono suo *Ta'labo Riyâmo*, domino *Ḳadumâni*
- 2 *in urbe* [*Damhâno*, hanc statuem, propterea quod exaudivit eos in precibus ad se die quo ini-
- 3 erunt praelium con[tra, et quia liberavit eos a quoque vul-
- 4 nere et quaque caede ser-
- 5 vum suum *Ha'ânnum*, filium *Hai* [. *i*,; et utinam concedat ipsis felicitate-
- 6 tem et protectionem et pleni[tudinem] potentie! Nomine *Ta'labi Riyâmi*, domini *Ḳadumâni*.

ARTICULUS V.

TA'LAB RIYÂM, DOMINUS ŠAŠŠARÎMI.

Quum nobis nullus titulus occurrerit, in quo *Ta'labi Riyâmi*, domini *Šaššarîmi*, mentio fit, præter jam supra editos titulos, colligimus hic numeros eorum, scilicet 154 (?), 155 (?), 158 (?), 160, 164, 181 (?), 185, 187, 195 (?), 197, 212, 220, 222, 224, 239, 245, 276, 281 (?).

De sacrario *Šaššarîmi*, vide quæ ad tit. 154 v. 2 adnotavimus.

ARTICULUS VI.

TA'LAB RIYÂM, DOMINUS KHADĪATI IN URBE UKÂNIṬO.

Khadiat est sacrarium *Ta'labi* in urbe *Ukâniṭo*, quæ, auctore *Al-Hamdânio*, *Djazira*, p. 111-112, in regione *Ḥašab*, inter *Raidatum* et *Madarum* in finibus tribuum *Hâsidi* et *Bakîli* sita est.

347

Ṭ. M., 5, nunc 22.

(TAB. XXXVII.)

Lapis 0^m,32 altus, 0^m,52 latus, 0^m,20 profundus titulum decem versuum triginta quinque circiter litteras tenentium exhibet. In mediis versibus 1 et 2 est rima tredecim litterarum. Præterea initio versus 1 duæ litteræ, in fine versuum 1-4 aliquot litteræ evanuerunt. E forma litterarum

judicant Mordtmann et Müller inscriptionem recenti tempore scriptam esse. Monumenti imaginem luce solis expressam in nostra tabula tricesima septima reperies.

De titulo egerunt : MORDTMANN und MÜLLER, *Sabäische Denkmäler*, p. 22-27. — (MORDTMANN) *Musée impérial ottoman. Antiquités himyarites...* *Catalogue sommaire*, p. 26; turcice, p. 22.

Hæc leguntur :

... 𐩱𐩣 𐩰𐩪𐩶𐩠𐩢	𐩥𐩰 𐩀𐩆𐩰𐩢 . .	1
... 𐩆 𐩰𐩶𐩠𐩢 𐩆𐩆	𐩱𐩰 𐩰𐩪𐩶𐩠𐩢	2
.. 𐩆𐩆 𐩆𐩢𐩶𐩠 𐩆𐩀𐩢𐩶 𐩢𐩰 𐩰𐩪𐩶 𐩰𐩢𐩆𐩀 𐩰		3
.. 𐩰𐩪𐩶𐩠 𐩆𐩀𐩢𐩶 𐩶𐩠𐩢 𐩆𐩢 𐩰𐩪𐩶 𐩰𐩢𐩆𐩠 𐩆		4
𐩢𐩶𐩠𐩢 𐩆𐩢 𐩆𐩶𐩠𐩢 𐩆𐩢 𐩆𐩆 𐩢𐩰 𐩀𐩢𐩶		5
𐩢𐩰 𐩰𐩪𐩶𐩠 𐩰𐩪𐩶 𐩆𐩢𐩶 𐩰𐩢𐩆𐩀 𐩰𐩪𐩶𐩠𐩢		6
𐩢𐩶𐩠 𐩢𐩆 𐩢𐩆 𐩆 𐩰𐩪𐩶 𐩰𐩢𐩆𐩀 𐩰𐩪𐩶 𐩆		7
𐩆 𐩢𐩰 𐩆𐩆𐩆 𐩰𐩪𐩶 𐩰𐩢𐩆𐩀 𐩰𐩪𐩶 𐩆𐩰 𐩆		8
𐩢 𐩰𐩪𐩶𐩠𐩢 𐩰𐩪𐩶 𐩶𐩠𐩢 𐩰𐩶 . . 𐩰𐩪𐩶 𐩰𐩪𐩶		9
𐩰𐩪𐩶 𐩰𐩢𐩆 . . 𐩰𐩪𐩶𐩠𐩢 𐩆𐩢 . . . 𐩢		10

Quæ transcribimus litteris hebraicis :

... יה בניהמו	.. בעתה וא	1
... ש און הקניו	וסעדס וח	2
.. . אכ דהגרן בעל חצעתן רימס תאלב		3
.. דן צלמן חמדס בדת הופי ומתען עבדהו		4
5 בעתה בצר כון ביק חמסנהן סבא וחמירס		
6 וסעדהו תאלב מהרגת צדקס ומלתם ובד		
7 ת מתעהו תאלב רימס בן תאר תאר כהגר		
8 ק ועלן דרדמן ותאלב רימס יזאן סעד א		
9 דמהו נעמתם פים וברי אדנס ומקימתם ור		
10 צ . . . מרא . . . ושעבהמו . . תאלב רימס		

Versus 1. בעתה[ה] complet recte Mordtmann in *Catalogo*. Ipse quidem et Müller in *Sabäische Denkmäler* בעתה[כר] legerunt, sed spatium litteris כר non vacat et vestigia litterarum והבעתה supra, in tit. 1 v. 1 reperitur. — ווא[היהו] legit nunc Mordtmann; nomina fratrum desiderantur. — יה[מאל] potius

quam יה[מר] complemus habito rimæ spatio; confer tit. 329 v. 1.

Versus 2. סעדס; vide tit. 193; 242, v. 1; 349, v. 2. — ח ejus nominis proprii initium sit decernere non audeamus. — און[ד], nomen proprium idem ac herois inclyti Yemenensis ذو بين. Apud Ibn Doraidum, *Istikâf*, p. 310,

legitur : *يَقَالُ ذُو أَرْنَ وَذُو يَزْنَ وَهُوَ أَوَّلُ مَنْ أَخَذَ أَسْتَةَ :
للحديد فنسبت إليه يقال للاستة يَنْقِي وَأَزْنِي وَيَزْنِي*

Versus 3. *אב[נט] | דהגרן | להגרן | אב[נט]* in duobus titulis sequentibus iterum occurrit. De *אבנט* vide tit. 291 v. 2.

Versus 4. In fine supple *וה*; cf. v. 1.

Versus 5. *חמסנהן* «ambo exercitus»; cf. tit. 155 v. 3 et 334 v. 3. In illis titulis Saba et Himyar socii, in hoc hostes.

Versus 6. *מלהם* «opes»; cf. *מלהמו* in tit. 349 v. 4 et vide quæ tit. 320 v. 6 occasione adnotavimus.

Versus 7. *האר | האר*; vide tit. 344 v. 7.

Versus 8. *ועלן*. Duo loci hoc nomine appellati, quorum unus meridiem orientalem versus a San'â'o, alter, de quo hic agitur, statio in via quæ Radâ'o Radmâ-num ducit, ut nos Al-Hamdâni, *Djazîra*, p. 94, docet. *ועלן* etiam in Os. 35 = B. M. 33, v. 2, et in Gl. 1000, v. 2, apud Glaserum, *Zwei Inschriften*, p. 57, occurrit. — *דרדמן*; vide tit. 140 v. 4; 182 v. 1; 220 v. 3; 334 v. 9 et 11; Glaser, *Die Abessinier*, p. 101, ubi de nostro titulo utilia afferuntur.

Transcribimus iterum, suppletis supplendis :

1 *וה[בעתה] | וא[היה] | | ו[בניהו] | יח[מאל]*
2 *וסעדס | וה | וד[אזן] | הקניו | ש[יכה]*
3 *מו | תאלב | ריכס | בעל | הצעתן | דהגרן | אב[נט]*
4 *דן | צלמן | הכרס | בדת | הופי | וכתען | עברו | וה*
5 *בעתה | בצר | כון | בין | חמסנהן | סנא | וחמירם*
6 *וסעדו | תאלב | כהרנת | צדקם | ומלהם | ובד*
7 *ת | כהעו | תאלב | ריכס | בן | תאר | תאר | בהגר*
8 *ן | ועלן | דרדמן | ותאלב | ריכס | יואן | סער | א*
9 *דכהו | נעמתם | ו[פיים] | וברי | אדנם | ומקיכתם | ור*
10 *צ[ו] | א[כרא] | ו[המו] | ושעבהכו | ב[תאלב] | ריכס*

Et verte, si lubet :

- 1 *Wah]b'athat, et fra[tres ejus, et] filii eorum Yah[mi'il*
- 2 *et Sa'd et H[. et Dhù-A]zan consecraverunt pa[trono su-*
- 3 *o Ta'labo Riyâmo, domino Khadi'ati, in urbe Uka[ni]to*
- 4 *hanc statuam, propterea quod servavit et protexit servum suum [Wah-*
- 5 *b'athatum in bello quod fuit inter exercitus ambos, Sabæos et Himyaritas,*
- 6 *— et largitus est ipsi Ta'lab cædes eximias et opes, — et qui-*
- 7 *a protexit ipsum Ta'lab Riyâm a talione vindicata in urbe*
- 8 *Wa'lâno Radmânensi. Et Ta'lab Riyâm pergat largiri clien-*
- 9 *tibus suis felicitatem [et in]tegritatem et plenitudinem potentiæ et auctoritatum et fa-*
- 10 *vo[rem do]minorum [ipsorum] et tribus ipsorum! [Nomine] Ta'labi Riyâmi.*

- 7 רן | אכנט | צלמן | חגן | סתוכלה
 8 ו | לופיהמו | וופי | בניהמו | ו...
 9 זא | סעדהמו | אולדם | הנאם | ו...
 10 תם | וברי | אאדנם | ומקימת...
 11 אתמרם | ואפקלם | הנאם | עדי...
 12 רצהמו | ומשימתהמו | ול | וצע
 13 צרהמו | ושנאהמו | ול | צדקהמ
 14 ו | תאלב | אמלא | סתמלא

Versus 1-2. Litterarum vestigia respicientes legerunt Mordtmann et Müller רן | יהמר | ויהמר, Mordtmann in *Catalogo* ובנ | יהמר | וברג | יהמר cognomen ut in tit. Rehatsék vi v. 11, nomen in ceteris titulis quos tit. 343 v. 1 occasione collegimus. Finem versus restituit Mordtmann in *Catalogo* gallico, vertens: «et filii ejus e familia Souran». Nos רן pro terminatione nominis filii primi Bârîgi habemus, forsân נרן sicut in tit. 125 v. 1.

Versus 2. Post נשאכרב legunt Mordtmann et Müller . . . וס, Mordtmann in *Catalogo* restituit כרב ואלכרב, nos potius אלשרה legendum censemus.

Versus 3. ירחב | כרבעתה etiam in tit. 287 v. 8-9 nominatur.

Versus 4. גדן forsân terminatio nominis proprii דן, quod in Hal. 478, v. 6, occurrit; cf. בנו | גדנם in tit. 1 v. 3 et quæ illic adnotavimus. — הלבן nomen proprium

inauditum, quocum Mordtmann et Müller arabicum «*خلب*» facundia sermonis allicere vel «*prudentia uti in bello*» conferunt.

Versus 4-5. יה[ר]ם; cf. tit. 205 v. 2; 287 v. 4-5. — דן nomen gentis, de qua vide tit. 287 v. 9 et cf. Hal. 233, v. 8-9; 577, v. 3, necnon numerosos titulos quos Glaser, *Geographie Arabiens*, p. 397, collegit.

Versus 5-7. אכנט . . . | שימהמו; vide tit. 347 v. 2-3. — סתוכלה] «*curandum ei dederunt*». Animadvertite *adwum* 3^æ pers. plur. ante suffixum evanuisse; et confer [וה]בהמו in tit. 37 v. 6-7 et הנחלהו in tit. 350 v. 10. De verbo סתוכל vide quæ ad tit. 336 v. 5 adnotavimus.

Versus 10. אאדנם; cf. tit. 315 v. 20 et 326 v. 3.

Versus 14. סתמלא]. Supplendum בעמהו, etsi spatium vacuum exiguum est.

His præmissis, iterum transcribimus :

- 1 ברג | יה[מר] | ו[בניהו] | נמ
 2 רן | ונשאכרב | ואלשרה | ו
 3 וכרבעתה | ירחב | ובנהמו | ג
 4 רן | והלבן | ווהבאום | ויה[ר]
 5 ם | בנו | דדן | הקניו | שימהמו | ו
 6 תאלב | רימם | בעל | הצעתה | דה[ג]
 7 רן | אכנט | צלמן | חגן | סתוכלה
 8 ו | לופיהמו | וופי | בניהמו | ול | ו
 9 זא | סעדהמו | אולדם | הנאם | ו[נעמ]
 10 תם | וברי | אאדנם | ומקימת] | ו
 11 אתמרם | ואפקלם | הנאם | עדי | ו א

רצוהמו | ומשיכתהמו | ול | רצע 12
 צרהמו | ושנאהמו | ול | צדקהמ 13
 ר | תאלב | אמלא | סתמלא]ו | בעמהו 14

Vertimus igitur :

1 *Bārig Yah]mad [et filii ejus Nim-*
 2 *rān et Naša'karīb et I[lšarah*
 3 *et Karīb'athat Yarḥab, et filii eorum [Ga-*
 4 *dan et Khalbān et Wahb'awwam et Yaha[r,*
 5 *Dadanenses, consecraverunt patrono suo*
 6 *Ta'labo Riyāmo, domino Khaḍī'ati iu u[r-*
 7 *be Ukāniṭo, hanc statuam, quia curandam dederunt e-*
 8 *i integritatem suam et integritatem filiorum suorum. Et [per-*
 9 *gat largiri ipsis liberos perfectos et [felic-*
 10 *tatem et plenitudinem potentiaram et auctoritatum [et*
 11 *fruges et messes eximias intra ter-*
 12 *ram ipsorum et agros ipsorum; et utinam deprimat*
 13 *adversarium ipsorum et hostem ipsorum, et concedat ipsi-*
 14 *s Ta'lab vota quæ ut explerentur petie[runt ab eo!*

349

O. M., 7, nunc 24.

(TAB. XXXVI.)

Lapis 0^m,35 altus, 0^m,47 latus, titulum novem versuum præbet, quorum quisque præter ultimum circiter triginta litteras tenet. In versibus 1, 8, 9 aliquot litteræ læsæ vel deletæ sunt quæ facile restituuntur. Quod tibi ostendet monumenti imago solis luce expressa in tabula nostra tricesima sexta.

Titulum tractaverunt : MORDTMANN und MÜLLER, *Sabäische Denkmäler*, p. 29-32. — (MORDTMANN) *Musée impérial ottoman. Antiquités himyarites...* Catalogue sommaire, p. 27; turcice, p. 20.

Hæc leguntur :

𐩧𐩢𐩨𐩠𐩢 | >𐩠𐩢? | >𐩢𐩠𐩢 | 𐩧𐩢𐩨 | >𐩠𐩢 | 𐩠𐩢𐩢> 1
 X | 𐩠𐩢𐩢𐩢 | 𐩠𐩢𐩢𐩢 | X>𐩢 | 𐩧𐩢 | 𐩠𐩢> | 𐩠𐩢𐩠𐩠 2
 𐩠𐩢𐩠 | 𐩧 | 𐩠𐩢𐩠 | 𐩧>𐩢𐩢 | 𐩧X𐩠𐩢 | 𐩠𐩢 | 𐩠𐩢> | 𐩠𐩢𐩠 3

𐤁𐤓𐤀 | 𐤁𐤓 | 𐤀 | 𐤁𐤓 | 𐤁𐤓 | 𐤁𐤓 | 𐤁𐤓 | 𐤁𐤓 | 𐤁𐤓 | 𐤁𐤓 | 4
 𐤁 | 𐤁𐤓 | 𐤁𐤓 | 𐤁𐤓 | 𐤁𐤓 | 𐤁𐤓 | 𐤁𐤓 | 𐤁𐤓 | 5
 | 𐤁𐤓 | 𐤁𐤓 | 𐤁𐤓 | 𐤁𐤓 | 𐤁𐤓 | 𐤁𐤓 | 𐤁𐤓 | 6
 𐤁𐤓 | 𐤁𐤓 | 𐤁𐤓 | 𐤁𐤓 | 𐤁𐤓 | 𐤁𐤓 | 𐤁𐤓 | 7
 𐤁𐤓 | 𐤁𐤓 | 𐤁𐤓 | 𐤁𐤓 | 𐤁𐤓 | 𐤁𐤓 | 𐤁𐤓 | 8
 | 𐤁𐤓 | 𐤁𐤓 | 𐤁𐤓 | 𐤁𐤓 | 𐤁𐤓 | 9

Quæ hebraicis litteris transcribimus, suppletis supplendis :

1 ריבם | יגער | ענגן | ושמיר | יתבר | מאדנין
 2 וסעדם | ירדף | בן | דרמת | הקניו | שימהמו | ת
 3 אלב | רימם | בעל | חצעתן | דהגרן | אכנט | דן | צלמ
 4 ן | בן | מלתהמו | בן | ארץ | מהאנפם | ול | דת | סעד
 5 המו | הרג | מהרגת | צדקם | ולדת | יואן | ת
 6 אלב | ענמנהמו | ושים | ופיהמו | וסעדהמו | ו
 7 רצי | אמראהמו | בני | המדן | ושעבהמו | הש
 8 דם | וברי | א[דנם | ומקמתם | ווצע | צרהמ
 9 ו | ושנאהמו | בת | אלב | רימם | ו

Versus 1. ריבם; vide tit. 73 v. 1 et cf. tit. 357 v. 1-2. — יגער; vide tit. 20 v. 3 et 158 v. 1. — ענגן «Ananensis»; vide tit. 85 v. 2 et 333 v. 2 et 12. — ושמיר, proprium hominis nomen hic solum pro crebriore שמיר; cf. שמיר, montis nomen, apud Al-Hamdânium, *Djazîra*, p. 74 et 78. — יתבר; vide tit. 262 v. 1. — מאדנין «Ma'dhinensis»; vide tit. 287 v. 8.

Versus 2. ירדף cognomen inauditum. Mordtmann et Müller conferunt hebraicum ירדף «persecutus est» et nomen montis ירדף in Al-Hamdânî *Djazîra*, p. 478, et in *Yâkûti Mu'djam*, II, p. 773. — דרמת; vide supra, tit. 339 v. 1; 339 bis v. 1; 340 v. 2.

Versus 3. שימהמו. . . . אכנט; eadem in tit. 347 v. 3; 348 v. 5-7.

Versus 4. מלתהמו; vide tit. 174 v. 1; 347 v. 6 et confer quæ ad tit. 320 v. 6 adnotavimus. — מהאנפם; cf. tit. 40 v. 1-2; 41 v. 1; 46 v. 6.

Versus 5. ולדת. Linea separationis inter ול et דת,

in v. 4 posita, hic ommissa. — הרג | מהרגת | צדקם; vide tit. 76 v. 7 et 78 v. 4-5.

Versus 6. ענמנהמו, non ענמהמו, ut in *Sabäische Denkmäler* et in *Catalogue sommaire* scriptum. ענמן «prædare donare» infinitivum verbi alias adhuc non reperti, dum nomen substantivum in tit. 334 v. 23 et 353 v. 16 occurrit; quos vide. — ושים «ponere, donare» itidem infinitivum verbi ושמ, figurato sensu usurpati, dum in tit. nostri 1 v. 3; Os. 34 = B. M. 36 v. 4; Prideaux xv v. 2; Gl. 554 v. 74 propria significatione adhibetur. Mordtmann et Müller hebraica שים כבוד «gloriam tribuere», שים שלום «pacem donare» comparant. Etiam supra, in tit. 74 v. 5 שים pro infinitivo habere et vertere «ut daret (res optimas etc.)» suadet D. H. Müller nostri tituli occasione.

Versus 8. א[דנם. Mordtmann in *Catalogo* legit אאדנם, sed spatium duabus litteris non sufficit. — מקמתם pro crebriore מקמתם, ut משמתם in tit. 342 v. 6 et 343 v. 12; vide quæ ad priorem titulum adnotavimus.

His præmissis vertimus :

- 1 *Riyâb Yag'ar 'Anauensis et Sîmyar Yathbar Ma'dhiuensis*
- 2 *et Sa'd Yarduf Dhû-Ramateusis consecraverunt patrono suo Ta-*
- 3 *'labo Riyâmo, domino Khudî'ati in urbe Ukâniŭo, hanc statua-*
- 4 *m ex opibus suis in terra Muha'nif. Et utinam concedat*
- 5 *ipsis cædere cædes eximias; et utinam pergat Ta-*
- 6 *'lab donare ipsis prædam, et confirmare integritatem ipsorum et concedere ipsis*
- 7 *favorem dominorum ipsorum Hamdânensium et tribus ipsorum Hâšî-*
- 8 *di et plenitudinem potentiae et auctoritatum, et demittere adversarium ipso-*
- 9 *rum et hostem ipsorum! Nomine Ta'labi Riyâmi.*

ARTICULUS VII.

TA'LAB RIYÂM, DOMINUS RUĤBÂNI.

Ruĥbân, sacrarium Ta'labi, verisimiliter commemoratur initio tit. Miles vi (apud nos 360), ubi dicitur in urbe vel monte Zabdo situm fuisse. In titulo Prideaux III v. 7 (apud nos 338 v. 4) cum monte Naušo nominatur, qui Ĥađûro proximus est. Alter locus ejusdem nominis prope Sa'datum apud arabicos scriptores reperitur; vide Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 42, et confer nostri tituli 242 v. 2, necnon nomen deæ Dhât Ruĥbân in Ķatabânensium titulis Gl. 1600, v. 7; 1119, v. 7; 1581, v. 5-6, apud Nielsen, *Studier*, p. 127, 160, 168 (*Neue Katabanische Inschriften*, p. 3, 28, 35).

350

O. M., 9, nunc 29.

(TAB. XXXVIII.)

Lapis 0^m,48 altus, 0^m,30 latus, titulum viginti versuum exhibet, quorum quisque, præter ultimum, circiter triginta litteras tenet. Summus lapis abruptus, ita ut initium tituli et aliquot litteræ in primo versu desiderentur. Præterea, superficie lapidis trita, multæ litteræ difficulter leguntur vel omnino evanuerunt, præsertim a dextera et sinistra. Tituli imaginem, e monumento ipso sumptam et luce solis expressam, in tabula tricesima octava invenies.

De titulo egerunt: MORDTMANN und MÜLLER, *Sabäische Denkmäler*, p. 35-42. — (MORDTMANN) *Musée impérial ottoman. Antiquités himyarites... Catalogue sommaire*, p. 29; turcice, p. 27-28. — H. WINGLER, *Die sabäischen Inschriften der Zeit Athan Nahfan's*, p. 29-32.

Hæc leguntur :

.ΞΠ | Θ.. | ԿԴԴԿΠ | ՄԻΞΨ | ԿΠ◦Ξ | >... 1
 ◦ | ◦>ΠΨ◦ | ՄԻԻԻ | ԿԻԻՄ | ՄԻԻԻ◦ | Մ>ԻՄΨ... 2

. חפּוֹ שׂחֵ ׀ פּוֹ גַּלְ שׂוֹפּוֹ עֹחֵ יִ .	3
. חַשׁ . חֹ שׂחֵחֵ חֵשׁׁ יִחֵשׁ שׂחֵ .	4
. ׀ חֵחֵ יִחֵ ׀ פּוֹ חֵחֵׁ חֵשׁׁ עֹחֵ .	5
.. ׀ פּוֹ גַּלְ גַּלְ חֵשׁׁ חֵשׁׁ שׂחֵשׁ	6
.. חֵשׁׁ חֵשׁׁ שׂוֹ ׀ שׂחֵחֵ חֵשׁׁ שׂ .	7
. חֵשׁׁ שׂחֵחֵ חֵשׁׁ שׂחֵחֵ ׀ פּוֹ גַּלְ .	8
.. פּוֹ ׀ שׂחֵחֵ שׂחֵחֵ חֵשׁׁ שׂוֹ חֵשׁׁ ..	9
.. חֵשׁׁ חֵשׁׁ שׂחֵחֵ ׀ פּוֹ גַּלְ חֵשׁׁ	10
.. חֵשׁׁ שׂוֹ שׂחֵחֵ חֵשׁׁ חֵשׁׁ חֵשׁׁ חֵשׁׁ	11
. שׂ חֵשׁׁ חֵשׁׁ חֵשׁׁ חֵשׁׁ חֵשׁׁ חֵשׁׁ חֵשׁׁ	12
׀ עֹ חֵשׁׁ חֵשׁׁ חֵשׁׁ חֵשׁׁ חֵשׁׁ חֵשׁׁ חֵשׁׁ	13
חֵשׁׁ חֵשׁׁ חֵשׁׁ חֵשׁׁ חֵשׁׁ חֵשׁׁ חֵשׁׁ חֵשׁׁ	14
. חֵשׁׁ חֵשׁׁ חֵשׁׁ חֵשׁׁ חֵשׁׁ חֵשׁׁ חֵשׁׁ	15
חֵשׁׁ חֵשׁׁ חֵשׁׁ חֵשׁׁ חֵשׁׁ חֵשׁׁ חֵשׁׁ חֵשׁׁ	16
יִשׁ חֵשׁׁ חֵשׁׁ חֵשׁׁ חֵשׁׁ חֵשׁׁ חֵשׁׁ חֵשׁׁ	17
חֵשׁׁ חֵשׁׁ חֵשׁׁ חֵשׁׁ חֵשׁׁ חֵשׁׁ חֵשׁׁ חֵשׁׁ	18
׀ פּוֹ שׂוֹ חֵשׁׁ חֵשׁׁ חֵשׁׁ חֵשׁׁ חֵשׁׁ חֵשׁׁ	19
חֵשׁׁ חֵשׁׁ חֵשׁׁ חֵשׁׁ חֵשׁׁ חֵשׁׁ חֵשׁׁ חֵשׁׁ	20

Quæ transcribimus hebraicis litteris :

. ר שׂעבן חשׂדמ בהגרן .. בִּשׂ .	1
.. חמירם ותקדם מאתן אסדם והעררו ע	2
. י ארץ חמירם והרג בהו אסם ובד .	3
. קדם חמסי ומאת אסדם עד . מרד .	4
. ארץ אלהן ואחז בהו חני אסן ר .	5
.. קדמו חמסן בחלף דלג והרג בהו . .	6
.. ׀ ובדת תקדמו בעם חבשת בחלף ..	7
. והרג בהו אסם ובדת תקדם שׂרחת .	8
.. ערבן עשרם ומאת אסדם ותקדמו ב .	9
.. ברקן והרג בהו אסם ובדת הנחלהו ..	10
.. ראהו בנו המדן אפרסהכו ובמו נחל .	11

- 12 מו | פהרג | תני | נמרן | וכל | דקדה | בדן | מ.
 13 כחן | דכהו | התקף | אבכרב | יהסכר | צרע
 14 . | דחטלם | ובדה | חמרהו | תאלב | הולד
 15 . | עסם | עלמם | אזכרם | ולווא | חמרהמו | .
 16 לב | חטי | ורצו | אמראהמו | בני | המדן | ו
 17 שעבהמו | השדם | ואחמר | צדקם | עדי | משי
 18 תהמו | וארצהמו | ולהענהמו | תאלב
 19 כן | נצע | ושצי | שנאם | בתאלב | רימם | בע
 20 ל | רחכן

Versus 1. De bello inter tribum Ḥāšidum et tribus Ḥimyaritarum agitur. Initio circa quatuor versus evanuerunt, quorum non vocabula omnia sed sensum ex iis, quæ supersunt, elicere valemus. Auctor tituli, Abukarib Yuhaskir (v. 13) Hamdānensis (v. 16) gratias agit Ta'labo Riḡāmo, domino Ruḡbāni (v. 19 et 20), ob victas tribus Ḥimyaritarum aliaque patroni sui beneficia. Littera ר forsan terminatio vocis הנצר «auxiliatus est», collato tit. 308 v. 20. — פ. . complent Mordtmann et Müller נעץ legentes; cf. נעץ | בן in H. Derenbourg, *Nouveaux textes yéménites*, II, v. 3. Urbs Na'd, auctore Ḥādji Rašido, *Ta'riḡh Yemen*, I, p. 207, vicina loco Kubatain, qui non multum Ṣan'ā'o meridiem versus distat. — Post litteram ב addunt Mordtmann et Müller צר vel מרד, sive nomen loci (collato v. 4), sive rebellionem designans. Nos בש legimus, forsan in בש[עב] complendum; שעב tunc potius pluralis quam singularis. Præpositionem ב decurtatam e solito בעלי «adversus, contra» vertimus.

Versus 2. מאתן «ducenti»; cf. tit. 334 v. 8 et התי antecedente, Gl. 554 v. 34 et 81 (ubi מאתין scriptum) apud Glaserum, *Zwei Inschriften*, p. 8 et 11. — תקדם verbum singulare, quum subjecto anteeat, הירו autem, quum sequatur, plurale. — הירו «incursionem fecerunt». Verbum עור in יתורו «descendant», tit. 74 v. 10, tantum reperitur, sed arabico عار illustratur.

Versus 3. עדי hic et in v. 4 non «intra» sed «usque ad» sonat. — הרג. Vide exempla quæ tit. 76 v. 7 occasione collegimus et adde Gl. 618 v. 20, apud Glaserum, *Zwei Inschriften*, p. 32. הרג hic passive adhibetur, sicut in v. 6, 8, 10 et 12; itidem אהל in v. 5. — בהו. Mordtmann et Müller, hic et in v. 5, 6, 8, 10 vertunt «ibi», Ḥo adverbii instar adhibitum censentes; cf. Hommel, *Süd-Arabische Chrestomathie*, p. 55.

Versus 4. מרד hic reperitur etiam in tit. Luparensis 16 v. 1, apud H. Derenbourg, *Premier supplément aux monuments du Louvre*, p. 7 (*Répertoire d'épigraphie sémitique*, 645), et in Gl. 1000, v. 6; cf. Hommel, *Süd-Arabische Chrestomathie*, p. 48. — מרד. In fine versus una littera evanuisse videtur, scilicet ם vel ן. Conferendum nomen hominis מרד in Hal. 177 et Euting XLIX. Glaser, *Die Abessinier*, p. 101, conjicit מרדעם, cujus in tit. O. M. 15, nunc 62, v. 6, mentio fit. Mordtmann et Müller מרד pro nomine appellativo habent (cf. v. 1) et colligunt Hal. 535 v. 3.

Versus 5. אלהן; vide Al-Hamdāni, *Djazira*, p. 68, 71, 72, 79, etc.; Ḥādji Rašid, *Tariḡh Yemen*, II, p. 299; Sprenger, *Geographie*, p. 42, et cf. nomen hominis Alhān in tit. 6 v. 1, 40 v. 2. — אהל «captus est»; cf. tit. 292 v. 2, אהל[א] in tit. 69 v. 4 et verbum האהל in tit. 84 v. 3 et 4. — אכן | חני «duos viros»; אכן dualis in statu absoluto; cf. v. 2 et 12 et Hommel, *Süd-Arabische Chrestomathie*, p. 42. — In fine versus et initio sequentis ו[בלת] supple.

Versus 6. חכוכן numerum «quingenta» esse crediderunt Mordtmann et Müller, quos Hommel, *o. c.*, p. 48, secutus est; at, quum nullus alius numerus nūno simplice desinens reperiat, pro nomine חכס «exercitus» in statu emphatico haberi debet, ut in tit. 6 v. 4; 155 v. 3; 334 v. 3, etc. — דלג locus in regione Khaulāni; vide Glaser, *Skizze der Geschichte Arabiens*, p. 95 et 96; *Die Abessinier*, p. 101.

Versus 7. הקדמו | בעם; vide quæ ad tit. 334 v. 3-4 adnotavimus. — הכשה; vide tit. 308 v. 11, ubi הכשתן cum nūnatione; 314 v. 14 et 19, ubi הכשה sicut hic sine nūnatione. — Post בחלף legunt Mordtmann et Müller litteram ס dubitantque utrum initium sit nominis urbis

תן an כהרתן et in prius inclinans; nos autem nihil legimus.

Versus 8-9. | ערבן | . . | שרהה nos dispicere putamus et, conferentes שרהה in tit. 334 v. 13, vertimus «turba extenta ex Arabibus». Præpositionem בן supplemus. De Arabibus in Sabæorum inscriptionibus disseruimus tit. 79 v. 9 occasione. D. H. Müller in *Sabäische Denkmäler* et Mordtmann in *Catalogo* legendum putant [שע|בן | מערבן], quocum Müller confert מערבין in Al-Hamdānī *Al-Iktlo*, apud D. H. Müller, *Die Burgen*, II, p. 95. Mordtmann ipse in *Sabäische Denkmäler* etiam [שע|בן | בעם] | ערבן | legi posse censet. — Post ותקדמו apparet littera ב in [עם] complenda.

Versus 10. ברקן «Bārikenses»; cf. قبائل بارق, apud Ibn Doraidum, *Istikāf*, p. 282, necnon nomen hominis ברקם in tit. 214; 246 v. 2, etc. — הנחלהו. Secunda forma in O. M. 15, nunc 62, v. 4, et in Hal. 154, v. 20, reperiri videtur; cf. supra, tit. 44 v. 1. Mordtmann et Müller vertunt «donaverunt ipsi»; Winckler: «collegerunt». Verbum verisimiliter plurale; cf. tit. 348 v. 7-8.

Versus 11. אפרסהמו «equos suos»; vide tit. 326 v. 2. Winckler «equites». — במו legit Mordtmann in *Catalogo*, dum ipse et Müller in *Sabäische Denkmäler* dubitantes legerant צמו, errore lapideæ pro צמהמו scriptum, et interpretati erant «quæ ad eos pertinent». De במו vide quæ ad tit. 289 v. 11 adnotavimus et cf. Hommel, *Süd-Arabische Chrestomathie*, p. 16, necnon tit. Luparensis 16 v. 4 apud H. Derenbourg, *Nouveau Supplément*, p. 7 (*Répertoire d'épigraphie sémitique*, 645). מו = מא expletivum, quum præpositione ב nomen sequens regatur.

Versus 11-12. [נהל|תה|ב|ן] «donum eorum» complemus, litteris מו initio versus 12 collocatis. Mordtmann in *Catalogo* legit נהל et הו. De vocabulo נחלה vide tit. 44 v. 1. — נטרן. Mordtmann et Müller vertunt «paridi», comparatis hebraico נטר et arabico نجر; cf. tit. 329 v. 2. Attamen, quum נטרן in tit. Bibliothecæ Maxi-

mæ Parisiensis 2 v. 6, apud H. Derenbourg, *Les monuments de la Bibliothèque Nationale*, p. 11, adjectivum nominis מן אים sit, etiam hic «ferus» interpretatur, colato arabico قاتم. Winckler similiter: rebellis. — קדה legimus, verbum adhuc ignotum, quod cum arabico قادی «resistere» comparamus. Mordtmann et Müller legunt פקה.

Versus 12-13. מ. בהן. Mordtmann et Müller legunt כ[ת] בהן «monumentum», de quo vide supra tit. 26 v. 7 et 343 v. 3. Quum autem cum contextu non congruat hic sensus, Wincklerum secuti, vertimus dubitanter «rebellio». Mordtmann in *Catalogo* legit אמ. הן. — רבהו, Mordtmann et Müller, suffixum הו ad Ta'labum pertinere opinati, vertunt «quia per eum», id est «auxilio ejus». At Wincklero assentimur, qui suffixum ad nomen בהן מ. refert. — הלקה «nactus est». Sic interpretatur, Hartmannum in *Zeitschrift für Assyriologie*, X (1895), p. 159, secuti, qui arabicum انقفا confert. Mordtmann et Müller vertunt: «superavit», arabicum انقفا, aramaicum et hebraicum תקף conferentes. — כיסכר cognomen inauditum; cf. verbum כיסכר in Hal. 681 v. 5. Mordtmann et Müller censent Abūkaribum Yuhaskir auctorem tituli esse; quibus nos assentiri supra diximus. — צרע[ן] «demittere». Mordtmann et Müller in *Sabäische Denkmäler* לרעם legunt, Mordtmann in *Catalogo* ברר. Littera ן initio versus 14 collocanda.

Versus 14. דחטלם; vide tit. 334 v. 24.

Versus 14-15. הולר[ן] infinitivum quartæ formæ verbi ולר. Non dubium quin littera ן addenda sit; cf. Prætorius, *Zeitschr. d. d. morgenl. Gesellsch.*, XLII, 1888, p. 59. — עסם «cupiditas, appetentia», cf. arabicum عسَم «optare». Verbum עסם in פליהעסכן tit. 2 Bibliothecæ Maximæ Parisiensis v. 7 reperitur; vide H. Derenbourg, *Les monuments sabéens... de la Bibliothèque Nationale*, p. 11. — פלמם; vide tit. 19 v. 4 et 10; 87 v. 6; 289 v. 8. Nomen plurale est, quod voci אלכרם redundanti anteit.

Versus 20. רהבן; vide proœmium hujus articuli.

His præmissis, initium conjectura assequimur et cetera iterum transcribimus:

[אכרכ | והסכר | בן | המרן | ואחיהו | . . .]

[. | ובניהו |]

[. | הקניו | שיטמהו | האלב]

[ריכם | בעל | רחבן | דן | צלמן | דדהבן | כדת]

1 הנצ[ר] | שעכך | השרם | בהגרן | [נע]ץ | בש[ע]

2 [כ | המירם | ותקדם | טאתן | אסרם | והערו | ע

3	ד[י ארץ המירם והרג בהו אסם ובד]ת
4	ת[קדם המסי ומאת אסדם עד]י מרד]ם
5	ב[ארץ אלחן ואחז בהו תני אסן ו]ב
6	ד[ת ת]קדמו המסן בחלף דלג והרג בהו א
7	ס]ם ובד[ת תקדמו בעם הבשת בחלף . .
8	. והרג בהו אסם ובד[ת תקדם שרההם
9	בן ערבן עשרם ומאת אסדם ותקדמו ב]עם
10	ברקן והרג בהו אסם ובד[ת הנהלהו א]מ
11	ראהו בנו המדן אפרסהמו ובמו נהל]תה
12	כו פהרג תני נמרן וכל דקרה בדן כ.
13	כהן דבהו התקף אנכרב יהסכר צרע
14	ן] דהטלם ובד[ת המרהו תאלב הולד
15	ן] עסם עלכם אדכרם ולווא המרהמו ה]
16	א]לב הטי ורצו אמראהמו בני המדן ו
17	ו]שענהמו הטרם ואתמר צדקם עדי משי
18	כ]תהמו וארצהמו ולהענהמו תאלב
19	בן נצע ושצי שנאם בתאלב ריכם בע
20	ל רהבן

Et vertimus :

[*Abūkarīb Yuhaskīr Hamdānensis et fratres ejus*]
 [., et filii ejus]
 [. consecraverunt patrono suo *Tā'labo*]
 [*Riyāmo, domino Ruḥbāni, hanc statnam auream, quia*
 1 *auxi]liatus est tribui Ḥāšido in urbe [Na^c]do adversus tri]bu-*
 2 *s] Ḥimyarī — et progressi sunt ducenti bellatores et incursionem fecerunt usque*
 3 *ad terram Ḥimyarī, et occisus est ibi vir; — et qui]a*
 4 *pro]gressi sunt centum et quinquaginta bellatores usque [ad] Mardū[m*
 5 *in] terra Alhāni, et capti sunt ibi duo viri; et [qu-*
 6 *ia pro]gressæ sunt copie in provinciam Dalgum, et occisus est ibi [vi-*
 7 *r]; et quia praelium inierunt adversus Abyssinos in provincia . . .*
 8 *., et occisus est ibi vir; et quia progressa est extenta turba*
 9 *ex] Arabibus, decem et centum bellatores, et praelium inierunt ad]versus*
 10 *Bārikenses, et occisus est ibi vir; et quia donaverunt ei [do-*
 11 *mini ipsorum Hamdānenses equos suos, — et per hoc donnm co-*
 12 *rum occisi sunt duo feri (homines) et omnes qui obstiterunt in hac re]bel-*

13 *lione, in qua nactus est Abúkaríb Yuhaskir demissio-*
 14 *nem] Dhú-Khatlensium; et quia concessit ipsi Ta'lab ut genera-*
 15 *ret optatos liberos masculos. Et pergat concedere ipsis [Ta-*
 16 *]lab gratiam et favorem dominorum ipsorum Hamdánensium*
 17 *et] tribus ipsorum Hāsidi et fructus eximios intra ag-*
 18 *ros ipsorum et terram ipsorum; et adjuvet ipsos Ta'lab*
 19 *a noxa et contumelia cujusque adversarii! Nomine Ta'labi Riyámi, domi-*
 20 *ni Ruhbáni.*

351

Glaser, 875; Berlin, 2686.

(TAB. XXXVII.)

Titulum præbet lapis calcarius, in loco Šawâba dicto a Glasero repertus, 0^m,52 altus, 0^m,25 latus, ab omnibus lateribus mutilatus. Attamen pauca desiderantur, scilicet initium versus primi, versus ultimus et aliquot litteræ a dextera et a læva. In nostra tricesima septima tabula imaginem monumenti, luce solis expressam, reperies, in quo mira est forma litterarum *tâ* et *dâd* ab imo aperatarum, litteræ *tâ* in dexteram vel sinistram inclinatæ et *râ* in medio acutæ. Titulus duodecim versus tenet circiter sedecim litterarum.

De titulo egit J. H. MORDTMANN, *Himjarische Inschriften und Alterthümer*, p. 33.

Hæc leguntur :

Quæ hebraicis litteris :

..... 1414 הלחל 1
... 940 222 > 1144 תאלב רימם עדי... 2
... 1 4214 422 > 42,	.. רמן דרחבן צלמן ח.. 3
, 441442 4440	. וקהו במסאלהו . 4
. 142 4202 4124	. סתמלא בעמהו בחג. 5
424404 10 4417,	6 רגליהו ול סעדהמו
10 24441420 22204	7 נעמתם ומנלתצדקם ול
11404 44200 4440.	8 רינהו עבדהו הען ב
. 4...4417 > 110..	. עלל רגליה... 9
. 10 24420040 24.	. סתם ונטעשנאם ול. 10
.. 44244 44 44...	.. המו רצו אמראה... 11
.. 1442 444 417	.. אמלך סבא בתאל... 12

Versus 1. Collato v. 8, nomen auctoris tituli restituitur, scilicet הען; de quo vide tit. 2 v. 1; 154 v. 1. — הלחל nomen hominis inauditum. — In fine versus supple הקנ et initio versus sequentis י.

Versus 2-3. Comple רמן[מה], collatis tit. 11 v. 1; 18 v. 1, etc. — רחבן; vide tit. 350 v. 20.

Versus 4. Initio versus vestigium lineæ separationis, quod rarum; cf. tit. 323 v. 7.

Versus 6. רגל|דהין «pedes ambo ejus»; cf. v. 9 et רגליהו in Hal. 448, v. 2. — סעדהמו (cf. v. 11); nota pluralis suffixum, etsi unus vovens nominatus est; vide similia in tit. 19 v. 2 et 335 v. 2.

Versus 7. מגלחצוקם (vel מנגתצוקם); mirare lineam separationis omissam sicut in נמעשנאם versus 10.

Versus 8. חרינהו; animadvertite suffixum subjectivum infinitivi.

Versus 9. עלל «morbus». Sic legimus ad litterarum vestigia respicientes et arabicum علة conferentes.

Versus 10. נצעשנאם emendamus legentes «ictus hostis». Sin autem, ut Lambert suadet, נמע jure scriptum censes, tunc vide quæ de radice נמע ad tit. 308 v. 4 adnotavimus.

Versus 12. האל|ב. Cetera facile restituuntur, scilicet רימם|ערי|רהבן.

His præmissis iterum transcribimus supplenda supplentes :

1	הען כן] הלחל] הקנ
2	י] תאלב רימם ערי] כה
3	רמן דרהבן צלמן] חגן
4	ו וקהו במסאלהו] ד
5	ו סחמלא בעמהו] כהג]
6	ו רגליהו ו] סעדהמו
7	ו נעכתם ומגלחצוקם ו] ול
8	ו חרינהו עברהו] הען] ב
9	ו עלל] רגליהו וב]] ב
10	ו א סהם ונצעשנאם ו]]]
11	ו סערהמו רצו] אמראה]]]
12	ו אמלק סבא] בהאל]]]
13	ו רימם ערי] רהבן]]]

Verte nunc, si lubet :

- 1 *Ha'dn, filius] Halhal], consecra-*
- 2 *vit] Talabo Riyamo intra [sacra-*
- 3 *rium Ruhbani hanc statuam, qui[a*
- 4 *exaudiit ipsum in precibus ad se, [quas*
- 5 *ut explerentur petit ab eo propter*
- 6 *pedes ambos ipsius. Et utinam largiatur ipsis*
- 7 *felicitatem et boua legitima, et*
- 8 *de]fendat servum suum Ha'dnum a*
- 9 *morbo] pedum [ipsius et a no-*

Versus 1. רבשמר | ידרא; nomen et cognomen inaudita. Cum רבשמר confer nomina שמר in tit. 46 v. 6; 76 v. 1; etc., et אבשמר in tit. 318 v. 1 et O. M. 32, nunc 55 v. 3, et cum ידרא arabicum كَرَأ «impellere, aggredi». — סמרם itidem inauditum; cf. سَمْرَةَ بن حبيب apud Ibn Doraidum, *Istikāf*, p. 50, et ابن مسمار apud Al-Hamdānūm, *Djazira*, p. 136. — מקתוי; vide tit. 140 v. 1; 226 v. 2; 287 v. 10, 14; 289 v. 6; 308 v. 17. Mirum satis est Rabbsamarum duces unum nomine trium dominorum fuisse; qui autem non reges sed capita Hamdānensium erant et viro uni imperium commiserunt.

Versus 1-2. ירם | ירהב. De nomine ירם vide supra, tit. 295 v. 1; 305; 308 v. 1; infra, 353 v. 9 et 11. ירהב cognomen in tit. 1 v. 2-3; 193; 242 v. 3; 287 v. 9. — אוסלת | ארשל. Nomen אוסלת etiam in tit. 287 v. 9 et 10; 305; 315 v. 1. ארשל cognomen inauditum; cf. Dhū Arsāl ibn Wā'il in A. von Kremer, *Über die südarabische Sage*, p. 103-104. — ברן | אימן. Nomen regis Sabæ in tit. 305; 313 v. 7; 315 v. 1; 333 v. 19-20; אימן cognomen fratris ejus Yarimi.

Versus 2-3. בהע | והמון. Bata^c et Hamdān eodem modo conjunguntur supra, in tit. 2 v. 12; 295 v. 2; infra, in tit. 353 v. 9. — האלב | רימם; inter ambas voces non separationis linea, sed spatium majus quam inter binas litteras.

Versus 3-4. הדתן. Secundus *nūn* articuli locum tenet.

Versus 5. אארה etiam in Gl. 1050 = Vienne 4, v. 5; 1546 = Vienne 5 v. 7; 529 (Louvre, 4540), apud Weberum, *Studien zur südarab. Altertumskunde*, II (Mittel. der vorderasiat. Gesellschaft, 1901, 2), p. 28; 1606, v. 10, apud Glaserum, *Altjemenische Nachrichten*, I, p. 163, reperitur. D. H. Müller vertit «via», Glaser «negotium». De voce ארה disseruit Weber, *o. c.*, p. 27-29. Nos, contextum respicientes, interpretamur: «impetus». — רוסי, alias adhuc non repertum, verbum passivum nobis videtur, in quo *wāw* mater lectionis. Winckler autem in litteris privatis die 16 Octobris 1899 datis suadet ut רוסי in רסוי emendetur. Idem aethiopicum ረሳሃ *rasaya* «dirigere» confert, quod probamus. — בעליהו «contra ipsum»; vide tit. 308 v. 13.

Versus 6-7. ארו infinitivus in statu constructo cum praepositione ב; cf. quæ ad tit. 323 v. 8 adnotavimus. Littera ה, qua v. 7 incipit, subter secundam litteram versus antecedentis scripta; attamen non putamus litteram ante ה evanuisse. — מעלצן «certamen» cum arabico مَعَالِص «certare» colligimus, nec omnino abest quin in ceteris titulis, scilicet 79, v. 5; 82, v. 4; 93, v. 2; 195,

v. 5 et 7, eadem interpretatio accipienda sit; cf. etiam nomen loci מעלצתן in tit. Burchardt 6 v. 11, apud M. Hartmann, *Oriental. Literatur-Zeitung*, 1907, c. 606.

Versus 7-8. סהופין «integrum reddere» infinitivus 10° formæ, quæ etiam in tit. 308 v. 16; Os. 35 = B. M. 33 v. 4; Hal. 106 v. 2 occurrit. — סהברין «perfecte valentem facere», itidem infinitivus 10° formæ, quæ alias non reperitur, dum ברי in אונם | ברי frequens; cf. tit. 315 v. 20. — באהנמו (cf. v. 12 et tit. Massiliensis 1 = *Répertoire*, 184 v. 28), Mordtmanno suadente, cum arabico أُيَمَّا «ubicumque» conferimus. Animadvertite praepositionem ante adverbium adhibitam et confer arabicum بِحَيْثُ, talmudicum בְּכָאן, etc. Glaser, *Altjemenische Nachrichten*, I, p. 85, colligit varias formas אהנם, אהנן, אהננה, אהנמו, quas pro negatione habet, assyriaco *innuma* comparato; quæ interpretatio contextui hujus tituli non convenit. De particula מו = לו confer עירמו in tit. 289 v. 11; כמו in Os. 29 = B. M. 6, v. 4, עירמו in O. M. 31, nunc 54, v. 3; בנמו in Rehatšek 3, v. 6; Langer 14, v. 3; 'Obne, v. 5, et vide Hommel, *Süd-Arabische Chrestomathie*, p. 51. — קרמהמו «praeposuit eos (exercitui)». Suffixum plurale ad auctorem tituli et socios ejus, quamvis non nominatos, pertinet; cf. tit. 19 v. 2; 335 v. 2; 351 v. 6.

Versus 9. בלהמו «misit eos»; vide quæ tituli 308 v. 10 occasione scripsimus.

Versus 10. צדקם | הנאם. Ambo epitheta synonyma sine copula conjuncta; confer quæ ad tit. 333 v. 8-9 adnotavimus. — אדימתם = اِدَامَاتُ pluralis vocis collectivæ אדם «clientes»; cf. tit. 275.

Versus 12. אהנמו, vide v. 8.

Versus 13. יהפרענן. Ad significationem vocabulorum «optima» et «fastigium» (Mordtmann und Müller, *Sabäische Denkmäler*, p. 90; Glaser, *Die Abessinier*, p. 59) respicientes, interpretamur hoc verbum: «praestare, excellere».

Versus 14. נטר «solicitudo»; confer supra, tit. 334 v. 7.

Versus 15. קהל «conventus, turba (hostium)» etiam in Rehatšek 4, v. 9; Prideaux 14 b, v. 3; Glaser 1606, v. 13, apud Glaserum, *Altjemenische Nachrichten*, I, p. 164, reperitur; קהלה cum עהתר connexum in titulis Halevyanis 468, v. 1; 471, v. 1; 478, v. 1; 510; 530, v. 1.

Versus 16. רעם, alias non repertum, hebraico הָרַעַם «contristavit» et arabico رَعَمٌ «odium» illustratur. — עלית «injuria» cum arabico غَلَا «modum excedere» compa-

rare licet. — ונעבם | שעבם. Vocabula ambo similiter desinunt, quod apud Arabas frequentissimum. נעבם cum arabico نَعَب «velox fuit», unde نَعَاب corvus, conferen-

dum esse et incurrentem hostem designare veri simile. Winckler: imperator.

Versus 17. כלמחם forsān idem sonat ac באסהם in v. 18.

Verte igitur, si lubet :

- 1 *Rabbšammar Yadra', filius Samuri, dux exercituum Yarimi Yu-*
- 2 *rhib et Anslati Arsal et Bârigi Aiman, nepotum Ba-*
- 3 *ta'i et Hamdâni, consecravit Ta'labo Riyâmo, domino Hadathâni,*
- 4 *hanc statuam auream, propterea quod liberavit ip-*
- 5 *sum ab omniibus impetibus qui facti sunt in ipsum, et propte-*
- 6 *rea quod adjuvit ipsum a morbo. Et utinam concedat ipsi ut ve-*
- 7 *niat in integritate a certamine, et concedat ipsi ut inte-*
- 8 *ger et sanus servetur ubicumque præposuerint ipsos et*
- 9 *miserint ipsos domini ipsorum nepotes Hamdâni; et largiatur ip-*
- 10 *sis liberos legitimos egregios et clientes legitimos*
- 11 *et bona excellentia et optima veris et autumnis et fruges*
- 12 *legitimas intra terram ipsorum et intra campum ipsorum et ubicumque*
- 13 *eminebunt, et favorem et gratiam dominorum ipsorum nepotum Ha-*
- 14 *mdâni et tribus ipsorum Hâsidi et sollicitudinem domini ipsorum; et*
- 15 *defendat ipsos a contumelia et noxa et conventu hostis et ab*
- 16 *ira et injuria cujusque domini et tribus et corvi (incurrentis); et utinam*
- 17 *adjuvet ipsos contra omnem calamitatem, et adjuvet ipsum et liberet*
- 18 *ipsum ab omni malo! Nonne Ta'labi Riyâmi,*
- 19 *domini Hadathâni.*

353

Academia, 14.

(TAB. XXXIX.)

Titulum præbet lapis, una cum ora 0^m,57 altus, quum ora ipsa 0^m,02 alta sit, in maxima amplitudine 0^m,38 latus et a 0^m,08 ad 0^m,09 profundus, a dextera mutilatus et a posteriore latere rudis. In summo etiam nunc apparent vestigia duorum pedum statuæ. Si ad locum pedum qui in medio lapide stabant respicitur, titulum integrum 0^m,56 latum fuisse judicandum, et tertiam partem cujusque versus, olim circiter octo et quadraginta litteras tenentis, a dextera abruptam esse. Ora summi lapidis, quæ 0^m,01 prominet, ostendit primum versum servatum; itidem certum est ultima tituli vocabula in ultimo versu exstare. In aliquot versibus una vel duæ litteræ e superficie trita sive a dextera, sive a læva evanuerunt. Monumenti sumptibus Academiæ inscriptionum et litterarum hu-

nomini proprii quam appellativum esse jure censet Mordtmann; forsā מלככר. Rex Sabæ Malikkarib Yuhamin commemoratur a Glasero, *Skizze*, II, p. 510-512, 542; *Zwei Inschriften*, p. 26 et 27; at circiter octoginta annis posterior fuit quam Šammar Yuhar'is, ut Glaser asserit. De Šammari tempore vide tit. 46 v. 6. Etiam מלכשהר legi potest; cf. O. M. nunc 12, v. 7.

Versus 7-8. יהרעש. Cognomen regis שמר, cujus nomen hic sine dubio restituendum; de hoc rege vide tit. 314 v. 13. — מוצר | המינים. Isti Himyaritæ, arcium defensores, reges Sabæ et Raidani ad rebelles subjiciendos adjuvant. — De מוצר vide tit. 308 v. 11 et 334 v. 4 et 5. Inter המינים et הגרן forsā desideratur verbum «exercitum movere» significans. — טורהמו (cf. v. 13), dubio sensu in tit. 155 v. 2 occurrens, jamnunc «oppugnaverunt» vertimus, Mordtmannum, Glaserum et Wincklerum secuti. — בהו, scilicet in oppido Dahr. — עדי conjunctio, sicut in tit. Massiliensis 1 v. 22 et עד in Hal. 154, v. 8. — סהמתו «se ad mortem attulerunt», arabice سَمَاتُوا. — Post ב, vestigium litteræ sin apparet, et forsā complendum בכ]באן «in proelio».

Versus 9. Quid ante הכלו suppleendum decernere nequimus. הכלו obscurum, forsā cum nomine «campus» in tit. 308 v. 23 et 343 v. 5 conferendum, necnon cum numine הכלם in Fr. 9 = Hal. 50, v. 2-3; Hal. 58; 287 (min.), de quo vide D. H. Müller, *Südarabische Alterthümer*, p. 35. Contextu freti, interpretamur «bellum inferre, aggredi», et censemus Yarimum et Bârigum a Raidensibus et sociis eorum invasos esse, deinde eos vicisse et captivos recuperavisse. — ירם | וברג. Yarim appellatur in v. 11 Yarim Aiman; idem est qui in tit. 305 et 315 v. 1 cum Bâriigo, fratre ejus, nominatur. — בני | בתע | והמין; vide tituli 352 v. 2-3.

Versus 10. ארירן «Raidenses», id est incolæ loci Raidati, qui in v. 14 nominatur et de quo in proœmio articuli X capituli V, p. 287, egimus. — עשר, arabice عَشْرٌ, verisimiliter decima pars (tribus) ut הלה «tertia pars» et רבע «quarta pars». — ספלן, cf. سَفَال in Yağûti *Mu'djam*, III, p. 96; Sprenger, *Die alte Geographie Arabiens*, p. 274. — מרב; vide v. 5. — ראבן. Mordtmann confert ליאבנת in titulo Halevyano, Kaukabani reperto, 686, v. 2; nec negligendum לאיבן apud Hommelum, *Aufsätze und Abhandlungen*, p. 152. — אר in ארץ complendum, et ארץ objectum verbi deficientis «vastaverunt» vel quid simile significantis, cujus subjectum Raidenses sociique eorum.

Versus 11. ה]ענו «auxiliati sunt» legendum, sequente non subjecta, sed objecta parte מראיהמו etc. — בעדהמו «post eos»; suffixum, ut Halevy censet, hostes designat.

— שפעתה | אשוע in Fresnel 45 = Hal. 657 = Glaser 433, v. 1, reperitur. אשוע cognomen frequens (cf. tit. 2 v. 1; 8 v. 1, etc.), nomen in Hal. 87 v. 1 et in tit. Massiliensis 1x, v. 1 (H. Derenbourg, *Les monuments . . . de Marseille*, p. 16; *Répertoire d'épigraphie sémitique*, 192). — א]ימן | ירם; vide v. 9.

Versus 12. Initium versus, collato v. 7, forsā sic restituendum: מן | וכל | מוצר | המינים — אדר]كوهم = «assecuti sunt eos», scilicet Raidenses et socios eorum. — כורנהן «ambo oppida». De כור vide tit. 337 v. 10 et 338 v. 3. — נקד הקדהמו «eripuerunt ab iis» a radice נקד = «liberare» (Glaser) potius quam וקד (Halévy) deducendum. Animadvertite duplicem accusativum המו et סביהמו.

Versus 13. Non dubium quin והרג]ו restituendum sit; sed quid antecedit nescimus. — מאנם pro מאתם forsā scriptum, sed confer מאם in Gl. 1000, 11, apud Hommelum, *Süd-Arabische Chrestomathie*, p. 48. — אסדם | בצעם; cf. אסדם | הלהת in tit. Massiliensis 1 v. 25 (H. Derenbourg, *Les monuments . . . de Marseille*, p. 7; *Répertoire d'épigraphie sémitique*, 184) et אסם | בצעם in Rehatšek 6 v. 11. בצעם sive cum nomine proprio loci בצעתם (infra, in v. 15) conferendum, sive potius pro adjectivo «caesus» habendum, a radice בצע «caedere» orto et idem sonante ac hebraicum חָלַל et sabæum חלל. Verbum בצע in Prideaux 14 a = Langer 16 a = Louvre 17, v. 1 reperitur et a Glasero, *Altjemenische Nachrichten*, I, p. 96, «jubere» vertitur. Nomen appellativum בצעם «regio» in Gl. 1000, 11, apud Glaserum, *Die Abessinier*, p. 14, occurrit. — ארירן; vide v. 10. — פטורו (cf. v. 8) passivum hic esse putamus.

Versus 14. סבעו vertimus dubitanter «deleverunt», collato arabico سَبَعٌ «ferire»; forsā in Rehatšek 1, v. 3 et 4, etiam occurrit. — מצנעו; cf. הצנעו in v. 6. — De ירדה et ארירן vide v. 10.

Versus 15. נהן finis vocis כורנהן, sicut in v. 12, aut הגרנהן aut מהפרנהן. Anteibat verbum, forsā אהלו «ceperunt». — צבעם | ובצעתם; amborum locorum situs ignotus. — אלה; pronomen demonstrativum plurale; vide Hommel, *Süd-Arabische Chrestomathie*, p. 14, et titulis ibi allatis adde Louvre 16, v. 4, apud H. Derenbourg, *Premier supplément*, p. 7.

Versus 16. ענמם. Desiderantur cetera quæ victores prædati sunt; verisimiliter סבים anteibat voci ענמם; cf. tit. 334 v. 22 et tit. Massiliensis 1 v. 26 et 28. — דהרצהמו; vide tit. 333 v. 5 et quæ illa occasione adnotavimus. — הרעו «terraverunt»; cf. arabicum رَعَّ «ti-

midus fuit». Glaser : «impediverunt». — וס forsā in וסחתו «et deleverunt» complendum ut in Gl. 618 v. 20-21 (Glaser, *Zwei Inschriften*, p. 32); cf. סחתם in tit. 334 v. 12.

Versus 17. מנהמתם | מסכאין | מספרן «*arx Sabæorum*

Manhamât»; cf. tit. 84 v. 3 et quæ illic scripsimus. Cum hoc nomine compara מנהמת, in tit. 325 v. 9.

Versus 18. Forsan supplendum הנאם | ואולדם.

Versus 19. Post משימחתמו ad explendum vacuum addimus ואסררתמו «*et valles ipsorum*»; cf. tit. 326 v. 5.

His præmissis, iterum transcribimus, suppletentes quæ supplere valemus :

1 | | וסערתאלכ | יהשע | ובניהמו | מסכמכדמ
 2 | | ב[נו | משערן | הקניו | שימחתמו | האלכ | ריכמ
 3 בעל | חדתנן | משנדן | וב[עליהו | צלמם | דדהכמ | חמדמ | בדת | חמר | ו
 4 פי | עבדהו | סערתאל[ב | יהשע | בן | משערן | ככל | סכאת | וצביא | ומ
 5 הרגת | כונת | כהגרן | כ[רב | ונטרהו | ככך | הרגו | קרן | אחכרן | בה
 6 גרן | מהרגתם | ובעד[הו | פתצנעו | כהגרן | צהר | ומורהמו | כהו | כלב
 7 כרב | | ושמר |] | יהרעש | מלבי | סכא | ודרידן | ובל | מצר | חכי
 8 רם | | עדי | ה[גרן | צהר | וטורהמו | כהו | עדי | סתמתו | בסב
 9 אן | |] | חבלו | מראיהמו | ירם | וכרב | כני | כהע | והמדין
 10 | ארידן | ועשר | ספלן | ואערב | מרב | ודאבן | אר
 11 ז | | ה[ענו | בערהמו | מראיהמו | שפעלת | אשוע | וירם | אי
 12 כן | ובל | מצר | חכיר[ם | והדרכחמו | ככורנהן | והקדהמו | סכיהמו
 13 | והרגו |] | עשרי | והלת | מאנם |]א[סדם | בצעם | וארידן | פטורו
 14 | סבעו | כל | מחפרת | רידת | וכל | מצנע | ארידן | ו
 15 | אחרו | כור[נהן | צכעם | וכצעתם | ואתו | בן | כל | אלת | סכאתן
 16 | וסכים |] | וענכם | דהרצוהמו | וחמדמ | בדת | חורעו | וס
 17 חתו | | כ[חפרן | דסכאין | כנהמתם | ולסעדהמו | תאלכ | ר
 18 יכמ | אולדם | הנאם | ו[אחמר | ואפקל | צדקם | עדי | ארצחמו | וכשי
 19 כתחמו | ואסררתמו | כ[האלכ | ריכמ | בעל | חדתנן

Et vertimus, quantum possumus :

1] *et Sādta'lab Yuhāšī', et filii eorum Muḥammad*
 2 *et. . . . et. . . . et. . . . , filii Miš'ari, consecraverunt patrono suo Ta'labo Riyāmo,*
 3 *domino Ḥadathāni, hunc titulum et] super eum statuam auream, propterea quod concessit pro-*
 4 *tectionem servi sui Sādta'la]bi Yuhāšī', filii Miš'ari, in omnibus praeliis et expeditionibus et ca-*
 5 *dibus, quæ fuerunt in oppido Ma]rib, et tuitus est ipsum quando cæderunt copiæ Himyaritarum in op-*
 6 *pido cædes. Post]ea muniverunt se in oppido Dahr et oppugnaverunt eos ibi [Malik-*
 7 *karib. . . . et Sammar] Yuhar'is, ambo reges Sabæ et Raiddani, et omnes arcium defensores Himya-*

8 *ri* *intra urbem Dahr, et obsederunt eos ibi, donec ad mortem se attulerunt in praeli-*
 9 *o* *] aggressi sunt dominos ipsorum Yarimum et Barigum, nepotes Bata'i et Hamdani,*
 10 *] Raidenses et decima pars Saflani et Arabes Maribi et Dh' bani terram*
 11 *au] xiliati sunt post eos dominis ipsorum Saf'athato Ašwa' et Yarimo Ai-*
 12 *man et omnibus arcium defensoribus Hinyar]i, et assecuti sunt eos in ambobus oppidis et eripuerunt eis*
captivos eorum
 13 *] et ceciderunt viginti et trecentos bellatores percussos. Et quoad Raidenses, obsessi sunt*
 14 *] destruxerunt omnes arcus Raidati et omnia munimenta Raidensium, et*
 15 *ceperunt oppida] ambo Dab' et Baḏ'at, et venerunt ex omnibus illis praeliis*
 16 *cum captivis] et praeda quibus favit eis (Ta'lab). Et propterea quod terruerunt et de-*
 17 *leverunt a]rcem Sabæorum Manhamât. Et utinam concedat ipsis Ta'lab Ri-*
 18 *yám liberos excellentes ei] fruges et messes egregias intra terram ipsorum et cam-*
 19 *pos ipsorum et valles ipsorum! Nomine] Ta'labi Riyâmi, domini Hadathâni.*

353 bis

Burchardt, 11.

(TAB. XLII.)

Post tabulas XXIX-XLI confectas, cum nobis communicavit vir doctissimus M. Hartmann photographiam tituli, quam a viatore claro Burchardto die 27 octobris anni 1907 acceperat; quapropter ei multas gratias agimus. Titulus undecim versus circiter viginti litterarum tenet. Monumenti imago, luce solis in tabula nostra quadragesima secunda expressa, tibi ostendet aliquot litteras a dextera in versibus 5-11, permulta in versibus 1-2 et 7-10, pauca in ceteris a sinistra evanuisse, dum a summo et imo titulus integer esse nobis videtur.

Hæc leguntur :

𐤀𐤋𐤁𐤁𐤋𐤁
 𐤀 | 𐤁 | 𐤁𐤁 | 𐤁𐤁
 | 𐤁𐤁𐤁 | 𐤁𐤁𐤁𐤁 | 𐤁𐤁𐤁𐤁
 | 𐤁𐤁𐤁𐤁 | 𐤁𐤁𐤁𐤁 | 𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁
 𐤁𐤁𐤁𐤁 | 𐤁𐤁𐤁 | 𐤁𐤁𐤁𐤁 |
 𐤁𐤁𐤁𐤁 | 𐤁𐤁𐤁 | 𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁
 𐤁 | 𐤁 | 𐤁𐤁 | 𐤁
 | 𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁 | 𐤁𐤁
 𐤁 | 𐤁
 𐤁 | 𐤁 | 𐤁𐤁𐤁𐤁
 𐤁𐤁𐤁𐤁𐤁 | 𐤁𐤁

Quæ hebraicis litteris :

. סעדאום 1
 תקף | בני | ק. . ש. 2
 | ימהמו | תאלב | רימם | 3
 | חדתנן | דוערן | צלמן | 4
 | חמרו | מקם | תאלב . 5
 . ופיהמו | בכל | אמלא . 6
 7 . | בעמ ת | י
 לב | סעדהמו | 8
 9 . | אל ?
 10 . ופיהמ מ
 11 . . | באסתם

Versus 1. סעדאום. Vide tit. 103; 112; 153, v. 1; etc.

Versus 2. תָּקַף pro cognomine habemus, quocum verbum תָּקַף in tit. 350 v. 13, necnon nomen tribus ثَقِيف in Al-Hamdāni *Djazira*, p. 53, 91, 119, etc. commemoratæ comparare licet. — בני | ק[רי]ש. Sic legere audemus, etsi litteræ *ra'i* spatium, non vestigium discipitur. Tribus Korais Hamdānensis apud Al-Hamdānium, *Djazira*, p. 194, commemoratur.

Versus 3. Sub fine versus adde בעל «dominus».

Versus 4. וערן. Nomen וערן sive loci, sive hominis, occurrit in Yeha 6 apud D. H. Müller, *Epigraphische Denk-*

mäler aus Abessinien, p. 62. Confer Hommel, *Süd-arabische Chrestomathie*, p. 65, et Glaser, *Die Abessinier in Arabien und Afrika*, p. 12.

Versus 5. Ante המרו supplemus dubitanter בנן et in fine versus בדה | ת.

Versus 7. Complemus legendo | ועמ[הו] | ולד[ת] | ת | יואן | ת.

Versus 8. ולסערהמו. Vestigia vocis ברי nos dispicere putamus; complemus igitur אדנם | ברי |.

Versus 9. Nihil elicere valemus.

Versus 10. Post ופיהמו ופיהמו] ול | תרינהמו |.

His præmissis, rursus transcribimus, supplentes quæ supplere possumus :

1	סעדאום	1
2	תָּקַף בני ק[רי]ש הקניו ש	2
3	יכהמו האלב רימם בעל	3
4	הרתנן דוערן צלמן בכ	4
5	ן המרו מקם האלב בדה	5
6	ה]ופיהמו בכל אמלא סתמ	6
7	לא]ו ועמ[הו] ולד[ת] יואן ת	7
8	א]לב סערהמו ברי אדנם .	8
9	..ס אַל ² ו	9
10	ל ופיהמ] ול תרינה]מ ו.	10
11	בן באסתם	11

Verte nunc, si lubet :

- 1 *Sá'dawwam* [..... et
- 2 *Thakif*, nepotes ambo *Ku[rar]ši*, [consecraverunt pa-
- 3 trono suo *Ta'labo Riyámo*, [domino
- 4 *Hadatháni Wa'rensis*, hanc statuam, [quan-
- 5 do laudaverunt auctoritatem *Ta'labi*, [quia
- 6 protexit ipsos in omnibus votis [quæ ut exple-
- 7 rentur petierunt ab [eo. Et uti]nam per[gat *Ta-*
- 8 'lab largiri eis [plenitudinem potestatis. . .
- 9 [et
- 10 protegat ip[sos et defendat ip]so[s. . .
- 11 . . . a malo!

Versus 3. תין cujus patronymici nominis terminatio sit decernere nequimus.

Versus 4. Post dualem הקניי versus 3, mirare suffixum plurale in שימהמו et confer quæ ad tit. 286 v. 1; 315 v. 2; 353 v. 1 adnotavimus.

Versus 5. בעל | גדרן tantum quantum decurtatum בגדרן in tituli sequentis v. 3 valet. De גדרן vide præmium hujus articuli.

Versus 5. מקטרן «turibulum»; vide tit. 26 v. 6; 30 v. 4; etc.

His præmissis vertimus :

- 1 A]lam[nabat(?) Mar-
- 2 thadensis et
- 3 tensis consecraverunt ambo patrono
- 4 suo Ta'labo Riyámo,
- 5 domino Gadadáni, turibu-
- 6 lum, ut concederet ipsis felici-
- 7 tatem et integritatem et fructus
- 8 eximios et favorem do-
- 9 minorum suorum Han-
- 10 dánensium.

355

Glaser, 864; Berlin, 2678.

(Tab. XL.)

Lapis calceus, 0^m,23 altus, 0^m,24 latus, ab imo mutilus et a ceteris lateribus erusus, titulum exhibet, qui versus quinque fere integros et perpauca sexti vestigia servavit. Monumenti imaginem, luce solis expressam, nostra tabula quadragesima præbet.

De titulo egit J. MORDTMANN, *Hinjarische Inschriften und Alterthümer*, p. 26.

Hæc leguntur :

.א | •פחפ• | •סחפ.
 > | חפ>א | פחפ | פ>ח.
 פחפח | פחפח | פחפח
 חחח• | פפחחחח
 | פח• | חפח | פפח

Quæ hebraicis litteris :

א]בסמע | ובנהו | מ]ע 1
 ד]כרב | בני | מרחק | ר 2
 תדי | תאלכ | בגדרן 3
 אנפסהמי | ואאד 4
 נהמי | כלה | וכב | 5
 6

Versus 1. א]בסמע; vide tit. 311.

Versus 1-2. מ]עד]כרב potius quam מלככרב restituimus; cf. tit. 12 v. 1-2; 282 v. 7. — מרחק, nomen gentis;

cf. פנו מרח, apud Al-Hamdânium, *Djazirat al-'Arab*, p. 149 et 164.

Versus 2-3. רדי «commiserunt ambo»; vide tit. 8 v. 3;

17 v. 4; 20 v. 4; 295 v. 3. — בנדהן; quod Mordtmann in *Hinjarische Inschriften* «denuo» verterat, ipse in Catalogo Constantinopolitano, p. 26, tituli 36 (apud nos 354) occasione nomen sacrarii esse agnovit.

Versus 4-5. וְאֵלֶּנְהֵמִי | אֲנַפְסֵהֵמִי «personas suas et potestates suas». Eadem in titulis Halevyanis Minæorum 353, v. 8; 465, v. 3; 504, v. 3 occurrunt; cf. etiam tituli 356 v. 2. Mordtmann vertit אֲנַפְסֵהֵמִי «servos suos», quod minime probamus, quum in Hal. 504, v. 3, אֲנַפְסֵהֵמִי vocem אֲנַפְסֵהֵמִי antecedit. Animadvertite nomina pluralia cum suffixo duali et cf. אֲנַפְסֵהֵמִי in Academiae tituli 11, nunc in Museo Luparensi, v. 5. — וְכִבְּ cum

arabico وَكَب «lente progressus est, perseveravit» comparandum. Verbi primæ formæ etiam וְכִבְּ in O. M. nunc 17, v. 4 (*Zeitschrift d. deutschen morgenl. Gesellschaft*, XXXIII, p. 485) et וְכִבְּהוּ in Gl. 891 v. 11, apud Glaserum, *Die Abessinier*, p. 82, exstant. De ceteris e radice וְכִבְּ ortis vocabulis vide supra, quæ ad tit. 308 v. 5 adnotavimus et adde יהוֹכִבְּן in Gl. 1549 v. 4, apud Glaserum, *Aljemenische Nachrichten*, I, p. 68. — Mordtmann sub fine versus 5 הֵ legat et initio versus 6 אֲלֵב. At litteræ *tā'*, ceteris versibus comparatis, spatium non vacat, neque litteram *bd'* in tenuibus versus 6 vestigiis dispicere valeamus.

Verte nunc, si lubet :

1. A]bsama', et filius ejus Ma[^c
2. di]karib, nepotes ambo Marhāni, com-
3. miserunt Ta'labo Gadadānensi
4. personas suas et potesta-
5. tes suas, quia perseveravit
6.

ARTICULUS X.

TALAB RIYAM, DOMINUS ṬHABYĀNI.

De monte Ṭhabyān appellato supra, p. 57, tit. 37 v. 1 occasione locuti sumus diximusque eum in vicinis sive montis *Ḥadīr Nabi Šu'aib*, ut Glaser suadet, sive urbis *Šan'a'i* et *Ḥadaḡāni*, ut D. H. Müller contendit, quærendum esse. Ṭhabyān tantum in tit. 37 et in ambobus titulis quos nunc edituri sumus commemoratur.

356

Glaser, 291; B. M., 96.

(TAB. XL.)

Titulus, sine dubio in regione Arḡabo confectus, exstat in lapide pinnis et marginibus ornato, abrupto a læva et ab imo. In margine superiore mirare fictas imagines quæ hominem animal ducentem exhibent; confer titulum Academiae 7, nunc in Museo Luparensi. Quadratum intra margines est, 0^m,16 altum, 0^m,26 latum; margo superior 0^m,10 alta, margo dextera 0^m,05 lata. In interiore quadrato sunt quatuor versus circiter viginti litterarum, quorum primus majoribus litteris insignis (cf. tit. 308), in margine superiore versus unus quinque vocum et in margine dextera alter trium

vocum. Titulus multa similia titulo 37 præbet, quod nostrum commentarium ostendet. Inscriptionis imaginem, e monumento ipso sumptam et luce solis expressam, in nostra tabula quadragesima reperies.

De titulo egerunt: H. DERENBOURG, *Yemen Inscriptions, The Glaser Collection*, in *The Babylonian and Oriental Record*, I (September 1887), p. 178-179; separatim excusum, p. 12-14. — D. H. MÜLLER, *Kritische Beiträge*, in *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes*, II, 1888, p. 197-198.

Primum quæ in quadrato sunt interpretamur, ubi hæc leguntur :

⊙XΠΥ | 4Π | Π⊙4ΠΥ | ΠΧΑ1Α 1
 Α⊙ | ⊙Υ4ΗΑ⊙ | ⊙ΥΑ⊙4 | 4ΥΠΥ 2
 μ>4 | 4Π | 4⊙4Υ⊙ | ϕ⊙Α4ΥΠΑ | Υ4Π 3
 Υ⊙⊙4 | Π⊙. | Π4Αϕ⊙ | Π4ΑΑ⊙ 4

Quæ hebraicis litteris transcribimus :

אלכרכ | יהנעם | בן | המתע 1
 טבין | נפסהו | ואדנהו | וכ 2
 בני | סמהאפק | ויהען | בן | נשה 3
 ואסדם | וקסדם | ום. | הופי 4

Versus 1. אלכרכ reperitur in tit. 16 v. 1; 20 v. 1; 217; 290 v. 7. — יהנעם cognomen Karib'ili in tit. 1 v. 6; Fresnel 54 v. 1; aliorum in tit. 26 v. 5; Gl. 1050 = Vienne 4 v. 8. — המתע]תה; vide tit. 37 v. 4, et Gl. 1221 v. 1, apud Glaserum, *Altjemenische Nachrichten*, I, p. 51. Versus finis restitui potest, sive ad modum tit. 37 v. 1, quum illic legatur: ערי | האלב | הקני, sive tituli 357, ita ut addamus: | שימהמו | האלב |; הקני | רימם | בעל, in quod inclinamus, quum pars tituli perditata tanta quanta pars servata, nisi major, esse nobis videatur.

Versus 2. טבין; vide proœmium articuli et confer nomen domus dubium in Gl. 1548-1549, v. 3, apud Glaserum, *Altjemenische Nachrichten*, I, p. 77. — נפסהו |; ואדנהו; vide tituli 355 v. 4-5. Sub fine addimus: | וכן |; וקני |; וקניהו |; ולדהו |. Post וקני erat fortasse nomen hominis, deinde וקני.

Versus 3. סמהאפק in tit. 37 v. 3 reperitur. — יהען iidem in tit. 37 v. 1 et 4; præterea in tit. 2 v. 1; 113 v. 1; etc. — נשה; litteræ ה vestigium apparet.

D. H. Müller comparat 𐩧𐩨𐩣, nomen Hamdānensis, in Ibn Doraïd, *Istiklāk*, p. 252. — Quid post נשה sequatur ignoramus. In fine versus supplemus וואר, cum nomine tribus cuiusdam et וקסדם | וקסדם connexum.

Versus 4. וקסדם | וקסדם pro nominibus tribuum habemus; קסדם, quocum confer 𐩧𐩨𐩣 apud Al-Hamdānium, *Djazirat al-'Arab*, p. 89, v. 3, etiam in Gl. 904 = Hal. 51, v. 6; Gl. 1210, v. 2, 7, 14; 1671, v. 2 (Glaser, *Altjemenische Nachrichten*, I, p. 129, 160-161) repertum, a Muellero dubitanter vertitur «prædii dominus», secundum Glaserum genus sacerdotum vel hierodulorum designat. Verbum קסד dubio sensu in Gl. 618 v. 9-10, 13, 55 (Glaser, *Zwei Inschriften*, p. 32, 34) occurrit. Müller et Glaser colligunt assyriacum 𐩧𐩨𐩣. Quoad Asadenses, vide אסד sine mīmo in tit. 34 v. 4; 287 v. 1; Glaser 282, v. 1, apud H. Derenbourg, *Yemen Inscriptions, The Glaser Collection*, in *The Babylonian and Oriental Record*, I, p. 168; separatim excusum, p. 2. — Postea legimus האלב | הופי]המו | ום | «die quo protexit eos Ta'lab».

Iterum transcribimus hebraicis litteris :

אלכרכ | בן | יהנעם | בן | המתע[ה]ת | הקני | שימהמו | תאלב | רימם | בעל 1
 טבין | נפסהו | ואדנהו | וכ[ל] | ולרהו | וקניהו | וקני | | וקני 2
 בני | סמהאפק | ויהען | בן | נשה.] | | ווארץ | 3
 ואסרם | וקסרם | [י]ום | הופי[ה]מו | תאלב. 4

Vertimusque quantum valemus :

- 1 *Īlkarīb, filius Yuhan'imi, filii Himmat a[thati, consecravit patrono suo Ta'labo Riyāmo, domino*
 2 *Ṭhabyāni, persouam suam et potestates suas et om[nes] liberos suos et bona sui et bona i et bona*
 3 *filiorum Samah'afiki et Yuhā'ini, filii Nāsīhi. [et terram.*
 4 *et Asadensium et Kāsidentsium, die quo protexit [eos Ta'lab.*

Deinde hæc margines præbent, primo margo superior :

105 | 548 | 101 | 101 | 4410

Quæ hebraicis litteris :

עלהן | דתאלקם | מלעב | דארצהו | אעל

Secundo margo dextera :

105 | 441 | 101

Quæ hebraice :

עמן | בני | סמנם

האלקם; vide tit. 37 v. 2. — מלעב «solum irrigatum(?)»; vide quæ ad tit. 37 v. 7 adnotavimus. — אעל quomodo sit complendum nescimus; etenim litteras בת, quas olim H. Derenbourg dubitanter legerat, jam non dispicit.

Nomen hominis . . . אעל in Hal. 675 vix comparandum. — סמנם; cf. nomen hominis סמן in tit. 287 v. 10 et quæ illic adnotavimus. Mordtmann invocat بنو السمين apud Ibn Doraidum, *Istikâl*, p. 209.

Verte igitur :

Alhân Ta'alluḡensis solum irrigatum terræ A'l. cum nepotibus Samîni.

357

Burchardt, 3.

(TAB. XLI.)

Titulum invenit Şan'â'i Burchardt mense januario anni 1907 in lapide qui muro prope januam aulæ posterioris domus ab ipso habitatae inclusus erat et ejus photographiam viro eruditissimo Martino Hartmann misit, qui, post inscriptionem editam, nobiscum eam benigne communicavit. Ti-

Versus 3. אהצן cognomen in tit. 40 v. 1; 106, etc.; nomen in tit. 262 v. 5 et 6.

Versus 4. בקלם nomen familiae in inscriptionibus adhuc non repertum. Hartmann monet in *Tâdj al-arâs*, VII, p. 232, gentem e tribu Al-Azdo nomine بنو بقليل vel بقليل appellatam; cf. بقليل in Ibn Doraid, *Isîlâf*, p. 297. Comparare licet nomen appellativum בקל «hortus olitorius» in tit. 230 v. 2 et 308 v. 6, necnon Hal. 151, v. 9, (ubi אבקל pro סבקל legendum).

Versus 5. סחמים | בני; cf. tit. 3 v. 3; 24 v. 3; 203 v. 1.

Versus 7-8. טבין; vide articuli proœmium et tituli 356 v. 2.

Versus 10. להמדהו «ad laudem suam» scilicet Ta'labi. Quæ locutio alias non invenitur, dum verbum המד «laudavit» et conjunctio בדת «propterea quod» crebro occurrunt.

Versus 10-12. בהראית | הראי | בתהרבן «spectaculis quæ ostendit in bello». Hartmann comparat in tit. 74 v. 17: רא | עלם «signum quod vidit» et הראית omen so-

nare opinatur. Nos potius hebraicum ב רָאָה «videre (cum gaudio) calamitatem alicujus» conferimus et suspicamur spectacula esse clades hostium. Quarta forma verbi ראי alias non reperitur; prima in tit. 74 v. 17; 282 v. 10; Glaser 618, v. 73 (Glaser, *Zwei Inschriften*, p. 34), octava in tit. 140 v. 12-13. הראית infinitivum ut הקניית quæ forma feminina solis in verbis tertiæ litteræ yâ adhibetur (Hartmann). Vestigia litteræ א initio v. 11 apparent nec pro linea separationis habenda. — בתהרבן; vide tit. 289 v. 2; 290 v. 6.

Versus 13. דחא; vide tit. 343 v. 13.

Versus 13-14. אלוהב; cf. tit. 259 v. 1. — תבערב; vide tit. 5 v. 1; 81 v. 5; etc.

Versus 15. יהשהם; cf. tit. 290 v. 7 et 315 v. 16, in quibus eponymi ex eadem gente orti commemorantur.

Versus 17. ביתהמו | בעל[א] hic homines designat; vide quæ ad tit. 322 v. 1 adnotavimus, necnon *Répertoire d'épigraphie sémitique*, II, p. 88-90, n° 660.

Versus 21-22. ר[צו]ה[ו] complet Hartmann. Animadvertente priore רצו favorem numinis designari, quod perarum.

His præmissis verte :

- 1 *Ilsâd et frater [ejus Rai-*
- 2 *b et filii ejus Î[šava-*
- 3 *h Aḥsan et Abuka[rib,*
- 4 *nepotes Bâhîli, vassal[i*
- 5 *Sukhâimeusium, conse[era-*
- 6 *verunt patrono suo Ta'la-*
- 7 *bo] Riyâmo, domino Thab-*
- 8 *yâ]ni, hanc statuan, quia ex-*
- 9 *audivit ipsos propter preces ad*
- 10 *se, ut laudaretur ob spec-*
- 11 *tacula quæ ostendit ipsi-*
- 12 *s] in bello, mense*
- 13 *Da]tha' anni Îwa-*
- 14 *hbi, filii Tobba'karibi,*
- 15 *filii Ynhashami. Et utinam*
- 16 *integri sint ipsi et integri sint*
- 17 *domini domus ipsorum [et omnia*
- 18 *quæ acquisiverunt; et utinam defen-*
- 19 *dat ipso[s a] malo*
- 20 *et noxa et contumelia ini-*
- 21 *mi]ci cujusque, et concedat ipsis fa-*

ARTICULUS XII.

TITULI DUBII VEL SPURII.

Hic colligimus quatuor titulos deo Ta'labo (præter tit. 362) dedicatos quorum fides dubia. Quum in mendacio ipso aliquid veri reperiri soleat, tales tituli non rejiciendi nec abscondendi; etenim ii qui eos confecerunt titulos ingenuos vel exemplaria accurata ante oculos habebant, itaque tituli spurii apographorum locum tenent; confer quæ supra, p. 391, tituli 338 occasione scripsimus.

359

Prideaux II.

Titulus æri inscriptus, a Prideaux in *Transactions of the Society of biblical Archaeology*, II. 1873, p. 25, editus, octo versus præbet, quorum quisque præter ultimum octo vel novem litteras tenet. Animadvertite lineas separationis initio versuum 5 et 6 inscriptas; quod in ingenuis titulis (323, v. 7, et 351, v. 4) rarum.

De titulo egerunt: J. H. MORDTMANN, *Zeitschrift der deutschen morgenländischen Gesellschaft*, XXX, 1876, p. 30-31. — D. H. MÜLLER, *ibid.*, p. 694.

Hæc leguntur a Prideaux :

𐤀𐤓𐤁 | 𐤏𐤀𐤁𐤁
 𐤐1 | 𐤔𐤁𐤕𐤕 | 𐤀
 𐤏𐤏𐤁 | 𐤐𐤕𐤏
 𐤕𐤓𐤕𐤕𐤁 | 𐤀
 𐤀𐤓𐤁𐤁 | 𐤕𐤏𐤏 |
 𐤔𐤁𐤕 | 𐤐𐤕1 |
 𐤕 | 𐤏𐤀𐤁𐤁 | 𐤕
 𐤕𐤓𐤕𐤕𐤁

Quæ hebraicis litteris :

1 האלב | רימ
 2 ם | ההדח | לע
 3 ברהו | רבב
 4 ם | מאדנין
 5 | בכך | תקדם
 6 | להו | ותרה
 7 ד | האלב | ד
 8 ןמהדרן

Versus 1-3. האלב | רימם | ההדח | לעברהו. Verbum ההדח solet objectum in accusativo habere, dum nomen dei culti præpositione ל in Sabæorum vel כ in Minæorum titulis rectum sequitur; cf. tit. 11 v. 1; Hal. 44 v. 1; 626-627 v. 3; Fresnel 54 v. 2; Hal. 257; 460; 465 v. 2; 485 v. 2; 534 v. 1. Hic autem האלב | רימם verbo anteit sine præpositione, et nomen auctoris tituli, quod subiectum verbi in ceteris titulis est, per præpositionem ל cum verbo conjunctum. Itaque dubitat Mordtmann utrum significatio peculiaris hic verbo ההדח tribuenda an ההדח

pro passivo habendum sit, quum verbis activis ההדח et רהד v. 6 duo accusativi regantur. In secundam opinionem inclinamus, quum nomen dei in Reh. VIII, v. 2, post ההדחו in accusativo inveniatur, censemusque hic האלב | רימם pro subjecto habendum et objectum verbi ןן מהדרן in fine tituli esse. Auctoris tituli nomen, quod alias subjectum est, hic præpositione ל anteceditur. Itidem verba תקדם in v. 5 et תרהד in v. 6-7 passive adhibita putamus. Verbum ההדח non recte «renovare» verti opinamur, sed interpretamur «aliquid novi instituere, inaugurare»;

quod confirmatur significatione verbi הרה «accidere» et nominis הרהתן «accidens» in tit. 80 v. 4 et 6 et radicis ejusdem (חדש, חדש, חדש) in cognatis linguis, necnon similitudine verborum בני «ædificare» et שלא «consecrare», quibuscum in allatis titulis reperitur. Vertimus igitur: «Ta'labo Riyâmo inaugurata est a servo ipsius. . . hæc camera.»

Versus 3-4. רבבם; vide tit. 79; 106 v. 1; 165; etc., necnon שמסם | רבב in tit. 43 v. 1. — מארנין; vide tit. 287 v. 8; 349 v. 1 et cf. [מארנין] in tit. 57.

Versus 5-6. להו | תקדם. Verbum תקדם idem sonare atque in tit. 338 v. 3, 8, 12, 13, 15; Os. 30 = B. M. 29, v. 5, veri simile; hic autem passivum est, sequente

להו «ab eo» in eadem constructione ac לעברהו in v. 2-3 post הרה. Vertimus igitur: «suscepta est ab ipso.» Müller vertit: «quia (Rabib) ei (ædificio) præfectus est.»

Versus 6-7. תרהר, passivo sensu adhibitum ut cetera verba, dum res commissa subjectum verbi cum objecto האלב in accusativo.

Versus 8. מהדרן, alias adhuc non repertum, vix cum אהדר «ornamenta(?)» in tit. 308 v. 8 et 9 comparare licet; forsân pro מהדרן legendum מהדרן, collato æthiopico מַחְדָּר : *mâkhadar*, idem sonante ac הדרן, de quo vide tit. 318 v. 1, 3, 4, 6. Müller: «monumentum honoris». Animadvertite lineam separationis omissam inter הדרן et הדרן.

His præmissis, verte, si lubet :

- 1 *Ta'labo Riyâmo*
- 2 *inaugurata est a ser-*
- 3 *vo ipsius Rabibo*
- 4 *Ma'dhinensi,*
- 5 *quando suscepta est*
- 6 *ab ipso et commissa*
- 7 *est Ta'labo, hæ-*
- 8 *c camera.*

360

Miles, 6.

Titulus, in ære 0^m,20 alto, 0^m,13 lato inscriptus, a D. H. Müller in *Zeitschrift der deutschen morgenländischen Gesellschaft*, XXX, 1876, p. 679, publici juris factus, decem versus circiter decem litterarum tenet. Aes, quamvis integrum, fragmentum tituli tantummodo præbet. Qualis fuerit titulus pristinus et quot versus habuerit nescimus.

Titulum tractaverunt : D. H. MÜLLER, in *Zeitschrift d. deutschen morg. Gesellschaft*, XXX, p. 679-680. — J. H. MORDTMANN, *ibidem*, XXXII, p. 205.

Quæ D. H. Müller hebraicis litteris edidit rursus sabæis litteris transcribimus :

◦ יא◦ חפֿ	רחבן עדי ר	1
זח חפֿחח חפֿ	רהו לזכר אש	2
ח חפֿחח חפֿ	בעתן אצלם ח	3

ⲚⲟⲢ ΧΗΠ Ⲛⲓⲁ	מדם בדת הוש	4
Ⲛⲓⲁⲓ Π1ΑΧ ◦	ע תאלב רימם	5
Ⲣ◦ ◦ⲚⲢⲁⲔⲓⲁ	מראהמו וה	6
ⲁⲓⲁ ⲘⲢⲓ 1ΑΠ	באל יחו מלך	7
ⲢⲁΠ◦◦ ḤΠḤ	סבא ועבדה	8
1 Π1ΑΧ ⲉ◦Ḥ ◦	ו סעד תאלב	9
ⲏⲢⲉḤΠ ΠⲘⲢⲓ	יהתב בסקחן	10

Versus 1. Collatis v. 5 et 9, supplemus : | סערתאלב | בעל | רימם | האלב | הקני | . . . | יהתב | בן . . . — רחבן. Vide in hoc capite VI proœmium articuli VII.

Versus 2. emendat Müller, ורהו legens. — דזכר. Müller confert זכרם in Hal. 168, v. 1, necnon metropolin Zabîdum, arabice زبيد. Mordtmann objicit hanc urbem post æram hegiræ conditam esse. Ipse comparat Ζαβίδα apud Stephanum Byzantinum; cf. Sprenger, *Die alte Geographie Arabiens*, p. 65. ‘Oumâra Yemenensis (Kay, *Yaman*, p. 4 et 141) nos docet urbem Zabîdum ab Ibn Ziyâdo anno 204 hegiræ, 820 nostræ æræ conditam esse. Nomine antiquo oppidum novum ornatum est, testibus Stephano Byzantino et utroque titulo. זכרם nomen

femine in Gl. 1059 = Vienne 22 v. 1, et forsan hominis in Hal. 168 v. 1; זכד nomen appellativum in tit. 308 v. 17.

Versus 3. אצלמן | אשבעתן | אצלם; lege אצלמן | אשבעתן, collato tit. 332 v. 1.

Versus 6-7. והבאל | יחו; vide tit. 1 v. 6.

Versus 9-10. יהתב | האלב | סעד; vide tit. 203 v. 2. Mirare lineam separationis in האלב | סעד; cf. שמסם | רכב in tit. 43 v. 1, שבם | מעד in *Zeitschrift der d. morgenl. Gesellschaft*, XXX, p. 23, שמס | כרי in tit. Massiliensi n. — סקהן | סקהן « e gente Saḫhân ». legendum, forsan mendosum pro סקרן, ut M. Hartmann opinatur; cf. tit. 156 et 239, v. 1.

Iterum transcribimus, completis complendis et emendatis emendandis, et vertimus :

[סערתאלב י]	[Sa'dta'lab Yu-]
[. . . בן יהתב]	[hathib, filius . . .]
[. . . הקני האלב]	[. . . consecravit Ta'la-]
[ב רימם בעל]	[bo Riyâmo, domino]
1 רחבן עדי ע	Ruhbâni, intra ur-
2 רהו דזכר אר	bem suam Zabîdum, has qua-
3 בעתן אצלכ ג ח	tuor statuas, prop-
4 מדם בדת הוש	terea quod serva-
5 ע האלב רימם	vit Ta'lab Riyâm
6 מראהמו וה	dominum ipsorum Wah-
7 באל יחו מלך	b'illum Yahâz, regem
8 סבא ועבדה	Sabæ, et servum su-
9 ו סעד האלב	um Sa'dta'labum
10 יהתב דסקרן	Yuhathib Saḫrânensem

361

Mordtmann, II.

(TAB. XLII.)

Titulus est in ære 0^m,24 alto, 0^m,13 lato insculptus, cujus imaginem J. H. Mordtmann in *Zeitschrift der deutschen morgenländischen Gesellschaft*, XXX, 1876, inter p. 20 et 21, edidit. Monumentum tunc apud antiquitatum mercatorem Constantinopolitanum servabatur. Unde ortum sit non comperit Mordtmann. Titulus novem versus decem circiter litterarum tenet, qui a sinistra ad dexteram, tituli Glaseriani 29 (supra 338) instar, tendunt; itaque judicandum æris fabrum ectypum monumenti veri, non monumentum ipsum ante oculos habuisse. E. forma litterarum concludimus eas e lapide eminuisse, sicut in titulis de ædificio agentibus fieri solet. Tituli descriptionem, a Mordtmanno mutuatam, in nostra tabula quadragesima secunda reperies.

Titulum tractavit J. H. Mordtmann, *Zeitschrift d. deutschen morg. Gesellschaft*, XXX, p. 24-25.

Hæc leguntur, litteris conversis :

𐩦𐩠𐩢𐩠𐩢 | 𐩦𐩠𐩠𐩠
 𐩠𐩠𐩠𐩠 | 𐩦𐩠𐩠𐩠𐩠 |
 𐩠𐩠𐩠 | 𐩦𐩠𐩠𐩠𐩠 |
 | 𐩠𐩠𐩠 | 𐩠𐩠 | 𐩦
 𐩠 | 𐩠𐩠𐩠 | 𐩠𐩠𐩠𐩠
 𐩠𐩠𐩠𐩠 | 𐩠𐩠𐩠𐩠
 𐩦𐩠𐩠 | 𐩠𐩠𐩠𐩠𐩠 |
 𐩠𐩠 | 𐩠𐩠𐩠𐩠 | 𐩠𐩠 | 𐩦
 𐩦𐩠𐩠𐩠 | 𐩠𐩠𐩠 | 𐩠𐩠𐩠

Quæ hebraice, emendatis emendandis :

אסדמ | מנהבם 1
 וריבם | יתבר 2
 ודעפם | יענ 3
 ם | בנו | עננן | 4
 בניו | הדרה 5
 מו | יהרחב 6
 בתאלב | רימ 7
 ם | בעל | הרעת | ורל 8
 סערהמו | נעמתם 9

Versus 1. מנהבם | אסדמ, quod jam in tit. 294 v. 1 occurrit, potius nomen hominis quam gentis esse nunc opinamur; cf. מנהבם in tit. 333 v. 1.

Versus 2. ריבם רתבם emendat recte Mordtmann, ריבם legens; cf. tit. 73 v. 1; 349 v. 1; 357 v. 1-2. — יתבר; cf. tit. 262 v. 1 et 349 v. 1.

Versus 3. דעפם, nomen inauditum, arabice ذوعف; cf. patrem khalifæ 'Othmân ibn 'Affân. — יבנם; lege sine dubio יענם; cf. tit. 153 v. 1; 224 v. 1, etc., et vide Hommel, *Aufsätze und Abhandlungen*, p. 51.

Versus 4. עננן esse Legendum Mordtmanno

assentimur; de quo vide tit. 85 v. 2; 333 v. 2; 349 v. 1.

Versus 5-6. הדרהמו | יהרחב. Sic legimus pro | הדר | יהרחב Mordtmanni. Revera, si imaginem æris intueris, invenies scriptum המולי, quum signum ם ad *wâwum*, non ad *'ainum* pertineat; cf. v. 4, 6, 9. Collato tit. 318 v. 1-2, ubi הדרהמי statuendum, proponimus יהרחב | הדרהמו. Hic יהרחב pro nomine ædificii habemus, dum in tit. 295 v. 1, 305 pro cognomine hominis. Linea in הדר | המו additicia, sicut in | ולסעד | המו v. 9.

Verte nunc, si lubet :

- 1 *Asad Munhib*
- 2 *et Raiḅ Yathbar*
- 3 *et Dhā-'Aff Yaghna-*
- 4 *m, 'Ananenses,*
- 5 *construxerunt cameram su-*
- 6 *am Yuharḥib.*
- 7 *Nomine Ta'labi Riyāmi,*
- 8 *domini Tur'ati. Et utinam*
- 9 *concedat ipsis felicitatem!*

362

Louvre, M. N. B. 2023.

(TAB. XLII.)

Altare exiguum e lapide calcario, 0^m,145 altum, 0^m,085 latum, cujus summum excavatum, duos versus brevissimos præbet. In anteriore parte cornua et discus, sicut in titulo 226 et Academiae tit. 1, nunc in museo Luparensi; vide J. et H. Derenbourg, *Études sur l'épigraphie du Yémen*, I, p. 37 et tab. I. Etiam titulus Massiliensis III, itidem in altari et nomen hominis idem similibus (ḵatabānicis?) litteris scriptum præbens, comparandus.

De titulo egerunt : J. et H. Derenbourg, *Nouvelles études sur l'épigraphie du Yémen. Monuments sabéens et ḥimyarites du Louvre*, in *Revue d'assyriologie et d'archéologie orientale*, I (1885), p. 67; separatim excusum, p. 18. — H. Derenbourg, *Répertoire d'épigraphie sémitique*, II, 1907, p. 69, n° 640.

Hæc pauca leguntur :

ⲚⲓⲘⲛ
ⲛⲓⲟⲓ ⲓ ⲛⲁ

בריש
מס | יעלל

1

Barīša-

2

ms Yu'allil

Versus 1-2. בריש legerunt J. et H. Derenbourg et fragmentum nominis [ם בריש] esse opinati sunt; quapropter titulus huc insertus. At v. 1 ultima littera ש, non מ, et, collato titulo III Massiliensi apud H. Derenbourg, *Les monuments sabéens . . . de Marseille*, p. 11-12; *Répertoire d'épigraphie sémitique*, I, p. 156 (n° 186), haud

dubium nomen ברישמס, in titulo Massiliensi שמש | ברי cum linea separationis scriptum. Alia nomina voce שמש sine *mimo* terminata in והבשמש tit. 226 v. 1, מראשמש tit. 287 v. 1-2 reperiuntur. — יעלל cognomen forsitan e secunda forma verbi ortum, dum nomen העלל in tit. 6 v. 2 e quarta.

EPILOGUS.

Quum tomus primus inscriptionum himyariticarum et sabæarum hic concludatur, officium nostrum est eorum memoriam revocare qui ædificium fundaverunt, quibus autem non contigit ut fastigium imponerent. Etenim J. Derenbourg post duos fasciculos cum filio Hartwigo adjutore confectos vita defunctus est. Tertium fasciculum H. Derenbourg solus composuit. Qui, postquam Academia litterarum humaniorum me adjutorem ei nominavit, mihi designavit titulos quibus fasciculus quartus constat et commentarium meum magna cum cura recognovit et retractavit; itaque lector præsertim opiniones cari magistri mei in eo inveniet. Paucis locis sententiam meam dixi, quum multum ab ejus sententia abesset. H. Derenbourg paginas 313-386 omnino absolutas habuit, paginas 387-426 fere terminatas vidit, paginarum 427 et sequentium unum specimen tantummodo examinavit; titulorum 353 *bis* et 362 explicatio jam sub adspectu ejus non subjecta fuit, nam medio in labore morte immatura et repentina correptus est.

H. Derenbourg sibi propositum habuerat ut in hoc loco palam gratias ageret iis qui ipsi auxiliati sunt; nempe viri cruditissimi J. H. Mordtmann et F. Hommel specimen fasciculorum I-III consideraverunt et itidem doctissimus M. Hartmann fasciculo quarto studuit. Qui omnes multa emendaverunt et utilia in interpretationem attulerunt.

Addenda et corrigenda quæ nunc sequuntur partim ab adnotationibus quas H. Derenbourg in suo exemplari fasciculorum secundi et tertii inscripserat mutuatus sum. Me dolet fasciculi primi exemplar quo magister utebatur non invenisse. Damnum resarcire quantum valeo conatus sum.

Pag. 6, lin. 9, lege *Yafid* pro *Yafid* (D. H. Müller, *Glossen zum Corpus inscriptionum semiticarum*, p. 7).

Ibid., lin. 10, lege *Yuhast*.

Ibid., col. 1, lin. 4 ab imo, lege 14^{am} pro 4^{am}.

Ibid., col. 2, lin. 27, confer םש «patronus» in tit. 2 v. 3.

P. 8, lin. 1. Locis ubi Ta'lab colebatur adde Šašarîm (tit. 160, 164, etc.), Ruḥbân (tit. 350, 351), Gadadân (tit. 352, 353, 353 bis), Ṭhabyân (tit. 37, 356, 357), Yahar (tit. 358).

P. 9, lin. 23, lege «consecraverunt» pro «voverunt»; itidem in ceteris titulis ubi verbum הקני occurrit.

Ibid., lin. 26. ופי in prima forma integritatem, non protectionem significat.

P. 10. H. Derenbourg, in *Répertoire d'épigraphie sémitique*, II, p. 68, n° 636, hæc interpretationi tit. 2 addidit: V. 1. Alia exempla nominis הַנּ in tit. 111 v. 17; 113 v. 1; 154 v. 1; *R. É. S.*, 190, v. 1. — V. 2. ידום; vide tit. 308 v. 25. — V. 11. לַשׁוּעָן; cf. *R. É. S.*, 184, v. 15 et 28; 310, v. 8 et 12; 646, v. 2. — V. 13. דְּהָאָא | וְהָרָף; vide etiam tit. 27 v. 3; 28 v. 7, necnon יְהָאָא | קִישׁ in tit. 174 v. 3.

Ibid., col. 2, lin. 11. De כסאל vide Glaser, *Allgemeinische Nachrichten*, I, p. 57-66. Glaser interpretatur במסאלהו «cura sua», scilicet dei.

Ibid., col. 2, lin. 28. אַמְלֵא | סַחְמֵלֵא; vide tit. 315 v. 11.

P. 12, col. 1, lin. 16, dele «forsan quoque, etc.».

Ibid., col. 1, lin. 27. Cum מזור cf. nomina loci مَطَار in Al-Hamdânî *Djazîra*, p. 124, مَطَار, *ibid.*, p. 121 et 124, مطاران, مطارة الحجر, مطارة النجدات et *ibid.*, p. 168 (D. H. Müller, *Glossen*, p. 9).

Ibid., col. 1, lin. 31. Duo loci hujus nominis in Al-Hamdânî *Djazîra*, unus p. 92 et 109, alter p. 72, 103, 107, commemorantur (D. H. Müller, *ibid.*).

Ibid., col. 2, lin. 25. De iis qui ante Prætorium litteram X = י esse suspicati sunt, vide Hommel, *Süd-Arab. Chrestomathie*, p. 3.

P. 13. Cum tit. 5 confer tit. 300, 339, 339 bis, 340 et vide D. H. Müller, *Glossen*, p. 10; Mordtmann, *Zeitschrift d. d. morgenl. Gesellschaft*, XLIV (1890), p. 195; Glaser, *Allgemeinische Nachrichten*, I, p. 151. Titulus sic legendus:

1 וְנִשְׁאָכְרֵב | וְהַ[בְּ]עָאֵל | וְדִרְכֵרֵב | בְּנֵהֲמוּ | ו
2 | בְּשִׁיכְהֵמוּ | הָאֵלֵב | רִיכְמַם | בְּעֵל | תְּרַעָה | וְכִרְבֵּצָן | וְעַתָּה[תֵּר] | דְּרֵאֵס | עֵרָן | וְכִרְמֵם

et vertendus:

1 *Et Naša'karib et To[ba]ʿil et Dōdkarib et filii eorum*
2 *et nomine patrum Ta'labi Riyāmi, domini Turʿati, et Ath[ta]ri, domini summi montis Madar.*

P. 15, col. 1, lin. 10, lege עֵרָן.

P. 17, col. 1, lin. 5 ab imo; cum העלל confer יעלל in tit. 362 v. 2.

Ibid., col. 2, lin. 12, Mordtmann, *Wiener Zeitschrift f. d. Kunde des Morgenlandes*, 1896, p. 157, opinatur אלהה pronomen demonstrativum plurale esse vertitque קולם | אלהה «Kawwālenses»; cf. quæ ad tit. 283 adnotavimus.

P. 19, lin. 1-2, lege *regis* (?) pro *regum* (?)

Ibid. Tit. 7 monogrammata legit D. H. Müller, *Glossen*, p. 13-14, dubitanter רֵהָן et יְדַעַב | י

P. 20. D. H. Müller, *o. c.*, p. 14, collato tit. 20, supplet initio tit. 8 v. 2 במק[ם] et in fine v. 3 כַּבְרֵהֲמוּ | עֵתֵר | שְׂרַקָן.

P. 22, col. 1, lin. 8. D. H. Müller, *o. c.*, p. 15, pro littera ה legit ה[ד], quod ante regum nomina et in titulorum fine invenitur (Fr. ix, x, xxxiii, xxxiv, xxxvi).

Ibid. Hommel, *Zeitschrift d. d. morgenl. Gesellschaft*, XLIV (1890), p. 659 et 662, legit in tit. 11

v. 1 ה | ול pro ומה, in v. 2 והפללן pro והפללן et תקיפו | ואקיפו pro דלם | דלם, in v. 3 | . . . הש | בקלן בבקלן | באור et vertit germanice : «[N. N., Sohn des N. N., von . . . , und N. N., Sohn des N. N. von . . . ,] erneuerten den Räncheraltar ihrer Sonnengöttin, der Herrin von Gahfat, und es möge (der und der Gott) . . . und ordnungsgemäss(?) gedeihen(?) lassen ihr Land Dhū Ghals und die Brunnen(?), welche sie gegraben haben . . . dieser Gemüspflanzung, mit der Be . . . ung von Aunab und der Gelände ihrer Weinberge in Awār(?).»

P. 27, lin. ultima, lege commiserunt pro voverunt.

P. 29, in tit. 19 v. 8, lege 𐤒𐤐𐤑𐤒𐤒 pro 𐤒𐤐𐤑𐤒𐤒.

P. 33, col. 1, lin. 21, נקו non emendandum; cf. tit. 158 v. 2; 276 v. 2.

Ibid., col. 2, lin. 19. Glaser, *Altjemenische Nachrichten*, I, p. 152, in adnot. 2, שרקן post עהר pro loci nomine habet, collato tit. 41 v. 3.

P. 34. In tit. 21 v. 1 נעמנר legendum pro נעם | נעם; vide tit. 330 v. 1 et quæ illic adnotavimus.

P. 36, col. 1, lin. 7 ab imo. D. H. Müller, *Glossen*, p. 18, notat apud Yaḳūtum, *Muʿdjam*, IV, p. 671, locum ex Al-Hamdānī *Djazira* (p. 55) afferentem, legendum esse السخطينين.

Ibid. De הרה in tit. 24 v. 4 vide tit. 179 v. 6, 330 v. 8 et adnotationem ad utrumque.

P. 38, lin. 24, verte «septum» pro «terram optimam».

P. 40, col. 1, lin. 23. D. H. Müller, *o. c.*, p. 30, legit משגנן loco המרם.

Ibid., col. 2, lin. 19-22, dele «Sensus ædificii, etc.».

P. 41. D. H. Müller, *o. c.*, p. 21, contendit titulum 27 continuationem tituli 26 esse.

P. 47, col. 2, lin. 3. D. H. Müller, *ibid.*, נברם pro participio habet.

Ibid. Tit. 30 (Berlin 7) tractavit J. H. Mordtmann, *Hinjarische Inschriften und Alterthümer*, 1893, p. 46-47.

P. 49, col. 2, lin. 15, Mordtmann, *o. c.*, p. 47, in notula, negat titulum Adenensem spurium esse.

P. 50, col. 1, lin. 22, lege 55 pro 35.

P. 52, lin. 17 ab imo. De Bait Baus vide etiam Al-Hamdānī, *Djazira*, p. 81, 112 et 195 (D. H. Müller, *Glossen*, p. 22).

P. 54. De Djirāfo, vide Al-Hamdānī, *Djazira*, p. 111 et 241 (D. H. Müller, *o. c.*, p. 23).

Ibid. הוכן in tit. 36 forsā nomen hominis, ut in tit. 315 v. 16, quanquam יהפרע alias non cognomen.

Ibid., lin. 21, lege «Hidjāzum».

Ibid., lin. 30. De Ḥadaḳāno cf. D. H. Müller, *Die Burgen*, I, p. 30; Al-Hamdānī, *Djazira*, p. 81 et 82 (D. H. Müller, *Glossen*, p. 23).

P. 55. Titulum tractaverunt J. H. Mordtmann, *Hinjarische Inschriften und Alterthümer*, 1893, p. 42-46, et M. Hartmann, *Oriental. Literatur-Zeitung*, 1907, col. 609. Qui censet, causam voti dona eximia esse, quæ rex Sabæ accepit. Versus 6-7 restituit legens : אקול | יהיבב | ד]ת | וה[בהמו | אמלך | מריב ubi tantum quantum ברה valere putat.

P. 56, col. 1, lin. 21. Mordtmann דבין pro cognomine Dhabyān habet neque a loci nomine ducit.

Ibid., col. 2, lin. 5 ab imo, סמעי tribus nomen, non patronymicum esse opinantur Hommel, *Aufsätze*, p. 17, et Mordtmann, et סמט in v. 7 et 8 formam decurtatam.

P. 57, col. 1, lin. 28. De personarum consecratione confer tit. 309 proœmium.

Ibid., col. 1, lin. 9 ab imo, ארצה etiam in Hal. 361, v. 2; 362, v. 4, occurrit (Mordtmann).

P. 107, col. 2, lin. 25, lege 87 pro 88.

P. 108. Tit. 73 tractavit J. H. Mordtmaun, *Zeitschrift d. d. morgenl. Gesellschaft*, XLVI (1892), p. 320-327, et vertit germanice: «*R. und seine Brüder, die Söhne Marthad, und ihr Stamm, der von Amrân, haben dem Almaqah von Harrân, ihrem Herrn, das Musnad (die Tafel) geweiht, weil er sie auf Bitten erhört hat, indem er sie errettete im Herbste der Theuerung bei ihnen, in welchem das Einkaufsen von einem thumn (Achtel) Weizen stattfand mit einem Goldstück in guten (annehmbaren) Balatmünzen (nützlich), im Jahre des Ammûkarib b. Sumukkarib b. Hizfar dhat Thaur.*» Vocem צרב in v. 7 interpretatur «*messis*».

P. 109, col. 2, lin. 19, lege 19 pro 29.

P. 126, col. 1, lin. 9 ab imo, lege 19 pro 3.

P. 128. Tit. 81 vertit Winckler, *Studien zur Südarabischen Altertumskunde (Mitt. der vorderas. Gesellschaft, 1901, 4)*, p. 68, hoc modo germanice: «*Abdsâms ben Haith hat geweiht dem Almakah von Hirrân die Inschrift, welche er ihm gelobt hatte, und hat ihm gestiftet einen Stier, weil er ihn errettet hat aus dem Streifzuge (?), welcher stattfand im Lande, im Jahre des Sumukkarib ben Toba'karib ben Fadḥ, als sie versäumt hatten zu bezahlen den Statthalter, und dieser feindlich gegen sie vorging, so dass er erobern wollte ihre Burg und vernichten ihre Habe, und er ('Abdsâms) arm würde bis zum Mangel und er stattete Dank ab Almakah rite, und er möge ihn beschenken mit Früchten und männlichen Kindern und dem Wohlwollen seiner Herren, der banû Marthad.*» Vocem מוכל colligit cum arabico وكيل, cum assyriaco *muškînu* et צנקן cum assyriaco *sunḡu*.

P. 139. De ביהמו | אביל in tit. 86 v. 8 confer nunc Prætorius, *Zeitschrift d. d. morgenl. Gesellschaft*, LIX (1905), p. 791-793, qui vertit «*ipsi*», et contra Glaser, *Oriental. Literatur-Zeitung*, 1906, col. 127-144, qui vertit «*patres familias*», H. Winckler, *ibid.*, col. 144-148 et 251-256, qui interpretatur «*incolæ arcis, cives oppidi*»; H. Derenbourg, *Réperioire d'épigraphie sémitique*, II, p. 88-90, n° 660; denique tit. 322 v. 1; 330 v. 4.

P. 141, col. 1, lin. 3 ab imo, lege הובאל.

P. 155. De tit. 95 vide nunc M. Hartmann, *Süd-arabisches*, IV, in *Oriental. Lit.-Zeitung*, 1907, col. 309-311. Hartmann monstrat auctorem tituli Maudûdum Aşyakensem esse, contenditque ורההו in v. 2 dominam hereditariam designare.

P. 159. De tit. 99 vide appendicem p. 175-176, et Glaser, *Allgemeinische Nachrichten*, I, p. 87-88; qui censet, multo minora restituenda esse.

P. 161, col. 2, lin. ult. De particula אל vide nunc tit. 319 v. 2.

P. 163, col. 2, lin. 9 ab imo, de מקפן confer tit. 288.

P. 169. De סעדאום | נמרן cf. tit. 226 et 278.

P. 179. De tit. 107 vide etiam tab. XXV.

P. 180, col. 1, lin. 23. Titulus Luparensis p. 262, sub numero 230 editus; de quo vide infra.

P. 184, col. 1, lin. 16. De הזן cf. tit. 2 v. 1 et de יהזן tit. 37 v. 1 et 4.

P. 191. Tit. 126 v. 1-6 vertit Grimme, *Oriental. Literatur-Zeitung*, 1906, col. 259, germanice: «(1) *Es schenkte und übermachte Yada'il Bajjin, König von Saba, (2) Sohn des Karriba'il Wattar seinem Dienstmann (das Gebiet von) Faişan (3) Balit^m und die Bergfeste Aln als ein Gnadengeschenk für ihn. (4) Es hatte sich geflüchtet Taim(?) vor den Grossen (وله = ولاء) von Faişan (5) [. . . zu Immaqah] schutzsuchend, indem er sich verbarg (נמס[ת]ר) als er floh (lies בישל von של «*flichen*», mehrtit. full, äth. falasa) vor seinem. . . (6) [Als] er geflüchtet hatte in den Tempelbezirk Arw^m der Bergfeste Alu u. s. w.*»

P. 191, col. 2, lin. 9 ab imo. Yada^ch Bayyin etiam in tit. Gl. 529, v. 1, nunc in Museo Luparensi, n° 4540, commemoratur.

P. 197, col. 2, lin. 10 ab imo, lege 183.

P. 198, col. 1, lin. 3, lege ליהאנתן.

P. 202, lin. 2, lege ז̄ pro ז.

P. 205, lin. ult., lege Ra[d]mānenses.

P. 218, col. 1, lin. 21, lege 28 pro 29.

Ibid., col. 2, lin. 18, אלמקהההן in tit. Massiliensis 1 v. 6 reperitur.

Ibid., col. 2, lin. 23, בעלם | הור etiam in Gl. 1546 = Vienne 5, v. 3, occurrit.

P. 220, lin. 5 ab imo, lege והקש[בן].

P. 233, col. 2, lin. 18, lege «tit. 6 v. 3».

P. 248, lin. 4 ab imo, lege Dhan pro Dan.

P. 249. De lectione ו]הפן pro ו]הפן in tit. 204 v. 3 cf. Glaser, *Altjemenische Nachrichten*, I, p. 88-89.

P. 259. De אלשנו in tit. 225 v. 2 cf. tit. 99 v. 9.

P. 262. Tit. 230 nunc in Museo Luparensi servatur, n° 1545 inscriptus. De eo egerunt etiam : D. H. Müller, *Südarabische Alterthümer im Kunsthistorischen Hofmuseum*, 1899, p. 41-42. — H. Derenbourg in *Premier supplément aux monuments sabéens et himyarites du Louvre*, 1905, p. 15-16. — Idem, *Répertoire d'épigraphie sémitique*, II, p. 81, n° 654.

P. 263, col. 2, lin. 8. Nomen שך in tit. 314 v. 2 occurrit.

P. 264, col. 2, lin. 2. H. Derenbourg, *Répertoire d'épigraphie sémitique*, II, p. 68, n° 637, hæc addidit : הם finis nominis sacrarii, forsitan ברהם (cf. tit. 293 v. 2 et O. M. 18, v. 2), seu גופתם (cf. tit. 46 v. 5) seu cujusquam alius.

P. 265. H. Derenbourg, *o. c.*, n° 638, hæc addidit : In tit. 234 a v. 2 זר in צרקם complendum. — Litteræ אס, quæ in fine versus leguntur, verisimiliter a verbo שאם proveniunt, pro quo שם alias reperitur; vide tit. 1 v. 3; 29 v. 3; 37 v. 4; 291 v. 3 et 6; *Répertoire*, n° 312 (Min.), ubi שם sine objecto adhibetur, sicut hic שאם; J. H. Mordtmann, *Himjarische Inschriften*, p. 35; Ed. Glaser, *Die Abessinier*, p. 51 et 52. — In tit. b v. 2 animadvertite formam plenam אחיהו fratrem unum designantem pro usitato אחיה; cf. tit. 308 v. 17-18. Pars una alteram complet; in priore commemoratur auctor monumenti ab Aryamo et fratre ejus Abûkaribo reparati.

Ibid., lin. 6 ab imo, lege Yaghnam.

P. 266, in tit. 235 ושמ complendum in נושמ, nomen dei; vide tit. 270 commentarium.

P. 268, lin. 3 ab imo, lege אהמר.

P. 269. Initio tit. 241 v. 2, collatis tit. 267, 339, 339 bis et 340, legendum : | והורן | בראו | והורן | et vertendum : *condiderunt et fundaverunt et texerunt*.

P. 289, lin. 12, lege 1875 pro 1876.

P. 296; de אסד in tit. 287 v. 1 egit Prætorius, *Zeitschrift d. d. morgenl. Gesellschaft*, LV, 1901, p. 199; qui censet אסד « unusquisque » sonare.

P. 299, lin. 24, lege Ma'dhinensi.

P. 303, lin. ult., lege ו]רהבהן.

P. 310, lin. 8, lege מנ]צהיהמו et ברהם.

Ibid., lin. 4 ab imo, lege Hatabi.

P. 315. Titulum 299 vertit H. Derenbourg, in *Répertoire d'épigraphie sémitique*, II, p. 69, n° 619, hoc modo : (1) . . . (Die) tertio (mensis) Dhû-Abhûi. . . . (2) . . . omnibus expeditionibus et incursionibus . . . (3) . . . Fârî Yanhnb, rex [Sabæ (4) in omnibus præ]lis.

P. 316. Tit. 300 fragmentum tit. 340 (Gl. 1231 + 1232), ut Glaser, *Altjemenische Nachrichten*, I, p. 151, docuit, et sic complendum :

בנו ואלרב יהחמר ורבשכסם יענם שרהאל וננהכו ירהם	1
ערנב וזרמת אדם כן הכרן כראו והוטרן והשקרן הגרהמו הצח כמקימת ורר	2
א מראהכו שרהם אימן ובניהו בני הכרן ובשיכחמו האלב רימם בעל תר	3
עת ומרכנץ להגרן מדרם ובאשכחמו ומנצחחמו ורטרדו הגרהמו הצח האלב	4
[רימם בעל הרעת]	5

et vertendum :

- 1 *Yuharkhûm et filiî ejus Šarahîl Ya]ghnam et Rabbšams Yuhahmid et İrabb, filiî*
- 2 *Ghamî et Dhû-Ramati, vassali Hamdânensium, condiderunt et fundaverunt] et texerunt urbem suam Tađihum auctoritatibus et favo-*
- 3 *re domini sui Šarahî Ainan et filiorum ejus Ham]dânensium, et ope Ta'labi Riyâmi, domini Tur-*
- 4 *[ati et septi urbis Mudari, et ope Solum suarum et puteis aquam suppeditantium. Et commiserunt urbem suam Tađihum Ta'labo]*
- 5 *[Riyâmo, domino Tur'ati.]*

P. 318, col. 1, lin. 19, lege «sequentibus».

P. 319, col. 1, lin. 26, lege *sabäischen*.

P. 323, lin. 9, lege «Ishâko».

P. 324, lin. 23, lege 1895 pro 1897.

P. 328, col. 2, lin. 10 ab imo. Glaser quoque, in *Pmt*, p. 50, in adnotatione, מצר a radice מצר deducit.

P. 330, lin. 11. De 'Amm'anaso et Sanhâno fortasse in ægyptiaca narratione commemoratis, vide Weber, *Studien zur südarabischen Altertumskunde*, III, p. 58-62.

P. 331, col. 1, lin. 4, pro «radice» lege «nomine».

Ibid., lin. 5 ab imo, lege *hujus peristylîi pro harum sedium*.

P. 332, lin. 7, lege : *largiti sunt unus alteri*.

Ibid., lin. 14, lege *Haqlenses*.

P. 334, lin. 3, lege *hujus peristylîi pro harum sedium*.

Ibid., lin. 10, lege : *largiti sunt unus alteri*.

P. 337, lin. 6, lege 1895 pro 1897.

Ibid., col. 1, lin. 4 ab imo, lege להנצחחמו et 20 pro 21.

P. 339, lin. 3, lege רצו.

P. 340. Adde iis qui tit. 314 tractaverunt : J. H. Mordtmann, *Zeitschrift für Assyriologie*, XII, p. 286.

P. 343, col. 1, lin. 6 ab imo. Mordtmann initium v. 9 complet legens וקה | מראה]כו vertitque v. 8-9 : *verbo et scripto quæ R. et W. ambo domini eorum scribenda mandaverunt* (cf. analogam locutionem in Gl. 825, apud nos 334, v. 6 sqq.). — Glaser, *Altjemenische Nachrichten*, I, p. 63, vertit etiam וצהפת | אמר ut Halévy «vrebo et scripto».

P. 343, col. 2, lin. 31, Mordtmann interpretatur סמך et היפּען « potiri » et comparat arabicum اشْرَبَ عَلَى.

P. 344, col. 1, lin. 22. Glaser, *Punt*, p. 58, nos docet urbem' סום in katabânensi tit. Gl. 1392 nominatam esse.

Ibid., col. 1, lin. 28. De סהרתן cf. tit. 343 v. 7.

P. 348, col. 2, lin. 34, lege : « tit. 28 v. 6-7; 76 v. 8-9; 78 v. 8. »

P. 352, col. 2, lin. 7 ab imo. De tit. Gl. 529, vide supra, quæ ad p. 191 adnotavimus.

P. 354, col. 2, lin. 10, lege 12 pro 1-2.

Ibid., col. 2, lin. 32, lege 1876 pro 1896.

P. 356, col. 1, lin. 2, lege 6 pro 4.

P. 357, col. 2, lin. 9. De numinibus epitheto שים ornatis confer D. H. Müller, *Glossen*, p. 8.

P. 358, col. 1, lin. 27, dele « 52; 76 v. 5 », et adde « 74 v. 4 ».

Ibid., col. 2, lin. 4 ab imo, lege « 154 v. 3 ».

P. 360, col. 1, lin. 3, dele « cf. tit. 24 v. 1 ».

Ibid. Titulus 325 ad seriem titulorum Ta'labo Riyâmo dedicatorum non pertinet; at quum imago monumenti in tabula XXXIII fortuito expressa esset, necesse fuit titulum in hoc loco explicare.

P. 362, col. 1, lin. 3, lege עזבן.

P. 369, col. 1, lin. 15 ab imo, dele « nunc in Museo Luparensi » (titulus in camera Academiæ exstat).

P. 370, col. 2, lin. 2 ab imo, lege ונתןבצהתמו.

P. 375, col. 2, lin. 8 ab imo, lege 308 pro 307.

P. 377, lin. 13, lege 0^m,74 pro 0^m,34.

P. 380, col. 2, lin. 3. Cum הירחן confer בהרתתמו in tit. Prideaux x, v. 4 (sequente זרדמן) et Prideaux xi, v. 4-5.

INDEX CAPITUM ET ARTICULORUM

IN HOC VOLUMINE CONTENTORUM.

	Pag.
PROOEMIUM	I-II

CAPUT PRIMUM.

INSCRIPTIONES HIMYARITICÆ ET SABÆE IN URBE ŞAN'À ET IN REGIONE URBIS ŞAN'À REPERTÆ.

Articulus I. Şan'â	1
Articulus II. Bait Baus	52
Articulus III. Djirâf	54
Articulus IV. Hadağân	54

CAPUT II.

INSCRIPTIONES HIMYARITICÆ ET SABÆE IN REGIONE URBIS ĐURÂN ET IN CAMPO KÂ' DJAHRÂN DICTO REPERTÆ.

Articulus I. Đurân	63
Articulus II. Dâff	67
Articulus III. Yakâr	76
Articulus IV. Al-Waşâ	79
Articulus V. Ma'bar	80

CAPUT III.

INSCRIPTIONES HIMYARITICÆ ET SABÆE IN URBE GHAIMÂN REPERTÆ VEL IN QUIBUS MENTIO FIT URBIS GHAIMÂN.

Articulus unicus. Ghaimân	82
-------------------------------------	----

CAPUT IV.

INSCRIPTIONES HIMYARITICÆ ET SABÆE IN VICO 'AMRÂN ET IN REGIONE VICI 'AMRÂN REPERTÆ VEL 'AMRÂNÒ ORIUNDÆ.

Articulus prior. 'Amrân	103
Articulus alter. Djabal Đin	168
Appendix ad capitis IV articulum priorem	175

CAPUT V.

INSCRIPTIONES HIMYARITICÆ ET SABÆE IN REGIONE HAMDÂNENSIVM REPERTÆ VEL INDE ALIO TRANSLATÆ.

Articulus I. Kaukabân	177
Articulus II. Şibâm Bait Akÿân	189
Articulus III. Nadjr	212
Articulus IV. Hâz	214

Articulus V.	‘Errèn.....	263
Articulus VI.	Bait Gufr.....	266
Articulus VII.	Kurbât.....	280
Articulus VIII.	Rû’ (vel Rû‘).....	280
Articulus IX.	Banî Zubair.....	286
Articulus X.	Raida.....	287
Articulus XI.	Djir‘ân.....	291
Articulus XII.	Djabal Thanain.....	295
Articulus XIII.	Nâ‘at.....	311
Articulus XIV.	‘Usâm.....	320
Articulus XV.	Riyâm.....	323

CAPUT VI.

INSCRIPTIONES HĪMYARITICÆ ET SABÆÆ INCERTI LOCI, IN QUIBUS MENTIO FACTA EST DEI PECULIARITER HAMDĀNENSIS TA‘LABI.

Articulus I.	Ta‘lab.....	350
Articulus II.	Ta‘lab Riyâm.....	359
Articulus III.	Ta‘lab Riyâm, dominus Tur‘ati.....	371
Articulus IV.	Ta‘lab Riyâm, dominus Kadumâni.....	402
Articulus V.	Ta‘lab Riyâm, dominus Saṣṣarîmi.....	412
Articulus VI.	Ta‘lab Riyâm, dominus Khaḍî‘ati in urbe Ukânîto.....	412
Articulus VII.	Ta‘lab Riyâm, dominus Ruḥbâni.....	419
Articulus VIII.	Ta‘lab Riyâm, dominus Ḥadathâni.....	426
Articulus IX.	Ta‘lab Riyâm, dominus Gadadâni.....	436
Articulus X.	Ta‘lab Riyâm, dominus Ṭhabyâni.....	438
Articulus XI.	Ta‘lab Yaharensis.....	443
Articulus XII.	Tituli dubii vel spurii.....	444
EPILOGUS.....		449

PJ Corpus inscriptionum
3081 semiticarum
C6
pars 4
t.1

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

